सत्यमेव जयते

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ

[11ನೇ ನವೆಂಬರ್, 2025 ರಂದು ಇದ್ದಂತೆ]

THE CONSTITUTION OF INDIA

[As on 11th November, 2025]

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ

ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಂತ್ರಾಲಯ, ವಿಧಾಯೀ ಇಲಾಖೆ

GOVERNMENT OF INDIA

Ministry of Law and Justice, Legislative Department

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಸಂಸದೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನ ರಚನಾ ಇಲಾಖೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಭಾಷಾ (ವಿಧಾಯೀ) ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ

2025

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ

[11ನೇ ನವೆಂಬರ್, 2025 ರಂದು ಇದ್ದಂತೆ]

THE CONSTITUTION OF INDIA

[As on 11th November, 2025]

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ

ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಂತ್ರಾಲಯ

ವಿಧಾಯೀ ಇಲಾಖೆ

GOVERNMENT OF INDIA

Ministry of Law and Justice

Legislative Department

2025

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ – ಇದರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ – ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿಯು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಮುದ್ರಣ, ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿದೆ.

BHARATHADA SAMVIDHANA– English–Kannada Version of Constitution of India; Published on behalf of the Government of India by the Directorate, Department of Printing, Stationery and Publication, Government of Karnataka, Bengaluru.

First Edition	– 1952-	ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ
Second Edition	– 1976 –	ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ
Third Edition	-1985-	ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ
First Diglot Edition	-2001-	ಮೊದಲನೆಯ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿ
Second Diglot Edition	-2011-	ಎರಡನೆಯ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿ
Third Diglot Edition	-2019-	ಮೂರನೆಯ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿ
Fourth Diglot Edition	-2025-	ನಾಲ್ಕನೆಯ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿ

© GOVERNMENT OF INDIA

© ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ

ದ್ವಿಭಾಷಾ ಆವೃತ್ತಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದು: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಭಾಷಾ (ವಿಧಾಯೀ) ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ.

Diglot Version Prepared by: Karnataka Official Language (Legislative) Commission and Directorate of Translations, Government of Karnataka.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ

[11ನೇ ನವೆಂಬರ್, 2025 ರಂದು ಇದ್ದಂತೆ]

THE CONSTITUTION OF INDIA

[As on 11th November, 2025]

PREFACE

This is the Fourth English-Kannada (diglot) Edition of the Constitution of India. The last Third diglot (English-Kannada) edition was published in the year 2019, on behalf of Government of India, by the Department of Parliamentary Affairs and Legislation, Government of Karnataka incorporating therein amendments made to the Constitution of India up to the Constitution (One Hundred and Third Amendment) Act, 2019.

2. The present fourth diglot edition of the Constitution of India has been prepared by the Department of Parliamentary Affairs and Legislation, Government of Karnataka and the same has been vetted and scrutinized by the Official Languages Wing (Regional Unit), Legislative Department, Ministry of Law and Justice, New Delhi, these efforts are a part of the implementation of the decision of the Central Government to make available the Constitution of India and other Central Laws to the general public in their own language to enable them to know Law of the Land in its true spirit to fulfil the Constitutional mandate.

3. This Edition has been updated by inserting the Constitution 104th, 105th and 106th Amendments. We hope, this edition will be useful to the members of the Bar, the Bench, the students and the general public.

Dr. Rajiv Mani.
Secretary to the Government of India.

New Delhi,
11th November 2025

ಮುನ್ನುಡಿ

ಇದು, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದ್ವಿಭಾಷಾ (ಇಂಗ್ಲೀಷ್–ಕನ್ನಡ) ಆವೃತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ಹಿಂದಿನ ದ್ವಿಭಾಷಾ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್–ಕನ್ನಡ) ಮೂರನೇ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ 2019ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಂಸದೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನ ರಚನಾ ಇಲಾಖೆಯು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರ ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರವರೆಗೆ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಆಗಿರುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ.

2. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಂಸದೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸನ ರಚನಾ ಇಲಾಖೆಯು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತುತ ದ್ವಿಭಾಷಾ ನಾಲ್ಕನೇ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ವಿಧಾಯೀ ಇಲಾಖೆ, ರಾಜಭಾಷಾ ವಿಭಾಗ (ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಘಟಕ), ನವದೆಹಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ಆಜ್ಞಾಪನೆಯು ಈಡೇರುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ದೇಶದ ಕಾನೂನಿನ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನುವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕೇಂದ್ರ ಕಾನೂನುಗಳು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸುವುದು ಆ ನೀತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ.

3. ಈ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ 104ನೇ, 105ನೇ ಮತ್ತು 106ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆವೃತ್ತಿಯು ಸಹ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳಿಗೆ, ನ್ಯಾಯ ಪೀಠಕ್ಕೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವುದೆಂದು ನಾವು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

ಡಾ. ರಾಜೀವ್ ಮಣಿ.
ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ನವದೆಹಲಿ
11ನೇ ನವೆಂಬರ್ 2025

THE CONSTITUTION OF INDIA

CONTENTS

		PAGE No.s
PREAMBLE	....	1
PART I **THE UNION AND ITS TERRITORY**		
ARTICLES		
1.	Name and territory of the Union	2
2.	Admission or establishment of new States	2
[2A.	*Omitted.]*	2
3.	Formation of new States and alteration of areas, boundaries or names of existing States	2-3
4.	Laws made under articles 2 and 3 to provide for the amendment of the First and the Fourth Schedules and supplemental, incidental and consequential matters	3
PART II **CITIZENSHIP**		
5.	Citizenship at the commencement of the Constitution	4
6.	Rights of citizenship of certain persons who have migrated to India from Pakistan...	4
7.	Rights of citizenship of certain migrants to Pakistan	4-5
8.	Rights of citizenship of certain persons of Indian origin residing outside India	5
9.	Persons voluntarily acquiring citizenship of a foreign State not to be citizens	5
10.	Continuance of the rights of citizenship	5
11.	Parliament to regulate the right of citizenship by law	5
PART III **FUNDAMENTAL RIGHTS** ***General***		
12.	Definition	6
13.	Laws inconsistent with or in derogation of the fundamental rights..	6

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ

ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

		ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	....	1
	ಭಾಗ I **ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ**	
ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು		
1.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ	2
2.	ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾಪನೆ	2
[2ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.]*	2
3.	ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಈಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳ, ಸರಹದ್ದುಗಳ ಅಥವಾ ಹೆಸರುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ	2-3
4.	ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳು, ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು	3
	ಭಾಗ II **ನಾಗರಿಕತ್ವ**	
5.	ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕತ್ವ	4
6.	ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು..	4
7.	ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು	4-5
8.	ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು	5
9.	ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿದೇಶೀ ರಾಜ್ಯದ ನಾಗರಿಕತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕರಲ್ಲ...	5
10.	ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ..	5
11.	ಸಂಸತ್ತು ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸುವುದು	5
	ಭಾಗ III **ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು** ***ಸಾಮಾನ್ಯ***	
12.	ಪರಿಭಾಷೆ	6
13.	ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುವಂಥ ಕಾನೂನುಗಳು	6

Right to Equality		
14.	Equality before law	6
15.	Prohibition of discrimination on grounds of religion, race, caste, sex or place of birth	6-8
16.	Equality of opportunity in matters of public employment.....	8-9
17.	Abolition of Untouchability	9
18.	Abolition of titles	9
Right to Freedom		
19.	Protection of certain rights regarding freedom of speech, etc...	9-11
20.	Protection in respect of conviction for offences	11
21.	Protection of life and personal liberty	11
21A.	Right to education	11
22.	Protection against arrest and detention in certain cases.......	11-13
Right against Exploitation		
23.	Prohibition of traffic in human beings and forced labour......	14
24.	Prohibition of employment of children in factories, etc.........	14
Right to Freedom of Religion		
25.	Freedom of conscience and free profession, practice and propagation of religion	14
26.	Freedom to manage religious affairs	14-15
27.	Freedom as to payment of taxes for promotion of any particular religion	15
28.	Freedom as to attendance at religious instruction or religious worship in certain educational institutions	15
Cultural and Educational Rights		
29.	Protection of interests of minorities	15
30.	Right of minorities to establish and administer educational institutions	15-16
[31.	Omitted.]	16
Saving of Certain Laws		
31A.	Saving of Laws providing for acquisition of estates, etc........	16-18
31B.	Validation of certain Acts and Regulations	18

ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕು		
14.	ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆ	6
15.	ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿಷೇಧ	6-8
16.	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಯೋಜನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾವಕಾಶ	8-9
17.	ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನ	9
18.	ಬಿರುದುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ	9
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು		
19.	ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ	9-11
20.	ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.	11
21.	ಜೀವದ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ	11
21ಎ.	ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು	11
22.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.....	11-13
ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕು		
23.	ಮಾನವ ದುರ್ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಬಲಾತ್ಕಾರದ ದುಡಿಮೆಯ ನಿಷೇಧ	14
24.	ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ನಿಷೇಧ	14
ಧರ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು		
25.	ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಅಬಾಧಿತ ಅವಲಂಬನೆ, ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ	14
26.	ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ..	14-15
27.	ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ ತೆರಿಗೆಗಳ ಸಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ..	15
28.	ಕೆಲವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ..................................	15
ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳು		
29.	ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ	15
30.	ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಕ್ಕು	15-16
[31.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*..	16
ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು		
31ಎ.	ಎಸ್ಟೇಟು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಆರ್ಜನೆಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು	16-18
31ಬಿ.	ಕೆಲವು ಅಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡುವುದು.....	18

31C.	Saving of laws giving effect to certain directive principles	18
[31D.	*Omitted.]*..	18
	Right to Constitutional Remedies	
32.	Remedies for enforcement of rights conferred by this Part ...	19
[32A.	*Omitted.]*..	19
33.	Power of Parliament to modify the rights conferred by this Part in their application to Forces, etc.	19
34.	Restriction on rights conferred by this Part while martial law is in force in any area	20
35.	Legislation to give effect to the provisions of this Part	20
	PART IV **DIRECTIVE PRINCIPLES OF STATE POLICY**	
36.	Definition	21
37.	Application of the principles contained in this Part	21
38.	State to secure a social order for the promotion of welfare of the people	21
39.	Certain principles of policy to be followed by the State	21-22
39A.	Equal justice and free legal aid	22
40.	Organisation of village panchayats	22
41.	Right to work, to education and to public assistance in certain cases	22
42.	Provision for just and humane conditions of work and maternity relief	22
43.	Living wage, etc., for workers	22
43A.	Participation of workers in management of industries..........	22
43B.	Promotion of co-operative societies	23
44.	Uniform civil code for the citizens	23
45.	Provision for early childhood care and education to children below the age of six years	23
46.	Promotion of educational and economic interests of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and other weaker sections	23
47.	Duty of the State to raise the level of nutrition and the standard of living and to improve public health	23
48.	Organisation of agriculture and animal husbandry	23

31ಸಿ.	ಕೆಲವು ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು.	18
[31ಡಿ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*...	18
ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳ ಹಕ್ಕು		
32.	ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳು..	19
[32ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*...	19
33.	ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ	19
34.	ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಷ್ಕರೀ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ	20
35.	ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚನೆ	20
ಭಾಗ IV **ರಾಜ್ಯನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು**		
36.	ಪರಿಭಾಷೆ	21
37.	ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ತತ್ತ್ವಗಳ ಅನ್ವಯ	21
38.	ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣೋನ್ನತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದು	21
39.	ರಾಜ್ಯವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳು	21-22
39ಎ.	ಸಮಾನ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವು	22
40.	ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ	22
41.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕು	22
42.	ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ಮಾನವೋಚಿತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವುದು	22
43.	ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಮಜೂರಿ, ಇತ್ಯಾದಿ	22
43ಎ.	ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರು ಭಾಗವಹಿಸುವುದು	22
43ಬಿ.	ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ	23
44.	ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಏಕರೂಪದ ಸಿವಿಲ್ ಸಂಹಿತೆ	23
45.	ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವುದು	23
46.	ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ	23
47.	ಪೌಷ್ಟಿಕತೆಯ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯ	23
48.	ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯ ಸಂಘಟನೆ	23

48A.	Protection and improvement of environment and safeguarding of forests and wild life	23
49.	Protection of monuments and places and objects of national importance	24
50.	Separation of judiciary from executive	24
51.	Promotion of international peace and security	24
PART IVA		
FUNDAMENTAL DUTIES		
51A.	Fundamental duties	25
PART V		
THE UNION		
CHAPTER I.— THE EXECUTIVE		
The President and Vice-President		
52.	The President of India	26
53.	Executive power of the Union	26
54.	Election of President	26
55.	Manner of election of President	26-27
56.	Term of office of President	27
57.	Eligibility for re-election	28
58.	Qualifications for election as President	28
59.	Conditions of President's office	28
60.	Oath or affirmation by the President	28-29
61.	Procedure for impeachment of the President	29
62.	Time of holding election to fill vacancy in the office of President and the term of office of person elected to fill casual vacancy	29
63.	The Vice-President of India	29
64.	The Vice-President to be *ex officio* Chairman of the Council of States...	29-30
65.	The Vice-President to act as President or to discharge his functions during casual vacancies in the office, or during the absence, of President..	30
66.	Election of Vice-President	30-31
67.	Term of office of Vice-President	31

48ಎ.	ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ	23
49.	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸ್ಮಾರಕಗಳ, ಸ್ಥಳಗಳ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ	24
50.	ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು	24
51.	ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯ ಸಂವರ್ಧನೆ	24
	ಭಾಗ IVಎ **ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು**	
51ಎ.	ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು	25
	ಭಾಗ V **ಒಕ್ಕೂಟ** **ಅಧ್ಯಾಯ I.– ಕಾರ್ಯಾಂಗ** ***ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ***	
52.	ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ	26
53.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರ	26
54.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆ	26
55.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯ ರೀತಿ	26-27
56.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿ	27
57.	ಮರುಚುನಾವಣೆಗೆ ಅರ್ಹತೆ	28
58.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು	28
59.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದ ಷರತ್ತುಗಳು	28
60.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ	28-29
61.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮಹಾಭಿಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ	29
62.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪದಾವಧಿ	29
63.	ಭಾರತದ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ	29
64.	ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಪದನಿಮಿತ್ತ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.....	29-30
65.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಅವನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು	30
66.	ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆ	30-31
67.	ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿ	31

68.	Time of holding election to fill vacancy in the office of Vice-President and the term of office of person elected to fill casual vacancy	31
69.	Oath or affirmation by the Vice-President	32
70.	Discharge of President's functions in other contingencies....	32
71.	Matters relating to, or connected with, the election of a President or Vice-President	32
72.	Power of President to grant pardons, etc., and to suspend, remit or commute sentences in certain cases	32-33
73.	Extent of executive power of the Union	33
Council of Ministers		
74.	Council of Ministers to aid and advise President	34
75.	Other provisions as to Ministers	34-35
The Attorney-General for India		
76.	Attorney-General for India	35
Conduct of Government Business		
77.	Conduct of business of the Government of India	35
78.	Duties of Prime Minister as respects the furnishing of information to the President, etc	36
CHAPTER II.— PARLIAMENT ***General***		
79.	Constitution of Parliament	36
80.	Composition of the Council of States	36-37
81.	Composition of the House of the People	37-38
82.	Readjustment after each census	38-39
83.	Duration of Houses of Parliament	39
84.	Qualification for membership of Parliament	39
85.	Sessions of Parliament, prorogation and dissolution	40
86.	Right of President to address and send messages to Houses..	40
87.	Special address by the President	40
88.	Rights of Ministers and Attorney-General as respects Houses	40

68.	ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪದಾವಧಿ..	31
69.	ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಚನ	32
70.	ಇತರ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ	32
71.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳು	32
72.	ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ	32-33
73.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ	33
	ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ	
74.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ	34
75.	ಮಂತ್ರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳು	34-35
	ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ–ಜನರಲ್	
76.	ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ–ಜನರಲ್	35
	ಸರ್ಕಾರಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ	
77.	ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ	35
78.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು	36
	ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಸಂಸತ್ತು ***ಸಾಮಾನ್ಯ***	
79.	ಸಂಸತ್ತಿನ ರಚನೆ	36
80.	ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ರಚನೆ	36-37
81.	ಲೋಕಸಭೆಯ ರಚನೆ	37-38
82.	ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನಗಣತಿಯ ತರುವಾಯ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ	38-39
83.	ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಅವಧಿ	39
84.	ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ	39
85.	ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳು, ಅಧಿವೇಶನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ	40
86.	ಸದನಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಿರುವ ಹಕ್ಕು	40
87.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ	40
88.	ಸದನಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್‌ನ ಹಕ್ಕುಗಳು	40

Officers of Parliament		
89.	The Chairman and Deputy Chairman of the Council of States	41
90.	Vacation and resignation of, and removal from, the office of Deputy Chairman..	41
91.	Power of the Deputy Chairman or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Chairman	41
92.	The Chairman or the Deputy Chairman not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration	41-42
93.	The Speaker and Deputy Speaker of the House of the People	42
94.	Vacation and resignation of, and removal from, the offices of Speaker and Deputy Speaker	42
95.	Power of the Deputy Speaker or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Speaker	42
96.	The Speaker or the Deputy Speaker not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration	43
97.	Salaries and allowances of the Chairman and Deputy Chairman and the Speaker and Deputy Speaker................	43
98.	Secretariat of Parliament	43
Conduct of Business		
99.	Oath or affirmation by members	44
100.	Voting in Houses, power of Houses to act notwithstanding vacancies and quorum	44
Disqualifications of Members		
101.	Vacation of seats	44-45
102.	Disqualifications for membership	46
103.	Decision on questions as to disqualifications of members ...	46-47
104.	Penalty for sitting and voting before making oath or affirmation under article 99 or when not qualified or when disqualified	47
Powers, Privileges and Immunities of Parliament and its Members		
105.	Powers, privileges, etc., of the Houses of Parliament and of the members and committees thereof	47-48
106.	Salaries and allowances of members	48

	ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು	
89.	ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ	41
90.	ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದದಿಂದ ಅವನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು	41
91.	ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ	41
92.	ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಾರದು...	41-42
93.	ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ	42
94.	ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಪದಗಳನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು	42
95.	ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ..............	42
96.	ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಾರದು	43
97.	ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು	43
98.	ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಚಿವಾಲಯ	43
	ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿರ್ವಹಣೆ	
99.	ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ	44
100.	ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ, ಖಾಲಿಸ್ಥಾನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕೋರಂ	44
	ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳು	
101.	ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡುವುದು	44-45
102.	ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು	46
103.	ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ತೀರ್ಮಾನ	46-47
104.	99ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹತೆಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಮತ್ತು ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಂಡ	47
	ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು	
105.	ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ	47-48
106.	ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು	48

Legislative Procedure		
107.	Provisions as to introduction and passing of Bills	48
108.	Joint sitting of both Houses in certain cases	48-49
109.	Special procedure in respect of Money Bills	49-50
110.	Definition of “Money Bills”	50-51
111.	Assent to Bills	51
Procedure in Financial Matters		
112.	Annual financial statement	51-52
113.	Procedure in Parliament with respect to estimates	52-53
114.	Appropriation Bills	53
115.	Supplementary, additional or excess grants	53-54
116.	Votes on account, votes of credit and exceptional grants......	54
117.	Special provisions as to financial Bills	54-55
Procedure Generally		
118.	Rules of procedure	55
119.	Regulation by law of procedure in Parliament in relation to financial business	55
120.	Language to be used in Parliament	56
121.	Restriction on discussion in Parliament	56
122.	Courts not to inquire into proceedings of Parliament	56
CHAPTER III.— LEGISLATIVE POWERS OF THE PRESIDENT		
123.	Power of President to promulgate Ordinances during recess of Parliament	56-57
CHAPTER IV.— THE UNION JUDICIARY		
124.	Establishment and constitution of Supreme Court	57-58
124A.	National Judicial Appointemnts Commission	58-59
124B.	Functions of Commission	59
124C.	Power of Parliament to make law	59
125.	Salaries, etc., of Judges	59-60
126.	Appointment of acting Chief Justice	60
127.	Appointment of *ad hoc* judges	60

	ವಿಧಾಯೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	
107.	ವಿಧೇಯಕಗಳ ಮಂಡನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು..	48
108.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನ	48-49
109.	ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ................................	49-50
110.	"ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳು" ಎಂಬುದರ ಪರಿಭಾಷೆ	50-51
111.	ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ	51
	ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	
112.	ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರ	51-52
113.	ಅಂದಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	52-53
114.	ಧನ ವಿನಿಯೋಗ ವಿಧೇಯಕಗಳು	53
115.	ಪೂರಕ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ಅನುದಾನಗಳು	53-54
116.	ಲೇಖಾನುದಾನಗಳು, ಪತ್ತಿನ ಅನುದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು	54
117.	ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು	54-55
	ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	
118.	ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು	55
119.	ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮನಗೊಳಿಸುವುದು	55
120.	ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ	56
121.	ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ	56
122.	ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದಿರುವುದು..	56
	ಅಧ್ಯಾಯ III.- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳು	
123.	ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ	56-57
	ಅಧ್ಯಾಯ IV.- ಒಕ್ಕೂಟ ನ್ಯಾಯಾಂಗ	
124.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ರಚನೆ	57-58
124ಎ.	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗ	58-59
124ಬಿ.	ಆಯೋಗದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳು	59
124ಸಿ.	ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ	59
125.	ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ	59-60
126.	ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ನೇಮಕ	60
127.	ಅಡ್‌ಹಾಕ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನೇಮಕಾತಿ	60

128.	Attendance of retired Judges at sittings of the Supreme Court	60-61
129.	Supreme Court to be a court of record	61
130.	Seat of Supreme Court	61
131.	Original jurisdiction of the Supreme Court	61
[131A.	*Omitted.]*...	61
132.	Appellate jurisdiction of Supreme Court in appeals from High Courts in certain cases	61-62
133.	Appellate jurisdiction of Supreme Court in appeals from High Courts in regard to Civil matters	62
134.	Appellate jurisdiction of Supreme Court in regard to criminal matters	62-63
134A.	Certificate for appeal to the Supreme Court	63
135.	Jurisdiction and powers of the Federal Court under existing law to be exercisable by the Supreme Court	63
136.	Special leave to appeal by the Supreme Court	63
137.	Review of judgments or orders by the Supreme Court	63
138.	Enlargement of the jurisdiction of the Supreme Court	64
139.	Conferment on the Supreme Court of powers to issue certain writs	64
139A.	Transfer of certain cases	64
140.	Ancillary powers of Supreme Court	64
141.	Law declared by Supreme Court to be binding on all courts.	65
142.	Enforcement of decrees and orders of Supreme Court and orders as to discovery, etc.	65
143.	Power of President to consult Supreme Court	65
144.	Civil and judicial authorities to act in aid of the Supreme Court	65
[144A.	*Omitted.]*...	65
145.	Rules of Court, etc.	65-67
146.	Officers and servants and the expenses of the Supreme Court	67

128.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಉಪವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹಾಜರಾತಿ	60-61
129.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು	61
130.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನ	61
131.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೂಲ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ	61
[131ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].....................*	61
132.	ಕೆಲವು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಪೀಲುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ............	61-62
133.	ಸಿವಿಲ್ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಪೀಲುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ	62
134.	ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವಿಷಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ	62-63
134ಎ.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ	63
135.	ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಚಲಾಯಿಸುವುದು	63
136.	ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿ	63
137.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಪುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಪುನರವಲೋಕನ ಮಾಡುವುದು	63
138.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ	64
139.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು	64
139ಎ.	ಕೆಲವು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ	64
140.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪೂರಕ ಅಧಿಕಾರಗಳು	64
141.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಘೋಷಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು	65
142.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಡಿಕ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳ ಜಾರಿ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವಿಕೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆದೇಶಗಳು	65
143.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ...	65
144.	ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು	65
[144ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].....................*	65
145.	ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ	65-67
146.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವೆಚ್ಚಗಳು..	67

147.	Interpretation	68
CHAPTER V.— COMPTROLLER AND AUDITOR-GENERAL OF INDIA		
148.	Comptroller and Auditor-General of India	68
149.	Duties and powers of the Comptroller and Auditor-General.	69
150.	Form of accounts of the Union and of the States	69
151.	Audit reports	69
PART VI **THE STATES** **CHAPTER I.— GENERAL**		
152.	Definition	70
CHAPTER II.— THE EXECUTIVE ***The Governor***		
153.	Governors of States	70
154.	Executive power of State	70
155.	Appointment of Governor	70
156.	Term of office of Governor	70-71
157.	Qualifications for appointment as Governor	71
158.	Conditions of Governor's office	71
159.	Oath or affirmation by the Governor	71
160.	Discharge of the functions of the Governor in certain contingencies..	72
161.	Power of Governor to grant pardons, etc., and to suspend, remit or commute sentences in certain cases	72
162.	Extent of executive power of State	72
Council of Ministers		
163.	Council of Ministers to aid and advise Governor	72
164.	Other provisions as to Ministers	72-74
The Advocate-General for the State		
165.	Advocate-General for the State	74
Conduct of Government Business		
166.	Conduct of business of the Government of a State	74

147.	ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ	68
	ಅಧ್ಯಾಯ V.- ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ	
148.	ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ	68
149.	ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು	69
150.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳ ನಮೂನೆ	69
151.	ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನ ವರದಿಗಳು	69
	ಭಾಗ VI **ರಾಜ್ಯಗಳು** **ಅಧ್ಯಾಯ I.– ಸಾಮಾನ್ಯ**	
152.	ಪರಿಭಾಷೆ	70
	ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಕಾರ್ಯಾಂಗ ***ರಾಜ್ಯಪಾಲ***	
153.	ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು	70
154.	ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರ	70
155.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ನೇಮಕ	70
156.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದಾವಧಿ	70-71
157.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು	71
158.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದದ ಷರತ್ತುಗಳು	71
159.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ	71
160.	ಕೆಲವು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ	72
161.	ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅಧಿಕಾರ	72
162.	ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ	72
	ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ	
163.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ	72
164.	ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳು	72-74
	ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್	
165.	ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್	74
	ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ	
166.	ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ	74

167.	Duties of Chief Minister as respects the furnishing of information to Governor, etc.	75
CHAPTER III.— THE STATE LEGISLATURE	***General***	
168.	Constitution of Legislatures in States	75-76
169.	Abolition or creation of Legislative Councils in States	76
170.	Composition of the Legislative Assemblies	76-77
171.	Composition of the Legislative Councils	78-79
172.	Duration of State Legislatures	79
173.	Qualification for membership of the State Legislature...........	79-80
174.	Sessions of the State Legislature, prorogation and dissolution...	80
175.	Right of Governor to address and send messages to the House or Houses...	80
176.	Special address by the Governor	80
177.	Rights of Ministers and Advocate-General as respects the Houses	81
Officers of the State Legislature		
178.	The Speaker and Deputy Speaker of the Legislative Assembly	81
179.	Vacation and resignation of, and removal from, the offices of Speaker and Deputy Speaker	81
180.	Power of the Deputy Speaker or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Speaker	81
181.	The Speaker or the Deputy Speaker not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration	82
182.	The Chairman and Deputy Chairman of the Legislative Council	82
183.	Vacation and resignation of, and removal from, the offices of Chairman and Deputy Chairman	82
184.	Power of the Deputy Chairman or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Chairman	82-83
185.	The Chairman or the Deputy Chairman not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration	83

167.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು	75
ಅಧ್ಯಾಯ III.– ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲ ***ಸಾಮಾನ್ಯ***		
168.	ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ರಚನೆ	75-76
169.	ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಸೃಜಿಸುವುದು..	76
170.	ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ರಚನೆ	76-77
171.	ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸಂರಚನೆ	78-79
172.	ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳ ಅವಧಿ	79
173.	ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ	79-80
174.	ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿವೇಶನಗಳು, ಅಧಿವೇಶನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ	80
175.	ಸದನವನ್ನು ಅಥವಾ ಸದನಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಇರುವ ಹಕ್ಕು	80
176.	ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ	80
177.	ಸದನಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಡ್ವೊಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ನ ಹಕ್ಕುಗಳು..	81
ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು		
178.	ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ	81
179.	ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಪದಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು..	81
180.	ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ	81
181.	ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ	82
182.	ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ	82
183.	ಸಭಾಪತಿಯು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಪದಗಳನ್ನು ಖಾಲಿಮಾಡುವುದು, ಪದಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು	82
184.	ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ	82-83
185.	ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ...	83

186.	Salaries and allowances of the Speaker and Deputy Speaker and the Chairman and Deputy Chairman	83
187.	Secretariat of State Legislature	83-84
Conduct of Business84		
188.	Oath or affirmation by members	84
189.	Voting in Houses, power of Houses to act notwithstanding vacancies and quorum	84
Disqualifications of Members		
190.	Vacation of seats	85
191.	Disqualifications for membership	86
192.	Decision on questions as to disqualifications of members	86-87
193.	Penalty for sitting and voting before making oath or affirmation under article 188 or when not qualified or when disqualified	87
Powers, Privileges and Immunities of State Legislatures and their Members		
194.	Powers, privileges, etc., of the Houses of Legislatures and of the members and committees thereof	87-88
195.	Salaries and allowances of members	88
Legislative Procedure		
196.	Provisions as to introduction and passing of Bills	88
197.	Restriction on powers of Legislative Council as to Bills other than Money Bills	88-89
198.	Special procedure in respect of Money Bills	89-90
199.	Definition of "Money Bills"	90-91
200.	Assent to Bills	91
201.	Bills reserved for consideration	91
Procedure in Financial Matters		
202.	Annual financial statement	92
203.	Procedure in Legislature with respect to estimates	92-93
204.	Appropriation Bills	93
205.	Supplementary, additional or excess grants	93-94
206.	Votes on account, votes of credit and exceptional grants	94

186.	ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಹಾಗೂ ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು..	83
187.	ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಚಿವಾಲಯ	83-84
ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿರ್ವಹಣೆ		
188.	ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ	84
189.	ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ, ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕೋರಂ	84
ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳು		
190.	ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು	85
191.	ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು	86
192.	ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ತೀರ್ಮಾನ	86-87
193.	188ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹತೆಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಮತ್ತು ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಂಡ	87
ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು		
194.	ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಗಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ	87-88
195.	ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು	88
ವಿಧಾಯೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ		
196.	ವಿಧೇಯಕಗಳ ಮಂಡನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು..	88
197.	ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಲ್ಲದ ಇತರ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ	88-89
198.	ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	89-90
199.	"ಧನವಿಧೇಯಕಗಳು" ಎಂಬುದರ ಪರಿಭಾಷೆ	90-91
200.	ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ	91
201.	ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕಗಳು	91
ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ		
202.	ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರ	92
203.	ಅಂದಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	92-93
204.	ಧನವಿನಿಯೋಗ ವಿಧೇಯಕಗಳು	93
205.	ಪೂರಕ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ಅನುದಾನಗಳು	93-94
206.	ಲೇಖಾನುದಾನಗಳು, ಪತ್ತಿನ ಅನುದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು.	94

207.	Special provisions as to financial Bills	95
	Procedure Generally	
208.	Rules of procedure	95
209.	Regulation by law of procedure in the Legislature of the State in relation to financial business	96
210.	Language to be used in the Legislature...............................	96
211.	Restriction on discussion in the Legislature	97
212.	Courts not to inquire into proceedings of the Legislature	97
	CHAPTER IV.— LEGISLATIVE POWER OF THE GOVERNOR	
213.	Power of Governor to promulgate Ordinances during recess of Legislature.	97-98
	CHAPTER V.— THE HIGH COURTS IN THE STATES	
214.	High Courts for States	99
215.	High Courts to be courts of record	99
216.	Constitution of High Courts	99
217.	Appointment and conditions of the office of a Judge of a High Court	99-101
218.	Application of certain provisions relating to Supreme Court to High Courts	101
219.	Oath or affirmation by Judges of High Courts	101
220.	Restriction on practice after being a permanent Judge	101
221.	Salaries, etc., of Judges	101-102
222.	Transfer of a Judge from one High Court to another	102
223.	Appointment of acting Chief Justice	102
224.	Appointment of additional and acting Judges	103
224A.	Appointment of retired Judges at sittings of High Courts	103
225.	Jurisdiction of existing High Courts	104
226.	Power of High Courts to issue certain writs	104-105

207.	ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು	95
	ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ	
208.	ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು	95
209.	ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮನಗೊಳಿಸುವುದು	96
210.	ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ	96
211.	ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ	97
212.	ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದಿರುವುದು	97
	ಅಧ್ಯಾಯ IV.- ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರ	
213.	ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅಧಿಕಾರ	97-98
	ಅಧ್ಯಾಯ V.- ರಾಜ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು	
214.	ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು	99
215.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು	99
216.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ರಚನೆ	99
217.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಷರತ್ತುಗಳು..	99-101
218.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಉಪಬಂಧಗಳು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು	101
219.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಚನ	101
220.	ಖಾಯಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದವನು ತರುವಾಯ ನ್ಯಾಯವಾದಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ	101
221.	ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ	101-102
222.	ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು	102
223.	ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ನೇಮಕ	102
224.	ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ..............................	103
224ಎ.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಉಪವೇಶನಗಳಿಗೆ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ........	103
225.	ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.................................	104
226.	ಕೆಲವು ರಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ.................	104-105

[226A.	*Omitted.]*..	105
227.	Power of superintendence over all courts by the High Court.	105-106
228.	Transfer of certain cases to High Court	106
[228A.	*Omitted.]*..	107
229.	Officers and servants and the expenses of High Courts	107
230.	Extension of jurisdiction of High Courts to Union territories.	107
231.	Establishment of a common High Court for two or more States	108
CHAPTER VI.— SUBORDINATE COURTS		
233.	Appointment of district judges	109
233A.	Validation of appointments of, and judgments, etc., delivered by, certain district judges	109
234.	Recruitment of persons other than district judges to the judicial service	109
235.	Control over subordinate courts	110
236.	Interpretation	110
237.	Application of the provisions of this Chapter to certain class or classes of magistrates	110
PART VII **THE STATES IN PART B OF THE FIRST SCHEDULE**		
[238.	*Omitted.]*..	110
PART VIII **THE UNION TERRITORIES**		
239.	Administration of Union territories	111
239A.	Creation of local Legislatures or Council of Ministers or both for certain Union territories	111
239AA.	Special provisions with respect to Delhi	112-114
239AB.	Provision in case of failure of constitutional machinery	114
239B.	Power of administrator to promulgate Ordinances during recess of Legislature	115
240.	Power of President to make regulations for certain Union territories	116-117

[226ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*..	105
227.	ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧೀಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರ	105-106
228.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ.................................	106
[228ಎ	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*..	107
229.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವೆಚ್ಚಗಳು.........	107
230.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು	107
231.	ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು..	108
ಅಧ್ಯಾಯ VI.- ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು		
233.	ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ..	109
233ಎ.	ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತೀರ್ಪು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಿಂಧುತ್ವ	109
234.	ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಲ್ಲದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೇಮಕಾತಿ...........	109
235.	ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ...	110
236.	ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ..	110
237.	ಕೆಲವು ದರ್ಜೆ ಅಥವಾ ದರ್ಜೆಗಳ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರುಗಳಿಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ..	110
ಭಾಗ VII **ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು**		
[238.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*..	110
ಭಾಗ VIII **ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು**		
239.	ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತ..	111
239ಎ.	ಕೆಲವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಎರಡನ್ನೂ ಸೃಜಿಸುವುದು....................................	111
239ಎಎ.	ದೆಹಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು...	112-114
239ಎಬಿ.	ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವಿಫಲವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧ...............	114
239ಬಿ.	ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಡಳಿತಗಾರನ ಅಧಿಕಾರ..	115
240.	ಕೆಲವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯಮನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ..	116-117

241.	High Courts for Union territories	117
[242.	*Omitted.]*..	117
PART IX **THE PANCHAYATS**		
243.	Definitions	118
243A.	Gram Sabha	118
243B.	Constitution of Panchayats	118
243C.	Composition of Panchayats	118-119
243D.	Reservation of seats	120
243E.	Duration of Panchayats, etc.	121
243F.	Disqualifications for membership	121
243G.	Powers, authority and responsibilities of Panchayats	122
243H.	Powers to impose taxes by, and Funds of, the Panchayats....	122
243-I.	Constitution of Finance Commission to review financial position	122-123
243J.	Audit of accounts of Pachayats	123
243K.	Elections to the Panchayats	123-124
243L.	Application to Union territories	124
243M.	Part not to apply to certain areas	124-125
243N.	Continuance of existing laws and Panchayats	125
243-O.	Bar to interference by courts in electoral matters	125
PART IXA **THE MUNICIPALITIES**		
243P.	Definitions	126
243Q.	Constitution of Municipalities	126-127
243R.	Composition of Municipalities	127
243S.	Constitution and composition of Wards Committees, etc......	128
243T.	Reservation of seats	128-129
243U.	Duration of Municipalities, etc.	129
243V.	Disqualifications for membership	130
243W.	Powers, authority and responsibilities of Municipalities, etc.	130

241.	ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು..	117
[**242.**	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*...	117
ಭಾಗ IX **ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು**		
243.	ಪರಿಭಾಷೆಗಳು..	118
243ಎ.	ಗ್ರಾಮಸಭೆ...	118
243ಬಿ.	ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ರಚನೆ...	118
243ಸಿ.	ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಂರಚನೆ...	118-119
243ಡಿ.	ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ..	120
243ಇ.	ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅವಧಿ, ಇತ್ಯಾದಿ..	121
243ಎಫ್.	ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು...	121
243ಜಿ.	ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು..................	122
243ಹೆಚ್.	ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿಧಿಗಳು..	122
243ಐ.	ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ರಚನೆ.........	122-123
243ಜೆ.	ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ..	123
243ಕೆ.	ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು...	123-124
243ಎಲ್.	ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ...	124
243ಎಂ.	ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ಭಾಗವು ಅನ್ವಯವಾಗದಿರುವುದು..............................	124-125
243ಎನ್.	ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು...	125
243ಓ.	ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರ ಪ್ರತಿಷೇಧ.	125
ಭಾಗ IXಎ **ಪೌರಸಭೆಗಳು**		
243ಪಿ.	ಪರಿಭಾಷೆಗಳು..	126
243ಕ್ಯೂ.	ಪೌರಸಭೆಗಳ ರಚನೆ..	126-127
243ಆರ್.	ಪೌರಸಭೆಗಳ ಸಂರಚನೆ..	127
243ಎಸ್.	ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂರಚನೆ............................	128
243ಟಿ.	ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ..	128-129
243ಯು.	ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅವಧಿ, ಇತ್ಯಾದಿ..	129
243ವಿ.	ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆ...	130
243ಡಬ್ಲ್ಯೂ.	ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ..........	130

243X.	Power to impose taxes by, and Funds of, the Municipalities.	130-131
243Y.	Finance Commission	131
243Z.	Audit of accounts of Municipalities	131
243ZA.	Elections to the Municipalities	132
243ZB.	Application to Union territories	132
243ZC.	Part not to apply to certain areas	132
243ZD.	Committee for district planning	132-133
243ZE.	Committee for Metropolitan planning	133-134
243ZF.	Continuance of existing laws and Municipalities	135
243ZG.	Bar to interference by Courts in electoral matters	135
PART IXB **THE CO-OPERATIVE SOCIETIES**		
243ZH.	Definitions	136
243ZI.	Incorporation of co-operative societies	136
243ZJ.	Number and term of members of board and its office bearers	137
243ZK.	Election of members of board	138
243ZL.	Supersession and suspension of board and interim management	138-139
243ZM.	Audit of accounts of co-operative societies	139
243ZN.	Convening of general body meetings	139
243ZO.	Right of a member to get information	140
243ZP.	Returns	140
243ZQ.	Offences and Penalties	140-141
243ZR.	Application to multi-State co-operative societies	141
243ZS.	Application to Union territories	141
243ZT.	Continuance of existing laws	141
PART X **THE SCHEDULED AND TRIBAL AREAS**		
244.	Administration of Scheduled Areas and Tribal Areas	142
244A.	Formation of an autonomous State comprising certain tribal areas in Assam and creation of local Legislature or Council of Ministers or both therefor	142-143

243ಎಕ್ಸ್.	ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿಧಿಗಳು...	130-131
243ವೈ.	ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ..	131
243ಜಡ್.	ಪೌರಸಭೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ..	131
243ಜಡ್ಎ.	ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು...	132
243ಜಡ್ಬಿ.	ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ..	132
243ಜಡ್ಸಿ.	ಈ ಭಾಗವು ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗದಿರುವುದು..............................	132
243ಜಡ್ಡಿ.	ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ..	132-133
243ಜಡ್ಇ.	ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ..	133-134
243ಜಡ್ಎಫ್.	ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪೌರಸಭೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು..	135
243ಜಡ್ಜಿ.	ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರ ಪ್ರತಿಷೇಧ.	135
	ಭಾಗ IXಬಿ **ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು**	
243 ಜಡ್ಹೆಚ್.	ಪರಿಭಾಷೆಗಳು	136
243 ಜಡ್ಐ.	ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ನಿಗಮನಗೊಳಿಸುವುದು	136
243ಜಡ್ಜೆ.	ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಅದರ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಕಾಲಾವಧಿ..	137
243ಜಡ್ಕೆ.	ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಚುನಾವಣೆ	138
243ಜಡ್ಎಲ್.	ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಂತರ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ	138-139
243ಜಡ್ಎಂ.	ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ	139
243ಜಡ್ಎನ್.	ಸರ್ವಸದಸ್ಯರ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸುವುದು	139
2343ಜಡ್ಓ.	ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸದಸ್ಯನ ಹಕ್ಕು	140
243ಜಡ್ಪಿ.	ವಿವರಣಪಟ್ಟಿಗಳು	140
243ಜಡ್ಕ್ಯೂ.	ಅಪರಾಧಗಳು ಮತ್ತು ದಂಡನೆಗಳು	140-141
243ಜಡ್ಆರ್.	ಬಹು-ರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ	141
243ಜಡ್ಎಸ್.	ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ	141
243ಜಡ್ಟಿ.	ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು	141
	ಭಾಗ X **ಅನುಸೂಚಿತ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು**	
244.	ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಾಗೂ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ....................	142
244ಎ.	ಅಸ್ಸಾಮ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಅವೆರಡನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದು.................................	142-143

PART XI		
RELATIONS BETWEEN THE UNION AND THE STATES		
CHAPTER I.— LEGISLATIVE RELATIONS		
Distribution of Legislative Powers		
245.	Extent of laws made by Parliament and by the Legislatures of States	144
246.	Subject-matter of laws made by Parliament and by the Legislatures of States	144
246A.	Special Provision with respect to goods and services tax ...	144-145
247.	Power of Parliament to provide for the establishment of certain additional courts	145
248.	Residuary powers of legislation	145
249.	Power of Parliament to legislate with respect to a matter in the State List in the national interest	145
250.	Power of Parliament to legislate with respect to any matter in the State List if a Proclamation of Emergency is in operation	146
251.	Inconsistency between laws made by Parliament under articles 249 and 250 and laws made by the Legislatures of States	146
252.	Power of Parliament to legislate for two or more States by consent and adoption of such legislation by any other State.	146-147
253.	Legislation for giving effect to international agreements	147
254.	Inconsistency between laws made by Parliament and laws made by the Legislatures of States	147
255.	Requirements as to recommendations and previous sanctions to be regarded as matters of procedure only	147-148
CHAPTER II.— ADMINISTRATIVE RELATIONS		
General		
256.	Obligation of States and the Union	148
257.	Control of the Union over States in certain cases	148
[257A.	*Omitted.]*...	149
258.	Power of the Union to confer powers, etc., on States in certain cases	149
258A.	Power of the States to entrust functions to the Union	149

ಭಾಗ XI **ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳು** **ಅಧ್ಯಾಯ I.- ವಿಧಾಯೀ ಸಂಬಂಧಗಳು** ***ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆ***		
245.	ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ......	144
246.	ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯ..	144
246ಎ.	ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ	144-145
247.	ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ..	145
248.	ಕಾನೂನು ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಳಿಕೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು..............................	145
249.	ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ...	145
250.	ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ..	146
251.	249 ಮತ್ತು 250ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಣ ಅಸಂಗತತೆ..	146
252.	ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು..	146-147
253.	ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಕಾನೂನು ರಚನೆ.................	147
254.	ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಣ ಅಸಂಗತತೆ..	147
255.	ಶಿಫಾರಸುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳೆಂಬಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು..	147-148
ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳು ***ಸಾಮಾನ್ಯ***		
256.	ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕೂಟದ ಬಾಧ್ಯತೆ...	148
257.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ......................	148
[257ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*..	149
258.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರ..	149
258ಎ.	ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡಲು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ......................	149

[259.	*Omitted.]*..	149
260.	Jurisdiction of the Union in relation to territories outside India	149
261.	Public acts, records and judicial proceedings	150
Disputes relating to Waters		
262.	Adjudication of disputes relating to waters of inter-State rivers or river valleys	150
Co-ordination between States		
263.	Provisions with respect to an inter-State Council	150
PART XII **FINANCE, PROPERTY, CONTRACTS AND SUITS** **CHAPTER I.— FINANCE** ***General***		
264.	Interpretation	151
265.	Taxes not to be imposed save by authority of law	151
266.	Consolidated Funds and public accounts of India and of the States	151
267.	Contingency Fund	151-152
Distribution of Revenues between the Union and the States		
268.	Duties levied by the Union but collected and appropriated by the States	152
[268A.	*Omitted.]*..	152
269.	Taxes levied and collected by the Union but assigned to the States	153
269A.	Levy and collection of goods and services tax in course of inter-State trade or commerce	153-154
270.	Taxes levied and distributed between the Union and the States	154-155
271.	Surcharge on certain duties and taxes for purposes of the Union	155
[272.	*Omitted.]*..	155
273.	Grants in lieu of export duty on jute and jute products	155
274.	Prior recommendation of President required to Bills affecting taxation in which States are interested	156
275.	Grants from the Union to certain States	156-157
276.	Taxes on professions, trades, callings and employments	157-158
277.	Savings	158

[259.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*...	149
260.	ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ..	149
261.	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು........	150
	ಜಲ ಸಂಬಂಧೀ ವಿವಾದಗಳು	
262.	ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಗಳ ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ಜಲ ಸಂಬಂಧೀ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ...	150
	ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯ	
263.	ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಪಬಂಧಗಳು..................................	150
	ಭಾಗ XII **ಹಣಕಾಸು, ಸ್ವತ್ತು , ಕರಾರುಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು** **ಅಧ್ಯಾಯ I.– ಹಣಕಾಸು** ***ಸಾಮಾನ್ಯ***	
264.	ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ..	151
265.	ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಹೊರತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸದಿರುವುದು.........	151
266.	ಭಾರತದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು.......	151
267.	ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿ..	151-152
268.	ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಸುಂಕಗಳು..	152
[268ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*...	152
269.	ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳು.............	153
269ಎ..	ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು	153-154
270.	ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು..	154-155
271.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಸುಂಕಗಳ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಭಾರ..	155
[272.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*...	155
273.	ಸೆಣಬು ಮತ್ತು ಸೆಣಬಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ರಫ್ತುಸುಂಕಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅನುದಾನಗಳು..	155
274.	ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಶಿಫಾರಸು ಅಗತ್ಯ................................	156
275.	ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನಗಳು..	156-157
276.	ವೃತ್ತಿಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಆಜೀವಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.	157-158
277.	ಉಳಿಸುವಿಕೆಗಳು..	158

[278.	*Omitted.]*..	158
279.	Calculation of "net proceeds", etc.	158
279A.	Goods and Services Tax Council	159-161
280.	Finance Commission	161
281.	Recommendations of the Finance Commission	162
Miscellaneous Financial Provisions		
282.	Expenditure defrayable by the Union or a State out of its revenues	162
283.	Custody, etc., of Consolidated Funds, Contingency Funds and moneys credited to the public accounts	162
284.	Custody of suitors' deposits and other moneys received by public servants and courts..	162
285.	Exemption of property of the Union from State taxation.......	163
286.	Restrictions as to imposition of tax on the sale or purchase of goods	163
287.	Exemption from taxes on electricity	164
288.	Exemption from taxation by States in respect of water or electricity in certain cases	164
289.	Exemption of property and income of a State from Union taxation	164-165
290.	Adjustment in respect of certain expenses and pensions	165
290A.	Annual payment to certain Devaswom Funds	165
[291.	*Omitted.]*..	166
CHAPTER II.— BORROWING		
292.	Borrowing by the Government of India	166
293.	Borrowing by States	166
CHAPTER III.— PROPERTY, CONTRACTS, RIGHTS, LIABILITIES, OBLIGATIONS AND SUITS		
294.	Succession to property, assets, rights, liabilities and obligations in certain cases	166-167
295.	Succession to property, assets, rights, liabilities and obligations in other cases	167
296.	Property accruing by escheat or lapse or as *bona vacantia*...	167-168

[278.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*...	158
279.	"ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು" ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವುದು..........................	158
279ಎ.	ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್	159-161
280.	ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ..	161
281.	ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸುಗಳು..	162
ಸಂಕೀರ್ಣ ಹಣಕಾಸು ಉಪಬಂಧಗಳು		
282.	ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ರಾಜಸ್ವಗಳಿಂದ ಭರಿಸಬಹುದಾದ ವೆಚ್ಚಗಳು..	162
283.	ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗಳ, ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಜಮೆಯಾದ ಹಣಗಳ ಅಭಿರಕ್ಷೆ ಇತ್ಯಾದಿ..	162
284.	ಲೋಕನೌಕರರು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಾವೆಗಾರರ ಠೇವಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣದ ಅಭಿರಕ್ಷೆ..	162
285.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವತ್ತಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ...	163
286.	ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟದ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು..	163
287.	ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ..	164
288.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ..	164
289.	ಒಕ್ಕೂಟದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ವರಮಾನಕ್ಕೆ ವಿನಾಯಿತಿ............	164-165
290.	ಕೆಲವು ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ.....	165
290ಎ.	ಕೆಲವು ದೇವಸ್ವಂ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂದಾಯ..	165
[291.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*...	166
ಅಧ್ಯಾಯ II.- ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು		
292.	ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು...	166
293.	ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು...	166
ಅಧ್ಯಾಯ III.- ಸ್ವತ್ತು, ಕರಾರುಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು, ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು		
294.	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿ, ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ..	166-167
295.	ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿ, ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ..	167
296.	ರಾಜಗಾಮಿತ್ವ ಅಥವಾ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿವಿಹೀನತೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸ್ವತ್ತು..	167-168

297.	Things of value within territorial waters or continental shelf and resources of the exclusive economic zone to vest in the Union	168
298.	Power to carry on trade, etc.	168
299.	Contracts	169
300.	Suits and proceedings	169
CHAPTER IV.— RIGHT TO PROPERTY		
300A.	Persons not to be deprived of property save by authority of law	169
PART XIII **TRADE, COMMERCE AND INTERCOURSE WITHIN THE TERRITORY OF INDIA**		
301.	Freedom of trade, commerce and intercourse	170
302.	Power of Parliament to impose restrictions on trade, commerce and intercourse	170
303.	Restrictions on the legislative powers of the Union and of the States with regard to trade and commerce	170
304.	Restrictions on trade, commerce and intercourse among States	170-171
305.	Saving of existing laws and laws providing for State monopolies	171
[306.	*Omitted.]*..	171
307.	Appointment of authority for carrying out the purposes of articles 301 to 304	171
PART XIV **SERVICES UNDER THE UNION AND THE STATES** **CHAPTER I.— SERVICES**		
308.	Interpretation	172
309.	Recruitment and conditions of service of persons serving the Union or a State	172
310.	Tenure of office of persons serving the Union or a State	172
311.	Dismissal, removal or reduction in rank of persons employed in civil capacities under the Union or a State	173
312.	All-India services	174
312A.	Power of Parliament to vary or revoke conditions of service of officers of certain services	174

297.	ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೀಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಕಾಂಟಿನೆಂಟಲ್ ಶೆಲ್ಫ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅನನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು..	168
298.	ವ್ಯಾಪಾರ, ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಧಿಕಾರ..	168
299.	ಕರಾರುಗಳು..	169
300.	ದಾವೆಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು..	169
	ಅಧ್ಯಾಯ IV.- ಸ್ವತ್ತಿನ ಹಕ್ಕು	
300ಎ.	ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು.....................	169
	ಭಾಗ XIII **ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ**	
301.	ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ..................................	170
302.	ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ..	170
303.	ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು..	170
304.	ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು..	170-171
305.	ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಉಳಿಸುವಿಕೆ..	171
[306.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*..	171
307.	301 ರಿಂದ 304ರವರೆಗಿನ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತ ಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನೇಮಕ..	171
	ಭಾಗ XIV **ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಸೇವೆಗಳು** **ಅಧ್ಯಾಯ I.– ಸೇವೆಗಳು**	
308.	ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ...	172
309.	ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು..	172
310.	ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪದಾವಧಿ.........................	172
311.	ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವುದು, ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಅಥವಾ ಅವರ ದರ್ಜೆಯನ್ನು ಇಳಿಸುವುದು......................................	173
312.	ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು..	174
312ಎ.	ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಲು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ...	174

313.	Transitional provisions	174-175
[314.	*Omitted.]*..	176
CHAPTER II.— PUBLIC SERVICE COMMISSIONS		
315.	Public Service Commissions for the Union and for the States	176
316.	Appointment and term of office of members	176-177
317.	Removal and suspension of a member of a Public Service Commission	178
318.	Power to make regulations as to conditions of service of members and staff of the Commission	178-179
319.	Prohibition as to the holding of offices by members of Commission on ceasing to be such members	179
320.	Functions of Public Service Commissions	179-181
321.	Power to extend functions of Public Service Commissions	181
322.	Expenses of Public Service Commissions	181
323.	Reports of Public Service Commissions	181
PART XIV A **TRIBUNALS**		
323A.	Administrative tribunals	182
323B.	Tribunals for other matters	183-184
PART XV **ELECTIONS**		
324.	Superintendence, direction and control of elections to be vested in an Election Commission	185-186
325.	No person to be ineligible for inclusion in, or to claim to be included in a special, electoral roll on grounds of religion, race, caste or sex	186
326.	Elections to the House of the People and to the Legislative Assemblies of States to be on the basis of adult suffrage	186
327.	Power of Parliament to make provision with respect to elections to Legislatures	186
328.	Power of Legislature of a State to make provision with respect to elections to such Legislature	187
329.	Bar to interference by courts in electoral matters	187
[329A.	*Omitted.]*..	187

313.	ಸಂಕ್ರಮಣಕಾಲೀನ ಉಪಬಂಧಗಳು..	174-175
[314.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*..	176
ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಲೋಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳು		
315.	ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳು..............................	176
316.	ಸದಸ್ಯರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಪದಾವಧಿ..	176-177
317.	ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಮತ್ತು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡುವುದು..	178
318.	ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ...	178-179
319.	ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು, ಹಾಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಮೇಲೆ ಪದಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷೇಧ...	179
320.	ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳು..	179-181
321.	ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ................	181
322.	ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವೆಚ್ಚಗಳು..	181
323.	ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವರದಿಗಳು...	181
ಭಾಗ XIVಎ **ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು**		
323ಎ.	ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು..	182
323ಬಿ.	ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು..	183-184
ಭಾಗ XV **ಚುನಾವಣೆಗಳು**		
324.	ಚುನಾವಣೆಗಳ ಅಧೀಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದು..	185-186
325.	ಧರ್ಮ, ಮೂಲ ವಂಶ, ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಅನರ್ಹನಾಗದಿರುವುದು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಅವನು ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡಲಾಗದಿರುವುದು..	186
326.	ಲೋಕಸಭೆಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳು ವಯಸ್ಕ ಮತಾಧಿಕಾರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದು...	186
327.	ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ..	186
328.	ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರ...	187
329.	ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷೇಧ.................	187
[329ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*..	187

PART XVI		
SPECIAL PROVISIONS RELATING TO CERTAIN CLASSES		
330.	Reservation of seats for Scheduled Castes and Scheduled Tribes in the House of the People	188
330A.	Reservation of seats for women in the House of the People...	189
331.	Representation of the Anglo-Indian community in the House of the People	189
332.	Reservation of seats for Scheduled Castes and Scheduled Tribes in the Legislative Assemblies of the States	189-191
332A.	Reservation of Seats for women in the Legislative Assemblies of the States	191
333.	Representation of the Anglo-Indian community in the Legislative Assemblies of the States	191
334.	Reservation of seats and special representation to cease after sixty years	191-192
334A.	Reservation of seats for women take effect..........................	192
335.	Claims of Scheduled Castes and Scheduled Tribes to services and posts	192-193
336.	Special provision for Anglo-Indian community in certain services	193
337.	Special provision with respect to educational grants for the benefit of Anglo-Indian Community	193
338.	National Commission for Scheduled Castes	194-195
338A.	National Commission for Scheduled Tribes	195-197
338B.	National Commission for Backward Classes	197-199
339.	Control of the Union over the Administration of Scheduled Areas and the welfare of Scheduled Tribes	199
340.	Appointment of a Commission to investigate the conditions of backward classes	199
341.	Scheduled Castes	200
342.	Scheduled Tribes	200
342A.	Socially and educationally backward Classes	201
PART XVII		
OFFICIAL LANGUAGE		
CHAPTER I.— LANGUAGE OF THE UNION		
343.	Official language of the Union	202
344.	Commission and Committee of Parliament on official language	202-203
CHAPTER II.— REGIONAL LANGUAGES		
345.	Official language or languages of a State	203

ಭಾಗ XVI **ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು**		
330.	ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು..	188
330ಎ.	ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು.....................	189
331.	ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ...................	189
332.	ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು..	189-191
332ಎ.	ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು...	191
333.	ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ...	191
334.	ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವು ಕೆಲವು ಅವಧಿಯ ನಂತರ ನಿಂತುಹೋಗುವುದು...	191-192
334ಎ.	ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು............................	192
335.	ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕ್ಲೇಮುಗಳು..	192-193
336.	ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..	193
337.	ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅನುದಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ...	193
338.	ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ...	194-195
338ಎ.	ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ...	195-197
338ಬಿ.	ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ	197-199
339.	ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ..	199
340.	ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ ಆಯೋಗದ ನೇಮಕ............	199
341.	ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು..	200
342.	ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು...	200
342ಎ	ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು..........................	201
ಭಾಗ XVII **ರಾಜಭಾಷೆ** **ಅಧ್ಯಾಯ I.– ಒಕ್ಕೂಟದ ಭಾಷೆ**		
343.	ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜಭಾಷೆ...	202
344.	ರಾಜಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ ಸಮಿತಿ....................................	202-203
ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳು		
345.	ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಭಾಷೆ ಅಥವಾ ರಾಜಭಾಷೆಗಳು..	203

346.	Official language for communication between one State and another or between a State and the Union...........................	203-204
347.	Special provision relating to language spoken by a section of the population of a State	204
CHAPTER III.— LANGUAGE OF THE SUPREME COURT, HIGH COURTS, ETC.		
348.	Language to be used in the Supreme Court and in the High Courts and for Acts, Bills, etc.	204-205
349.	Special procedure for enactment of certain laws relating to language	205
CHAPTER IV.— SPECIAL DIRECTIVES		
350.	Language to be used in representations for redress of grievances	205
350A.	Facilities for instruction in mother-tongue at primary stage.	205
350B.	Special Officer for linguistic minorities	206
351.	Directive for development of the Hindi language	206
PART XVIII **EMERGENCY PROVISIONS**		
352.	Proclamation of Emergency	207-209
353.	Effect of Proclamation of Emergency	209-210
354.	Application of provisions relating to distribution of revenues while a Proclamation of Emergency is in operation	210
355.	Duty of the Union to protect States against external aggression and internal disturbance.	210
356.	Provisions in case of failure of constitutional machinery in States	210-213
357.	Exercise of legislative powers under Proclamation issued under article 356	213-214
358.	Suspension of provisions of article 19 during emergencies....	214-215
359.	Suspension of the enforcement of the rights conferred by Part III during emergencies	215-216
[359A.	*Omitted.]*..	216
360.	Provisions as to financial emergency	216-217
PART XIX **MISCELLANEOUS**		
361.	Protection of President and Governors and Rajpramukhs....	218

346.	ರಾಜ್ಯ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ-ಒಕ್ಕೂಟ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಭಾಷೆ......	203-204
347.	ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ವರ್ಗದವರು ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..	204
ಅಧ್ಯಾಯ III.- ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಭಾಷೆ		
348.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಧಿನಿಯಮಗಳು, ವಿಧೇಯಕಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.	204-205
349.	ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ..	205
ಅಧ್ಯಾಯ IV.- ವಿಶೇಷ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು		
350.	ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಕೋರಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮನವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ..	205
350ಎ.	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು...........................	205
350ಬಿ.	ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿ..	206
351.	ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶನ..	206
ಭಾಗ XVIII **ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳು**		
352.	ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆ..	207-209
353.	ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ..	209-210
354.	ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ..	210
355.	ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯ..	210
356.	ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವಿಫಲವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಗಳು..	210-213
357.	356ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಚಲಾವಣೆ..	213-214
358.	ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅಮಾನತು.........	214-215
359.	ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ-III ರಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಯ ಅಮಾನತು..	215-216
[359ಎ.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ].*..	216
360.	ಹಣಕಾಸಿನ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು............................	216-217
ಭಾಗ XIX **ಸಂಕೀರ್ಣ**		
361.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಪ್ರಮುಖರಿಗೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ...........	218

361A.	Protection of publication of proceedings of Parliament and State Legislatures	219
361B.	Disqualification for appointment on remunerative political post	219-220
[362.	*Omitted.]*...	220
363.	Bar to interference by courts in disputes arising out of certain treaties, agreements, etc.	220
363A.	Recognition granted to Rulers of Indian States to cease and privy purses to be abolished	220-221
364.	Special provisions as to major ports and aerodromes	221
365.	Effect of failure to comply with, or to give effect to, directions given by the Union	221
366.	Definitions	221-226
367.	Interpretation	226
	PART XX **AMENDMENT OF THE CONSTITUTION**	
368.	Power of Parliament to amend the Constitution and procedure therefor	227-228
	PART XXI **TEMPORARY, TRANSITIONAL AND SPECIAL PROVISIONS**	
369.	Temporary power to Parliament to make laws with respect to certain matters in the State List as if they were matters in the Concurrent List	229
370.	Temporary provisions with respect to the State of Jammu and Kashmir	230-231
371.	Special provision with respect to the States of Maharashtra and Gujarat	232
371A.	Special provision with respect to the State of Nagaland	232-235
371B.	Special provision with respect to the State of Assam	235
371C.	Special provision with respect to the State of Manipur	236
371D.	Special provisions with respect to the State of Andhra Pradesh or the state of Telangana	236-240
371E.	Establishment of Central University in Andhra Pradesh	240
371F.	Special provisions with respect to the State of Sikkim	240-243
371G.	Special provision with respect to the State of Mizoram	243
371H.	Special provision with respect to the State of Arunachal Pradesh	243-244

361ಎ.	ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ..	219
361ಬಿ.	ಲಾಭದ ರಾಜಕೀಯ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆ......................................	219-220
[362.	*ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*..	220
363.	ಕೆಲವು ಕೌಲುಗಳು, ಒಪ್ಪಂದಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷೇಧ..................................	220
363ಎ.	ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮನ್ನಣೆಯು ನಿಂತುಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ರಾಜಧನಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು......................	220-221
364.	ದೊಡ್ಡ ಬಂದರುಗಳ ಮತ್ತು ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು	221
365.	ಒಕ್ಕೂಟವು ನೀಡಿದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ತಪ್ಪಿದುದರ ಪರಿಣಾಮ..	221
366.	ಪರಿಭಾಷೆಗಳು..	221-226
367.	ಅರ್ಥವಿವರಣೆ..	226
	ಭಾಗ XX **ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ**	
368.	ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ...	227-228
	ಭಾಗ XXI **ತಾತ್ಕಾಲಿಕ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು**	
369.	ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಧಿಕಾರ..	229
370.	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳು....	230-231
371.	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..	232
371ಎ.	ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.........................	232-235
371ಬಿ.	ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..................................	235
371ಸಿ.	ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..............................	236
371ಡಿ.	ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು..	236-240
371ಇ.	ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ.............................	240
371ಎಫ್.	ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು................................	240-243
371ಜಿ.	ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ............................	243
371ಹೆಚ್.	ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ................	243-244

371-I.	Special provision with respect to the State of Goa	244
371-J.	Special Provisions with respect to State of Karnataka........	244-245
372.	Continuance in force of existing laws and their adaptation...	245-246
372A.	Power of the President to adapt laws	246
373.	Power of President to make order in respect of persons under preventive detention in certain cases	247
374.	Provisions as to Judges of the Federal Court and proceedings pending in the Federal Court or before His Majesty in Council	247
375.	Courts, authorities and officers to continue to function subject to the provisions of the Constitution	248
376.	Provisions as to Judges of High Courts	248
377.	Provisions as to Comptroller and Auditor-General of India...	248
378.	Provisions as to Public Service Commissions	249
378A.	Special provision as to duration of Andhra Pradesh Legislative Assembly	249
[379.	[Provisions as to provisional Parliament and the Speaker and Deputy Speaker thereof.].— *Omitted*............................	249
[380.	[Provision as to President.].— *Omitted*	249
[381.	[Council of Ministers of the President.].— *Omitted*	249
[382.	Provisions as to provisional Legislatures for States in Part A of the First Schedule.].— *Omitted*	249
[383.	[Provision as to Governors of Provinces.].— *Omitted*	249
[384.	Council of Ministers of the Governors.].— *Omitted*	250
[385.	Provision as to provisional Legislatures in States in Part B of the First Schedule.].— *Omitted*	250
[386.	Council of Ministers for States in Part B of the First Schedule.].— *Omitted*	250
[387.	Special provision as to determination of population for the purposes of certain elections.].—*Omitted*	250
[388.	Provisions as to the filling of casual vacancies in the provisional Parliament and provisional Legislatures of the States.].— *Omitted*	250

371ಐ.	ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..................................	244
371ಜೆ.	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು..........................	244-245
372.	ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆ...........	245-246
372ಎ.	ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ............................	246
373.	ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ...	247
374.	ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..	247
375.	ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು..	248
376.	ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..........................	248
377.	ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು...	248
378.	ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು...	249
378ಎ.	ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅವಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ..............	249
[379.	[ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಉಪ ಸ್ಪೀಕರ್‌ಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	249
[380.	[ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	249
[381.	[ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	249
[382.	[ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–ಎಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	249
[383.	[ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲರುಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	249
[384.	[ರಾಜ್ಯಪಾಲರುಗಳ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
[385.	[ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–ಬಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
[386.	[ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–ಬಿ ಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
[387.	[ಕೆಲವು ಚುನಾವಣೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿರ್ಧರಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
[388.	[ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಉಪಬಂಧಗಳು.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250

[389.	Provision as to Bills pending in the Dominion Legislatures and in the Legislatures of Provinces and Indian States.]—*Omitted*	250
[390.	Money received or raised or expenditure incurred between the commencement of the Constitution and the 31st day of March, 1950].— *Omitted*	250
[391.	Power of the President to amend the First and Fourth Schedules in certain contingencies.].— *Omitted*	250
392.	Power of the President to remove difficulties	250
PART XXII		
SHORT TITLE, COMMENCEMENT, AUTHORITATIVE TEXT IN HINDI AND REPEALS		
393.	Short title	251
394.	Commencement	251
394A.	Authoritative text in the Hindi language	251
395.	Repeals	251
SCHEDULES		
FIRST SCHEDULE		
I.	The States	252-259
II.	The Union territories	259-261
SECOND SCHEDULE		
Part A—	Provisions as to the President and the Governors of States	262
Part B—	*[Omitted.]*...	262
Part C—	Provisions as to the Speaker and the Deputy Speaker of the House of the People and the Chairman and the Deputy Chairman of the Council of States and the Speaker and the Deputy Speaker of the Legislative Assembly and the Chairman and the Deputy Chairman of the Legislative Council of a State	263
Part D—	Provisions as to the Judges of the Supreme Court and of the High Courts.	264-267
Part E—	Provisions as to the Comptroller and Auditor-General of India	267
THIRD SCHEDULE—	Forms of Oaths or Affirmations.....................	268-271
FOURTH SCHEDULE—	Allocation of seats in the Council of States	272-274
FIFTH SCHEDULE—	Provisions as to the Administration and Control of Scheduled Areas and Scheduled Tribes	275

[389.	[ಡೊಮಿನಿಯನ್ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಕಿಯಿರುವ ಮಸೂದೆಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
[390.	[ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತು 31ನೇ ಮಾರ್ಚ್ 1950ರ ನಡುವೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಎತ್ತಲಾದ ಅಥವಾ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಭರಿಸಿದ ಹಣ.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
[391.	[ಕೆಲಸವು ಸಾದಿಲ್ವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ.].– *ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ*	250
392.	ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ......................................	250
ಭಾಗ XXII **ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು, ಪ್ರಾರಂಭ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠ ಮತ್ತು ನಿರಸನಗಳು**		
393.	ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು..	251
394.	ಪ್ರಾರಂಭ..	251
394ಎ.	ಹಿಂದಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠ..	251
395.	ನಿರಸನಗಳು..	251
ಅನುಸೂಚಿಗಳು		
ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ		
I.	ರಾಜ್ಯಗಳು..	252-259
II.	ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು..	259-261
ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ		
ಭಾಗ – ಎ.	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..................	262
ಭಾಗ – ಬಿ.	*[ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ]*..	262
ಭಾಗ – ಸಿ.	ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ ಹಾಗೂ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ, ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು..	263
ಭಾಗ – ಡಿ.	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..	264-267
ಭಾಗ – ಇ.	ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..	267
ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನಗಳ ನಮೂನೆಗಳು..........	268-271
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ..	272-274
ಐದನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ – ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..	275

Part A—	General	275
Part B—	Administration and Control of Scheduled Areas and Scheduled Tribes	275-277
Part C—	Scheduled Areas	277-278
Part D—	Amendment of the Schedule	278
SIXTH SCHEDULE—	Provisions as to the Administration of Tribal Areas in the States of Assam, Meghalaya, Tripura and Mizoram	279-308
SEVENTH SCHEDULE		
List I —	Union List	309-315
List II—	State List...	316-320
List III—	Concurrent List	320-323
EIGHTH SCHEDULE—	Languages	324-325
NINTH SCHEDULE—	Validation of certain Acts and Regulations.....	326-343
TENTH SCHEDULE—	Provisions as to disqualification on ground of defection	344-347
ELEVENTH SCHEDULE-	Powers, authority and responsibilities of Panchayats	348
TWELFTH SCHEDULE—	Powers, authority and responsibilities of Municipalities, etc.	349
APPENDIX		
APPENDIX I—	The Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015	350-368
APPENDIX II—	The Constitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 2019	369
APPENDIX III—	Declaration under article 370(3) of the Constitution.....	370

ಭಾಗ – ಎ.	ಸಾಮಾನ್ಯ..	275
ಭಾಗ – ಬಿ.	ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ..	275-277
ಭಾಗ – ಸಿ.	ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು..	277-278
ಭಾಗ – ಡಿ.	ಅನುಸೂಚಿಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ...	278
ಆರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಅಸ್ಸಾಮ್, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು..................	279-308
ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ		
I ನೆಯ ಪಟ್ಟಿ –	ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿ...	309-315
II ನೆಯ ಪಟ್ಟಿ –	ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿ..	316-320
III ನೆಯ ಪಟ್ಟಿ –	ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ..	320-323
ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಭಾಷೆಗಳು..	324-325
ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಕೆಲವು ಅಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವುದು..	326-343
ಹತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು..	344-347
ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು	348
ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ—	ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ...	349
	ಪರಿಶಿಷ್ಟ	
ಪರಿಶಿಷ್ಟ – I	ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015....................	350-368
ಪರಿಶಿಷ್ಟ – II	ಸಂವಿಧಾನ (ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ) ಆದೇಶ, 2019	369
ಪರಿಶಿಷ್ಟ – III	ಸಂವಿಧಾನದ 370(3)ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿನ ಘೋಷಣೆ	370

सत्यमेव जयते

THE CONSTITUTION OF INDIA

PREAMBLE

WE, THE PEOPLE OF INDIA, having solemnly resolved to constitute India into a [1][**SOVEREIGN SOCIALIST SECULAR DEMOCRATIC REPUBLIC**] and to secure to all its citizens:

JUSTICE, social, economic and political;

LIBERTY of thought, expression, belief, faith and worship;

EQUALITY of status and of opportunity;

and to promote among them all

FRATERNITY assuring the dignity of the individual and the [2][unity and integrity of the Nation];

IN OUR CONSTITUENT ASSEMBLY this twenty-sixth day of November, 1949, do **HEREBY ADOPT, ENACT AND GIVE TO OURSELVES THIS CONSTITUTION.**

1.Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 2, for "SOVEREIGN DEMOCRATIC REPUBLIC" (w.e.f. 3-1-1977).

2.Subs. by s. 2, ibid., for "unity of the Nation" (w.e.f. 3-1-1977).

सत्यमेव जयते

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ

ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದ ಜನಗಳಾದ ನಾವು ಭಾರತವನ್ನು ಒಂದು [1][ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಮಾಜವಾದೀ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮಭಾವದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಗಣರಾಜ್ಯವಾಗಿ] ರಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದರ ಸಮಸ್ತ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ:

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯ;

ವಿಚಾರ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಸನಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ;

ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹಾಗೂ ಅವಕಾಶ ಸಮಾನತೆ

ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಗೌರವವನ್ನು, [2][ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು] ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಭ್ರಾತೃಭಾವನೆಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದವರಾಗಿ;

ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ 1949ನೆಯ ಇಸವಿ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಾರೀಖಾದ ಈ ದಿವಸ ಈ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಅಧಿನಿಯಮಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

1. ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಂಪನ್ನ ಲೋಕತಂತ್ರಾತ್ಮಕ ಗಣರಾಜ್ಯವಾಗಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲಾಗಿ (3.1.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.
2. ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆಯನ್ನೂ" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲಾಗಿ (3.1.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART I

THE UNION AND ITS TERRITORY

1. Name and territory of the Union.— (1) India, that is Bharat, shall be a Union of States.

[1][(2) The States and the territories thereof shall be as specified in the First Schedule.]

(3) The territory of India shall comprise—

(*a*) the territories of the States;

[2][(*b*) the Union territories specified in the First Schedule; and]

(*c*) such other territories as may be acquired.

2. Admission or establishment of new States.— Parliament may by law admit into the Union, or establish, new States on such terms and conditions as it thinks fit.

[3][**2A.** [*Sikkim to be associated with the Union.*] —Omitted *by the Constitution* (*Thirty-sixth Amendment*) *Act,* 1975, *s.* 5 (*w.e.f.* 26-4-1975).]

3. Formation of new States and alteration of areas, boundaries or names of existing States.— Parliament may by law—

(a) form a new State by separation of territory from any State or by uniting two or more States or parts of States or by uniting any territory to a part of any State;

(b) increase the area of any State;

(c) diminish the area of any State;

(d) alter the boundaries of any State;

(e) alter the name of any State:

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 2, for cl. (2) (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 2 ibid. for sub-clause (b) (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Ins. by the Constitution (Thirty-fifth Amendment) Act, 1974, s. 2 (w.e.f. 1-3-1975).

ಭಾಗ I

ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ

1. ಒಕ್ಕೂಟದ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ.– (1) ಇಂಡಿಯಾ, ಅರ್ಥಾತ್ ಭಾರತವು, ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(2) ಅದರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂಥವುಗಳು ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

(3) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು;

[2][(ಬಿ) ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು; ಮತ್ತು]

(ಸಿ) ಆರ್ಜಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು

– ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

2. ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾಪನೆ.– ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಥವಾ ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು.

*[3][**2ಎ.** [ಒಕ್ಕೂಟದೊಂದಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಂ ಸಹಯುಕ್ತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.–] ಸಂವಿಧಾನದ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ (26-4-1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.]*

3. ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಈಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳ, ಸರಹದ್ದುಗಳ ಅಥವಾ ಹೆಸರುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ.– ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದು;

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು;

(ಇ) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.3.1975 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][Provided that no Bill for the purpose shall be introduced in either House of Parliament except on the recommendation of the President and unless, where the proposal contained in the Bill affects the area, boundaries or name of any of the States [2]***, the Bill has been referred by the President to the Legislature of that State for expressing its views thereon within such period as may be specified in the reference or within such further period as the President may allow and the period so specified or allowed has expired.]

[3][***Explanation I.***— In this article, in clauses (*a*) to (*e*), "State" includes a Union territory, but in the proviso, "State" does not include a Union territory.

Explanation II.— The power conferred on Parliament by clause (*a*) includes the power to form a new State or Union territory by uniting a part of any State or Union territory to any other State or Union territory.]

4. Laws made under articles 2 and 3 to provide for the amendment of the First and the Fourth Schedules and supplemental, incidental and consequential matters.— (1) Any law referred to in article 2 or article 3 shall contain such provisions for the amendment of the First Schedule and the Fourth Schedule as may be necessary to give effect to the provisions of the law and may also contain such supplemental, incidental and consequential provisions (including provisions as to representation in Parliament and in the Legislature or Legislatures of the State or States affected by such law) as Parliament may deem necessary.

(2) No such law as aforesaid shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.

---

1 Subs. by the Constitution (Fifth Amendment) Act, 1955, s. 2, for the proviso (w.e.f. 24-12-1955).

2. The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

3. Ins. by the Constitution (Eighteenth Amendment) Act, 1966, s. 2 (w.e.f. 27-8-1966).

[1][ಪರಂತು, ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಆ ವಿಧೇಯಕದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವವು [2]****** ರಾಜ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶದ, ಸರಹದ್ದುಗಳ ಅಥವಾ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕೊಡಬಹುದಾದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಹೊರತು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಅವಧಿಯು ಅಥವಾ ಕೊಟ್ಟಿರತಕ್ಕಂಥ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಹೊರತು, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[3][***ವಿವರಣೆ I.***– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ (ಎ) ಯಿಂದ (ಇ) ವರೆಗಿನ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿರುವ "ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬ ಪದವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿನ "ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬ ಪದವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ II.– (ಎ) ಖಂಡದಿಂದ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರವು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ನೂತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದು ನೂತನ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುವಂಥ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.]

4. ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳು, ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು.– (1) 2ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 3ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಆ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು (ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಹಾಗೂ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಒಳಗೊಂಡು) ಸಂಸತ್ತು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳು ಸಹ ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

(2) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು, 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1955ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪರಂತುಕಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (24–12–1955ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ (ಎ) ಅಥವಾ (ಬಿ) ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (27–8–1966ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART II

CITIZENSHIP

5. Citizenship at the commencement of the Constitution.— At the commencement of this Constitution, every person who has his domicile in the territory of India and—

(a) who was born in the territory of India; or

(b) either of whose parents was born in the territory of India; or

(c) who has been ordinarily resident in the territory of India for not less than five years immediately preceding such commencement,

shall be a citizen of India.

6. Rights of citizenship of certain persons who have migrated to India from Pakistan.— Notwithstanding anything in article 5, a person who has migrated to the territory of India from the territory now included in Pakistan shall be deemed to be a citizen of India at the commencement of this Constitution if—

(a) he or either of his parents or any of his grand-parents was born in India as defined in the Government of India Act, 1935 (as originally enacted); and

(*b*)(*i*) in the case where such person has so migrated before the nineteenth day of July, 1948, he has been ordinarily resident in the territory of India since the date of his migration, or

(*ii*) in the case where such person has so migrated on or after the nineteenth day of July, 1948, he has been registered as a citizen of India by an officer appointed in that behalf by the Government of the Dominion of India on an application made by him therefor to such officer before the commencement of this Constitution in the form and manner prescribed by that Government:

Provided that no person shall be so registered unless he has been resident in the territory of India for at least six months immediately preceding the date of his application.

7. Rights of citizenship of certain migrants to Pakistan.— Notwithstanding anything in articles 5 and 6, a person who has after the first day of March, 1947, migrated from the territory of India to the territory now included in Pakistan shall not be deemed to be a citizen of India:

ಭಾಗ II

ನಾಗರಿಕತ್ವ

5. ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕತ್ವ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿವಾಸವುಳ್ಳ ಮತ್ತು,–

(ಎ) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾಗಲಿ, ತಂದೆಯಾಗಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಕಾಲದಿಂದ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿರುವ

– ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

6. ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು.– 5ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಭಾರತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

(ಎ) ಅವನಾಗಲಿ, ಅವನ ತಾಯಿ ಅಥವಾ ತಂದೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವನ ಅಜ್ಜಿ ಅಥವಾ ತಾತನಾಗಲಿ (ಮೂಲತಃ ಅಧಿನಿಯಮಿಸಿದಂತೆ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1935ರಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಿರುವಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) (i) ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 1948ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಾರೀಖಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಹಾಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ತಾನು ವಲಸೆ ಬಂದ ತಾರೀಖಿನಿಂದ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ii) ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 1948ನೆಯ ಇಸವಿ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಅಥವಾ ಆ ತರುವಾಯ, ಹಾಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ತನ್ನನ್ನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂದು ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಆ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಯಮಿಸಿರುವಂಥ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಯ ಮೇಲೆ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅವನನ್ನು ಆ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ

– ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಂದಿನಿಂದ, ಅವನನ್ನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಅವನ ಅರ್ಜಿಯ ತಾರೀಖಿಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

7. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ವಲಸೆಹೋದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು.– 5ನೆಯ ಮತ್ತು 6ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, 1947ನೆಯ ಇಸವಿ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ತರುವಾಯ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಈಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

Provided that nothing in this article shall apply to a person who, after having so migrated to the territory now included in Pakistan, has returned to the territory of India under a permit for resettlement or permanent return issued by or under the authority of any law and every such person shall for the purposes of clause (*b*) of article 6 be deemed to have migrated to the territory of India after the nineteenth day of July, 1948.

8. Rights of citizenship of certain persons of Indian origin residing outside India.— Notwithstanding anything in article 5, any person who or either of whose parents or any of whose grand-parents was born in India as defined in the Government of India Act, 1935 (as originally enacted), and who is ordinarily residing in any country outside India as so defined shall be deemed to be a citizen of India if he has been registered as a citizen of India by the diplomatic or consular representative of India in the country where he is for the time being residing on an application made by him therefor to such diplomatic or consular representative, whether before or after the commencement of this Constitution, in the form and manner prescribed by the Government of the Dominion of India or the Government of India.

9. Persons voluntarily acquiring citizenship of a foreign State not to be citizens.— No person shall be a citizen of India by virtue of article 5, or be deemed to be a citizen of India by virtue of article 6 or article 8, if he has voluntarily acquired the citizenship of any foreign State.

10. Continuance of the rights of citizenship.— Every person who is or is deemed to be a citizen of India under any of the foregoing provisions of this Part shall, subject to the provisions of any law that may be made by Parliament, continue to be such citizen.

11. Parliament to regulate the right of citizenship by law.— Nothing in the foregoing provisions of this Part shall derogate from the power of Parliament to make any provision with respect to the acquisition and termination of citizenship and all other matters relating to citizenship.

ಪರಂತು, ಈಗ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ಮತ್ತೆ ನೆಲೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ಹಿಂತಿರುಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಕೊಡಲಾದ ರಹದಾರಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಾಪಸ್ಸು ಬಂದ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೇ ಆಗಲೀ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಯಾವುದೂ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು 6ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (ಬಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ 1948ನೆಯ ಇಸವಿ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ತರುವಾಯ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದವನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

8. ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು.– 5ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತಾನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಅಥವಾ ತಂದೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ಅಥವಾ ತಾತನಾಗಲಿ (ಮೂಲತಃ ಅಧಿನಿಯಮಿಸಲಾದಂತೆ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1935ರಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ದೇಶವೆಂದು ಪರಿಭಾಷಿತವಾಗಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಯಮಿಸಿದ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ತಾನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಭಾರತದ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಾನ್ಸುಲರ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ತರುವಾಯ ಆಗಲಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಿಂದ ತಾನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂದು ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

9. ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ನಾಗರಿಕತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕರಲ್ಲ.– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ನಾಗರಿಕತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, 5ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ 6ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಥವಾ 8ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

10. ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

11. ಸಂಸತ್ತು ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸುವುದು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ನಾಗರಿಕತ್ವದ ಆರ್ಜನೆಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಪ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

PART III

FUNDAMENTAL RIGHTS

General

12. Definition.— In this Part, unless the context otherwise requires, "the State" includes the Government and Parliament of India and the Government and the Legislature of each of the States and all local or other authorities within the territory of India or under the control of the Government of India.

13. Laws inconsistent with or in derogation of the fundamental rights.— (1) All laws in force in the territory of India immediately before the commencement of this Constitution, in so far as they are inconsistent with the provisions of this Part, shall, to the extent of such inconsistency, be void.

(2) The State shall not make any law which takes away or abridges the rights conferred by this Part and any law made in contravention of this clause shall, to the extent of the contravention, be void.

(3) In this article, unless the context otherwise requires,—

(a) "law" includes any Ordinance, order, bye-law, rule, regulation, notification, custom or usage having in the territory of India the force of law;

(b) "laws in force" includes laws passed or made by a Legislature or other competent authority in the territory of India before the commencement of this Constitution and not previously repealed, notwithstanding that any such law or any part thereof may not be then in operation either at all or in particular areas.

[1][(4) Nothing in this article shall apply to any amendment of this Constitution made under article 368.]

Right to Equality

14. Equality before law.— The State shall not deny to any person equality before the law or the equal protection of the laws within the territory of India.

15. Prohibition of discrimination on grounds of religion, race, caste, sex or place of birth.— (1) The State shall not discriminate against any citizen on grounds only of religion, race, caste, sex, place of birth or any of them.

---

[1] Ins. by the Constitution (Twenty-fourth Amendment) Act, 1971, s. 2 (w.e.f. 5-11-1971).

ಭಾಗ III
ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು
ಸಾಮಾನ್ಯ

12. ಪರಿಭಾಷೆ.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು, "ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬ ಪದವು ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿರುವ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

13. ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುವಂಥ ಕಾನೂನುಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳು ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಜ್ಯವು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಖಂಡವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಆ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು,–

(ಎ) "ಕಾನೂನು" ಎಂಬುದು ಯಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾದೇಶ, ಆದೇಶ, ಉಪವಿಧಿ, ನಿಯಮ, ವಿನಿಯಮ, ಅಧಿಸೂಚನೆ, ಅಥವಾ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನ ಬಲವುಳ್ಳ ರೂಢಿ ಅಥವಾ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

(ಬಿ) "ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು" ಎಂಬುದು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಈ ಹಿಂದೆ ನಿರಸಿತವಾಗಿರದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು, ಆಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

[1][(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕು

14. ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆ.– ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕಾನೂನುಗಳಿಂದ ಸಮಾನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯವು ನಿರಾಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

15. ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿಷೇಧ.– (1) ರಾಜ್ಯವು ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

1 ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5–11–1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) No citizen shall, on grounds only of religion, race, caste, sex, place of birth or any of them, be subject to any disability, liability, restriction or condition with regard to—

(a) access to shops, public restaurants, hotels and places of public entertainment; or

(b) the use of wells, tanks, bathing ghats, roads and places of public resort maintained wholly or partly out of State funds or dedicated to the use of the general public.

(3) Nothing in this article shall prevent the State from making any special provision for women and children.

[1][(4) Nothing in this article or in clause (2) of article 29 shall prevent the State from making any special provision for the advancement of any socially and educationally backward classes of citizens or for the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes.]

[2][(5) Nothing in this article or in sub-clause (*g*) of clause (1) of article 19 shall prevent the State from making any special provision, by law, for the advancement of any socially and educationally backward classes of citizens or for the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes in so far as such special provisions relate to their admission to educational institutions including private educational institutions, whether aided or unaided by the State, other than the minority educational institutions referred to in clause (1) of article 30.]

[3][(6) Nothing in this article or sub-clause (*g*) of clause (1) of article 19 or clause (2) of article 29 shall prevent the State from making,—

(a) any special provision for the advancement of any economically weaker sections of citizens other than the classes mentioned in clauses (4) and (5); and

(b) any special provision for the advancement of any economically weaker sections of citizens other than the classes mentioned in clauses (4) and (5) in so far as such special provisions relate to their admission to educational institutions including private educational institutions, whether aided or unaided by the State, other than the minority educational institutions referred to in clause (1) of article 30, which in the case of reservation would be in addition to the existing reservations and subject to a maximum of ten per cent. of the total seats in each category.

1. Added by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 2 (w.e.f. 18-6-1951).
2. Ins. by the Constitution (Ninety-third Amendment) Act, 2005, s. 2 (w.e.f. 20-1-2006).
3. Ins. by the Constitution (One Hundred and Third Amendment) Act, 2019, s. 2 (w.e.f. 14-1-2019).

(2) ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಜನ್ಮಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನು,-

(ಎ) ಅಂಗಡಿಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪಾಹಾರ ಗೃಹಗಳು, ಹೋಟೆಲುಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮನೋರಂಜನ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ರಾಜ್ಯನಿಧಿಗಳಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಬಾವಿಗಳನ್ನು, ಕೆರೆಗಳನ್ನು, ಸ್ನಾನಘಟ್ಟಗಳನ್ನು, ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಸೇರುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ

– ಯಾವುದೇ ಅಸಮರ್ಥತೆಗೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗೆ, ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಷರತ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಹೆಂಗಸರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 29ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ನಾಗರಿಕರ ಯಾವುವೇ ವರ್ಗಗಳ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[2][(5) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 19ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದ (ಜಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದಾವುದೂ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ನಾಗರಿಕರ ಯಾವುವೇ ವರ್ಗಗಳ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ, ಆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು 30ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅನುದಾನ ಪಡೆದಿರುವ ಅಥವಾ ಅನುದಾನ ಪಡೆಯದಿರುವ ಖಾಸಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[3][(6) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 19ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದ (ಜಿ) ಉಪ-ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನುಚ್ಛೇದ 29ರ ಖಂಡ (2)ರಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ,-

(ಎ) (4) ಮತ್ತು (5)ನೇ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲದ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲರಾದ ನಾಗರಿಕರ ಯಾವುವೇ ವರ್ಗಗಳ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧವನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) (4) ಮತ್ತು (5)ನೇ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲದ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲರಾದ ನಾಗರಿಕರ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗಗಳ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ, 30ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅನುದಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಅನುದಾನ ಪಡೆಯದಿರುವ ಖಾಸಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರವೇಶಾತಿಗಾಗಿ ಅಂತಹ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಮೀಸಲಾತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಗರಿಷ್ಠ ಶೇಕಡಾ ಹತ್ತರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧವನ್ನು

– ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

1 ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (18–6–1951ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2005ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.1.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

3 ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರಾ ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (14–1–2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

***Explanation*.—** For the purposes of this article and article 16, "economically weaker sections" shall be such as may be notified by the State from time to time on the basis of family income and other indicators of economic disadvantage.]

16. Equality of opportunity in matters of public employment.— (1) There shall be equality of opportunity for all citizens in matters relating to employment or appointment to any office under the State.

(2) No citizen shall, on grounds only of religion, race, caste, sex, descent, place of birth, residence or any of them, be ineligible for, or discriminated against in respect of, any employment or office under the State.

(3) Nothing in this article shall prevent Parliament from making any law prescribing, in regard to a class or classes of employment or appointment to an office [1][under the Government of, or any local or other authority within, a State or Union territory, any requirement as to residence within that State or Union territory] prior to such employment or appointment.

(4) Nothing in this article shall prevent the State from making any provision for the reservation of appointments or posts in favour of any backward class of citizens which, in the opinion of the State, is not adequately represented in the services under the State.

[2][(4A) Nothing in this article shall prevent the State from making any provision for reservation [3][in matters of promotion, with consequential seniority, to any class] or classes of posts in the services under the State in favour of the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes which, in the opinion of the State, are not adequately represented in the services under the State.]

[4][(4B) Nothing in this article shall prevent the State from considering any unfilled vacancies of a year which are reserved for being filled up in that year in accordance with any provision for reservation made under clause (4) or clause (4A) as a separate class of vacancies to be filled up in any succeeding year or years and such class of vacancies shall not be considered together with the vacancies of the year in which they are being filled up for determining the ceiling of fifty per cent. reservation on total number of vacancies of that year.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., for "under any State specified in the First Schedule or any local or other authority within its territory, any requirement as to residence within that State" (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Ins. by the Constitution (Seventy-seventh Amendment) Act, 1995, s. 2 (w.e.f. 17-6-1995).

[3] Subs. by the Constitution (Eighty-fifth Amendment) Act, 2001, s. 2, for certain words (retrospectively) (w.e.f. 17-6-1995).

[4] Ins. by the Constitution (Eighty-first Amendment) Act, 2000, s. 2 (w.e.f. 9-6-2000).

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮತ್ತು 16ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ "ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳು" ಯಾವುವೆಂದರೆ ಕುಟುಂಬದ ಆದಾಯದ ಮತ್ತು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಅನಾನುಕೂಲತೆ ಇತರೆ ಸೂಚಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯವು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬಹುದಾದಂಥವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.']

16. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಿಯೋಜನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾವಕಾಶ.– (1) ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಯೋಜನೆ ಅಥವಾ ನೇಮಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನಾಗರಿಕರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಸಂತತಿ, ಜನ್ಮಸ್ಥಳ, ನಿವಾಸದ ಅಥವಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನು ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ಅಥವಾ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಒಳಗಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವನ ವಿರುದ್ಧ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, [1][ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಪದಕ್ಕೆ, ನಿಯೋಜನೆಗೆ ಅಥವಾ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಂಥ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ಅಥವಾ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸದ ಯಾವುದೇ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು] ನಿಯಮಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾವುದೇ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದ ನಾಗರಿಕರು ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜ್ಯವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅಂಥವರಿಗಾಗಿ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[2][(4ಎ) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜ್ಯವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿನ [3][ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ, ತತ್ಪರಿಣಾಮದ ಜ್ಯೇಷ್ಠತೆಯೊಂದಿಗೆ, ಬಡ್ತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ] ಅಂಥವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾತಿಯ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[4][(4ಬಿ) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, (4)ನೇ ಖಂಡದ ಅಥವಾ (4ಎ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಮೀಸಲಾತಿ ಉಪಬಂಧಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ, ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುವೇ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದು, ಭರ್ತಿ ಮಾಡದೆ ಇರುವ ಆ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮುಂಬರುವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹುದ್ದೆಗಳ ವರ್ಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವರ್ಗದ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು, ಯಾವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿನ ಹುದ್ದೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ಆ ವರ್ಷದ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳ ಮೇಲಣ ಶೇ. 50ರ ಮೀಸಲಾತಿಯ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಾಗ, ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸದ ಯಾವುದೇ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (17.06.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ) (17.6.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (9.6.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(5) Nothing in this article shall affect the operation of any law which provides that the incumbent of an office in connection with the affairs of any religious or denominational institution or any member of the governing body thereof shall be a person professing a particular religion or belonging to a particular denomination.

[1][(6) Nothing in this article shall prevent the State from making any provision for the reservation of appointments or posts in favour of any economically weaker sections of citizens other than the classes mentioned in clause (4), in addition to the existing reservation and subject to a maximum of ten per cent. of the posts in each category.]

17. Abolition of Untouchability.— "Untouchability" is abolished and its practice in any form is forbidden. The enforcement of any disability arising out of "Untouchability" shall be an offence punishable in accordance with law.

18. Abolition of titles.— (1) No title, not being a military or academic distinction, shall be conferred by the State.

(2) No citizen of India shall accept any title from any foreign State.

(3) No person who is not a citizen of India shall, while he holds any office of profit or trust under the State, accept without the consent of the President any title from any foreign State.

(4) No person holding any office of profit or trust under the State shall, without the consent of the President, accept any present, emolument, or office of any kind from or under any foreign State.

Right to Freedom

19. Protection of certain rights regarding freedom of speech, etc.—

(1) All citizens shall have the right—

(a) to freedom of speech and expression;

(b) to assemble peaceably and without arms;

(c) to form associations or unions [2][or co-operative societies];

(d) to move freely throughout the territory of India;

---

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and Third Amendment) Act, 2019, s. 3 (w.e.f. 14-1-2019).

[2] Ins. by the Constitution (Ninety-seventh Amendment) Act, 2011, s. 2 (w.e.f. 8-2-2012).

(5) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪದಧಾರಕನು ಅಥವಾ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಮಂಡಳಿಯ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][(6) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಮೀಸಲಾತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ, ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಶೇಕಡಾ ಹತ್ತರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, (4)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾದ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲದ, ಯಾವುದೇ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲವಾದ ನಾಗರಿಕರ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

17. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನ.– "ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ"ಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ"ಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಅಸಮರ್ಥತೆಯನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವುದು ಕಾನೂನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ದಂಡನೀಯವಾದ ಅಪರಾಧವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

18. ಬಿರುದುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ.– (1) ರಾಜ್ಯವು ಸೇನಾ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಬಿರುದನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಭಾರತದ ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನು ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಿರುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಲ್ಲದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಅಥವಾ ನಂಬಿಕೆಯ ಪದದಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಿರುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಅಥವಾ ನಂಬಿಕೆಯ ಪದದಲ್ಲಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪಾರಿತೋಷಕವನ್ನು, ಉಪಲಬ್ಧಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಧದ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು

19. ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.– (1) ಸಮಸ್ತ ನಾಗರಿಕರೂ,–

(ಎ) ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ;

(ಬಿ) ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ನಿರಾಯುಧರಾಗಿ ಸಭೆ ಸೇರುವ;

(ಸಿ) ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂಘಗಳನ್ನು [2][ಅಥವಾ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು] ರಚಿಸುವ;

(ಡಿ) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರಸಂಚಾರ ಮಾಡುವ;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (14-01-2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಭತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (08-02-2012 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(e) to reside and settle in any part of the territory of India; [1][and]

[2][(f)*******]

(g) to practise any profession, or to carry on any occupation, trade or business.

[3][(2) Nothing in sub-clause (*a*) of clause (1) shall affect the operation of any existing law, or prevent the State from making any law, in so far as such law imposes reasonable restrictions on the exercise of the right conferred by the said sub-clause in the interests of [4][the sovereignty and integrity of India], the security of the State, friendly relations with foreign States, public order, decency or morality, or in relation to contempt of court, defamation or incitement to an offence.]

(3) Nothing in sub-clause (*b*) of the said clause shall affect the operation of any existing law in so far as it imposes, or prevent the State from making any law imposing, in the interests of [4][the sovereignty and integrity of India or] public order, reasonable restrictions on the exercise of the right conferred by the said sub-clause.

(4) Nothing in sub-clause (*c*) of the said clause shall affect the operation of any existing law in so far as it imposes, or prevent the State from making any law imposing, in the interests of [4][the sovereignty and integrity of India or] public order or morality, reasonable restrictions on the exercise of the right conferred by the said sub-clause.

(5) Nothing in [5][sub-clauses (*d*) and (*e*)] of the said clause shall affect the operation of any existing law in so far as it imposes, or prevent the State from making any law imposing, reasonable restrictions on the exercise of any of the rights conferred by the said sub-clauses either in the interests of the general public or for the protection of the interests of any Scheduled Tribe.

---

1. Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 2 (w.e.f. 20-6-1979).
2. Sub-clause (*f*) omitted by s.2, *ibid.* (w.e.f. 20-6-1979).
3. Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 3, for cl. (2) (with retrospective effect).
4. Ins. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 2 (w.e.f. 5-10-1963).
5. Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 2, for "sub-clauses (*d*), (*e*) and (*f*)" (w.e.f. 20-6-1979).

(ಇ) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ನೆಲೆಸುವ; [1][ಮತ್ತು]

[2][(ಎಫ್) ********]

(ಜಿ) ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಅಥವಾ ಕಸುಬನ್ನು, ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವ

– ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[3][(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, [4][ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯ,] ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಯ, ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಯುತ ಸಂಬಂಧಗಳ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ, ಸಭ್ಯತೆಯ ಅಥವಾ ನೈತಿಕತೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಂದನೆಯ, ಮಾನನಷ್ಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ಅಪರಾಧದ ಚಿತಾವಣೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಸದರಿ ಉಪಖಂಡದಿಂದ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(3) ಸದರಿ ಖಂಡದ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, [4][ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯ ಅಥವಾ] ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸದರಿ ಉಪಖಂಡದಿಂದ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ].

(4) ಸದರಿ ಖಂಡದ (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, [4][ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯ ಅಥವಾ] ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಥವಾ ನೈತಿಕತೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸದರಿ ಉಪಖಂಡದಿಂದ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಸದರಿ ಖಂಡದ [5][(ಡಿ) ಮತ್ತು (ಇ) ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ] ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸದರಿ ಉಪಖಂಡಗಳಿಂದ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಉಪಖಂಡ (ಎಫ್)ನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (05.10.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) (ಡಿ), (ಇ) ಮತ್ತು (ಎಫ್) ಉಪಖಂಡಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(6) Nothing in sub-clause (*g*) of the said clause shall affect the operation of any existing law in so far as it imposes, or prevent the State from making any law imposing, in the interests of the general public, reasonable restrictions on the exercise of the right conferred by the said sub-clause, and, in particular, [1][nothing in the said sub-clause shall affect the operation of any existing law in so far as it relates to, or prevent the State from making any law relating to,—

(i) the professional or technical qualifications necessary for practising any profession or carrying on any occupation, trade or business; or

(ii) the carrying on by the State, or by a corporation owned or controlled by the State, of any trade, business, industry or service, whether to the exclusion, complete or partial, of citizens or otherwise.]

20. Protection in respect of conviction for offences.— (1) No person shall be convicted of any offence except for violation of a law in force at the time of the commission of the Act charged as an offence, nor be subjected to a penalty greater than that which might have been inflicted under the law in force at the time of the commission of the offence.

(2) No person shall be prosecuted and punished for the same offence more than once.

(3) No person accused of any offence shall be compelled to be a witness against himself.

21. Protection of life and personal liberty.— No person shall be deprived of his life or personal liberty except according to procedure established by law.

[2]**[21A. Right to education.—** The State shall provide free and compulsory education to all children of the age of six to fourteen years in such manner as the State may, by law, determine.]

22. Protection against arrest and detention in certain cases.— (1) No person who is arrested shall be detained in custody without being informed, as soon as may be, of the grounds for such arrest nor shall he be denied the right to consult, and to be defended by, a legal practitioner of his choice.

---

[1] Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 3, for certain words (w.e.f. 18-6-1951).

[2] Ins. by the Constitution (Eighty-sixth Amendment) Act, 2002, s. 2 (w.e.f. 1-4-2010).

(6) ಸದರಿ ಖಂಡದ (ಜಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸದರಿ ಉಪಖಂಡದಿಂದ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸದರಿ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(i) ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಕಸುಬನ್ನು, ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ವೃತ್ತೀಯ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಅರ್ಹತೆಗಳಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ii) ಯಾವುದಾದರೂ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು, ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು, ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸೇವೆಯನ್ನು, ರಾಜ್ಯವೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ನಿಗಮವೇ ಆಗಲಿ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ

– ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ [1][ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

20. ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.– (1) ಯಾವ ಕೃತ್ಯ ಎಸಗಿರುವುದನ್ನು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಆರೋಪಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಎಸಗಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ಅಪರಾಧದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾವುದೇ ಅಪರಾಧದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ಅಪರಾಧವು ನಡೆದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ದಂಡನೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಂಡನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಗುರಿಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಪ್ರಾಸಿಕ್ಯೂಷನ್‌ಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಹಾಗೂ ದಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿತನಾಗಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಾನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

21. ಜೀವದ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.– ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಹೊರತು, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[2][**21ಎ. ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಕ್ಕು:–** ರಾಜ್ಯವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ತಾನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆರರಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

22. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.– (1) ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಅಂಥ ದಸ್ತಗಿರಿಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ತಿಳಿಸದೆ ಅವನನ್ನು ಅಭಿರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಇಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವನ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನಿರಾಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (18–06–1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2002ರ ಮೂಲಕ (1–4–2010 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Every person who is arrested and detained in custody shall be produced before the nearest magistrate within a period of twenty-four hours of such arrest excluding the time necessary for the journey from the place of arrest to the court of the magistrate and no such person shall be detained in custody beyond the said period without the authority of a magistrate.

(3) Nothing in clauses (1) and (2) shall apply—

(a) to any person who for the time being is an enemy alien; or

(b) to any person who is arrested or detained under any law providing for preventive detention.

*(4) No law providing for preventive detention shall authorise the detention of a person for a longer period than three months unless—

(a) an Advisory Board consisting of persons who are, or have been, or are qualified to be appointed as, Judges of a High Court has reported before the expiration of the said period of three months that there is in its opinion sufficient cause for such detention:

---

* Cl. (4) shall stand substituted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 3 (date yet to be notified) as—

"(4) No law providing for preventive detention shall authorise the detention of a person for a longer period than two months unless an Advisory Board constituted in accordance with the recommendations of the Chief Justice of the appropriate High Court has reported before the expiration of the said period of two months that there is in its opinion sufficient cause for such detention:

Provided that an Advisory Board shall consist of a Chairman and not less than two other members, and the Chairman shall be a serving Judge of the appropriate High Court and the other members shall be serving or retired Judges of any High Court :

Provided further that nothing in this clause shall authorise the detention of any person beyond the maximum period prescribed by any law made by Parliament under sub-clause (*a*) of clause (7).

Explanation.—In this clause, "appropriate High Court" means,—

(i) in the case of the detention of a person in pursuance of an order of detention made by the Government of India or an officer or authority subordinate to that Government, the High Court for the Union territory of Dehli;

(ii) in the case of the detention of a person in pursuance of an order of detention made by the Government of any State (other than a Union territory), the High Court for that State; and

(iii) in the case of the detention of a person in pursuance of an order of detention made by the administrator of a Union territory or an officer or authority subordinate to such administrator, such High Court as may be specified by or under any law made by Parliament in this behalf.".

(2) ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದ ಹಾಗೂ ಅಭಿರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ದಸ್ತಗಿರಿಯ ತರುವಾಯ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನ ಮುಂದೆ ಹಾಜರುಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟನಿಂದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಅಂಥ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸದರಿ ಅವಧಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಭಿರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) (1)ನೆಯ ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ,-

(ಎ) ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯದೇಶೀಯ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ

– ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

*(4) ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು,-

(ಎ) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರುವವರನ್ನು ಅಥವಾ ಆಗಿದ್ದವರನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದಿರುವವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯು, ಸದರಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರಣವಿರುವುದಾಗಿ ವರದಿ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊರತು:

---

* ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (4)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಇದು ಇನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಂತರ ಅಧಿಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು.)

"(4) ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ, ಸಮುಚಿತ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯವರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯು ಸದರಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರಣವಿರುವುದಾಗಿ ವರದಿ ಮಾಡಿರುವಾಗ ಹೊರತು ಹಾಗೆ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯು, ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದ ಇತರೆ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷನು, ಸಮುಚಿತ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರು ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು 7ನೇ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ, ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಲಾದ ಗರಿಷ್ಠ ಅವಧಿಯನ್ನ ಮೀರಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ:– ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ "ಸಮುಚಿತ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ" ಎಂದರೆ,–

(i) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನನಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ದೆಹಲಿ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ;

(ii) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು (ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಲ್ಲದ) ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯ ಒಂದು ಆದೇಶದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ; ಮತ್ತು

(iii) ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಧೀನನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯ ಒಂದು ಆದೇಶದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ.

Provided that nothing in this sub-clause shall authorise the detention of any person beyond the maximum period prescribed by any law made by Parliament under sub-clause (*b*) of clause (7); or

(b) such person is detained in accordance with the provisions of any law made by Parliament under sub-clauses (*a*) and (*b*) of clause (7).

(5) When any person is detained in pursuance of an order made under any law providing for preventive detention, the authority making the order shall, as soon as may be, communicate to such person the grounds on which the order has been made and shall afford him the earliest opportunity of making a representation against the order.

(6) Nothing in clause (5) shall require the authority making any such order as is referred to in that clause to disclose facts which such authority considers to be against the public interest to disclose.

(7) Parliament may by law prescribe—

*(a) the circumstances under which, and the class or classes of cases in which, a person may be detained for a period longer than three months under any law providing for preventive detention without obtaining the opinion of an Advisory Board in accordance with the provisions of sub-clause (*a*) of clause (4);

**(b) the maximum period for which any person may in any class or classes of cases be detained under any law providing for preventive detention; and

***(c) the procedure to be followed by an Advisory Board in an inquiry under ****sub-clause (*a*) of clause (4).

---

* Sub-clause (*a*) shall stand omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 3(b)(i) (date to be notified).

** Sub-clause (*b*) shall stand re-lettered as sub-clause (a) by s. 3(b)(ii), *ibid.* (date to be notified).

*** Sub-clause (*c*) shall stand re-lettered as sub-clause (b) by s. 3(b)(iii), *ibid.* (date to be notified).

**** Sub-clause (*a*) of clause (4) shall stand substituted as "clause (4)" by s. 3(b)(iii), *ibid.* (date to be notified).

ಪರಂತು, ಈ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು (7)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ, ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಲಾದ ಗರಿಷ್ಠ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು (7)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಮತ್ತು (ಬಿ) ಉಪಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊರತು

– ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಯಾವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಲಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಶೀಘ್ರಾತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಮನವಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(6) (5)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಆ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು, ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವೆಂದು ಅವನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೋ, ಆ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(7) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ,-

*(ಎ) ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ (4)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು;

**(ಬಿ) ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಎಷ್ಟು ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯು *[(4)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಸತಕ್ಕ ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು].

---

* ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಉಪಖಂಡ (ಎ)ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ. (ಇದು ಇನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಂತರ ಅಧಿಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು).

** ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಉಪಖಂಡ (ಬಿ)ಯನ್ನು ಉಪಖಂಡ (ಎ) ಎಂದು ಮರುಅಕ್ಷರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. (ಇದು ಇನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಂತರ ಅಧಿಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು).

*** ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಉಪಖಂಡ (ಸಿ)ಯನ್ನು ಉಪಖಂಡ (ಬಿ) ಎಂದು ಮರು ಅಕ್ಷರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. (ಇದು ಇನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಂತರ ಅಧಿಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು).

**** ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಆವರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳು, ಅಕ್ಷರಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು "(4)ನೇ ಖಂಡ"ವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಇನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಂತರ ಅಧಿಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು).

Right against Exploitation

23. Prohibition of traffic in human beings and forced labour.— (1) Traffic in human beings and *begar* and other similar forms of forced labour are prohibited and any contravention of this provision shall be an offence punishable in accordance with law.

(2) Nothing in this article shall prevent the State from imposing compulsory service for public purposes, and in imposing such service the State shall not make any discrimination on grounds only of religion, race, caste or class or any of them.

24. Prohibition of employment of children in factories, etc.— No child below the age of fourteen years shall be employed to work in any factory or mine or engaged in any other hazardous employment.

Right to Freedom of Religion

25. Freedom of conscience and free profession, practice and propagation of religion.— (1) Subject to public order, morality and health and to the other provisions of this Part, all persons are equally entitled to freedom of conscience and the right freely to profess, practice and propagate religion.

(2) Nothing in this article shall affect the operation of any existing law or prevent the State from making any law—

(a) regulating or restricting any economic, financial, political or other secular activity which may be associated with religious practice;

(b) providing for social welfare and reform or the throwing open of Hindu religious institutions of a public character to all classes and sections of Hindus.

Explanation I.— The wearing and carrying of *kirpans* shall be deemed to be included in the profession of the Sikh religion.

Explanation II.— In sub-clause (*b*) of clause (2), the reference to Hindus shall be construed as including a reference to persons professing the Sikh, Jaina or Buddhist religion, and the reference to Hindu religious institutions shall be construed accordingly.

26. Freedom to manage religious affairs.— Subject to public order, morality and health, every religious denomination or any section thereof shall have the right—

(a) to establish and maintain institutions for religious and charitable purposes;

ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕು

23. ಮಾನವ ದುರ್ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಬಲಾತ್ಕಾರದ ದುಡಿಮೆಯ ನಿಷೇಧ.– (1) ಮಾನವ ದುರ್ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ಬೇಗಾರ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸ್ವರೂಪದ ಇತರ ಬಲಾತ್ಕಾರದ ದುಡಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಉಪಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯು ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ದಂಡನೀಯವಾದ ಅಪರಾಧವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಕಡ್ಡಾಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸೇವೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವಾಗ ರಾಜ್ಯವು ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

24. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ನಿಷೇಧ.– ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಯಾವುದೇ ಮಗುವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನಿಯೋಜಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಅಪಾಯಕರವಾದ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಧರ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು

25. ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಅಬಾಧಿತ ಅವಲಂಬನೆ, ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ.– (1) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ, ನೈತಿಕತೆಗೆ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಈ ಭಾಗದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಆಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(ಎ) ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಆರ್ಥಿಕ, ಹಣಕಾಸಿನ, ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಲೌಕಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ;

(ಬಿ) ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಹಿಂದೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವ

– ಸಲುವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ I.– ಕೃಪಾಣವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಒಯ್ಯುವುದು ಸಿಖ್ ಧರ್ಮಾವಲಂಬನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಸೇರಿರುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ II.- (2)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿನ ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಸಿಖ್, ಜೈನ ಅಥವಾ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳು ಸೇರಿರುವರೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

26. ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.– ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ – ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ವಿಭಾಗದವರಿಗೆ,–

(ಎ) ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವ;

(b) to manage its own affairs in matters of religion;

(c) to own and acquire movable and immovable property; and

(d) to administer such property in accordance with law.

27. Freedom as to payment of taxes for promotion of any particular religion.— No person shall be compelled to pay any taxes, the proceeds of which are specifically appropriated in payment of expenses for the promotion or maintenance of any particular religion or religious denomination.

28. Freedom as to attendance at religious instruction or religious worship in certain educational institutions.— (1) No religious instruction shall be provided in any educational institution wholly maintained out of State funds.

(2) Nothing in clause (1) shall apply to an educational institution which is administered by the State but has been established under any endowment or trust which requires that religious instruction shall be imparted in such institution.

(3) No person attending any educational institution recognised by the State or receiving aid out of State funds shall be required to take part in any religious instruction that may be imparted in such institution or to attend any religious worship that may be conducted in such institution or in any premises attached thereto unless such person or, if such person is a minor, his guardian has given his consent thereto.

Cultural and Educational Rights

29. Protection of interests of minorities.— (1) Any section of the citizens residing in the territory of India or any part thereof having a distinct language, script or culture of its own shall have the right to conserve the same.

(2) No citizen shall be denied admission into any educational institution maintained by the State or receiving aid out of State funds on grounds only of religion, race, caste, language or any of them.

30. Right of minorities to establish and administer educational institutions.— (1) All minorities, whether based on religion or language, shall have the right to establish and administer educational institutions of their choice.

(ಬಿ) ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ;

(ಸಿ) ಚರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವ; ಮತ್ತು

(ಡಿ) ಅಂಥ ಸ್ವತ್ತಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಕಾನೂನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಸುವ

– ಹಕ್ಕು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

27. ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ ತೆರಿಗೆಗಳ ಸಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ .– ಯಾವ ತೆರಿಗೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉನ್ನತಿಯ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ವೆಚ್ಚಗಳ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅಂಥ ಯಾವುವೇ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವಂತೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

28. ಕೆಲವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.– (1) ರಾಜ್ಯನಿಧಿಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾವ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವ ಯಾವುದೇ ದತ್ತಿ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಸದ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ, ಯಾವ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಾಜ್ಯವು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆಯೋ, ಅಂಥ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ರಾಜ್ಯದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯನಿಧಿಗಳಿಂದ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹಾಜರಾಗುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಯಾವುದೇ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಹಾಜರಾಗಲು ತನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು ಅಥವಾ ಅವನು ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನ ಪಾಲಕನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು, ಹಾಗೆ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಅಥವಾ ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳು

29. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.– (1) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ನಾಗರಿಕರ ಯಾವುದೇ ವಿಭಾಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಯಾವುದೇ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆ, ಲಿಪಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಆ ವಿಭಾಗವು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯವು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯನಿಧಿಗಳಿಂದ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ, ಭಾಷೆ, ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

30. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಕ್ಕು.– (1) ಧರ್ಮದ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಗಗಳವರೂ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(1A) In making any law providing for the compulsory acquisition of any property of an educational institution established and administered by a minority, referred to in clause (1), the State shall ensure that the amount fixed by or determined under such law for the acquisition of such property is such as would not restrict or abrogate the right guaranteed under that clause.]

(2) The State shall not, in granting aid to educational institutions, discriminate against any educational institution on the ground that it is under the management of a minority, whether based on religion or language.

[2] *******

31. [*Compulsory acquisition of property.*].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-fourth Amendment*) *Act,* 1978, s. 6 (*w.e.f.* 20-6-1979).

[3][Saving of Certain Laws]

[4][31A. Saving of laws providing for acquisition of estates, etc.— [5][(1) Notwithstanding anything contained in article 13, no law providing for—

(a) the acquisition by the State of any estate or of any rights therein or the extinguishment or modification of any such rights; or

(b) the taking over of the management of any property by the State for a limited period either in the public interest or in order to secure the proper management of the property; or

(c) the amalgamation of two or more corporations either in the public interest or in order to secure the proper management of any of the corporations; or

(d) the extinguishment or modification of any rights of managing agents, secretaries and treasurers, managing directors, directors or managers of corporations, or of any voting rights of shareholders thereof; or

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 4 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Sub-heading "Right to Property" omitted by s. 5, *ibid.* (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 3 (w.e.f. 3-1-1977).

[4] Ins. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 4, (with retrospective effect).

[5] Subs. by the Constitution (Fourth Amendment) Act, 1955, s. 3, for cl. (1) (with retrospective effect).

[1][(1ಎ) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಗವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಯಾವುದೇ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ರಾಜ್ಯವು, ಅಂಥ ಸ್ವತ್ತಿನ ಆರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮೊಬಲಗು ಆ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸಿದ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಹಕ್ಕನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸುನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಧರ್ಮದ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಗದವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[2][*********]

31. *(ಸ್ವತ್ತಿನ ಕಡ್ಡಾಯ ಆರ್ಜನೆ.)– ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

[3][*ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು*]

[4][**31ಎ. ಎಸ್ಟೇಟು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಆರ್ಜನೆಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು.**– [5][(1) 13ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ಎಸ್ಟೇಟನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿನ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಸ್ವತ್ತಿನ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ರಾಜ್ಯವು ಆ ಸ್ವತ್ತಿನ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಪರಿಮಿತ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ನಿಗಮಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಆ ನಿಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮ್ಮಿಲನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ; ಅಥವಾ

(ಡಿ) ನಿಗಮಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಏಜೆಂಟರ, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಮತ್ತು ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗಳ, ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರ, ನಿರ್ದೇಶಕರ ಅಥವಾ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ನಿಗಮದ ಷೇರುದಾರರ ಯಾವುವೇ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ; ಅಥವಾ

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸ್ವತ್ತಿನ ಹಕ್ಕು" ಎಂಬ ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1955ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(e) the extinguishment or modification of any rights accruing by virtue of any agreement, lease or licence for the purpose of searching for, or winning, any mineral or mineral oil, or the premature termination or cancellation of any such agreement, lease or licence,

shall be deemed to be void on the ground that it is inconsistent with, or takes away or abridges any of the rights conferred by [1][article 14 or article 19]:

Provided that where such law is a law made by the Legislature of a State, the provisions of this article shall not apply thereto unless such law, having been reserved for the consideration of the President, has received his assent:]

[2][Provided further that where any law makes any provision for the acquisition by the State of any estate and where any land comprised therein is held by a person under his personal cultivation, it shall not be lawful for the State to acquire any portion of such land as is within the ceiling limit applicable to him under any law for the time being in force or any building or structure standing thereon or appurtenant thereto, unless the law relating to the acquisition of such land, building or structure, provides for payment of compensation at a rate which shall not be less than the market value thereof.]

(2) In this article,—

[3][(*a*) the expression "estate" shall, in relation to any local area, have the same meaning as that expression or its local equivalent has in the existing law relating to land tenures in force in that area and shall also include—

(i) any *jagir*, *inam* or *muafi* or other similar grant and in the States of [4][Tamil Nadu] and Kerala, any *janmam* right;

(ii) any land held under ryotwari settlement;

(iii) any land held or let for purposes of agriculture or for purposes ancillary thereto, including waste land, forest land, land for pasture or sites of buildings and other structures occupied by cultivators of land, agricultural labourers and village artisans;]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 7, for "article 14, article 19 or article 31" (w.e.f. 20-6-1979).
[2] Ins. by the Constitution (Seventeenth Amendment) Act, 1964, s. 2(i) (w.e.f. 20-6-1964).
[3] Subs. by s.2(ii), *ibid.*, for sub-clause (*a*) (with retrospective effect).
[4] Subs. by the Madras State (Alteration of Name) Act, 1968 (53 of 1968), s. 4, for "Madras" (w.e.f. 14-1-1969).

(ಇ)ಯಾವುದೇ ಖನಿಜವನ್ನು ಅಥವಾ ಖನಿಜ ತೈಲವನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುವ ಅಥವಾ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಒಪ್ಪಂದದ, ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಅಥವಾ ಲೈಸೆನ್ಸಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು, ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಲೈಸೆನ್ಸನ್ನು ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ

– ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು [1][14ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ ಅಥವಾ 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ] ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಕಾನೂನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅನುಮತಿ ದೊರಕಿದ್ದ ಹೊರತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:]

[2][ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ಎಸ್ಟೇಟನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆ ಎಸ್ಟೇಟಿನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಯಾವುದೇ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸ್ವಂತ ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿಯೊಳಗಿರುವಂಥ ಆ ಭೂಮಿಯ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇಲಿರುವ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಲಗತ್ತಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಟ್ಟಡ ಅಥವಾ ರಚನೆಯನ್ನು ಅಂಥ ಭೂಮಿಯ, ಕಟ್ಟಡದ ಅಥವಾ ರಚನೆಯ ಆರ್ಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಆ ಭೂಮಿಯ, ಕಟ್ಟಡದ ಅಥವಾ ರಚನೆಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ದರದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು ರಾಜ್ಯವು ಅದನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವುದು ಕಾನೂನುಸಮ್ಮತವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ,–

[3][(ಎ) ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, "ಎಸ್ಟೇಟ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ, ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಾನಾರ್ಥ ಪದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅರ್ಥವಿದೆಯೋ ಅದೇ ಅರ್ಥವೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಪದದಲ್ಲಿ,–

(i) ಯಾವುದೇ ಜಹಗೀರು, ಇನಾಂ ಅಥವಾ ಮುವಾಫೀ ಅಥವಾ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಅನುದಾನವು ಮತ್ತು [4][ತಮಿಳುನಾಡು] ಹಾಗೂ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಜನ್ಮಂ ಹಕ್ಕು;

(ii) ರೈತವಾರೀ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಭೂಮಿ;

(iii) ಬಂಜರು ಭೂಮಿ, ಅರಣ್ಯ ಭೂಮಿ, ಗೋಮಾಳ ಅಥವಾ ಭೂ ಸಾಗುವಳಿದಾರರ, ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳ ಅಧಿಭೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ರಚನೆಗಳ ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಕೃಷಿಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದೇ ಭೂಮಿ

– ಸಹ ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು;]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "14ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ, 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ, 31ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1964ರ 2(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20–06–1964 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1964ರ 2(ii)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಎ) ಉಪಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಮದ್ರಾಸು ರಾಜ್ಯದ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968 ರ 53)ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮದ್ರಾಸ್" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (14-1-1969ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(*b*) the expression "rights", in relation to an estate, shall include any rights vesting in a proprietor, sub-proprietor, under-proprietor, tenure- holder, [1][*raiyat, under-raiyat*] or other intermediary and any rights or privileges in respect of land revenue.]

[2]**[31B. Validation of certain Acts and Regulations.—** Without prejudice to the generality of the provisions contained in article 31A, none of the Acts and Regulations specified in the Ninth Schedule nor any of the provisions thereof shall be deemed to be void, or ever to have become void, on the ground that such Act, Regulation or provision is inconsistent with, or takes away or abridges any of the rights conferred by, any provisions of this Part, and notwithstanding any judgment, decree or order of any court or Tribunal to the contrary, each of the said Acts and Regulations shall, subject to the power of any competent Legislature to repeal or amend it, continue in force.]

[3]**[31C. Saving of laws giving effect to certain directive principles**.— Notwithstanding anything contained in article 13, no law giving effect to the policy of the State towards securing [4][all or any of the principles laid down in Part IV] shall be deemed to be void on the ground that it is inconsistent with, or takes away or abridges any of the rights conferred by [5][article 14 or article 19;] [6][and no law containing a declaration that it is for giving effect to such policy shall be called in question in any court on the ground that it does not give effect to such policy]:

Provided that where such law is made by the Legislature of a State, the provisions of this article shall not apply thereto unless such law, having been reserved for the consideration of the President, has received his assent.]

[7]**[31D**. *Saving of laws in respect of anti-national activities.*].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-third Amendment*) *Act,*1977*, s.* 2 (*w.e.f.*13-4-1978).

---

[1] Ins. by the Constitution (Fourth Amendment) Act, 1955, s. 3 (with retrospective effect).

[2] Ins. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 5 (w.e.f. 18-6-1951).

[3] Ins. by the Constitution (Twenty-fifth Amendment) Act, 1971, s. 3 (w.e.f. 20-4-1972).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 4, for "the principles specified in clause (*b*) or clause (*c*) of article 39" (w.e.f. 3-1-1977). Section 4 has been declared invalid by the Supreme Court in *Minerva Mills Ltd. and Others Vs Union of India and Others,* AIR 1980 SC 1789.

[5] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 8, for "article 14, article 19 or article 31" (w.e.f. 20-6-1979).

[6] The words in italics struck down by the Supreme Court in *Kesavananda Bharati vs. State of Kerala,* AIR 1973, SC 1461.

[7] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 5 (w.e.f. 03-01-1977).

(ಬಿ) ಎಸ್ಟೇಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ "ಹಕ್ಕುಗಳು" ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಾಲೀಕನಲ್ಲಿ, ಉಪ-ಮಾಲೀಕನಲ್ಲಿ, ಅಧೀನ ಮಾಲೀಕನಲ್ಲಿ, ಹಿಡುವಳಿದಾರನಲ್ಲಿ, [1][ರೈತನಲ್ಲಿ, ಅಧೀನ ರೈತನಲ್ಲಿ] ಅಥವಾ ಇತರ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಭೂಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**31ಬಿ. ಕೆಲವು ಅಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡುವುದು.**– 31ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ, ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು ಈ ಭಾಗದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಅಸಂಗತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಥವಾ ಆ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಥವಾ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ಎಂದಾದರೂ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಆದೇಶವು ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಅನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಕ್ಷಮವಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.]

[3][**31ಸಿ. ಕೆಲವು ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು.**– 13ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, [4][ಭಾಗ IV ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ಎಲ್ಲ ತತ್ವಗಳ ಅಥವಾ ಆ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ತತ್ವದ] ಅನ್ವಯವನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ರಾಜ್ಯನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, [5][14ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ ಅಥವಾ 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ] ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಅಸಂಗತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಅಥವಾ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; [6][ಮತ್ತು ಅಂಥ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಅಂಥ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಹೊರತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಆ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

*[7][**31ಡಿ. ರಾಷ್ಟ್ರ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು**].– ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1955ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (18–06–1951ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20–4–1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "39ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ (ಸಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ತತ್ವಗಳನ್ನು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (3–1–1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಿನರ್ವ್ ಮಿಲ್ಸ್ ನಿಯಮಿತ ಮತ್ತು ಇತರರು – ವಿರುದ್ಧ – ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಇತರರು, ಎಐಆರ್ 1980, ಎಸ್.ಸಿ. 1789 ಈ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು 4ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಅಸಿಂಧುವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "14ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ, 19ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ ಅಥವಾ 31ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20–6–1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ–ವಿರುದ್ಧ–ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯ, ಎಐಆರ್ 1973, ಎಸ್.ಸಿ. 1461 ಈ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಇಟಾಲಿಕ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ಅಸಿಂಧುವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದೆ.

[7] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Right to Constitutional Remedies

32. Remedies for enforcement of rights conferred by this Part.— (1) The right to move the Supreme Court by appropriate proceedings for the enforcement of the rights conferred by this Part is guaranteed.

(2) The Supreme Court shall have power to issue directions or orders or writs, including writs in the nature of *habeas corpus, mandamus,* prohibition, *quo warranto* and *certiorari,* whichever may be appropriate, for the enforcement of any of the rights conferred by this Part.

(3) Without prejudice to the powers conferred on the Supreme Court by clauses (1) and (2), Parliament may by law empower any other court to exercise within the local limits of its jurisdiction all or any of the powers exercisable by the Supreme Court under clause (2).

(4) The right guaranteed by this article shall not be suspended except as otherwise provided for by this Constitution.

[1]**32A**. [*Constitutional validity of State laws not to be considered in proceedings under article* 32.].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-third Amendment*) *Act,* 1977, *s.* 3 (*w.e.f.* 13-4-1978).

[2]**[33. Power of Parliament to modify the rights conferred by this Part in their application to Forces, etc**.— Parliament may, by law, determine to what extent any of the rights conferred by this Part shall, in their application to,—

(a) the members of the Armed Forces; or

(b) the members of the Forces charged with the maintenance of public order; or

(c) persons employed in any bureau or other organisation established by the State for purposes of intelligence or counter intelligence; or

(d) person employed in, or in connection with, the telecommunication systems set up for the purposes of any Force, bureau or organisation referred to in clauses (*a*) to (*c*),

be restricted or abrogated so as to ensure the proper discharge of their duties and the maintenance of discipline among them.]

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 6 (w.e.f. 1-2-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Fiftieth Amendment) Act, 1984, s. 2, for art. 33 (w.e.f. 11-9-1984).

ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳ ಹಕ್ಕು

32. ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳು.– (1) ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುಚಿತ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೋರುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ನಿರ್ದೇಶನಗಳು, ಆದೇಶಗಳು ಅಥವಾ ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್, ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್, ಪ್ರೊಹಿಬಿಷನ್, ಕೊ ವಾರಂಟೋ ಮತ್ತು ಸರ್‌ಶಿಯೋರರಿ ಸ್ವರೂಪದ ರಿಟ್‌ಗಳೂ ಸೇರಿ ರಿಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸಮುಚಿತವೋ ಅದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) (1)ನೆಯ ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ, (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಆ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಮಿತಿಗಳೊಳಗೆ ಚಲಾಯಿಸುವಂತೆ, ಆ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಹುದು.

(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರತು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದವು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸಿರುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

*[1]**32ಎ.** [32ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ].– ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

[2][**33. ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ.–** ಸಂಸತ್ತು ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು,-

(ಎ) ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಲಾಗಿರುವ ಬಲಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಗುಪ್ತವಾರ್ತೆ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಗುಪ್ತವಾರ್ತೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಬ್ಯೂರೋ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಡಿ) (ಎ) ಯಿಂದ (ಸಿ) ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಬಲಗಳ, ಬ್ಯೂರೋದ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ದೂರ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾದ ಅಥವಾ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ

- ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ, ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಸೂಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತುಪಾಲನೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಲು ಅವುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅನುಚ್ಛೇದ 33ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (11-09-1984 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

34. Restriction on rights conferred by this Part while martial law is in force in any area.— Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Part, Parliament may by law indemnify any person in the service of the Union or of a State or any other person in respect of any act done by him in connection with the maintenance or restoration of order in any area within the territory of India where martial law was in force or validate any sentence passed, punishment inflicted, forfeiture ordered or other act done under martial law in such area.

35. Legislation to give effect to the provisions of this Part.— Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) Parliament shall have, and the Legislature of a State shall not have, power to make laws—

(i) with respect to any of the matters which under clause (3) of article 16, clause (3) of article 32, article 33 and article 34 may be provided for by law made by Parliament; and

(ii) for prescribing punishment for those acts which are declared to be offences under this Part,

and Parliament shall, as soon as may be after the commencement of this Constitution, make laws for prescribing punishment for the acts referred to in sub-clause (*ii*);

(b) any law in force immediately before the commencement of this Constitution in the territory of India with respect to any of the matters referred to in sub-clause (*i*) of clause (*a*) or providing for punishment for any act referred to in sub-clause (*ii*) of that clause shall, subject to the terms thereof and to any adaptations and modifications that may be made therein under article 372, continue in force until altered or repealed or amended by Parliament.

Explanation.— In this article, the expression "law in force" has the same meaning as in article 372.

34. ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಷ್ಕರೀ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.– ಈ ಭಾಗದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಲಷ್ಕರೀ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಮರುಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಷ್ಕರೀ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು, ವಿಧಿಸಿದ ದಂಡನೆಯನ್ನು, ಆದೇಶಿಸಿದ ಮುಟ್ಟುಗೋಲನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಇತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಬಹುದು.

35. ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚನೆ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) (i) 16ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ, 32ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ, 33ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮತ್ತು 34ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ, ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದೋ ಆ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ; ಮತ್ತು

(ii) ಈ ಭಾಗದ ಮೇರೆಗೆ ಅಪರಾಧಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಿರುವ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ

- ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ (ii)ನೆಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(ಬಿ) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ (ಎ) ಖಂಡದ (i)ನೆಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಆ ಖಂಡದ (ii)ನೆಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಅದರ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು 372ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಯಾವುವೇ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತು ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.- ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ 372ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರ್ಥವೇ ಇರುತ್ತದೆ.

PART IV

DIRECTIVE PRINCIPLES OF STATE POLICY

36. Definition.— In this Part, unless the context otherwise requires, "the State" has the same meaning as in Part III.

37. Application of the principles contained in this Part.— The provisions contained in this Part shall not be enforceable by any court, but the principles therein laid down are nevertheless fundamental in the governance of the country and it shall be the duty of the State to apply these principles in making laws.

38. State to secure a social order for the promotion of welfare of the people.— [1][(1)] The State shall strive to promote the welfare of the people by securing and protecting as effectively as it may a social order in which justice, social, economic and political, shall inform all the institutions of the national life.

[2][(2) The State shall, in particular, strive to minimise the inequalities in income, and endeavour to eliminate inequalities in status, facilities and opportunities, not only amongst individuals but also amongst groups of people residing in different areas or engaged in different vocations.]

39. Certain principles of policy to be followed by the State.— The State shall, in particular, direct its policy towards securing—

(a) that the citizens, men and women equally, have the right to an adequate means of livelihood;

(b) that the ownership and control of the material resources of the community are so distributed as best to subserve the common good;

(c) that the operation of the economic system does not result in the concentration of wealth and means of production to the common detriment;

(d) that there is equal pay for equal work for both men and women;

(e) that the health and strength of workers, men and women, and the tender age of children are not abused and that citizens are not forced by economic necessity to enter avocations unsuited to their age or strength;

---

[1] Art. 38 renumbered as cl. (1) by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 9 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Ins. by s. 9, *ibid.* (w.e.f. 20-6-1979).

ಭಾಗ IV

ರಾಜ್ಯನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು

36. ಪರಿಭಾಷೆ.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು, "ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಭಾಗ III ರಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವೇ ಇರುತ್ತದೆ.

37. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ತತ್ವಗಳ ಅನ್ವಯ.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಂತಹವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ತತ್ವಗಳು ದೇಶದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

38. ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣೋನ್ನತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದು.– [1][(1)] ರಾಜ್ಯವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜನತೆಯ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಉನ್ನತಿಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][(2) ರಾಜ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆದಾಯದಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಜನರ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

39. ರಾಜ್ಯವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯನೀತಿ ತತ್ವಗಳು.– ರಾಜ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ,–

(ಎ) ನಾಗರಿಕರು ಅವರು ಪುರುಷರೇ ಆಗಿರಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಆಗಿರಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು;

(ಬಿ) ಸಮುದಾಯದ ಭೌತಿಕ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತಿಗಳ ಒಡೆತನವು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು ಸಕಲರ ಹಿತಸಾಧನೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು;

(ಸಿ) ಸಕಲರ ಹಿತಸಾಧನೆಗೆ ಬಾಧಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಧನಗಳು ಕೇಂದ್ರಿಕೃತವಾಗದಂತೆ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು;

(ಡಿ) ಪುರುಷರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವೇತನ ದೊರೆಯುವುದನ್ನು;

(ಇ) ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಕೆಲಸಗಾರರ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸು ಇವುಗಳನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ನಾಗರಿಕರು ತಮ್ಮ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲದ ಉಪ ಕಸಬುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೇ ಇರುವುದನ್ನು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) 38ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಖಂಡಕ್ಕೆ (1) ಎಂದು ಪುನರ್‌ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(*f*) that children are given opportunities and facilities to develop in a healthy manner and in conditions of freedom and dignity and that childhood and youth are protected against exploitation and against moral and material abandonment.]

[2][**39A. Equal justice and free legal aid.—** The State shall secure that the operation of the legal system promotes justice, on a basis of equal opportunity, and shall, in particular, provide free legal aid, by suitable legislation or schemes or in any other way, to ensure that opportunities for securing justice are not denied to any citizen by reason of economic or other disabilities.]

40. Organisation of village panchayats.— The State shall take steps to organise village panchayats and endow them with such powers and authority as may be necessary to enable them to function as units of self-government.

41. Right to work, to education and to public assistance in certain cases.— The State shall, within the limits of its economic capacity and development, make effective provision for securing the right to work, to education and to public assistance in cases of unemployment, old age, sickness and disablement, and in other cases of undeserved want.

42. Provision for just and humane conditions of work and maternity relief.— The State shall make provision for securing just and humane conditions of work and for maternity relief.

43. Living wage, etc., for workers.— The State shall endeavour to secure, by suitable legislation or economic organisation or in any other way, to all workers, agricultural, industrial or otherwise, work, a living wage, conditions of work ensuring a decent standard of life and full enjoyment of leisure and social and cultural opportunities and, in particular, the State shall endeavour to promote cottage industries on an individual or co-operative basis in rural areas.

[3][**43A**. **Participation of workers in management of industries**.— The State shall take steps, by suitable legislation or in any other way, to secure the participation of workers in the management of undertakings, establishments or other organisations engaged in any industry.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 7, for cl. (*f*) (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Ins. by s. 8, *ibid.* (w.e.f. 3-1-1977).

[3] Ins. by s. 9, *ibid.* (w.e.f. 3-1-1977).

[1][(ಎಫ್) ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಘನತೆಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಲು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲತೆಗಳು ದೊರೆಯುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಯುವಕರಿಗೆ ಶೋಷಣೆಯ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಐಹಿಕ ಪತನದ ವಿರುದ್ಧ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸುವುದನ್ನು]

– ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನೀತಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**39ಎ. ಸಮಾನ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವು.**– ರಾಜ್ಯವು ಸಮಾನ ಅವಕಾಶದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯವು ಸಿಗುವಂತೆ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಅಸಮರ್ಥತೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನಿಗೆ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದಿರುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಲು ಸೂಕ್ತ ಕಾನೂನು ರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಚಿತ ಕಾನೂನು ನೆರವನ್ನು ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

40. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ.– ರಾಜ್ಯವು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಅವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

41. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕು.– ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಮತ್ತು ನಿರುದ್ಯೋಗ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ, ರೋಗ ಮತ್ತು ಅಸಮರ್ಥತೆಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಅನಿವಾರ್ಯ ದೈನ್ಯಾವಸ್ಥೆಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪರಿಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

42. ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ಮಾನವೋಚಿತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವುದು.– ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ಮಾನವೋಚಿತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿ ಪ್ರಯೋಜನವು ದೊರೆಯುವಂತೆ ರಾಜ್ಯವು ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

43. ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಮಜೂರಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.– ರಾಜ್ಯವು ಸೂಕ್ತ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೂ ಕೆಲಸ, ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಮಜೂರಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿರಾಮದ ವೇಳೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಉಪಯೋಗ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ರಾಜ್ಯವು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಸಹಕಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[3][**43ಎ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರು ಭಾಗವಹಿಸುವುದು.**– ರಾಜ್ಯವು ಸೂಕ್ತ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮಗಳ, ಕಾರ್ಯಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರು ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಎಫ್) ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**43B**. **Promotion of co-operative societies**.— The State shall endeavour to promote voluntary formation, autonomous functioning, democratic control and professional management of co-operative societies.]

44. Uniform civil code for the citizens.— The State shall endeavour to secure for the citizens a uniform civil code throughout the territory of India.

[2][**45. Provision for early childhood care and education to children below the age of six years.—** The State shall endeavour to provide early childhood care and education for all children until they complete the age of six years.]

46. Promotion of educational and economic interests of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and other weaker sections.— The State shall promote with special care the educational and economic interests of the weaker sections of the people, and, in particular, of the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes, and shall protect them from social injustice and all forms of exploitation.

47. Duty of the State to raise the level of nutrition and the standard of living and to improve public health.— The State shall regard the raising of the level of nutrition and the standard of living of its people and the improvement of public health as among its primary duties and, in particular, the State shall endeavour to bring about prohibition of the consumption except for medicinal purposes of intoxicating drinks and of drugs which are injurious to health.

48. Organisation of agriculture and animal husbandry.— The State shall endeavour to organise agriculture and animal husbandry on modern and scientific lines and shall, in particular, take steps for preserving and improving the breeds, and prohibiting the slaughter, of cows and calves and other milch and draught cattle.

[3][**48A. Protection and improvement of environment and safeguarding of forests and wild life**.— The State shall endeavour to protect and improve the environment and to safeguard the forests and wild life of the country.]

---

[1] Ins. by the Constitution (Ninety-seventh Amendment) Act, 2011, s. 3 (w.e.f. 15-2-2012).

[2] Subs. by the Constitution (Eighty-sixth Amendment) Act, 2002, s. 3, for art. 45 (w.e.f. 1-4-2010).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 10 (w.e.f. 3-1-1977).

[1][**43ಬಿ. ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ:–** ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಸ್ವಯಂ ಆಗಿ ರಚನೆಯಾಗುವುದನ್ನು, ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ವೃತ್ತೀಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು].

44. ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಏಕರೂಪದ ಸಿವಿಲ್ ಸಂಹಿತೆ.– ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಾದ್ಯಂತ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಏಕರೂಪದ ಸಿವಿಲ್ ಸಂಹಿತೆಯು ಇರುವ ಹಾಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**45. ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವುದು:–** ರಾಜ್ಯವು ಆರು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ತನಕ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಆರೈಕೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

46. ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ.– ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನತೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಸಂವರ್ಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

47. ಪೌಷ್ಠಿಕತೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯ.– ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಜನತೆಯ ಪೌಷ್ಠಿಕತೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹಾಗೂ ಜೀವನದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ತನ್ನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಔಷಧದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಲ್ಲದೆ, ಮಾದಕ ಪಾನೀಯಗಳ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿಕರವಾದ ಔಷಧಿಗಳ ಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲು ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

48. ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯ ಸಂಘಟನೆ.– ರಾಜ್ಯವು ಕೃಷಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಳಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಸುಧಾರಣೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಸುಗಳ ಮತ್ತು ಕರುಗಳ ಹಾಗೂ ಇತರ ಹಾಲು ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಭಾರ ಎಳೆಯುವ ಜಾನುವಾರುಗಳ ವಧೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

[3][**48ಎ. ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ.–** ದೇಶದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15–02–2012 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಭತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2002ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 45ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1–4–2010 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3–1–1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

49. Protection of monuments and places and objects of national importance.— It shall be the obligation of the State to protect every monument or place or object of artistic or historic interest, [1][declared by or under law made by Parliament] to be of national importance, from spoliation, disfigurement, destruction, removal, disposal or export, as the case may be.

50. Separation of judiciary from executive.— The State shall take steps to separate the judiciary from the executive in the public services of the State.

51. Promotion of international peace and security.— The State shall endeavour to—

(a) promote international peace and security;

(b) maintain just and honourable relations between nations;

(c) foster respect for international law and treaty obligations in the dealings of organised peoples with one another; and

(d) encourage settlement of international disputes by arbitration.

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 27, for "declared by Parliament by law" (w.e.f. 1-11-1956).

49. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸ್ಮಾರಕಗಳ, ಸ್ಥಳಗಳ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.– ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು [1][ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿರುವ] ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಥವಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅಥವಾ ವಸ್ತುವನ್ನು, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಅಪಹರಿಸದಂತೆ, ವಿರೂಪಗೊಳಿಸದಂತೆ, ನಾಶಗೊಳಿಸದಂತೆ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗದಂತೆ, ವಿಲೇ ಮಾಡದಂತೆ ಅಥವಾ ರಫ್ತು ಮಾಡದಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಹೊಣೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

50. ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು.– ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ರಾಜ್ಯವು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

51. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯ ಸಂವರ್ಧನೆ.– ರಾಜ್ಯವು,–

(ಎ) ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಸಂವರ್ಧನೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವೆ ನ್ಯಾಯಯುತವಾದ ಮತ್ತು ಗೌರವಯುತವಾದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ;

(ಸಿ) ಸಂಘಟಿತ ಜನರು, ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾನೂನುಗಳ ಮತ್ತು ಕೌಲುಗಳ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕೆ; ಮತ್ತು

(ಡಿ) ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಇತ್ಯರ್ಥಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ

– ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 27ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿರತಕ್ಕ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][PART IVA

FUNDAMENTAL DUTIES

51A. Fundamental duties.— It shall be the duty of every citizen of India—

(a) to abide by the Constitution and respect its ideals and institutions, the National Flag and the National Anthem;

(b) to cherish and follow the noble ideals which inspired our national struggle for freedom;

(c) to uphold and protect the sovereignty, unity and integrity of India;

(d) to defend the country and render national service when called upon to do so;

(e) to promote harmony and the spirit of common brotherhood amongst all the people of India transcending religious, linguistic and regional or sectional diversities; to renounce practices derogatory to the dignity of women;

(f) to value and preserve the rich heritage of our composite culture;

(g) to protect and improve the natural environment including forests, lakes, rivers and wild life, and to have compassion for living creatures;

(h) to develop the scientific temper, humanism and the spirit of inquiry and reform;

(i) to safeguard public property and to abjure violence;

(j) to strive towards excellence in all spheres of individual and collective activity so that the nation constantly rises to higher levels of endeavour and achievement;]

[2][(*k*) who is a parent or guardian to provide opportunities for education to his child or, as the case may be, ward between the age of six and fourteen years.]

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 11 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Ins. by the Constitution (Eighty-sixth Amendment) Act, 2002, s. 4 (w.e.f. 1-4-2010).

[1][ಭಾಗ IVಎ

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

51ಎ. ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.– ಕೆಳಕಂಡ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಅದರ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ಉದಾತ್ತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅನುಸರಿಸುವುದು;

(ಸಿ) ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು, ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು;

(ಡಿ) ದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕರೆಬಂದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು;

(ಇ) ಧಾರ್ಮಿಕ, ಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಥವಾ ಜಾತಿ ಪಂಗಡಗಳ ಭೇದಭಾವಗಳಿಂದ ಅತೀತವಾಗಿ, ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದುಂಟುಮಾಡುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು;

(ಎಫ್) ನಮ್ಮ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭವ್ಯಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಕಾಪಾಡುವುದು;

(ಜಿ) ಅರಣ್ಯಗಳು, ಸರೋವರಗಳು, ನದಿಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕಂಪ ತೋರಿಸುವುದು;

(ಹೆಚ್) ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವನೆ, ಮಾನವೀಯತೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು;

(ಐ) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು;

(ಜೆ) ರಾಷ್ಟ್ರವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಧನೆಯ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿಯ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನು ತಲುಪಲು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವುದು;]

[2][(ಕೆ) ತಂದೆ– ತಾಯಿ ಅಥವಾ ಪೋಷಕನು, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆರರಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಯಸ್ಸಿನ ತಮ್ಮ ಮಗುವಿಗೆ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಪರಿಪಾಲಿತ ಮಗುವಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 11ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2002ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (01.04.2010 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART V
THE UNION
CHAPTER I.— THE EXECUTIVE
The President and Vice-President

52. The President of India.— There shall be a President of India.

53. Executive power of the Union.— (1) The executive power of the Union shall be vested in the President and shall be exercised by him either directly or through officers subordinate to him in accordance with this Constitution.

(2) Without prejudice to the generality of the foregoing provision, the supreme command of the Defence Forces of the Union shall be vested in the President and the exercise thereof shall be regulated by law.

(3) Nothing in this article shall—

(a) be deemed to transfer to the President any functions conferred by any existing law on the Government of any State or other authority; or

(b) prevent Parliament from conferring by law functions on authorities other than the President.

54. Election of President.— The President shall be elected by the members of an electoral college consisting of—

(a) the elected members of both Houses of Parliament; and

(b) the elected members of the Legislative Assemblies of the States.

[1][***Explanation*.—** In this article and in article 55, "State" includes the National Capital Territory of Delhi and the Union territory of [*] Puducherry.]

55. Manner of election of President.— (1) As far as practicable, there shall be uniformity in the scale of representation of the different States at the election of the President.

(2) For the purpose of securing such uniformity among the States *inter se* as well as parity between the States as a whole and the Union, the number of votes which each elected member of Parliament and of the Legislative Assembly of each State is entitled to cast at such election shall be determined in the following manner:—

(a) every elected member of the Legislative Assembly of a State shall have as many votes as there are multiples of one thousand in the quotient obtained by dividing the population of the State by the total number of the elected members of the Assembly;

---

[1] Ins. by the Constitution (Seventieth Amendment) Act, 1992, s. 2 (w.e.f. 1-6-1995).

[*] Now Puducherry *vide* the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 3 (w.e.f. 1-10-2006).

ಭಾಗ V

ಒಕ್ಕೂಟ

ಅಧ್ಯಾಯ I.- ಕಾರ್ಯಾಂಗ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ

52. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.– ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿರತಕ್ಕದ್ದು.

53. ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇರವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತನಗೆ ಅಧೀನರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ, ಒಕ್ಕೂಟದ ರಕ್ಷಣಾ ಬಲಗಳ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಆಧಿಪತ್ಯವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದರ ಚಲಾವಣೆಯು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(ಎ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಯಾವುವೇ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡದಂತೆ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

54. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆ.– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು,–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರಿಂದ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರಿಂದ

– ಕೂಡಿದ ಚುನಾಯಕ ಗಣದ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಚುನಾಯಿತನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

[1][***ವಿವರಣೆ.***– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 55ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿನ "ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬ ಪದವು ದೆಹಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತು *ಪುದುಚೇರಿ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.]

55. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯ ರೀತಿ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಏಕರೂಪತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಂಥ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ನಡುವೆ ಸಮತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯನು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯನು ಎಷ್ಟು ಮತಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಕೆಳಕಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು,–

(ಎ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಆ ಸಭೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಭಾಗಿಸಿದರೆ ಬರುವ ಭಾಗಲಬ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಗುಣಕಗಳು ಎಷ್ಟಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಮತಗಳಿರತಕ್ಕದ್ದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.6.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

* ಈಗ ಪುದುಚೆರಿಯಾಗಿದೆ. ಪಾಂಡಿಚೇರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನೋಡಿ. (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ).

(b) if, after taking the said multiples of one thousand, the remainder is not less than five hundred, then the vote of each member referred to in sub-clause (*a*) shall be further increased by one;

(c) each elected member of either House of Parliament shall have such number of votes as may be obtained by dividing the total number of votes assigned to the members of the Legislative Assemblies of the States under sub-clauses (*a*) and (*b*) by the total number of the elected members of both Houses of Parliament, fractions exceeding one-half being counted as one and other fractions being disregarded.

(3) The election of the President shall be held in accordance with the system of proportional representation by means of the single transferable vote and the voting at such election shall be by secret ballot.

[1][***Explanation.***— In this article, the expression "population" means the population as ascertained at the last preceding census of which the relevant figures have been published:

Provided that the reference in this *Explanation* to the last preceding census of which the relevant figures have been published shall, until the relevant figures for the first census taken after the year [2][2026] have been published, be construed as a reference to the 1971 census.]

56. Term of office of President.— (1) The President shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office:

Provided that—

(a) the President may, by writing under his hand addressed to the Vice-President, resign his office;

(b) the President may, for violation of the Constitution, be removed from office by impeachment in the manner provided in article 61;

(c) the President shall, notwithstanding the expiration of his term, continue to hold office until his successor enters upon his office.

(2) Any resignation addressed to the Vice-President under clause (*a*) of the proviso to clause (1) shall forthwith be communicated by him to the Speaker of the House of the People.

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 12, for the *Explanation* (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 2, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).

(ಬಿ) ಸದರಿ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಗುಣಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಶೇಷವು ಐನೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನ ಮತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮತವನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯನು, (ಎ) ಮತ್ತು (ಬಿ) ಉಪಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿರುವ ಮತಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು, ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಭಾಗಿಸಿದರೆ ಬರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಮತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಭಿನ್ನಾಂಕವನ್ನು ಒಂದು ಎಂದು ಎಣಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಇತರ ಭಿನ್ನಾಂಕಗಳನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಏಕವರ್ಗಾವಣೀಯ ಮತದ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗನುಸಾರ ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾನವು ರಹಸ್ಯ ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

[1][***ವಿವರಣೆ.***– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಜನಸಂಖ್ಯೆ" ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಸಲದ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆ:

ಪರಂತು, ಈ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಈ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು, [2][2026 ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲನೇ ಸಲ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವರೆಗೆ, 1971ರ ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.]

56. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಆ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು,–

(ಎ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು;

(ಬಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವನನ್ನು 61ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು;

(ಸಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯು ಆ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕದ (ಎ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ತನಗೆ ಬರೆಯಲಾದ ಯಾವುದೇ ರಾಜೀನಾಮೆ ಬಗ್ಗೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ವಿವರಣೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ '2000 ದ' ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21.02.2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

57. Eligibility for re-election.— A person who holds, or who has held, office as President shall, subject to the other provisions of this Constitution, be eligible for re-election to that office.

58. Qualifications for election as President.— (1) No person shall be eligible for election as President unless he—

(a) is a citizen of India,

(b) has completed the age of thirty-five years, and

(c) is qualified for election as a member of the House of the People.

(2) A person shall not be eligible for election as President if he holds any office of profit under the Government of India or the Government of any State or under any local or other authority subject to the control of any of the said Governments.

Explanation.— For the purposes of this article, a person shall not be deemed to hold any office of profit by reason only that he is the President or Vice-President of the Union or the Governor [1]*** of any State or is a Minister either for the Union or for any State.

59. Conditions of President's office.— (1) The President shall not be a member of either House of Parliament or of a House of the Legislature of any State, and if a member of either House of Parliament or of a House of the Legislature of any State be elected President, he shall be deemed to have vacated his seat in that House on the date on which he enters upon his office as President.

(2) The President shall not hold any other office of profit.

(3) The President shall be entitled without payment of rent to the use of his official residences and shall be also entitled to such emoluments, allowances and privileges as may be determined by Parliament by law and, until provision in that behalf is so made, such emoluments, allowances and privileges as are specified in the Second Schedule.

(4) The emoluments and allowances of the President shall not be diminished during his term of office.

60. Oath or affirmation by the President.— Every President and every person acting as President or discharging the functions of the President shall, before entering upon his office, make and subscribe in the presence of the Chief Justice of India or, in his absence, the senior-most Judge of the Supreme Court available, an oath or affirmation in the following form, that is to say—

---

[1] The words "or Rajpramukh or Uparajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

57. ಮರು ಚುನಾವಣೆಗೆ ಅರ್ಹತೆ.– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಮರುಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

58. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು.– (1) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

(ಎ) ಅವನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಹೊರತು;

(ಬಿ) ಅವನಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಹತೆಯಿರುವ ಹೊರತು

– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ [1][*****] ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವನು ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

59. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದ ಷರತ್ತುಗಳು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನೊಬ್ಬನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದರೆ, ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಂದು ಆ ಸದನದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡದೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕೃತ ನಿವಾಸಗಳ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಅವನು ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂಥ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಹ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

60. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ.– ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವನ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳ ಪೈಕಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಜ್ಯೇಷ್ಠತಮ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ, ಈ ಕೆಳಕಂಡ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ ಅಥವಾ ಉಪರಾಜಪ್ರಮುಖ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

"I, A.B., do swear in the name of God / solemnly affirm that I will faithfully execute the office of President (or discharge the functions of the President) of India and will to the best of my ability preserve, protect and defend the Constitution and the law and that I will devote myself to the service and well-being of the people of India.".

61. Procedure for impeachment of the President.— (1) When a President is to be impeached for violation of the Constitution, the charge shall be preferred by either House of Parliament.

(2) No such charge shall be preferred unless—

(a) the proposal to prefer such charge is contained in a resolution which has been moved after at least fourteen days' notice in writing signed by not less than one-fourth of the total number of members of the House has been given of their intention to move the resolution, and

(b) such resolution has been passed by a majority of not less than two-thirds of the total membership of the House.

(3) When a charge has been so preferred by either House of Parliament, the other House shall investigate the charge or cause the charge to be investigated and the President shall have the right to appear and to be represented at such investigation.

(4) If as a result of the investigation a resolution is passed by a majority of not less than two-thirds of the total membership of the House by which the charge was investigated or caused to be investigated, declaring that the charge preferred against the President has been sustained, such resolution shall have the effect of removing the President from his office as from the date on which the resolution is so passed.

62. Time of holding election to fill vacancy in the office of President and the term of office of person elected to fill casual vacancy.— (1) An election to fill a vacancy caused by the expiration of the term of office of President shall be completed before the expiration of the term.

(2) An election to fill a vacancy in the office of President occurring by reason of his death, resignation or removal, or otherwise shall be held as soon as possible after, and in no case later than six months from, the date of occurrence of the vacancy; and the person elected to fill the vacancy shall, subject to the provisions of article 56, be entitled to hold office for the full term of five years from the date on which he enters upon his office.

63. The Vice-President of India.— There shall be a Vice-President of India.

64. The Vice-President to be *ex officio* Chairman of the Council of States.— The Vice-President shall be *ex officio* Chairman of the Council of the States and shall not hold any other office of profit:

"........... ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು, ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಪದದ ಕಾರ್ಯಪಾಲನೆಯನ್ನು (ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು) ನಿಷ್ಠಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಮತ್ತು ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೂ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಪರಿರಕ್ಷಣೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ."

61. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮಹಾಭಿಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಮಹಾಭಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಗುರಿಪಡಿಸಬೇಕಾದಾಗ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನವು ದೋಷಾರೋಪವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ದೋಷಾರೋಪವನ್ನು,–

(ಎ) ಅಂಥ ದೋಷಾರೋಪವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಆ ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡೆಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ರುಜು ಹಾಕಿರುವ ಲಿಖಿತ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟ ತರುವಾಯ ಆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಆ ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಹೊರತು

– ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನವು ಹಾಗೆ ದೋಷಾರೋಪವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಾಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಸದನವು ಆ ದೋಷಾರೋಪದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ತನಿಖೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಹಾಜರಾಗಲು ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲು ಹಕ್ಕು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ತನಿಖೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ದೋಷಾರೋಪದ ತನಿಖೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಿಸಿದ ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಮೂರನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಬಹುಮತದಿಂದ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡಿದ ದೋಷಾರೋಪವು ಸಮರ್ಥಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ, ಆ ನಿರ್ಣಯವು ಹಾಗೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವಂಥ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

62. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಲು ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪದಾವಧಿ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಚುನಾವಣೆಯು ಆ ಅವಧಿಯು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮರಣದಿಂದ, ರಾಜೀನಾಮೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಉಂಟಾಗುವ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದಲ್ಲಿನ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು, ಆ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾದ ತರುವಾಯ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತೆ ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ, 56ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ತಿ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

63. ಭಾರತದ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.– ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

64. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.– ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಮತ್ತಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಪದದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

Provided that during any period when the Vice-President acts as President or discharges the functions of the President under article 65, he shall not perform the duties of the office of Chairman of the Council of States and shall not be entitled to any salary or allowance payable to the Chairman of the Council of States under article 97.

65. The Vice-President to act as President or to discharge his functions during casual vacancies in the office, or during the absence, of President.— (1) In the event of the occurrence of any vacancy in the office of the President by reason of his death, resignation or removal, or otherwise, the Vice-President shall act as President until the date on which a new President elected in accordance with the provisions of this Chapter to fill such vacancy enters upon his office.

(2) When the President is unable to discharge his functions owing to absence, illness or any other cause, the Vice-President shall discharge his functions until the date on which the President resumes his duties.

(3) The Vice-President shall, during, and in respect of, the period while he is so acting as, or discharging the functions of, President, have all the powers and immunities of the President and be entitled to such emoluments, allowances and privileges as may be determined by Parliament by law and, until provision in that behalf is so made, such emoluments, allowances and privileges as are specified in the Second Schedule.

66. Election of Vice-President.— (1) The Vice-President shall be elected by the [1][members of an electoral college consisting of the members of both Houses of Parliament] in accordance with the system of proportional representation by means of the single transferable vote and the voting at such election shall be by secret ballot.

(2) The Vice-President shall not be a member of either House of Parliament or of a House of the Legislature of any State, and if a member of either House of Parliament or of a House of the Legislature of any State be elected Vice-President, he shall be deemed to have vacated his seat in that House on the date on which he enters upon his office as Vice-President.

(3) No person shall be eligible for election as Vice-President unless he—

(a) is a citizen of India;

(b) has completed the age of thirty-five years; and

(c) is qualified for election as a member of the Council of States.

---

[1] Subs. by the Constitution (Eleventh Amendment) Act, 1961, s. 2, for "members of both Houses of Parliament assembled at a joint meeting" (w.e.f. 19-12-1961).

ಪರಂತು, ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು 65ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು 97ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಯಾವುದೇ ವೇತನಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಭತ್ಯೆಗಾಗಲಿ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

65. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಅವನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮರಣದಿಂದ, ರಾಜೀನಾಮೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನ ಉಂಟಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಗೈರುಹಾಜರಿಯಿಂದ, ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದಾಗ, ಅವನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆ ಅವಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂಥ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವನು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

66. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆ.– (1) [1][ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಚುನಾಯಕ ಗಣದ ಸದಸ್ಯರುಗಳ] ಮೂಲಕ ಏಕವರ್ಗಾವಣೀಯ ಮತದ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಚುನಾಯಿತನಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾನವು ರಹಸ್ಯ ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನೊಬ್ಬನು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದರೆ, ಅವನು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಂದು ಆ ಸದನದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

(ಎ) ಅವನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಹೊರತು;

(ಬಿ) ಅವನಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಹತೆಯಿರುವ ಹೊರತು

– ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳಿಂದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (19.02.1961 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(4) A person shall not be eligible for election as Vice-President if he holds any office of profit under the Government of India or the Government of any State or under any local or other authority subject to the control of any of the said Governments.

Explanation.— For the purposes of this article, a person shall not be deemed to hold any office of profit by reason only that he is the President or Vice-President of the Union or the Governor [1]*** of any State or is a Minister either for the Union or for any State.

67. Term of office of Vice-President.— The Vice-President shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office:

Provided that—

(a) a Vice-President may, by writing under his hand addressed to the President, resign his office;

(b) a Vice-President may be removed from his office by a resolution of the Council of States passed by a majority of all the then members of the Council and agreed to by the House of the People; but no resolution for the purpose of this clause shall be moved unless at least fourteen days' notice has been given of the intention to move the resolution;

(c) a Vice-President shall, notwithstanding the expiration of his term, continue to hold office until his successor enters upon his office.

68. Time of holding election to fill vacancy in the office of Vice-President and the term of office of person elected to fill casual vacancy.— (1) An election to fill a vacancy caused by the expiration of the term of office of Vice-President shall be completed before the expiration of the term.

(2) An election to fill a vacancy in the office of Vice-President occurring by reason of his death, resignation or removal, or otherwise shall be held as soon as possible after the occurrence of the vacancy, and the person elected to fill the vacancy shall, subject to the provisions of article 67, be entitled to hold office for the full term of five years from the date on which he enters upon his office.

---

[1] The words "or Rajpramukh or Uparajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

(4) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವನು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ [1]****** ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವನು ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

67. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿ.– ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು,–

(ಎ) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು;

(ಬಿ) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಬಹುದು; ಆದರೆ, ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು, ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಸಿ) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯು ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

68. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಲು ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಲು ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪದಾವಧಿ.– (1) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಚುನಾವಣೆಯು ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮರಣದಿಂದ, ರಾಜೀನಾಮೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಉಂಟಾಗುವ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದಲ್ಲಿನ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು, ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾದ ದಿನಾಂಕದ ತರುವಾಯ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ, 67ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ತಿ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ, "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ ಅಥವಾ ಉಪರಾಜಪ್ರಮುಖ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1–11–1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

69. Oath or affirmation by the Vice-President.— Every Vice- President shall, before entering upon his office, make and subscribe before the President, or some person appointed in that behalf by him, an oath or affirmation in the following form, that is to say—

"I, A.B., do swear in the name of God that I will bear true faith and

solemnly affirm

allegiance to the Constitution of India as by law established and that I will faithfully discharge the duty upon which I am about to enter.".

70. Discharge of President's functions in other contingencies.— Parliament may make such provision as it thinks fit for the discharge of the functions of the President in any contingency not provided for in this Chapter.

[1][**71. Matters relating to, or connected with, the election of a President or Vice-President.—** (1) All doubts and disputes arising out of or in connection with the election of a President or Vice-President shall be inquired into and decided by the Supreme Court whose decision shall be final.

(2) If the election of a person as President or Vice-President is declared void by the Supreme Court, acts done by him in the exercise and performance of the powers and duties of the office of President or Vice-President, as the case may be, on or before the date of the decision of the Supreme Court shall not be invalidated by reason of that declaration.

(3) Subject to the provisions of this Constitution, Parliament may by law regulate any matter relating to or connected with the election of a President or Vice-President.

(4) The election of a person as President or Vice-President shall not be called in question on the ground of the existence of any vacancy for whatever reason among the members of the electoral college electing him.]

72. Power of President to grant pardons, etc., and to suspend, remit or commute sentences in certain cases.— (1) The President shall have the power to grant pardons, reprieves, respites or remissions of punishment or to suspend, remit or commute the sentence of any person convicted of any offence—

(a) in all cases where the punishment or sentence is by a Court Martial;

---

[1] Subs. by the Constitution (Thirty-ninth Amendment) Act, 1975, s. 2 (w.e.f 10-8-1975) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 10. (w.e.f. 20-6-1979).

69. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ.– ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಿಸಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ,–

"............. ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದು ಮತ್ತು ಈಗ ನಾನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಠಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ."

70. ಇತರ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರದ ಯಾವುದೇ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

[1][**71. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಸೇರಿದ ವಿಷಯಗಳು:–** (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಹಾಗೂ ತೀರ್ಮಾನಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದರ ತೀರ್ಮಾನವು ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯು ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಘೋಷಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಮಾನದ ದಿನಾಂಕದಂದು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನೆರವೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಡಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆ ಘೋಷಣೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಸಿಂಧುವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಸಂಸತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಸೇರಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು.

(4) ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸಿರುವ ಚುನಾಯಕ ಗಣದ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಿತ್ತೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

72. ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣೀತನಾದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ,–

(ಎ) ಸೇನಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ದಂಡನೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ;

[1] 71ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು, ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (10-8-75ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ತರುವಾಯ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 10ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) in all cases where the punishment or sentence is for an offence against any law relating to a matter to which the executive power of the Union extends;

(c) in all cases where the sentence is a sentence of death.

(2) Nothing in sub-clause (*a*) of clause (1) shall affect the power conferred by law on any officer of the Armed Forces of the Union to suspend, remit or commute a sentence passed by a Court Martial.

(3) Nothing in sub-clause (*c*) of clause (1) shall affect the power to suspend, remit or commute a sentence of death exercisable by the Governor [1]*** of a State under any law for the time being in force.

73. Extent of executive power of the Union.— (1) Subject to the provisions of this Constitution, the executive power of the Union shall extend—

(a) to the matters with respect to which Parliament has power to make laws; and

(b) to the exercise of such rights, authority and jurisdiction as are exercisable by the Government of India by virtue of any treaty or agreement:

Provided that the executive power referred to in sub-clause (*a*) shall not, save as expressly provided in this Constitution or in any law made by Parliament, extend in any State [2]*** to matters with respect to which the Legislature of the State has also power to make laws.

(2) Until otherwise provided by Parliament, a State and any officer or authority of a State may, notwithstanding anything in this article, continue to exercise in matters with respect to which Parliament has power to make laws for that State such executive power or functions as the State or officer or authority thereof could exercise immediately before the commencement of this Constitution.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

(ಬಿ) ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ;

(ಸಿ) ಶಿಕ್ಷೆಯು ಮರಣದಂಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ

– ವಿಧಿಸಿರುವ ದಂಡನೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನವನ್ನು, ಪ್ರವಿಲಂಬನವನ್ನು, ಮುಂದೂಡುವಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾಫಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾವುದೇ ಸೇನಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವಿಧಿಸಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಾಧಕಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]**** ಮರಣದಂಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸಲು, ಮಾಫಿಮಾಡಲು, ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಾಧಕಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

73. ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು,–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಕೌಲಿನ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಂದದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳ, ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಚಲಾವಣೆಗೆ

– ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಉಳಿದು [2]**** ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಸಹ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆಯೋ ಆ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯವು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಆರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದನ್ನು, ಸಂಸತ್ತು ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Council of Ministers

74. Council of Ministers to aid and advise President.— [1][(1) There shall be a Council of Ministers with the Prime Minister at the head to aid and advise the President who shall, in the exercise of his functions, act in accordance with such advice:]

[2][Provided that the President may require the Council of Ministers to reconsider such advice, either generally or otherwise, and the President shall act in accordance with the advice tendered after such reconsideration.]

(2) The question whether any, and if so what, advice was tendered by Ministers to the President shall not be inquired into in any court.

75. Other provisions as to Ministers.— (1) The Prime Minister shall be appointed by the President and the other Ministers shall be appointed by the President on the advice of the Prime Minister.

[3][(1A) The total number of Ministers, including the Prime Minister, in the Council of Ministers shall not exceed fifteen per cent. of the total number of members of the House of the People.

(1B) A member of either House of Parliament belonging to any political party who is disqualified for being a member of that House under paragraph 2 of the Tenth Schedule shall also be disqualified to be appointed as a Minister under clause (1) for duration of the period commencing from the date of his disqualification till the date on which the term of his office as such member would expire or where he contests any election to either House of Parliament before the expiry of such period, till the date on which he is declared elected, whichever is earlier.]

(2) The Ministers shall hold office during the pleasure of the President.

(3) The Council of Ministers shall be collectively responsible to the House of the People.

(4) Before a Minister enters upon his office, the President shall administer to him the oaths of office and of secrecy according to the forms set out for the purpose in the Third Schedule.

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s.13, for cl. (1) (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 11 (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Ninety-first Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 1-1-2004).

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

74. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.– [1][(1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆಗನುಸಾರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು:]

[2][ಪರಂತು, ಅಂಥ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಪುನರ್‌ಪರಿಶೀಲಿಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪುನರ್‌ಪರಿಶೀಲನೆಯ ತರುವಾಯ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆಗನುಸಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೇ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೀಡಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

75. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ಸಲಹೆಗನುಸಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

[3][(1ಎ) ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಮಂತ್ರಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡ ಹದಿನೈದನ್ನು ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(1ಬಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು, ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಆತನು ಅನರ್ಹತೆ ಹೊಂದಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಹಾಗೆ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆತನ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಮೊದಲು ಆತನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದರೆ, ಆತನು ಚುನಾಯಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ, ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮುಂಚೆಯೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ (1)ನೇ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಯಾರೇ ಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅವನಿಗೆ ಪದದ ಮತ್ತು ಗೋಪ್ಯತಾ ಪಾಲನೆಯ ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲಾದ ನಮೂನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬೋಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 11ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (01-01-2004ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(5) A Minister who for any period of six consecutive months is not a member of either House of Parliament shall at the expiration of that period cease to be a Minister.

(6) The salaries and allowances of Ministers shall be such as Parliament may from time to time by law determine and, until Parliament so determines, shall be as specified in the Second Schedule.

The Attorney-General for India

76. Attorney-General for India.— (1) The President shall appoint a person who is qualified to be appointed a Judge of the Supreme Court to be Attorney-General for India.

(2) It shall be the duty of the Attorney-General to give advice to the Government of India upon such legal matters, and to perform such other duties of a legal character, as may from time to time be referred or assigned to him by the President, and to discharge the functions conferred on him by or under this Constitution or any other law for the time being in force.

(3) In the performance of his duties the Attorney-General shall have right of audience in all courts in the territory of India.

(4) The Attorney-General shall hold office during the pleasure of the President, and shall receive such remuneration as the President may determine.

Conduct of Government Business

77. Conduct of business of the Government of India.— (1) All executive action of the Government of India shall be expressed to be taken in the name of the President.

(2) Orders and other instruments made and executed in the name of the President shall be authenticated in such manner as may be specified in rules[1] to be made by the President, and the validity of an order or instrument which is so authenticated shall not be called in question on the ground that it is not an order or instrument made or executed by the President.

(3) The President shall make rules for the more convenient transaction of the business of the Government of India, and for the allocation among Ministers of the said business.

[2](4) * * * * * *

---

[1] *See* notifin No. S.O. 2297, dated the 3rd November, 1958, Gazette of India, Extraordinary, Pt. II, Sec. 3 (ii), p. 1315, as amended from time to time.

[2] Cl. (4) was ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s.14 (w.e.f. 3-1-1977) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 12 (w.e.f. 20-6-1979).

(5) ಯಾರೇ ಮಂತ್ರಿಯು, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಬಳಗಳು ಹಾಗೂ ಭತ್ಯೆಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಆ ರೀತಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವವರೆಗೆ ಅವು ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್

76. ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಕಾನೂನು ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡುವುದು ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಸ್ವರೂಪದ ಅಂಥ ಇತರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ತನಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲನು, ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾದಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಸರ್ಕಾರಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ

77. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ.– (1) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಇತರ ಲಿಖಿತಗಳನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಚಿಸುವ [1]ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅಧಿಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಲಿಖಿತದ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಥವಾ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಲಿಖಿತವಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರವು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಸದರಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚುವುದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][(4) *****]

---

[1] ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಿರುವ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಸ್.ಓ. 2297 ದಿನಾಂಕ 3.11.1958ರ ಭಾರತ ರಾಜಪತ್ರ ವಿಶೇಷ, ಭಾಗ II, 3(ii) ಪ್ರಕರಣ, ಪುಟ 1315 ನೋಡಿ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 14ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (4)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

78. Duties of Prime Minister as respects the furnishing of information to the President, etc.— It shall be the duty of the Prime Minister—

(a) to communicate to the President all decisions of the Council of Ministers relating to the administration of the affairs of the Union and proposals for legislation;

(b) to furnish such information relating to the administration of the affairs of the Union and proposals for legislation as the President may call for; and

(c) if the President so requires, to submit for the consideration of the Council of Ministers any matter on which a decision has been taken by a Minister but which has not been considered by the Council.

CHAPTER II.— PARLIAMENT

General

79. Constitution of Parliament.— There shall be a Parliament for the Union which shall consist of the President and two Houses to be known respectively as the Council of States and the House of the People.

80. Composition of the Council of States.— (1) [1][[2]*** The Council of States] shall consist of—

(a) twelve members to be nominated by the President in accordance with the provisions of clause (3); and

(b) not more than two hundred and thirty-eight representatives of the States [3][and of the Union territories].

(2) The allocation of seats in the Council of States to be filled by representatives of the States [3][and of the Union territories] shall be in accordance with the provisions in that behalf contained in the Fourth Schedule.

(3) The members to be nominated by the President under sub-clause (*a*) of clause (1) shall consist of persons having special knowledge or practical experience in respect of such matters as the following, namely:—

Literature, science, art and social service.

---

[1] Subs. by the Constitution (Thirty-fifth Amendment) Act, 1974, s. 3, for "The Council of States" (w.e.f. 1-3-1975).

[2] The words "Subject to the provisions of para. 4 of the Tenth Schedule," omitted by the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, s. 5 (w.e.f. 26-4-1975).

[3] Added by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 3 (w.e.f. 1-11-1956).

78. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.– ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯು,-

(ಎ) ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ರಚನೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ರಚನೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕೇಳಬಹುದಾದಂಥ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯು ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ, ಆದರೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸದಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು

– ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಸಂಸತ್ತು

ಸಾಮಾನ್ಯ

79. ಸಂಸತ್ತಿನ ರಚನೆ.– ಒಕ್ಕೂಟವು ಒಂದು ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಸಂಸತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಎರಡು ಸದನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

80. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ರಚನೆ.– (1) [1][[2] * * * * ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು]–

(ಎ) (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡತಕ್ಕ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ [3][ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ] ಇನ್ನೂರ ಮೂವತ್ತೆಂಟಕ್ಕೆ ಮೀರದಷ್ಟು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು

– ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಗಳ [3][ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ] ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ ಭರ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಆ ಬಗೆಗಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುವ ಸದಸ್ಯರು, ಈ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಎಂದರೆ:–

ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ರಾಜ್ಯಸಭೆ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-3-1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 4ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (26-4-1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-11-1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(4) The representatives of each State [1]*** in the Council of States shall be elected by the elected members of the Legislative Assembly of the State in accordance with the system of proportional representation by means of the single transferable vote.

(5) The representatives of the [2][Union territories] in the Council of States shall be chosen in such manner as Parliament may by law prescribe.

[3][**81. Composition of the House of the People**.— (1) [4][Subject to the provisions of article 331 [5]***], the House of the People shall consist of—

(a) not more than [6][five hundred and thirty members] chosen by direct election from territorial constituencies in the States; and

(b) not more than [7][twenty members] to represent the Union territories, chosen in such manner as Parliament may by law provide.

(2) For the purposes of sub-clause (*a*) of clause (1),—

(a) there shall be allotted to each State a number of seats in the House of the People in such manner that the ratio between that number and the population of the State is, so far as practicable, the same for all States; and

(b) each State shall be divided into territorial constituencies in such manner that the ratio between the population of each constituency and the number of seats allotted to it is, so far as practicable, the same throughout the State:

[8][Provided that the provisions of sub-clause (*a*) of this clause shall not be applicable for the purpose of allotment of seats in the House of the People to any State so long as the population of that State does not exceed six millions.]

---

[1] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 3 (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 3, *ibid*, for "States specified in Part C of First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 4, *ibid.* for arts. 81 and 82 (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Subs. by the Constitution (Thirty-fifth Amendment) Act, 1974, s. 4, for "subject to the provisions of art. 331" (w.e.f. 1-3-1975).

[5] The words and figure "and para. 4 of the Tenth Schedule" omitted by the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, s. 5 (w.e.f. 26-4-1975).

[6] Subs. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987), s. 63, for "five hundred and twenty-five members" (w.e.f. 30-5-1987).

[7] Subs. by the Constitution (Thirty-first Amendment) Act, 1973, s. 2, for "twenty-five members" (w.e.f. 17-10-1973).

[8] Ins. by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 17-10-1973).

(4) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿನ [1][*****] ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಏಕವರ್ಗಾವಣೀಯ ಮತದ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗನುಸಾರ ಚುನಾಯಿತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿನ [2][ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ] ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು.

[3][**81. ಲೋಕಸಭೆಯ ರಚನೆ.**– (1) [4][331ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ [5]*** ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು] ಲೋಕಸಭೆಯು,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಯಾದ [6][ಐನೂರ ಮೂವತ್ತಕ್ಕಿಂತ] ಹೆಚ್ಚಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಆಯ್ಕೆಯಾದ [7][ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕಿಂತ] ಹೆಚ್ಚಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು

– ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ,–

(ಎ) ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು, ಆ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ – ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಅನುಪಾತವು, ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಹಂಚಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ – ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಅನುಪಾತವು, ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

[8][ಪರಂತು, ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು, ಅರವತ್ತು ಲಕ್ಷ ಮೀರದಿರುವವರೆಗೆ ಈ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಎ' ಭಾಗ ಅಥವಾ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1–11–1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಸಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1–11–1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ '81ನೆಯ ಮತ್ತು 82ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಿಗೆ' ಬದಲಾಗಿ (1–11–1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "331ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1–3–1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 4ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು (26–4–1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[6] ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನಾರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 63ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಐದುನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸದಸ್ಯರು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (30–5–1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸದಸ್ಯರು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (17–10–1973 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[8] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (17–10–1973 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(3) In this article, the expression “population” means the population as ascertained at the last preceding census of which the relevant figures have been published:

[1][Provided that the reference in this clause to the last preceding census of which the relevant figures have been published shall, until the relevant figures for the first census taken after the year [2][2026] have been published, [3][be construed,—

(i) for the purposes of sub-clause (*a*) of clause (2) and the proviso to that clause, as a reference to the 1971 census; and

(ii) for the purposes of sub-clause (*b*) of clause (2) as a reference to the [4][2001] census.]]

82. Readjustment after each census.— Upon the completion of each census, the allocation of seats in the House of the People to the States and the division of each State into territorial constituencies shall be readjusted by such authority and in such manner as Parliament may by law determine:

Provided that such readjustment shall not affect representation in the House of the People until the dissolution of the then existing House:

[5][Provided further that such readjustment shall take effect from such date as the President may, by order, specify and until such readjustment takes effect, any election to the House may be held on the basis of the territorial constituencies existing before such readjustment:

Provided also that until the relevant figures for the first census taken after the year [6][2026] have been published, it shall not be necessary to [7][readjust,—

---

[1] Added by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 15 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 3, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).

[3] Subs. by s.3, *ibid*, for certain words (w.e.f. 21-2-2002).

[4] Subs. by the Constitution (Eighty-seventh Amendment) Act, 2003, s. 2, for "1991" (w.e.f. 22-6-2003).

[5] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 16 (w.e.f. 3-1-1977).

[6] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 4, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).

[7] Subs. by s.4, *ibid.*, for certain words (w.e.f. 21-2-2002).

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಜನಸಂಖ್ಯೆ" ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆ:

[1][ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು [2][2026 ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲನೇ ಸಲ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವರೆಗೆ,–

[3][(i) (2)ನೇ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಮತ್ತು ಆ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, 1971ರ ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು; ಮತ್ತು

(ii) (2)ನೇ ಖಂಡದ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, [4][2001ರ] ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.]]

82. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನಗಣತಿಯ ತರುವಾಯ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನಗಣತಿಯು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚಲು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಮತ್ತು ಅಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ಆಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

[5][ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ, ಆ ಸಭೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಗೆ ಮೊದಲು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಬಹುದು:

ಮತ್ತೂ ಪರಂತು, [6][2026 ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲ ಸಲ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವರೆಗೆ, [7][–

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 15ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "2000 ದ" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21–02–2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21–02–2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "1991 ರ" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (22–06–2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 16ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "2000 ದ" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21–02–2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21–02–2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(i) the allocation of seats in the House of the People to the States as readjusted on the basis of the 1971 census; and

(ii) the division of each State into territorial constituencies as may be readjusted on the basis of the [1][2001] census,

under this article.]]

83. Duration of Houses of Parliament.— (1) The Council of States shall not be subject to dissolution, but as nearly as possible one-third of the members thereof shall retire as soon as may be on the expiration of every second year in accordance with the provisions made in that behalf by Parliament by law.

(2) The House of the People, unless sooner dissolved, shall continue for [2][five years] from the date appointed for its first meeting and no longer and the expiration of the said period of [2][five years] shall operate as a dissolution of the House:

Provided that the said period may, while a Proclamation of Emergency is in operation, be extended by Parliament by law for a period not exceeding one year at a time and not extending in any case beyond a period of six months after the Proclamation has ceased to operate.

84. Qualification for membership of Parliament.— A person shall not be qualified to be chosen to fill a seat in Parliament unless he—

[3][(*a*) is a citizen of India, and makes and subscribes before some person authorised in that behalf by the Election Commission an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule;]

(b) is, in the case of a seat in the Council of States, not less than thirty years of age and, in the case of a seat in the House of the People, not less than twenty-five years of age; and

(c) possesses such other qualifications as may be prescribed in that behalf by or under any law made by Parliament.

---

[1] Subs. by the Constitution (Eighty-seventh Amendment) Act, 2003, s. 3, for "1991" (w.e.f. 22-6-2003).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 17, for "five years" (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 13, for "six years" (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Subs. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 3, for cl.(*a*) (w.e.f. 5-10-1963).

(i) 1971ರ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು; ಮತ್ತು

(ii) [1][2001ರ] ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಬಹುದಾದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸುವುದನ್ನು

– ಮರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]]

83. ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಅವಧಿ.– (1) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಒಳಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಪ್ರತಿ ಎರಡನೆ ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನಿವೃತ್ತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಲೋಕಸಭೆಯು, ಅದರ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ [2][ಐದು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿತವಾದ ಹೊರತು, ಅದು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸದರಿ [2][ಐದು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯ ಮುಕ್ತಾಯವು ಆ ಸದನವು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಂತೆ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಸದರಿ ಅವಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮೀರಿ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

84. ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ.– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

[3][(ಎ) ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಹೊರತು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಹೊರತು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ರುಜು ಹಾಕಿರುವ ಹೊರತು;]

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿರುವ ಹೊರತು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿರುವ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಹೊರತು

– ಸಂಸತ್ತಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಹೊಂದಲು ಅವನು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "1991 ರ" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (22–06–2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆರು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20–6–1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 17ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಐದು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಮೂಲ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3–1–1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಆರು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಎ) ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (05–10–1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**85. Sessions of Parliament, prorogation and dissolution**.— (1) The President shall from time to time summon each House of Parliament to meet at such time and place as he thinks fit, but six months shall not intervene between its last sitting in one session and the date appointed for its first sitting in the next session.

(2) The President may from time to time—

(a) prorogue the Houses or either House;

(b) dissolve the House of the People.]

86. Right of President to address and send messages to Houses.— (1) The President may address either House of Parliament or both Houses assembled together, and for that purpose require the attendance of members.

(2) The President may send messages to either House of Parliament, whether with respect to a Bill then pending in Parliament or otherwise, and a House to which any message is so sent shall with all convenient despatch consider any matter required by the message to be taken into consideration.

87. Special address by the President.— (1) At the commencement of [2][the first session after each general election to the House of the People and at the commencement of the first session of each year] the President shall address both Houses of Parliament assembled together and inform Parliament of the causes of its summons.

(2) Provision shall be made by the rules regulating the procedure of either House for the allotment of time for discussion of the matters referred to in such address [3]***.

88. Rights of Ministers and Attorney-General as respects Houses.— Every Minister and the Attorney-General of India shall have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, either House, any joint sitting of the Houses, and any committee of Parliament of which he may be named a member, but shall not by virtue of this article be entitled to vote.

---

[1] Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 6, for art. 85 (w.e.f. 18-6-1951).

[2] Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 7, for "every session" (w.e.f. 18-6-1951).

[3] The words "and for the precedence of such discussion over other business of the House" omitted by s. 7, *ibid.* (w.e.f. 18-6-1951).

[1][**85. ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳು, ಅಧಿವೇಶನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ.–** (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರುವಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನವನ್ನೂ ಅವನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಒಂದು ಅಧಿವೇಶನದ ಕೊನೆಯ ಉಪವೇಶನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಅಧಿವೇಶನದ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪವೇಶನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ದಿನಾಂಕ – ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅಂತರವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ,–

(ಎ) ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು.]

86. ಸದನಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಿರುವ ಹಕ್ಕು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನವನ್ನು ಅಥವಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಭೆ ಸೇರಿರುವ ಉಭಯ ಸದನಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸದಸ್ಯರ ಹಾಜರಾತಿಯನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿದಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸದನಕ್ಕಾದರೂ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಯಾವ ಸದನಕ್ಕೆ ಆ ಯಾವುದೇ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸದನವು, ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಂದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನುಕೂಲವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

87. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ.– (1) [2][ಲೋಕಸಭೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆ ತರುವಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿವರ್ಷದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ] ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಭೆ ಸೇರುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಕರೆದಿರುವ ಕಾರಣವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಂಥ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ [3]**** ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವಂಥ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

88. ಸದನಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್‌ನ ಹಕ್ಕುಗಳು.– ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್‌ನು ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಯಾವುದೇ ಜಂಟಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮತ ನೀಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 85ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (18.06.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿವೇಶನದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (18.06.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಸದನದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗಿಂತ ಅಂಥ ಚರ್ಚೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (18.06.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Officers of Parliament

89. The Chairman and Deputy Chairman of the Council of States.— (1) The Vice- President of India shall be *ex officio* Chairman of the Council of States.

(2) The Council of States shall, as soon as may be, choose a member of the Council to be Deputy Chairman thereof and, so often as the office of Deputy Chairman becomes vacant, the Council shall choose another member to be Deputy Chairman thereof.

90. Vacation and resignation of, and removal from, the office of Deputy Chairman.— A member holding office as Deputy Chairman of the Council of States—

(a) shall vacate his office if he ceases to be a member of the Council;

(b) may at any time, by writing under his hand addressed to the Chairman, resign his office; and

(c) may be removed from his office by a resolution of the Council passed by a majority of all the then members of the Council:

Provided that no resolution for the purpose of clause *(c)* shall be moved unless at least fourteen days' notice has been given of the intention to move the resolution.

91. Power of the Deputy Chairman or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Chairman.— (1) While the office of Chairman is vacant, or during any period when the Vice-President is acting as, or discharging the functions of, President, the duties of the office shall be performed by the Deputy Chairman, or, if the office of Deputy Chairman is also vacant, by such member of the Council of States as the President may appoint for the purpose.

(2) During the absence of the Chairman from any sitting of the Council of States the Deputy Chairman, or, if he is also absent, such person as may be determined by the rules of procedure of the Council, or, if no such person is present, such other person as may be determined by the Council, shall act as Chairman.

92. The Chairman or the Deputy Chairman not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration.— (1) At any sitting of the Council of States, while any resolution for the removal of the Vice-President from his office is under consideration, the Chairman, or while any resolution for the removal of the Deputy Chairman from his office is under consideration, the Deputy Chairman, shall not, though he is present, preside, and the provisions of clause (2) of article 91 shall apply in relation to every such sitting as they apply in relation to a sitting from which the Chairman, or, as the case may be, the Deputy Chairman, is absent.

ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

89. ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ.– (1) ಭಾರತದ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆ ಸದನದ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಅದರ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿ ಆದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಅದರ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

90. ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದದಿಂದ ಅವನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.– ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸದಸ್ಯನು,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಭಾಪತಿಗೆ ಬರೆದು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಲ್ಪಡಬಹುದು:

ಪರಂತು, (ಸಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಆಶಯದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

91. ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಸಭಾಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಪದವೂ ಖಾಲಿಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭಾಪತಿಯು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅವನೂ ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಜರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

92. ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಾರದು.– (1) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಭಾಪತಿಯು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು, ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು, ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು 91ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವ ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆಯೇ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) The Chairman shall have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, the Council of States while any resolution for the removal of the Vice-President from his office is under consideration in the Council, but, notwithstanding anything in article 100, shall not be entitled to vote at all on such resolution or on any other matter during such proceedings.

93. The Speaker and Deputy Speaker of the House of the People.— The House of the People shall, as soon as may be, choose two members of the House to be respectively Speaker and Deputy Speaker thereof and, so often as the office of Speaker or Deputy Speaker becomes vacant, the House shall choose another member to be Speaker or Deputy Speaker, as the case may be.

94. Vacation and resignation of, and removal from, the offices of Speaker and Deputy Speaker.— A member holding office as Speaker or Deputy Speaker of the House of the People—

(a) shall vacate his office if he ceases to be a member of the House of the People;

(b) may at any time, by writing under his hand addressed, if such member is the Speaker, to the Deputy Speaker, and if such member is the Deputy Speaker, to the Speaker, resign his office; and

(c) may be removed from his office by a resolution of the House of the People passed by a majority of all the then members of the House:

Provided that no resolution for the purpose of clause (*c*) shall be moved unless at least fourteen days' notice has been given of the intention to move the resolution:

Provided further that, whenever the House of the People is dissolved, the Speaker shall not vacate his office until immediately before the first meeting of the House of the People after the dissolution.

95. Power of the Deputy Speaker or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Speaker.— (1) While the office of Speaker is vacant, the duties of the office shall be performed by the Deputy Speaker or, if the office of Deputy Speaker is also vacant, by such member of the House of the People as the President may appoint for the purpose.

(2) During the absence of the Speaker from any sitting of the House of the People the Deputy Speaker or, if he is also absent, such person as may be determined by the rules of procedure of the House, or, if no such person is present, such other person as may be determined by the House, shall act as Speaker.

(2) ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಸಭಾಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ 100ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಮತ ನೀಡಲು ಅವನು ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

93. ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ.– ಲೋಕಸಭೆಯು ತನ್ನ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಆ ಸದನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವು ಖಾಲಿ ಆದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಸದನವು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

94. ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಪದಗಳನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.– ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸದಸ್ಯನು,–

(ಎ) ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರೆ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ತಾನು ಸಹಿಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಲೋಕಸಭೆಯ ಆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು:

ಪರಂತು, (ಸಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಆಶಯದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಾಗಲೆಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದ ತರುವಾಯ ನಡೆಯುವ ಲೋಕಸಭೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದ ಸಮಯದವರೆಗೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

95. ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವು ತೆರವು ಆಗಿರುವಾಗ ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವೂ ತೆರವು ಆಗಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಲೋಕಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಅವನೂ ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ ಲೋಕಸಭೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಜರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸದನವು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

96. The Speaker or the Deputy Speaker not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration.— (1) At any sitting of the House of the People, while any resolution for the removal of the Speaker from his office is under consideration, the Speaker, or while any resolution for the removal of the Deputy Speaker from his office is under consideration, the Deputy Speaker, shall not, though he is present, preside, and the provisions of clause (2) of article 95 shall apply in relation to every such sitting as they apply in relation to a sitting from which the Speaker, or, as the case may be, the Deputy Speaker, is absent.

(2) The Speaker shall have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, the House of the People while any resolution for his removal from office is under consideration in the House and shall, notwithstanding anything in article 100, be entitled to vote only in the first instance on such resolution or on any other matter during such proceedings but not in the case of an equality of votes.

97. Salaries and allowances of the Chairman and Deputy Chairman and the Speaker and Deputy Speaker.— There shall be paid to the Chairman and the Deputy Chairman of the Council of States, and to the Speaker and the Deputy Speaker of the House of the People, such salaries and allowances as may be respectively fixed by Parliament by law and, until provision in that behalf is so made, such salaries and allowances as are specified in the Second Schedule.

98. Secretariat of Parliament.— (1) Each House of Parliament shall have a separate secretarial staff:

Provided that nothing in this clause shall be construed as preventing the creation of posts common to both Houses of Parliament.

(2) Parliament may by law regulate the recruitment, and the conditions of service of persons appointed, to the secretarial staff of either House of Parliament.

(3) Until provision is made by Parliament under clause (2), the President may, after consultation with the Speaker of the House of the People or the Chairman of the Council of States, as the case may be, make rules regulating the recruitment, and the conditions of service of persons appointed, to the secretarial staff of the House of the People or the Council of States, and any rules so made shall have effect subject to the provisions of any law made under the said clause.

96. ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬಾರದು.– (1) ಲೋಕಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು, ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು 95ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವ ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆಯೇ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವು ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು 100ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಮಾತ್ರ ಮತ ಕೊಡುವ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಮತಗಳು ಸಮನಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಕೊಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

97. ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.– ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಸಂದಾಯಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

98. ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಚಿವಾಲಯ.– (1) ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು.

(3) (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊಡನೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

Conduct of Business

99. Oath or affirmation by members.— Every member of either House of Parliament shall, before taking his seat, make and subscribe before the President, or some person appointed in that behalf by him, an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule.

100. Voting in Houses, power of Houses to act notwithstanding vacancies and quorum.— (1) Save as otherwise provided in this Constitution, all questions at any sitting of either House or joint sitting of the Houses shall be determined by a majority of votes of the members present and voting, other than the Speaker or person acting as Chairman or Speaker.

The Chairman or Speaker, or person acting as such, shall not vote in the first instance, but shall have and exercise a casting vote in the case of an equality of votes.

(2) Either House of Parliament shall have power to act notwithstanding any vacancy in the membership thereof, and any proceedings in Parliament shall be valid notwithstanding that it is discovered subsequently that some person who was not entitled so to do sat or voted or otherwise took part in the proceedings.

[1][(3) Until Parliament by law otherwise provides, the quorum to constitute a meeting of either House of Parliament shall be one-tenth of the total number of members of the House.

(4) If at any time during a meeting of a House there is no quorum, it shall be the duty of the Chairman or Speaker, or person acting as such, either to adjourn the House or to suspend the meeting until there is a quorum.]

Disqualifications of Members

101. Vacation of seats.— (1) No person shall be a member of both Houses of Parliament and provision shall be made by Parliament by law for the vacation by a person who is chosen a member of both Houses of his seat in one House or the other.

---

[1] Cls. (3) and (4) omitted by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 18 (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿರ್ವಹಣೆ

99. ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ.– ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸಮಕ್ಷಮ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮಕ್ಷಮ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿರುವ ನಮೂನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

100. ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ, ಖಾಲಿಸ್ಥಾನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕೋರಂ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಹಾಜರಿರುವ ಹಾಗೂ ಮತ ನೀಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪ್ರಥಮತಃ ಮತ ನೀಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮತಗಳು ಸಮನಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಮತ ನೀಡಲು ಅವನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅವನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆ ಸದನವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಲು, ಮತ ನೀಡಲು ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಆ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಆ ತರುವಾಯ ಕಂಡುಬಂದಾಗ್ಯೂ, ಆ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು ಸಿಂಧುವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(3) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸಭೆಯು ನಡೆಯಲು ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವು ಆ ಸದನದ ಸಭೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕೋರಂ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸಭೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋರಂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಕೋರಂ ಆಗುವವರೆಗೆ ಸದನವನ್ನು ಮುಂದೂಡುವುದು ಅಥವಾ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

101. ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡುವುದು.– (1) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸದನದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡುವಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 18ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಖಂಡ (3) ಮತ್ತು ಖಂಡ (4) ಅನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ). ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.06.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(2) No person shall be a member both of Parliament and of a House of the Legislature of a State [1]***, and if a person is chosen a member both of Parliament and of a House of the Legislature of [2][a State], then, at the expiration of such period as may be specified in rules[*] made by the President, that person's seat in Parliament shall become vacant, unless he has previously resigned his seat in the Legislature of the State.

(3) If a member of either House of Parliament—

(*a*) becomes subject to any of the disqualifications mentioned in [3][clause (1) or clause (2) of article 102]; or

[4][(*b*) resigns his seat by writing under his hand addressed to the Chairman or the Speaker, as the case may be, and his resignation is accepted by the Chairman or the Speaker, as the case may be,]

his seat shall thereupon become vacant:

[5][Provided that in the case of any resignation referred to in sub-clause (*b*), if from information received or otherwise and after making such inquiry as he thinks fit, the Chairman or the Speaker, as the case may be, is satisfied that such resignation is not voluntary or genuine, he shall not accept such resignation.]

(4) If for a period of sixty days a member of either House of Parliament is without permission of the House absent from all meetings thereof, the House may declare his seat vacant:

Provided that in computing the said period of sixty days no account shall be taken of any period during which the House is prorogued or is adjourned for more than four consecutive days.

---

[1] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 29 and Sch., *ibid.*, for "such a State" (w.e.f. 1-11-1956).

[*] *See* the Prohibition of Simultaneous Membership Rules, 1950, published with the Ministry of Law, notifn. No. F. 46/50-C, dated the 26th January, 1950, Gazette of India, Extraordinary, P. 678.

[3] Subs. by the Constitution (Fifty-second Amendment) Act, 1985, s. 2, for "cl. (1) of art. 102" (w.e.f. 1-3-1985).

[4] Subs. by the Constitution (Thirty-third Amendment) Act, 1974, s. 2 (w.e.f. 19-5-1974).

[5] Ins. by s.2, *ibid.* (w.e.f. 19-5-1974).

(2) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು [1]****** ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನ – ಇವೆರಡರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು [2][ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ] ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನ – ಈ ಎರಡರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದಲ್ಲಿ, ಆಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಚಿಸಿದ *ನಿಯಮಗಳಲಿ] ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅವನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟಿರದಿದ್ದರೆ, ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು,-

(ಎ) [3][102ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ] ನಮೂದಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅನರ್ಹತೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದರೆ; ಅಥವಾ

[4][(ಬಿ) ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಭಾಪತಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಬರೆದು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮತ್ತು ಅವನ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ]

– ಆ ತರುವಾಯ ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

[5][ಪರಂತು, (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ರಾಜೀನಾಮೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ತನಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಮತ್ತು ತನಗೆ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಬಳಿಕ ಆ ರಾಜೀನಾಮೆಯು ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿರುವಂಥದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ಅಥವಾ ನೈಜವಾದುದಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಗಂಡರೆ, ಅವನು ಅಂಥ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(4) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಸದನದ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸಭೆಗಳಿಗೂ ಗೈರುಹಾಜರಾದರೆ, ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಆ ಸದನವು ಘೋಷಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಸದರಿ ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಆ ಸದನದ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲಾದ ಅಥವಾ ನಿರಂತರ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮುಂದೂಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ (ಎ) ಭಾಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ (ಬಿ) ಭಾಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನೂ, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಂಥ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

* ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ.ಎಫ್.46/50-ಸಿ ದಿನಾಂಕ:26ನೇ ಜನವರಿ, 1950ರಂದು ಕಾನೂನು ಸಚಿವಾಲಯವು ಭಾರತದ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ 678ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ, ಏಕಕಾಲೀನ ಸದಸ್ಯತ್ವ ನಿಷೇಧ ನಿಯಮಗಳು, 1950 ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 102ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01.03.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮೂಲ ಉಪಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (19.05.1975 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (19.05.1975 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

102. Disqualifications for membership.— (1) A person shall be disqualified for being chosen as, and for being, a member of either House of Parliament—

[1][(*a*) if he holds any office of profit under the Government of India or the Government of any State, other than an office declared by Parliament by law not to disqualify its holder;]

(b) if he is of unsound mind and stands so declared by a competent court;

(c) if he is an undischarged insolvent;

(d) if he is not a citizen of India, or has voluntarily acquired the citizenship of a foreign State, or is under any acknowledgment of allegiance or adherence to a foreign State;

(e) if he is so disqualified by or under any law made by Parliament.

[2][***Explanation.—*** For the purposes of this clause] a person shall not be deemed to hold an office of profit under the Government of India or the Government of any State by reason only that he is a Minister either for the Union or for such State.

[3][(2) A person shall be disqualified for being a member of either House of Parliament if he is so disqualified under the Tenth Schedule.]

[4][103. Decision on questions as to disqualifications of members.— (1) If any question arises as to whether a member of either House of Parliament has become subject to any of the disqualifications mentioned in clause (1) of article 102, the question shall be referred for the decision of the President and his decision shall be final.

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 19 to read as "(a) if he holds any such office of profit under the Government of India or the Government of any State as is declared by Parliament by law to disqualify its holder" (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Fifty-second Amendment) Act, 1985, s. 3, for "(2) for the purposes of this art." (w.e.f. 1-3-1985).

[3] Ins. by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 1-3-1985).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 20, for art. 103 (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 14, for art. 103 (w.e.f. 20-6-1979).

102. ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು.– (1) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

[1][(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದವನು ಅನರ್ಹನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಪದವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಅವನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೆ;]

(ಬಿ) ಅಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಸಕ್ಷಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹಾಗೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದರೆ;

(ಸಿ) ಅವಿಮುಕ್ತ ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದರೆ;

(ಡಿ) ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ನಾಗರಿಕತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆರ್ಜಿಸಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆ ಅಥವಾ ಅನುಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ;

(ಇ) ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ

– ಅವನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಲು ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[2][***ವಿವರಣೆ.–*** ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ] ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[3][(2) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಹಾಗೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

[4][**103. ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ತೀರ್ಮಾನ.–** (1) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು 102ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅನರ್ಹತೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಯೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 19ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇರೆಗೆ ಆತನು ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅದರ ಧಾರಕನನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲು ಘೋಷಿಸಿದರೆ" ಎಂದು ಓದಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕ ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.06.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.3.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.3.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 20ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 103ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 14ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 103ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Before giving any decision on any such question, the President shall obtain the opinion of the Election Commission and shall act according to such opinion.]

104. Penalty for sitting and voting before making oath or affirmation under article 99 or when not qualified or when disqualified.— If a person sits or votes as a member of either House of Parliament before he has complied with the requirements of article 99, or when he knows that he is not qualified or that he is disqualified for membership thereof, or that he is prohibited from so doing by the provisions of any law made by Parliament, he shall be liable in respect of each day on which he so sits or votes to a penalty of five hundred rupees to be recovered as a debt due to the Union.

Powers, Privileges and Immunities of Parliament and its Members

105. Powers, privileges, etc., of the Houses of Parliament and of the members and committees thereof.— (1) Subject to the provisions of this Constitution and to the rules and standing orders regulating the procedure of Parliament, there shall be freedom of speech in Parliament.

(2) No member of Parliament shall be liable to any proceedings in any court in respect of anything said or any vote given by him in Parliament or any committee thereof, and no person shall be so liable in respect of the publication by or under the authority of either House of Parliament of any report, paper, votes or proceedings.

[1][(3) In other respects, the powers, privileges and immunities of each House of Parliament, and of the members and the committees of each House, shall be such as may from time to time be defined by Parliament by law, and, until so defined, [2][shall be those of that House and of its members and committees immediately before the coming into force of section 15 of the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978.]].

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 21 (date to be notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 15, for certain words (w.e.f. 20-6-1979).

(2) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕನುಸಾರ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

104. 99ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಮತ್ತು ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಂಡ.– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ 99ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ತಾನು ಅರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ತಾನು ಅನರ್ಹನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳು ತಾನು ಸದನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಮತ ಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದು ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೂ, ಅವನು ಸದನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಅಥವಾ ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅವನು ಹಾಗೆ ಕುಳಿತ ಅಥವಾ ಮತ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿ ದಿನಕ್ಕೂ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಂಡವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬದ್ಧನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ದಂಡವನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಸಾಲದಂತೆ ವಸೂಲು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು

105. ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯಿ ಆದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೇಳಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುವೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಯಾವುದೇ ವರದಿಗೆ, ಪತ್ರಕ್ಕೆ, ಮತಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ನಡೆವಳಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಾಗೆ ಗುರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][(3) ಇತರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರಿಭಾಷಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಪರಿಭಾಷಿಸುವವರೆಗೆ [2][ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 15ನೇ ಪ್ರಕರಣವು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ಸದನಕ್ಕೆ, ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಂತಹ ಅವೇ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.]]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 21ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.06.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 15ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(4) The provisions of clauses (1), (2) and (3) shall apply in relation to persons who by virtue of this Constitution have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, a House of Parliament or any committee thereof as they apply in relation to members of Parliament.

106.Salaries and allowances of members.— Members of either House of Parliament shall be entitled to receive such salaries and allowances as may from time to time be determined by Parliament by law and, until provision in that respect is so made, allowances at such rates and upon such conditions as were immediately before the commencement of this Constitution applicable in the case of members of the Constituent Assembly of the Dominion of India.

Legislative Procedure

107.Provisions as to introduction and passing of Bills.— (1) Subject to the provisions of articles 109 and 117 with respect to Money Bills and other financial Bills, a Bill may originate in either House of Parliament.

(2) Subject to the provisions of articles 108 and 109, a Bill shall not be deemed to have been passed by the Houses of Parliament unless it has been agreed to by both Houses, either without amendment or with such amendments only as are agreed to by both Houses.

(3) A Bill pending in Parliament shall not lapse by reason of the prorogation of the Houses.

(4) A Bill pending in the Council of States which has not been passed by the House of the People shall not lapse on a dissolution of the House of the People.

(5) A Bill which is pending in the House of the People, or which having been passed by the House of the People is pending in the Council of States, shall, subject to the provisions of article 108, lapse on a dissolution of the House of the People.

108.Joint sitting of both Houses in certain cases.— (1) If after a Bill has been passed by one House and transmitted to the other House—

(a) the Bill is rejected by the other House; or

(b) the Houses have finally disagreed as to the amendments to be made in the Bill; or

(c) more than six months elapse from the date of the reception of the Bill by the other House without the Bill being passed by it,

(4) (1), (2) ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಕ್ಕು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

106. ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.– ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವರು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿಧಾಯೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

107. ವಿಧೇಯಕಗಳ ಮಂಡನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ 109ನೆಯ ಮತ್ತು 117ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮತಃ ಮಂಡಿಸಬಹುದು.

(2) 108ನೆಯ ಮತ್ತು 109ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಒಪ್ಪಿರುವಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಹೊರತು, ಅದನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವು, ಸದನಗಳ ಅಧಿವೇಶನಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲದ, ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧೇಯಕವು ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧೇಯಕವು ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಿಂದಾಗಿ 108ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

108. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನ.– (1) ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಒಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ತರುವಾಯ,–

(ಎ) ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಮತ್ತೊಂದು ಸದನವು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಆ ವಿಧೇಯಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸದನಗಳು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಯಾವ ಸದನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸದನಕ್ಕೆ ಅದು ತಲುಪಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಅಂಗೀಕಾರವಾಗದೇ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲವು ಗತಿಸಿದ್ದರೆ

the President may, unless the Bill has elapsed by reason of a dissolution of the House of the People, notify to the Houses by message if they are sitting or by public notification if they are not sitting, his intention to summon them to meet in a joint sitting for the purpose of deliberating and voting on the Bill:

Provided that nothing in this clause shall apply to a Money Bill.

(2) In reckoning any such period of six months as is referred to in clause (1), no account shall be taken of any period during which the House referred to in sub-clause (*c*) of that clause is prorogued or adjourned for more than four consecutive days.

(3) Where the President has under clause (1) notified his intention of summoning the Houses to meet in a joint sitting, neither House shall proceed further with the Bill, but the President may at any time after the date of his notification summon the Houses to meet in a joint sitting for the purpose specified in the notification and, if he does so, the Houses shall meet accordingly.

(4) If at the joint sitting of the two Houses the Bill, with such amendments, if any, as are agreed to in joint sitting, is passed by a majority of the total number of members of both Houses present and voting, it shall be deemed for the purposes of this Constitution to have been passed by both Houses:

Provided that at a joint sitting—

(a) if the Bill, having been passed by one House, has not been passed by the other House with amendments and returned to the House in which it originated, no amendment shall be proposed to the Bill other than such amendments (if any) as are made necessary by the delay in the passage of the Bill;

(b) if the Bill has been so passed and returned, only such amendments as aforesaid shall be proposed to the Bill and such other amendments as are relevant to the matters with respect to which the Houses have not agreed,

and the decision of the person presiding as to the amendments which are admissible under this clause shall be final.

(5) A joint sitting may be held under this article and a Bill passed thereat, notwithstanding that a dissolution of the House of the People has intervened since the President notified his intention to summon the Houses to meet therein.

109.Special procedure in respect of Money Bills.— (1) A Money Bill shall not be introduced in the Council of States.

– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿದ್ದ ಹೊರತು, ಸದನಗಳ ಉಪವೇಶನವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಂದೇಶದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ, ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಗೆ ಕರೆನೀಡುವ ತನ್ನ ಆಶಯವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಧನವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಆರು ತಿಂಗಳ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ, ಅದೇ ಖಂಡದ (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಸದನದ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲಾದ ಅಥವಾ ನಿರಂತರ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಮುಂದೂಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಲು ಸದನಗಳಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡುವ ತನ್ನ ಆಶಯವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿದ್ದರೆ, ಯಾವುದೇ ಸದನವು ಆ ವಿಧೇಯಕದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ದಿನಾಂಕದ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರುವಂತೆ ಆ ಸದನಗಳಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅವನು ಹಾಗೆ ಕರೆನೀಡಿದಲ್ಲಿ, ತದನುಸಾರ ಆ ಸದನಗಳು ಸಭೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾದಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಹಿತ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ನೀಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಒಂದು ಸದನದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಡನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸದನದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ಮಂಡಿಸಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಸದನಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರೆ, ಆ ವಿಧೇಯಕದ ಅಂಗೀಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವಿಳಂಬದಿಂದಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಆ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಇತರ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಹಾಗೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸದನಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿರುವಂಥ ಇತರ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

ಮತ್ತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಹ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಗೆ ಕರೆನೀಡುವ ತನ್ನ ಆಶಯವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನವು ನಡೆಯಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು.

109. ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.– (1) ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) After a Money Bill has been passed by the House of the People it shall be transmitted to the Council of States for its recommendations and the Council of States shall within a period of fourteen days from the date of its receipt of the Bill return the Bill to the House of the People with its recommendations and the House of the People may thereupon either accept or reject all or any of the recommendations of the Council of States.

(3) If the House of the People accepts any of the recommendations of the Council of States, the Money Bill shall be deemed to have been passed by both Houses with the amendments recommended by the Council of States and accepted by the House of the People.

(4) If the House of the People does not accept any of the recommendations of the Council of States, the Money Bill shall be deemed to have been passed by both Houses in the form in which it was passed by the House of the People without any of the amendments recommended by the Council of States.

(5) If a Money Bill passed by the House of the People and transmitted to the Council of States for its recommendations is not returned to the House of the People within the said period of fourteen days, it shall be deemed to have been passed by both Houses at the expiration of the said period in the form in which it was passed by the House of the People.

110.Definition of "Money Bills".— (1) For the purposes of this Chapter, a Bill shall be deemed to be a Money Bill if it contains only provisions dealing with all or any of the following matters, namely:—

(a) the imposition, abolition, remission, alteration or regulation of any tax;

(b) the regulation of the borrowing of money or the giving of any guarantee by the Government of India, or the amendment of the law with respect to any financial obligations undertaken or to be undertaken by the Government of India;

(c) the custody of the Consolidated Fund or the Contingency Fund of India, the payment of moneys into or the withdrawal of moneys from any such Fund;

(d) the appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of India;

(e) the declaring of any expenditure to be expenditure charged on the Consolidated Fund of India or the increasing of the amount of any such expenditure;

(2) ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಕೋರಿ ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಆ ವಿಧೇಯಕವು ತನಗೆ ತಲುಪಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಸಹಿತ ಅದನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯು ಆ ತರುವಾಯ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಎಲ್ಲ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು.

(3) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ಆ ಧನವಿಧೇಯಕವು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಹಿತ, ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಯಾವ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ಲೋಕಸಭೆಯು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಆ ಧನವಿಧೇಯಕವು, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆಯೇ, ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಅದರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸದಿದ್ದರೆ, ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ, ಅದು ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

110. "ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳು" ಎಂಬುದರ ಪರಿಭಾಷೆ.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಧನವಿಧೇಯಕವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು, ರದ್ದು ಮಾಡುವುದು, ಮಾಫಿ ಮಾಡುವುದು, ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಖಾತ್ರಿ ಕೊಡುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಥವಾ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸಿನ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾನೂನನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವುದು;

(ಸಿ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಅಥವಾ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಯ ಅಭಿರಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿಧಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು;

(ಡಿ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದು;

(ಇ) ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚವೆಂದು ಘೋಷಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು;

(f) the receipt of money on account of the Consolidated Fund of India or the public account of India or the custody or issue of such money or the audit of the accounts of the Union or of a State; or

(g) any matter incidental to any of the matters specified in sub-clauses (*a*) to (*f*).

(2) A Bill shall not be deemed to be a Money Bill by reason only that it provides for the imposition of fines or other pecuniary penalties, or for the demand or payment of fees for licences or fees for services rendered, or by reason that it provides for the imposition, abolition, remission, alteration or regulation of any tax by any local authority or body for local purposes.

(3) If any question arises whether a Bill is a Money Bill or not, the decision of the Speaker of the House of the People thereon shall be final.

(4) There shall be endorsed on every Money Bill when it is transmitted to the Council of States under article 109, and when it is presented to the President for assent under article 111, the certificate of the Speaker of the House of the People signed by him that it is a Money Bill.

111.Assent to Bills.— When a Bill has been passed by the Houses of Parliament, it shall be presented to the President, and the President shall declare either that he assents to the Bill, or that he withholds assent therefrom:

Provided that the President may, as soon as possible after the presentation to him of a Bill for assent, return the Bill if it is not a Money Bill to the Houses with a message requesting that they will reconsider the Bill or any specified provisions thereof and, in particular, will consider the desirability of introducing any such amendments as he may recommend in his message, and when a Bill is so returned, the Houses shall reconsider the Bill accordingly, and if the Bill is passed again by the Houses with or without amendment and presented to the President for assent, the President shall not withhold assent therefrom.

Procedure in Financial Matters

112.Annual financial statement.— (1) The President shall in respect of every financial year cause to be laid before both the Houses of Parliament a statement of the estimated receipts and expenditure of the Government of India for that year, in this Part referred to as the "annual financial statement".

(ಎಫ್) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಜಮೆ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಹಣವನ್ನು ಅಭಿರಕ್ಷಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಕೊಡುವುದು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಮಾಡುವುದು; ಅಥವಾ

(ಜಿ) (ಎ)ಯಿಂದ (ಎಫ್)ವರೆಗಿನ ಉಪಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ.

(2) ವಿಧೇಯಕವು, ಜುಲ್ಮಾನೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಆರ್ಥಿಕ ದಂಡಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಲೈಸೆನ್ಸ್‌ಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಫೀಜನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ನಿಕಾಯವು ಸ್ಥಳೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾಫಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಅದನ್ನು ಧನವಿಧೇಯಕವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಧನವಿಧೇಯಕವೇ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು 109ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಾಗ ಮತ್ತು 111ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಧನವಿಧೇಯಕವೆಂಬುದಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಹಿ ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

111. ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ.– ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದಾಗ ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಅವನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ಅದು ಧನವಿಧೇಯಕವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದರ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯತೆಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವ ಸಂದೇಶದೊಡನೆ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಸದನಗಳಿಗೆ ವಾಪಸು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಹಾಗೆ ವಾಪಸು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಸದನಗಳು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಪುನಃ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಸದನಗಳು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಇಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

112. ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಪ್ರತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಂದಾಜು ಜಮೆಗಳ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು "ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರ" ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) The estimates of expenditure embodied in the annual financial statement shall show separately—

(a) the sums required to meet expenditure described by this Constitution as expenditure charged upon the Consolidated Fund of India; and

(b) the sums required to meet other expenditure proposed to be made from the Consolidated Fund of India,

and shall distinguish expenditure on revenue account from other expenditure.

(3) The following expenditure shall be expenditure charged on the Consolidated Fund of India—

(a) the emoluments and allowances of the President and other expenditure relating to his office;

(b) the salaries and allowances of the Chairman and the Deputy Chairman of the Council of States and the Speaker and the Deputy Speaker of the House of the People;

(c) debt charges for which the Government of India is liable including interest, sinking fund charges and redemption charges, and other expenditure relating to the raising of loans and the service and redemption of debt;

(d) (*i*) the salaries, allowances and pensions payable to or in respect of Judges of the Supreme Court;

(ii) the pensions payable to or in respect of Judges of the Federal Court;

(iii) the pensions payable to or in respect of Judges of any High Court which exercises jurisdiction in relation to any area included in the territory of India or which at any time before the commencement of this Constitution exercised jurisdiction in relation to any area included in [1][a Governor's Province of the Dominion of India];

(e) the salary, allowances and pension payable to or in respect of the Comptroller and Auditor-General of India;

(f) any sums required to satisfy any judgment, decree or award of any court or arbitral tribunal;

(g) any other expenditure declared by this Constitution or by Parliament by law to be so charged.

113. Procedure in Parliament with respect to estimates.— (1) So much of the estimates as relates to expenditure charged upon the Consolidated Fund of India shall not be submitted to the vote of Parliament, but nothing in this clause shall be construed as preventing the discussion in either House of Parliament of any of those estimates.

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., for "a Province corresponding to a State specified in Part A of the First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

(2) ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ವೆಚ್ಚದ ಅಂದಾಜುಗಳಲ್ಲಿ,-

(ಎ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚವೆಂದು ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಇತರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು

- ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಖರ್ಚು ಬೀಳುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಇತರ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ತೋರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವೆಚ್ಚವು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗೆ ಖರ್ಚು ಹಾಕಿದ ವೆಚ್ಚವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು,-

(ಎ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವನ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ವೆಚ್ಚ;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಹಾಗೂ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು;

(ಸಿ) ಬಡ್ಡಿ, ಸಾಲ ತೀರುವೆ ನಿಧಿಯ ಭಾರಗಳು ಮತ್ತು ಋಣ ವಿಮೋಚನೆ ಭಾರಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಹೊಣೆಯಾಗಿರುವ ಋಣಭಾರಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಲಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಋಣ ತೀರಿಕೆ ಸೇವೆಗೆ ಮತ್ತು ಋಣ ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ವೆಚ್ಚ;

(ಡಿ) (i) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಸಂಬಳಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು;

(ii) ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು;

(iii) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ [1][ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಗವರ್ನರನ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ] ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು;

(ಇ) ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಸಂಬಳ, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನ;

(ಎಫ್) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರಿಕೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಐತೀರ್ಪು ಇವುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದ ಯಾವುವೇ ಮೊಬಲಗುಗಳು;

(ಜಿ) ಹಾಗೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚ.

113. ಅಂದಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.- (1) ಅಂದಾಜುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂದಾಜುಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಮತಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅಂಥ ಅಂದಾಜುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಅಂದಾಜನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಾದರೂ ಚರ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ (ಎ) ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01-11-1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) So much of the said estimates as relates to other expenditure shall be submitted in the form of demands for grants to the House of the People, and the House of the People shall have power to assent, or to refuse to assent, to any demand, or to assent to any demand subject to a reduction of the amount specified therein.

(3) No demand for a grant shall be made except on the recommendation of the President.

114.Appropriation Bills.— (1) As soon as may be after the grants under article 113 have been made by the House of the People, there shall be introduced a Bill to provide for the appropriation out of the Consolidated Fund of India of all moneys required to meet—

(a) the grants so made by the House of the People; and

(b) the expenditure charged on the Consolidated Fund of India but not exceeding in any case the amount shown in the statement previously laid before Parliament.

(2) No amendment shall be proposed to any such Bill in either House of Parliament which will have the effect of varying the amount or altering the destination of any grant so made or of varying the amount of any expenditure charged on the Consolidated Fund of India, and the decision of the person presiding as to whether an amendment is inadmissible under this clause shall be final.

(3) Subject to the provisions of articles 115 and 116, no money shall be withdrawn from the Consolidated Fund of India except under appropriation made by law passed in accordance with the provisions of this article.

115.Supplementary, additional or excess grants.— (1) The President shall—

(a) if the amount authorised by any law made in accordance with the provisions of article 114 to be expended for a particular service for the current financial year is found to be insufficient for the purposes of that year or when a need has arisen during the current financial year for supplementary or additional expenditure upon some new service not contemplated in the annual financial statement for that year; or

(b) if any money has been spent on any service during a financial year in excess of the amount granted for that service and for that year,

cause to be laid before both the Houses of Parliament another statement showing the estimated amount of that expenditure or cause to be presented to the House of the People a demand for such excess, as the case may be.

(2) ಸದರಿ ಅಂದಾಜುಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂದಾಜುಗಳನ್ನು ಅನುದಾನಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯು ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಥವಾ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಅಥವಾ ಅನುದಾನಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಹೊರತು, ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

114. ಧನ ವಿನಿಯೋಗ ವಿಧೇಯಕಗಳು.– (1) 113ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯು ಅನುದಾನಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ತರುವಾಯ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ,–

(ಎ) ಲೋಕಸಭೆಯು ಆ ರೀತಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ, ಖರ್ಚುಹಾಕಲಾದ ಆದರೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಇಡಲಾಗಿದ್ದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದ ಮೊಬಲಗಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೀರದಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವನ್ನು

– ಭರಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಅದರ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾಗುವ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಪರಿಣಾಮವುಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಹವೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) 115ನೆಯ ಮತ್ತು 116ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಹಣವನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ ವಿನಿಯೋಗದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರತು ಇತರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

115. ಪೂರಕ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ಅನುದಾನಗಳು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು,–

(ಎ) 114ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಚಾಲ್ತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸೇವೆಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ಮೊಬಲಗು ಆ ವರ್ಷದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅಥವಾ ಆ ಚಾಲ್ತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಸೇವೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂರಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವೆಚ್ಚದ ಅಗತ್ಯತೆ ಉಂಟಾದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷಕ್ಕೆಂದು ಕೊಡಲಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಮೀರಿದ ಯಾವುದೇ ಹಣವು ಆ ಸೇವೆಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿದ್ದರೆ

– ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಆ ವೆಚ್ಚದ ಅಂದಾಜು ಮೊಬಲಗನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಿವರಪತ್ರವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಅಧಿಕ ಮೊಬಲಗಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) The provisions of articles 112, 113 and 114 shall have effect in relation to any such statement and expenditure or demand and also to any law to be made authorising the appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of India to meet such expenditure or the grant in respect of such demand as they have effect in relation to the annual financial statement and the expenditure mentioned therein or to a demand for a grant and the law to be made for the authorisation of appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of India to meet such expenditure or grant.

116.Votes on account, votes of credit and exceptional grants.— (1) Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Chapter, the House of the People shall have power—

(a) to make any grant in advance in respect of the estimated expenditure for a part of any financial year pending the completion of the procedure prescribed in article 113 for the voting of such grant and the passing of the law in accordance with the provisions of article 114 in relation to that expenditure;

(b) to make a grant for meeting an unexpected demand upon the resources of India when on account of the magnitude or the indefinite character of the service the demand cannot be stated with the details ordinarily given in an annual financial statement;

(c) to make an exceptional grant which forms no part of the current service of any financial year,

and Parliament shall have power to authorise by law the withdrawal of moneys from the Consolidated Fund of India for the purposes for which the said grants are made.

(2) The provisions of articles 113 and 114 shall have effect in relation to the making of any grant under clause (1) and to any law to be made under that clause as they have effect in relation to the making of a grant with regard to any expenditure mentioned in the annual financial statement and the law to be made for the authorisation of appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of India to meet such expenditure.

117.Special provisions as to financial Bills.— (1) A Bill or amendment making provision for any of the matters specified in sub-clauses (*a*) to (*f*) of clause (1) of article 110 shall not be introduced or moved except on the recommendation of the President and a Bill making such provision shall not be introduced in the Council of States:

Provided that no recommendation shall be required under this clause for the moving of an amendment making provision for the reduction or abolition of any tax.

(2) 112, 113 ಮತ್ತು 114ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದ ಮತ್ತು ಆ ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ವೆಚ್ಚ ಅಥವಾ ಅನುದಾನದ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಥವಾ ಅನುದಾನವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾನೂನಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೇ, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿವರಪತ್ರದ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚದ ಅಥವಾ ಬೇಡಿಕೆಯ ಹಾಗೂ ಅಂಥ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಥವಾ ಅನುದಾನವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

116. ಲೇಖಾನುದಾನಗಳು, ಪತ್ತಿನ ಅನುದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಲೋಕಸಭೆಯು,–

(ಎ) ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನವನ್ನು ಮತಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 113ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಆ ವೆಚ್ಚದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ 114ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅಂಥ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲು;

(ಬಿ) ಸೇವೆಯು ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುವ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ನಮೂದಿಸಲು ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಭಾರತದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿಂದ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲು;

(ಸಿ) ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿಲ್ಲದ ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲು

– ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸದರಿ ಅನುದಾನಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) 113ನೆಯ ಮತ್ತು 114ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾನೂನಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೇ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಆ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

117. ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) 110ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಯಿಂದ (ಎಫ್) ವರೆಗಿನ ಉಪಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಹೊರತು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರದ್ದು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಅಗತ್ಯವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) A Bill or amendment shall not be deemed to make provision for any of the matters aforesaid by reason only that it provides for the imposition of fines or other pecuniary penalties, or for the demand or payment of fees for licences or fees for services rendered, or by reason that it provides for the imposition, abolition, remission, alteration or regulation of any tax by any local authority or body for local purposes.

(3) A Bill which, if enacted and brought into operation, would involve expenditure from the Consolidated Fund of India shall not be passed by either House of Parliament unless the President has recommended to that House the consideration of the Bill.

Procedure Generally

118. Rules of procedure.— (1) Each House of Parliament may make rules for regulating, subject to the provisions of this Constitution, its procedure* and the conduct of its business.

(2) Until rules are made under clause (1), the rules of procedure and standing orders in force immediately before the commencement of this Constitution with respect to the Legislature of the Dominion of India shall have effect in relation to Parliament subject to such modifications and adaptations as may be made therein by the Chairman of the Council of States or the Speaker of the House of the People, as the case may be.

(3) The President, after consultation with the Chairman of the Council of States and the Speaker of the House of the People, may make rules as to the procedure with respect to joint sittings of, and communications between, the two Houses.

(4) At a joint sitting of the two Houses the Speaker of the House of the People, or in his absence such person as may be determined by rules of procedure made under clause (3), shall preside.

119. Regulation by law of procedure in Parliament in relation to financial business.— Parliament may, for the purpose of the timely completion of financial business, regulate by law the procedure of, and the conduct of business in, each House of Parliament in relation to any financial matter or to any Bill for the appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of India, and, if and so far as any provision of any law so made is inconsistent with any rule made by a House of Parliament under clause (1) of article 118 or with any rule or standing order having effect in relation to Parliament under clause (2) of that article, such provision shall prevail.

* The brackets and words "(including the quorum to constitute a meeting of the House" ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 22 (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

(2) ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು, ಜುಲ್ಮಾನೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಆರ್ಥಿಕ ದಂಡಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಫೀಜನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಥವಾ ನಿಕಾಯವು ಸ್ಥಳೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ರದ್ದು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾಫಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಯಾವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರೆ, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದೋ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನವು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಸದನಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಹೊರತು, ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಸದನವು ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

118. ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು.– (1) ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನವು ತನ್ನ *ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವರೆಗೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯೀ ಆದೇಶಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದುವೋ ಅವೇ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯೀ ಆದೇಶಗಳು, ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯೊಡನೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ, ಆ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಪರ್ಕದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(4) ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ, ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಅವನ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

119. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು.– ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಸಂಸತ್ತು ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದರ ಬಗೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಸದನದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು, 118ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾಯೀ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

* ಸಂವಿಧಾನ (ನಲತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 22ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(ಸದನದ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಕೋರಂ ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು" ಎಂಬ ಆವರಣಗಳು ಮತ್ತು ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (26.06.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

120.Language to be used in Parliament.— (1) Notwithstanding anything in Part XVII, but subject to the provisions of article 348, business in Parliament shall be transacted in Hindi or in English:

Provided that the Chairman of the Council of States or Speaker of the House of the People, or person acting as such, as the case may be, may permit any member who cannot adequately express himself in Hindi or in English to address the House in his mother-tongue.

(2) Unless Parliament by law otherwise provides, this article shall, after the expiration of a period of fifteen years from the commencement of this Constitution, have effect as if the words "or in English" were omitted therefrom.

121.Restriction on discussion in Parliament.— No discussion shall take place in Parliament with respect to the conduct of any Judge of the Supreme Court or of a High Court in the discharge of his duties except upon a motion for presenting an address to the President praying for the removal of the Judge as hereinafter provided.

122.Courts not to inquire into proceedings of Parliament.— (1) The validity of any proceedings in Parliament shall not be called in question on the ground of any alleged irregularity of procedure.

(2) No officer or member of Parliament in whom powers are vested by or under this Constitution for regulating procedure or the conduct of business, or for maintaining order, in Parliament shall be subject to the jurisdiction of any court in respect of the exercise by him of those powers.

CHAPTER III.— LEGISLATIVE POWERS OF THE PRESIDENT

123.Power of President to promulgate Ordinances during recess of Parliament.— (1) If at any time, except when both Houses of Parliament are in session, the President is satisfied that circumstances exist which render it necessary for him to take immediate action, he may promulgate such Ordinances as the circumstances appear to him to require.

(2) An Ordinance promulgated under this article shall have the same force and effect as an Act of Parliament, but every such Ordinance—

(a) shall be laid before both Houses of Parliament and shall cease to operate at the expiration of six weeks from the reassembly of Parliament, or, if before the expiration of that period resolutions disapproving it are passed by both Houses, upon the passing of the second of those resolutions; and

(b) may be withdrawn at any time by the President.

120. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.– (1) ಭಾಗ XVIIರಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, 348ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪವು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‍ನಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‍ನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಆಗದಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವನ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಬಹುದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ ಹೊರತು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ತರುವಾಯ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವ "ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‍ನಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಅದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

121. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.– ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಪಬಂಧಿಸಲಾದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೂಚನೆಯ ಮೇಲಲ್ಲದೆ, ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ವರ್ತನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಚರ್ಚೆಯೂ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

122. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದಿರುವುದು.– (1) ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಯಾವುವೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿನ ಆಪಾದಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮದೋಷದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವವೋ, ಆ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯನು, ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಾನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಯ III.– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳು

123. ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೂಡಲೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು ಆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತನಗೆ ತೋರುವಂಥ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿನಿಯಮದಂತೆಯೇ ಬಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು,–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಪುನಃ ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗಿನಿಂದ ಆರು ವಾರಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಅನಂತರ ಅಥವಾ ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದೆ ಇರುವ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದೊಡನೆಯೇ ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

Explanation.— Where the Houses of Parliament are summoned to reassemble on different dates, the period of six weeks shall be reckoned from the later of those dates for the purposes of this clause.

(3) If and so far as an Ordinance under this article makes any provision which Parliament would not under this Constitution be competent to enact, it shall be void.

[1](4) ************

CHAPTER IV.— THE UNION JUDICIARY

124. Establishment and constitution of the Supreme Court.— (1) There shall be a Supreme Court of India consisting of a Chief Justice of India and, until Parliament by law prescribes a larger number, of not more than *[seven] other Judges.

(2) Every Judge of the Supreme Court shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal [2][on the recommendation of the National Judicial Appointments Commission referred to in article 124A] and shall hold office until he attains the age of sixty-five years:

[3][*******]

[4][Provided that]—

(a) a Judge may, by writing under his hand addressed to the President, resign his office;

(b) a Judge may be removed from his office in the manner provided in clause (4).

---

[1] Ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 2 (with retrospective effect) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 16 (w.e.f. 20-6-1979).

[*] Now "thirty-three" *vide* the Supreme Court (Number of Judges) Amendment Act, 2019 (37 of 2019), s. 2 (w.e.f. 9-8-2019).

[2] Subs. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 2, for "after consultation with such of the Judges of the Supreme Court and of the High Court in the States as the President may deem necessary for the purpose" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court Advocates-on-Record Association and another Vs. Union of India in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[3] The first proviso was omitted by s. 2, *ibid.* The proviso was as under:—

"Provided that in the case of appointment of a Judge other than the Chief Justice, the Chief Justice of India shall always be consulted:" This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court Advocates-on-Record Association and another Vs. Union of India in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[4] Subs. by s. 2, *ibid.* for "provided further that" This amendment has been struck down by the Supreme Court in the Supreme Court Advocates-on-Record Association and another Vs Union of India judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

ವಿವರಣೆ.– ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿನಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕರೆದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ದಿನಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತರದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ವಾರಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಯಾವ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಧಿನಿಯಮಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(4) * * * * *]

ಅಧ್ಯಾಯ IV.– ಒಕ್ಕೂಟ ನ್ಯಾಯಾಂಗ

124. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ರಚನೆ.– (1) ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವವರೆಗೆ *[ಏಳ]ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು [2][124ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ] ತನ್ನ ಸಹಿ ಮತ್ತು ಮೊಹರು ಇರುವ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ತನಗೆ ಅರವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ವಯಸ್ಸು ತುಂಬುವವರೆಗೂ ಆ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

[3][*****]

[4][ಪರಂತು,]–

(ಎ) ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು, ಸಹಿ ಮಾಡಿ, ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು:

(ಬಿ) ಖಂಡ (4)ರಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಲಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (4)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 16ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

* ಪ್ರಸ್ತುತ "ಮೂವತ್ತೂರು", ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ (ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಖ್ಯೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ (2019ರ 37) 2ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನೋಡಿ. (09.08.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ).

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (13.04.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮೊದಲನೆಯ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಪರಂತುಕವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ,–

"ಪರಂತು, ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನೇಮಕಾತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು." ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117ರ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ:16.10.2017ರಲ್ಲಿ ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಪರಂತು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[1][(2A) The age of a Judge of the Supreme Court shall be determined by such authority and in such manner as Parliament may by law provide.]

(3) A person shall not be qualified for appointment as a Judge of the Supreme Court unless he is a citizen of India and—

(a) has been for at least five years a Judge of a High Court or of two or more such Courts in succession; or

(b) has been for at least ten years an advocate of a High Court or of two or more such Courts in succession; or

(c) is, in the opinion of the President, a distinguished jurist.

Explanation I.— In this clause "High Court" means a High Court which exercises, or which at any time before the commencement of this Constitution exercised, jurisdiction in any part of the territory of India.

Explanation II.— In computing for the purpose of this clause the period during which a person has been an advocate, any period during which a person has held judicial office not inferior to that of a district judge after he became an advocate shall be included.

(4) A Judge of the Supreme Court shall not be removed from his office except by an order of the President passed after an address by each House of Parliament supported by a majority of the total membership of that House and by a majority of not less than two-thirds of the members of that House present and voting has been presented to the President in the same session for such removal on the ground of proved misbehaviour or incapacity.

(5) Parliament may by law regulate the procedure for the presentation of an address and for the investigation and proof of the misbehaviour or incapacity of a Judge under clause (4).

(6) Every person appointed to be a Judge of the Supreme Court shall, before he enters upon his office, make and subscribe before the President, or some person appointed in that behalf by him, an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule.

(7) No person who has held office as a Judge of the Supreme Court shall plead or act in any court or before any authority within the territory of India.

[2][**124A. National Judicial Appointments Commission**.— (1) There shall be a Commission to be known as the National Judicial Appointments Commission consisting of the following, namely:—

---

[1] Ins. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 2 (w.e.f. 5-10-1963).

[2] Ins. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 3 (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court Advocates-on-Record Association and another Vs Union of India in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[1][(2ಎ) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸನ್ನು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಮತ್ತು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

(3) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಎ) ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನ್ಯಾಯವಾದಿ ಆಗಿದ್ದ ಹೊರತು; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನ್ಯಾಯವೇತ್ತನಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು

– ಅವನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ I.– ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ "ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ" ಎಂದರೆ, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿದ್ದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ.

ವಿವರಣೆ II.– ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನ್ಯಾಯವಾದಿ ಆಗಿರುವ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ, ಅವನು ನ್ಯಾಯವಾದಿ ಆದ ಮೇಲೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಪದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಅವಧಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು, ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರುಜುವಾತಾದ ದುರ್ವರ್ತನೆಯ ಅಥವಾ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದಿಂದ ಆ ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ಕೊಡುವ ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥಿತವಾದ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅದೇ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಹೊರಡಿಸಿದ ಆದೇಶದ ಹೊರತು ತೆಗೆದು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) (4)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ದುರ್ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತನಿಖೆ ಮಾಡಿ ರುಜುವಾತು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು.

(6) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸಮಕ್ಷಮ ಅಥವಾ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮಕ್ಷಮ, ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮೂನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸಹಿ ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

(7) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ವಾದಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[2][**124ಎ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗ.**– (1) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗ ಎಂಬ ಆಯೋಗವು ಇರತಕ್ಕದ್ದು, ಅದು ಈ ಕೆಳಕಂಡವರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದರೆ:–

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5–10–1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13.04.2015 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

(a) the Chief Justice of India, Chairperson, *ex officio*;

(b) two other senior Judges of the Supreme Court next to the Chief Justice of India—Members, *ex officio*;

(c) the Union Minister in charge of Law and Justice—Member, *ex officio*;

(d) two eminent persons to be nominated by the committee consisting of the Prime Minister, the Chief Justice of India and the Leader of Opposition in the House of the People or where there is no such Leader of Opposition, then, the Leader of single largest Opposition Party in the House of the People—Members:

Provided that one of the eminent person shall be nominated from amongst the persons belonging to the Scheduled Castes, the Scheduled Tribes, Other Backward Classes, Minorities or Women:

Provided further that an eminent person shall be nominated for a period of three years and shall not be eligible for renomination.

(2) No act or proceedings of the National Judicial Appointments Commission shall be questioned or be invalidated merely on the ground of the existence of any vacancy or defect in the constitution of the Commission.

124B. Functions of Commission.—It shall be the duty of the National Judicial Appointments Commission to—

(a) recommend persons for appointment as Chief Justice of India, Judges of the Supreme Court, Chief Justices of High Courts and other Judges of High Courts;

(b) recommend transfer of Chief Justices and other Judges of High Courts from one High Court to any other High Court; and

(c) ensure that the person recommended is of ability and integrity.

124C. Power of Parliament to make law.—Parliament may, by law, regulate the procedure for the appointment of Chief Justice of India and other Judges of the Supreme Court and Chief Justices and other Judges of High Courts and empower the Commission to lay down by regulations the procedure for the discharge of its functions, the manner of selection of persons for appointment and such other matters as may be considered necessary by it.]

125.Salaries, etc., of Judges.— [1][(1) There shall be paid to the Judges of the Supreme Court such salaries as may be determined by Parliament by law and, until provision in that behalf is so made, such salaries as are specified in the Second Schedule.]

(2) Every Judge shall be entitled to such privileges and allowances and to such rights in respect of leave of absence and pension as may from time to time be determined by or under law made by Parliament and, until so determined, to such privileges, allowances and rights as are specified in the Second Schedule:

---

[1] Subs. by the Constitution (Fifty-fourth Amendment) Act, 1986, s. 2, for cl. (1) (w.e.f. 1-4-1986).

(ಎ) ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಪದನಿಮಿತ್ತ;

(ಬಿ) ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ನಿಕಟ ತರುವಾಯದ ಇತರ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು – ಸದಸ್ಯರುಗಳು, ಪದನಿಮಿತ್ತ;

(ಸಿ) ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಪ್ರಭಾರ ಹೊಂದಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿ – ಸದಸ್ಯ, ಪದನಿಮಿತ್ತ;

(ಡಿ) ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ವಿರೋಧಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಿರೋಧಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೈಕ ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ ಇವರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತರಾಗುವ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು – ಸದಸ್ಯರು:

ಪರಂತು, ಒಬ್ಬರು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ, ಇತರೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಅಥವಾ ಮಹಿಳೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪೈಕಿಯಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪುನರ್ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಆಯೋಗದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ನ್ಯೂನತೆಯ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಸಿಂಧುಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

124ಬಿ. ಆಯೋಗದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳು,– ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕ ಆಯೋಗದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂದರೆ:–

(ಎ)ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳನ್ನು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಇತರೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು;

(ಬಿ)ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಸಕ್ಷಮತೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆ ಉಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

124ಸಿ. ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ,– ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು, ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆ ವಿಧಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಬಹುದು.]

125. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.– [1][(1) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಲ್ಪಿಸುವವರೆಗೆ ಎರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂಥ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ, ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂಥ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1986 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that neither the privileges nor the allowances of a Judge nor his rights in respect of leave of absence or pension shall be varied to his disadvantage after his appointment.

126.Appointment of acting Chief Justice.— When the office of Chief Justice of India is vacant or when the Chief Justice is, by reason of absence or otherwise, unable to perform the duties of his office, the duties of the office shall be performed by such one of the other Judges of the Court as the President may appoint for the purpose.

127.Appointment of *ad hoc* Judges.— (1) If at any time there should not be a quorum of the Judges of the Supreme Court available to hold or continue any session of the Court, [1][the National Judicial Appointments Commission on a reference made to it by the Chief Justice of India, may with the previous consent of the President] and after consultation with the Chief Justice of the High Court concerned, request in writing the attendance at the sittings of the Court, as an *ad hoc* Judge, for such period as may be necessary, of a Judge of a High Court duly qualified for appointment as a Judge of the Supreme Court to be designated by the Chief Justice of India.

(2) It shall be the duty of the Judge who has been so designated, in priority to other duties of his office, to attend the sittings of the Supreme Court at the time and for the period for which his attendance is required, and while so attending he shall have all the jurisdiction, powers and privileges, and shall discharge the duties, of a Judge of the Supreme Court.

128.Attendance of retired Judges at sittings of the Supreme Court.— Notwithstanding anything in this Chapter, [2][the National Judicial Appointments Commission] may at any time, with the previous consent of the President, request any person who has held the office of a Judge of the Supreme Court or of the Federal Court [3][or who has held the office of a Judge of a High Court and is duly qualified for appointment as a Judge of the Supreme Court] to sit and act as a Judge of the Supreme Court, and every such person so requested shall, while so sitting and acting, be entitled to such allowances as the President may by order determine and have all the jurisdiction, powers and privileges of, but shall not otherwise be deemed to be, a Judge of that Court:

---

[1] Subs. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 4, for "the Chief Justice of India may, with the previous consent of the President" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court Advocates-on-Record Association and another vs. Union of India in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[2] Subs. by s. 5, *ibid.*, for "the Chief Justice of India" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court Advocates- on-Record Association and another Vs. Union of India in its judgment dated 16-10- 2015, AIR 2016 SC 117.

[3] Ins. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 3 (w.e.f. 5-10-1963).

ಪರಂತು, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು, ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವನ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಅವನ ನೇಮಕದ ತರುವಾಯ, ಅವನಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

126. ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ನೇಮಕ.– ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿ ಆದಾಗ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಗೈರುಹಾಜರಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅವನು ಅಸಮರ್ಥನಾದಾಗ, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪೈಕಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

127. ಅಡ್‌ಹಾಕ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ.– (1) ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಥವಾ ಮುಂದುವರಿಸಲು, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕೋರಂ ಇಲ್ಲದಿರುವಲ್ಲಿ [1][ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗವು, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ತನಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆದು] ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ ತರುವಾಯ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದಿರುವ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಹೆಸರಿಸಿದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೊಬ್ಬನನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ಅವಧಿಯವರೆಗೆ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಉಪವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್‌ಹಾಕ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಹಾಜರಿರುವಂತೆ ಲಿಖಿತದ ಮೂಲಕ ಕೋರಬಹುದು.

(2) ಹಾಗೆ ಹೆಸರಿಸಲಾದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಉಪವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ, ಅವನ ಹಾಜರಾತಿಯು ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಹಾಜರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ಪದದ ಇತರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ಯತೆ ಕೊಡುವುದು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಹಾಗೆ ಹಾಜರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು, ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

128. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಉಪವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹಾಜರಾತಿ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, [2][ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗವು] ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದ [3][ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ತಕ್ಕ ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ] ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋರಬಹುದು ಮತ್ತು ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೆ ಕೋರಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹಾಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು, ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ, ಅವನನ್ನು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೆಂದು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಪೂರ್ವಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (13.04.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (13.04.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (05.10.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that nothing in this article shall be deemed to require any such person as aforesaid to sit and act as a Judge of that Court unless he consents so to do.

129.Supreme Court to be a court of record.— The Supreme Court shall be a court of record and shall have all the powers of such a court including the power to punish for contempt of itself.

130.Seat of Supreme Court.— The Supreme Court shall sit in Delhi or in such other place or places, as the Chief Justice of India may, with the approval of the President, from time to time, appoint.

131.Original jurisdiction of the Supreme Court.— Subject to the provisions of this Constitution, the Supreme Court shall, to the exclusion of any other court, have original jurisdiction in any dispute—

(a) between the Government of India and one or more States; or

(b) between the Government of India and any State or States on one side and one or more other States on the other; or

(c) between two or more States,

if and in so far as the dispute involves any question (whether of law or fact) on which the existence or extent of a legal right depends:

[1][Provided that the said jurisdiction shall not extend to a dispute arising out of any treaty, agreement, covenant, engagement, *sanad* or other similar instrument which, having been entered into or executed before the commencement of this Constitution, continues in operation after such commencement, or which provides that the said jurisdiction shall not extend to such a dispute.]

[2][**131A**. *Exclusive jurisdiction of the Supreme Court in regard to questions as to constitutional validity of Central laws.*].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-third Amendment*) *Act,* 1977*, s.* 4 (*w.e.f.* 13-4-1978).

132.Appellate jurisdiction of the Supreme Court in appeals from High Courts in certain cases.— (1) An appeal shall lie to the Supreme Court from any judgment, decree or final order of a High Court in the territory of India, whether in a civil, criminal or other proceeding, [3][if the High Court certifies under article 134A] that the case involves a substantial question of law as to the interpretation of this Constitution.

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 5, for the proviso (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 23 (w.e.f. 1-2-1977).

[3] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 17, for "if the High Court certifies" (w.e.f. 1-8-1979).

ಪರಂತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ಹೊರತು, ಹಾಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

129. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.– ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಆದ ನಿಂದನೆಗೆ ದಂಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅದು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

130. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನ.– ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವೇಶನಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

131.ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೂಲ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು,–

(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದು ಕಡೆ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ – ಇವುಗಳ ನಡುವೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ

– ಇರುವ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದವು ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲೆ (ಅದು ಕಾನೂನಿನದಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಗತಿಯದಾಗಿರಲಿ) ಕಾನೂನುಸಮ್ಮತ ಹಕ್ಕಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಂಥ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು:

[1][ಪರಂತು, ಸದರಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಂತರವೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಸದರಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಥ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕೌಲು, ಒಪ್ಪಂದ, ಒಡಂಬಡಿಕೆ, ವಚನಬಂಧ, ಸನದು ಅಥವಾ ಅಂಥದೇ ಇತರ ಲಿಖಿತಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತೃತವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[2][131ಎ. ಕೇಂದ್ರ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಿಂಧುತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅನನ್ಯ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ].– ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತ ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

132. ಕೆಲವು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಪೀಲುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– (1) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಿವಿಲ್, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮೊಕದ್ದಮೆಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಣನೀಯವಾದ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು [3][134ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿದರೆ] ಅಂಥ ತೀರ್ಪಿನ, ಡಿಕ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಹೂಡಲು ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪರಂತುಕಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 23ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 17ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡಿದರೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-8-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1](2) ***********

(3) Where such a certificate is given, [2]*** any party in the case may appeal to the Supreme Court on the ground that any such question as aforesaid has been wrongly decided [2]***.

Explanation.— For the purposes of this article, the expression "final order" includes an order deciding an issue which, if decided in favour of the appellant, would be sufficient for the final disposal of the case.

133.Appellate jurisdiction of the Supreme Court in appeals from High Courts in regard to civil matters.— [3][(1) An appeal shall lie to the Supreme Court from any judgment, decree or final order in a civil proceeding of a High Court in the territory of India [4][if the High Court certifies under article 134A—]

(a) that the case involves a substantial question of law of general importance; and

(b) that in the opinion of the High Court the said question needs to be decided by the Supreme Court.]

(2) Notwithstanding anything in article 132, any party appealing to the Supreme Court under clause (1) may urge as one of the grounds in such appeal that a substantial question of law as to the interpretation of this Constitution has been wrongly decided.

(3) Notwithstanding anything in this article, no appeal shall, unless Parliament by law otherwise provides, lie to the Supreme Court from the judgment, decree or final order of one Judge of a High Court.

134.Appellate jurisdiction of the Supreme Court in regard to criminal matters.— (1) An appeal shall lie to the Supreme Court from any judgment, final order or sentence in a criminal proceeding of a High Court in the territory of India if the High Court—

(a) has on appeal reversed an order of acquittal of an accused person and sentenced him to death; or

(b) has withdrawn for trial before itself any case from any court subordinate to its authority and has in such trial convicted the accused person and sentenced him to death; or

(c) [5][certifies under article 134A] that the case is a fit one for appeal to the Supreme Court:

---

[1] Cl. (2) omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 17, for "if the High Court certifies" (w.e.f. 1-8-1979).

[2] Certain words omitted by s. 17, *ibid.* (w.e.f. 1-8-1979).

[3] Subs. by the Constitution (Thirtieth Amendment) Act, 1972, s. 2, for cl. (1) (w.e.f. 27-2-1973).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s.18, for "if the High Court certifies.— " (w.e.f. 1-8-1979).

[5] Subs. by s. 19, *ibid.*, for "certifies" (w.e.f. 1-8-1979).

[1][(2) * * * * * *]

(3) ಅಂಥ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಲ್ಲಿ [2]****** ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯ ಯಾರೇ ಪಕ್ಷಕಾರನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು [2]******.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ "ಅಂತಿಮ ಆದೇಶ" ಎಂಬುದು, ವಿವಾದಾಂಶವನ್ನು ಅಪೀಲುದಾರನ ಪರವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರೆ, ಯಾವ ಆದೇಶವು ಆ ಅಂತಿಮ ವಿಲೆಗೆ ಸಾಕಾಗಬಹುದೋ ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

133. ಸಿವಿಲ್ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಪೀಲುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– [3][(1) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಿವಿಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ],–

(ಎ) ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಹತ್ವದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು

[4][– 134ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿದರೆ] ಅಂಥ ತೀರ್ಪಿನ, ಡಿಕ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಪೀಲು ಹೂಡಲು ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) 132ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡುವ ಯಾರೇ ಪಕ್ಷಕಾರನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವುದು ಅಂಥ ಅಪೀಲಿನ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ ಹೊರತು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಸವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

134. ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವಿಷಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– (1) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು,–

(ಎ) ಆಪಾದಿತನನ್ನು ಖುಲಾಸೆ ಮಾಡುವ ಆದೇಶವನ್ನು ಅಪೀಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಪರ್ಯಯಗೊಳಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಂಥ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಮೊಕದ್ದಮೆಯು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು [5][134ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿದರೆ]

– ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನ, ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 17ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2)ನೇ ಖಂಡದ "ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡಿದರೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1-8-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 17ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-8-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (27-2-1973 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 18ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡಿದರೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-8-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978 19ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡಿದರೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-8-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that an appeal under sub-clause (*c*) shall lie subject to such provisions as may be made in that behalf under clause (1) of article 145 and to such conditions as the High Court may establish or require.

(2) Parliament may by law confer on the Supreme Court any further powers to entertain and hear appeals from any judgment, final order or sentence in a criminal proceeding of a High Court in the territory of India subject to such conditions and limitations as may be specified in such law.

[1][**134A. Certificate for appeal to the Supreme Court.—** Every High Court, passing or making a judgment, decree, final order, or sentence, referred to in clause (1) of article 132 or clause (1) of article 133, or clause (1) of article 134,—

(a) may, if it deems fit so to do, on its own motion; and

(b) shall, if an oral application is made, by or on behalf of the party aggrieved, immediately after the passing or making of such judgment, decree, final order or sentence,

determine, as soon as may be after such passing or making, the question whether a certificate of the nature referred to in clause (1) of article 132, or clause (1) of article 133 or, as the case may be, sub-clause (*c*) of clause (1) of article 134, may be given in respect of that case.]

135.Jurisdiction and powers of the Federal Court under existing law to be exercisable by the Supreme Court.— Until Parliament by law otherwise provides, the Supreme Court shall also have jurisdiction and powers with respect to any matter to which the provisions of article 133 or article 134 do not apply if jurisdiction and powers in relation to that matter were exercisable by the Federal Court immediately before the commencement of this Constitution under any existing law.

136.Special leave to appeal by the Supreme Court.— (1) Notwithstanding anything in this Chapter, the Supreme Court may, in its discretion, grant special leave to appeal from any judgment, decree, determination, sentence or order in any cause or matter passed or made by any court or tribunal in the territory of India.

(2) Nothing in clause (1) shall apply to any judgment, determination, sentence or order passed or made by any court or tribunal constituted by or under any law relating to the Armed Forces.

137.Review of judgments or orders by the Supreme Court.— Subject to the provisions of any law made by Parliament or any rules made under article 145, the Supreme Court shall have power to review any judgment pronounced or order made by it.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 20 (w.e.f. 1-8-1979).

ಪರಂತು, 145ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವಿಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಪೀಲನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪಿನ, ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಸುನಾವಣೆ ಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಯಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದು.

[1][**134ಎ. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ.–** 132ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 133ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 134ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ, ಅಂತಿಮ ಆದೇಶ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಕೊಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಕೊಟ್ಟ ತರುವಾಯ, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ 132ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 133ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 134ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದ (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರವನ್ನು ಆ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೊಡಬಹುದೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು,–

(ಎ) ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಅದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅಂಥ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ, ಅಂತಿಮ ಆದೇಶ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಕೊಟ್ಟ ನಿಕಟೋತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಬಾಧಿತ ಪಕ್ಷಕಾರನು ಅಥವಾ ಅವನ ಪರವಾಗಿ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

135. ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಚಲಾಯಿಸುವುದು.– ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ 133ನೆಯ ಅಥವಾ 134ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

136. ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿ.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪಿನ, ಡಿಕ್ರಿಯ, ನಿರ್ಧರಣೆಯ, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಅಪೀಲು ಹೂಡಲು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪಿಗೆ, ನಿರ್ಧರಣೆಗೆ, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

137. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಪುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಪುನರವಲೋಕನ ಮಾಡುವುದು.– ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ 145ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತಾನು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವನ್ನು ಪುನರವಲೋಕನ ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 20ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-8-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

138.Enlargement of the jurisdiction of the Supreme Court.— (1) The Supreme Court shall have such further jurisdiction and powers with respect to any of the matters in the Union List as Parliament may by law confer.

(2) The Supreme Court shall have such further jurisdiction and powers with respect to any matter as the Government of India and the Government of any State may by special agreement confer, if Parliament by law provides for the exercise of such jurisdiction and powers by the Supreme Court.

139.Conferment on the Supreme Court of powers to issue certain writs.— Parliament may by law confer on the Supreme Court power to issue directions, orders or writs, including writs in the nature of *habeas corpus, mandamus,* prohibition, *quo warranto* and *certiorari,* or any of them, for any purposes other than those mentioned in clause (2) of article 32.

[1][**139A. Transfer of certain cases**.— [2][(1) Where cases involving the same or substantially the same questions of law are pending before the Supreme Court and one or more High Courts or before two or more High Courts and the Supreme Court is satisfied on its own motion or on an application made by the Attorney-General of India or by a party to any such case that such questions are substantial questions of general importance, the Supreme Court may withdraw the case or cases pending before the High Court or the High Courts and dispose of all the cases itself:

Provided that the Supreme Court may after determining the said questions of law return any case so withdrawn together with a copy of its judgment on such questions to the High Court from which the case has been withdrawn, and the High Court shall on receipt thereof, proceed to dispose of the case in conformity with such judgment.]

(2) The Supreme Court may, if it deems it expedient so to do for the ends of justice, transfer any case, appeal or other proceedings pending before any High Court to any other High Court.]

140.Ancillary powers of the Supreme Court.— Parliament may by law make provision for conferring upon the Supreme Court such supplemental powers not inconsistent with any of the provisions of this Constitution as may appear to be necessary or desirable for the purpose of enabling the Court more effectively to exercise the jurisdiction conferred upon it by or under this Constitution.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 24 (w.e.f. 1-2-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 21, for cl. (1) (w.e.f. 1-8-1979).

138. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ.– (1) ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಚಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಿದರೆ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

139. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು.– 32ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು, ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್, ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್, ಪ್ರೊಹಿಬಿಷನ್, ಕೋವಾರಂಟೊ ಮತ್ತು ಸರ್‌ಶಿಯೋರರಿ ಸ್ವರೂಪದ ರಿಟ್‌ಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ರಿಟ್‌ಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಹೊರಡಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದು.

[1][**139ಎ. ಕೆಲವು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ.–** [2][(1) ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಅಥವಾ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಹತ್ವದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಮೊಕದ್ದಮೆಯ ಪಕ್ಷಕಾರನು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ತಾನೇ ಆ ಎಲ್ಲ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಸದರಿ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಯಾವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ತೀರ್ಪಿನ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯೊಡನೆ ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ತೀರ್ಪಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು, ಅಪೀಲನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡುವುದು ನ್ಯಾಯೋದ್ದೇಶದಿಂದ ವಿಹಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಹಾಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡಬಹುದು.]

140. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪೂರಕ ಅಧಿಕಾರಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಲಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆಂದು ತೋರಬಹುದಾದಂಥ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿಲ್ಲದಂಥ ಪೂರಕ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

---

1 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 24ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 21ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.8.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

141.Law declared by Supreme Court to be binding on all courts.— The law declared by the Supreme Court shall be binding on all courts within the territory of India.

142.Enforcement of decrees and orders of the Supreme Court and orders as to discovery, etc.— (1) The Supreme Court in the exercise of its jurisdiction may pass such decree or make such order as is necessary for doing complete justice in any cause or matter pending before it, and any decree so passed or order so made shall be enforceable throughout the territory of India in such manner as may be prescribed by or under any law made by Parliament and, until provision in that behalf is so made, in such manner as the President may by order[1] prescribe.

(2) Subject to the provisions of any law made in this behalf by Parliament, the Supreme Court shall, as respects the whole of the territory of India, have all and every power to make any order for the purpose of securing the attendance of any person, the discovery or production of any documents, or the investigation or punishment of any contempt of itself.

143.Power of the President to consult the Supreme Court.— (1) If at any time it appears to the President that a question of law or fact has arisen, or is likely to arise, which is of such a nature and of such public importance that it is expedient to obtain the opinion of the Supreme Court upon it, he may refer the question to that Court for consideration and the Court may, after such hearing as it thinks fit, report to the President its opinion thereon.

(2) The President may, notwithstanding anything in [2]*** the proviso to article 131, refer a dispute of the kind mentioned in the [3][said proviso] to the Supreme Court for opinion and the Supreme Court shall, after such hearing as it thinks fit, report to the President its opinion thereon.

144.Civil and judicial authorities to act in aid of the Supreme Court.— All authorities, civil and judicial, in the territory of India shall act in aid of the Supreme Court.

[4][**144A.** [*Special provisions as to disposal of questions relating to constitutional validity of laws.*].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-third Amendment*) *Act,* 1977, s. 5 (*w.e.f.* 13-4-1978).]

145.Rules of Court, etc.— (1) Subject to the provisions of any law made by Parliament, the Supreme Court may from time to time, with the approval of the President, make rules for regulating generally the practice and procedure of the Court including—

(a) rules as to the persons practising before the Court;

---

[1] *See* the Supreme Court (Decrees and Orders) Enforcement Order, 1954 (C.O. 47).

[2] The words, brackets and figure "clause (i) of" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 29 and Sch., *ibid.*, for "said clause" (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 25 (w.e.f. 1-2-1977).

141. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಘೋಷಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು.– ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಘೋಷಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಬದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

142. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಡಿಕ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳ ಜಾರಿ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವಿಕೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆದೇಶಗಳು.– (1) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಇತರ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ಣನ್ಯಾಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದಂಥ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಆದೇಶವನ್ನು ನೀಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ನೀಡಿದ ಆದೇಶವು, ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ [1][ಆದೇಶ]ದ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಾದ್ಯಂತ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಭಾರತದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಾಜರಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಹಾಜರುಪಡಿಸುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಯಾವುದೇ ನಿಂದನೆಯ ತನಿಖೆಯ ಅಥವಾ ದಂಡನೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶ ಮಾಡಲು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

143. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಹಿತವೆನಿಸುವಂಥ ಸ್ವರೂಪದ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಅಥವಾ ಸಂಗತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ ಎಂದು ಅಥವಾ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸಂಭವ ಇದೆಯೆಂದು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅವನು ಅದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಸುನಾವಣೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಬಹುದು.

(2) 131ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ [2]****** ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, [3][ಸದರಿ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ] ನಮೂದಾಗಿರುವಂಥ ಬಗೆಯ ವಿವಾದವನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಸುನಾವಣೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

144. ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು.– ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಮಸ್ತ ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

*[4][**144ಎ.** [(ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಿಂಧುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ವಿಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.–] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

145. ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.– (1) ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸಲು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ನಿಯಮಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು,-

(ಎ) ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ನ್ಯಾಯವಾದಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು;

---

[1] ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ (ಡಿಕ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳ) ಜಾರಿ ಆದೇಶ, 1954 (ಸಿ.ಒ. 47) ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "(i)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಆವರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಯನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಸದರಿ ಖಂಡದಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 25ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) rules as to the procedure for hearing appeals and other matters pertaining to appeals including the time within which appeals to the Court are to be entered;

(c) rules as to the proceedings in the Court for the enforcement of any of the rights conferred by Part III;

[1][(*cc*) rules as to the proceedings in the Court under [2][article 139A];]

(d) rules as to the entertainment of appeals under sub-clause (*c*) of clause (1) of article 134;

(e) rules as to the conditions subject to which any judgment pronounced or order made by the Court may be reviewed and the procedure for such review including the time within which applications to the Court for such review are to be entered;

(f) rules as to the costs of and incidental to any proceedings in the Court and as to the fees to be charged in respect of proceedings therein;

(g) rules as to the granting of bail;

(h) rules as to stay of proceedings;

(i) rules providing for the summary determination of any appeal which appears to the Court to be frivolous or vexatious or brought for the purpose of delay;

(j) rules as to the procedure for inquiries referred to in clause (1) of article 317.

(2) Subject to the [3][provisions of [4]*** clause (3)], rules made under this article may fix the minimum number of Judges who are to sit for any purpose, and may provide for the powers of single Judges and Division Courts.

(3) [5][[4]***The minimum number] of Judges who are to sit for the purpose of deciding any case involving a substantial question of law as to the interpretation of this Constitution or for the purpose of hearing any reference under article 143 shall be five:

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 26 (w.e.f. 1-2-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-third Amendment) Act, 1977, s. 6, for "articles 131A and 139A" (w.e.f. 13-4-1978).

[3] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 26, for "provisions of clause (3)" (w.e.f. 1-2-1977).

[4] Certain words omitted by the Constitution (Forty-third Amendment) Act, 1977, s. 6 (w.e.f. 13-4-1978).

[5] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 26, for "The minimum number" (w.e.f. 1-2-1977).

(ಬಿ) ಅಪೀಲುಗಳ ಸುನಾವಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ದಾಖಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅಪೀಲುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮಗಳು;

(ಸಿ) IIIನೆಯ ಭಾಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು;

[1][(ಸಿಸಿ) [2][139ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ] ಮೇರೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು;

(ಡಿ) 134ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಿಯಮಗಳು;

(ಇ) ಯಾವ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವನ್ನು ಪುನರವಲೋಕನ ಮಾಡಬಹುದೋ ಆ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪುನರವಲೋಕನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾಖಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ಅಂಥ ಪುನರವಲೋಕನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು;

(ಎಫ್) ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಧಿಸಬೇಕಾದ ಫೀಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಿಯಮಗಳು;

(ಜಿ) ಜಾಮೀನಿನ ಮಂಜೂರಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು;

(ಹೆಚ್) ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ತಡೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು;

(ಐ) ಯಾವ ಅಪೀಲು ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಾದುದೆಂದು ಅಥವಾ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಥವಾ ವಿಳಂಬಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದದ್ದೆಂದು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ತೋರಿಬರುವುದೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಅಪೀಲಿನ ಕ್ಷಿಪ್ರ ನಿರ್ಧರಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ನಿಯಮಗಳು;

(ಜೆ) 317ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಣೆಗಳ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು.

(2) [3][(3)ನೆಯ [4]**** ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ] ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು, ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕನಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಏಕ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಹಾಗೂ ವಿಭಾಗೀಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ 143ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೋರಿಕೆಯ ಸುನಾವಣೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ [5][[4]****** ಕನಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯು] ಐದು ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 26ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "131ಎ ಮತ್ತು 139ಎ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 26ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "3ನೇ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-78ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 26ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಕನಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that, where the Court hearing an appeal under any of the provisions of this Chapter other than article 132 consists of less than five Judges and in the course of the hearing of the appeal the Court is satisfied that the appeal involves a substantial question of law as to the interpretation of this Constitution the determination of which is necessary for the disposal of the appeal, such Court shall refer the question for opinion to a Court constituted as required by this clause for the purpose of deciding any case involving such a question and shall on receipt of the opinion dispose of the appeal in conformity with such opinion.

(4) No judgment shall be delivered by the Supreme Court save in open Court, and no report shall be made under article 143 save in accordance with an opinion also delivered in open Court.

(5) No judgment and no such opinion shall be delivered by the Supreme Court save with the concurrence of a majority of the Judges present at the hearing of the case, but nothing in this clause shall be deemed to prevent a Judge who does not concur from delivering a dissenting judgment or opinion.

146.Officers and servants and the expenses of the Supreme Court.—

(1) Appointments of officers and servants of the Supreme Court shall be made by the Chief Justice of India or such other Judge or officer of the Court as he may direct:

Provided that the President may by rule require that in such cases as may be specified in the rule, no person not already attached to the Court shall be appointed to any office connected with the Court, save after consultation with the Union Public Service Commission.

(2) Subject to the provisions of any law made by Parliament, the conditions of service of officers and servants of the Supreme Court shall be such as may be prescribed by rules made by the Chief Justice of India or by some other Judge or officer of the Court authorised by the Chief Justice of India to make rules for the purpose:

Provided that the rules made under this clause shall, so far as they relate to salaries, allowances, leave or pensions, require the approval of the President.

(3) The administrative expenses of the Supreme Court, including all salaries, allowances and pensions payable to or in respect of the officers and servants of the Court, shall be charged upon the Consolidated Fund of India, and any fees or other moneys taken by the Court shall form part of that Fund.

ಪರಂತು, ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ 132ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಅಪೀಲನ್ನು ಸುನಾವಣೆ ಮಾಡುವ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಐದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿದ್ದು ಅಪೀಲು ಸುನಾವಣೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಅಪೀಲು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಮತ್ತು ಅಪೀಲನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ನಿರ್ಧರಣೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಖಂಡವು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಲುಪಿದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅಪೀಲನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪನ್ನು ಬಹಿರಂಗ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಅನ್ಯಥಾ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯಲ್ಲದೆ 143ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವರದಿಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು, ಆ ಪ್ರಕರಣದ ಸುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಹುಮತದ ಸಹಮತಿಯಿಂದ ಹೊರತು ಅನ್ಯಥಾ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಸಹಮತಿಸದಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತನ್ನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ತೀರ್ಪನ್ನು ಅಥವಾ ತನ್ನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೊಡದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

146. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವೆಚ್ಚಗಳು.– (1) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ನೌಕರರ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ, ಆ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಆ ಮೊದಲೇ ಸೇರಿಲ್ಲದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಪದಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ನೌಕರರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ನಿಯಮಗಳು ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ, ರಜೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಆ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮೋದನೆಯು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನೌಕರರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಳಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಫೀಜುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣವು ಆ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

147.Interpretation.— In this Chapter and in Chapter V of Part VI, references to any substantial question of law as to the interpretation of this Constitution shall be construed as including references to any substantial question of law as to the interpretation of the Government of India Act, 1935 (including any enactment amending or supplementing that Act), or of any Order in Council or order made thereunder, or of the Indian Independence Act, 1947, or of any order made thereunder.

CHAPTER V.— COMPTROLLER AND AUDITOR-GENERAL OF INDIA

148.Comptroller and Auditor-General of India.— (1) There shall be a Comptroller and Auditor-General of India who shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal and shall only be removed from office in like manner and on the like grounds as a Judge of the Supreme Court.

(2) Every person appointed to be the Comptroller and Auditor-General of India shall, before he enters upon his office, make and subscribe before the President, or some person appointed in that behalf by him, an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule.

(3) The salary and other conditions of service of the Comptroller and Auditor-General shall be such as may be determined by Parliament by law and, until they are so determined, shall be as specified in the Second Schedule:

Provided that neither the salary of a Comptroller and Auditor-General nor his rights in respect of leave of absence, pension or age of retirement shall be varied to his disadvantage after his appointment.

(4) The Comptroller and Auditor-General shall not be eligible for further office either under the Government of India or under the Government of any State after he has ceased to hold his office.

(5) Subject to the provisions of this Constitution and of any law made by Parliament, the conditions of service of persons serving in the Indian Audit and Accounts Department and the administrative powers of the Comptroller and Auditor-General shall be such as may be prescribed by rules made by the President after consultation with the Comptroller and Auditor-General.

(6) The administrative expenses of the office of the Comptroller and Auditor-General, including all salaries, allowances and pensions payable to or in respect of persons serving in that office, shall be charged upon the Consolidated Fund of India.

147. ಅರ್ಥವಿವರಣೆ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು VIನೇ ಭಾಗದ Vನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, 1935ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮದ (ಆ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ 1947ರ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮದ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾನೂನು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಹಾಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಧ್ಯಾಯ V.– ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ

148. ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ.– (1) ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಅವನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿ ಮೊಹರು ಹಾಕಿದ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಥವೇ ಕಾರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮೂನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಸಂಬಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವು ಹಾಗೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ನೇಮಕದ ತರುವಾಯ ಅವನ ಸಂಬಳವನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆ, ನಿವೃತ್ತಿವೇತನ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಅವನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಅನನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನು ತನ್ನ ಪದಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವುದು ನಿಂತು ಹೋದ ತರುವಾಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಪದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಅರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಭಾರತೀಯ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು, ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಚಿಸುವ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಳಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳೂ ಸೇರಿ ಆ ಕಚೇರಿಯ ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

149.**Duties and powers of the Comptroller and Auditor-General.—** The Comptroller and Auditor-General shall perform such duties and exercise such powers in relation to the accounts of the Union and of the States and of any other authority or body as may be prescribed by or under any law made by Parliament and, until provision in that behalf is so made, shall perform such duties and exercise such powers in relation to the accounts of the Union and of the States as were conferred on or exercisable by the Auditor-General of India immediately before the commencement of this Constitution in relation to the accounts of the Dominion of India and of the Provinces respectively.

[1][**150. Form of accounts of the Union and of the States.—** The accounts of the Union and of the States shall be kept in such form as the President may, [2][on the advice of] the Comptroller and Auditor-General of India, prescribe.]

151.**Audit reports.—** (1) The reports of the Comptroller and Auditor- General of India relating to the accounts of the Union shall be submitted to the President, who shall cause them to be laid before each House of Parliament.

(2) The reports of the Comptroller and Auditor-General of India relating to the accounts of a State shall be submitted to the Governor [3]*** of the State, who shall cause them to be laid before the Legislature of the State.

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 27, for art.150 (w.e.f. 1-4-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 22, for "after consultation with" (w.e.f. 20-6-1979).

[3] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

149. ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು.– ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕನು, ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಥವಾ ನಿಕಾಯದ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಹಾಗೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತದ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಿಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಂಥ ಅಥವಾ ಅವನು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಂಥ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1][**150. ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳ ನಮೂನೆ.–** ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ [2][ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ] ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.]

151. ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನ ವರದಿಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ವರದಿಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ವರದಿಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ [3][****** ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅವುಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 27ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 150ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1–4–1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 22ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20–6–1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ, "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

PART VI

THE STATES [1]***

CHAPTER I.— GENERAL

152. Definition.— In this Part, unless the context otherwise requires, the expression "State" [2][does not include the State of Jammu and Kashmir].

CHAPTER II.— THE EXECUTIVE

The Governor

153. Governors of States.— There shall be a Governor for each State:

[3][Provided that nothing in this article shall prevent the appointment of the same person as Governor for two or more States.]

154. Executive power of State.— (1) The executive power of the State shall be vested in the Governor and shall be exercised by him either directly or through officers subordinate to him in accordance with this Constitution.

(2) Nothing in this article shall—

(a) be deemed to transfer to the Governor any functions conferred by any existing law on any other authority; or

(b) prevent Parliament or the Legislature of the State from conferring by law functions on any authority subordinate to the Governor.

155. Appointment of Governor.— The Governor of a State shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal.

156. Term of office of Governor.— (1) The Governor shall hold office during the pleasure of the President.

(2) The Governor may, by writing under his hand addressed to the President, resign his office.

(3) Subject to the foregoing provisions of this article, a Governor shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office:

---

[1] The words "IN PART A OF THE FIRST SCHEDULE" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 29 and Sch. *ibid.,* for "means a State specified in Part A of the First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Added by s. 6, *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

ಭಾಗ VI

[1]*** ರಾಜ್ಯಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ I.- ಸಾಮಾನ್ಯ

152. ಪರಿಭಾಷೆ.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು "ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬ ಪದವು [2][ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.]

ಅಧ್ಯಾಯ II.- ಕಾರ್ಯಾಂಗ

ರಾಜ್ಯಪಾಲ

153. ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿರತಕ್ಕದ್ದು:

[3][ಪರಂತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

154. ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅಥವಾ ತನಗೆ ಅಧೀನರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(ಎ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

155. ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ನೇಮಕ.– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿ ಮೊಹರು ಹಾಕಿದ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

156. ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದಾವಧಿ.– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ ಎ ಯಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಎಂದರೆ ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ 'ಎ' ಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಅರ್ಥ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that a Governor shall, notwithstanding the expiration of his term, continue to hold office until his successor enters upon his office.

157. Qualifications for appointment as Governor.— No person shall be eligible for appointment as Governor unless he is a citizen of India and has completed the age of thirty-five years.

158. Conditions of Governor's office.— (1) The Governor shall not be a member of either House of Parliament or of a House of the Legislature of any State specified in the First Schedule, and if a member of either House of Parliament or of a House of the Legislature of any such State be appointed Governor, he shall be deemed to have vacated his seat in that House on the date on which he enters upon his office as Governor.

(2) The Governor shall not hold any other office of profit.

(3) The Governor shall be entitled without payment of rent to the use of his official residences and shall be also entitled to such emoluments, allowances and privileges as may be determined by Parliament by law and, until provision in that behalf is so made, such emoluments, allowances and privileges as are specified in the Second Schedule.

[1][(3A) Where the same person is appointed as Governor of two or more States, the emoluments and allowances payable to the Governor shall be allocated among the States in such proportion as the President may by order determine.]

(4) The emoluments and allowances of the Governor shall not be diminished during his term of office.

159. Oath or affirmation by the Governor.— Every Governor and every person discharging the functions of the Governor shall, before entering upon his office, make and subscribe in the presence of the Chief Justice of the High Court exercising jurisdiction in relation to the State, or, in his absence, the senior most Judge of that Court available, an oath or affirmation in the following form, that is to say—

"I, A. B., do swear in the name of God / solemnly affirm that I will faithfully execute the office of Governor (or discharge the functions of the Governor) of .... (*name of the State*) and will to the best of my ability preserve, protect and defend the Constitution and the law and that I will devote myself to the service and well-being of the people of ....(*name of the State*).".

[1] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 7 (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದಾಗ್ಯೂ, ತನ್ನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯು ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

157. ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು.– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಹೊರತು ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಹೊರತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

158. ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದದ ಷರತ್ತುಗಳು.– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದ ಅಥವಾ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನೊಬ್ಬನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರೆ, ಅವನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಂದು ಆ ಸದನದಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡದೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕೃತ ನಿವಾಸಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಹ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂಥ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(3ಎ) ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ, ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳೊಳಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

(4) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

159. ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ.– ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಅವನ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪೈಕಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು; ಎಂದರೆ:–

> "..... ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ನಿಷ್ಠಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ..... (ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರು) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದದ ಕಾರ್ಯಪಾಲನೆಯನ್ನು (ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು) ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದೂ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೂ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಪರಿರಕ್ಷಣೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದೂ........(ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರು) ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ
>
> ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

160. Discharge of the functions of the Governor in certain contingencies.— The President may make such provision as he thinks fit for the discharge of the functions of the Governor of a State in any contingency not provided for in this Chapter.

161. Power of Governor to grant pardons, etc., and to suspend, remit or commute sentences in certain cases.— The Governor of a State shall have the power to grant pardons, reprieves, respites or remissions of punishment or to suspend, remit or commute the sentence of any person convicted of any offence against any law relating to a matter to which the executive power of the State extends.

162. Extent of executive power of State.— Subject to the provisions of this Constitution, the executive power of a State shall extend to the matters with respect to which the Legislature of the State has power to make laws:

Provided that in any matter with respect to which the Legislature of a State and Parliament have power to make laws, the executive power of the State shall be subject to, and limited by, the executive power expressly conferred by this Constitution or by any law made by Parliament upon the Union or authorities thereof.

Council of Ministers

163. Council of Ministers to aid and advise Governor.— (1) There shall be a Council of Ministers with the Chief Minister at the head to aid and advise the Governor in the exercise of his functions, except in so far as he is by or under this Constitution required to exercise his functions or any of them in his discretion.

(2) If any question arises whether any matter is or is not a matter as respects which the Governor is by or under this Constitution required to act in his discretion, the decision of the Governor in his discretion shall be final, and the validity of anything done by the Governor shall not be called in question on the ground that he ought or ought not to have acted in his discretion.

(3) The question whether any, and if so what, advice was tendered by Ministers to the Governor shall not be inquired into in any court.

164. Other provisions as to Ministers.— (1) The Chief Minister shall be appointed by the Governor and the other Ministers shall be appointed by the Governor on the advice of the Chief Minister, and the Ministers shall hold office during the pleasure of the Governor:

160. ಕೆಲವು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರದ ಯಾವುದೇ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

161. ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅಧಿಕಾರ.– ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಅಪರಾಧದ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣೀತನಾದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿಧಿಸಿರುವ ದಂಡನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷಮಾದಾನವನ್ನು, ಪ್ರವಿಲಂಬನವನ್ನು, ಮುಂದೂಡಿಕೆ ಅಥವಾ ಮಾಫಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು, ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

162. ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು, ಯಾವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಯಾವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆಯೋ, ಆ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

163. ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಚಲಾಯಿಸಲು ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯವೆ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕೈಗೊಂಡ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯದ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಅವನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೇ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೀಡಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

164. ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಸಲಹೆಗನುಸಾರ ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

Provided that in the States of [1][Chhattisgarh, Jharkhand], Madhya Pradesh and [2][Odisha] there shall be a Minister in charge of tribal welfare who may in addition be in charge of the welfare of the Scheduled Castes and backward classes or any other work.

[3][(1A) The total number of Ministers, including the Chief Minister, in the Council of Ministers in a State shall not exceed fifteen per cent. of the total number of members of the Legislative Assembly of that State:

Provided that the number of Ministers, including the Chief Minister in a State shall not be less than twelve:

Provided further that where the total number of Ministers including the Chief Minister in the Council of Ministers in any State at the commencement of the Constitution (Ninety-first Amendment) Act, 2003 exceeds the said fifteen per cent. or the number specified in the first proviso, as the case may be, then the total number of Ministers in that State shall be brought in conformity with the provisions of this clause within six months from such date[4] as the President may by public notification appoint.

(1B) A member of the Legislative Assembly of a State or either House of the Legislature of a State having Legislative Council belonging to any political party who is disqualified for being a member of that House under paragraph 2 of the Tenth Schedule shall also be disqualified to be appointed as a Minister under clause (1) for duration of the period commencing from the date of his disqualification till the date on which the term of his office as such member would expire or where he contests any election to the Legislative Assembly of a State or either House of the Legislature of a State having Legislative Council, as the case may be, before the expiry of such period, till the date on which he is declared elected, whichever is earlier.]

(2) The Council of Ministers shall be collectively responsible to the Legislative Assembly of the State.

(3) Before a Minister enters upon his office, the Governor shall administer to him the oaths of office and of secrecy according to the forms set out for the purpose in the Third Schedule.

---

[1] Subs. by the Constitution (Ninety-fourth Amendment) Act, 2006, s. 2, for "Bihar" (w.e.f. 12-6-2006).

[2] Subs. by the Orissa (Alteration of Name) Act, 2011 (15 of 2011), s. 4, for "Orissa" (w.e.f. 1-11-2011).

[3] Ins. by the Constitution (Ninety-first Amendment) Act, 2003, s. 3 (w.e.f. 1-1-2004).

[4] 7-1-2004, *vide* notification number S.O. 21(E), dated 7-1-2004.

ಪರಂತು, [1][ಛತ್ತಿಸ್‌ಘಡ, ಝಾರ್ಖಂಡ,] ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು [2][ಒಡಿಶಾ] ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

[3][(1ಎ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡ ಹದಿನೈದನ್ನು ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಸದರಿ ಶೇಕಡ ಹದಿನೈದನ್ನು ಅಥವಾ ಮೊದಲನೇ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದರೆ, ಆಗ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ [4]ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಈ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(1ಬಿ) ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು, ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 2ನೇ ಕಂಡಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಲು ಅನರ್ಹನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆತನು ಅನರ್ಹತೆ ಹೊಂದಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಆತನು ಹಾಗೆ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಮೊದಲು ಆತನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಎರಡು ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದರೆ, ಆತನು ಚುನಾಯಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ, ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮುಂಚೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಯಾರೇ ಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅವನಿಗೆ ಪದದ ಮತ್ತು ಗೋಪ್ಯತಾ ಪಾಲನೆಯ ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳನ್ನು, ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲಾದ ನಮೂನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬೋಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಬಿಹಾರ್" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (12.6.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಒರಿಸ್ಸಾ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011 (2011ರ 15)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒರಿಸ್ಸಾ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.2011 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.1.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] 7.1.2004, ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ. ಎಸ್.ಓ. 21 (ಇ), ದಿನಾಂಕ : 7.1.2004 ನ್ನು ನೋಡಿ.

(4) A Minister who for any period of six consecutive months is not a member of the Legislature of the State shall at the expiration of that period cease to be a Minister.

(5) The salaries and allowances of Ministers shall be such as the Legislature of the State may from time to time by law determine and, until the Legislature of the State so determines, shall be as specified in the Second Schedule.

The Advocate-General for the State

165. Advocate-General for the State.— (1) The Governor of each State shall appoint a person who is qualified to be appointed a Judge of a High Court to be Advocate-General for the State.

(2) It shall be the duty of the Advocate-General to give advice to the Government of the State upon such legal matters, and to perform such other duties of a legal character, as may from time to time be referred or assigned to him by the Governor, and to discharge the functions conferred on him by or under this Constitution or any other law for the time being in force.

(3) The Advocate-General shall hold office during the pleasure of the Governor, and shall receive such remuneration as the Governor may determine.

Conduct of Government Business

166. Conduct of Business of the Government of a State.— (1) All executive action of the Government of a State shall be expressed to be taken in the name of the Governor.

(2) Orders and other instruments made and executed in the name of the Governor shall be authenticated in such manner as may be specified in rules to be made by the Governor, and the validity of an order or instrument which is so authenticated shall not be called in question on the ground that it is not an order or instrument made or executed by the Governor.

(3) The Governor shall make rules for the more convenient transaction of the business of the Government of the State, and for the allocation among Ministers of the said business in so far as it is not business with respect to which the Governor is by or under this Constitution required to act in his discretion.

(4) ಯಾರೇ ಮಂತ್ರಿಯು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯನಾಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಬಳಗಳು ಹಾಗೂ ಭತ್ಯೆಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ರೀತಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವವರೆಗೆ ಅವು ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್

165. ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ನು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಕಾನೂನು ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡುವುದು ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಸ್ವರೂಪದಂಥ ಇತರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ತನಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ

166. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ.– (1) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಇತರ ಲಿಖಿತಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ರಚಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅಧಿಪ್ರಮಾಣನ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಲಿಖಿತದ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು, ಅದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಲಿಖಿತವಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸದರಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1](4) ***********

167. Duties of Chief Minister as respects the furnishing of information to Governor, etc.— It shall be the duty of the Chief Minister of each State—

(a) to communicate to the Governor of the State all decisions of the Council of Ministers relating to the administration of the affairs of the State and proposals for legislation;

(b) to furnish such information relating to the administration of the affairs of the State and proposals for legislation as the Governor may call for; and

(c) if the Governor so requires, to submit for the consideration of the Council of Ministers any matter on which a decision has been taken by a Minister but which has not been considered by the Council.

CHAPTER III.— THE STATE LEGISLATURE

General

168. Constitution of Legislatures in States.— (1) For every State there shall be a Legislature which shall consist of the Governor, and—

(a) in the States of [2]*** [3][Andhra Pradesh], Bihar, [4]*** [5][Madhya Pradesh], [6]*** [7][Maharashtra], [8][Karnataka], [9]*** [10][[11][Tamil Nadu, Telangana]] [12][and Uttar Pradesh], two Houses;

(b) in other States, one House.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 28 (w.e.f. 3-1-1977) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 23 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] The words "Andhra Pradesh," omitted by the Andhra Pradesh Legislative Council (Abolition) Act, 1985 (34 of 1985), s. 4 (w.e.f. 1-6-1985).

[3] Ins. by the Andhra Pradesh Legislative Council Act, 2005 (1 of 2006), s. 3 (w.e.f. 30-3-2007).

[4] The word "Bombay" omitted by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960) s. 20 (w.e.f. 1-5-1960).

[5] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 8 (w.e.f. 1-11-1956).

[6] The words "Tamil Nadu," omitted by the Tamil Nadu Legislative Council (Abolition) Act, 1986 (40 of 1986), s. 4 (w.e.f. 1-11-1986).

[7] Ins. by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 20 (w.e.f. 1-5-1960).

[8] Subs. by the Mysore State (Alteration of Name) Act, 1973 (31 of 1973), s. 4, for "Mysore" (w.e.f. 1-11-1973), which was inserted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 8(1) (w.e.f. 1-11-1956).

[9] The word "Punjab," omitted by the Punjab Legislative Council (Abolition) Act, 1969 (46 of 1969), s. 4 (w.e.f. 7-1-1970).

[10] The words "Tamil Nadu" ins. by the Tamil Nadu Legislative Council Act, 2010 (16 of 2010), s. 3 (date to be notified).

[11] Subs. by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014 (6 of 2014), s. 96, for "Tamil Nadu" (w.e.f. 1-6-2014).

[12] Subs. by the West Bengal Legislative Council (Abolition) Act, 1969 (20 of 1969), s. 4 for "Uttar Pradesh and West Bengal" (w.e.f. 1-8-1969).

[1][(4) *******]

167. ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ರಚನೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ರಚನೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕೇಳಬಹುದಾದಂಥ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯು ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ, ಆದರೆ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸದಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು

– ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಧ್ಯಾಯ III.– ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲ

ಸಾಮಾನ್ಯ

168. ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ರಚನೆ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ವಿಧಾನಮಂಡಲ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು, ಮತ್ತು–

(ಎ) [2]****** [3][ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ], ಬಿಹಾರ, [4]****, [5][ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ], [6]*****, [7][ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ], [8][ಕರ್ನಾಟಕ], [9]**** [10][[11][ತಮಿಳುನಾಡು, ತೆಲಂಗಾಣ]] [12][ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ] ಈ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸದನಗಳನ್ನೂ;

(ಬಿ) ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸದನವನ್ನು

– ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲ್ವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 28ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲ್ವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 23ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ (ರದ್ದತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985 (1985ರ 34)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (01.06.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ "ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ ಅಧಿನಿಯಮ, 2005 (2006ರ 1)ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (30.3.2007 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಮುಂಬಯಿ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 20ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-5-1960 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಬಾಂಬೆ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ತಮಿಳುನಾಡು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ (ರದ್ದತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 40)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1986 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) 'ತಮಿಳುನಾಡು' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[7] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 20ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-5-1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[8] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 8(1)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೈಸೂರು" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (1973ರ 31)ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-11-73 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಮೈಸೂರು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[9] ಪಂಜಾಬ್ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ (ರದ್ದತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 46)ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (7-1-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಪಂಜಾಬ್" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[10] ತಮಿಳುನಾಡು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ ಅಧಿನಿಯಮ, 2010 (2010ರ 16)ರ ಪ್ರಕರಣ 3ರ ಮೂಲಕ "ತಮಿಳುನಾಡು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ)

[11] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014 (2014 ರ 6)ರ 96ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ತಮಿಳುನಾಡು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-6-2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[12] ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ (ರದ್ದತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 20)ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-8-1969 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Where there are two Houses of the Legislature of a State, one shall be known as the Legislative Council and the other as the Legislative Assembly, and where there is only one House, it shall be known as the Legislative Assembly.

169. **Abolition or creation of Legislative Councils in States.—** (1) Notwithstanding anything in article 168, Parliament may by law provide for the abolition of the Legislative Council of a State having such a Council or for the creation of such a Council in a State having no such Council, if the Legislative Assembly of the State passes a resolution to that effect by a majority of the total membership of the Assembly and by a majority of not less than two-thirds of the members of the Assembly present and voting.

(2) Any law referred to in clause (1) shall contain such provisions for the amendment of this Constitution as may be necessary to give effect to the provisions of the law and may also contain such supplemental, incidental and consequential provisions as Parliament may deem necessary.

(3) No such law as aforesaid shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.

[1][**170. Composition of the Legislative Assemblies.—** (1) Subject to the provisions of article 333, the Legislative Assembly of each State shall consist of not more than five hundred, and not less than sixty, members chosen by direct election from territorial constituencies in the State.

(2) For the purposes of clause (1), each State shall be divided into territorial constituencies in such manner that the ratio between the population of each constituency and the number of seats allotted to it shall, so far as practicable, be the same throughout the State.

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 9, for art, 170 (w.e.f. 1-11-1956).

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಎರಡು ಸದನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಲ್ಲಿ, ಒಂದನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆ ಎಂದು ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಸದನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆ ಎಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

169. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಸೃಜಿಸುವುದು.– (1) 168ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಇರುವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತು ಇಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸೃಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಆ ಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ಕೊಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಮೂರನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಆ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂತೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

(3) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][**170. ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಸಂರಚನೆ.–** (1) 333ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಐದುನೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಆದರೆ ಅರವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಹಂಚಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ - ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಅನುಪಾತವು ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 9ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 170ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][***Explanation.***— In this clause, the expression "population" means the population as ascertained at the last preceding census of which the relevant figures have been published:

Provided that the reference in this *Explanation* to the last preceding census of which the relevant figures have been published shall, until the relevant figures for the first census taken after the year [2][2026] have been published, be construed as a reference to the [3][2001] census.]

(3) Upon the completion of each census, the total number of seats in the Legislative Assembly of each State and the division of each State into territorial constituencies shall be readjusted by such authority and in such manner as Parliament may by law determine:

Provided that such readjustment shall not affect representation in the Legislative Assembly until the dissolution of the then existing Assembly:

[4][Provided further that such readjustment shall take effect from such date as the President may, by order, specify and until such readjustment takes effect, any election to the Legislative Assembly may be held on the basis of the territorial constituencies existing before such readjustment:

Provided also that until the relevant figures for the first census taken after the year [2][2026] have been published, it shall not be necessary to [5][readjust—

(i) the total number of seats in the Legislative Assembly of each State as readjusted on the basis of the 1971 census; and

(ii) the division of such State into territorial constituencies as may be readjusted on the basis of the [3][2001] census,

under this clause.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 29, for the *Explanation* (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 5, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).

[3] Subs. by the Constitution (Eighty-seventh Amendment) Act, 2003, s. 4, for "1991" (w.e.f. 22-6-2003). The figures "1991" were substituted for the original figures "1971" by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 5 (w.e.f. 21-2-2002).

[4] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 29 (w.e.f. 3-1-1977).

[5] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 5, for certain words (w.e.f. 21-2-2002).

[1][*ವಿವರಣೆ.*– ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ "ಜನಸಂಖ್ಯೆ" ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆ:

ಪರಂತು, ಈ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು [2][2026 ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವರೆಗೆ, [3][2001 ರ] ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.]

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನಗಣತಿಯು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಮತ್ತು ಅಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ಆಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆ ಆಗುವವರೆಗೆ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:]

[4][ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಅಂಥ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಗೆ ಮೊದಲು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಬಹುದು:

ಮತ್ತೂ ಪರಂತು, [2][2026 ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವರೆಗೆ, ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ,–

[5][(i) 1971ರ ಜನಗಣತಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು; ಮತ್ತು

(ii) [3][2001ರ] ಜನಗಣತಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಬಹುದಾದಂತೆ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸುವುದನ್ನು

– ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ವಿವರಣೆ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ "2000ದ" ಮತ್ತು "1971ರ" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21.2.2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "1991ರ" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (22.06.2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (21.02.2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "1991" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು "1971"ರ ಮೂಲ ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21.2.2002 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

171. Composition of the Legislative Councils.— (1) The total number of members in the Legislative Council of a State having such a Council shall not exceed [1][one-third] of the total number of members in the Legislative Assembly of that State:

Provided that the total number of members in the Legislative Council of a State shall in no case be less than forty.

(2) Until Parliament by law otherwise provides, the composition of the Legislative Council of a State shall be as provided in clause (3).

(3) Of the total number of members of the Legislative Council of a State—

(a) as nearly as may be, one-third shall be elected by electorates consisting of members of municipalities, district boards and such other local authorities in the State as Parliament may by law specify;

(b) as nearly as may be, one-twelfth shall be elected by electorates consisting of persons residing in the State who have been for at least three years graduates of any university in the territory of India or have been for at least three years in possession of qualifications prescribed by or under any law made by Parliament as equivalent to that of a graduate of any such university;

(c) as nearly as may be, one-twelfth shall be elected by electorates consisting of persons who have been for at least three years engaged in teaching in such educational institutions within the State, not lower in standard than that of a secondary school, as may be prescribed by or under any law made by Parliament;

(d) as nearly as may be, one-third shall be elected by the members of the Legislative Assembly of the State from amongst persons who are not members of the Assembly;

(e) the remainder shall be nominated by the Governor in accordance with the provisions of clause (5).

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 10, for "one-fourth" (w.e.f. 1-11-1956).

171. ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸಂರಚನೆ.– (1) ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಇರುವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ [1][ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು] ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ರಚನೆಯು (3)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪೌರಸಭೆಗಳ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮತದಾರರ ಗಣಗಳಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪದವೀಧರರಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಆಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪದವೀಧರನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಆಗಿರುವ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮತದಾರರ ಗಣಗಳಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ದರ್ಜೆಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಂತಹ ದರ್ಜೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಾದರೂ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಮತದಾರರ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು;

(ಡಿ) ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಆ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಇ) ಉಳಿದ ಸದಸ್ಯರು (5)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ "ಕಾಲು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತಲೂ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-11-1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(4) The members to be elected under sub-clauses (a), (b) and (c) of clause (3) shall be chosen in such territorial constituencies as may be prescribed by or under any law made by Parliament, and the elections under the said sub-clauses and under sub-clause (d) of the said clause shall be held in accordance with the system of proportional representation by means of the single transferable vote.

(5) The members to be nominated by the Governor under sub-clause (*e*) of clause (3) shall consist of persons having special knowledge or practical experience in respect of such matters as the following, namely:—

Literature, science, art, co-operative movement and social service.

172. Duration of State Legislatures.— (1) Every Legislative Assembly of every State, unless sooner dissolved, shall continue for [1][five years] from the date appointed for its first meeting and no longer and the expiration of the said period of [1][five years] shall operate as a dissolution of the Assembly:

Provided that the said period may, while a Proclamation of Emergency is in operation, be extended by Parliament by law for a period not exceeding one year at a time and not extending in any case beyond a period of six months after the Proclamation has ceased to operate.

(2) The Legislative Council of a State shall not be subject to dissolution, but as nearly as possible one-third of the members thereof shall retire as soon as may be on the expiration of every second year in accordance with the provisions made in that behalf by Parliament by law.

173. Qualification for membership of the State Legislature.— A person shall not be qualified to be chosen to fill a seat in the Legislature of a State unless he—

[2][(*a*) is a citizen of India, and makes and subscribes before some person authorised in that behalf by the Election Commission an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule;]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 30, for "five years" (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 24, for "six years" (w.e.f. 6-9-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 4, for cl. (*a*) (w.e.f. 5-10-1963).

(4) (3)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ), (ಬಿ) ಮತ್ತು (ಸಿ) ಉಪಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗಬೇಕಾದ ಸದಸ್ಯರು ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸದರಿ ಉಪಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಮತ್ತು ಸದರಿ ಖಂಡದ (ಡಿ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗನುಸಾರ ಏಕವರ್ಗಾವಣೀಯ ಮತದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಇ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತರಾಗಬೇಕಾದ ಸದಸ್ಯರು ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಂದರೆ,–

ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ, ಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

172. ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಅವಧಿ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದ ಹೊರತು ಅದು ತನ್ನ ಮೊದಲ ಸಭೆಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ [1][ಐದು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸದರಿ [1][ಐದು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯ ಮುಕ್ತಾಯವು ಆ ಸದನದ ವಿಸರ್ಜನೆಯು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಸದರಿ ಅವಧಿಯನ್ನು ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮೀರಿ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆಗೊಳಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದರ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಎರಡನೇ ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನಿವೃತ್ತರಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

173. ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ.– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

[2][(ಎ) ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಹೊರತು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ರುಜು ಮಾಡಿರುವ ಹೊರತು;]

---

1 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 24ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (6–9–1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 30ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಐದು ವರ್ಷಗಳ" ಎಂಬ ಮೂಲ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಆರು ವರ್ಷಗಳ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (3–1–1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

2 ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಎ) ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (5.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) is, in the case of a seat in the Legislative Assembly, not less than twenty-five years of age and, in the case of a seat in the Legislative Council, not less than thirty years of age; and

(c) possesses such other qualifications as may be prescribed in that behalf by or under any law made by Parliament.

[1][**174. Sessions of the State Legislature, prorogation and dissolution.—** (1) The Governor shall from time to time summon the House or each House of the Legislature of the State to meet at such time and place as he thinks fit, but six months shall not intervene between its last sitting in one session and the date appointed for its first sitting in the next session.

(2) The Governor may from time to time—

(a) prorogue the House or either House;

(b) dissolve the Legislative Assembly.]

175. Right of Governor to address and send messages to the House or Houses.— (1) The Governor may address the Legislative Assembly or, in the case of a State having a Legislative Council, either House of the Legislature of the State, or both Houses assembled together, and may for that purpose require the attendance of members.

(2) The Governor may send messages to the House or Houses of the Legislature of the State, whether with respect to a Bill then pending in the Legislature or otherwise, and a House to which any message is so sent shall with all convenient despatch consider any matter required by the message to be taken into consideration.

176. Special address by the Governor.— (1) At the commencement of [2][the first session after each general election to the Legislative Assembly and at the commencement of the first session of each year], the Governor shall address the Legislative Assembly or, in the case of a State having a Legislative Council, both Houses assembled together and inform the Legislature of the causes of its summons.

(2) Provision shall be made by the rules regulating the procedure of the House or either House for the allotment of time for discussion of the matters referred to in such address [3]***.

---

[1] Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 8, for art.174 (w.e.f. 18-6-1951).

[2] Subs. by s. 9, *ibid.*, for "every session" (w.e.f. 18-6-1951).

[3] The words "and for the precedence of such discussion over other business of the House" omitted by s. 9, *ibid.* (w.e.f. 18-6-1951).

(ಬಿ) ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿರುವ ಹೊರತು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸ್ಥಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿರುವ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಹೊರತು

– ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][**174. ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿವೇಶನಗಳು, ಅಧಿವೇಶನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ.**– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನವನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನವನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಒಂದು ಅಧಿವೇಶನದ ಕೊನೆಯ ಉಪವೇಶನದ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಅಧಿವೇಶನದ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪವೇಶನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ದಿನಾಂಕದ ನಡುವೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅಂತರವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ,-

(ಎ) ಸದನದ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಅಥವಾ ಎರಡು ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು.]

175. ಸದನವನ್ನು ಅಥವಾ ಸದನಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಇರುವ ಹಕ್ಕು.– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸದನವನ್ನು ಅಥವಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಭೆ ಸೇರಿರುವ ಉಭಯ ಸದನಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸದಸ್ಯರ ಹಾಜರಾತಿಯನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆಗ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿದಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸದನಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಯಾವ ಸದನಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸಂದೇಶವನ್ನು, ಹಾಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸದನವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆ ಸಂದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನುಕೂಲವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆ ಸದನವು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

176. ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ.– (1) [2][ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿವರ್ಷದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ] ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಭೆ ಸೇರಿರುವ ಉಭಯ ಸದನಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಕರೆದಿರುವುದರ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಂಥ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ [3]* * * * ಸದನದ ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವಂಥ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 8ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 174ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (18.6.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 9ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (18.6.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 9ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಸದನದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗಿಂತ ಆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಅಗ್ರ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಡುವಂತೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (18.6.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

177. Rights of Ministers and Advocate-General as respects the Houses.— Every Minister and the Advocate-General for a State shall have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, the Legislative Assembly of the State or, in the case of a State having a Legislative Council, both Houses, and to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, any committee of the Legislature of which he may be named a member, but shall not, by virtue of this article, be entitled to vote.

Officers of the State Legislature

178. The Speaker and Deputy Speaker of the Legislative Assembly.— Every Legislative Assembly of a State shall, as soon as may be, choose two members of the Assembly to be respectively Speaker and Deputy Speaker thereof and, so often as the office of Speaker or Deputy Speaker becomes vacant, the Assembly shall choose another member to be Speaker or Deputy Speaker, as the case may be.

179. Vacation and resignation of, and removal from, the offices of Speaker and Deputy Speaker.— A member holding office as Speaker or Deputy Speaker of an Assembly—

(a) shall vacate his office if he ceases to be a member of the Assembly;

(b) may at any time by writing under his hand addressed, if such member is the Speaker, to the Deputy Speaker, and if such member is the Deputy Speaker, to the Speaker, resign his office; and

(c) may be removed from his office by a resolution of the Assembly passed by a majority of all the then members of the Assembly:

Provided that no resolution for the purpose of clause (*c*) shall be moved unless at least fourteen days' notice has been given of the intention to move the resolution:

Provided further that, whenever the Assembly is dissolved, the Speaker shall not vacate his office until immediately before the first meeting of the Assembly after the dissolution.

180. Power of the Deputy Speaker or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Speaker.— (1) While the office of Speaker is vacant, the duties of the office shall be performed by the Deputy Speaker or, if the office of Deputy Speaker is also vacant, by such member of the Assembly as the Governor may appoint for the purpose.

(2) During the absence of the Speaker from any sitting of the Assembly the Deputy Speaker or, if he is also absent, such person as may be determined by the rules of procedure of the Assembly, or, if no such person is present, such other person as may be determined by the Assembly, shall act as Speaker.

177. ಸದನಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಡ್ವೊಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ನ ಹಕ್ಕುಗಳು.– ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಮತ್ತು ಅಡ್ವೊಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅವನನ್ನು ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಿರಬಹುದಾದಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಅನ್ಯಥಾ ಅವುಗಳ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮತದಾನ ಮಾಡಲು ಅವನು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

178. ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ.– ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ತನ್ನ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವು ಖಾಲಿ ಆದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

179. ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಪದಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.– ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸದಸ್ಯನು,–

(ಎ) ಆ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದರೆ ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರೆ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು:

ಪರಂತು, (ಸಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಆಶಯದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ವಿಧಾನಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಾಗಲೆಲ್ಲ, ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದ ತರುವಾಯ ನಡೆಯುವ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದ ಸಮಯದವರೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

180. ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವೂ ಖಾಲಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಅವನೂ ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ ಸಭೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಜರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಭೆಯು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

181. The Speaker or the Deputy Speaker not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration.— (1) At any sitting of the Legislative Assembly, while any resolution for the removal of the Speaker from his office is under consideration, the Speaker, or while any resolution for the removal of the Deputy Speaker from his office is under consideration, the Deputy Speaker, shall not, though he is present, preside, and the provisions of clause (2) of article 180 shall apply in relation to every such sitting as they apply in relation to a sitting from which the Speaker or, as the case may be, the Deputy Speaker, is absent.

(2) The Speaker shall have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, the Legislative Assembly while any resolution for his removal from office is under consideration in the Assembly and shall, notwithstanding anything in article 189, be entitled to vote only in the first instance on such resolution or on any other matter during such proceedings but not in the case of an equality of votes.

182. The Chairman and Deputy Chairman of the Legislative Council.— The Legislative Council of every State having such Council shall, as soon as may be, choose two members of the Council to be respectively Chairman and Deputy Chairman thereof and, so often as the office of Chairman or Deputy Chairman becomes vacant, the Council shall choose another member to be Chairman or Deputy Chairman, as the case may be.

183. Vacation and resignation of, and removal from, the offices of Chairman and Deputy Chairman.— A member holding office as Chairman or Deputy Chairman of a Legislative Council—

(a) shall vacate his office if he ceases to be a member of the Council;

(b) may at any time by writing under his hand addressed, if such member is the Chairman, to the Deputy Chairman, and if such member is the Deputy Chairman, to the Chairman, resign his office; and

(c) may be removed from his office by a resolution of the Council passed by a majority of all the then members of the Council:

Provided that no resolution for the purpose of clause (*c*) shall be moved unless at least fourteen days' notice has been given of the intention to move the resolution.

184. Power of the Deputy Chairman or other person to perform the duties of the office of, or to act as, Chairman.— (1) While the office of Chairman is vacant, the duties of the office shall be performed by the Deputy Chairman or, if the office of Deputy Chairman is also vacant, by such member of the Council as the Governor may appoint for the purpose.

181. ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.– (1) ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು, ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. 180ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವ ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು 189ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಮಾತ್ರ ಮತಕೊಡುವ ಹಕ್ಕು ಅವನಿಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ, ಮತಗಳು ಸಮವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಕೊಡಲು ಅವನು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

182. ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ.– ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು, ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅದರ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಭಾಪತಿಯ ಪದವು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿ ಆದಾಗಲೆಲ್ಲ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

183. ಸಭಾಪತಿಯು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಪದಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಪದಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.– ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸದಸ್ಯನು,–

(ಎ) ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನು ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು:

ಪರಂತು, (ಸಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಆಶಯದ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊರತು ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

184. ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಸಭಾಪತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಪದವೂ ಖಾಲಿಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನು ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) During the absence of the Chairman from any sitting of the Council the Deputy Chairman or, if he is also absent, such person as may be determined by the rules of procedure of the Council, or, if no such person is present, such other person as may be determined by the Council, shall act as Chairman.

185. The Chairman or the Deputy Chairman not to preside while a resolution for his removal from office is under consideration.— (1) At any sitting of the Legislative Council, while any resolution for the removal of the Chairman from his office is under consideration, the Chairman, or while any resolution for the removal of the Deputy Chairman from his office is under consideration, the Deputy Chairman, shall not, though he is present, preside, and the provisions of clause (2) of article 184 shall apply in relation to every such sitting as they apply in relation to a sitting from which the Chairman or, as the case may be, the Deputy Chairman is absent.

(2) The Chairman shall have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, the Legislative Council while any resolution for his removal from office is under consideration in the Council and shall, notwithstanding anything in article 189, be entitled to vote only in the first instance on such resolution or on any other matter during such proceedings but not in the case of an equality of votes.

186. Salaries and allowances of the Speaker and Deputy Speaker and the Chairman and Deputy Chairman.— There shall be paid to the Speaker and the Deputy Speaker of the Legislative Assembly, and to the Chairman and the Deputy Chairman of the Legislative Council, such salaries and allowances as may be respectively fixed by the Legislature of the State by law and, until provision in that behalf is so made, such salaries and allowances as are specified in the Second Schedule.

187. Secretariat of State Legislature.— (1) The House or each House of the Legislature of a State shall have a separate secretarial staff:

Provided that nothing in this clause shall, in the case of the Legislature of a State having a Legislative Council, be construed as preventing the creation of posts common to both Houses of such Legislature.

(2) The Legislature of a State may by law regulate the recruitment, and the conditions of service of persons appointed, to the secretarial staff of the House or Houses of the Legislature of the State.

(2) ಪರಿಷತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭಾಪತಿಯು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವಾಗ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು, ಅಥವಾ ಅವನೂ ಗೈರುಹಾಜರಿರುವಾಗ ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಜರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ಪರಿಷತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

185. ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.– (1) ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಭಾಪತಿಯು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು, ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಹಾಜರಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು 184ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿರುವ ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪವೇಶನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಭಾಪತಿಯು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು 189ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಮತ ಕೊಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ, ಮತಗಳು ಸಮನಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ಕೊಡುವ ಹಕ್ಕು ಅವನಿಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

186. ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಹಾಗೂ ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.– ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

187. ರಾಜ್ಯವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಚಿವಾಲಯ.– (1) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು.

(3) Until provision is made by the Legislature of the State under clause (2), the Governor may, after consultation with the Speaker of the Legislative Assembly or the Chairman of the Legislative Council, as the case may be, make rules regulating the recruitment, and the conditions of service of persons appointed, to the secretarial staff of the Assembly or the Council, and any rules so made shall have effect subject to the provisions of any law made under the said clause.

Conduct of Business

188. Oath or affirmation by members.— Every member of the Legislative Assembly or the Legislative Council of a State shall, before taking his seat, make and subscribe before the Governor, or some person appointed in that behalf by him, an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule.

189. Voting in Houses, power of Houses to act notwithstanding vacancies and quorum.— (1) Save as otherwise provided in this Constitution, all questions at any sitting of a House of the Legislature of a State shall be determined by a majority of votes of the members present and voting, other than the Speaker or Chairman, or person acting as such.

The Speaker or Chairman, or person acting as such, shall not vote in the first instance, but shall have and exercise a casting vote in the case of an equality of votes.

(2) A House of the Legislature of a State shall have power to act notwithstanding any vacancy in the membership thereof, and any proceedings in the Legislature of a State shall be valid notwithstanding that it is discovered subsequently that some person who was not entitled so to do sat or voted or otherwise took part in the proceedings.

[1][(3) Until the Legislature of the State by law otherwise provides, the quorum to constitute a meeting of a House of the Legislature of a State shall be ten members or one-tenth of the total number of members of the House, whichever is greater.

(4) If at any time during a meeting of the Legislative Assembly or the Legislative Council of a State there is no quorum, it shall be the duty of the Speaker or Chairman, or person acting as such, either to adjourn the House or to suspend the meeting until there is a quorum.]

---

[1] Omitted by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 31 (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

(3) (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಆ ಸಭೆಯ ಅಥವಾ ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಚಿವಾಲಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿರ್ವಹಣೆ

188. ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು, ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಸಮಕ್ಷಮ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮಕ್ಷಮ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿರುವ ನಮೂನೆಗೆ ಅನುಸಾರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರುಜು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

189. ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ, ಖಾಲಿಸ್ಥಾನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕೋರಂ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಸದನದ ಯಾವುದೇ ಉಪವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತಕೊಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪ್ರಥಮತಃ ಮತ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮತಗಳು ಸಮನಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಮತವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅವನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿ ಆಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆ ಸದನವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುವೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಲು, ಮತ ಕೊಡಲು ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಆ ತರುವಾಯ ಕಂಡು ಬಂದಾಗ್ಯೂ, ಆ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು ಸಿಂಧುವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(3) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಸಭೆಯು ನಡೆಯಲು ಒಂದು ಸದನದ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರು ಅಥವಾ ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚೋ ಅದು ಆ ಸದನದ ಸಭೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಕೋರಂ ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋರಂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಕೋರಂ ಆಗುವವರೆಗೆ ಸದನವನ್ನು ಮುಂದೂಡುವುದು ಅಥವಾ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 31ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.06.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Disqualifications of Members

190. Vacation of seats.— (1) No person shall be a member of both Houses of the Legislature of a State and provision shall be made by the Legislature of the State by law for the vacation by a person who is chosen a member of both Houses of his seat in one house or the other.

(2) No person shall be a member of the Legislatures of two or more States specified in the First Schedule and if a person is chosen a member of the Legislatures of two or more such States, then, at the expiration of such period as may be specified in rules[1] made by the President, that person's seat in the Legislatures of all such States shall become vacant, unless he has previously resigned his seat in the Legislatures of all but one of the States.

(3) If a member of a House of the Legislature of a State—

(*a*) becomes subject to any of the disqualifications mentioned in [2][clause (1) or clause (2) of article 191]; or

[3][(*b*) resigns his seat by writing under his hand addressed to the speaker or the Chairman, as the case may be, and his resignation is accepted by the Speaker or the Chairman, as the case may be,]

his seat shall thereupon become vacant:

[4][Provided that in the case of any resignation referred to in sub-clause (*b*), if from information received or otherwise and after making such inquiry as he thinks fit, the Speaker or the Chairman, as the case may be, is satisfied that such resignation is not voluntary or genuine, he shall not accept such resignation.]

(4) If for a period of sixty days a member of a House of the Legislature of a State is without permission of the House absent from all meetings thereof, the House may declare his seat vacant:

Provided that in computing the said period of sixty days no account shall be taken of any period during which the House is prorogued or is adjourned for more than four consecutive days.

---

[1] *See* the Prohibition of Simultaneous Membership Rules, 1950 published by the Ministry of Law Notification number F. 46/50-C, dated the 26th January, 1950, Gazette of India, Extraordinary, p. 678.

[2] Subs. by the Constitution (Fifty-second Amendment) Act, 1985, s. 4, for "clause (*1*) of article 191" (w.e.f. 1-3-1985).

[3] Subs. by the Constitution (Thirty-third Amendment) Act, 1974, s. 3 (w.e.f. 19-5-1974).

[4] Ins. by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 19-5-1974).

ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

190. ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು.– (1) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರೆ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅವನು ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸದನದ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಂಥ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದರೆ, ಆಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಚಿಸಿದ [1]ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅವನು ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಹೊರತು ಉಳಿದ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆ ಮೊದಲೇ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟಿರದಿದ್ದರೆ ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು,–

(ಎ) [2][191ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 2ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ] ನಮೂದಿಸಿರುವ ಅನರ್ಹತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಒಳಗಾದರೆ; ಅಥವಾ

[3][(ಬಿ) ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಸಭಾಪತಿಗೆ ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮತ್ತು ಅವನ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ]

– ಆ ನಂತರ ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

[4][ಪರಂತು, (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ರಾಜೀನಾಮೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಸಭಾಪತಿಯು ತನಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಮತ್ತು ತನಗೆ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಬಳಿಕ, ಆ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಥವಾ ಅದು ನೈಜವಾದುದಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಗಂಡರೆ, ಅವನು ಅಂಥ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(4) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಸದನದ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸಭೆಗಳಿಗೂ ಗೈರುಹಾಜರಾದರೆ, ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಆ ಸದನವು ಘೋಷಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಸದರಿ ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಆ ಸದನದ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲಾದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ನಿರಂತರ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮುಂದೂಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಏಕಕಾಲಿಕ ಸದಸ್ಯತ್ವ ನಿಷೇಧ ನಿಯಮಗಳು, 1950 – ಭಾರತ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ 678ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಕಾನೂನು ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಎಫ್. 46/50–ಸಿ, ದಿನಾಂಕ: 26ನೇ ಜನವರಿ 1950 ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "191ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ" ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.03.1985ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (19.05.1974 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (19.05.1974 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

191. Disqualifications for membership.— (1) A person shall be disqualified for being chosen as, and for being, a member of the Legislative Assembly or Legislative Council of a State—

[1][(*a*) if he holds any office of profit under the Government of India or the Government of any State specified in the First Schedule, other than an office declared by the Legislature of the State by law not to disqualify its holder;]

(b) if he is of unsound mind and stands so declared by a competent court;

(c) if he is an undischarged insolvent;

(d) if he is not a citizen of India, or has voluntarily acquired the citizenship of a foreign State, or is under any acknowledgment of allegiance or adherence to a foreign State;

(e) if he is so disqualified by or under any law made by Parliament.

[2][***Explanation.—*** For the purposes of this clause], a person shall not be deemed to hold an office of profit under the Government of India or the Government of any State specified in the First Schedule by reason only that he is a Minister either for the Union or for such State.

[3][(2) A person shall be disqualified for being a member of the Legislative Assembly or Legislative Council of a State if he is so disqualified under the Tenth Schedule.]

[4][**192. Decision on questions as to disqualifications of members**.— (1) If any question arises as to whether a member of a House of the Legislature of a State has become subject to any of the disqualifications mentioned in clause (1) of article 191, the question shall be referred for the decision of the Governor and his decision shall be final.

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 32 to read as "(a) if he holds any such office of profit under the Government of India or the Government of any State specified in the First Schedule as is declared by Parliament by law to disqualify its holder" (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Fifty-second Amendment) Act, 1985, s. 5, for "(2) For the purposes of this article" (w.e.f. 1-3-1985).

[3] Ins. by s. 5, *ibid.* (w.e.f. 1-3-1985).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 33, for art. 192 (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 25, for art. 192 (w.e.f. 20-6-1979).

191. ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು.– (1) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

[1][(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದವನು ಹಾಗೆ ಅನರ್ಹನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೆ;]

(ಬಿ) ಅಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಸಕ್ಷಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹಾಗೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದರೆ;

(ಸಿ) ಅವಿಮುಕ್ತ ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದರೆ;

(ಡಿ) ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ನಾಗರಿಕತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆರ್ಜಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆ ಅಥವಾ ಅನುಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ;

(ಇ) ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆಂದು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ.

– ಅವನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಲು ಅಥವಾ ಅದರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[2][***ವಿವರಣೆ.–*** ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ಅವನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[3][(2) ಹತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

[4][**192. ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ತೀರ್ಮಾನ.–** (1) ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು 191ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ಯಾವುವೇ ಅನರ್ಹತೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಯೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 32ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಆತನು ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅವರ ಪದಧಾರಣವನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲು ಘೋಷಿಸಿದರೆ" ಎಂದು ಓದಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.3.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.3.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] 192ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 33ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 25ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-79ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Before giving any decision on any such question, the Governor shall obtain the opinion of the Election Commission and shall act according to such opinion.]

193. Penalty for sitting and voting before making oath or affirmation under article 188 or when not qualified or when disqualified.— If a person sits or votes as a member of the Legislative Assembly or the Legislative Council of a State before he has complied with the requirements of article 188, or when he knows that he is not qualified or that he is disqualified for membership thereof, or that he is prohibited from so doing by the provisions of any law made by Parliament or the Legislature of the State, he shall be liable in respect of each day on which he so sits or votes to a penalty of five hundred rupees to be recovered as a debt due to the State.

Powers, Privileges and Immunities of State Legislatures and their Members

194. Powers, privileges, etc., of the Houses of Legislatures and of the members and committees thereof.— (1) Subject to the provisions of this Constitution and to the rules and standing orders regulating the procedure of the Legislature, there shall be freedom of speech in the Legislature of every State.

(2) No member of the Legislature of a State shall be liable to any proceedings in any court in respect of anything said or any vote given by him in the Legislature or any committee thereof, and no person shall be so liable in respect of the publication by or under the authority of a House of such a Legislature of any report, paper, votes or proceedings.

[1][(3) In other respects, the powers, privileges and immunities of a House of the Legislature of a State, and of the members and the committees of a House of such Legislature, shall be such as may from time to time be defined by the Legislature by law, and, until so defined, [2][shall be those of that House and of its members and committees immediately before the coming into force of section 26 of the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978].

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 34 to read as follows :

"(3) In other respects, the powers, privileges and immunities of a House of the Legislature of a State, and of the members and the committees of a House of such Legislature, shall be those of that House, and of its members and Committees, at the commencement of section 34 of the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, and as may be evolved by such House of the House of the People, and of its members and committees where such House is the Legislative Assembly and in accordance with those of the Council of States, and of its members and committees where such House is the Legislative Council." (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 19-6-1979)."

[2] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 26, for certain words (w.e.f. 20-6-1979).

(2) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

193. 188ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹತೆಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಮತ್ತು ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಂಡ.– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ 188ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಅಥವಾ ಅದರ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ತಾನು ಅರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ತಾನು ಅನರ್ಹನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳು ತಾನು ಸದನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಮತ ಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೂ, ಅವನು ಸದನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಅಥವಾ ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅವನು ಹಾಗೆ ಕುಳಿತ ಅಥವಾ ಮತ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿದಿನಕ್ಕೂ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಂಡವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬದ್ಧನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ದಂಡವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಸಾಲದಂತೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ರಾಜ್ಯವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು

194. ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಗಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯೀ ಆದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೇಳಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುವೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಯಾವುದೇ ವರದಿಗೆ, ಪತ್ರಕ್ಕೆ, ಮತಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ನಡವಳಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಾಗೆ ಗುರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][(3) ಇತರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರಿಭಾಷಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಪರಿಭಾಷಿಸುವವರೆಗೆ, [2][1978ರ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮದ 26ನೆಯ ಪ್ರಕರಣವು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ಸಭೆಗೆ, ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಂತಹ ಅವೇ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 34ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ,–

"(3) ಇತರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ, ಸದನದ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು, ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 34ನೇ ಪ್ರಕರಣವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮುಂಚೆ ಆ ಸಭೆಗೆ, ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಂಥ ಅವೇ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು ಇರತಕ್ಕದ್ದು, ಅಂಥ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಆ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸದನದ ಅಂಥ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಂಥ ಅವೇ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು" (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (19.06.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 26ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(4) The provisions of clauses (1), (2) and (3) shall apply in relation to persons who by virtue of this Constitution have the right to speak in, and otherwise to take part in the proceedings of, a House of the Legislature of a State or any committee thereof as they apply in relation to members of that Legislature.

195. Salaries and allowances of members.— Members of the Legislative Assembly and the Legislative Council of a State shall be entitled to receive such salaries and allowances as may from time to time be determined, by the Legislature of the State by law and, until provision in that respect is so made, salaries and allowances at such rates and upon such conditions as were immediately before the commencement of this Constitution applicable in the case of members of the Legislative Assembly of the corresponding Province.

Legislative Procedure

196. Provisions as to introduction and passing of Bills.— (1) Subject to the provisions of articles 198 and 207 with respect to Money Bills and other financial Bills, a Bill may originate in either House of the Legislature of a State which has a Legislative Council.

(2) Subject to the provisions of articles 197 and 198, a Bill shall not be deemed to have been passed by the Houses of the Legislature of a State having a Legislative Council unless it has been agreed to by both Houses, either without amendment or with such amendments only as are agreed to by both Houses.

(3) A Bill pending in the Legislature of a State shall not lapse by reason of the prorogation of the House or Houses thereof.

(4) A Bill pending in the Legislative Council of a State which has not been passed by the Legislative Assembly shall not lapse on a dissolution of the Assembly.

(5) A Bill which is pending in the Legislative Assembly of a State, or which having been passed by the Legislative Assembly is pending in the Legislative Council, shall lapse on a dissolution of the Assembly.

197. Restriction on powers of Legislative Council as to Bills other than Money Bills.— (1) If after a Bill has been passed by the Legislative Assembly of a State having a Legislative Council and transmitted to the Legislative Council—

(4) (1)ನೆಯ, (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹಕ್ಕು ಹೊಂದಿರುವವರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

195. ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಸದಸ್ಯರು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಯಾಯ ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿಧಾಯೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

196. ವಿಧೇಯಕಗಳ ಮಂಡನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ 198ನೆಯ ಮತ್ತು 207ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮತಃ ಮಂಡಿಸಬಹುದು.

(2) 197ನೆಯ ಮತ್ತು 198ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳು, ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಒಪ್ಪಿರುವಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಹೊರತು ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವು, ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನವನ್ನು ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರದ ವಿಧೇಯಕವು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧೇಯಕವು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

197. ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಲ್ಲದ ಇತರ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.– (1) ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ತರುವಾಯ,–

(a) the Bill is rejected by the Council; or

(b) more than three months elapse from the date on which the Bill is laid before the Council without the Bill being passed by it; or

(c) the Bill is passed by the Council with amendments to which the Legislative Assembly does not agree;

the Legislative Assembly may, subject to the rules regulating its procedure, pass the Bill again in the same or in any subsequent session with or without such amendments, if any, as have been made, suggested or agreed to by the Legislative Council and then transmit the Bill as so passed to the Legislative Council.

(2) If after a Bill has been so passed for the second time by the Legislative Assembly and transmitted to the Legislative Council—

(a) the Bill is rejected by the Council; or

(b) more than one month elapses from the date on which the Bill is laid before the Council without the Bill being passed by it; or

(c) the Bill is passed by the Council with amendments to which the Legislative Assembly does not agree;

the Bill shall be deemed to have been passed by the Houses of the Legislature of the State in the form in which it was passed by the Legislative Assembly for the second time with such amendments, if any, as have been made or suggested by the Legislative Council and agreed to by the Legislative Assembly.

(3) Nothing in this article shall apply to a Money Bill.

198. Special procedure in respect of Money Bills.— (1) A Money Bill shall not be introduced in a Legislative Council.

(2) After a Money Bill has been passed by the Legislative Assembly of a State having a Legislative Council, it shall be transmitted to the Legislative Council for its recommendations, and the Legislative Council shall within a period of fourteen days from the date of its receipt of the Bill return the Bill to the Legislative Assembly with its recommendations, and the Legislative Assembly may thereupon either accept or reject all or any of the recommendations of the Legislative Council.

(3) If the Legislative Assembly accepts any of the recommendations of the Legislative Council, the Money Bill shall be deemed to have been passed by both Houses with the amendments recommended by the Legislative Council and accepted by the Legislative Assembly.

(ಎ) ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಪರಿಷತ್ತು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದಿರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅದು ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರದೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಗತಿಸಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಆ ವಿಧೇಯಕವು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಪ್ಪದೆ ಇರುವಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ

– ವಿಧಾನಸಭೆಯು, ತನ್ನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅದೇ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮುಂದಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಾಗಲಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಮಾಡಿದ, ಸೂಚಿಸಿದ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಪುನಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಹಾಗೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು.

(2) ವಿಧೇಯಕವು ಹಾಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸಲ ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ತರುವಾಯ,–

(ಎ) ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಪರಿಷತ್ತು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದಿರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರದೆ; ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಗತಿಸಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಆ ವಿಧೇಯಕವು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಪ್ಪದೆ ಇರುವಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ

– ಆ ವಿಧೇಯಕವು, ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಸೂಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಪ್ಪಿರುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ, ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಅದು ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಧನವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

198. ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.– (1) ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಕೋರಿ ಅದನ್ನು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಆ ವಿಧೇಯಕವು ತನಗೆ ತಲುಪಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು.

(3) ವಿಧಾನಸಭೆಯು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಆ ಧನವಿಧೇಯಕವು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) If the Legislative Assembly does not accept any of the recommendations of the Legislative Council, the Money Bill shall be deemed to have been passed by both Houses in the form in which it was passed by the Legislative Assembly without any of the amendments recommended by the Legislative Council.

(5) If a Money Bill passed by the Legislative Assembly and transmitted to the Legislative Council for its recommendations is not returned to the Legislative Assembly within the said period of fourteen days, it shall be deemed to have been passed by both Houses at the expiration of the said period in the form in which it was passed by the Legislative Assembly.

199. Definition of "Money Bills".— (1) For the purposes of this Chapter, a Bill shall be deemed to be a Money Bill if it contains only provisions dealing with all or any of the following matters, namely:—

(a) the imposition, abolition, remission, alteration or regulation of any tax;

(b) the regulation of the borrowing of money or the giving of any guarantee by the State, or the amendment of the law with respect to any financial obligations undertaken or to be undertaken by the State;

(c) the custody of the Consolidated Fund or the Contingency Fund of the State, the payment of moneys into or the withdrawal of moneys from any such Fund;

(d) the appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of the State;

(e) the declaring of any expenditure to be expenditure charged on the Consolidated Fund of the State, or the increasing of the amount of any such expenditure;

(f) the receipt of money on account of the Consolidated Fund of the State or the public account of the State or the custody or issue of such money; or

(g) any matter incidental to any of the matters specified in sub-clauses (a) to (f).

(2) A Bill shall not be deemed to be a Money Bill by reason only that it provides for the imposition of fines or other pecuniary penalties, or for the demand or payment of fees for licences or fees for services rendered, or by reason that it provides for the imposition, abolition, remission, alteration or regulation of any tax by any local authority or body for local purposes.

(4) ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಯಾವ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಆ ಧನವಿಧೇಯಕವು, ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯೇ ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉಭಯಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅದರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅದು ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

199. "ಧನವಿಧೇಯಕಗಳು" ಎಂಬುದರ ಪರಿಭಾಷೆ.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಧನವಿಧೇಯಕವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು,-

(ಎ) ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು, ರದ್ದು ಮಾಡುವುದು, ಮಾಫಿ ಮಾಡುವುದು, ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯವು ಹಣವನ್ನು ಸಾಲವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಖಾತ್ರಿ ಕೊಡುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯವು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಥವಾ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಹಣಕಾಸಿನ ಯಾವುವೇ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾನೂನನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವುದು;

(ಸಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಅಥವಾ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಯ ಅಭಿರಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿಧಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು;

(ಡಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದು;

(ಇ) ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚವೆಂದು ಘೋಷಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು;

(ಎಫ್) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಜಮೆಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಹಣವನ್ನು ಅಭಿರಕ್ಷಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಕೊಡುವುದು; ಅಥವಾ

(ಜಿ) (ಎ) ಯಿಂದ (ಎಫ್) ವರೆಗಿನ ಉಪಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ.

(2) ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಜುಲ್ಮಾನೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಹಣದ ರೂಪದ ದಂಡಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಫೀಜನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಥವಾ ನಿಕಾಯವು ಸ್ಥಳೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾಫಿಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದ, ಅದನ್ನು ಧನವಿಧೇಯಕವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) If any question arises whether a Bill introduced in the Legislature of a State which has a Legislative Council is a Money Bill or not, the decision of the Speaker of the Legislative Assembly of such State thereon shall be final.

(4) There shall be endorsed on every Money Bill when it is transmitted to the Legislative Council under article 198, and when it is presented to the Governor for assent under article 200, the certificate of the Speaker of the Legislative Assembly signed by him that it is a Money Bill.

200. Assent to Bills.— When a Bill has been passed by the Legislative Assembly of a State or, in the case of a State having a Legislative Council, has been passed by both Houses of the Legislature of the State, it shall be presented to the Governor and the Governor shall declare either that he assents to the Bill or that he withholds assent therefrom or that he reserves the Bill for the consideration of the President:

Provided that the Governor may, as soon as possible after the presentation to him of the Bill for assent, return the Bill if it is not a Money Bill together with a message requesting that the House or Houses will reconsider the Bill or any specified provisions thereof and, in particular, will consider the desirability of introducing any such amendments as he may recommend in his message and, when a Bill is so returned, the House or Houses shall reconsider the Bill accordingly, and if the Bill is passed again by the House or Houses with or without amendment and presented to the Governor for assent, the Governor shall not withhold assent therefrom:

Provided further that the Governor shall not assent to, but shall reserve for the consideration of the President, any Bill which in the opinion of the Governor would, if it became law, so derogate from the powers of the High Court as to endanger the position which that Court is by this Constitution designed to fill.

201. Bills reserved for consideration.— When a Bill is reserved by a Governor for the consideration of the President, the President shall declare either that he assents to the Bill or that he withholds assent therefrom:

Provided that, where the Bill is not a Money Bill, the President may direct the Governor to return the Bill to the House or, as the case may be, the Houses of the Legislature of the State together with such a message as is mentioned in the first proviso to article 200 and, when a Bill is so returned, the House or Houses shall reconsider it accordingly within a period of six months from the date of receipt of such message and, if it is again passed by the House or Houses with or without amendment, it shall be presented again to the President for his consideration.

(3) ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವು ಧನವಿಧೇಯಕವೇ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧನವಿಧೇಯಕವನ್ನು 198ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಾಗ ಮತ್ತು 200ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವಾಗ ಅದನ್ನು ಧನವಿಧೇಯಕವೆಂಬುದಾಗಿ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಸಹಿ ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

200. ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ.– ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಒಂದುರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದಾಗ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದಾಗ, ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿರುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅವನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ಅದು ಧನವಿಧೇಯಕವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನವು ಅಥವಾ ಸದನಗಳು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುವೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುವೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದರ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯತೆಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವ ಸಂದೇಶದೊಡನೆ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಹಾಗೆ ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ, ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನ ಅಥವಾ ಸದನಗಳು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ತದನುಸಾರ ಪುನಃ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಸದನ ಅಥವಾ ಸದನಗಳು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಇಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವು ಕಾನೂನಾದರೆ, ಅದು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವುಂಟುಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುತ್ತದೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ ಅಂಥ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಅವನು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

201. ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕಗಳು.– ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ತಾನು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಧನವಿಧೇಯಕವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸದನಗಳಿಗೆ 200ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೊದಲನೆಯ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾದ ಸಂದೇಶದ ಸಹಿತ ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಹಾಗೆ ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ, ಆ ಸದನವು ಅಥವಾ ಸದನಗಳು ಅಂಥ ಸಂದೇಶವು ತಲುಪಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ, ಆ ಸಂದೇಶಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಪುನಃ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ಆ ಸದನದಿಂದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಹಿತ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಪುನಃ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

Procedure in Financial Matters

202. Annual financial statement.— (1) The Governor shall in respect of every financial year cause to be laid before the House or Houses of the Legislature of the State a statement of the estimated receipts and expenditure of the State for that year, in this Part referred to as the "annual financial statement".

(2) The estimates of expenditure embodied in the annual financial statement shall show separately—

(a) the sums required to meet expenditure described by this Constitution as expenditure charged upon the Consolidated Fund of the State; and

(b) the sums required to meet other expenditure proposed to be made from the Consolidated Fund of the State,

and shall distinguish expenditure on revenue account from other expenditure.

(3) The following expenditure shall be expenditure charged on the Consolidated Fund of each State—

(a) the emoluments and allowances of the Governor and other expenditure relating to his office;

(b) the salaries and allowances of the Speaker and the Deputy Speaker of the Legislative Assembly and, in the case of a State having a Legislative Council, also of the Chairman and the Deputy Chairman of the Legislative Council;

(c) debt charges for which the State is liable including interest, sinking fund charges and redemption charges, and other expenditure relating to the raising of loans and the service and redemption of debt;

(d) expenditure in respect of the salaries and allowances of Judges of any High Court;

(e) any sums required to satisfy any judgment, decree or award of any court or arbitral tribunal;

(f) any other expenditure declared by this Constitution, or by the Legislature of the State by law, to be so charged.

203. Procedure in Legislature with respect to estimates.— (1) So much of the estimates as relates to expenditure charged upon the Consolidated Fund of a State shall not be submitted to the vote of the Legislative Assembly, but nothing in this clause shall be construed as preventing the discussion in the Legislature of any of those estimates.

ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

202. ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರ.– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಪ್ರತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಅಂದಾಜು ಜಮೆಗಳ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು "ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರ" ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವೆಚ್ಚದ ಅಂದಾಜುಗಳಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚವೆಂದು ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತನಿಧಿಯಿಂದ ಖರ್ಚುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಇತರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು

– ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಖರ್ಚು ಬೀಳುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ತೋರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವೆಚ್ಚವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾಗುವ ವೆಚ್ಚವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವನ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ವೆಚ್ಚ;

(ಬಿ) ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಇರುವ ರಾಜ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು;

(ಸಿ) ಬಡ್ಡಿ, ಸಾಲ ತೀರುವ ನಿಧಿಯ ಭಾರಗಳು ಮತ್ತು ಋಣ ವಿಮೋಚನೆಯ ಭಾರಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ಹೊಣೆಯಾಗಿರುವ ಋಣಭಾರಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಲಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮತ್ತು ಋಣ ತೀರಿಕೆ ಸೇವೆಗೆ ಹಾಗೂ ಋಣವಿಮೋಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ವೆಚ್ಚ;

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವೆಚ್ಚ;

(ಇ) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರಿಕೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಐತೀರ್ಪುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾಗಿರುವ ಯಾವುವೇ ಮೊಬಲಗುಗಳು;

(ಎಫ್) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಹಾಗೆ ಹೊರಿಸಲಾಗಿರುವ ವೆಚ್ಚ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲಾದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚ.

203. ಅಂದಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.– (1) ಅಂದಾಜುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂದಾಜುಗಳನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮತಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅಂಥ ಅಂದಾಜುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಅಂದಾಜನ್ನು ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) So much of the said estimates as relates to other expenditure shall be submitted in the form of demands for grants to the Legislative Assembly, and the Legislative Assembly shall have power to assent, or to refuse to assent, to any demand, or to assent to any demand subject to a reduction of the amount specified therein.

(3) No demand for a grant shall be made except on the recommendation of the Governor.

204. Appropriation Bills.— (1) As soon as may be after the grants under article 203 have been made by the Assembly, there shall be introduced a Bill to provide for the appropriation out of the Consolidated Fund of the State of all moneys required to meet—

(a) the grants so made by the Assembly; and

(b) the expenditure charged on the Consolidated Fund of the State but not exceeding in any case the amount shown in the statement previously laid before the House or Houses.

(2) No amendment shall be proposed to any such Bill in the House or either House of the Legislature of the State which will have the effect of varying the amount or altering the destination of any grant so made or of varying the amount of any expenditure charged on the Consolidated Fund of the State, and the decision of the person presiding as to whether an amendment is inadmissible under this clause shall be final.

(3) Subject to the provisions of articles 205 and 206, no money shall be withdrawn from the Consolidated Fund of the State except under appropriation made by law passed in accordance with the provisions of this article.

205. Supplementary, additional or excess grants.— (1) The Governor shall—

(a) if the amount authorised by any law made in accordance with the provisions of article 204 to be expended for a particular service for the current financial year is found to be insufficient for the purposes of that year or when a need has arisen during the current financial year for supplementary or additional expenditure upon some new service not contemplated in the annual financial statement for that year; or

(2) ಸದರಿ ಅಂದಾಜುಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂದಾಜುಗಳನ್ನು ಅನುದಾನಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಥವಾ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಅಥವಾ ಅನುದಾನಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಮೊಬಲಗುಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಶಿಫಾರಸಿನ ಹೊರತು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

204. ಧನವಿನಿಯೋಗ ವಿಧೇಯಕಗಳು.– (1) 203ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಅನುದಾನಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ತರುವಾಯ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ,–

(ಎ) ಸಭೆಯು ಆ ರೀತಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾದ, ಆದರೆ ಸದನದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಇಡಲಾಗಿದ್ದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದ ಮೊಬಲಗಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೀರದಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವನ್ನು

– ಭರಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಅದರ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾಗುವ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ, ಪರಿಣಾಮವುಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಹವೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) 205ನೆಯ ಮತ್ತು 206ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಹಣವನ್ನು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿವಾಗಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ ವಿನಿಯೋಗದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರತು ಇತರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

205. ಪೂರಕ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ಅನುದಾನಗಳು.– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು,–

(ಎ) 204ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಚಾಲ್ತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸೇವೆಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ಮೊಬಲಗು ಆ ವರ್ಷದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅಥವಾ ಆ ಚಾಲ್ತಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಸೇವೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂರಕ ಅಥವಾ ಅಧಿಕ ವೆಚ್ಚದ ಅಗತ್ಯತೆವುಂಟಾದರೆ, ಅಥವಾ

(b) if any money has been spent on any service during a financial year in excess of the amount granted for that service and for that year,

cause to be laid before the House or the Houses of the Legislature of the State another statement showing the estimated amount of that expenditure or cause to be presented to the Legislative Assembly of the State a demand for such excess, as the case may be.

(2) The provisions of articles 202, 203 and 204 shall have effect in relation to any such statement and expenditure or demand and also to any law to be made authorising the appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of the State to meet such expenditure or the grant in respect of such demand as they have effect in relation to the annual financial statement and the expenditure mentioned therein or to a demand for a grant and the law to be made for the authorisation of appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of the State to meet such expenditure or grant.

206. Votes on account, votes of credit and exceptional grants.— (1) Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Chapter, the Legislative Assembly of a State shall have power—

(a) to make any grant in advance in respect of the estimated expenditure for a part of any financial year pending the completion of the procedure prescribed in article 203 for the voting of such grant and the passing of the law in accordance with the provisions of article 204 in relation to that expenditure;

(b) to make a grant for meeting an unexpected demand upon the resources of the State when on account of the magnitude or the indefinite character of the service the demand cannot be stated with the details ordinarily given in an annual financial statement;

(c) to make an exceptional grant which forms no part of the current service of any financial year,

and the Legislature of the State shall have power to authorise by law the withdrawal of moneys from the Consolidated Fund of the State for the purposes for which the said grants are made.

(2) The provisions of articles 203 and 204 shall have effect in relation to the making of any grant under clause (1) and to any law to be made under that clause as they have effect in relation to the making of a grant with regard to any expenditure mentioned in the annual financial statement and the law to be made for the authorisation of appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of the State to meet such expenditure.

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಮೀರಿದ ಯಾವುದೇ ಹಣವು ಆ ಸೇವೆಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿದ್ದರೆ

- ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಆ ವೆಚ್ಚದ ಅಂದಾಜು ಮೊಬಲಗನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಿವರಪತ್ರವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಅಧಿಕ ಮೊಬಲಗಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) 202, 203 ಮತ್ತು 204ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದ ಮತ್ತು ಆ ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ ವೆಚ್ಚದ ಅಥವಾ ಅನುದಾನದ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಥವಾ ಅನುದಾನವನ್ನು ಭರಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾನೂನಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೇ, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿವರಪತ್ರದ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚದ ಅಥವಾ ಬೇಡಿಕೆಯ ಹಾಗೂ ಅಂಥ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಥವಾ ಅನುದಾನವನ್ನು ಭರಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

206. ಲೇಖಾನುದಾನಗಳು, ಪತ್ತಿನ ಅನುದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು,-

(ಎ) ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನವನ್ನು ಮತಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 203ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಆ ವೆಚ್ಚದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ 204ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ಭಾಗಕ್ಕೆ, ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅಂಥ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲು;

(ಬಿ) ಸೇವೆಯು ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುವ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ನಮೂದಿಸಲು ಆಗದೇ ಇದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಿಂದ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲು;

(ಸಿ) ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ಚಾಲ್ತಿ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿಲ್ಲದ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲು

- ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು

ಮತ್ತು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸದರಿ ಅನುದಾನಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) 203ನೆಯ ಮತ್ತು 204ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾನೂನಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೇ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಆ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

207. Special provisions as to financial Bills.— (1) A Bill or amendment making provision for any of the matters specified in sub-clauses (*a*) to (*f*) of clause (1) of article 199 shall not be introduced or moved except on the recommendation of the Governor, and a Bill making such provision shall not be introduced in a Legislative Council:

Provided that no recommendation shall be required under this clause for the moving of an amendment making provision for the reduction or abolition of any tax.

(2) A Bill or amendment shall not be deemed to make provision for any of the matters aforesaid by reason only that it provides for the imposition of fines or other pecuniary penalties, or for the demand or payment of fees for licences or fees for services rendered, or by reason that it provides for the imposition, abolition, remission, alteration or regulation of any tax by any local authority or body for local purposes.

(3) A Bill which, if enacted and brought into operation, would involve expenditure from the Consolidated Fund of a State shall not be passed by a House of the Legislature of the State unless the Governor has recommended to that House the consideration of the Bill.

Procedure Generally

208. Rules of procedure.— (1) A House of the Legislature of a State may make rules for regulating, subject to the provisions of this Constitution, its procedure* and the conduct of its business.

(2) Until rules are made under clause (1), the rules of procedure and standing orders in force immediately before the commencement of this Constitution with respect to the Legislature for the corresponding Province shall have effect in relation to the Legislature of the State subject to such modifications and adaptations as may be made therein by the Speaker of the Legislative Assembly, or the Chairman of the Legislative Council, as the case may be.

(3) In a State having a Legislative Council the Governor, after consultation with the Speaker of the Legislative Assembly and the Chairman of the Legislative Council, may make rules as to the procedure with respect to communications between the two Houses.

* The brackets and words "(including the quorum to constitute a meeting of the House)" ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 35 (date not notified). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 45 (w.e.f. 20-6-1979).

207. ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) 199ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಯಿಂದ (ಎಫ್) ವರೆಗಿನ ಉಪಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಹೊರತು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರದ್ದು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಅಗತ್ಯವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು, ಜುಲ್ಮಾನೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಹಣರೂಪದ ದಂಡಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಫೀಜನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಥವಾ ನಿಕಾಯವು ಸ್ಥಳೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾಫಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಯಾವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರೆ, ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದೋ ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನವು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಸದನಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಆ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಆ ಸದನವು ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

208. ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು.– (1) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಸದನವು ತನ್ನ *ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವರೆಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯಿ ಆದೇಶಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವೋ ಅವೇ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯಿ ಆದೇಶಗಳು, ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊಡನೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಆ ಎರಡು ಸದನಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಪರ್ಕದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

---

* ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 35ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(ಸದನದ ಸಭೆಯನ್ನು ಸೇರಲು ಕೋರಂ ಅನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು)" ಎಂಬ ಆವರಣಗಳು ಮತ್ತು ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ). ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 45ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.06.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

209. Regulation by law of procedure in the Legislature of the State in relation to financial business.— The Legislature of a State may, for the purpose of the timely completion of financial business, regulate by law the procedure of, and the conduct of business in, the House or Houses of the Legislature of the State in relation to any financial matter or to any Bill for the appropriation of moneys out of the Consolidated Fund of the State, and, if and so far as any provision of any law so made is inconsistent with any rule made by the House or either House of the Legislature of the State under clause (1) of article 208 or with any rule or standing order having effect in relation to the Legislature of the State under clause (2) of that article, such provision shall prevail.

210. Language to be used in the Legislature.— (1) Notwithstanding anything in Part XVII, but subject to the provisions of article 348, business in the Legislature of a State shall be transacted in the official language or languages of the State or in Hindi or in English:

Provided that the Speaker of the Legislative Assembly or Chairman of the Legislative Council, or person acting as such, as the case may be, may permit any member who cannot adequately express himself in any of the languages aforesaid to address the House in his mother-tongue.

(2) Unless the Legislature of the State by law otherwise provides, this article shall, after the expiration of a period of fifteen years from the commencement of this Constitution, have effect as if the words "or in English" were omitted therefrom:

[1][Provided that in relation to the [2][Legislatures of the States of Himachal Pradesh, Manipur, Meghalaya and Tripura] this clause shall have effect as if for the words "fifteen years" occurring therein, the words "twenty-five years" were substituted:]

[3][Provided further that in relation to the [4][Legislatures of the States of [5][Arunachal Pradesh, Goa and Mizoram]], this clause shall have effect as if for the words "fifteen years" occurring therein, the words "forty years" were substituted.]

---

[1] Ins. by the State of Himachal Pradesh Act, 1970 (53 of 1970), s. 46 (w.e.f. 25-1-1971).

[2] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971) s. 71, for "Legislature of the State of Himachal Pradesh" (w.e.f. 21-1-1972).

[3] Ins. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39 (w.e.f. 20-2-1987).

[4] Subs. by the State of Arunachal Pradesh Act, 1986 (69 of 1986), s. 42, for "Legislature of the State of Mizoram" (w.e.f. 20-2-1987).

[5] Subs. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987), s. 63, for "Arunachal Pradesh and Mizoram" (w.e.f. 30-5-1987).

209. ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು.– ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಬಗೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ಸದನದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು 208ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1) ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದಿಂದ ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸದನದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2) ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾಯೀ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಉಪಬಂಧವು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

210. ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.– (1) ಭಾಗ 17ರಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, 348ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪವು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಆಗದಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು,ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅನುಮತಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ತರುವಾಯ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವ "ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಅದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

[1][ಪರಂತು, [2][ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಮಣಿಪುರ, ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ] ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಖಂಡವು, ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ "ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲಾಗಿ "ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:]

[3][ಮತ್ತು ಪರಂತು, [5][ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ] [4][ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ]] ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಖಂಡವು, ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ "ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (1970ರ 53)ರ 46ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25-1-1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಮಿಜೋರಾಂ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 39ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 69)ರ 42ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20-2-1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 63ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅರುಣಾಚಲಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (30-5-1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

211. Restriction on discussion in the Legislature.— No discussion shall take place in the Legislature of a State with respect to the conduct of any Judge of the Supreme Court or of a High Court in the discharge of his duties.

212. Courts not to inquire into proceedings of the Legislature.— (1) The validity of any proceedings in the Legislature of a State shall not be called in question on the ground of any alleged irregularity of procedure.

(2) No officer or member of the Legislature of a State in whom powers are vested by or under this Constitution for regulating procedure or the conduct of business, or for maintaining order, in the Legislature shall be subject to the jurisdiction of any court in respect of the exercise by him of those powers.

CHAPTER IV.— LEGISLATIVE POWER OF THE GOVERNOR

213. Power of Governor to promulgate Ordinances during recess of Legislature.— (1) If at any time, except when the Legislative Assembly of a State is in session, or where there is a Legislative Council in a State, except when both Houses of the Legislature are in session, the Governor is satisfied that circumstances exist which render it necessary for him to take immediate action, he may promulgate such Ordinances as the circumstances appear to him to require:

Provided that the Governor shall not, without instructions from the President, promulgate any such Ordinance if—

(a) a Bill containing the same provisions would under this Constitution have required the previous sanction of the President for the introduction thereof into the Legislature; or

(b) he would have deemed it necessary to reserve a Bill containing the same provisions for the consideration of the President; or

(c) an Act of the Legislature of the State containing the same provisions would under this Constitution have been invalid unless, having been reserved for the consideration of the President, it had received the assent of the President.

211. ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.– ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿನ ಅವನ ವರ್ತನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಚರ್ಚೆಯು ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

212. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದಿರುವುದು.– (1) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿನ ಯಾವುವೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಪಾದಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮದೋಷದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುವೋ, ಆ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಾನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಯ IV.- ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರ

213. ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಇರುವಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೂಡಲೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು ಆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತನಗೆ ತೋರುವಂಥ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು,–

(ಎ) ವಿಧೇಯಕವು ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶದಲ್ಲಿರುವಂಥವೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಬೇಕಾದರೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅವೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಭಾವಿಸಿದರೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಅವೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮತಿಯು ದೊರೆಯದೆ ಹೋದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅದು ಅಸಿಂಧುವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ

– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಅನುದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆಯದೆಯೇ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) An Ordinance promulgated under this article shall have the same force and effect as an Act of the Legislature of the State assented to by the Governor, but every such Ordinance—

(a) shall be laid before the Legislative Assembly of the State, or where there is a Legislative Council in the State, before both the Houses, and shall cease to operate at the expiration of six weeks from the reassembly of the Legislature, or if before the expiration of that period a resolution disapproving it is passed by the Legislative Assembly and agreed to by the Legislative Council, if any, upon the passing of the resolution or, as the case may be, on the resolution being agreed to by the Council; and

(b) may be withdrawn at any time by the Governor.

Explanation.— Where the Houses of the Legislature of a State having a Legislative Council are summoned to reassemble on different dates, the period of six weeks shall be reckoned from the later of those dates for the purposes of this clause.

(3) If and so far as an Ordinance under this article makes any provision which would not be valid if enacted in an Act of the Legislature of the State assented to by the Governor, it shall be void:

Provided that, for the purposes of the provisions of this Constitution relating to the effect of an Act of the Legislature of a State which is repugnant to an Act of Parliament or an existing law with respect to a matter enumerated in the Concurrent List, an Ordinance promulgated under this article in pursuance of instructions from the President shall be deemed to be an Act of the Legislature of the State which has been reserved for the consideration of the President and assented to by him.

[1](4) ********

---

[1] Cl. (4) was ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 3 (with retrospective effect) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 27 (w.e.f. 20-6-1979).

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮದಂತೆಯೇ ಬಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು,-

(ಎ) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅವೆರಡೂ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಪುನಃ ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗಿನಿಂದ ಆರು ವಾರಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಅನಂತರ ಅಥವಾ ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದೆ ಇರುವ ನಿರ್ಣಯವು ವಿಧಾನಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಇರುವಲ್ಲಿ ಅದು ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಆ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದೊಡನೆಯೇ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ವಿವರಣೆ.- ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಇರುವ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿನಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕರೆದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಆ ದಿನಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂತರದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ವಾರಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಯಾವ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಅಧಿನಿಯಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಸಿಂಧುವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾದೇಶದ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಮಾಡುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮದ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುದೇಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದು ಅವನಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1](4) *******

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಸಹಿತವಾಗಿ) (4)ನೆಯ ಖಂಡವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 27ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

CHAPTER V.— THE HIGH COURTS IN THE STATES

214. High Courts for States.— [1]*** There shall be a High Court for each State.

[2](2) ************

[2](3) ************

215. High Courts to be courts of record.— Every High Court shall be a court of record and shall have all the powers of such a court including the power to punish for contempt of itself.

216. Constitution of High Courts.— Every High Court shall consist of a Chief Justice and such other Judges as the President may from time to time deem it necessary to appoint.

[3] *************

217. Appointment and conditions of the office of a Judge of a High Court.— (1) Every Judge of a High Court shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal [4][on the recommendation of the National Judicial Appointments Commission referred to in article 124A], and the Governor of the State, and, in the case of appointment of a Judge other than the Chief Justice, the Chief Justice of the High Court, [5][shall hold office, in the case of an additional or acting Judge, as provided in article 224, and in any other case, until he attains the age of [6][sixty-two years:]]

Provided that—

(a) a Judge may, by writing under his hand addressed to the President, resign his office;

(b) a Judge may be removed from his office by the President in the manner provided in clause (4) of article 124 for the removal of a Judge of the Supreme Court;

---

[1] The bracket and figure "(1)" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Cls. (2) and (3) omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Proviso omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 11 (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Subs. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 6, for "after consultation with the Chief Justice of India, the Governor of the State, and, in the case of appointment of a Judge other than the Chief Justice, the Chief Justice of the High Court" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court Advocates-on-Record Association and Another Vs. Union of India in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[5] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 12, for "shall hold office until he attains the age of sixty years" (w.e.f. 1-11-1956).

[6] Subs. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 4(*a*), for "sixty years" (w.e.f. 5-10-1963).

ಅಧ್ಯಾಯ V.– ರಾಜ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು

214. ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.– [1]******* ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[2](2)*******

[2](3) *******

215. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೂ ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ತನಗಾದ ನಿಂದನೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

216. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ರಚನೆ.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[3]********

217. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಷರತ್ತುಗಳು.– (1) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು [4][124ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗದ], ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ [5][ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ] ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಸಹಿ ಮತ್ತು ಮೊಹರು ಇರುವ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು [5][ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 224ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ [6][ಅರವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ] ವಯಸ್ಸು ತುಂಬುವವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:]

ಪರಂತು,-

(ಎ) ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ತಾನು ಸಹಿಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು;

(ಬಿ) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ 124ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (4)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "(1)" ಎಂಬ ಅಂಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಆವರಣಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 11ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪರಂತುಕವನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ, ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯರನ್ನು (13.4.2015 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 12ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಅವನಿಗೆ ತುಂಬುವವರೆಗೆ ಆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 4(ಎ) ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (05.10.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(c) the office of a Judge shall be vacated by his being appointed by the President to be a Judge of the Supreme Court or by his being transferred by the President to any other High Court within the territory of India.

(2) A person shall not be qualified for appointment as a Judge of a High Court unless he is a citizen of India and—

(a) has for at least ten years held a judicial office in the territory of India; or

(b) has for at least ten years been an advocate of a High Court [1]*** or of two or more such Courts in succession.[2]***

[2](c)******

Explanation.— For the purposes of this clause—

[3][(*a*) in computing the period during which a person has held judicial office in the territory of India, there shall be included any period, after he has held any judicial office, during which the person has been an advocate of a High Court or has held the office of a member of a tribunal or any post, under the Union or a State, requiring special knowledge of law;]

[4][(*aa*)] in computing the period during which a person has been an advocate of a High Court, there shall be included any period during which the person [5][has held judicial office or the office of a member of a tribunal or any post, under the Union or a State, requiring special knowledge of law] after he became an advocate;

---

[1] The words "in any State specified in the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The word "or" and sub-clause (*c*) were ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 36 (w.e.f. 3-1-1977) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 28 (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 28 (w.e.f. 20-6-1979).

[4] Cl. (a) re-lettered as cl. (aa) by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 28 (w.e.f. 20-6-1979).

[5] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 36, for "has held judicial office" (w.e.f. 3-1-1977).

(ಸಿ) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರೆ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರೆ ಅಂಥ ನೇಮಕ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು ಮತ್ತು,-

(ಎ) ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಹೊರತು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) [1]***** ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು [2]* * *

[2](ಸಿ) ********

- ಅವನು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ.- ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ,-

[3][(ಎ) ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ತರುವಾಯ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;]

[4][(ಎಎ)] ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ, ಅವನು ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾದ ಅನಂತರ ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಅಥವಾ [5][ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಸದಸ್ಯನ ಪದವನ್ನು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ] ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ)ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಅಥವಾ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತು "ಸಿ" ಉಪಖಂಡವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 28ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-79 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 28ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 28ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) (ಎ) ಖಂಡಕ್ಕೆ (ಎಎ) ಖಂಡ ಎಂದು ಪುನಃ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(*b*) in computing the period during which a person has held judicial office in the territory of India or been an advocate of a High Court, there shall be included any period before the commencement of this Constitution during which he has held judicial office in any area which was comprised before the fifteenth day of August, 1947, within India as defined by the Government of India Act, 1935, or has been an advocate of any High Court in any such area, as the case may be.

[1][(3) If any question arises as to the age of a Judge of a High Court, the question shall be decided by the President after consultation with the Chief Justice of India and the decision of the President shall be final.]

218. Application of certain provisions relating to Supreme Court to High Courts.— The provisions of clauses (4) and (5) of article 124 shall apply in relation to a High Court as they apply in relation to the Supreme Court with the substitution of references to the High Court for references to the Supreme Court.

219. Oath or affirmation by Judges of High Courts.— Every person appointed to be a Judge of a High Court [2]*** shall, before he enters upon his office, make and subscribe before the Governor of the State, or some person appointed in that behalf by him, an oath or affirmation according to the form set out for the purpose in the Third Schedule.

[3][**220. Restriction on practice after being a permanent Judge**.— No person who, after the commencement of this Constitution, has held office as a permanent Judge of a High Court shall plead or act in any court or before any authority in India except the Supreme Court and the other High Courts.

Explanation.— In this article, the expression "High Court" does not include a High Court for a State specified in Part B of the First Schedule as it existed before the commencement[4] of the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956.]

221. Salaries, etc., of Judges.— [5][(1) There shall be paid to the Judges of each High Court such salaries as may be determined by Parliament by law and, until provision in that behalf is so made, such salaries as are specified in the Second Schedule.]

---

[1] Ins. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 4(*b*), (with retrospective effect).

[2] The words "in a State" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 13, *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[4] 1st November, 1956.

[5] Subs. by the Constitution (Fifty-fourth Amendment) Act, 1986, s. 3, for clause (1) (w.e.f. 1-4-1986).

(ಬಿ) ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, 1947ನೆಯ ಇಸವಿ ಆಗಸ್ಟ್ ಹದಿನೈದನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1935ರಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಲಾದಂತೆ, ಭಾರತದ ಒಳಗೆ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವನು ನ್ಯಾಯಿಕ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದ್ದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(3) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ತೀರ್ಮಾನವು ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

218. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಉಪಬಂಧಗಳು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು.– 124ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (4)ನೆಯ ಮತ್ತು (5)ನೆಯ ಖಂಡಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿರುವ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವು ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

219. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ.– [2]***** ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಅವನಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮೂನೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸಹಿ ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

[3][**220. ಖಾಯಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದವನು ತರುವಾಯ ನ್ಯಾಯವಾದಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.–** ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಖಾಯಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ವಾದಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ" ಎಂಬ ಪದವು ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956 [4]ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.]

221. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.– [5][(1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಲ್ಪಿಸುವವರೆಗೆ ಎರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂಥ ಸಂಬಳಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 4(ಬಿ) ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] 1ನೇ ನವೆಂಬರ್ 1956.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಖಂಡ (1)ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1986ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Every Judge shall be entitled to such allowances and to such rights in respect of leave of absence and pension as may from time to time be determined by or under law made by Parliament and, until so determined, to such allowances and rights as are specified in the Second Schedule:

Provided that neither the allowances of a Judge nor his rights in respect to leave of absence or pension shall be varied to his disadvantage after his appointment.

222. Transfer of a Judge from one High Court to another.— (1) The President may, [1][on the recommendation of the National Judicial Appointments Commission referred to in article 124A], transfer a Judge from one High Court to any other High Court [2]***.

[3][(2) When a Judge has been or is so transferred, he shall, during the period he serves, after the commencement of the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, as a Judge of the other High Court, be entitled to receive in addition to his salary such compensatory allowance as may be determined by Parliament by law and, until so determined, such compensatory allowance as the President may by order fix.]

223. Appointment of acting Chief Justice.— When the office of Chief Justice of a High Court is vacant or when any such Chief Justice is, by reason of absence or otherwise, unable to perform the duties of his office, the duties of the office shall be performed by such one of the other Judges of the Court as the President may appoint for the purpose.

---

[1] Subs. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 7, for "after consultation with the Chief Justice of India" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of *Supreme Court Advocates-on- Record Association and Another Vs. Union of India* in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[2] The words "within the territory of India" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 14 (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Ins. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 5 (w.e.f. 5-10-1963). Original cl. (*2*) was omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 14 (w.e.f. 1-11-1956).

(2) ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವು ಹಾಗೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುವವರೆಗೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂಥ ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅವನು ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

222. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು [1][124ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ], ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು [2]****** ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು.

[3][(2) ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಹಾಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದಾಗ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾಯಿಸುವಾಗ ಅವನು ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963 ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಅನಂತರ ಇತರ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಬಳದ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪರಿಹಾರ ಭತ್ಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸುವವರೆಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿಗದಿಮಾಡಬಹುದಾದ ಪರಿಹಾರ ಭತ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವನು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

223. ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ನೇಮಕ.– ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾದಾಗ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಗೈರುಹಾಜರಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ತನ್ನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದಾಗ ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪೈಕಿ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (13.4.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 14ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 14ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಮೂಲ (2)ನೆಯ ಖಂಡವನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು. ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**224. Appointment of additional and acting Judges**.— (1) If by reason of any temporary increase in the business of a High Court or by reason of arrears of work therein, it appears to the President that the number of the Judges of that Court should be for the time being increased, [2][the President may, in consultation with the National Judicial Appointments Commission, appoint] duly qualified persons to be additional Judges of the Court for such period not exceeding two years as he may specify.

(2) When any Judge of a High Court other than the Chief Justice is by reason of absence or for any other reason unable to perform the duties of his office or is appointed to act temporarily as Chief Justice, [2][the President may, in consultation with the National Judicial Appointments Commission, appoint] a duly qualified person to act as a Judge of that Court until the permanent Judge has resumed his duties.

(3) No person appointed as an additional or acting Judge of a High Court shall hold office after attaining the age of [3][sixty-two years].]

[4][**224A. Appointment of retired Judges at sittings of High Courts**.— Notwithstanding anything in this Chapter, [5][the National Judicial Appointments Commission on a reference made to it by the Chief Justice of a High Court for any State, may with the previous consent of the President], request any person who has held the office of a Judge of that Court or of any other High Court to sit and act as a Judge of the High Court for that State, and every such person so requested shall, while so sitting and acting, be entitled to such allowances as the President may by order determine and have all the jurisdiction, powers and privileges of, but shall not otherwise be deemed to be, a Judge of that High Court:

Provided that nothing in this article shall be deemed to require any such person as aforesaid to sit and act as a Judge of that High Court unless he consents so to do.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 15 for art. 224 (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 8, for "the President may appoint" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down, by the Supreme Court in the case of Supreme Court *Advocates-on-Record Association* and Another *Vs. Union of India* in its judgment, dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[3] Subs. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 6, for "sixty years" (w.e.f. 5-10-1963).

[4] Ins. by s. 7, *ibid.* (w.e.f. 5-10-1963).

[5] Subs. by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 9, for "the Chief Justice of a High Court for any State may at any time, with the previous consent of the President" (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court in the case of Supreme Court *Advocates-on-Record Association and Another Vs. Union of India* in its judgment dated 16-10-2015, AIR 2016 SC 117.

[1][**224. ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ.–** (1) ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಾರ್ಯವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ, [2][ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು], ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಮೀರದಂತೆ ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನಾಗಿ [2][ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು].

(2) ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು, ಗೈರುಹಾಜರಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವಾಗ ಖಾಯಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪುನಃ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ [2][ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ], ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು [1][ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು.]

(3) ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ [3][ಅರವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ] ವಯಸ್ಸು ತುಂಬಿದ ಬಳಿಕ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[4][**224ಎ. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಉಪವೇಶನಗಳಿಗೆ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ.–** ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, [5][ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಗಳ ಆಯೋಗವು ತನಗೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆದು] ಅದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋರಬಹುದು, ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಕೋರಲಾದ ಆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು, ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೆಂದು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ಹೊರತು ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 15ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 224ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ನೇಮಿಸಬಹುದಾದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (13.4.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (5.10.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.10.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋರಬಹುದು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (13.4.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ.

225. Jurisdiction of existing High Courts.— Subject to the provisions of this Constitution and to the provisions of any law of the appropriate Legislature made by virtue of powers conferred on that Legislature by this Constitution, the jurisdiction of, and the law administered in, any existing High Court, and the respective powers of the Judges thereof in relation to the administration of justice in the Court, including any power to make rules of Court and to regulate the sittings of the Court and of members thereof sitting alone or in Division Courts, shall be the same as immediately before the commencement of this Constitution:

[1][Provided that any restriction to which the exercise of original jurisdiction by any of the High Courts with respect to any matter concerning the revenue or concerning any act ordered or done in the collection thereof was subject immediately before the commencement of this Constitution shall no longer apply to the exercise of such jurisdiction.]

[2][**226. Power of High Courts to issue certain writs.—** (1) Notwithstanding anything in article 32 [3]***, every High Court shall have power, throughout the territories in relation to which it exercises jurisdiction, to issue to any person or authority, including in appropriate cases, any Government, within those territories directions, orders or writs, including [4][writs in the nature of *habeas corpus, mandamus,* prohibition, *quo warranto* and *certiorari,* or any of them, for the enforcement of any of the rights conferred by Part III and for any other purpose.]

(2) The power conferred by clause (1) to issue directions, orders or writs to any Government, authority or person may also be exercised by any High Court exercising jurisdiction in relation to the territories within which the cause of action, wholly or in part, arises for the exercise of such power, notwithstanding that the seat of such Government or authority or the residence of such person is not within those territories.

---

[1] Omitted by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 37 (w.e.f. 1-2-1977) and subsequently ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 29 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 38 for art. 226 (w.e.f. 1-2-1977).

[3] The words, figures and letters "but subject to the provisions of article 131A and article 226A" omitted by the Constitution (Forty-third Amendment) Act, 1977, s. 7 (w.e.f. 13-4-1978).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 30, for the portion beginning with "writs in the nature of *habeas corpus, mandamus, prohibition, quo warranto and certiorari,* or any of them" and ending with "such illegality has resulted in substantial failure of justice." (w.e.f. 1-8-1979).

225. ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಉಪವೇಶನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರು ಏಕ ನ್ಯಾಯಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಅಥವಾ ವಿಭಾಗೀಯ ನ್ಯಾಯಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವುದನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅದರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅನುಕ್ರಮ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಆರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥವುಗಳೇ ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

[1][ಪರಂತು, ರಾಜಸ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಆದೇಶಿಸಲಾದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಸಲು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತೋ ಆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಬಂಧವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[2][**226. ಕೆಲವು ರಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ.–** (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ 32ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, [3]******** ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ್ಯಂತ, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಮುಚಿತ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ IIIನೆಯ ಭಾಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು, ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಥವಾ [4][ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್, ಮ್ಯಾಂಡಮಸ್, ಪ್ರೊಹಿಬಿಷನ್, ಕೋವಾರಂಟೊ ಮತ್ತು ಸರ್ಷಿಯೋರರಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ರಿಟ್ಟುಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ರಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು, ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ರಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ವ್ಯಾಜ್ಯಕಾರಣವು ಉದ್ಭವಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಂಥ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಸ್ಥಾನವು ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೊಳಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 37ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 38ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 226ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-2-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಹಾಗೂ 131ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮತ್ತು 226ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 30ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್, ಮ್ಯಾಂಡ ಮಸ್, ಪ್ರೊಹಿಬಿಷನ್ ಕೋವಾರಂಟೋ ಮತ್ತು ಸರ್ಷಿಯೋರರಿ ಸ್ವರೂಪದ ರಿಟ್ಟುಗಳು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ "ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರತೆಯು ಸಾರಭೂತವಾದ ನ್ಯಾಯವಿಫಲತೆಗೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿದೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-8-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(3) Where any party against whom an interim order, whether by way of injunction or stay or in any other manner, is made on, or in any proceedings relating to, a petition under clause (1), without—

(a) furnishing to such party copies of such petition and all documents in support of the plea for such interim order; and

(b) giving such party an opportunity of being heard,

makes an application to the High Court for the vacation of such order and furnishes a copy of such application to the party in whose favour such order has been made or the counsel of such party, the High Court shall dispose of the application within a period of two weeks from the date on which it is received or from the date on which the copy of such application is so furnished, whichever is later, or where the High Court is closed on the last day of that period, before the expiry of the next day afterwards on which the High Court is open; and if the application is not so disposed of, the interim order shall, on the expiry of that period, or, as the case may be, the expiry of the said next day, stand vacated.]

[2][(4) The power conferred on a High Court by this article shall not be in derogation of the power conferred on the Supreme Court by clause (2) of article 32.]

[3][**226A**. *Constitutional validity of Central laws not to be considered in proceedings under article* 226.].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-third Amendment*) *Act,* 1977, *s.* 8 (*w.e.f.* 13-4-1978).

227. **Power of superintendence over all courts by the High Court**.— [4][(1) Every High Court shall have superintendence over all courts and tribunals throughout the territories in relation to which it exercises jurisdiction.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s.30, for cls. (3), (4), (5) and (6) (w.e.f. 1-8-1979).

[2] Cl. (7) renumbered as cl. (4) by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 30 (w.e.f. 1-8-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 39 (w.e.f. 1-2-1977).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 40, for cl. (1) (w.e.f. 1-2-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 31, for cl. (1) (w.e.f. 20-6-1979).

[1][(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗಿನ ಅರ್ಜಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಕ್ಷಕಾರನ ವಿರುದ್ಧ ನಿರ್ಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯ ಅಥವಾ ತಡೆಯಾಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ,-

(ಎ) ಅಂಥ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಆದೇಶದ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಎಲ್ಲ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಅಂಥ ಪಕ್ಷಕಾರನಿಗೆ ಒದಗಿಸದೆ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅಂಥ ಪಕ್ಷಕಾರನಿಗೆ ಅಹವಾಲನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೆ

– ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೋ, ಆ ಯಾರೇ ಪಕ್ಷಕಾರನು ಅಂಥ ಆದೇಶವನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಹಾಗೂ ಯಾವ ಪಕ್ಷಕಾರನ ಪರವಾಗಿ ಅಂಥ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಪಕ್ಷಕಾರನಿಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪಕ್ಷಕಾರನ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗೆ ಅಂಥ ಅರ್ಜಿಯ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರೆ, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಹಾಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ದಿನಾಂಕ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ತರುವಾಯದ್ದೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಎರಡುವಾರಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಅಥವಾ ಆ ಅವಧಿಯ ಕೊನೆಯ ದಿನದಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮುಚ್ಚಿದ್ದರೆ, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ತೆರೆದ ತರುವಾಯ ಮಾರನೆಯ ದಿನವು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅದನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ಆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಹಾಗೆ ವಿಲೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಆದೇಶವು ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದಾಗ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಸದರಿ ಮಾರನೆಯ ದಿನವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ತೆರವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೂಲಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರವು 32ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

*[3]**[226ಎ.** [226ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

227. ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧೀಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರ.– [4][(1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಅದು ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆದ್ಯಂತ ಇರುವ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧೀಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

1 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 30ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3), (4), (5) ಮತ್ತು (6)ನೇ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.8.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 30ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮೂಲ (7)ನೇ ಖಂಡಕ್ಕೆ (4)ನೇ ಖಂಡ ಎಂದು ಮರುಸಂಖ್ಯೆ (1.8.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

3 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

4 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 40ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡವನ್ನು (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 31ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Without prejudice to the generality of the foregoing provision, the High Court may—

(a) call for returns from such courts;

(b) make and issue general rules and prescribe forms for regulating the practice and proceedings of such courts; and

(c) prescribe forms in which books, entries and accounts shall be kept by the officers of any such courts.

(3) The High Court may also settle tables of fees to be allowed to the sheriff and all clerks and officers of such courts and to attorneys, advocates and pleaders practising therein:

Provided that any rules made, forms prescribed or tables settled under clause (2) or clause (3) shall not be inconsistent with the provision of any law for the time being in force, and shall require the previous approval of the Governor.

(4) Nothing in this article shall be deemed to confer on a High Court power of superintendence over any court or tribunal constituted by or under any law relating to the Armed Forces.

[1](5)***********

228. Transfer of certain cases to High Court.— If the High Court is satisfied that a case pending in a court subordinate to it involves a substantial question of law as to the interpretation of this Constitution the determination of which is necessary for the disposal of the case, [2][it shall withdraw the case and [3]*** may—]

(a) either dispose of the case itself, or

(b) determine the said question of law and return the case to the court from which the case has been so withdrawn together with a copy of its judgment on such question, and the said court shall on receipt thereof proceed to dispose of the case in conformity with such judgment.

---

[1] Cl. (5) was ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 40 (w.e.f. 1-2-1977) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 31 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 41, for "it shall withdraw the case and may—" (w.e.f. 1-2-1977).

[3] The words, figures and letter, "subject to the provisions of article 131A," omitted by the Constitution (Forty-third Amendment) Act, 1977, s. 9 (w.e.f. 13-4-1978).

(2) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು,-

(ಎ) ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ವಿವರ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು;

(ಬಿ) ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೊರಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಅಂಥ ಯಾವುವೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಯಾವ ನಮೂನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು, ನಮೂದುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಡತಕ್ಕದ್ದೋ ಅಂಥ ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದು.

(3) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಷರೀಫರಿಗೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಗುಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಅಟಾರ್ನಿಗಳಿಗೆ, ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ಲೀಡರುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಫೀಜುಗಳ ಕೋಷ್ಟಕಗಳನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, (2)ನೆಯ ಅಥವಾ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ನಮೂನೆಗಳು, ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಫೀಜುಗಳ ಕೋಷ್ಟಕಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪೂರ್ವಾನುಮೋದನೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಮೇಲೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಧೀಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1](5) *****

228. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ.- ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿದಿರುವ ಮೊಕದ್ದಮೆಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ನಿರ್ಧಾರವು ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ ಅದು [2][ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು [3]* * *]

(ಎ) ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ತಾನೇ ವಿಲೆ ಮಾಡಬಹುದು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಸದರಿ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತಾನೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೇಲಿನ ತನ್ನ ತೀರ್ಪಿನ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಸದರಿ ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಆ ತೀರ್ಪಿಗೆ ಅನುಸಾರ ಅದನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 40ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) 5ನೇ ಖಂಡವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 31ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 41ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆ ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಅದು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ..... ಬಹುದು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "131ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು" ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಅಂಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][**228A.** *Special provisions as to disposal of questions relating to constitutional validity of State laws.*].— *Omitted by the Constitution* (*Forty- third Amendment*) *Act,* 1977*, s.* 10 (w.e.f. 13-4-1978).

229. Officers and servants and the expenses of High Courts.— (1) Appointments of officers and servants of a High Court shall be made by the Chief Justice of the Court or such other Judge or officer of the Court as he may direct:

Provided that the Governor of the State [2]*** may by rule require that in such cases as may be specified in the rule no person not already attached to the Court shall be appointed to any office connected with the Court save after consultation with the State Public Service Commission.

(2) Subject to the provisions of any law made by the Legislature of the State, the conditions of service of officers and servants of a High Court shall be such as may be prescribed by rules made by the Chief Justice of the Court or by some other Judge or officer of the Court authorised by the Chief Justice to make rules for the purpose:

Provided that the rules made under this clause shall, so far as they relate to salaries, allowances, leave or pensions, require the approval of the Governor of the State [2]***.

(3) The administrative expenses of a High Court, including all salaries, allowances and pensions payable to or in respect of the officers and servants of the Court, shall be charged upon the Consolidated Fund of the State, and any fees or other moneys taken by the Court shall form part of that Fund.

[3][**230. Extension of jurisdiction of High Courts to Union territories.—** (1) Parliament may by law extend the jurisdiction of a High Court to, or exclude the jurisdiction of a High Court from, any Union territory.

(2) Where the High Court of a State exercises jurisdiction in relation to a Union territory,—

(a) nothing in this Constitution shall be construed as empowering the Legislature of the State to increase, restrict or abolish that jurisdiction; and

(b) the reference in article 227 to the Governor shall, in relation to any rules, forms or tables for subordinate courts in that territory, be construed as a reference to the President.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 42 (w.e.f. 1-2-1977).

[2] The words "in which the High Court has its principal seat" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 16, *ibid.,* for arts. 230, 231 and 232 (w.e.f. 1-11-1956).

[1][228ಎ. [ರಾಜ್ಯ ಕಾನೂನುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಿಂಧುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ವಿಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು]. ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

229. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವೆಚ್ಚಗಳು.– (1) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, [2]*** ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಆ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಸೇರಿಲ್ಲದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಪದಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ನೌಕರರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ, ರಜೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ [2] * * * ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅನುಮೋದನೆಯು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನೌಕರರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಳಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳೂ ಸೇರಿ, ಆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಯಾವುವೇ ಫೀಜುಗಳು ಅಥವಾ ಇತರ ಹಣಗಳು ಆ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

[3][**230. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು.–** (1) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ,–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಅಥವಾ ರದ್ದುಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) 227ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು, ನಮೂನೆಗಳು ಅಥವಾ ಕೋಷ್ಟಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 42ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಆ "ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವು ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆಯೋ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 16ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 230, 231 ಮತ್ತು 232ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

231. Establishment of a common High Court for two or more States.— (1) Notwithstanding anything contained in the preceding provisions of this Chapter, Parliament may by law establish a common High Court for two or more States or for two or more States and a Union territory.

(2) In relation to any such High Court,—

[1]*(a)* *********

(b) the reference in article 227 to the Governor shall, in relation to any rules, forms or tables for subordinate courts, be construed as a reference to the Governor of the State in which the subordinate courts are situate; and

(c) the references in articles 219 and 229 to the State shall be construed as a reference to the State in which the High Court has its principal seat:

Provided that if such principal seat is in a Union territory, the references in articles 219 and 229 to the Governor, Public Service Commission, Legislature and Consolidated Fund of the State shall be construed respectively as references to the President, Union Public Service Commission, Parliament and Consolidated Fund of India.]

[**232. Interpretation**.— Articles 230, 231 and 232 subs. by articles 230 and 231 by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 16 (w.e.f. 1-11-1956)].

---

[1] Sub-clause *(a)* was omitted by the Constitution (Ninety-ninth Amendment) Act, 2014, s. 10 (w.e.f. 13-4-2015). This amendment has been struck down by the Supreme Court *vide its order the* 16-10-2015 in the *Supreme Court Advocates-on-Record Association and Another Vs. Union of India reported* AIR 2016 SC 117. Before amendment, sub-clause (*a*) was as under:—

"(a) the reference in article 217 to the Governor of the State shall be construed as reference to the Governors of all the States in relation to which the High Court exercises jurisdiction".

231. ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಹಿಂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು.

(2) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ,-

[1](ಎ) * * * * *

(ಬಿ) 227ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು, ನಮೂನೆಗಳು ಅಥವಾ ಕೋಷ್ಟಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆ ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಇರುವ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) 219ನೆಯ ಮತ್ತು 229ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವಿರುವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವು ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, 219ನೆಯ ಮತ್ತು 229ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ, ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ, ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಚಿತನಿಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ, ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿ ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.]

[**232. ಅರ್ಥವಿವರಣೆ.–** ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 16ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 230, 231 ಮತ್ತು 232ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ 230 ಮತ್ತು 231ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 10ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಎ) ಉಪಖಂಡವನ್ನು (13.4.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪದಾಂಕಿತ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎಐಆರ್ 2016, ಎಸ್‌ಸಿ 117, ದಿನಾಂಕ 16.10.2015ರಂದು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿದೆ. ತಿದ್ದುಪಡಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಉಪಖಂಡ (ಎ) ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ:-

"(ಎ) 217ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು."

CHAPTER VI.— SUBORDINATE COURTS

233. Appointment of district judges.— (1) Appointments of persons to be, and the posting and promotion of, district judges in any State shall be made by the Governor of the State in consultation with the High Court exercising jurisdiction in relation to such State.

(2) A person not already in the service of the Union or of the State shall only be eligible to be appointed a district judge if he has been for not less than seven years an advocate or a pleader and is recommended by the High Court for appointment.

[1][**233A. Validation of appointments of, and judgments, etc., delivered by, certain district judges.—** Notwithstanding any judgment, decree or order of any court,—

(a) (*i*) no appointment of any person already in the judicial service of a State or of any person who has been for not less than seven years an advocate or a pleader, to be a district judge in that State, and

(*ii*) no posting, promotion or transfer of any such person as a district judge, made at any time before the commencement of the Constitution (Twentieth Amendment) Act, 1966, otherwise than in accordance with the provisions of article 233 or article 235 shall be deemed to be illegal or void or ever to have become illegal or void by reason only of the fact that such appointment, posting, promotion or transfer was not made in accordance with the said provisions;

(b) no jurisdiction exercised, no judgment, decree, sentence or order passed or made, and no other act or proceeding done or taken, before the commencement of the Constitution (Twentieth Amendment) Act, 1966 by, or before, any person appointed, posted, promoted or transferred as a district judge in any State otherwise than in accordance with the provisions of article 233 or article 235 shall be deemed to be illegal or invalid or ever to have become illegal or invalid by reason only of the fact that such appointment, posting, promotion or transfer was not made in accordance with the said provisions.]

234. Recruitment of persons other than district judges to the judicial service.— Appointments of persons other than district judges to the judicial service of a State shall be made by the Governor of the State in accordance with rules made by him in that behalf after consultation with the State Public Service Commission and with the High Court exercising jurisdiction in relation to such State.

---

[1] Ins. by the Constitution (Twentieth Amendment) Act, 1966, s. 2 (w.e.f. 22-12-1966).

ಅಧ್ಯಾಯ VI.- ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು

233. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ.– (1) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ, ಸ್ಥಳನಿಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಬಡ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಏಳು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕಾಲ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಥವಾ ಪ್ಲೀಡರ್ ಆಗಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][**233ಎ. ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತೀರ್ಪು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಿಂಧುತ್ವ.–** ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಆದೇಶ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ,-

(ಎ) (i) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಏಳು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕಾಲ ನ್ಯಾಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಪ್ಲೀಡರನಾಗಿದ್ದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು 233ನೆಯ ಅಥವಾ 235ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ನೇಮಕವನ್ನು, ಮತ್ತು

(ii) ಸದರಿ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅಂಥ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳ ನಿಯುಕ್ತಿ, ಬಡ್ತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು

- ಸದರಿ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವು ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿವೆ ಅಥವಾ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಅಥವಾ ಎಂದಾದರೂ ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರವಾಗಿದ್ದುವು ಅಥವಾ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದುವು ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) 1966ನೆಯ ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ 233ನೆಯ ಅಥವಾ 235ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ, ಸ್ಥಳನಿಯುಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ, ಬಡ್ತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಚಲಾಯಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಕೊಟ್ಟ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ, ಶಿಕ್ಷೆ ಅಥವಾ ಆದೇಶವು ಅಥವಾ ಅವನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾದ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹರಣೆಯು, ಅಂಥ ನೇಮಕಾತಿ, ಸ್ಥಳ ನಿಯುಕ್ತಿ, ಬಡ್ತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು ಸದರಿ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿವೆ ಅಥವಾ ಅಸಿಂಧುವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಅಥವಾ ಎಂದಾದರೂ ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರವಾಗಿದ್ದವು ಅಥವಾ ಅಸಿಂಧುವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

234. ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಲ್ಲದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೇಮಕಾತಿ.– ರಾಜ್ಯದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಲ್ಲದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ನಂತರ ತಾನು ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅಂಥ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (22.12.1966 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

235. Control over subordinate courts.— The control over district courts and courts subordinate thereto including the posting and promotion of, and the grant of leave to, persons belonging to the judicial service of a State and holding any post inferior to the post of district judge shall be vested in the High Court, but nothing in this article shall be construed as taking away from any such person any right of appeal which he may have under the law regulating the conditions of his service or as authorising the High Court to deal with him otherwise than in accordance with the conditions of his service prescribed under such law.

236. Interpretation.— In this Chapter—

(a) the expression "district judge" includes judge of a city civil court, additional district judge, joint district judge, assistant district judge, chief judge of a small cause court, chief presidency magistrate, additional chief presidency magistrate, sessions judge, additional sessions judge and assistant sessions Judge;

(b) the expression "judicial service" means a service consisting exclusively of persons intended to fill the post of district judge and other civil judicial posts inferior to the post of district judge.

237. Application of the provisions of this Chapter to certain class or classes of magistrates.— The Governor may by public notification direct that the foregoing provisions of this Chapter and any rules made thereunder shall with effect from such date as may be fixed by him in that behalf apply in relation to any class or classes of magistrates in the State as they apply in relation to persons appointed to the judicial service of the State subject to such exceptions and modifications as may be specified in the notification.

*PART VII

[*The States in Part B of the First Schedule*].

---

* Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956)

235. ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ.– ರಾಜ್ಯದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಪದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಯಾವುದೇ ಪದದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ಥಳನಿಯುಕ್ತಿ, ಬಡ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ರಜೆ ಕೊಡುವುದೂ ಸೇರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲಣ ನಿಯಂತ್ರಣವು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅಂಥ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಲು ಅವನು ಹೊಂದಿರಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದ ಅವನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಅವನೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವುದೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

236. ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ,-

(ಎ) "ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ" ಎಂಬ ಪದವು ನಗರ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಜಂಟಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಸಹಾಯಕ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಲಘು ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಚೀಫ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್, ಅಡಿಷನಲ್ ಚೀಫ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್, ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಸೆಷನ್ಸ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

(ಬಿ) "ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆ" ಎಂದರೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಹುದ್ದೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರುವ ಇತರ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಿಕ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನೇಮಕಮಾಡಲಾಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಒಳಗೊಂಡ ಸೇವೆ ಎಂದರ್ಥ.

237. ಕೆಲವು ದರ್ಜೆ ಅಥವಾ ದರ್ಜೆಗಳ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರುಗಳಿಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು ರಾಜ್ಯದ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆಯೇ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅವನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ದರ್ಜೆಯ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ದರ್ಜೆಗಳ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

*ಭಾಗ VII

[ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು.]

---

* ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1-11-1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

PART VIII

[1][THE UNION TERRITORIES]

[2][**239. Administration of Union territories.—** (1) Save as otherwise provided by Parliament by law, every Union territory shall be administered by the President acting, to such extent as he thinks fit, through an administrator to be appointed by him with such designation as he may specify.

(2) Notwithstanding anything contained in Part VI, the President may appoint the Governor of a State as the administrator of an adjoining Union territory, and where a Governor is so appointed, he shall exercise his functions as such administrator independently of his Council of Ministers.]

[3][*][**239A. Creation of local Legislatures or Council of Ministers or both for certain Union territories.—** (1) Parliament may by law create [4][for the Union territory of [5][Puducherry]]—

(a) a body, whether elected or partly nominated and partly elected, to function as a Legislature for the Union territory, or

(b) a Council of Ministers,

or both with such constitution, powers and functions, in each case, as may be specified in the law.

(2) Any such law as is referred to in clause (1) shall not be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368 notwithstanding that it contains any provision which amends or has the effect of amending this Constitution.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 17, for the heading "THE STATES IN PART C OF THE FIRST SCHEDULE" (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 17, *ibid.*, for art. 239 (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Ins. by the Constitution (Fourteenth Amendment) Act, 1962, s. 4 (w.e.f. 28-12-1962).

[4] Subs. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987) s. 63, for "for any of the Union territories of Goa, Daman and Diu and Pondicherry" (w.e.f. 30-5-1987).

[5] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 4, for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

[*] Article 239A has been made applicable to Union Territory of Jammu and Kashmir by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019) S.13 (w.e.f. 31-10-2019)

ಭಾಗ VIII

[1][ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು]

[2][**239. ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತ.–** (1) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ಹೊರತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನು ನೇಮಿಸಬಹುದಾದ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪದನಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಬ್ಬ ಆಡಳಿತಗಾರನ ಮೂಲಕ ತನಗೆ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಭಾಗ-VI ರಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಂಥ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

[3*][**239ಎ. ಕೆಲವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಎರಡನ್ನೂ ಸೃಜಿಸುವುದು.–** (1) [4][[5][ಪುದುಚೆರಿ] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ] ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಚುನಾಯಿತರಾದ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತರಾದ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ನಿಕಾಯವನ್ನು, ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು

– ಅಥವಾ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸೃಜಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅವುಗಳ ರಚನೆ, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅದನ್ನು 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 17ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ (ಸಿ) ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು" ಎಂಬ ಮೂಲಶೀರ್ಷಿಕೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 17ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ 239ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (28.12.1962ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 63ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಹಾಗು ಪಾಂಡಿಚೆರಿಯ ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲಾಗಿ (30-5-1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಪಾಂಡಿಚೆರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[*] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 13ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ 239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (31.10.2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಅನ್ವಯಿಸಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**239AA. Special provisions with respect to Delhi.—** (1) As from the date of commencement of the Constitution (Sixty-ninth Amendment) Act, 1991, the Union territory of Delhi shall be called the National Capital Territory of Delhi (hereafter in this Part referred to as the National Capital Territory) and the administrator thereof appointed under article 239 shall be designated as the Lieutenant Governor.

(2)(*a*) There shall be a Legislative Assembly for the National Capital Territory and the seats in such Assembly shall be filled by members chosen by direct election from territorial constituencies in the National Capital Territory.

(b) The total number of seats in the Legislative Assembly, the number of seats reserved for Scheduled Castes, the division of the National Capital Territory into territorial constituencies (including the basis for such division) and all other matters relating to the functioning of the Legislative Assembly shall be regulated by law made by Parliament.

[2][(*ba*) Seats shall be reserved for women in the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi.

(*bb*) As nearly as may be, one-third of the seats reserved for the Scheduled Castes in the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi shall be reserved for women.

(*bc*) As nearly as may be, one-third of the total number of seats to be filled by direct election in the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi (including the numbers of seats reserved for women belonging to the Scheduled Castes) shall be reserved for women in such manner as Parliament may by law determine.]

(c) The provisions of articles 324 to 327 and 329 shall apply in relation to the National Capital Territory, the Legislative Assembly of the National Capital Territory and the members thereof as they apply, in relation to a State, the Legislative Assembly of a State and the members thereof respectively; and any reference in articles 326 and 329 to "appropriate Legislature" shall be deemed to be a reference to Parliament.

---

[1] Arts 239AA and 239 AB ins. by the Constitution (Sixty-ninth Amendment) Act, 1991, s. 2 (w.e.f. 1-2-1992).

[2] ins. by the Constitution (One-hundred and Sixth Amendment) Act, 2023, s. 2 (date yet to be notified).

[1] [**239ಎಎ. ದೆಹಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.–** (1) ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1991ರ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ದೆಹಲಿ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು (ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ಮತ್ತು 239ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುವ ಅದರ ಆಡಳಿತಗಾರನನ್ನು ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (ಎ) ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಧಾನಸಭೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುವ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(ಬಿ) ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಕಾದಿರಿಸುವ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸುವುದು (ಅಂಥ ವಿಭಜನೆಯ ಆಧಾರವೂ ಸೇರಿ) ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][(ಬಿಎ) ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿಬಿ) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿಸಿ) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗುವ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

(ಸಿ) 324 ರಿಂದ 327ರ ವರೆಗಿನ ಮತ್ತು 329ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು "ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲ"ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 326 ಮತ್ತು 329ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1991ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 239ಎಎ ಮತ್ತು 239ಎಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು (1.2.1992 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಆರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2023ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(3) (*a*) Subject to the provisions of this Constitution, the Legislative Assembly shall have power to make laws for the whole or any part of the National Capital Territory with respect to any of the matters enumerated in the State List or in the Concurrent List in so far as any such matter is applicable to Union territories except matters with respect to Entries 1, 2 and 18 of the State List and Entries 64, 65 and 66 of that List in so far as they relate to the said Entries 1, 2 and 18.

(b) Nothing in sub-clause (*a*) shall derogate from the powers of Parliament under this Constitution to make laws with respect to any matter for a Union territory or any part thereof.

(c) If any provision of a law made by the Legislative Assembly with respect to any matter is repugnant to any provision of a law made by Parliament with respect to that matter, whether passed before or after the law made by the Legislative Assembly, or of an earlier law, other than a law made by the Legislative Assembly, then, in either case, the law made by Parliament, or, as the case may be, such earlier law, shall prevail and the law made by the Legislative Assembly shall, to the extent of the repugnancy, be void:

Provided that if any such law made by the Legislative Assembly has been reserved for the consideration of the President and has received his assent, such law shall prevail in the National Capital Territory:

Provided further that nothing in this sub-clause shall prevent Parliament from enacting at any time any law with respect to the same matter including a law adding to, amending, varying or repealing the law so made by the Legislative Assembly.

(4) There shall be a Council of Ministers consisting of not more than ten percent. of the total number of members in the Legislative Assembly, with the Chief Minister at the head to aid and advise the Lieutenant Governor in the exercise of his functions in relation to matters with respect to which the Legislative Assembly has power to make laws, except in so far as he is, by or under any law, required to act in his discretion:

Provided that in the case of difference of opinion between the Lieutenant Governor and his Ministers on any matter, the Lieutenant Governor shall refer it to the President for decision and act according to the decision given thereon by the President and pending such decision it shall be competent for the Lieutenant Governor in any case where the matter, in his opinion, is so urgent that it is necessary for him to take immediate action, to take such action or to give such direction in the matter as he deems necessary.

(3)(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ವಿಧಾನಸಭೆಯು, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯ 1, 2 ಮತ್ತು 18ನೇ ನಮೂದುಗಳು ಮತ್ತು ಆ ಪಟ್ಟಿಯ 64, 65 ಮತ್ತು 66ನೇ ನಮೂದುಗಳು, ಸದರಿ 1, 2 ಮತ್ತು 18ನೇ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(ಬಿ) (ಎ) ಉಪ-ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(ಸಿ) ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು, ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಆ ತರುವಾಯ ಸಂಸತ್ತು ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಆ ಮುಂಚಿನ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಅಂಥ ಮುಂಚಿನ ಕಾನೂನು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಹಾಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ವಿಧಾನಸಭೆಯು ರಚಿಸಿದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅನುಮತಿ ದೊರೆತಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ಕಾನೂನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಈ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು, ಅದನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವುದು, ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವುದು ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವುದೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಅದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿಸದಂತೆ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಶೇಕಡಾ ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಮೀರದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಉಪ-ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅವನು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ತೀರ್ಮಾನ ಆಗುವವರೆಗೆ, ಆ ವಿಷಯವು ಅತಿ ಜರೂರು ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದು, ತಾನು ಕೂಡಲೇ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವುದೆಂದು ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಾನು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡಲು ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಕ್ಷಮನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) The Chief Minister shall be appointed by the President and other Ministers shall be appointed by the President on the advice of the Chief Minister and the Ministers shall hold office during the pleasure of the President.

(6) The Council of Ministers shall be collectively responsible to the Legislative Assembly.

[1][(7) (*a*)] Parliament may, by law, make provisions for giving effect to, or supplementing the provisions contained in the foregoing clauses and for all matters incidental or consequential thereto.

[2][(*b*) Any such law as is referred to in sub-clause (*a*) shall not be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368 notwithstanding that it contains any provision which amends or has the effect of amending, this Constitution.]

(8) The provisions of article 239B shall, so far as may be, apply in relation to the National Capital Territory, the Lieutenant Governor and the Legislative Assembly, as they apply in relation to the Union territory of [3][Puducherry], the administrator and its Legislature, respectively; and any reference in that article to "clause (1) of article 239A" shall be deemed to be a reference to this article or article 239AB, as the case may be.

239AB. Provision in case of failure of constitutional machinery.— If the President, on receipt of a report from the Lieutenant Governor or otherwise, is satisfied—

(a) that a situation has arisen in which the administration of the National Capital Territory cannot be carried on in accordance with the provisions of article 239AA or of any law made in pursuance of that article; or

(b) that for the proper administration of the National Capital Territory it is necessary or expedient so to do,

the President may by order suspend the operation of any provision of article 239AA or of all or any of the provisions of any law made in pursuance of that article for such period and subject to such conditions as may be specified in such law and make such incidental and consequential provisions as may appear to him to be necessary or expedient for administering the National Capital Territory in accordance with the provisions of article 239 and article 239AA.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventieth Amendment) Act, 1992, s. 3, for "(7)" (w.e.f. 21-12-1991).

[2] Ins. by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 21-12-1991).

[3] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 4, for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

(5) ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(7) (ಎ)] ಸಂಸತ್ತು, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದ ಅಥವಾ ಆನುಷಂಗಿಕವಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

[2][(ಬಿ) (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು 368ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(8) 239ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅವು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ [3][ಪುದುಚೆರಿ] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ, ಅದರ ಆಡಳಿತಗಾರ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ, ಅದರ ಉಪರಾಜ್ಯಪಾಲ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡ" ಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ 239ಎಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

239ಎಬಿ. ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವಿಫಲವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧ.– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಉಪ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ,–

(ಎ) 239ಎಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಥವಾ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ ಎಂದು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ವಿಹಿತವೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ

– ಅವನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ 239ಎಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದ ಅಥವಾ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳ ಜಾರಿಯನ್ನು, ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು 239ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮತ್ತು 239ಎಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಧಾನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವಶ್ಯ ಅಥವಾ ವಿಹಿತವೆಂದು ತನಗೆ ಕಂಡುಬರಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕವಾದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(7)"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.12.1991 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (21.12.1991 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಪಾಂಡಿಚೇರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**239B. Power of administrator to promulgate Ordinances during recess of Legislature.—** (1) If at any time, except when the Legislature of [2][the Union territory of [3][Puducherry]] is in session, the administrator thereof is satisfied that circumstances exist which render it necessary for him to take immediate action, he may promulgate such Ordinances as the circumstances appear to him to require:

Provided that no such Ordinance shall be promulgated by the administrator except after obtaining instructions from the President in that behalf:

Provided further that whenever the said Legislature is dissolved, or its functioning remains suspended on account of any action taken under any such law as is referred to in clause (1) of article 239A, the administrator shall not promulgate any Ordinance during the period of such dissolution or suspension.

(2) An Ordinance promulgated under this article in pursuance of instructions from the President shall be deemed to be an Act of the Legislature of the Union territory which has been duly enacted after complying with the provisions in that behalf contained in any such law as is referred to in clause (1) of article 239A, but every such Ordinance—

(a) shall be laid before the Legislature of the Union territory and shall cease to operate at the expiration of six weeks from the reassembly of the Legislature or if, before the expiration of that period, a resolution disapproving it is passed by the Legislature, upon the passing of the resolution; and

(b) may be withdrawn at any time by the administrator after obtaining instructions from the President in that behalf.

(3) If and so far as an Ordinance under this article makes any provision which would not be valid if enacted in an Act of the Legislature of the Union territory made after complying with the provisions in that behalf contained in any such law as is referred to in clause (1) of article 239A, it shall be void.]

[4](4) **********

---

[1] Ins. by the Constitution (Twenty-seventh Amendment) Act, 1971, s. 3 (w.e.f. 30-12-1971).

[2] Subs. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987) s. 63, for "a Union territory referred to in clause (1) article 239A" (w.e.f. 30-5-1987).

[3] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 4, for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

[4] Clause (4) ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 4 (with retrospective effect). This amendment was omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 32 (w.e.f. 20-6-1979).

[1][**239ಬಿ. ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಡಳಿತಗಾರನ ಅಧಿಕಾರ.**– (1) [2][[3][ಪುದುಚೆರಿ] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು] ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೂಡಲೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿವೆಯೆಂದು ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಅವನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ತೋರಬಹುದಾದಂಥ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಆಡಳಿತಗಾರನು, ಆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಅನುದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಹೊರತು, ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಸದರಿ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅಥವಾ 239ನೆಯ (ಎ) ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾರ್ಯನಡೆಸುವುದು ಸ್ಥಗಿತವಾಗಿರುವಾಗ, ಆಡಳಿತಗಾರನು ಅಂಥ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಅಥವಾ ಸ್ಥಗಿತದ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುದೇಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು, 239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಯುಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಧಿನಿಯಮಿತವಾದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮವೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು,–

(ಎ) ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮತ್ತೆ ಅಧಿವೇಶನ ಸೇರಿದಾಗಿನಿಂದ ಆರು ವಾರಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಅನಂತರ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಆ ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ ಆ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದೊಡನೆಯೇ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅನುದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಆಡಳಿತಗಾರನು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

(3) 239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಅಧಿನಿಯಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ ಸಿಂಧುವಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಾದೇಶದ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಮಾಡಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

[4](4)***

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (30-12-1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 63ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (30-5-1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಪಾಂಡಿಚೇರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 32ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][**240. Power of President to make regulations for certain Union territories.—** (1) The President may make regulations for the peace, progress and good government of the Union territory of—

(*a*) the Andaman and Nicobar Islands;

[2][(*b*) Lakshadweep;]

[3][(*c*) Dadra and Nagar Haveli and Daman and Diu;]

[4][(*d*) **** ;]

[5][(*e*) [6][Puducherry];]

[7](f) * * *

[8](g) * * *

[9][Provided that when any body is created under article 239A to function as a Legislature for the Union territory of [6][Puducherry], the President shall not make any regulation for the peace, progress and good government of that Union territory with effect from the date appointed for the first meeting of the Legislature:]

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 17, for art. 240 (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Laccadive, Minicoy and Amindivi Islands (Alteration of Name) Act, 1973 (34 of 1973), s. 4, for entry (b) (w.e.f. 1-11-1973).

[3] Subs. by the Dadra and Nagar Haveli and Daman and Diu (Merger of Union territories) Act, 2019 (44 of 2019) s. 4(i) (w.e.f. 26-1-2020) for entry (c) which was ins. by the Constitution (Tenth Amendment) Act, 1961, s.3 (w.e.f. 11-8-1961).

[4] Omitted by the Dadra and Nagar Haveli and Daman and Diu (Merger of Union territories) Act, 2019 (44 of 2019) s. 4(ii) (w.e.f. 26-1-2020).

[5] Ins. by the Constitution (Fourteenth Amendment) Act, 1962, s. 5 (w.e.f. 16-8-1962).

[6] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 4 for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

[7] The entry (f) relating to Mizoram omitted by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39 (w.e.f. 20-2-1987).

[8] The entry (g) relating to Arunachal Pradesh omitted by the State of Arunachal Pradesh Act, 1986 (69 of 1986), s. 42 (w.e.f. 20-2-1987).

[9] Ins. by the Constitution (Fourteenth Amendment) Act, 1962, s. 5 (w.e.f. 28-12-1962).

[1][**240. ಕೆಲವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.–** (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು,–

(ಎ) ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳು;

[2][(ಬಿ) ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ;]

[3][(ಸಿ) ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ್‌ಹವೇಲಿ ಹಾಗೂ ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್;]

[4][(ಡಿ) ********;]

[5][(ಇ) [6][ಪುದುಚೆರಿ;]

[7](ಎಫ್) * * *

[8](ಜಿ) * * *

– ಈ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು:

[9][ಪರಂತು, [6][ಪುದುಚೆರಿ] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು 239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿಕಾಯವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಗಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಯಮವನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 17ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 240ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ, ಮಿನಿಕೋಯ್ ಮತ್ತು ಅಮೀನ್‌ದೀವಿ ದ್ವೀಪಗಳ (ಹೆಸರಿನ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (1973ರ 34)ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಬಿ) ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1-11-1973ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (11.08.1961ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನಮೂದು (ಸಿ)ಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ (ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸುವಿಕೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 44)ರ 4(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ನಮೂದು (ಸಿ)ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (26.01.2020ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ (ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸುವಿಕೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 44)ರ 4(ii)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (26.01.2020ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.8.1962 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಪಾಂಡಿಚೇರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮಿಜೋರಾಂಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಮೂದು (ಎಫ್)ನ್ನು (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[8] ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 69)ರ 42ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಮೂದು (ಜಿ)ಯನ್ನು (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[9] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (28.12.1962 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][Provided further that whenever the body functioning as a Legislature for the Union territory of [2][Puducherry] is dissolved, or the functioning of that body as such Legislature remains suspended on account of any action taken under any such law as is referred to in clause (1) of article 239A, the President may, during the period of such dissolution or suspension, make regulations for the peace, progress and good government of that Union territory.]

(2) Any regulation so made may repeal or amend any Act made by Parliament or [3][any other law], which is for the time being applicable to the Union territory and, when promulgated by the President, shall have the same force and effect as an Act of Parliament which applies to that territory.]

241. High Courts for Union territories.— (1) Parliament may by law constitute a High Court for a [4][Union territory] or declare any court in any [5][such territory] to be a High Court for all or any of the purposes of this Constitution.

(2) The provisions of Chapter V of Part VI shall apply in relation to every High Court referred to in clause (1) as they apply in relation to a High Court referred to in article 214 subject to such modifications or exceptions as Parliament may by law provide.

[6][(3) Subject to the provisions of this Constitution and to the provisions of any law of the appropriate Legislature made by virtue of powers conferred on that Legislature by or under this Constitution, every High Court exercising jurisdiction immediately before the commencement of the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, in relation to any Union territory shall continue to exercise such jurisdiction in relation to that territory after such commencement.

(4) Nothing in this article derogates from the power of Parliament to extend or exclude the jurisdiction of a High Court for a State to, or from, any Union territory or part thereof.]

242. [*Coorg.*].— *Omitted by the Constitution* (*Seventh Amendment*) *Act,* 1956, *s.* 29 *and Sch.*(w.e.f. 1-11-1956).

---

[1] Ins. by the Constitution (Twenty-seventh Amendment) Act, 1971, s. 4 (w.e.f. 15-2-1972).

[2] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 4, for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

[3] Subs. by the Constitution (Twenty-seventh Amendment) Act, 1971, s. 4, for "any existing law" (w.e.f. 15-2-1972).

[4] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., for "State specified in Part C of the First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

[5] Subs. by s. 29. and Sch., *ibid.,* for "such State" (w.e.f. 1-11-1956).

[6] Subs. by s. 29, and Sch., *ibid.*, for cls. (3) and (4) (w.e.f. 1-11-1956).

[1][ಮತ್ತು ಪರಂತು, [2][ಪುದುಚೇರಿ] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಮಂಡಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಕಾಯವು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅಥವಾ 239ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲವಾಗಿ ಆ ನಿಕಾಯವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಸ್ಥಗಿತವಾಗಿರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂಥ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಅಥವಾ ಸ್ಥಗಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.]

(2) ಹಾಗೆ ರಚಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಯಮವು ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದಾದ [3][ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನನ್ನು] ನಿರಸನಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ವಿನಿಯಮವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಹೊರಡಿಸಿರುವಾಗ ಅದು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮದಂತೆಯೇ ಬಲ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

241. ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.– (1) ಯಾವುದೇ [4][ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ] ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ [5][ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ]ದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೆಂಬುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

(2) 214ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ೬ನೆಯ ಭಾಗದ ೫ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವು ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[6][(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956 ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯವೂ, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವುದಾವುದೂ, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗದಿಂದ ಆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.]

242. [ಕೊಡಗು].- ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1-11-1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.2.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಪಾಂಡಿಚೇರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಯಾವುದೇ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನನ್ನು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (15.2.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ ಸಿ ನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (3) ಮತ್ತು (4)ನೇ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**PART IX**

THE PANCHAYATS

243. Definitions.— In this Part, unless the context otherwise requires,—

(a) "district" means a district in a State;

(b) "Gram Sabha" means a body consisting of persons registered in the electoral rolls relating to a village comprised within the area of Panchayat at the village level;

(c) "intermediate level" means a level between the village and district levels specified by the Governor of a State by public notification to be the intermediate level for the purposes of this Part;

(d) "Panchayat" means an institution (by whatever name called) of self-government constituted under article 243B, for the rural areas;

(e) "Panchayat area" means the territorial area of a Panchayat;

(f) "Population" means the population as ascertained at the last preceding census of which the relevant figures have been published;

(g) "village" means a village specified by the Governor by public notification to be a village for the purposes of this Part and includes a group of villages so specified.

243A. Gram Sabha.— A Gram Sabha may exercise such powers and perform such functions at the village level as the Legislature of a State may, by law, provide.

243B. Constitution of Panchayats.— (1) There shall be constituted in every State, Panchayats at the village, intermediate and district levels in accordance with the provisions of this Part.

(2) Notwithstanding anything in clause (1), Panchayats at the intermediate level may not be constituted in a State having a population not exceeding twenty lakhs.

243C. Composition of Panchayats.— (1) Subject to the provisions of this Part, the Legislature of a State may, by law, make provisions with respect to the composition of Panchayats:

---

[1] Original Part IX relating to "The territories in Part D of the First Schedule and other territories not specified in that Schedule" was omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956) and subsequently ins. by the Constitution (Seventy-third Amendment) Act, 1992, s. 2 (w.e.f. 24-4-1993).

[1][ಭಾಗ IX

ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು

243. ಪರಿಭಾಷೆಗಳು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು,–

(ಎ) "ಜಿಲ್ಲೆ" ಎಂದರೆ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಜಿಲ್ಲೆ;

(ಬಿ) "ಗ್ರಾಮಸಭೆ" ಎಂದರೆ, ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಸೇರಿರುವ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿತರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ನಿಕಾಯ;

(ಸಿ) "ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟ" ಎಂದರೆ, ಈ ಭಾಗದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟವೆಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಡುವಣ ಮಟ್ಟ;

(ಡಿ) "ಪಂಚಾಯತಿ" ಎಂದರೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ 243ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ (ಯಾವುದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವ) ಒಂದು ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆ;

(ಇ) "ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶ" ಎಂದರೆ, ಪಂಚಾಯತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶ;

(ಎಫ್) "ಜನಸಂಖ್ಯೆ" ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಸಲದ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆ;

(ಜಿ) "ಗ್ರಾಮ" ಎಂದರೆ, ಈ ಭಾಗದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮವೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಇದು ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

243ಎ. ಗ್ರಾಮಸಭೆ.– ಗ್ರಾಮಸಭೆಯು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು.

243ಬಿ. ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ರಚನೆ.– (1) ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟ, ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರದಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಿರುವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸದೆ ಇರಬಹುದು.

243ಸಿ. ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಂರಚನೆ.– (1) ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಂರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನದ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಮೂಲ ಭಾಗ IXಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಡಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಆ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸದ ಇತರ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ" ಅನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (24.4.1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that the ratio between the population of the territorial area of a Panchayat at any level and the number of seats in such Panchayat to be filled by election shall, so far as practicable, be the same throughout the State.

(2) All the seats in a Panchayat shall be filled by persons chosen by direct election from territorial constituencies in the Panchayat area and, for this purpose, each Panchayat area shall be divided into territorial constituencies in such manner that the ratio between the population of each constituency and the number of seats allotted to it shall, so far as practicable, be the same throughout the Panchayat area.

(3) The Legislature of a State may, by law, provide for the representation—

(a) of the Chairpersons of the Panchayats at the village level, in the Panchayats at the intermediate level or, in the case of a State not having Panchayats at the intermediate level, in the Panchayats at the district level;

(b) of the Chairpersons of the Panchayats at the intermediate level, in the Panchayats at the district level;

(c) of the members of the House of the People and the members of the Legislative Assembly of the State representing constituencies which comprise wholly or partly a Panchayat area at a level other than the village level, in such Panchayat;

(d) of the members of the Council of States and the members of the Legislative Council of the State, where they are registered as electors within—

(i) a Panchayat area at the intermediate level, in Panchayat at the intermediate level;

(ii) a Panchayat area at the district level, in Panchayat at the district level.

(4) The Chairperson of a Panchayat and other members of a Panchayat whether or not chosen by direct election from territorial constituencies in the Panchayat area shall have the right to vote in the meetings of the Panchayats.

(5) The Chairperson of—

(a) a Panchayat at the village level shall be elected in such manner as the Legislature of a State may, by law, provide; and

(b) a Panchayat at the intermediate level or district level shall be elected by, and from amongst, the elected members thereof.

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಂಥ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಡುವಣ ಅನುಪಾತವು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮತ್ತು ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಡುವಣ ಅನುಪಾತವು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿರುವಂತೆ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು,-

(ಎ) ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಲ್ಲದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ;

(ಬಿ) ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ;

(ಸಿ) ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅಂಥ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ;

(ಡಿ) ರಾಜ್ಯಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ,-

(i) ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಅವರು ಮತದಾರರೆಂದು ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ;

(ii) ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಅವರು ಮತದಾರರೆಂದು ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ

- ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಒದಗಿಸಬಹುದು.

(4) ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಇತರ ಸದಸ್ಯರು ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಆಗಿಲ್ಲದಿರಲಿ, ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ನೀಡಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) (ಎ) ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಮಧ್ಯಂತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಆ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

243D. Reservation of seats.— (1) Seats shall be reserved for—

(a) the Scheduled Castes; and

(b) the Scheduled Tribes,

in every Panchayat and the number of seats so reserved shall bear, as nearly as may be, the same proportion to the total number of seats to be filled by direct election in that Panchayat as the population of the Scheduled Castes in that Panchayat area or of the Scheduled Tribes in that Panchayat area bears to the total population of that area and such seats may be allotted by rotation to different constituencies in a Panchayat.

(2) Not less than one-third of the total number of seats reserved under clause (1) shall be reserved for women belonging to the Scheduled Castes or, as the case may be, the Scheduled Tribes.

(3) Not less than one-third (including the number of seats reserved for women belonging to the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes) of the total number of seats to be filled by direct election in every Panchayat shall be reserved for women and such seats may be allotted by rotation to different constituencies in a Panchayat.

(4) The offices of the Chairpersons in the Panchayats at the village or any other level shall be reserved for the Scheduled Castes, the Scheduled Tribes and women in such manner as the Legislature of a State may, by law, provide:

Provided that the number of offices of Chairpersons reserved for the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes in the Panchayats at each level in any State shall bear, as nearly as may be, the same proportion to the total number of such offices in the Panchayats at each level as the population of the Scheduled Castes in the State or of the Scheduled Tribes in the State bears to the total population of the State:

Provided further that not less than one-third of the total number of offices of Chairpersons in the Panchayats at each level shall be reserved for women:

Provided also that the number of offices reserved under this clause shall be allotted by rotation to different Panchayats at each level.

(5) The reservation of seats under clauses (1) and (2) and the reservation of offices of Chairpersons (other than the reservation for women) under clause (4) shall cease to have effect on the expiration of the period specified in article 334.

(6) Nothing in this Part shall prevent the Legislature of a State from making any provision for reservation of seats in any Panchayat or offices of Chairpersons in the Panchayats at any level in favour of backward class of citizens.

243ಡಿ. ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ

– ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಆ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಆ ಪಂಚಾಯತಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿಮಾಡಬೇಕಾದ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಪೈಕಿ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯತಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂಥ ಪದಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಗೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತೂ ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಪದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಸರದಿಯ ಮೇಲೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(5) (1) ಮತ್ತು (2)ನೇ ಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿಯು ಮತ್ತು (4)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳ (ಮಹಿಳೆಯರ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಮೀಸಲಾತಿಯು, 334ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ತರುವಾಯ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಹಿಂದುಳಿದ ನಾಗರಿಕರ ವರ್ಗದವರಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧ ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

243E. Duration of Panchayats, etc.— (1) Every Panchayat, unless sooner dissolved under any law for the time being in force, shall continue for five years from the date appointed for its first meeting and no longer.

(2) No amendment of any law for the time being in force shall have the effect of causing dissolution of a Panchayat at any level, which is functioning immediately before such amendment, till the expiration of its duration specified in clause (1).

(3) An election to constitute a Panchayat shall be completed—

(a) before the expiry of its duration specified in clause (1);

(b) before the expiration of a period of six months from the date of its dissolution:

Provided that where the remainder of the period for which the dissolved Panchayat would have continued is less than six months, it shall not be necessary to hold any election under this clause for constituting the Panchayat for such period.

(4) A Panchayat constituted upon the dissolution of a Panchayat before the expiration of its duration shall continue only for the remainder of the period for which the dissolved Panchayat would have continued under clause (1) had it not been so dissolved.

243F. Disqualifications for membership.— (1) A person shall be disqualified for being chosen as, and for being, a member of a Panchayat—

(a) if he is so disqualified by or under any law for the time being in force for the purposes of elections to the Legislature of the State concerned:

Provided that no person shall be disqualified on the ground that he is less than twenty-five years of age, if he has attained the age of twenty- one years;

(b) if he is so disqualified by or under any law made by the Legislature of the State.

(2) If any question arises as to whether a member of a Panchayat has become subject to any of the disqualifications mentioned in clause (1), the question shall be referred for the decision of such authority and in such manner as the Legislature of a State may, by law, provide.

243ಇ. ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅವಧಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು, ಅದರ ಮೊದಲ ಸಭೆಗಾಗಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅದು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅಲ್ಲ.

(2) ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಯು, (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಅದರ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ, ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು,–

(ಎ) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಅದರ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ;

(ಬಿ) ಅದರ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ

– ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ವಿಸರ್ಜಿತ ಪಂಚಾಯತಿಯು ಯಾವ ಉಳಿದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಅವಧಿಯು ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರುವಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಅವಧಿಗೆ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಒಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯು ಅದರ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವಿಸರ್ಜಿತವಾದ ತರುವಾಯ ರಚಿತವಾದ ಪಂಚಾಯತಿಯು, ವಿಸರ್ಜಿತ ಪಂಚಾಯತಿಯು ಹಾಗೆ ವಿಸರ್ಜಿತವಾಗದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅದು (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಉಳಿದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

243ಎಫ್. ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು.– (1) ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

(ಎ) ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿದಾಗ:

ಪರಂತು, ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ತುಂಬಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅವನು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನವನೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ

– ಪಂಚಾಯತಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು,

(2) ಪಂಚಾಯತಿಯ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು, (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುವೇ ಅನರ್ಹತೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವನೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

243G. Powers, authority and responsibilities of Panchayats.— Subject to the provisions of this Constitution, the Legislature of a State may, by law, endow the Panchayats with such powers and authority as may be necessary to enable them to function as institutions of self-government and such law may contain provisions for the devolution of powers and responsibilities upon Panchayats at the appropriate level, subject to such conditions as may be specified therein, with respect to—

(a) the preparation of plans for economic development and social justice;

(b) the implementation of schemes for economic development and social justice as may be entrusted to them including those in relation to the matters listed in the Eleventh Schedule.

243H. Powers to impose taxes by, and Funds of, the Panchayats.— The Legislature of a State may, by law,—

(a) authorise a Panchayat to levy, collect and appropriate such taxes, duties, tolls and fees in accordance with such procedure and subject to such limits;

(b) assign to a Panchayat such taxes, duties, tolls and fees levied and collected by the State Government for such purposes and subject to such conditions and limits;

(c) provide for making such grants-in-aid to the Panchayats from the Consolidated Fund of the State; and

(d) provide for constitution of such Funds for crediting all moneys received, respectively, by or on behalf of the Panchayats and also for the withdrawal of such moneys therefrom,

as may be specified in the law.

243I. Constitution of Finance Commission to review financial position.— (1) The Governor of a State shall, as soon as may be within one year from the commencement of the Constitution (Seventy-third Amendment) Act, 1992, and thereafter at the expiration of every fifth year, constitute a Finance Commission to review the financial position of the Panchayats and to make recommendations to the Governor as to—

(a) the principles which should govern—

(i) the distribution between the State and the Panchayats of the net proceeds of the taxes, duties, tolls and fees leviable by the State, which may be divided between them under this Part and the allocation between the Panchayats at all levels of their respective shares of such proceeds;

243ಜಿ. ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಆ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ, ಅವು ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾನೂನು,–

(ಎ) ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಪರಿಯೋಜನೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ

– ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸೂಕ್ತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

243ಹೆಚ್. ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿಧಿಗಳು.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ,–

(ಎ) ಅಂಥ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅಂಥ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ದಾರಿಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು, ವಸೂಲಿಮಾಡಲು ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಹುದು;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿದಂಥ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ದಾರಿಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಡಿ) ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು ಜಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಥ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅಂಥ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಸಹ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

243ಐ. ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ರಚನೆ.– (1) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992 ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಪ್ರತಿ ಐದನೇ ವರ್ಷವು ಮುಕ್ತಾಯವಾದಾಗ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು; ಮತ್ತು,–

(ಎ) ಈ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಎಂದರೆ:–

(i) ಈ ಭಾಗದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ನಡುವೆ ಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂಥ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಗಳ, ಸುಂಕಗಳ, ದಾರಿಸುಂಕಗಳ ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ನಡುವೆ ವಿತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಆಯಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಪಾಲನ್ನು ಹಂಚುವುದಕ್ಕೆ;

(ii) the determination of the taxes, duties, tolls and fees which may be assigned to, or appropriated by, the Panchayats;

(iii) the grants-in-aid to the Panchayats from the Consolidated Fund of the State;

(b) the measures needed to improve the financial position of the Panchayats;

(c) any other matter referred to the Finance Commission by the Governor in the interests of sound finance of the Panchayats.

(2) The Legislature of a State may, by law, provide for the composition of the Commission, the qualifications which shall be requisite for appointment as members thereof and the manner in which they shall be selected.

(3) The Commission shall determine their procedure and shall have such powers in the performance of their functions as the Legislature of the State may, by law, confer on them.

(4) The Governor shall cause every recommendation made by the Commission under this article together with an explanatory memorandum as to the action taken thereon to be laid before the Legislature of the State.

243J. Audit of accounts of Panchayats.— The Legislature of a State may, by law, make provisions with respect to the maintenance of accounts by the Panchayats and the auditing of such accounts.

243K. Elections to the Panchayats.— (1) The superintendence, direction and control of the preparation of electoral rolls for, and the conduct of, all elections to the Panchayats shall be vested in a State Election Commission consisting of a State Election Commissioner to be appointed by the Governor.

(2) Subject to the provisions of any law made by the Legislature of a State, the conditions of service and tenure of office of the State Election Commissioner shall be such as the Governor may by rule determine:

Provided that the State Election Commissioner shall not be removed from his office except in like manner and on the like grounds as a Judge of a High Court and the conditions of service of the State Election Commissioner shall not be varied to his disadvantage after his appointment.

(ii) ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಶುಲ್ಕಗಳು, ದಾರಿಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ;

(iii) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಸಹಾಯಾನುದಾನಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ;

(ಸಿ) ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸುಭದ್ರ ಹಣಕಾಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ

– ಅನ್ವಯವಾಗುವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಲು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆಯೋಗದ ರಚನೆ, ಅದರ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಬೇಕಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(3) ಆಯೋಗವು, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಆಯೋಗವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಪತ್ರದ ಸಹಿತ, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜೆ. ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ.– (1) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರಲು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಲು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

243ಕೆ. ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು.– (1) ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಧೀಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಪದಾವಧಿಯು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನನ್ನು ಅವನ ಪದದಿಂದ, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತು ಅವೇ ಕಾರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರತು ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು, ಅವನ ನೇಮಕಾತಿಯ ತರುವಾಯ ಅವನಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) The Governor of a State shall, when so requested by the State Election Commission, make available to the State Election Commission such staff as may be necessary for the discharge of the functions conferred on the State Election Commission by clause (1).

(4) Subject to the provisions of this Constitution, the Legislature of a State may, by law, make provision with respect to all matters relating to, or in connection with, elections to the Panchayats.

243L. Application to Union territories.— The provisions of this Part shall apply to the Union territories and shall, in their application to a Union territory, have effect as if the references to the Governor of a State were references to the Administrator of the Union territory appointed under article 239 and references to the Legislature or the legislative Assembly of a State were references, in relation to a Union territory having a Legislative Assembly, to that Legislative Assembly:

Provided that the President may, by public notification, direct that the provisions of this Part shall apply to any Union territory or part thereof subject to such exceptions and modifications as he may specify in the notification.

243M. Part not to apply to certain areas.— (1) Nothing in this Part shall apply to the Scheduled Areas referred to in clause (1), and the tribal areas referred to in clause (2), of article 244.

(2) Nothing in this Part shall apply to—

(a) the States of Nagaland, Meghalaya and Mizoram;

(b) the hill areas in the State of Manipur for which District Councils exist under any law for the time being in force.

(3) Nothing in this Part—

(a) relating to Panchayats at the district level shall apply to the hill areas of the District of Darjeeling in the State of West Bengal for which Darjeeling Gorkha Hill Council exists under any law for the time being in force;

(b) shall be construed to affect the functions and powers of the Darjeeling Gorkha Hill Council constituted under such law.

(3) (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ವಹಿಸಲಾದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದಾಗ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

243ಎಲ್. ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ.– ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು 239ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನಿಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಆ ಉಪಬಂಧಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ, ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

243ಎಂ. ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ಭಾಗವು ಅನ್ವಯವಾಗದಿರುವುದು.– (1) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, 244ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(ಎ) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ;

(ಬಿ) ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂಥ ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ

– ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(ಎ) ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಗೂರ್ಖಾ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂಥ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಜಿಲ್ಲಾ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಸದರಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಗೂರ್ಖಾ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][(3A) Nothing in article 243D, relating to reservation of seats for the Scheduled Castes, shall apply to the State of Arunachal Pradesh.]

(4) Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) the Legislature of a State referred to in sub-clause (*a*) of clause (2) may, by law, extend this Part to that State, except the areas, if any, referred to in clause (1), if the Legislative Assembly of that State passes a resolution to that effect by a majority of the total membership of that House and by a majority of not less than two-thirds of the members of that House present and voting;

(b) Parliament may, by law, extend the provisions of this Part to the Scheduled Areas and the tribal areas referred to in clause (1) subject to such exceptions and modifications as may be specified in such law, and no such law shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.

243N. Continuance of existing laws and Panchayats.— Notwithstanding anything in this Part, any provision of any law relating to Panchayats in force in a State immediately before the commencement of the Constitution (Seventy-third Amendment) Act, 1992, which is inconsistent with the provisions of this Part, shall continue to be in force until amended or repealed by a competent Legislature or other competent authority or until the expiration of one year from such commencement, whichever is earlier:

Provided that all the Panchayats existing immediately before such commencement shall continue till the expiration of their duration, unless sooner dissolved by a resolution passed to that effect by the Legislative Assembly of that State or, in the case of a State having a Legislative Council, by each House of the Legislature of that State.

243O. Bar to interference by courts in electoral matters.— Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) the validity of any law relating to the delimitation of constituencies or the allotment of seats to such constituencies, made or purporting to be made under article 243K, shall not be called in question in any court;

(b) no election to any Panchayat shall be called in question except by an election petition presented to such authority and in such manner as is provided for by or under any law made by the Legislature of a State.

---

[1] Ins. by the Constitution (Eighty-third Amendment) Act, 2000, s. 2 (w.e.f. 8-9-2000).

[1][(3ಎ) 243ಡಿ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ (2)ನೇ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಆ ಸದನದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ನೀಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಮೂರನೇ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಅದು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಹಾಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು, (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು 368ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

243ಎನ್. ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿರುವಂಥ, ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು, ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಸಿತವಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮುಂಚಿತವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು, ಅಥವಾ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನವು ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ಹೊರತು, ಆ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಅವು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

243ಓ. ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರ ಪ್ರತಿಷೇಧ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಅಥವಾ 243ಕೆ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಅಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಉಪಬಂಧಿಸಲಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ತಕರಾರು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಹೊರತು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ದ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (8.9.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][PART IXA
THE MUNICIPALITIES

243P. Definitions.— In this Part, unless the context otherwise requires,—

(a) "Committee" means a Committee constituted under article 243S;

(b) "district" means a district in a State;

(c) "Metropolitan area" means an area having a population of ten lakhs or more, comprised in one or more districts and consisting of two or more Municipalities or Panchayats or other contiguous areas, specified by the Governor by public notification to be a Metropolitan area for the purposes of this Part;

(d) "Municipal area" means the territorial area of a Municipality as is notified by the Governor;

(e) "Municipality" means an institution of self-government constituted under article 243Q;

(f) "Panchayat" means a Panchayat constituted under article 243B;

(g) "population" means the population as ascertained at the last preceding census of which the relevant figures have been published.

243Q. Constitution of Municipalities.— (1) There shall be constituted in every State,—

(a) a Nagar Panchayat (by whatever name called) for a transitional area, that is to say, an area in transition from a rural area to an urban area;

(b) a Municipal Council for a smaller urban area; and

(c) a Municipal Corporation for a larger urban area,

in accordance with the provisions of this Part:

---

[1] Part IXA ins. by the Constitution (Seventy-fourth Amendment) Act, 1992, s. 2 (w.e.f. 1-6-1993).

[1][ಭಾಗ IXಎ

ಪೌರಸಭೆಗಳು

243ಪಿ. ಪರಿಭಾಷೆಗಳು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು,–

(ಎ) "ಸಮಿತಿ" ಎಂದರೆ, 243ಎಸ್ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಸಮಿತಿ;

(ಬಿ) "ಜಿಲ್ಲೆ" ಎಂದರೆ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಜಿಲ್ಲೆ;

(ಸಿ) "ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶ" ಎಂದರೆ, ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ, ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಪೌರಸಭೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಭಾಗದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶ;

(ಡಿ) "ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶ" ಎಂದರೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿದಂಥ ಪೌರಸಭೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶ;

(ಇ) "ಪೌರಸಭೆ" ಎಂದರೆ, 243ಕ್ಯೂ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆ;

(ಎಫ್) "ಪಂಚಾಯತಿ" ಎಂದರೆ, 243ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಪಂಚಾಯತಿ;

(ಜಿ) "ಜನಸಂಖ್ಯೆ" ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆ.

243ಕ್ಯೂ. ಪೌರಸಭೆಗಳ ರಚನೆ.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ, ಎಂದರೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶವು ನಗರ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ (ಯಾವುದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಲಿ) ಒಂದು ನಗರ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು;

(ಬಿ) ಸಣ್ಣ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ದೊಡ್ಡ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಪೌರ ನಿಗಮವನ್ನು

– ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಭಾಗ IXಎ ಅನ್ನು (1.6.1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that a Municipality under this clause may not be constituted in such urban area or part thereof as the Governor may, having regard to the size of the area and the municipal services being provided or proposed to be provided by an industrial establishment in that area and such other factors as he may deem fit, by public notification, specify to be an industrial township.

(2) In this article, “a transitional area”, “a smaller urban area” or “a larger urban area” means such area as the Governor may, having regard to the population of the area, the density of the population therein, the revenue generated for local administration, the percentage of employment in non- agricultural activities, the economic importance or such other factors as he may deem fit, specify by public notification for the purposes of this Part.

243R. Composition of Municipalities.— (1) Save as provided in clause (2), all the seats in a Municipality shall be filled by persons chosen by direct election from the territorial constituencies in the Municipal area and for this purpose each Municipal area shall be divided into territorial constituencies to be known as wards.

(2) The Legislature of a State may, by law, provide—

(a) for the representation in a Municipality of—

(i) persons having special knowledge or experience in Municipal administration;

(ii) the members of the House of the People and the members of the Legislative Assembly of the State representing constituencies which comprise wholly or partly the Municipal area;

(iii) the members of the Council of States and the members of the Legislative Council of the State registered as electors within the Municipal area;

(iv) the Chairpersons of the Committees constituted under clause (5) of article 243S:

Provided that the persons referred to in paragraph *(i)* shall not have the right to vote in the meetings of the Municipality;

(b) the manner of election of the Chairperson of a Municipality.

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಒದಗಿಸಿರುವ ಅಥವಾ ಒದಗಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಪೌರ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಪೌರಸಭೆಯನ್ನು ರಚಿಸದೆ ಇರಬಹುದು.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶ", "ಸಣ್ಣ ನಗರ ಪ್ರದೇಶ" ಅಥವಾ "ದೊಡ್ಡ ನಗರ ಪ್ರದೇಶ" ಎಂದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಾಂದ್ರತೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವ ರಾಜಸ್ವ, ಕೃಷಿಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗದ ಶೇಕಡಾ ಪ್ರಮಾಣ, ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಅಥವಾ ಅವನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈ ಭಾಗದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರದೇಶ.

243ಆರ್. ಪೌರಸಭೆಗಳ ಸಂರಚನೆ.– (1) (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವುದನ್ನುಳಿದು, ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು, ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಚುನಾಯಿತರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಾರ್ಡ್‌ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು,–

(ಎ) (i) ಪೌರಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ;

(ii) ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ;

(iii) ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಮತದಾರರಾಗಿ ನೋಂದಾಯಿತರಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ;

(iv) 243ಎಸ್ ಅನುಚ್ಛೇದದ 5ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಿಗೆ

– ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, (i)ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಪೌರಸಭೆಯ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ನೀಡುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಪೌರಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

243S. Constitution and composition of Wards Committees, etc.— (1) There shall be constituted Wards Committees, consisting of one or more wards, within the territorial area of a Municipality having a population of three lakhs or more.

(2) The Legislature of a State may, by law, make provision with respect to—

(a) the composition and the territorial area of a Wards Committee;

(b) the manner in which the seats in a Wards Committee shall be filled.

(3) A member of a Municipality representing a ward within the territorial area of the Wards Committee shall be a member of that Committee.

(4) Where a Wards Committee consists of—

(a) one ward, the member representing that ward in the Municipality; or

(b) two or more wards, one of the members representing such wards in the Municipality elected by the members of the Wards Committee,

shall be the Chairperson of that Committee.

(5) Nothing in this article shall be deemed to prevent the Legislature of a State from making any provision for the constitution of Committees in addition to the Wards Committees.

243T. Reservation of seats.— (1) Seats shall be reserved for the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes in every Municipality and the number of seats so reserved shall bear, as nearly as may be, the same proportion to the total number of seats to be filled by direct election in that Municipality as the population of the Scheduled Castes in the Municipal area or of the Scheduled Tribes in the Municipal area bears to the total population of that area and such seats may be allotted by rotation to different constituencies in a Municipality.

(2) Not less than one-third of the total number of seats reserved under clause (1) shall be reserved for women belonging to the Scheduled Castes or, as the case may be, the Scheduled Tribes.

243ಎಸ್. ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂರಚನೆ.– (1) ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪೌರಸಭಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ವಾರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವಾರ್ಡು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು,–

(ಎ) ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಯ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ರೀತಿಗೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(3) ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿರುವ ಒಂದು ವಾರ್ಡ ಅನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಪೌರಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಒಂದು ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಯು,–

(ಎ) ಒಂದು ವಾರ್ಡನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ, ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆ ವಾರ್ಡನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸದಸ್ಯನು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ವಾರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ, ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಾರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಆ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ವಾರ್ಡ್ ಸಮಿತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇತರ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

243ಟಿ. ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಆ ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಗೆ, ಆ ಪೌರಸಭೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ಪೌರಸಭಾ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪೌರಸಭೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ, ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) Not less than one-third (including the number of seats reserved for women belonging to the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes) of the total number of seats to be filled by direct election in every Municipality shall be reserved for women and such seats may be allotted by rotation to different constituencies in a Municipality.

(4) The offices of Chairpersons in the Municipalities shall be reserved for the Scheduled Castes, the Scheduled Tribes and women in such manner as the Legislature of a State may, by law, provide.

(5) The reservation of seats under clauses (1) and (2) and the reservation of offices of Chairpersons (other than the reservation for women) under clause (4) shall cease to have effect on the expiration of the period specified in article 334.

(6) Nothing in this Part shall prevent the Legislature of a State from making any provision for reservation of seats in any Municipality or offices of Chairpersons in the Municipalities in favour of backward class of citizens.

243U. Duration of Municipalities, etc.— (1) Every Municipality, unless sooner dissolved under any law for the time being in force, shall continue for five years from the date appointed for its first meeting and no longer:

Provided that a Municipality shall be given a reasonable opportunity of being heard before its dissolution.

(2) No amendment of any law for the time being in force shall have the effect of causing dissolution of a Municipality at any level, which is functioning immediately before such amendment, till the expiration of its duration specified in clause (1).

(3) An election to constitute a Municipality shall be completed,—

(a) before the expiry of its duration specified in clause (1);

(b) before the expiration of a period of six months from the date of its dissolution:

Provided that where the remainder of the period for which the dissolved Municipality would have continued is less than six months, it shall not be necessary to hold any election under this clause for constituting the Municipality for such period.

(4) A Municipality constituted upon the dissolution of a Municipality before the expiration of its duration shall continue only for the remainder of the period for which the dissolved Municipality would have continued under clause (1) had it not been so dissolved.

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಒಟ್ಟುಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಪೈಕಿ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಪೌರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(5) (1) ಮತ್ತು (2)ನೇ ಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿಯು ಮತ್ತು (4)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳ (ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಮೀಸಲಾತಿಯು 334ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ತರುವಾಯ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಹಿಂದುಳಿದ ನಾಗರಿಕರ ವರ್ಗದವರಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪೌರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಪೌರಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಪದಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧ ಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

243ಯು. ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅವಧಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪೌರಸಭೆಯು, ಅದನ್ನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ಹೊರತು ಅದರ ಮೊದಲ ಸಭೆಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಪೌರಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಹವಾಲನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು, ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಮಟ್ಟದ ಪೌರಸಭೆಯನ್ನು (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಅದರ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ, ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಪೌರಸಭೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು,–

(ಎ) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ಅದರ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ;

(ಬಿ) ಅದರ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ

– ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ವಿಸರ್ಜಿತ ಪೌರಸಭೆಯು ಯಾವ ಉಳಿದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಅವಧಿಯು ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅವಧಿಗೆ ಪೌರಸಭೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಒಂದು ಪೌರಸಭೆಯು ಅದರ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವಿಸರ್ಜಿತವಾದ ತರುವಾಯ ರಚಿತವಾದ ಪೌರಸಭೆಯು, ವಿಸರ್ಜಿತ ಪೌರಸಭೆಯು ಹಾಗೆ ವಿಸರ್ಜಿತವಾಗದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಉಳಿದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

243V. Disqualifications for membership.— (1) A person shall be disqualified for being chosen as, and for being, a member of a Municipality—

(a) if he is so disqualified by or under any law for the time being in force for the purposes of elections to the Legislature of the State concerned:

Provided that no person shall be disqualified on the ground that he is less than twenty-five years of age, if he has attained the age of twenty-one years;

(b) if he is so disqualified by or under any law made by the Legislature of the State.

(2) If any question arises as to whether a member of a Municipality has become subject to any of the disqualifications mentioned in clause (1), the question shall be referred for the decision of such authority and in such manner as the Legislature of a State may, by law, provide.

243W. Powers, authority and responsibilities of Municipalities, etc.— Subject to the provisions of this Constitution, the Legislature of a State may, by law, endow—

(a) the Municipalities with such powers and authority as may be necessary to enable them to function as institutions of self-government and such law may contain provisions for the devolution of powers and responsibilities upon Municipalities, subject to such conditions as may be specified therein, with respect to—

(i) the preparation of plans for economic development and social justice;

(ii) the performance of functions and the implementation of schemes as may be entrusted to them including those in relation to the matters listed in the Twelfth Schedule;

(b) the Committees with such powers and authority as may be necessary to enable them to carry out the responsibilities conferred upon them including those in relation to the matters listed in the Twelfth Schedule.

243X. Power to impose taxes by, and Funds of, the Municipalities.— The Legislature of a State may, by law,—

(a) authorise a Municipality to levy, collect and appropriate such taxes, duties, tolls and fees in accordance with such procedure and subject to such limits;

243ವಿ. ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆ.– (1) ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,–

(ಎ) ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿದಾಗ:

ಪರಂತು, ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ತುಂಬಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅವನು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನವನೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ

– ಪೌರಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಪೌರಸಭೆಯ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು, (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುವೇ ಅನರ್ಹತೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವನೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

243ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.– ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಪೌರಸಭೆಗಳು ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾನೂನು,–

(i) ಆರ್ಥಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ;

(ii) ಹನ್ನೆರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದ ವಿಷಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಪರಿಯೋಜನೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು;

(ಬಿ) ಹನ್ನೆರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದ ವಿಷಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಲಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಗೊಳಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಬಹುದು.

243ಎಕ್ಸ್. ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿಧಿಗಳು.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ,–

(ಎ) ಅಂಥ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅಂಥ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ದಾರಿ ಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು, ವಸೂಲಿಮಾಡಲು ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ಪೌರಸಭೆಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಬಹುದು;

(b) assign to a Municipality such taxes, duties, tolls and fees levied and collected by the State Government for such purposes and subject to such conditions and limits;

(c) provide for making such grants-in-aid to the Municipalities from the Consolidated Fund of the State; and

(d) provide for constitution of such Funds for crediting all moneys received, respectively, by or on behalf of the Municipalities and also for the withdrawal of such moneys therefrom,

as may be specified in the law.

243Y. Finance Commission.— (1) The Finance Commission constituted under article 243I shall also review the financial position of the Municipalities and make recommendations to the Governor as to—

(a) the principles which should govern—

(i) the distribution between the State and the Municipalities of the net proceeds of the taxes, duties, tolls and fees leviable by the State, which may be divided between them under this Part and the allocation between the Municipalities at all levels of their respective shares of such proceeds;

(ii) the determination of the taxes, duties, tolls and fees which may be assigned to, or appropriated by, the Municipalities;

(iii) the grants-in-aid to the Municipalities from the Consolidated Fund of the State;

(b) the measures needed to improve the financial position of the Municipalities;

(c) any other matter referred to the Finance Commission by the Governor in the interests of sound finance of the Municipalities.

(2) The Governor shall cause every recommendation made by the Commission under this article together with an explanatory memorandum as to the action taken thereon to be laid before the Legislature of the State.

243Z. Audit of accounts of Municipalities.— The Legislature of a State may, by law, make provisions with respect to the maintenance of accounts by the Municipalities and the auditing of such accounts.

(ಬಿ) ಅಂಥ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿದಂಥ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ದಾರಿಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳನ್ನು ಪೌರಸಭೆಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಡಿ) ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪೌರಸಭೆಗಳು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು ಜಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಥ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅಂಥ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಸಹ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

243ವೈ. ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ.– (1) 243ಐ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ಪೌರಸಭೆಗಳ ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಎ) ಈ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ, ಎಂದರೆ:–

(i) ಈ ಭಾಗದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಪೌರಸಭೆಗಳ ನಡುವೆ ಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂಥ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಗಳ, ಸುಂಕಗಳ, ದಾರಿ ಸುಂಕಗಳ ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಪೌರಸಭೆಗಳ ನಡುವೆ ವಿತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳ ಪೌರಸಭೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಂಥ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಆಯಾ ಪೌರಸಭೆಗಳ ಪಾಲನ್ನು ಹಂಚುವುದಕ್ಕೆ;

(ii) ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ದಾರಿಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಫೀಜುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ;

(iii) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಸಹಾಯಾನುದಾನಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ಪೌರಸಭೆಗಳ ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ;

(ಸಿ) ಪೌರಸಭೆಗಳ ಸುಭದ್ರ ಹಣಕಾಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ

– ಅನ್ವಯವಾಗುವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಆಯೋಗವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಿಫಾರಸನ್ನು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಪತ್ರದ ಸಹಿತ, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್. ಪೌರಸಭೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಪೌರಸಭೆಗಳು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರಲು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಲು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

243ZA. Elections to the Municipalities.— (1) The superintendence, direction and control of the preparation of electoral rolls for, and the conduct of, all elections to the Municipalities shall be vested in the State Election Commission referred to in article 243K.

(2) Subject to the provisions of this Constitution, the Legislature of a State may, by law, make provision with respect to all matters relating to, or in connection with, elections to the Municipalities.

243ZB. Application to Union territories.— The provisions of this Part shall apply to the Union territories and shall, in their application to a Union territory, have effect as if the references to the Governor of a State were references to the Administrator of the Union territory appointed under article 239 and references to the Legislature or the Legislative Assembly of a State were references in relation to a Union territory having a Legislative Assembly, to that Legislative Assembly:

Provided that the President may, by public notification, direct that the provisions of this Part shall apply to any Union territory or part thereof subject to such exceptions and modifications as he may specify in the notification.

243ZC. Part not to apply to certain areas.— (1) Nothing in this Part shall apply to the Scheduled Areas referred to in clause (1), and the tribal areas referred to in clause (2) of article 244.

(2) Nothing in this Part shall be construed to affect the functions and powers of the Darjeeling Gorkha Hill Council constituted under any law for the time being in force for the hill areas of the district of Darjeeling in the State of West Bengal.

(3) Notwithstanding anything in this Constitution, Parliament may, by law, extend the provisions of this Part to the Scheduled Areas and the tribal areas referred to in clause (1) subject to such exceptions and modifications as may be specified in such law, and no such law shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.

243ZD. Committee for district planning.— (1) There shall be constituted in every State at the district level a District Planning Committee to consolidate the plans prepared by the Panchayats and the Municipalities in the district and to prepare a draft development plan for the district as a whole.

243ಜಡ್‌ಎ. ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು.– (1) ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಧೀಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು 243ಕೆ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಿಖಿತವಾದ ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಪೌರಸಭೆಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

243ಜಡ್‌ಬಿ. ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ.– ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು 239ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನಿಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೋ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ, ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

243ಜಡ್‌ಸಿ. ಈ ಭಾಗವು ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗದಿರುವುದು.– (1) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ 244ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಗೂರ್ಖಾ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ, ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು 368ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

243ಜಡ್‌ಡಿ. ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ.– (1) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪೌರಸಭೆಗಳು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) The Legislature of a State may, by law, make provision with respect to—

(a) the composition of the District Planning Committees;

(b) the manner in which the seats in such Committees shall be filled:

Provided that not less than four-fifths of the total number of members of such Committee shall be elected by, and from amongst, the elected members of the Panchayat at the district level and of the Municipalities in the district in proportion to the ratio between the population of the rural areas and of the urban areas in the district;

(c) the functions relating to district planning which may be assigned to such Committees;

(d) the manner in which the Chairpersons of such Committees shall be chosen.

(3) Every District Planning Committee shall, in preparing the draft development plan,—

(a) have regard to—

(i) matters of common interest between the Panchayats and the Municipalities including spatial planning, sharing of water and other physical and natural resources, the integrated development of infrastructure and environmental conservation;

(ii) the extent and type of available resources whether financial or otherwise;

(b) consult such institutions and organisations as the Governor may, by order, specify.

(4) The Chairperson of every District Planning Committee shall forward the development plan, as recommended by such Committee, to the Government of the State.

243ZE. Committee for Metropolitan planning.— (1) There shall be constituted in every Metropolitan area a Metropolitan Planning Committee to prepare a draft development plan for the Metropolitan area as a whole.

(2) The Legislature of a State may, by law, make provision with respect to—

(a) the composition of the Metropolitan Planning Committees;

(b) the manner in which the seats in such Committees shall be filled:

(2) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು,-

(ಎ) ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಗಳ ಸಂರಚನೆಗೆ;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ರೀತಿಗೆ

- ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಪೌರಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪೈಕಿಯಿಂದ ಅಂಥ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಐದನೇ ನಾಲ್ಕಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ನಡುವಣ ಧಾಮಾಷಾ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ;

(ಡಿ) ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ರೀತಿಗೆ

- ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ,-

(ಎ) (i) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಯೋಜನೆ, ನೀರು ಮತ್ತು ಇತರ ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ಮೂಲ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪೌರಸಭೆಗಳ ನಡುವಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ;

(ii) ಹಣಕಾಸಿನ ಅಥವಾ ಇತರ ರೀತಿಯ ಲಭ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಬಗೆಗೆ

- ಗಮನ ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು, ಸಮಿತಿಯು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದಂಥ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್ಇ. ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ.- (1) ಇಡೀ ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ಕರಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು,-

(ಎ) ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಗಳ ಸಂರಚನೆಗೆ;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ರೀತಿಗೆ

- ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು:

Provided that not less than two-thirds of the members of such Committee shall be elected by, and from amongst, the elected members of the Municipalities and Chairpersons of the Panchayats in the Metropolitan area in proportion to the ratio between the population of the Municipalities and of the Panchayats in that area;

(c) the representation in such Committees of the Government of India and the Government of the State and of such organisations and institutions as may be deemed necessary for carrying out the functions assigned to such Committees;

(d) the functions relating to planning and coordination for the Metropolitan area which may be assigned to such Committees;

(e) the manner in which the Chairpersons of such Committees shall be chosen.

(3) Every Metropolitan Planning Committee shall, in preparing the draft development plan,—

(a) have regard to—

(i) the plans prepared by the Municipalities and the Panchayats in the Metropolitan area;

(ii) matters of common interest between the Municipalities and the Panchayats, including coordinated spatial planning of the area, sharing of water and other physical and natural resources, the integrated development of infrastructure and environmental conservation;

(iii) the overall objectives and priorities set by the Government of India and the Government of the State;

(iv) the extent and nature of investments likely to be made in the Metropolitan area by agencies of the Government of India and of the Government of the State and other available resources whether financial or otherwise;

(b) consult such institutions and organisations as the Governor may, by order, specify.

(4) The Chairperson of every Metropolitan Planning Committee shall forward the development plan, as recommended by such Committee, to the Government of the State.

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಮೂರನೇ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು, ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಪೌರಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ಪೈಕಿಯಿಂದ ಪೌರಸಭೆಗಳ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ನಡುವಣ ದಾಮಾಷಾ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ;

(ಡಿ) ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಯೋಜನೆಗೆ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿ ಕೊಡಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ;

(ಇ) ಅಂಥ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕ ರೀತಿಗೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ ಕರಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ,–

(ಎ) ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಂದರೆ:–

(i) ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಪೌರಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ;

(ii) ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮನ್ವಿತ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಯೋಜನೆ, ನೀರು ಮತ್ತು ಇತರ ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ಮೂಲ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ಪೌರಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ನಡುವಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ;

(iii) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಸಮಗ್ರ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಆದ್ಯತೆಗಳಿಗೆ;

(iv) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೂಡಬಹುದಾದ ಹೂಡಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು ಅಥವಾ ಇತರ ರೀತಿಯ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಇತರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ

– ಗಮನ ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯು ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಾನಗರ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು, ಸಮಿತಿಯು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದಂಥ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

243ZF. Continuance of existing laws and Municipalities.— Notwithstanding anything in this Part, any provision of any law relating to Municipalities in force in a State immediately before the commencement of the Constitution (Seventy-fourth Amendment) Act, 1992, which is inconsistent with the provisions of this Part, shall continue to be in force until amended or repealed by a competent Legislature or other competent authority or until the expiration of one year from such commencement, whichever is earlier:

Provided that all the Municipalities existing immediately before such commencement shall continue till the expiration of their duration, unless sooner dissolved by a resolution passed to that effect by the Legislative Assembly of that State or, in the case of a State having a Legislative Council, by each House of the Legislature of that State.

243ZG. Bar to interference by courts in electoral matters.— Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) the validity of any law relating to the delimitation of constituencies or the allotment of seats to such constituencies, made or purporting to be made under article 243ZA shall not be called in question in any court;

(b) no election to any Municipality shall be called in question except by an election petition presented to such authority and in such manner as is provided for by or under any law made by the Legislature of a State.]

243ಜಡ್‌ಎಫ್. ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪೌರಸಭೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿರುವಂಥ, ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಸಿತವಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮುಂಚಿತವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪೌರಸಭೆಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು, ಅಥವಾ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನವು ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ಹೊರತು, ಅವುಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್‌ಜಿ. ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರ ಪ್ರತಿಷೇಧ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಅಥವಾ 243ಜಡ್‌ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಅಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಪೌರಸಭೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ತಕರಾರು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಹೊರತು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[1][PART IXB

THE CO-OPERATIVE SOCIETIES

243ZH. Definitions.— In this Part, unless the context otherwise requires,—

(a) "authorised person" means a person referred to as such in article 243ZQ;

(b) "board" means the board of directors or the governing body of a co-operative society, by whatever name called, to which the direction and control of the management of the affairs of a society is entrusted to;

(c) "co-operative society" means a society registered or deemed to be registered under any law relating to co-operative societies for the time being in force in any State;

(d) "multi-State co-operative society" means a society with objects not confined to one State and registered or deemed to be registered under any law for the time being in force relating to such co-operatives;

(e) "office bearer" means a President, Vice-President, Chairperson, Vice-Chairperson, Secretary or Treasurer, of a co-operative society and includes any other person to be elected by the board of any co-operative society;

(f) "Registrar" means the Central Registrar appointed by the Central Government in relation to the multi-State co-operative societies and the Registrar for co-operative societies appointed by the State Government under the law made by the Legislature of a State in relation to co-operative societies;

(g) "State Act" means any law made by the Legislature of a State;

(h) "State level co-operative society" means a co-operative society having its area of operation extending to the whole of a State and defined as such in any law made by the Legislature of a State.

243 ZI. Incorporation of co-operative societies.— Subject to the provisions of this Part, the Legislature of a State may, by law, make provisions with respect to the incorporation, regulation and winding up of co-operative societies based on the principles of voluntary formation, democratic member-control, member-economic participation and autonomous functioning.

[1] Part IXB ins. by the Constitution (Ninety-seventh Amendment) Act, 2011, s. 4 (w.e.f. 15-2-2012).

[1][ಭಾಗ IXಬಿ

ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು

243ಜಡ್‌ಹೆಚ್. ಪರಿಭಾಷೆಗಳು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು,–

(ಎ) “ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ” ಎಂದರೆ, 243 ಝಡ್‌ಕ್ಯೂ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ;

(ಬಿ) “ಮಂಡಳಿ” ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ, ಅದನ್ನು ಯಾವುದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದಿರಲಿ, ನಿರ್ದೇಶಕರ ಮಂಡಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಂಘದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಮಂಡಳಿ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿ;

(ಸಿ) “ಸಹಕಾರ ಸಂಘ” ಎಂದರೆ, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿತವಾದ ಅಥವಾ ನೋಂದಾಯಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ಸಂಘ;

(ಡಿ) “ಬಹು–ರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ” ಎಂದರೆ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದ ಧ್ಯೇಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿತವಾದ ಅಥವಾ ನೋಂದಾಯಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಸಂಘ;

(ಇ) “ಪದಾಧಿಕಾರಿ” ಎಂದರೆ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು, ಚೇರ್‌ಪರ್ಸನ್, ವೈಸ್ ಚೇರ್ ಪರ್ಸನ್, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಅಥವಾ ಖಜಾಂಚಿ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಚುನಾಯಿತನಾಗಿರುವ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ;

(ಎಫ್) “ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್” ಎಂದರೆ, ಬಹು–ರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ ಕೇಂದ್ರೀಯ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್;

(ಜಿ) “ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ” ಎಂದರೆ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು;

(ಹೆಚ್) “ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ” ಎಂದರೆ, ಒಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಇಡೀ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಿದಂಥ ಸಹಕಾರ ಸಂಘ.

243ಜಡ್‌ಐ. ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ನಿಗಮನಗೊಳಿಸುವುದು.– ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸ್ವಯಂ ರಚನೆಯ, ಸದಸ್ಯನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ನಿಯಂತ್ರಣದ, ಸದಸ್ಯನಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ತತ್ವಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ನಿಗಮನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಪನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಭತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಭಾಗ IXಬಿ ಅನ್ನು (15.02.2012 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

243ZJ. Number and term of members of board and its office bearers.— (1) The board shall consist of such number of directors as may be provided by the Legislature of a State, by law:

Provided that the maximum number of directors of a co-operative society shall not exceed twenty-one:

Provided further that the Legislature of a State shall, by law, provide for the reservation of one seat for the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes and two seats for women on board of every co-operative society consisting of individuals as members and having members from such class of category of persons.

(2) The term of office of elected members of the board and its office bearers shall be five years from the date of election and the term of office bearers shall be conterminous with the term of the board:

Provided that the board may fill a casual vacancy on the board by nomination out of the same class of members in respect of which the casual vacancy has arisen, if the term of office of the board is less than half of its original term.

(3) The Legislature of a State shall, by law, make provisions for co-option of persons to be members of the board having experience in the field of banking, management, finance or specialisation in any other field relating to the objects and activities undertaken by the co-operative society, as members of the board of such society:

Provided that the number of such co-opted members shall not exceed two in addition to twenty-one directors specified in the first proviso to clause (1):

Provided further that such co-opted members shall not have the right to vote in any election of the co-operative society in their capacity as such member or to be eligible to be elected as office bearers of the board:

Provided also that the functional directors of a co-operative society shall also be the members of the board and such members shall be excluded for the purpose of counting the total number of directors specified in the first proviso to clause (1).

243ಜಡ್‌ಜೆ. ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಅದರ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಕಾಲಾವಧಿ.– (1) ಮಂಡಳಿಯು, ಆಯಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಗರಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನ್ನು ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಂಥ ವರ್ಗದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರವರ್ಗದಿಂದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಬಡುಕಟ್ಟುಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಎರಡು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಮಂಡಳಿಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಪದಾವಧಿಯು ಮತ್ತು ಅದರ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಪದಾವಧಿಯು ಚುನಾವಣೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಪದಾವಧಿಯು ಮಂಡಳಿಯ ಅವಧಿಯಷ್ಟೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರ ಯಾವ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನವು ಉಂಟಾಯಿತೋ ಅದರ ಮೂಲ ಪದಾವಧಿಯು ಮಂಡಳಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಆ ಯಾವುದೇ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅದೇ ವರ್ಗದ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನದ ಮೂಲಕ ಮಂಡಳಿಯು ಭರ್ತಿಮಾಡಬಹುದು.

(3) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ, ಹಣಕಾಸು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ಅಥವಾ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಹ–ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧ ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೊದಲ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ನಿರ್ದೇಶಕರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಾಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಸಹ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಎರಡನ್ನು ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಹಾಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಸಹ ಸದಸ್ಯರು, ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ ಬಲದಿಂದ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮಂಡಳಿಯ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತೂ ಪರಂತು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ನಿರ್ದೇಶಕರೂ ಸಹ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸದಸ್ಯರನ್ನು, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೊದಲ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಾಗ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

243ZK. Election of members of board.— (1) Notwithstanding anything contained in any law made by the Legislature of a State, the election of a board shall be conducted before the expiry of the term of the board so as to ensure that the newly elected members of the board assume office immediately on the expiry of the office of members of the outgoing board.

(2) The superintendence, direction and control of the preparation of electoral rolls for, and the conduct of, all elections to a co-operative society shall vest in such an authority or body, as may be provided by the Legislature of a State, by law:

Provided that the Legislature of a State may, by law, provide for the procedure and guidelines for the conduct of such elections.

243ZL. Supersession and suspension of board and interim management.— (1) Notwithstanding anything contained in any law for the time being in force, no board shall be superseded or kept under suspension for a period exceeding six months:

Provided that the board may be superseded or kept under suspension in a case—

(i) of its persistent default; or

(ii) of negligence in the performance of its duties; or

(iii) the board has committed any act prejudicial to the interests of the co-operative society or its members; or

(iv) there is stalemate in the constitution or functions of the board; or

(v) the authority or body as provided by the Legislature of a State, by law, under clause (2) of article 243ZK, has failed to conduct elections in accordance with the provisions of the State Act:

Provided further that the board of any such co-operative society shall not be superseded or kept under suspension where there is no Government shareholding or loan or financial assistance or any guarantee by the Government:

Provided also that in case of a co-operative society carrying on the business of banking, the provisions of the Banking Regulation Act, 1949 (10 of 1949) shall also apply:

243ಜಡ್‌ಕೆ. ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಚುನಾವಣೆ.– (1) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಮಂಡಳಿಯ ಹೊರಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸದಸ್ಯರ ಪದವು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ದಿನದಂದು ಹೊಸದಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಸದಸ್ಯರು ಕೂಡಲೇ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಮಂಡಳಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಮಂಡಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಹಕಾರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ನಡೆಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

243ಜಡ್‌ಎಲ್. ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಂತರ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ.– (1) ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳು ಮೀರಿದ ಅವಧಿಗಾಗಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಮಂಡಳಿಯನ್ನು, ಈ ಮುಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ–

(i) ಅದು, ಸತತ ಲೋಪ ಎಸಗಿರುವ; ಅಥವಾ

(ii) ಅದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿರುವ; ಅಥವಾ

(iii) ಮಂಡಳಿಯು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಅಥವಾ ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗುವಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕೃತ್ಯ ಎಸಗಿರುವ; ಅಥವಾ

(iv) ಮಂಡಳಿಯ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಗಿರುವ; ಅಥವಾ

(v) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, 243ಜಡ್‌ಕೆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಥವಾ ನಿಕಾಯವು, ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ವಿಫಲವಾಗಿರುವ

– ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಡಬಹುದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಸರ್ಕಾರವು ಸಹಕಾರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಷೇರು ಹೊಂದಿರದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸಾಲ ಅಥವಾ ಹಣಕಾಸು ನೆರವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಖಾತರಿ ಇರದ ಅಂಥ ಯಾವುವೇ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತೂ ಪರಂತು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘವು ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವಿನಿಯಮ ಅಧಿನಿಯಮ, 1949 (1949ರ 10)ರ ಉಪಬಂಧಗಳು ಸಹ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

Provided also that in case of a co-operative society, other than a multi-State co-operative society, carrying on the business of banking, the provisions of this clause shall have the effect as if for the words "six months", the words "one year" had been substituted.

(2) In case of supersession of a board, the administrator appointed to manage the affairs of such co-operative society shall arrange for conduct of elections within the period specified in clause (1) and handover the management to the elected board.

(3) The Legislature of a State may, by law, make provisions for the conditions of service of the administrator.

243ZM. Audit of accounts of co-operative societies.— (1) The Legislature of a State may, by law, make provisions with respect to the maintenance of accounts by the co-operative societies and the auditing of such accounts at least once in each financial year.

(2) The Legislature of a State shall, by law, lay down the minimum qualifications and experience of auditors and auditing firms that shall be eligible for auditing accounts of the co-operative societies.

(3) Every co-operative society shall cause to be audited by an auditor or auditing firms referred to in clause (2) appointed by the general body of the co-operative society:

Provided that such auditors or auditing firms shall be appointed from a panel approved by a State Government or an authority authorised by the State Government in this behalf.

(4) The accounts of every co-operative society shall be audited within six months of the close of the financial year to which such accounts relate.

(5) The audit report of the accounts of an apex co-operative society, as may be defined by the State Act, shall be laid before the State Legislature in the manner, as may be provided by the State Legislature, by law.

243ZN. Convening of general body meetings.— The Legislature of a State may, by law, make provisions that the annual general body meeting of every co-operative society shall be convened within a period of six months of close of the financial year to transact the business as may be provided in such law.

ಮತ್ತೂ, ಪರಂತು, ಬಹುರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಈ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು "ಆರು ತಿಂಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಒಂದು ವರ್ಷ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಆಡಳಿತಗಾರನು, (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಚುನಾಯಿತ ಮಂಡಳಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಆಡಳಿತಗಾರನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

243ಜಡ್‌ಎಂ. ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ.– (1) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಒಂದು ಬಾರಿ ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ನಡೆಸಲು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಿರುವ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕರ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಹತೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದು.

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘವು, (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಸರ್ವ ಸದಸ್ಯರ ಸಭೆಯು ನೇಮಿಸಿದ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ ಅಥವಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕರನ್ನು ಅಥವಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು, ಯಾವುದೇ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು ಯಾವ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆಯೋ ಆ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಅಪೆಕ್ಸ್ ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ವರದಿಯನ್ನು, ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್‌ಎನ್. ಸರ್ವಸದಸ್ಯರ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸುವುದು.– ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರ್ವಸದಸ್ಯರ ಸಭೆಯನ್ನು ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ನಂತರ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

243ZO. Right of a member to get information.— (1) The Legislature of a State may, by law, provide for access to every member of a co-operative society to the books, information and accounts of the co-operative society kept in regular transaction of its business with such member.

(2) The Legislature of a State may, by law, make provisions to ensure the participation of members in the management of the co-operative society providing minimum requirement of attending meetings by the members and utilising the minimum level of services as may be provided in such law.

(3) The Legislature of a State may, by law, provide for co-operative education and training for its members.

243ZP. Returns.— Every co-operative society shall file returns, within six months of the close of every financial year, to the authority designated by the State Government including the following matters, namely:—

(a) annual report of its activities;

(b) its audited statement of accounts;

(c) plan for surplus disposal as approved by the general body of the co-operative society;

(d) list of amendments to the bye-laws of the co-operative society, if any;

(e) declaration regarding date of holding of its general body meeting and conduct of elections when due; and

(f) any other information required by the Registrar in pursuance of any of the provisions of the State Act.

243ZQ. Offences and penalties.— (1) The Legislature of a State may, by law, make provisions for the offences relating to the co-operative societies and penalties for such offences.

(2) A law made by the Legislature of a State under clause (1) shall include the commission of the following act or omission as offences, namely:—

(a) a co-operative society or an officer or member thereof wilfully makes a false return or furnishes false information, or any person wilfully not furnishes any information required from him by a person authorised in this behalf under the provisions of the State Act;

243ಜಡ್‌ಓ. ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸದಸ್ಯನ ಹಕ್ಕು.– (1) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘವು ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿಯತವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರು ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಸದಸ್ಯರು ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಲು ಕನಿಷ್ಠ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(3) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಅದರ ಸದಸ್ಯರಿಗಾಗಿ ಸಹಕಾರ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

243ಜಡ್‌ಪಿ. ವಿವರಣಪಟ್ಟಿಗಳು.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಹಕಾರ ಸಂಘವು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷವು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವಿವರಣಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು, ಅದು, ಈ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಅದರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿ;

(ಬಿ) ಅದರ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆಯ ವಿವರಣ ಪಟ್ಟಿ;

(ಸಿ) ಸಹಕಾರ ಸಂಘದ ಸರ್ವಸದಸ್ಯರ ಸಭೆಯು ಅನುಮೋದಿಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಹಣದ ವಿಲೇಗಾಗಿ ಯೋಜನೆ;

(ಡಿ) ಸಹಕಾರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಉಪ–ವಿಧಿಗಳು ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅವುಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಪಟ್ಟಿ;

(ಇ) ತನ್ನ ಸರ್ವಸದಸ್ಯ ಸಭೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ದಿನಾಂಕದ ಘೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಂಥ ದಿನಾಂಕದ ಘೋಷಣೆ; ಮತ್ತು

(ಎಫ್)ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮದ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಮಾಹಿತಿ

– ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್‌ಕ್ಯೂ. ಅಪರಾಧಗಳು ಮತ್ತು ದಂಡನೆಗಳು.– (1) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಪರಾಧಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ದಂಡನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವಾಗುವ ಈ ಮುಂದಿನ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಲೋಪವನ್ನು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಸಹಕಾರ ಸಂಘವು ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯನು, ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಸುಳ್ಳು ವಿವರ ಪಟ್ಟಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸುಳ್ಳು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ಅಥವಾ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕೃತಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒದಗಿಸದಿರುವುದು;

(b) any person wilfully or without any reasonable excuse disobeys any summons, requisition or lawful written order issued under the provisions of the State Act;

(c) any employer who, without sufficient cause, fails to pay to a co-operative society amount deducted by him from its employee within a period of fourteen days from the date on which such deduction is made;

(d) any officer or custodian who wilfully fails to handover custody of books, accounts, documents, records, cash, security and other property belonging to a co-operative society of which he is an officer or custodian, to an authorised person; and

(e) whoever, before, during or after the election of members of the board or office bearers, adopts any corrupt practice.

243ZR. Application to multi-State co-operative societies.— The provisions of this Part shall apply to the multi-State co-operative societies subject to the modification that any reference to "Legislature of a State", "State Act" or "State Government" shall be construed as a reference to "Parliament", "Central Act" or "the Central Government" respectively.

243ZS. Application to Union territories.— The provisions of this Part shall apply to the Union territories and shall, in their application to a Union territory, having no Legislative Assembly as if the references to the Legislature of a State were a reference to the administrator thereof appointed under article 239 and, in relation to a Union territory having a Legislative Assembly, to that Legislative Assembly:

Provided that the President may, by notification in the Official Gazette, direct that the provisions of this Part shall not apply to any Union territory or part thereof as he may specify in the notification.

243ZT. Continuance of existing laws.— Notwithstanding anything in this Part, any provision of any law relating to co-operative societies in force in a State immediately before the commencement of the Constitution (Ninety-seventh Amendment) Act, 2011, which is inconsistent with the provisions of this Part, shall continue to be in force until amended or repealed by a competent Legislature or other competent authority or until the expiration of one year from such commencement, whichever is less.]

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ, ಹೊರಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಸಮನುಗಳ, ಆಜ್ಞಾ ಪತ್ರಗಳ ಅಥವಾ ಕಾನೂನುಸಮ್ಮತ ಲಿಖಿತಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಮಂಜಸ ಕಾರಣದ ಹೊರತು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿರುವುದು;

(ಸಿ) ಯಾರೇ ಉದ್ಯೋಗದಾತನು ತನ್ನ ನೌಕರನಿಂದ ಕಡಿತ ಮಾಡಿದಂಥ ಯಾವುದೇ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಡಿತ ಮಾಡಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಯುಕ್ತ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ, ಸಹಕಾರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲು ವಿಫಲನಾಗಿರುವುದು;

(ಡಿ) ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಅಭಿರಕ್ಷಕನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಭಿರಕ್ಷಕನಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು, ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳನ್ನು, ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು, ನಗದು ಭದ್ರತಾ ಠೇವಣಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಧಿಕೃತ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಫಲನಾಗಿರುವುದು; ಮತ್ತು

(ಇ) ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಅಥವಾ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಮುಂಚೆ, ಚುನಾವಣೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಚುನಾವಣೆಯ ತರುವಾಯ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ತೊಡಗಿರುವುದು

– ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್‌ಆರ್. ಬಹು–ರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ.– "ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ", "ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ" ಅಥವಾ "ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ" ಮಾಡಿರುವ ಯಾವುವೇ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ "ಸಂಸತ್ತಿಗೆ", "ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ" ಅಥವಾ "ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ" ಮಾಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಂತೆ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಮಾರ್ಪಾಟಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಬಹು–ರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

243ಜಡ್‌ಎಸ್. ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ.– ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅವುಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುವಾಗ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವು 239ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅದರ ಆಡಳಿತಗಾರನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂಬಂತೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂಬಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಸೂಚಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ಅದರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

243ಜಡ್‌ಟಿ. ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿರುವಂಥ, ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಸಿತವಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮುಂಚಿತವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.]

PART X

THE SCHEDULED AND TRIBAL AREAS

244. **Administration of Scheduled Areas and Tribal Areas**.— (1) The provisions of the Fifth Schedule shall apply to the administration and control of the Scheduled Areas and Scheduled Tribes in any State [1]*** other than [2][the States of Assam, [3][, [4][Meghalaya, Tripura and Mizoram]]].

(2) The provisions of the Sixth Schedule shall apply to the administration of the tribal areas in [2][the States of Assam, [3][, [5][Meghalaya, Tripura and Mizoram]]].

[6][**244A. Formation of an autonomous State comprising certain tribal areas in Assam and creation of local Legislature or Council of Ministers or both therefor**.— (1) Notwithstanding anything in this Constitution, Parliament may, by law, form within the State of Assam an autonomous State comprising (whether wholly or in part) all or any of the tribal areas specified in [7][Part I] of the table appended to paragraph 20 of the Sixth Schedule and create therefor—

(a) a body, whether elected or partly nominated and partly elected, to function as a Legislature for the autonomous State, or

(b) a Council of Ministers,

or both with such constitution, powers and functions, in each case, as may be specified in the law.

---

[1] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71, for "the State of Assam" (w.e.f. 21-1-1972).

[3] Subs. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 2, for "and Meghalaya" (w.e.f. 1-4-1985).

[4] Subs. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39, for "Meghalaya and Tripura" (w.e.f. 20-2-1987).

[5] Subs. by s. 39, *ibid.*, for "Meghalaya and Tripura and the Union territory of Mizoram". (w.e.f. 20-2-1987).

[6] Ins. by the Constitution (Twenty-second Amendment) Act, 1969, s. 2 (w.e.f. 25-9-1969).

[7] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71, for "Part A" (w.e.f. 21-1-1972).

ಭಾಗ X

ಅನುಸೂಚಿತ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು

244. ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಾಗೂ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ.– (1) [1]*** [2][ಅಸ್ಸಾಂ, [3][[4][ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು]] ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಐದನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಆರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳು [2][ಅಸ್ಸಾಂ], [3][[5][ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ] ಇರುವ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

[6][**244ಎ. ಅಸ್ಸಾಂನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಅವೆರಡನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದು.–** (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ಆರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 20ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾಕ್ಕೆ ಅನುಬಂಧಿಸಿದ ಕೋಷ್ಟಕದ [7][Iನೆಯ ಭಾಗ] ದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡ (ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ,-

(ಎ) ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಚುನಾಯಿತವಾದ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತವಾದ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಚುನಾಯಿತವಾದ ಒಂದು ನಿಕಾಯವನ್ನು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು

– ಅಥವಾ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಸೃಜಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅವುಗಳ ರಚನೆ, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-ಎ ಅಥವಾ ಭಾಗ-ಬಿ ಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಮೇಘಾಲಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ, "ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರ ಹಾಗೂ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25.9.1969ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾಗ-ಎ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Any such law as is referred to in clause (1) may, in particular,—

(a) specify the matters enumerated in the State List or the Concurrent List with respect to which the Legislature of the autonomous State shall have power to make laws for the whole or any part thereof, whether to the exclusion of the Legislature of the State of Assam or otherwise;

(b) define the matters with respect to which the executive power of the autonomous State shall extend;

(c) provide that any tax levied by the State of Assam shall be assigned to the autonomous State in so far as the proceeds thereof are attributable to the autonomous State;

(d) provide that any reference to a State in any article of this Constitution shall be construed as including a reference to the autonomous State; and

(e) make such supplemental, incidental and consequential provisions as may be deemed necessary.

(3) An amendment of any such law as aforesaid in so far as such amendment relates to any of the matters specified in sub-clause (*a*) or sub-clause (*b*) of clause (2) shall have no effect unless the amendment is passed in each House of Parliament by not less than two-thirds of the members present and voting.

(4) Any such law as is referred to in this article shall not be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368 notwithstanding that it contains any provision which amends or has the effect of amending this Constitution.]

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ,-

(ಎ) ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಆ ಇಡೀ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದೋ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಡಿ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಇ) ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(3) ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಕಾನೂನಿನ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು, (2)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಸಂಬಂಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ಕೊಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೂರನೆಯ ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರುವ ಹೊರತು ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

PART XI

RELATIONS BETWEEN THE UNION AND THE STATES

CHAPTER I.— LEGISLATIVE RELATIONS

Distribution of Legislative Powers

245. Extent of laws made by Parliament and by the Legislatures of States.— (1) Subject to the provisions of this Constitution, Parliament may make laws for the whole or any part of the territory of India, and the Legislature of a State may make laws for the whole or any part of the State.

(2) No law made by Parliament shall be deemed to be invalid on the ground that it would have extra-territorial operation.

246. Subject-matter of laws made by Parliament and by the Legislatures of States.— (1) Notwithstanding anything in clauses (2) and (3), Parliament has exclusive power to make laws with respect to any of the matters enumerated in List I in the Seventh Schedule (in this Constitution referred to as the "Union List").

(2) Notwithstanding anything in clause (3), Parliament, and, subject to clause (1), the Legislature of any State [1]*** also, have power to make laws with respect to any of the matters enumerated in List III in the Seventh Schedule (in this Constitution referred to as the "Concurrent List").

(3) Subject to clauses (1) and (2), the Legislature of any State [1]*** has exclusive power to make laws for such State or any part thereof with respect to any of the matters enumerated in List II in the Seventh Schedule (in this Constitution referred to as the "State List").

(4) Parliament has power to make laws with respect to any matter for any part of the territory of India not included [2][in a State] notwithstanding that such matter is a matter enumerated in the State List.

[3][**246A. Special provision with respect to goods and services tax**.— (1) Notwithstanding anything contained in articles 246 and 254, Parliament, and, subject to clause (2), the Legislature of every State, have power to make laws with respect to goods and services tax imposed by the Union or by such State.

---

[1] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 29 and Sch., *ibid.*, for "in Part A or Part B of the First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 2 (w.e.f. 16-9-2016).

ಭಾಗ XI

ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ I.- ವಿಧಾಯೀ ಸಂಬಂಧಗಳು

ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

245. ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತು ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾತೀತ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅಸಿಂಧುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

246. ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯ.– (1) (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (ಇದನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 'ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಅನನ್ಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

(2) (3)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು, ಮತ್ತು (1)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು [1]*** ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಸಹ, ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ IIIನೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

(3) (1)ನೆಯ ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, [1]*** ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ IIನೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅನನ್ಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

(4) [2][ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ] ಒಳಗೊಂಡಿರದ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆ ವಿಷಯವು ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

[3][**246ಎ. ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.–** (1) 246ನೆಯ ಮತ್ತು 254ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲೆ ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Parliament has exclusive power to make laws with respect to goods and services tax where the supply of goods, or of services, or both takes place in the course of inter-State trade or commerce.

Explanation.— The provisions of this article, shall, in respect of goods and services tax referred to in clause (5) of article 279A, take effect from the date recommended by the Goods and Services Tax Council.]

247. Power of Parliament to provide for the establishment of certain additional courts.— Notwithstanding anything in this Chapter, Parliament may by law provide for the establishment of any additional courts for the better administration of laws made by Parliament or of any existing laws with respect to a matter enumerated in the Union List.

248. Residuary powers of legislation.— (1) [1][Subject to article 246A, Parliament] has exclusive power to make any law with respect to any matter not enumerated in the Concurrent List or State List.

(2) Such power shall include the power of making any law imposing a tax not mentioned in either of those Lists.

249. Power of Parliament to legislate with respect to a matter in the State List in the national interest.— (1) Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Chapter, if the Council of States has declared by resolution supported by not less than two-thirds of the members present and voting that it is necessary or expedient in the national interest that Parliament should make laws with respect to [2][goods and services tax provided under article 246A or] any matter enumerated in the State List specified in the resolution, it shall be lawful for Parliament to make laws for the whole or any part of the territory of India with respect to that matter while the resolution remains in force.

(2) A resolution passed under clause (1) shall remain in force for such period not exceeding one year as may be specified therein:

Provided that, if and so often as a resolution approving the continuance in force of any such resolution is passed in the manner provided in clause (1), such resolution shall continue in force for a further period of one year from the date on which under this clause it would otherwise have ceased to be in force.

(3) A law made by Parliament which Parliament would not but for the passing of a resolution under clause (1) have been competent to make shall, to the extent of the incompetency, cease to have effect on the expiration of a period of six months after the resolution has ceased to be in force, except as respects things done or omitted to be done before the expiration of the said period.

---

[1] Subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 3, for "Parliament" (w.e.f. 16-9-2016).

[2] Ins. by s. 4, *ibid.* (w.e.f. 16-9-2016).

(2) ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಸರಕುಗಳ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಸರಬರಾಜು ನಡೆದರೆ ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ ನಡೆದರೆ ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು, 279ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (5)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು.]

247. ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುವೇ ಕಾನೂನುಗಳ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

248. ಕಾನೂನು ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಳಿಕೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು.– (1) ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು [1][246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತು] ಅನನ್ಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

(2) ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವು, ಆ ಎರಡು ಪಟ್ಟಿಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

249. ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ [2][ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ] ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ವಿಹಿತವೆಂದು ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯು, ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತಕೊಡುವ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರೆ ಆ ನಿರ್ಣಯವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ [2][ಅಥವಾ 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ] ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ನಿರ್ಣಯವು, ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯುವುದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ ಮತ್ತು ಅದು ಹಾಗೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವು ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅನ್ಯಥಾ ನಿಂತು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗಿನ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದರೆ, ಹಾಗೆ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ, ಆ ನಿರ್ಣಯವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ತರುವಾಯ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ನಂತರ, ಸದರಿ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರತು, ಆ ಕಾನೂನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಸತ್ತು" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲಾಗಿ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

250. Power of Parliament to legislate with respect to any matter in the State List if a Proclamation of Emergency is in operation.— (1) Notwithstanding anything in this Chapter, Parliament shall, while a Proclamation of Emergency is in operation, have power to make laws for the whole or any part of the territory of India with respect to [1][goods and services tax provided under article 246A or] any of the matters enumerated in the State List.

(2) A law made by Parliament which Parliament would not but for the issue of a Proclamation of Emergency have been competent to make shall, to the extent of the incompetency, cease to have effect on the expiration of a period of six months after the Proclamation has ceased to operate, except as respects things done or omitted to be done before the expiration of the said period.

251. Inconsistency between laws made by Parliament under articles 249 and 250 and laws made by the Legislatures of States.— Nothing in articles 249 and 250 shall restrict the power of the Legislature of a State to make any law which under this Constitution it has power to make, but if any provision of a law made by the Legislature of a State is repugnant to any provision of a law made by Parliament which Parliament has under either of the said articles power to make, the law made by Parliament, whether passed before or after the law made by the Legislature of the State, shall prevail, and the law made by the Legislature of the State shall to the extent of the repugnancy, but so long only as the law made by Parliament continues to have effect, be inoperative.

252. Power of Parliament to legislate for two or more States by consent and adoption of such legislation by any other State.— (1) If it appears to the Legislatures of two or more States to be desirable that any of the matters with respect to which Parliament has no power to make laws for the States except as provided in articles 249 and 250 should be regulated in such States by Parliament by law, and if resolutions to that effect are passed by all the Houses of the Legislatures of those States, it shall be lawful for Parliament to pass an act for regulating that matter accordingly, and any Act so passed shall apply to such States and to any other State by which it is adopted afterwards by resolution passed in that behalf by the House or, where there are two Houses, by each of the Houses of the Legislature of that State.

---

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 5 (w.e.f. 16-9-2016).

250. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ [1][ಅಥವಾ 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ] ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಸಕ್ಷಮವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದರೆ, ಹಾಗೆ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ತರುವಾಯ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ನಂತರ, ಸದರಿ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರತು, ಆ ಕಾನೂನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

251. 249 ಮತ್ತು 250ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಣ ಅಸಂಗತತೆ.– 249 ಮತ್ತು 250ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು, ಸಂಸತ್ತು ಸದರಿ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಮೇರೆಗಾದರೂ ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ, ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಆ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುಂಚೆಯೇ ರಚಿಸಿರಲಿ ಅಥವಾ ತರುವಾಯವೇ ರಚಿಸಿರಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಆ ಕಾನೂನು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

252. ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು.– (1) 249 ಮತ್ತು 250ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರತು ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆಂದು ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಸದನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಹಾಗೆಂದು ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ ಆ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸಲು ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಹಾಗೂ ಹಾಗೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಯಾವ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನವು ಅಥವಾ ಎರಡು ಸದನಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನವು ಆ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಇತರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಸಹ ಅದು ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Any Act so passed by Parliament may be amended or repealed by an Act of Parliament passed or adopted in like manner but shall not, as respects any State to which it applies, be amended or repealed by an Act of the Legislature of that State.

253. **Legislation for giving effect to international agreements**.— Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Chapter, Parliament has power to make any law for the whole or any part of the territory of India for implementing any treaty, agreement or convention with any other country or countries or any decision made at any international conference, association or other body.

254. **Inconsistency between laws made by Parliament and laws made by the Legislatures of States**.— (1) If any provision of a law made by the Legislature of a State is repugnant to any provision of a law made by Parliament which Parliament is competent to enact, or to any provision of an existing law with respect to one of the matters enumerated in the Concurrent List, then, subject to the provisions of clause (2), the law made by Parliament, whether passed before or after the law made by the Legislature of such State, or, as the case may be, the existing law, shall prevail and the law made by the Legislature of the State shall, to the extent of the repugnancy, be void.

(2) Where a law made by the Legislature of a State [1]*** with respect to one of the matters enumerated in the Concurrent List contains any provision repugnant to the provisions of an earlier law made by Parliament or an existing law with respect to that matter, then, the law so made by the Legislature of such State shall, if it has been reserved for the consideration of the President and has received his assent, prevail in that State:

Provided that nothing in this clause shall prevent Parliament from enacting at any time any law with respect to the same matter including a law adding to, amending, varying or repealing the law so made by the Legislature of the State.

255. **Requirements as to recommendations and previous sanctions to be regarded as matters of procedure only.—** No Act of Parliament or of the Legislature of a State [1]***, and no provision in any such Act, shall be invalid by reason only that some recommendation or previous sanction required by this Constitution was not given, if assent to that Act was given—

---

[1] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

(2) ಹಾಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಅಥವಾ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅದು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

253. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಕಾನೂನು ರಚನೆ.– ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ದೇಶದೊಡನೆ ಅಥವಾ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೌಲು, ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಸಂಘ ಅಥವಾ ಇತರ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕಾಗಿ, ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

254. ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಣ ಅಸಂಗತತೆ.– (1) ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರುವುದೋ, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಆ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುಂಚೆಯೇ ರಚಿಸಿರಲಿ ಅಥವಾ ತರುವಾಯವೇ ರಚಿಸಿರಲಿ (2)ನೇ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಹಾಗೇ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) [1]*** ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು, ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಹಿಂದಿನ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ, ಆಗ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅನುಮತಿ ದೊರೆತಿದ್ದರೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವಂಥ, ಅದನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವಂಥ, ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಂಥ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವಂಥ ಕಾನೂನೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿನಿಯಮಿಸದಂತೆ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

255. ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳೆಂಬಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು.– ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ [1] *** ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ,–

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(a) where the recommendation required was that of the Governor, either by the Governor or by the President;

(b) where the recommendation required was that of the Rajpramukh, either by the Rajpramukh or by the President;

(c) where the recommendation or previous sanction required was that of the President, by the President.

CHAPTER II.— ADMINISTRATIVE RELATIONS

General

256. Obligation of States and the Union.— The executive power of every State shall be so exercised as to ensure compliance with the laws made by Parliament and any existing laws which apply in that State, and the executive power of the Union shall extend to the giving of such directions to a State as may appear to the Government of India to be necessary for that purpose:

257. Control of the Union over States in certain cases.— (1) The executive power of every State shall be so exercised as not to impede or prejudice the exercise of the executive power of the Union, and the executive power of the Union shall extend to the giving of such directions to a State as may appear to the Government of India to be necessary for that purpose.

(2) The executive power of the Union shall also extend to the giving of directions to a State as to the construction and maintenance of means of communication declared in the direction to be of national or military importance:

Provided that nothing in this clause shall be taken as restricting the power of Parliament to declare highways or waterways to be national highways or national waterways or the power of the Union with respect to the highways or waterways so declared or the power of the Union to construct and maintain means of communication as part of its functions with respect to naval, military and air force works.

(3) The executive power of the Union shall also extend to the giving of directions to a State as to the measures to be taken for the protection of the railways within the State.

(4) Where in carrying out any direction given to a State under clause (2) as to the construction or maintenance of any means of communication or under clause (3) as to the measures to be taken for the protection of any railway, costs have been incurred in excess of those which would have been incurred in the discharge of the normal duties of the State if such direction had not been given, there shall be paid by the Government of India to the State such sum as may be agreed, or, in default of agreement, as may be determined by an arbitrator appointed by the Chief Justice of India, in respect of the extra costs so incurred by the State.

(ಎ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ;

(ಬಿ) ರಾಜಪ್ರಮುಖನ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ರಾಜಪ್ರಮುಖನು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ;

(ಸಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅಥವಾ ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿಯು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ

– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅಥವಾ ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿಯು ಲಭಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು ಅಸಿಂಧುವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಯ II.– ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಸಾಮಾನ್ಯ

256. ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕೂಟದ ಬಾಧ್ಯತೆ.– ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂಥ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುವೇ ಕಾನೂನುಗಳ ಪಾಲನೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಹಾಗೆ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತೋರಬಹುದಾದಂಥ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

257. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರದ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಅಡಚಣೆ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗದ ಹಾಗೆ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತೋರಬಹುದಾದಂಥ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವುಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಿರುವ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಹ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಹೆದ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಘೋಷಿಸಲಾದ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ನೌಕಾ, ಸೈನಿಕ ಮತ್ತು ವಾಯುಬಲಗಳ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅದರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ಭಾಗವಾಗಿ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರೈಲ್ವೆಮಾರ್ಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಹ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಯಾವುದೇ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ರೈಲುಮಾರ್ಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಾಗ, ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡಿರದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದ ವಾಡಿಕೆಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ಅದು ವಹಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಖರ್ಚುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರೆ, ಆ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಗೆ ವಹಿಸಿದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಖರ್ಚಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ಮೊಬಲಗನ್ನು ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

[1][**257A.** [*Assistance to States by deployment of armed forces or other forces of the Union.*].— *Omitted by the Constitution* (*Forty-fourth Amendment*) *Act,* 1978, s. 33 (*w.e.f.* 20-6-1979).]

258. Power of the Union to confer powers, etc., on States in certain cases.— (1) Notwithstanding anything in this Constitution, the President may, with the consent of the Government of a State, entrust either conditionally or unconditionally to that Government or to its officers functions in relation to any matter to which the executive power of the Union extends.

(2) A law made by Parliament which applies in any State may, notwithstanding that it relates to a matter with respect to which the Legislature of the State has no power to make laws, confer powers and impose duties, or authorise the conferring of powers and the imposition of duties, upon the State or officers and authorities thereof.

(3) Where by virtue of this article powers and duties have been conferred or imposed upon a State or officers or authorities thereof, there shall be paid by the Government of India to the State such sum as may be agreed, or, in default of agreement, as may be determined by an arbitrator appointed by the Chief Justice of India, in respect of any extra costs of administration incurred by the State in connection with the exercise of those powers and duties.

[2][**258A. Power of the States to entrust functions to the Union**.— Notwithstanding anything in this Constitution, the Governor of a State may, with the consent of the Government of India, entrust either conditionally or unconditionally to that Government or to its officers functions in relation to any matter to which the executive power of the State extends.]

[**259.** *Armed Forces in States in Part B of the First Schedule.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act,* 1956*, s.* 29 *and Sch. (*w.e.f. 1-11-1956*).*

260. Jurisdiction of the Union in relation to territories outside India.— The Government of India may by agreement with the Government of any territory not being part of the territory of India undertake any executive, legislative or judicial functions vested in the Government of such territory, but every such agreement shall be subject to, and governed by, any law relating to the exercise of foreign jurisdiction for the time being in force.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 43 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 18 (w.e.f. 1-11-1956).

[1][257ಎ. [(ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳು ಅಥವಾ ಇತರ ಬಲಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನೆರವು) ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 33ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.]

258. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುವುದೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು, ಷರತ್ತು ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಥವಾ ಷರತ್ತು ರಹಿತವಾಗಿ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಕಾನೂನು, ಯಾವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನಮಾಡುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಆ ರಾಜ್ಯವು ವಹಿಸಿದ ಆಡಳಿತದ ಯಾವುವೇ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**258ಎ. ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡಲು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ.–** ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುವುದೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು, ಷರತ್ತು ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಥವಾ ಷರತ್ತು ರಹಿತವಾಗಿ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದು.]

[259. ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ (ಬಿ) ಭಾಗದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳು.]- ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1-11-1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

260. ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.– ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗವಾಗಿರದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಾಂಗ, ವಿಧಾಯೀ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಿಕ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಂಥ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಒಪ್ಪಂದವು ವಿದೇಶೀ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 43ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 18ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-11-1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

261. Public acts, records and judicial proceedings.— (1) Full faith and credit shall be given throughout the territory of India to public acts, records and judicial proceedings of the Union and of every State.

(2) The manner in which and the conditions under which the acts, records and proceedings referred to in clause (1) shall be proved and the effect thereof determined shall be as provided by law made by Parliament.

(3) Final judgments or orders delivered or passed by civil courts in any part of the territory of India shall be capable of execution anywhere within that territory according to law.

Disputes relating to Waters

262. Adjudication of disputes relating to waters of inter-State rivers or river valleys.— (1) Parliament may by law provide for the adjudication of any dispute or complaint with respect to the use, distribution or control of the waters of, or in, any inter-State river or river valley.

(2) Notwithstanding anything in this Constitution, Parliament may by law provide that neither the Supreme Court nor any other court shall exercise jurisdiction in respect of any such dispute or complaint as is referred to in clause (1).

Co-ordination between States

263. Provisions with respect to an inter-State Council.— If at any time it appears to the President that the public interests would be served by the establishment of a Council charged with the duty of—

(a) inquiring into and advising upon disputes which may have arisen between States;

(b) investigating and discussing subjects in which some or all of the States, or the Union and one or more of the States, have a common interest; or

(c) making recommendations upon any such subject and, in particular, recommendations for the better co-ordination of policy and action with respect to that subject,

it shall be lawful for the President by order to establish such a Council, and to define the nature of the duties to be performed by it and its organisation and procedure.

261. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ, ದಾಖಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಾದ್ಯಂತ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸ ತೋರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ರುಜುವಾತುಪಡಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಭಾರತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಕೊಟ್ಟ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಪುಗಳು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಕಾನೂನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾದವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಜಲ ಸಂಬಂಧಿ ವಿವಾದಗಳು

262. ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಗಳ ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ಜಲ ಸಂಬಂಧಿ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯ.– (1) ಯಾವುದೇ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಯ ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಯ ಅಥವಾ ನದಿಯಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿನ ನೀರಿನ ಬಳಕೆ, ಹಂಚಿಕೆ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದ ಅಥವಾ ದೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(2)ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ವಿವಾದದ ಅಥವಾ ದೂರಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯ

263. ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಪಬಂಧಗಳು.– ಒಂದು ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದಾದ ವಿವಾದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ಕೊಡುವ;

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಕೆಲವು ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಚರ್ಚಿಸುವ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯನೀತಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ

– ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತ ಸಾಧನೆಯಾಗುವುದೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅವನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅದು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

PART XII

FINANCE, PROPERTY, CONTRACTS AND SUITS

CHAPTER I.— FINANCE

General

[1][**264. Interpretation**.— In this Part, "Finance Commission" means a Finance Commission constituted under article 280.]

265. Taxes not to be imposed save by authority of law.— No tax shall be levied or collected except by authority of law.

266. Consolidated Funds and public accounts of India and of the States.— (1) Subject to the provisions of article 267 and to the provisions of this Chapter with respect to the assignment of the whole or part of the net proceeds of certain taxes and duties to States, all revenues received by the Government of India, all loans raised by that Government by the issue of treasury bills, loans or ways and means advances and all moneys received by that Government in repayment of loans shall form one consolidated fund to be entitled "the Consolidated Fund of India", and all revenues received by the Government of a State, all loans raised by that Government by the issue of treasury bills, loans or ways and means advances and all moneys received by that Government in repayment of loans shall form one consolidated fund to be entitled "the Consolidated Fund of the State".

(2) All other public moneys received by or on behalf of the Government of India or the Government of a State shall be credited to the public account of India or the public account of the State, as the case may be.

(3) No moneys out of the Consolidated Fund of India or the Consolidated Fund of a State shall be appropriated except in accordance with law and for the purposes and in the manner provided in this Constitution.

267. Contingency Fund.— (1) Parliament may by law establish a Contingency Fund in the nature of an imprest to be entitled "the Contingency Fund of India" into which shall be paid from time to time such sums as may be determined by such law, and the said Fund shall be placed at the disposal of the President to enable advances to be made by him out of such Fund for the purposes of meeting unforeseen expenditure pending authorisation of such expenditure by Parliament by law under article 115 or article 116.

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., for art. 264 (w.e.f. 1-11-1956).

ಭಾಗ XII

ಹಣಕಾಸು, ಸ್ವತ್ತು, ಕರಾರುಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ I.– ಹಣಕಾಸು

ಸಾಮಾನ್ಯ

[1][**264. ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ.–** ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ "ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ" ಎಂದರೆ 280ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಲಾದ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ.]

265. ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಹೊರತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸದಿರುವುದು.– ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಹೊರತು ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

266. ಭಾರತದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳು.– (1) ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳ ಮತ್ತು ಸುಂಕಗಳ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 267ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ರಾಜಸ್ವಗಳು, ಟ್ರೆಜರಿ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಸಾಲಗಳ ಅಥವಾ ಅರ್ಥೋಪಾಯ ಮುಂಗಡಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಸರ್ಕಾರವು ಎತ್ತಿದ ಎಲ್ಲ ಸಾಲಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಲಗಳ ಮರು ಸಂದಾಯದಲ್ಲಿ ಆ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಣ ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ "ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಒಂದು ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ರಾಜಸ್ವಗಳು, ಟ್ರೆಜರಿ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಸಾಲಗಳ ಅಥವಾ ಅರ್ಥೋಪಾಯ ಮುಂಗಡಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಸರ್ಕಾರವು ಎತ್ತಿದ ಎಲ್ಲ ಸಾಲಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಲಗಳ ಮರುಸಂದಾಯದಲ್ಲಿ ಆ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಣ ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಆ "ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಒಂದು ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣಗಳನ್ನು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತನಿಧಿಯಿಂದ ಯಾವುವೇ ಹಣವನ್ನು ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ವಿನಿಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

267. ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿ.– (1) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ "ಭಾರತದ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೈಹಣದ ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು, ಆ ನಿಧಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ 115ನೆಯ ಅಥವಾ 116ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ, ಅಂಥ ನಿಧಿಯಿಂದ ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಸದರಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ 264ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) The Legislature of a State may by law establish a Contingency Fund in the nature of an imprest to be entitled "the Contingency Fund of the State" into which shall be paid from time to time such sums as may be determined by such law, and the said Fund shall be placed at the disposal of the Governor [1]*** of the State to enable advances to be made by him out of such Fund for the purposes of meeting unforeseen expenditure pending authorisation of such expenditure by the Legislature of the State by law under article 205 or article 206.

Distribution of Revenues between the Union and the States

268. Duties levied by the Union but collected and appropriated by the States.— (1) Such stamp duties [2]*** as are mentioned in the Union List shall be levied by the Government of India but shall be collected—

(a) in the case where such duties are leviable within any [3][Union territory], by the Government of India, and

(b) in other cases, by the States within which such duties are respectively leviable.

(2) The proceeds in any financial year of any such duty leviable within any State shall not form part of the Consolidated Fund of India, but shall be assigned to that State.

[4]**268A**. *[Service tax levied by Union and collected and appropriated by the Union and the States.].— Omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act,* 2016, s. 7 (w.e.f. 16-9-2016).

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "and such duties of excise on medicinal and toilet preparations" omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 6, (w.e.f. 16-9-2016).

[3] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., for "State Specified in Part C of the First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Ins. by the Constitution (Eighty-eighth Amendment) Act, 2003, s. 2 (date not notifed).

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಆ "ರಾಜ್ಯದ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೈ ಹಣದ ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು, ಆ ನಿಧಿಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, 205ನೆಯ ಅಥವಾ 206ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಅಂಥ ನಿಧಿಯಿಂದ ಮುಂಗಡಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಸದರಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [1]* * * ವಶದಲ್ಲಿ ಇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

268. ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಸುಂಕಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವಂಥ ಸ್ಟಾಂಪು ಸುಂಕಗಳನ್ನು [2][****] ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ,–

(ಎ) ಯಾವುದೇ [3][ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ] ಅಂಥ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು, ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಧಿಸಲಾಗುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳು

– ಅಂಥ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಸುಂಕದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

[4]**268ಎ.** *[ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆ.]– ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಔಷಧ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಾಧನ ತಯಾರಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸುಂಕಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ ಸಿ ನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೆಂಟನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಿಲ್ಲ).

269. Taxes levied and collected by the Union but assigned to the States.— [1][(1) Taxes on the sale or purchase of goods and taxes on the consignment of goods [2][except as provided in article 269A] shall be levied and collected by the Government of India but shall be assigned and shall be deemed to have been assigned to the States on or after the 1st day of April, 1996 in the manner provided in clause (2).

Explanation.— For the purposes of this clause,—

(a) the expression "taxes on the sale or purchase of goods" shall mean taxes on sale or purchase of goods other than newspapers, where such sale or purchase takes place in the course of inter-State trade or commerce;

(b) the expression "taxes on the consignment of goods" shall mean taxes on the consignment of goods (whether the consignment is to the person making it or to any other person), where such consignment takes place in the course of inter-State trade or commerce.

(2) The net proceeds in any financial year of any such tax, except in so far as those proceeds represent proceeds attributable to Union territories, shall not form part of the Consolidated Fund of India, but shall be assigned to the States within which that tax is leviable in that year, and shall be distributed among those States in accordance with such principles of distribution as may be formulated by Parliament by law.]

[3][(3) Parliament may by law formulate principles for determining when a [4][sale or purchase of, or consignment of goods] takes place in the course of inter-State trade or commerce.]

[5][**269A. Levy and collection of goods and services tax in course of inter-State trade or commerce**.— (1) Goods and services tax on supplies in the course of inter-State trade or commerce shall be levied and collected by the Government of India and such tax shall be apportioned between the Union and the States in the manner as may be provided by Parliament by law on the recommendations of the Goods and Services Tax Council.

---

[1] Subs. by the Constitution (Eightieth Amendment) Act, 2000. s. 2, for cls. (*1*) and (*2*) (w.e.f. 9-6-2000).

[2] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016 s. 8, (w.e.f. 16-9-2016).

[3] Ins. by the Constitution (Sixth Amendment) Act, 1956, s. 3 (w.e.f. 11-9-1956).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-sixth Amendment) Act, 1982. s. 2, for "sale or purchase of goods" (w.e.f. 2-2-1983).

[5] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 9 (w.e.f. 16-9-2016).

269. ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳು.– [1][(1) ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟದ ಮತ್ತು ಖರೀದಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು [2][269ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂತೆ ಹೊರತು] ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 1996ರ ಏಪ್ರಿಲ್,1 ರಂದು ಅಥವಾ ಆ ತರುವಾಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ,–

(ಎ) "ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು" ಎಂಬ ಪದಾವಳಿಗೆ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯು ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಮಾರಾಟದ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) "ಸರಕುಗಳ ರವಾನೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು" ಎಂಬ ಪದಾವಳಿಗೆ ಸರಕುಗಳ ರವಾನೆಯು (ಆ ರವಾನೆಯನ್ನು, ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೇ ಆಗಲಿ ಮಾಡಿರಲಿ) ಅಂತರ–ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ರವಾನೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ತೆರಿಗೆಯ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ಅವು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆಯೋ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ರೂಪಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಹಂಚಿಕೆಯ ತತ್ವಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಂಚತಕ್ಕದ್ದು.]

[3][(3) [4][ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟವು ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯು ಅಥವಾ ಸರಕು ರವಾನೆಯು] ಯಾವಾಗ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬಹುದು.]

[5]**[269ಎ. ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು.–** (1) ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಆದ ಸರಬರಾಜುಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ತೆರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತು ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನಂತೆ ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ದ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಮತ್ತು (2)ನೇ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (9.6.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಆರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (11–9–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟವು ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2.2.1983 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ..

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Explanation.— For the purposes of this clause, supply of goods, or of services, or both in the course of import into the territory of India shall be deemed to be supply of goods, or of services, or both in the course of inter- State trade or commerce.

(3) The amount apportioned to a State under clause (1) shall not form part of the Consolidated Fund of India.

(4) Where an amount collected as tax levied under clause (1) has been used for payment of the tax levied by a State under article 246A, such amount shall not form part of the Consolidated Fund of India.

(5) Where an amount collected as tax levied by a State under article 246A has been used for payment of the tax levied under clause (1), such amount shall not form part of the Consolidated Fund of the State.

(6) Parliament may, by law, formulate the principles for determining the place of supply, and when a supply of goods, or of services, or both takes place in the course of inter-State trade or commerce.]

[1][**270. Taxes levied and distributed between the Union and the States**.—(1) All taxes and duties referred to in the Union List, except the duties and taxes referred to in [2][articles 268, 269 and 269A], respectively, surcharge on taxes and duties referred to in article 271 and any cess levied for specific purposes under any law made by Parliament shall be levied and collected by the Government of India and shall be distributed between the Union and the States in the manner provided in clause (2).

[3][(1A) The tax collected by the Union under clause (1) of article 246A shall also be distributed between the Union and the States in the manner provided in clause (2).

(1B) The tax levied and collected by the Union under clause (2) of article 246A and article 269A, which has been used for payment of the tax levied by the Union under clause (1) of article 246A, and the amount apportioned to the Union under clause (1) of article 269A, shall also be distributed between the Union and the States in the manner provided in clause (2).]

---

[1] Subs. by the Constitution (Eightieth Amendment) Act, 2000, s. 3, for art. 270 (w.e.f. 1-4-1996).

[2] Subs. by the Constitution (Eighty-eighth Amendment) Act, 2003, s. 3, for "articles 268 and 269" (not enforced) and further subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 10, for "arts. 268, 268A and 269" (w.e.f. 16-9-2016).

[3] Ins. by s. 10, *ibid.* (w.e.f. 16-9-2016).

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಳಗಡೆಗೆ ಆಮದು ವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುವಾಗ ಆದ ಸರಕುಗಳ ಸರಬರಾಜನ್ನು ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಸರಬರಾಜನ್ನು ಅಥವಾ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಆದ ಸರಕುಗಳ ಸರಬರಾಜೆಂದು ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಸರಬರಾಜೆಂದು ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಖಂಡ (1)ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿದ ಮೊಬಲಗು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಖಂಡ (1)ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದ, ತೆರಿಗೆಯಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮೊಬಲಗನ್ನು 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಯ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಮೊಬಲಗು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಯಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮೊಬಲಗನ್ನು (1)ನೇ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಯ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ಮೊಬಲಗು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಸರಬರಾಜಿನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಸರಕುಗಳ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ ಯಾವಾಗ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬಹುದು.]

[1][**270. ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು.**– (1) ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ, [2][268, 269 ಮತ್ತು 269ಎ] ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸುಂಕಗಳನ್ನು, 271ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ತೆರಿಗೆಗಳ ಮತ್ತು ಸುಂಕಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಭಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಉಪಕರವನ್ನು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚತಕ್ಕದ್ದು.

[3][(1ಎ) 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(1ಬಿ) 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 269ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ತೆರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು, 246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಯ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಆ ತೆರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಮತ್ತು 269ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಸಹ (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ದ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 270ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1996 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "268, ಮತ್ತು 269ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದನ್ನು (ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು, ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 10ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "268, 268ಎ ಮತ್ತು 269ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 10ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Such percentage, as may be prescribed, of the net proceeds of any such tax or duty in any financial year shall not form part of the Consolidated Fund of India, but shall be assigned to the States within which that tax or duty is leviable in that year, and shall be distributed among those States in such manner and from such time as may be prescribed in the manner provided in clause (3).

(3) In this article, "prescribed" means, —

(i) until a Finance Commission has been constituted, prescribed by the President by order, and

(ii) after a Finance Commission has been constituted, prescribed by the President by order after considering the recommendations of the Finance Commission.]

271. Surcharge on certain duties and taxes for purposes of the Union.— Notwithstanding anything in articles 269 and 270, Parliament may at any time increase any of the duties or taxes referred to in those articles [1][except the goods and services tax under article 246A,] by a surcharge for purposes of the Union and the whole proceeds of any such surcharge shall form part of the Consolidated Fund of India.

[**272.** *Taxes which are levied and collected by the Union and may be distributed between the Union and the States.*].— *Omitted by the Constitution* (*Eightieth Amendment*) *Act*, 2000*, s.* 4. (w.e.f. 9-6-2000).

273. Grants in lieu of export duty on jute and jute products.— (1) There shall be charged on the Consolidated Fund of India in each year as grants-in-aid of the revenues of the States of Assam, Bihar, [2][Odisha] and West Bengal, in lieu of assignment of any share of the net proceeds in each year of export duty on jute and jute products to those States, such sums as may be prescribed.

(2) The sums so prescribed shall continue to be charged on the Consolidated Fund of India so long as any export duty on jute or jute products continues to be levied by the Government of India or until the expiration of ten years from the commencement of this Constitution whichever is earlier.

(3) In this article, the expression "prescribed" has the same meaning as in article 270.

---

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 11 (w.e.f. 16-9-2016).

[2] Subs. by the Orissa (Alteration of Name) Act, 2011 (15 of 2011), s. 5, for "Orissa" (w.e.f. 1-11-2011).

(2) ಯಾವುದೇ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯ ಅಥವಾ ಸುಂಕದ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳ ಪೈಕಿ, ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಶೇಕಡಾ ಪ್ರಮಾಣವು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸುಂಕವನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು (3)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಅಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾಲದಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ, "ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂತೆ" ಎಂದರೆ:-

(i) ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸುವವರೆಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದುದು; ಮತ್ತು

(ii) ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಆ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದ ನಂತರ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದುದು.]

271. ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಸುಂಕಗಳ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಭಾರ.– 269ನೇ ಮತ್ತು 270ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, [1][246ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ] ಆ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುವೇ ಸುಂಕಗಳ ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಭಾರವನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಭಾರದ ಪೂರ್ಣ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

[272. ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು.]– ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಭತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ದ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (9.6.2000ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

273. ಸೆಣಬು ಮತ್ತು ಸೆಣಬಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ರಫ್ತು ಸುಂಕಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅನುದಾನಗಳು.– (1) ಅಸ್ಸಾಂ, ಬಿಹಾರ್, [2][ಒಡಿಶಾ] ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೆಣಬಿನ ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಸೆಣಬಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲಿನ ರಫ್ತು ಸುಂಕದ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಹಾಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಸೆಣಬಿನ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಸೆಣಬಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ರಫ್ತು ಸುಂಕವನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ - ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮುಂಚಿತವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಹೊರಿಸುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂತೆ" ಎಂಬ ಪದವು 270ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 11ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಒರಿಸ್ಸಾ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011 (2011ರ 15)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒರಿಸ್ಸಾ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1–11–2011ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

274. Prior recommendation of President required to Bills affecting taxation in which States are interested.— (1) No Bill or amendment which imposes or varies any tax or duty in which States are interested, or which varies the meaning of the expression "agricultural income" as defined for the purposes of the enactments relating to Indian income-tax, or which affects the principles on which under any of the foregoing provisions of this Chapter moneys are or may be distributable to States, or which imposes any such surcharge for the purposes of the Union as is mentioned in the foregoing provisions of this Chapter, shall be introduced or moved in either House of Parliament except on the recommendation of the President.

(2) In this article, the expression "tax or duty in which States are interested" means—

(a) a tax or duty the whole or part of the net proceeds whereof are assigned to any State; or

(b) a tax or duty by reference to the net proceeds whereof sums are for the time being payable out of the Consolidated Fund of India to any State.

275. Grants from the Union to certain States.— (1) Such sums as Parliament may by law provide shall be charged on the Consolidated Fund of India in each year as grants-in-aid of the revenues of such States as Parliament may determine to be in need of assistance, and different sums may be fixed for different States:

Provided that there shall be paid out of the Consolidated Fund of India as grants-in-aid of the revenues of a State such capital and recurring sums as may be necessary to enable that State to meet the costs of such schemes of development as may be undertaken by the State with the approval of the Government of India for the purpose of promoting the welfare of the Scheduled Tribes in that State or raising the level of administration of the Scheduled Areas therein to that of the administration of the rest of the areas of that State:

274. ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅಗತ್ಯ.– (1) ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸುಂಕವನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಥವಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಲಾದಂತೆ "ಕೃಷಿ ವರಮಾನ" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಹಣವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚತಕ್ಕದ್ದೋ ಅಥವಾ ಹಂಚಬಹುದೋ ಆ ತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಅಥವಾ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಭಾರವನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇಲೆ ಹೊರತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವ ಸದನದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ತರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸುಂಕ" ಎಂದರೆ,–

(ಎ) ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯ ಅಥವಾ ಸುಂಕದ ಪೂರ್ಣ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗವನ್ನು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸುಂಕ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯ ಅಥವಾ ಸುಂಕದ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೊತ್ತಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಆ ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸುಂಕ.

275. ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನಗಳು.– (1) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು, ಸಹಾಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಳ್ಳ ರಾಜ್ಯಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಸಹಾಯ ಅನುದಾನಗಳಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಭರಿಸಲು ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಆವರ್ತಕ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳನ್ನಾಗಿ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

Provided further that there shall be paid out of the Consolidated Fund of India as grants-in-aid of the revenues of the State of Assam sums, capital and recurring, equivalent to—

(a) the average excess of expenditure over the revenues during the two years immediately preceding the commencement of this Constitution in respect of the administration of the tribal areas specified in [1][Part I] of the table appended to paragraph 20 of the Sixth Schedule; and

(b) the costs of such schemes of development as may be undertaken by that State with the approval of the Government of India for the purpose of raising the level of administration of the said areas to that of the administration of the rest of the areas of that State.

[2][(1A) On and from the formation of the autonomous State under article 244A,—

(i) any sums payable under clause (a) of the second proviso to clause (1) shall, if the autonomous State comprises all the tribal areas referred to therein, be paid to the autonomous State, and, if the autonomous State comprises only some of those tribal areas, be apportioned between the State of Assam and the autonomous State as the President may, by order, specify;

(ii) there shall be paid out of the Consolidated Fund of India as grants-in-aid of the revenues of the autonomous State sums, capital and recurring, equivalent to the costs of such schemes of development as may be undertaken by the autonomous State with the approval of the Government of India for the purpose of raising the level of administration of that State to that of the administration of the rest of the State of Assam.]

(2) Until provision is made by Parliament under clause (1), the powers conferred on Parliament under that clause shall be exercisable by the President by order and any order made by the President under this clause shall have effect subject to any provision so made by Parliament:

Provided that after a Finance Commission has been constituted no order shall be made under this clause by the President except after considering the recommendations of the Finance Commission.

276. Taxes on professions, trades, callings and employments.— (1) Notwithstanding anything in article 246, no law of the Legislature of a State relating to taxes for the benefit of the State or of a municipality, district board, local board or other local authority therein in respect of professions, trades, callings or employments shall be invalid on the ground that it relates to a tax on income.

---

[1] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971) s. 71, for "Part A" (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Ins. by the Constitution (Twenty-second Amendment) Act, 1969, s. 3 (w.e.f. 25-9-1969).

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ,-

(ಎ) ಆರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 20ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾಕ್ಕೆ ಅನುಬಂಧಿಸಿದ [1][Iನೆಯ ಭಾಗ]ದ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ವಗಳಿಗಿಂತ ವೆಚ್ಚವು ಸರಾಸರಿ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೊಬಲಗಿಗೆ ಸಮನಾದ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂಥ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಸಮನಾದ

- ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಆವರ್ತಕ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳನ್ನಾಗಿ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

[2][(1ಎ)244(ಎ) ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯವು ರಚಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಅಂದಿನಿಂದ,-

(i) (1)ನೇ ಖಂಡದ ಎರಡನೆಯ ಪರಂತುಕದ (ಎ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯಾವುವೇ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು, ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯವು ಸದರಿ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯವು ಆ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಆ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಹಂಚತಕ್ಕದ್ದು;

(ii) ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ಉಳಿದ ಭಾಗದ ಆಡಳಿತದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂಥ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಸಮನಾದ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ಆವರ್ತಕ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಆ ಸ್ವಾಯತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳನ್ನಾಗಿ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಆ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಚಲಾಯಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವು ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ರಚಿತವಾದ ತರುವಾಯ, ಆ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಹೊರತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

276. ವೃತ್ತಿಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಆಜೀವಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.- (1) 246ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ವೃತ್ತಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಗಳು, ಆಜೀವಿಕೆಗಳು ಅಥವಾ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪೌರಸಭೆಯ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಯ, ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಳಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ವಿಧಿಸತಕ್ಕ ತೆರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ವರಮಾನದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅಸಿಂಧುವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಎ ಭಾಗ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25-9-1969ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) The total amount payable in respect of any one person to the State or to any one municipality, district board, local board or other local authority in the State by way of taxes on professions, trades, callings and employments shall not exceed [1][two thousand and five hundred rupees] per annum.

[2]***********

(3) The power of the Legislature of a State to make laws as aforesaid with respect to taxes on professions, trades, callings and employments shall not be construed as limiting in any way the power of Parliament to make laws with respect to taxes on income accruing from or arising out of professions, trades, callings and employments.

277. Savings.— Any taxes, duties, cesses or fees which, immediately before the commencement of this Constitution, were being lawfully levied by the Government of any State or by any municipality or other local authority or body for the purposes of the State, municipality, district or other local area may, notwithstanding that those taxes, duties, cesses or fees are mentioned in the Union List, continue to be levied and to be applied to the same purposes until provision to the contrary is made by Parliament by law.

278. *[Agreement with States in Part B of the First Schedule with regard to certain financial matters.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act,* 1956, *s.* 29 *and Sch.(*w.e.f. 1-11-1956*).*

279. Calculation of "net proceeds", etc.— (1) In the foregoing provisions of this Chapter, "net proceeds" means in relation to any tax or duty the proceeds thereof reduced by the cost of collection, and for the purposes of those provisions the net proceeds of any tax or duty, or of any part of any tax or duty, in or attributable to any area shall be ascertained and certified by the Comptroller and Auditor-General of India, whose certificate shall be final.

(2) Subject as aforesaid, and to any other express provision of this Chapter, a law made by Parliament or an order of the President may, in any case where under this Part the proceeds of any duty or tax are, or may be, assigned to any State, provide for the manner in which the proceeds are to be calculated, for the time from or at which and the manner in which any payments are to be made, for the making of adjustments between one financial year and another, and for any other incidental or ancillary matters.

---

[1] Subs. by the Constitution (Sixtieth Amendment) Act, 1988, s. 2, for "two hundred and fifty rupees" (w.e.f. 20-12-1988).

[2] Proviso omitted by s.2, *ibid.* (w.e.f. 20-12-1988).

(2) ವೃತ್ತಿಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಆಜೀವಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪುರಸಭೆಗೆ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಒಟ್ಟು ಮೊಬಲಗು ವರ್ಷವೊಂದಕ್ಕೆ [1][ಎರಡು ಸಾವಿರದ ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ] ಮೀರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[2][* * *]

(3) ವೃತ್ತಿಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಆಜೀವಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಹೊಂದಿರುವ ಅಧಿಕಾರವು ವೃತ್ತಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಗಳು, ಆಜೀವಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಅಥವಾ ಒದಗಿಬರುವ ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ಪರಿಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

277. ಉಳಿಸುವಿಕೆಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಪೌರಸಭೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ನಿಕಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯದ, ಪೌರಸಭೆಯ, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವುವೇ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಸುಂಕಗಳು, ಉಪಕರಗಳು ಅಥವಾ ಫೀಜುಗಳು ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದು ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದು.

***278.** [ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಕೆಲವು ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಪ್ಪಂದ]. ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

279. "ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು" ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವುದು.– (1) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಗೆ ಅಥವಾ ಸುಂಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ "ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು" ಎಂದರೆ ಆ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಖರ್ಚನ್ನು ಕಡಿತ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಉಳಿಯುವ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಆ ಉಪಬಂಧಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಯ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಅಥವಾ ಸುಂಕದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರವು ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮತ್ತು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಆದೇಶವು, ಈ ಭಾಗದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಸುಂಕದ ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಥವಾ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಬೇಕು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸಂದಾಯಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕಾಲದಿಂದ ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಎರಡುನೂರ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20–12–1988ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪರಂತುಕವನ್ನು (20–12–1988ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][**279A. Goods and Services Tax Council.—** (1) The President shall, within sixty days from the date of commencement of the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, by order, constitute a Council to be called the Goods and Services Tax Council.

(2) The Goods and Services Tax Council shall consist of the following members, namely:—

(a) the Union Finance Minister — Chairperson;

(b) the Union Minister of State in charge of Revenue or Finance — Member;

(c) the Minister in charge of Finance or Taxation or any other Minister nominated by each State Government — Members.

(3) The Members of the Goods and Services Tax Council referred to in sub-clause (c) of clause (2) shall, as soon as may be, choose one amongst themselves to be the Vice-Chairperson of the Council for such period as they may decide.

(4) The Goods and Services Tax Council shall make recommendations to the Union and the States on—

(a) the taxes, cesses and surcharges levied by the Union, the States and the local bodies which may be subsumed in the goods and services tax;

(b) the goods and services that may be subjected to, or exempted from, the goods and services tax;

(c) model Goods and Services Tax Laws, principles of levy, apportionment of Goods and Services Tax levied on supplies in the course of inter-State trade or commerce under article 269A and the principles that govern the place of supply;

(d) the threshold limit of turnover below which goods and services may be exempted from goods and services tax;

(e) the rates including floor rates with bands of goods and services tax;

(f) any special rate or rates for a specified period, to raise additional resources during any natural calamity or disaster;

---

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 12 (w.e.f. 12-9-2016).

[1][**279ಎ. ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್**.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ (ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳ ಒಳಗೆ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ ಎಂಬ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಕೇಂದ್ರ ಹಣಕಾಸು ಮಂತ್ರಿ --- ಅಧ್ಯಕ್ಷರು;

(ಬಿ) ರೆವಿನ್ಯೂ ಖಾತೆಯ ಅಥವಾ ಹಣಕಾಸು ಖಾತೆಯ ಪ್ರಭಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿ --- ಸದಸ್ಯರು

(ಸಿ) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಹಣಕಾಸು ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆ ಖಾತೆಯ ಪ್ರಭಾರದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಿದ ಯಾರೇ ಇತರ ಮಂತ್ರಿ --- ಸದಸ್ಯರುಗಳು

(3) ಖಂಡ (2)ರ ಉಪ–ಖಂಡ (ಸಿ)ಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ತಾವು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಗಾಗಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪೈಕಿಯಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತು ಈ ಮುಂದಿನವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು,–

(ಎ) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ, ಒಕ್ಕೂಟವು, ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವಿಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಉಪಕರಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್‌ಚಾರ್ಜ್‌ಗಳು;

(ಬಿ) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಅಂಥ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಸರಕುಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳು;

(ಸಿ) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ಮಾದರಿ ಕಾನೂನುಗಳು ಲೆವಿ ತತ್ವಗಳು 269ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುವಾಗ ಸರಬರಾಜು ಆದವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಿದ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ ಹಣದ ಹಂಚಿಕೆ ಮತ್ತು ಸರಬರಾಜಾಗಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ತತ್ವಗಳು;

(ಡಿ) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ವಹಿವಾಟಿನ ಆರಂಭ ಮಿತಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಮಿತಿಗೆ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಕೊಡಬಹುದೊ ಆ ಮಿತಿ;

(ಇ) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕನಿಷ್ಠ ದರಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ದರಗಳು;

(ಎಫ್) ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಿಪತ್ತು ಅಥವಾ ಆಪತ್ತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ದರ ಅಥವಾ ದರಗಳು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (12–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(g) special provision with respect to the States of Arunachal Pradesh, Assam, Jammu and Kashmir, Manipur, Meghalaya, Mizoram, Nagaland, Sikkim, Tripura, Himachal Pradesh and Uttarakhand; and

(h) any other matter relating to the goods and services tax, as the Council may decide.

(5) The Goods and Services Tax Council shall recommend the date on which the goods and services tax be levied on petroleum crude, high speed diesel, motor spirit (commonly known as petrol), natural gas and aviation turbine fuel.

(6) While discharging the functions conferred by this article, the Goods and Services Tax Council shall be guided by the need for a harmonised structure of goods and services tax and for the development of a harmonised national market for goods and services.

(7) One-half of the total number of Members of the Goods and Services Tax Council shall constitute the quorum at its meetings.

(8) The Goods and Services Tax Council shall determine the procedure in the performance of its functions.

(9) Every decision of the Goods and Services Tax Council shall be taken at a meeting, by a majority of not less than three-fourths of the weighted votes of the members present and voting, in accordance with the following principles, namely:—

(a) the vote of the Central Government shall have a weightage of one-third of the total votes cast; and

(b) the votes of all the State Governments taken together shall have a weightage of two-thirds of the total votes cast,

in that meeting**.**

(10) No act or proceedings of the Goods and Services Tax Council shall be invalid merely by reason of—

(a) any vacancy in, or any defect in, the constitution of the Council; or

(b) any defect in the appointment of a person as a Member of the Council; or

(c) any procedural irregularity of the Council not affecting the merits of the case.

(ಜಿ) ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಮಣಿಪುರ, ಮೇಘಾಲಯ, ಮಿಜೋರಾಂ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಸಿಕ್ಕಿಂ, ತ್ರಿಪುರ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಉತ್ತರಾಖಂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ; ಮತ್ತು

(ಹೆಚ್) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಷತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯ.

(5) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತು ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ ಕಚ್ಚಾತೈಲ ಹೈಸ್ಪೀಡ್ ಡೀಜಲ್, (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ) ಮೋಟಾರ್ ಸ್ಪಿರಿಟ್, ನ್ಯಾಚುರಲ್ ಗ್ಯಾಸ್ ಮತ್ತು ಏವಿಯೇಷನ್ ಟರ್ಬೈನ್ ತೈಲ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೊ ಆ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ, ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಯ ಸಮನ್ವಯ ಸ್ವರೂಪದ ಅಗತ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸುಸಂಗತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಅಗತ್ಯತೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(7) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅದರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೋರಂ ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(8) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(9) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತನ್ನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಸದಸ್ಯರ ಪರಿಗಣಿತ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅಲ್ಲದ ಬಹುಮತದಿಂದ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ

(ಎ) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮತವು, ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸಿದ ಒಟ್ಟು ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಒಂದರಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮತಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸಿದ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(10) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ತೆರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವು ಅಥವಾ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು,–

(ಎ) ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನ ಖಾಲಿ ಇದೆಯೆಂಬ ಅಥವಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೋಷ ಇದೆಯೆಂಬ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನೇಮಕದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೋಷ ಇದೆಯೆಂಬ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ, ಪ್ರಕರಣದ ಗುಣಾವಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟು ಮಾಡದಂತಹ ಯಾವುದೇ ಅಕ್ರಮತೆ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ

– ಅಸಿಂಧುವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ

(11) The Goods and Services Tax Council shall establish a mechanism to adjudicate any dispute—

(a) between the Government of India and one or more States; or

(b) between the Government of India and any State or States on one side and one or more other States on the other side; or

(c) between two or more States,

arising out of the recommendations of the Council or implementation thereof.]

280. Finance Commission.— (1) The President shall, within two years from the commencement of this Constitution and thereafter at the expiration of every fifth year or at such earlier time as the President considers necessary, by order constitute a Finance Commission which shall consist of a Chairman and four other members to be appointed by the President.

(2) Parliament may by law determine the qualifications which shall be requisite for appointment as members of the Commission and the manner in which they shall be selected.

(3) It shall be the duty of the Commission to make recommendations to the President as to—

(a) the distribution between the Union and the States of the net proceeds of taxes which are to be, or may be, divided between them under this Chapter and the allocation between the States of the respective shares of such proceeds;

(b) the principles which should govern the grants-in-aid of the revenues of the States out of the Consolidated Fund of India;

[1][(*bb*) the measures needed to augment the Consolidated Fund of a State to supplement the resources of the Panchayats in the State on the basis of the recommendations made by the Finance Commission of the State;]

[2][(*c*) the measures needed to augment the Consolidated Fund of a State to supplement the resources of the Municipalities in the State on the basis of the recommendations made by the Finance Commission of the State;]

[3][(*d*)] any other matter referred to the Commission by the President in the interests of sound finance.

(4) The Commission shall determine their procedure and shall have such powers in the performance of their functions as Parliament may by law confer on them.

---

[1] Ins. by the Constitution (Seventy-third Amendment) Act, 1992, s. 3 (w.e.f. 24-4-1993).

[2] Ins. by the Constitution (Seventy-fourth Amendment) Act, 1992, s. 3 (w.e.f. 1-6-1993).

[3] Sub-clause (c) re-lettered as sub-clause (d) by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 1-6-1993).

(11) ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಪರಿಷತ್ತು, ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದಾಗಿ,–

(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಅಥವಾ ಇತರ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಎರಡು ಅಥವಾ ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ,

– ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

280. ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳೊಳಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಪ್ರತಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುವಂತಹ ಇನ್ನೂ ಮುಂಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಆ ಆಯೋಗವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಲ್ವರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು.

(3) ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ,–

(ಎ) ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಬೇಕಾದ ಅಥವಾ ಹಂಚಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಗಳ ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳ ವಿತರಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಆಯಾಯ ಪಾಲುಗಳನ್ನು ಹಂಚುವುದಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಕೊಡಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಸಹಾಯಾನುದಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ತತ್ವಗಳಿಗೆ;

[1][(ಬಿಬಿ) ರಾಜ್ಯದ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ;]

[2][(ಸಿ) ರಾಜ್ಯದ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪೌರಸಭೆಗಳ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ;]

[3][(ಡಿ) ಸುಭದ್ರ ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ]

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನೆರವೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (24-4-1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-6-1993ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಸಿ) ಖಂಡವನ್ನು (ಡಿ) ಖಂಡವೆಂದು ಪುನರ್ ಅಕ್ಷರವನ್ನು (1.6.1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

281. Recommendations of the Finance Commission.— The President shall cause every recommendation made by the Finance Commission under the provisions of this Constitution together with an explanatory memorandum as to the action taken thereon to be laid before each House of Parliament.

Miscellaneous Financial Provisions

282. Expenditure defrayable by the Union or a State out of its revenues.— The Union or a State may make any grants for any public purpose, notwithstanding that the purpose is not one with respect to which Parliament or the Legislature of the State, as the case may be, may make laws.

283. Custody, etc., of Consolidated Funds, Contingency Funds and moneys credited to the public accounts.— (1) The custody of the Consolidated Fund of India and the Contingency Fund of India, the payment of moneys into such Funds, the withdrawal of moneys therefrom, the custody of public moneys other than those credited to such Funds received by or on behalf of the Government of India, their payment into the public account of India and the withdrawal of moneys from such account and all other matters connected with or ancillary to matters aforesaid shall be regulated by law made by Parliament, and, until provision in that behalf is so made, shall be regulated by rules made by the President.

(2) The custody of the Consolidated Fund of a State and the Contingency Fund of a State, the payment of moneys into such Funds, the withdrawal of moneys therefrom, the custody of public moneys other than those credited to such Funds received by or on behalf of the Government of the State, their payment into the public account of the State and the withdrawal of moneys from such account and all other matters connected with or ancillary to matters aforesaid shall be regulated by law made by the Legislature of the State, and, until provision in that behalf is so made, shall be regulated by rules made by the Governor [1]*** of the State.

284. Custody of suitors' deposits and other moneys received by public servants and courts.— All moneys received by or deposited with—

(a) any officer employed in connection with the affairs of the Union or of a State in his capacity as such, other than revenues or public moneys raised or received by the Government of India or the Government of the State, as the case may be; or

(b) any court within the territory of India to the credit of any cause, matter, account or persons,

shall be paid into the public account of India or the public account of State, as the case may be.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

281. ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು.– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾಪನಪತ್ರದೊಡನೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಸಂಕೀರ್ಣ ಹಣಕಾಸು ಉಪಬಂಧಗಳು

282. ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ರಾಜಸ್ವಗಳಿಂದ ಭರಿಸಬಹುದಾದ ವೆಚ್ಚಗಳು.– ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಆ ಉದ್ದೇಶವು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನು ರಚಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

283. ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗಳ, ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಜಮೆಯಾದ ಹಣಗಳ ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ಇತ್ಯಾದಿ.– (1) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಯ ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ಅಂಥ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಂಥ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಜಮೆಯಾದ ಹಣವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಣದ ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಅವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ವಿನಿಯಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಯ ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ಅಂಥ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಂಥ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಜಮೆಯಾದ ಹಣವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಣದ ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅವು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]****** ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ವಿನಿಯಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

284. ಲೋಕನೌಕರರು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಾವೆಗಾರರ ಠೇವಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣದ ಅಭಿರಕ್ಷೆ.– ಭಾರತದ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ–

(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ಎತ್ತಿದ ಅಥವಾ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ರಾಜಸ್ವಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಣವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತನಾದ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಬಲದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವಶದಲ್ಲಿ ಠೇವಣಿ ಇಡಲಾದ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಜ್ಯದ, ವಿಷಯದ, ಖಾತೆಯ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವಶದಲ್ಲಿ ಠೇವಣಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು

– ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

285. Exemption of property of the Union from State taxation.— (1) The property of the Union shall, save in so far as Parliament may by law otherwise provide, be exempt from all taxes imposed by a State or by any authority within a State.

(2) Nothing in clause (1) shall, until Parliament by law otherwise provides, prevent any authority within a State from levying any tax on any property of the Union to which such property was immediately before the commencement of this Constitution liable or treated as liable, so long as that tax continues to be levied in that State.

286. Restrictions as to imposition of tax on the sale or purchase of goods.— (1) No law of a State shall impose, or authorise the imposition of, a tax on [1][the supply of goods or of services or both, where such supply takes place]—

(a) outside the State; or

(b) in the course of the import of the [2][goods or services or both] into, or export of the [2][goods or services or both] out of, the territory of India.

[3][******]

[4][(2) Parliament may by law formulate principles for determining when a [5][supply of goods or of services or both] in any of the ways mentioned in clause (1).

[6][(3) ********]

---

[1] Subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 13, (i)(A) for "the sale or purchase of goods where such sale or purchase takes place" (w.e.f. 16-9-2016).

[2] Subs. by s. 13 (i)(B), *ibid.*, for "goods" (w.e.f. 16-9-2016).

[3] *Explanation* to cl. (1) omitted by the Constitution (Sixth Amendment) Act, 1956, s. 4 (w.e.f. 11-9-1956).

[4] Subs. by s.4, *ibid.,* for cls. (2) and (3) (w.e.f. 11-9-1956).

[5] Subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 13(ii), for "sale or purchase of goods takes place" (w.e.f. 16-9-2016).

[6] Cl. (3) omitted by s. 13 (iii), *ibid.* (w.e.f. 16-9-2016).

285. ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವತ್ತಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ.– (1) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವುದನ್ನುಳಿದು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯವು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ವಿಧಿಸುವ ಎಲ್ಲ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವತ್ತಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಯಾವ ಸ್ವತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತೆರಿಗೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಿತೋ ಅಥವಾ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಸ್ವತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯುವವರೆಗೆ ಆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ವಿಧಿಸದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

286. ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟದ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು.– (1) [1][ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ],–

(ಎ) ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಡೆ ನಡೆದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಳಕ್ಕೆ [2][ಸರಕುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವೆರಡನ್ನೂ] ಆಮದು ಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ [2][ಸರಕುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವೆರಡನ್ನೂ] ರಫ್ತು ಮಾಡುವಾಗ ನಡೆದರೆ

– ಅಂಥ ಮಾರಾಟದ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[3][*********]

[4][(2) [5][ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ] (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ರೀತಿಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬಹುದು.]

[6][(3) ****]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 13(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಎ)ನಲ್ಲಿ "ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಮಾರಾಟದ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯು ನಡೆದಿರುವಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 13(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಬಿ)ನಲ್ಲಿ "ಸರಕುಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಆರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು (11.9.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಆರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (11.9.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 13(ii)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯು ನಡೆದಿರುವಲ್ಲಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 13(iii)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

287. Exemption from taxes on electricity.— Save in so far as Parliament may by law otherwise provide, no law of a State shall impose, or authorise the imposition of, a tax on the consumption or sale of electricity (whether produced by a Government or other persons) which is—

(a) consumed by the Government of India, or sold to the Government of India for consumption by that Government; or

(b) consumed in the construction, maintenance or operation of any railway by the Government of India or a railway company operating that railway, or sold to that Government or any such railway company for consumption in the construction, maintenance or operation of any railway,

and any such law imposing, or authorising the imposition of, a tax on the sale of electricity shall secure that the price of electricity sold to the Government of India for consumption by that Government, or to any such railway company as aforesaid for consumption in the construction, maintenance or operation of any railway, shall be less by the amount of the tax than the price charged to other consumers of a substantial quantity of electricity.

288. Exemption from taxation by States in respect of water or electricity in certain cases.— (1) Save in so far as the President may by order otherwise provide, no law of a State in force immediately before the commencement of this Constitution shall impose, or authorise the imposition of, a tax in respect of any water or electricity stored, generated, consumed, distributed or sold by any authority established by any existing law or any law made by Parliament for regulating or developing any inter-State river or river-valley.

Explanation.— The expression "law of a State in force" in this clause shall include a law of a State passed or made before the commencement of this Constitution and not previously repealed, notwithstanding that it or parts of it may not be then in operation either at all or in particular areas.

(2) The Legislature of a State may by law impose, or authorise the imposition of, any such tax as is mentioned in clause (1), but no such law shall have any effect unless it has, after having been reserved for the consideration of the President, received his assent; and if any such law provides for the fixation of the rates and other incidents of such tax by means of rules or orders to be made under the law by any authority, the law shall provide for the previous consent of the President being obtained to the making of any such rule or order.

289. Exemption of property and income of a State from Union taxation.— (1) The property and income of a State shall be exempt from Union taxation.

287. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ.– ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು,-

(ಎ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಬಳಸಿದ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾರಿದ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ರೈಲ್ವೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಯು ಯಾವುದೇ ರೈಲ್ವೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಡೆಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರೈಲ್ವೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ, ನಿರ್ವಹಣೆ ಅಥವಾ ನಡೆಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗೆ ಮಾರಿದ

– ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ (ಅದು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗಿರಲಿ) ಬಳಕೆಯ ಅಥವಾ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಥವಾ ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾರಿದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರೈಲ್ವೆ ನಿರ್ಮಾಣ, ನಿರ್ವಹಣೆ ಅಥವಾ ನಡೆಯಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗೆ ಮಾರಿದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಬೆಲೆಯು, ಗಣನೀಯವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಇತರ ಬಳಕೆದಾರರ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಯ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕಳೆದರೆ ಉಳಿಯುವ ಮೊಬಲಗಿನಷ್ಟು ಬೆಲೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

288. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು, ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಯಾವುದೇ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಶೇಖರಿಸಿದ, ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ, ಬಳಸಿದ, ಹಂಚಿದ ಅಥವಾ ಮಾರಾಟಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ನೀರು ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವ "ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು" ಎಂಬ ಪದಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಯಾವ ಕಾನೂನು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ರಚಿತವಾಗಿತ್ತೋ ಆದರೆ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ನಿರಸಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಆ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗಗಳು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅನುಮತಿಯು ದೊರೆತಿದ್ದ ಹೊರತು ಅದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಆ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ನಿಯಮಗಳ ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ತೆರಿಗೆಯ ದರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ಆ ಕಾನೂನು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮವನ್ನು ಅಥವಾ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

289. ಒಕ್ಕೂಟದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ವರಮಾನಕ್ಕೆ ವಿನಾಯಿತಿ.– (1) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ವರಮಾನವು ಒಕ್ಕೂಟದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) Nothing in clause (1) shall prevent the Union from imposing, or authorising the imposition of, any tax to such extent, if any, as Parliament may by law provide in respect of a trade or business of any kind carried on by, or on behalf of, the Government of a State, or any operations connected therewith, or any property used or occupied for the purposes of such trade or business, or any income accruing or arising in connection therewith.

(3) Nothing in clause (2) shall apply to any trade or business, or to any class of trade or business, which Parliament may by law declare to be incidental to the ordinary functions of Government.

290. Adjustment in respect of certain expenses and pensions.— Where under the provisions of this Constitution the expenses of any court or Commission, or the pension payable to or in respect of a person who has served before the commencement of this Constitution under the Crown in India or after such commencement in connection with the affairs of the Union or of a State, are charged on the Consolidated Fund of India or the Consolidated Fund of a State, then, if—

(a) in the case of a charge on the Consolidated Fund of India, the court or Commission serves any of the separate needs of a State, or the person has served wholly or in part in connection with the affairs of a State; or

(b) in the case of a charge on the Consolidated Fund of a State, the court or Commission serves any of the separate needs of the Union or another State, or the person has served wholly or in part in connection with the affairs of the Union or another State,

there shall be charged on and paid out of the Consolidated Fund of the State or, as the case may be, the Consolidated Fund of India or the Consolidated Fund of the other State, such contribution in respect of the expenses or pension as may be agreed, or as may in default of agreement be determined by an arbitrator to be appointed by the Chief Justice of India.

[1][**290A. Annual payment to certain Devaswom Funds.—** A sum of forty-six lakhs and fifty thousand rupees shall be charged on, and paid out of, the Consolidated Fund of the State of Kerala every year to the Travancore Devaswom Fund; and a sum of thirteen lakhs and fifty thousand rupees shall be charged on, and paid out of, the Consolidated Fund of the State of [2][Tamil Nadu] every year to the Devaswom Fund established in that State for the maintenance of Hindu temples and shrines in the territories transferred to that State on the 1st day of November, 1956, from the State of Travancore-Cochin.]

[1] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 19 (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Madras State (Alteration of Name) Act, 1968 (53 of 1968), s. 4, for "Madras" (w.e.f. 14-1-1969).

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ನಡೆಸುವ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅನುಭೋಗಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಸ್ವತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ವರಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ತೆರಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಅಥವಾ ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) (2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸರ್ಕಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದುದೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

290. ಕೆಲವು ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಆಯೋಗದ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನವನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿರುವಲ್ಲಿ–

(ಎ) ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಹೊರಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಆಯೋಗವು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಪೂರೈಸಿರುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವಲ್ಲಿ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಹೊರಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಆಯೋಗವು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿರುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಆ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವಲ್ಲಿ

– ಆ ವೆಚ್ಚಗಳ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಬಗ್ಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆಗಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆಗದಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು ನೇಮಿಸುವ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಂತಿಗೆಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಆ ಇತರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಆ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

[1][**290ಎ. ಕೆಲವು ದೇವಸ್ವಂ ನಿಧಿಗಳಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂದಾಯ.–** ನಲವತ್ತಾರು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ತಿರುವಾಂಕೂರು ದೇವಸ್ವಂ ನಿಧಿಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಆ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು 1956ನೆಯ ಇಸವಿ ನವೆಂಬರ್ ಒಂದನೆಯ ದಿನಾಂಕದಂದು ತಿರುವಾಂಕೂರು–ಕೊಚ್ಚಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ [2][ತಮಿಳುನಾಡು] ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ದೇವಸ್ವಂ ನಿಧಿಗೆ ಹದಿಮೂರು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಆ ನಿಧಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 19ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಮದ್ರಾಸು ರಾಜ್ಯ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968ರ 53)ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮದ್ರಾಸು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (14-1-1969 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

291. [*Privy purse sums of Rulers.*].— *Omitted by the Constitution* (*Twenty-sixth Amendment*) *Act, 1971, s. 2 (w.e.f. 28-12-1971).*

CHAPTER II.— BORROWING

292. Borrowing by the Government of India.— The executive power of the Union extends to borrowing upon the security of the Consolidated Fund of India within such limits, if any, as may from time to time be fixed by Parliament by law and to the giving of guarantees within such limits, if any, as may be so fixed.

293. Borrowing by States.— (1) Subject to the provisions of this article, the executive power of a State extends to borrowing within the territory of India upon the security of the Consolidated Fund of the State within such limits, if any, as may from time to time be fixed by the Legislature of such State by law and to the giving of guarantees within such limits, if any, as may be so fixed.

(2) The Government of India may, subject to such conditions as may be laid down by or under any law made by Parliament, make loans to any State or, so long as any limits fixed under article 292 are not exceeded, give guarantees in respect of loans raised by any State, and any sums required for the purpose of making such loans shall be charged on the Consolidated Fund of India.

(3) A State may not without the consent of the Government of India raise any loan if there is still outstanding any part of a loan which has been made to the State by the Government of India or by its predecessor Government, or in respect of which a guarantee has been given by the Government of India or by its predecessor Government.

(4) A consent under clause (3) may be granted subject to such conditions, if any, as the Government of India may think fit to impose.

CHAPTER III.— PROPERTY, CONTRACTS, RIGHTS, LIABILITIES, OBLIGATIONS AND SUITS

294. Succession to property, assets, rights, liabilities and obligations in certain cases.— As from the commencement of this Constitution—

(a) all property and assets which immediately before such commencement were vested in His Majesty for the purposes of the Government of the Dominion of India and all property and assets which immediately before such commencement were vested in His Majesty for the purposes of the Government of each Governor's Province shall vest respectively in the Union and the corresponding State; and

***291.** [ರಾಜರ ರಾಜಧನದ ಮೊತ್ತಗಳು.]- ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ (28.12.1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

ಅಧ್ಯಾಯ II.- ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

292. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.– ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪರಿಮಿತಿಗಳು, ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭದ್ರತೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪರಿಮಿತಿಗಳು ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆ ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಖಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

293. ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.– (1) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪರಿಮಿತಿಗಳು, ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಭದ್ರತೆಯ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪರಿಮಿತಿಗಳು ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆ ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಖಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

(2) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು, ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು ಅಥವಾ 292ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುವೇ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮೀರದೆ ಇರುವವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಎತ್ತಿದ ಸಾಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಖಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಾಗುವ ಯಾವುವೇ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಅದರ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರವು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಲದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಅದರ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವ ಸಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಖಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆಯೋ ಆ ಸಾಲದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು ಇನ್ನೂ ಬಾಕಿ ಇರುವಾಗ, ಆ ರಾಜ್ಯವು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಸಾಲವನ್ನು ಎತ್ತುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

(4) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಧಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುವೇ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, (3)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ III.- ಸ್ವತ್ತು, ಕರಾರುಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು, ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು

294. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿ, ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಪಾಕಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಳ, ಪಶ್ಚಿಮ ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯಾವುದೇ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ,–

(ಎ) ಹಾಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಟನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗೌರ್ನರನ ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಟನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(b) all rights, liabilities and obligations of the Government of the Dominion of India and of the Government of each Governor's Province, whether arising out of any contract or otherwise, shall be the rights, liabilities and obligations respectively of the Government of India and the Government of each corresponding State,

subject to any adjustment made or to be made by reason of the creation before the commencement of this Constitution of the Dominion of Pakistan or of the Provinces of West Bengal, East Bengal, West Punjab and East Punjab.

295. Succession to property, assets, rights, liabilities and obligations in other cases.— (1) As from the commencement of this Constitution—

(a) all property and assets which immediately before such commencement were vested in any Indian State corresponding to a State specified in Part B of the First Schedule shall vest in the Union, if the purposes for which such property and assets were held immediately before such commencement will thereafter be purposes of the Union relating to any of the matters enumerated in the Union List, and

(b) all rights, liabilities and obligations of the Government of any Indian State corresponding to a State specified in Part B of the First Schedule, whether arising out of any contract or otherwise, shall be the rights, liabilities and obligations of the Government of India, if the purposes for which such rights were acquired or liabilities or obligations were incurred before such commencement will thereafter be purposes of the Government of India relating to any of the matters enumerated in the Union List,

subject to any agreement entered into in that behalf by the Government of India with the Government of that State.

(2) Subject as aforesaid, the Government of each State specified in Part B of the First Schedule shall, as from the commencement of this Constitution, be the successor of the Government of the corresponding Indian State as regards all property and assets and all rights, liabilities and obligations, whether arising out of any contract or otherwise, other than those referred to in clause (1).

296. Property accruing by escheat or lapse or as *bona vacantia*.— Subject as hereinafter provided, any property in the territory of India which, if this Constitution had not come into operation, would have accrued to His Majesty or, as the case may be, to the Ruler of an Indian State by escheat or lapse, or as *bona vacantia* for want of a rightful owner, shall, if it is property situate in a State, vest in such State, and shall, in any other case, vest in the Union:

(ಬಿ) ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಗವರ್ನರ್‌ನ ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿನ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಉಂಟಾಗಿರಲಿ ಅವು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

295. ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿ, ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ.– (1) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ,–

(ಎ) ಹಾಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿನ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಉಂಟಾಗಿರಲಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆರ್ಜಿಸಲಾಯಿತೋ ಅಥವಾ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ ಒಕ್ಕೂಟಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿರುವ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅವು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳು ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು, (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳು, ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅವು ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿನ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಉಂಟಾಗಿರಲಿ, ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವ ದೇಶೀಯ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

296. ರಾಜಗಾಮಿತ್ವ ಅಥವಾ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿವಿಹೀನತೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸ್ವತ್ತು.– ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಜಾರಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ರಾಜಗಾಮಿತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಅಥವಾ ರದ್ದಿಯಾತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅಥವಾ ಹಕ್ಕುಳ್ಳ ಒಡೆಯನಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಸ್ವಾಮಿವಿಹೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಸ್ವತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಟನಿಗೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನಿಗೆ ಒದಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಸ್ವತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

Provided that any property which at the date when it would have so accrued to His Majesty or to the Ruler of an Indian State was in the possession or under the control of the Government of India or the Government of a State shall, according as the purposes for which it was then used or held were purposes of the Union or of a State, vest in the Union or in that State.

Explanation.— In this article, the expressions "Ruler" and "Indian State" have the same meanings as in article 363.

[1][**297. Things of value within territorial waters or continental shelf and resources of the exclusive economic zone to vest in the Union**.— (1) All lands, minerals and other things of value underlying the ocean within the territorial waters, or the continental shelf, or the exclusive economic zone, of India shall vest in the Union and be held for the purposes of the Union.

(2) All other resources of the exclusive economic zone of India shall also vest in the Union and be held for the purposes of the Union.

(3) The limits of the territorial waters, the continental shelf, the exclusive economic zone, and other maritime zones, of India shall be such as may be specified, from time to time, by or under any law made by Parliament.]

[2][**298. Power to carry on trade, etc.—** The executive power of the Union and of each State shall extend to the carrying on of any trade or business and to the acquisition, holding and disposal of property and the making of contracts for any purpose:

Provided that—

(a) the said executive power of the Union shall, in so far as such trade or business or such purpose is not one with respect to which Parliament may make laws, be subject in each State to legislation by the State; and

(b) the said executive power of each State shall, in so far as such trade or business or such purpose is not one with respect to which the State Legislature may make laws, be subject to legislation by Parliament.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Fortieth Amendment) Act, 1976, s. 2 (w.e.f. 27-5-1976).
[2] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 20 (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಯಾವ ಸ್ವತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಟನಿಗೆ ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಂದು ಆ ಸ್ವತ್ತು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಆ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಆಗ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅದು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿನ "ರಾಜ" ಮತ್ತು "ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ 363ನೇಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಅರ್ಥಗಳೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][**297. ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರೀಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಕಾಂಟಿನೆಂಟಲ್ ಶೆಲ್ಫ್‌ಗಳಲ್ಲಿನ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅನನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.–** (1) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಿಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಕಾಂಟಿನೆಂಟಲ್ ಶೆಲ್ಫ್‌ನಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಅನನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಸಾಗರದ ಕೆಳಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಗಳು, ಖನಿಜಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅದರ ವಶದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಭಾರತದ ಅನನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳೂ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅದರ ವಶದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಭಾರತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೀಯ ಸಮುದ್ರದ, ಕಾಂಟಿನೆಂಟಲ್ ಶೆಲ್ಫಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಮುದ್ರೀಯ ವಲಯಗಳ ಪರಿಮಿತಿಗಳು, ಸಂಸತ್ತು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರಚಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಎಲ್ಲೆಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][**298. ವ್ಯಾಪಾರ, ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಧಿಕಾರ.–** ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ವಿಲೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು,

(ಎ) ಒಕ್ಕೂಟದ ಸದರಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಅಂಥ ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯವಹಾರ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ವ್ಯಾಪಾರ, ಆ ವ್ಯವಹಾರ ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ದೇಶದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ರಚನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(ಬಿ) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸದರಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಅಂಥ ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯವಹಾರ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ವ್ಯಾಪಾರ, ಆ ವ್ಯವಹಾರ ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ದೇಶದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸುವ ಕಾನೂನಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (27-5-1976 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 20ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

299. Contracts.— (1) All contracts made in the exercise of the executive power of the Union or of a State shall be expressed to be made by the President, or by the Governor [1]*** of the State, as the case may be, and all such contracts and all assurances of property made in the exercise of that power shall be executed on behalf of the President or the Governor [1]*** by such persons and in such manner as he may direct or authorise.

(2) Neither the President nor the Governor [2]*** shall be personally liable in respect of any contract or assurance made or executed for the purposes of this Constitution, or for the purposes of any enactment relating to the Government of India heretofore in force, nor shall any person making or executing any such contract or assurance on behalf of any of them be personally liable in respect thereof.

300. Suits and proceedings.— (1) The Government of India may sue or be sued by the name of the Union of India and the Government of a State may sue or be sued by the name of the State and may, subject to any provisions which may be made by Act of Parliament or of the Legislature of such State enacted by virtue of powers conferred by this Constitution, sue or be sued in relation to their respective affairs in the like cases as the Dominion of India and the corresponding Provinces or the corresponding Indian States might have sued or been sued if this Constitution had not been enacted.

(2) If at the commencement of this Constitution—

(a) any legal proceedings are pending to which the Dominion of India is a party, the Union of India shall be deemed to be substituted for the Dominion in those proceedings; and

(b) any legal proceedings are pending to which a Province or an Indian State is a party, the corresponding State shall be deemed to be substituted for the Province or the Indian State in those proceedings.

[3][CHAPTER IV.— RIGHT TO PROPERTY

300A. Persons not to be deprived of property save by authority of law.— No person shall be deprived of his property save by authority of law.]

[1] The words "or the Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "nor the Rajpramukh" omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 34 (w.e.f. 20-6-1979).

299. ಕರಾರುಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲಾ ಕರಾರುಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]***** ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಕರಾರುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಹಸ್ತಾಂತರಣ ಪತ್ರಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [1]****** ಪರವಾಗಿ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಮತ್ತು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬರೆದುಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [2]****** ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿಗೆ ಅಥವಾ ಹಸ್ತಾಂತರಣ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಹೊಣೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪರವಾಗಿ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕರಾರನ್ನು ಅಥವಾ ಹಸ್ತಾಂತರಣ ಪತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಡುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಹೊಣೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

300. ದಾವೆಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು.– (1) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಒಕ್ಕೂಟದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡಬಹುದು ಅಥವಾ ದಾವೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡಬಹುದು ಅಥವಾ ದಾವೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಬಲದಿಂದಾಗಿ ಅಧಿನಿಯಮಿಸಿದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಅಧಿನಿಯಮಿತವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಸಂವಾದಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ದಾವೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅಂಥವೇ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಆ ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಆ ಸಂವಾದಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅವುಗಳ ಅನುಕ್ರಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡಬಹುದು ಅಥವಾ ದಾವೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ–

(ಎ) ಯಾವ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಯಾವುವೇ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಆ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಬದಲಾಗಿ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಯಾವ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಅಥವಾ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಯಾವುವೇ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಆ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[3][ಅಧ್ಯಾಯ IV.– ಸ್ವತ್ತಿನ ಹಕ್ಕು

300ಎ. ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು.– ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 34ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART XIII

TRADE, COMMERCE AND INTERCOURSE WITHIN THE TERRITORY OF INDIA

301. Freedom of trade, commerce and intercourse.— Subject to the other provisions of this Part, trade, commerce and intercourse throughout the territory of India shall be free.

302. Power of Parliament to impose restrictions on trade, commerce and intercourse.— Parliament may by law impose such restrictions on the freedom of trade, commerce or intercourse between one State and another or within any part of the territory of India as may be required in the public interest.

303. Restrictions on the legislative powers of the Union and of the States with regard to trade and commerce.— (1) Notwithstanding anything in article 302, neither Parliament nor the Legislature of a State shall have power to make any law giving, or authorising the giving of, any preference to one State over another, or making, or authorising the making of, any discrimination between one State and another, by virtue of any entry relating to trade and commerce in any of the Lists in the Seventh Schedule.

(2) Nothing in clause (1) shall prevent Parliament from making any law giving, or authorising the giving of, any preference or making, or authorising the making of, any discrimination if it is declared by such law that it is necessary to do so for the purpose of dealing with a situation arising from scarcity of goods in any part of the territory of India.

304. Restrictions on trade, commerce and intercourse among States.— Notwithstanding anything in article 301 or article 303, the Legislature of a State may by law—

(a) impose on goods imported from other States [1][or the Union territories] any tax to which similar goods manufactured or produced in that State are subject, so, however, as not to discriminate between goods so imported and goods so manufactured or produced; and

(b) impose such reasonable restrictions on the freedom of trade, commerce or intercourse with or within that State as may be required in the public interest:

[1] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f 1-11-1956).

ಭಾಗ XIII

ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ

301. ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.– ಈ ಭಾಗದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರವು ಮುಕ್ತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

302. ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಅಥವಾ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗತ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿಧಿಸಬಹುದು.

303. ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು.– (1) 302ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಯಾವುದೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇರುವ ಯಾವುದೇ ನಮೂದಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅಥವಾ ಕೊಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವೇ ಆಗಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸರಕುಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅಥವಾ ಕೊಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸದಂತೆ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

304. ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು.– 301ನೆಯ ಅಥವಾ 303ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ,-

(ಎ) ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ [1][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ] ಆಮದಾದ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಯಾರಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾದಿತವಾದ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಸರಕುಗಳು ಯಾವ ತೆರಿಗೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆಯೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಗೆ ಆಮದಾದ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ತಯಾರಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾದಿತವಾದ ಸರಕುಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡದ ಹಾಗೆ ವಿಧಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಆ ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯವಹಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗತ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that no Bill or amendment for the purposes of clause (*b*) shall be introduced or moved in the Legislature of a State without the previous sanction of the President.

[1][**305. Saving of existing laws and laws providing for State monopolies.—** Nothing in articles 301 and 303 shall affect the provisions of any existing law except in so far as the President may by order otherwise direct; and nothing in article 301 shall affect the operation of any law made before the commencement of the Constitution (Fourth Amendment) Act, 1955, in so far as it relates to, or prevent Parliament or the Legislature of a State from making any law relating to, any such matter as is referred to in sub-clause (*ii*) of clause (6) of article 19.]

306. [*Power of certain States in Part B of the First Schedule to impose restrictions on trade and commerce.*]**.—** *Omitted by the Constitution* (*Seventh Amendment*) *Act,* 1956, *s.* 29 *and Sch.*(w.e.f. 1-11-1956)

307. Appointment of authority for carrying out the purposes of articles 301 to 304.— Parliament may by law appoint such authority as it considers appropriate for carrying out the purposes of articles 301, 302, 303 and 304, and confer on the authority so appointed such powers and such duties as it thinks necessary.

[1] Subs. by the Constitution (Fourth Amendment) Act, 1955, s. 4, for art. 305 (w.e.f. 27-4-1955).

ಪರಂತು, (ಬಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][**305. ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಉಳಿಸುವಿಕೆ.–** 301ನೆಯ ಮತ್ತು 303ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಮತ್ತು 301ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಂವಿಧಾನ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1955 ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಜಾರಿಗೆ, ಆ ಕಾನೂನು 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (6)ನೆಯ ಖಂಡದ (ii)ನೆಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸದಂತೆ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

306. *[ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 'ಬಿ' ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ.]- ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

307. 301ರಿಂದ 304ರವರೆಗಿನ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನೇಮಕ.– ಸಂಸತ್ತು, 301ನೆಯ, 302ನೆಯ, 303ನೆಯ ಮತ್ತು 304ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಸಮುಚಿತವೆಂದು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುವಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನದ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1955ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 305ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (27.4.1955ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART XIV

SERVICES UNDER THE UNION AND THE STATES

CHAPTER I.— SERVICES

308. Interpretation.— In this Part, unless the context otherwise requires, the expression "State" [1][does not include the State of Jammu and Kashmir].

309. Recruitment and conditions of service of persons serving the Union or a State.— Subject to the provisions of this Constitution, Acts of the appropriate Legislature may regulate the recruitment, and conditions of service of persons appointed, to public services and posts in connection with the affairs of the Union or of any State:

Provided that it shall be competent for the President or such person as he may direct in the case of services and posts in connection with the affairs of the Union, and for the Governor [2]*** of a State or such person as he may direct in the case of services and posts in connection with the affairs of the State, to make rules regulating the recruitment, and the conditions of service of persons appointed, to such services and posts until provision in that behalf is made by or under an Act of the appropriate Legislature under this article, and any rules so made shall have effect subject to the provisions of any such Act.

310. Tenure of office of persons serving the Union or a State.— (1) Except as expressly provided by this Constitution, every person who is a member of a defence service or of a civil service of the Union or of an all-India service or holds any post connected with defence or any civil post under the Union holds office during the pleasure of the President, and every person who is a member of a civil service of a State or holds any civil post under a State holds office during the pleasure of the Governor [3]*** of the State.

(2) Notwithstanding that a person holding a civil post under the Union or a State holds office during the pleasure of the President or, as the case may be, of the Governor [2]*** of the State, any contract under which a person, not being a member of a defence service or of an all-India service or of a civil service of the Union or a State, is appointed under this Constitution to hold such a post may, if the President or the Governor [2]***, as the case may be, deems it necessary in order to secure the services of a person having special qualifications, provide for the payment to him of compensation, if before the expiration of an agreed period that post is abolished or he is, for reasons not connected with any misconduct on his part, required to vacate that post.

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., for "means a State specified in Part A or Part B of the First Schedule" (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "or Rajpramukh" omitted by s.29 and Sch., *ibid* (w.e.f. 1-11-1956).

[3] The words "or, as the case may be, the Rajpramukh" omitted by s.29 and Sch., *ibid*. . (w.e.f. 1-11-1956).

ಭಾಗ XIV

ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಸೇವೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ I.- ಸೇವೆಗಳು

308. ಅರ್ಥವಿವರಣೆ.– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು 'ರಾಜ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವು [1][ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.]

309. ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿನ ಲೋಕಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸೇವೆಗಳ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸೇವೆಗಳ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [2]******* ಅಥವಾ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಅಂಥ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಕ್ಷಮನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುವೇ ನಿಯಮಗಳು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

310. ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪದಾವಧಿ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಲ್ಲದೆ, ಒಕ್ಕೂಟದ ರಕ್ಷಣಾ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವಾ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [3]****** ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [2]******** ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಕ್ಷಣಾ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಲು, ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿನ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದು, ವಿಶೇಷ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [2]******* ಭಾವಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆ ಹುದ್ದೆಯು ರದ್ದಾದರೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ದುರ್ವರ್ತನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆ ಹುದ್ದೆಯ ಧಾರಕನನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ನಷ್ಟಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕರಾರಿನಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಎಂದರ್ಥ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1–11–1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

311. Dismissal, removal or reduction in rank of persons employed in civil capacities under the Union or a State.— (1) No person who is a member of a civil service of the Union or an all-India service or a civil service of a State or holds a civil post under the Union or a State shall be dismissed or removed by an authority subordinate to that by which he was appointed.

[1][(2) No such person as aforesaid shall be dismissed or removed or reduced in rank except after an inquiry in which he has been informed of the charges against him and given a reasonable opportunity of being heard in respect of those charges [2]***:

[3][Provided that where it is proposed after such inquiry, to impose upon him any such penalty, such penalty may be imposed on the basis of the evidence adduced during such inquiry and it shall not be necessary to give such person any opportunity of making representation on the penalty proposed:

Provided further that this clause shall not apply—]

(a) where a person is dismissed or removed or reduced in rank on the ground of conduct which has led to his conviction on a criminal charge; or

(b) where the authority empowered to dismiss or remove a person or to reduce him in rank is satisfied that for some reason, to be recorded by that authority in writing, it is not reasonably practicable to hold such inquiry; or

(c) where the President or the Governor, as the case may be, is satisfied that in the interest of the security of the State it is not expedient to hold such inquiry.

(3) If, in respect of any such person as aforesaid, a question arises whether it is reasonably practicable to hold such inquiry as is referred to in clause (2), the decision thereon of the authority empowered to dismiss or remove such person or to reduce him in rank shall be final.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 10, for cls. (2) and (3) (w.e.f. 5-10-1963).

[2] Certain words omitted by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 44 (w.e.f. 3-1-1977).

[3] Subs. by s. 44, *ibid.,* for certain words (w.e.f. 3-1-1977).

311. ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವುದು, ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಅಥವಾ ಅವರ ದರ್ಜೆಯನ್ನು ಇಳಿಸುವುದು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅವನು ಯಾವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡನೋ ಆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ವಜಾ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][(2) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವನ ವಿರುದ್ಧದ ಆಪಾದನೆಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಆಪಾದನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ [2]****** ಅಹವಾಲನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಯುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ ತರುವಾಯವಲ್ಲದೆ, ವಜಾ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವನ ದರ್ಜೆಯನ್ನು ಇಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

[3][ಪರಂತು, ಅಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ವಿಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದರೆ ಅಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿದ ಸಾಕ್ಷ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಿತ ದಂಡನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು,–

(ಎ) ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ಅಪರಾಧ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವರ್ತನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಿರುವಾಗ, ತೆಗೆದುಹಾಕಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ದರ್ಜೆಯಿಂದ ಇಳಿಸಿರುವಾಗ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ದರ್ಜೆಯಿಂದ ಇಳಿಸಲು ಶಕ್ತನಾದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ದಾಖಲಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಮನದಟ್ಟಾದಾಗ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಅಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಹಿತವಲ್ಲವೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದಾಗ

– ಈ ಖಂಡವು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂಥ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ದರ್ಜೆಯಿಂದ ಇಳಿಸಲು ಶಕ್ತನಾದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ತೀರ್ಮಾನವು ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (5.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 44ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 44ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

312. All-India services.— (1) Notwithstanding anything in [1][Chapter VI of Part VI or Part XI], if the Council of States has declared by resolution supported by not less than two-thirds of the members present and voting that it is necessary or expedient in the national interest so to do, Parliament may by law provide for the creation of one or more all India services [2][(including an all-India judicial service)] common to the Union and the States, and, subject to the other provisions of this Chapter, regulate the recruitment, and the conditions of service of persons appointed, to any such service.

(2) The services known at the commencement of this Constitution as the Indian Administrative Service and the Indian Police Service shall be deemed to be services created by Parliament under this article.

[2][(3) The all-India judicial service referred to in clause (1) shall not include any post inferior to that of a district judge as defined in article 236.

(4) The law providing for the creation of the all-India judicial service aforesaid may contain such provisions for the amendment of Chapter VI of Part VI as may be necessary for giving effect to the provisions of that law and no such law shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.]

[3][**312A. Power of Parliament to vary or revoke conditions of service of officers of certain services.—** (1) Parliament may by law—

(a) vary or revoke, whether prospectively or retrospectively, the conditions of services as respects remuneration, leave and pension and the rights as respects disciplinary matters of persons who, having been appointed by the Secretary of State or Secretary of State in Council to a civil service of the Crown in India before the commencement of this Constitution, continue on and after the commencement of the Constitution (Twenty-eighth Amendment) Act, 1972, to serve under the Government of India or of a State in any service or post;

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 45, for "Part XI" (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Ins. by s. 45, *ibid.* (w.e.f. 3-1-1977).

[3] Ins. by the Constitution (Twenty-eighth Amendment) Act, 1972, s. 2 (w.e.f. 29-8-1972).

312. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು.– (1) [1][VIನೆಯ ಭಾಗದ VIನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ XIನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ] ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು [2][ಒಂದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು] ಸೃಜಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ವಿಹಿತವೆಂದು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ನೀಡುವ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಮೂರನೇ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಆ ಸದನವು ಘೋಷಿಸಿದರೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಹಾಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ವಿನಿಯಮಿಸಬಹುದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಪೊಲೀಸ್ ಸೇವೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಸೃಜಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಯು 236ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಲಾದಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಹುದ್ದೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ VIನೆಯ ಭಾಗದ VIನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಬಹುದಾದಂತೆ ಆ ಕಾನೂನು ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[3][**312ಎ. ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಲು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.–** (1) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್‌ನಿಂದ ಅಥವಾ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಇನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದು ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 ಪ್ರಾರಂಭವಾದಂದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಶ್ರಮಧನ, ರಜೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತುಪಾಲನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಾನ್ವಯವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 45ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾಗ XI" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 45ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (29-8-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) vary or revoke, whether prospectively or retrospectively, the conditions of service as respects pension of persons who, having been appointed by the Secretary of State or Secretary of State in Council to a civil service of the Crown in India before the commencement of this Constitution, retired or otherwise ceased to be in service at any time before the commencement of the Constitution (Twenty-eighth Amendment) Act, 1972:

Provided that in the case of any such person who is holding or has held the office of the Chief Justice or other Judge of the Supreme Court or a High Court, the Comptroller and Auditor-General of India, the Chairman or other member of the Union or a State Public Service Commission or the Chief Election Commissioner, nothing in sub-clause (*a*) or sub-clause (*b*) shall be construed as empowering Parliament to vary or revoke, after his appointment to such post, the conditions of his service to his disadvantage except in so far as such conditions of service are applicable to him by reason of his being a person appointed by the Secretary of State or Secretary of State in Council to a civil service of the Crown in India.

(2) Except to the extent provided for by Parliament by law under this article, nothing in this article shall affect the power of any Legislature or other authority under any other provision of this Constitution to regulate the conditions of service of persons referred to in clause (1).

(3) Neither the Supreme Court nor any other court shall have jurisdiction in—

(a) any dispute arising out of any provision of, or any endorsement on, any covenant, agreement or other similar instrument which was entered into or executed by any person referred to in clause (1), or arising out of any letter issued to such person, in relation to his appointment to any civil service of the Crown in India or his continuance in service under the Government of the Dominion of India or a Province thereof;

(b) any dispute in respect of any right, liability or obligation under article 314 as originally enacted.

(4) The provisions of this article shall have effect notwithstanding anything in article 314 as originally enacted or in any other provision of this Constitution.]

(ಬಿ) ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್‌ನಿಂದ ಅಥವಾ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಇನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಒಂದು ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಾನ್ವಯವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ, ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಇತರ ಸದಸ್ಯನ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಅಥವಾ ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, (ಎ) ಉಪ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅವನು ಅಂಥ ಪದಕ್ಕೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ತರುವಾಯ, ಅವನು ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್‌ನಿಂದ ಅಥವಾ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಇನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುವನೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ಅವನಿಗೆ ಅನನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅಂಥ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಲು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಲು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಉಪಬಂಧದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೇ ಆಗಲಿ,-

(ಎ) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ, ಒಪ್ಪಂದದ ಅಥವಾ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಲಿಖಿತದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಯಾವುದೇ ಹಿಂಬರಹದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಅಥವಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಯಾವುದೇ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಗೆ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಅದರ ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕೊಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಪತ್ರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ;

(ಬಿ) ಮೂಲತಃ ಅಧಿನಿಯಮಿತವಾಗಿದ್ದಂತೆ, 314ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಅಥವಾ ಬಾಧ್ಯತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ

– ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಮೂಲತಃ ಅಧಿನಿಯಮಿತವಾಗಿದ್ದಂತೆ 314ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

313. Transitional provisions.— Until other provision is made in this behalf under this Constitution, all the laws in force immediately before the commencement of this Constitution and applicable to any public service or any post which continues to exist after the commencement of this Constitution, as an all-India service or as service or post under the Union or a State shall continue in force so far as consistent with the provisions of this Constitution.

314. [Provision for protection of existing officers of certain services.].— Omitted by the Constitution (Twenty-eighth Amendment) Act, 1972, s. 3 (w.e.f. 29-8-1972).

CHAPTER II.— PUBLIC SERVICE COMMISSIONS

315. Public Service Commissions for the Union and for the States.— (1) Subject to the provisions of this article, there shall be a Public Service Commission for the Union and a Public Service Commission for each State.

(2) Two or more States may agree that there shall be one Public Service Commission for that group of States, and if a resolution to that effect is passed by the House or, where there are two Houses, by each House of the Legislature of each of those States, Parliament may by law provide for the appointment of a Joint State Public Service Commission (referred to in this Chapter as Joint Commission) to serve the needs of those States.

(3) Any such law as aforesaid may contain such incidental and consequential provisions as may be necessary or desirable for giving effect to the purposes of the law.

(4) The Public Service Commission for the Union, if requested so to do by the Governor [1]*** of a State, may, with the approval of the President, agree to serve all or any of the needs of the State.

(5) References in this Constitution to the Union Public Service Commission or a State Public Service Commission shall, unless the context otherwise requires, be construed as references to the Commission serving the needs of the Union or, as the case may be, the State as respects the particular matter in question.

316. Appointment and term of office of members.— (1) The Chairman and other members of a Public Service Commission shall be appointed, in the case of the Union Commission or a Joint Commission, by the President, and in the case of a State Commission, by the Governor of the State:

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

313. ಸಂಕ್ರಮಣಕಾಲೀನ ಉಪಬಂಧಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇತರ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಸೇವೆಯ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಯು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಸೇವೆಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಲೋಕಸೇವೆಗೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಕಾನೂನುಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

314. [ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲಿಯಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಉಪಬಂಧ.–] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ (29-8-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ II.- ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳು

315. ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳು.– (1) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಒಂದು ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಸದನಗಳಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೆ, ಸಂಸತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಒಂದು ಜಂಟಿ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವನ್ನು (ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಜಂಟಿ ಆಯೋಗವೆಂಬುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ನೇಮಕ ಮಾಡಲು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(3) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಅಥವಾ ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಅಂಥ ಕಾನೂನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

(4) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]******* ಆ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕೆಂದು ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಕೋರಿದರೆ, ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಬಹುದು.

(5) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

316. ಸದಸ್ಯರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಪದಾವಧಿ.– (1) ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Provided that as nearly as may be one-half of the members of every Public Service Commission shall be persons who at the dates of their respective appointments have held office for at least ten years either under the Government of India or under the Government of a State, and in computing the said period of ten years any period before the commencement of this Constitution during which a person has held office under the Crown in India or under the Government of an Indian State shall be included.

[1][(1A) If the office of the Chairman of the Commission becomes vacant or if any such Chairman is by reason of absence or for any other reason unable to perform the duties of his office, those duties shall, until some person appointed under clause (1) to the vacant office has entered on the duties thereof or, as the case may be, until the Chairman has resumed his duties, be performed by such one of the other members of the Commission as the President, in the case of the Union Commission or a Joint Commission, and the Governor of the State in the case of a State Commission, may appoint for the purpose.]

(2) A member of a Public Service Commission shall hold office for a term of six years from the date on which he enters upon his office or until he attains, in the case of the Union Commission, the age of sixty-five years, and in the case of a State Commission or a Joint Commission, the age of [2][sixty-two years], whichever is earlier:

Provided that—

(a) a member of a Public Service Commission may, by writing under his hand addressed, in the case of the Union Commission or a Joint Commission, to the President, and in the case of a State Commission, to the Governor [3]*** of the State, resign his office;

(b) a member of a Public Service Commission may be removed from his office in the manner provided in clause (1) or clause (3) of article 317.

(3) A person who holds office as a member of a Public Service Commission shall, on the expiration of his term of office, be ineligible for re-appointment to that office.

---

[1] Ins. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 11 (w.e.f. 5-10-1963).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-first Amendment) Act, 1976, s. 2, for "sixty years" (w.e.f. 7-9-1976).

[3] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು, ಅವರು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ದಿನಾಂಕಗಳಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಭಾರತ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(1ಎ) ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದವು ಖಾಲಿಯಾದರೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ತನ್ನ ಗೈರುಹಾಜರಿಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದರೆ, ಹಾಗೆ ಖಾಲಿಯಾದ ಪದಕ್ಕೆ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೇ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪುನಃ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ, ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಆ ಆಯೋಗದ ಇತರ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಅಂಥ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯನು, ತನ್ನ ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ, ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅರವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬುವವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ [2][ಅರವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳು] ತುಂಬುವವರೆಗೆ-ಈ ಎರಡು ಅವಧಿಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ ಆ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು,-

(ಎ) ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು, ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ [3]***** ತಾನು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬಹುದು;

(ಬಿ) ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನನ್ನು 317ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ (3)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.

(3) ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಪುನಃ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅವನು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 11ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (7.9.1976ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

317. Removal and suspension of a member of a Public Service Commission.— (1) Subject to the provisions of clause (3), the Chairman or any other member of a Public Service Commission shall only be removed from his office by order of the President on the ground of misbehaviour after the Supreme Court, on reference being made to it by the President, has, on inquiry held in accordance with the procedure prescribed in that behalf under article 145, reported that the Chairman or such other member, as the case may be, ought on any such ground to be removed.

(2) The President, in the case of the Union Commission or a Joint Commission, and the Governor [1]*** in the case of a State Commission, may suspend from office the Chairman or any other member of the Commission in respect of whom a reference has been made to the Supreme Court under clause (1) until the President has passed orders on receipt of the report of the Supreme Court on such reference.

(3) Notwithstanding anything in clause (1), the President may by order remove from office the Chairman or any other member of a Public Service Commission if the Chairman or such other member, as the case may be,—

(a) is adjudged an insolvent; or

(b) engages during his term of office in any paid employment outside the duties of his office; or

(c) is, in the opinion of the President, unfit to continue in office by reason of infirmity of mind or body.

(4) If the Chairman or any other member of a Public Service Commission is or becomes in any way concerned or interested in any contract or agreement made by or on behalf of the Government of India or the Government of a State or participates in any way in the profit thereof or in any benefit or emolument arising therefrom otherwise than as a member and in common with the other members of an incorporated company, he shall, for the purposes of clause (1), be deemed to be guilty of misbehaviour.

318. Power to make regulations as to conditions of service of members and staff of the Commission.— In the case of the Union Commission or a Joint Commission, the President and, in the case of a State Commission, the Governor [1]*** of the State may by regulations—

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

317. ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಮತ್ತು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡುವುದು.– (1) (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವನೇ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ದುರ್ವರ್ತನೆಯ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕೋರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು 145ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಲಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ, ಆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ವರದಿ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ ಅವನನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]* * * ಆಯೋಗದ ಯಾವ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಅಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಬಹುದು.

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು,–

(ಎ) ದಿವಾಳಿಯೆಂದು ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣೀತನಾದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅವನ ಪದಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲದ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಳದ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಮಾನಸಿಕ ಅಥವಾ ಶಾರೀರಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ

– ಅಂಥ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಆ ಯಾರೇ ಇತರ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು.

(4) ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕರಾರು ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿಗಮಿತ ಕಂಪನಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಇತರ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಒಡಗೂಡಿಯಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯಥಾ ಅದರಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರೆ ಅವನು (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ದುರ್ವರ್ತನೆಯ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

318. ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ.– ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಆಯೋಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]****** ವಿನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ,–

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(a) determine the number of members of the Commission and their conditions of service; and

(b) make provision with respect to the number of members of the staff of the Commission and their conditions of service:

Provided that the conditions of service of a member of a Public Service Commission shall not be varied to his disadvantage after his appointment.

319. Prohibition as to the holding of offices by members of Commission on ceasing to be such members.— On ceasing to hold office—

(a) the Chairman of the Union Public Service Commission shall be ineligible for further employment either under the Government of India or under the Government of a State;

(b) the Chairman of a State Public Service Commission shall be eligible for appointment as the Chairman or any other member of the Union Public Service Commission or as the Chairman of any other State Public Service Commission, but not for any other employment either under the Government of India or under the Government of a State;

(c) a member other than the Chairman of the Union Public Service Commission shall be eligible for appointment as the Chairman of the Union Public Service Commission or as the Chairman of a State Public Service Commission, but not for any other employment either under the Government of India or under the Government of a State;

(d) a member other than the Chairman of a State Public Service Commission shall be eligible for appointment as the Chairman or any other member of the Union Public Service Commission or as the Chairman of that or any other State Public Service Commission, but not for any other employment either under the Government of India or under the Government of a State.

320. Functions of Public Service Commissions.— (1) It shall be the duty of the Union and the State Public Service Commissions to conduct examinations for appointments to the services of the Union and the services of the State respectively.

(2) It shall also be the duty of the Union Public Service Commission, if requested by any two or more States so to do, to assist those States in framing and operating schemes of joint recruitment for any services for which candidates possessing special qualifications are required.

(ಎ) ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಆಯೋಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು, ಅವನ ನೇಮಕದ ತರುವಾಯ ಅವನಿಗೆ ಅನನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

319. ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು, ಹಾಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಮೇಲೆ ಪದಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷೇಧ.– ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಮೇಲೆ,–

(ಎ) ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲೀ ಮತ್ತೆ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅನರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಸಿ) ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಲ್ಲದ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಡಿ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಲ್ಲದ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನು, ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

320. ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಮತ್ತು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾವುದೇ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು, ವಿಶೇಷ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಯಾವುವೇ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಕೋರಿದರೆ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಾಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದೂ ಸಹ ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) The Union Public Service Commission or the State Public Service Commission, as the case may be, shall be consulted—

(a) on all matters relating to methods of recruitment to civil services and for civil posts;

(b) on the principles to be followed in making appointments to civil services and posts and in making promotions and transfers from one service to another and on the suitability of candidates for such appointments, promotions or transfers;

(c) on all disciplinary matters affecting a person serving under the Government of India or the Government of a State in a civil capacity, including memorials or petitions relating to such matters;

(d) on any claim by or in respect of a person who is serving or has served under the Government of India or the Government of a State or under the Crown in India or under the Government of an Indian State, in a civil capacity, that any costs incurred by him in defending legal proceedings instituted against him in respect of acts done or purporting to be done in the execution of his duty should be paid out of the Consolidated Fund of India, or, as the case may be, out of the Consolidated Fund of the State;

(e) on any claim for the award of a pension in respect of injuries sustained by a person while serving under the Government of India or the Government of a State or under the Crown in India or under the Government of an Indian State, in a civil capacity, and any question as to the amount of any such award,

and it shall be the duty of a Public Service Commission to advise on any matter so referred to them and on any other matter which the President, or, as the case may be, the Governor [1]*** of the State, may refer to them:

Provided that the President as respects the all-India services and also as respects other services and posts in connection with the affairs of the Union, and the Governor [2]***, as respects other services and posts in connection with the affairs of a State, may make regulations specifying the matters in which either generally, or in any particular class of case or in any particular circumstances, it shall not be necessary for a Public Service Commission to be consulted.

(4) Nothing in clause (3) shall require a Public Service Commission to be consulted as respects the manner in which any provision referred to in clause (4) of article 16 may be made or as respects the manner in which effect may be given to the provisions of article 335.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "or Rajpramukh, as the case may be" omitted by s. 29 and Sch. *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

(3) ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ,-

(ಎ) ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ;

(ಬಿ) ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಡ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಒಂದು ಸೇವೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸೇವೆಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ನೇಮಕಗಳು, ಬಡ್ತಿಗಳು ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಸೂಕ್ತತೆಯ ಬಗ್ಗೆ;

(ಸಿ) ಶಿಸ್ತುಪಾಲನಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮನವಿಗಳು ಅಥವಾ ಅರ್ಜಿಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವಂಥ ಎಲ್ಲ ಶಿಸ್ತುಪಾಲನಾ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ;

(ಡಿ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಥವಾ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ವಿರುದ್ಧ ಹೂಡಲಾದ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವನಿಗೆ ತಗುಲಿದ ಯಾವುವೇ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕ್ಲೇಮಿನ ಬಗ್ಗೆ; ಮತ್ತು

(ಇ) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವಾಗ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಹಾನಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ ಕುರಿತಂತೆ ಐತೀರ್ಪಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕ್ಲೇಮಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಐತೀರ್ಪಿನ ಮೊಬಲಗು ಕುರಿತ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಬಗ್ಗೆ

- ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]******** ತನಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದಾದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಸೇವೆಗಳ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಸೇವೆಗಳ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [2]******* ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(4) (3)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, 16ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (4)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ 335ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(5) All regulations made under the proviso to clause (3) by the President or the Governor [1]*** of a State shall be laid for not less than fourteen days before each House of Parliament or the House or each House of the Legislature of the State, as the case may be, as soon as possible after they are made, and shall be subject to such modifications, whether by way of repeal or amendment, as both Houses of Parliament or the House or both Houses of the Legislature of the State may make during the session in which they are so laid.

321. Power to extend functions of Public Service Commissions.— An Act made by Parliament or, as the case may be, the Legislature of a State may provide for the exercise of additional functions by the Union Public Service Commission or the State Public Service Commission as respects the services of the Union or the State and also as respects the services of any local authority or other body corporate constituted by law or of any public institution.

322. Expenses of Public Service Commissions.— The expenses of the Union or a State Public Service Commission, including any salaries, allowances and pensions payable to or in respect of the members or staff of the Commission, shall be charged on the Consolidated Fund of India or, as the case may be, the Consolidated Fund of the State.

323. Reports of Public Service Commissions.— (1) It shall be the duty of the Union Commission to present annually to the President a report as to the work done by the Commission and on receipt of such report the President shall cause a copy thereof together with a memorandum explaining, as respects the cases, if any, where the advice of the Commission was not accepted, the reasons for such non-acceptance to be laid before each House of Parliament.

(2) It shall be the duty of a State Commission to present annually to the Governor [1]*** of the State a report as to the work done by the Commission, and it shall be the duty of a Joint Commission to present annually to the Governor [1]*** of each of the States the needs of which are served by the Joint Commission a report as to the work done by the Commission in relation to that State, and in either case the Governor [2]***, shall, on receipt of such report, cause a copy thereof together with a memorandum explaining, as respects the cases, if any, where the advice of the Commission was not accepted, the reasons for such non-acceptance to be laid before the Legislature of the State.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "or Rajpramukh, as the case may be" omitted by s. 29 and Sch. *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

(5) (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]****** ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ, ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಎರಡು ಸದನಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತು ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಯಾವ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ, ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನವು ಅಥವಾ ಉಭಯ ಸದನಗಳು ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಅವು ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದು.

321. ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ.– ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಅಧಿನಿಯಮವು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಥವಾ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ರಚಿಸಿದ ಇತರ ನಿಗಮಿತ ನಿಕಾಯದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸೇವೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾ ಒಕ್ಕೂಟ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

322. ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವೆಚ್ಚಗಳು.– ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಯಾವುವೇ ಸಂಬಳಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಒಕ್ಕೂಟ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂಚಿತನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

323. ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವರದಿಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟ ಆಯೋಗವು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂಥ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು, ಆಯೋಗದ ಸಲಹೆಯು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಸಲಹೆಯು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಒಂದು ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಆಯೋಗವು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ [1]***** ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಜಂಟಿ ಆಯೋಗವು, ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಗಾಗಿ ಇದೆಯೋ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ [1]****** ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ, ಆ ಜಂಟಿ ಆಯೋಗವು ಆಯಾಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅಂಥ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [2]* * * ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಆಯೋಗದ ಸಲಹೆಯು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆ ಸಲಹೆಯು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][PART XIVA

TRIBUNALS

323A. Administrative tribunals.— (1) Parliament may, by law, provide for the adjudication or trial by administrative tribunals of disputes and complaints with respect to recruitment and conditions of service of persons appointed to public services and posts in connection with the affairs of the Union or of any State or of any local or other authority within the territory of India or under the control of the Government of India or of any corporation owned or controlled by the Government.

(2) A law made under clause (1) may—

(a) provide for the establishment of an administrative tribunal for the Union and a separate administrative tribunal for each State or for two or more States;

(b) specify the jurisdiction, powers (including the power to punish for contempt) and authority which may be exercised by each of the said tribunals;

(c) provide for the procedure (including provisions as to limitation and rules of evidence) to be followed by the said tribunals;

(d) exclude the jurisdiction of all courts, except the jurisdiction of the Supreme Court under article 136, with respect to the disputes or complaints referred to in clause (1);

(e) provide for the transfer to each such administrative tribunal of any cases pending before any court or other authority immediately before the establishment of such tribunal as would have been within the jurisdiction of such tribunal if the causes of action on which such suits or proceedings are based had arisen after such establishment;

(f) repeal or amend any order made by the President under clause (3) of article 371D;

(g) contain such supplemental, incidental and consequential provisions (including provisions as to fees) as Parliament may deem necessary for the effective functioning of, and for the speedy disposal of cases by, and the enforcement of the orders of, such tribunals.

(3) The provisions of this article shall have effect notwithstanding anything in any other provision of this Constitution or in any other law for the time being in force.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 46 (w.e.f. 3-1-1977).

[1][ಭಾಗ XIVಎ

ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು

323ಎ. ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು.– (1) ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಭಾರತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ನಿಗಮದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಲೋಕಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳ ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ದೂರುಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯ ಅಥವಾ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು,–

(ಎ) ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಸದರಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವೂ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು (ನಿಂದನೆಗಾಗಿ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೊಳಗೊಂಡು), ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ಸದರಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ (ಕಾಲಪರಿಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಡಿ) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿವಾದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ದೂರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ 136ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕಿರುವ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಇ) ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುವೇ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು, ಅಂಥ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಕಾರಣಗಳು, ಅಂಥ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ನಂತರ ಉದ್ಭವಿಸಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವೋ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಎಫ್) 371ಡಿ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು;

(ಜಿ) ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆದೇಶಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ (ಫೀಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು) ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಉಪಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 46ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

323B. Tribunals for other matters.— (1) The appropriate Legislature may, by law, provide for the adjudication or trial by tribunals of any disputes, complaints, or offences with respect to all or any of the matters specified in clause (2) with respect to which such Legislature has power to make laws.

(2) The matters referred to in clause (1) are the following, namely:—

(a) levy, assessment, collection and enforcement of any tax;

(b) foreign exchange, import and export across customs frontiers;

(c) industrial and labour disputes;

(d) land reforms by way of acquisition by the State of any estate as defined in article 31A or of any rights therein or the extinguishment or modification of any such rights or by way of ceiling on agricultural land or in any other way;

(e) ceiling on urban property;

(f) elections to either House of Parliament or the House or either House of the Legislature of a State, but excluding the matters referred to in article 329 and article 329A;

(g) production, procurement, supply and distribution of food-stuffs (including edible oilseeds and oils) and such other goods as the President may, by public notification, declare to be essential goods for the purpose of this article and control of prices of such goods;

[1][(*h*) rent, its regulation and control and tenancy issues including the right, title and interest of landlords and tenants;]

[2][(*i*)] offences against laws with respect to any of the matters specified in sub-clauses (*a*) to [3][(*h*)] and fees in respect of any of those matters;

---

[1] Ins. by the Constitution (Seventy-fifth Amendment) Act, 1993, s. 2 (w.e.f. 15-5-1994).

[2] Sub-clause *(h)* re-lettered as sub-clause (i) by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 15-5-1994).

[3] Subs. by s. 2, *ibid.*, for the brackets and letter "(g)" (w.e.f. 15-5-1994).

323ಬಿ. ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು.– (1) ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, (2)ನೇಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಯಾವುವೇ ವಿವಾದಗಳ, ದೂರುಗಳ ಅಥವಾ ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯ ಅಥವಾ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು, ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು, ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ, ಸೀಮಾ ಸುಂಕ ಸರಹದ್ದಿನ ಆಚೆ–ಈಚೆ ನಡೆಯುವ ಆಮದು ಮತ್ತು ರಫ್ತು;

(ಸಿ) ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ವಿವಾದಗಳು;

(ಡಿ) 31ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಲಾದಂತೆ ರಾಜ್ಯವು ಯಾವುದೇ ಎಸ್ಟೇಟನ್ನು, ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿನ ಯಾವುವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಅಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಗರಿಷ್ಠ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳು;

(ಇ) ನಗರ ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲಣ ಗರಿಷ್ಠ ಪರಿಮಿತಿ;

(ಎಫ್) 329 ಮತ್ತು 329ಎ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸದನಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಚುನಾವಣೆಗಳು;

(ಜಿ) ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ (ಖಾದ್ಯ ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜಗಳು ಮತ್ತು ಎಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಮತ್ತು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಸರಕುಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಸರಕುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸರಕುಗಳ ಬೆಲೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ;

[1][(ಎಚ್) ಬಾಡಿಗೆ, ಅದರ "ನಿಯಮ ಹಾಗೂ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ಮತ್ತು ಬಾಡಿಗೆದಾರರ ಹಕ್ಕು, ಸ್ವಾಮ್ಯ ಮತ್ತು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಬಾಡಿಗೆದಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಾದಗಳು;]

[2][(ಐ) (ಎ) ಯಿಂದ [3][(ಎಚ್)] ವರೆಗಿನ ಉಪಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅಪರಾಧಗಳು, ಮತ್ತು ಆ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಫೀಜುಗಳು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1993ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.5.1994 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1993ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಹೆಚ್) ಉಪಖಂಡವನ್ನು (ಐ) ಉಪಖಂಡ ಎಂದು (15.5.1994 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಅಕ್ಷರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1993ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(ಜಿ)" ಎಂಬ ಆವರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (15.5.1994 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(*j*)] any matter incidental to any of the matters specified in sub-clauses (*a*) to [2][(*i*)].

(3) A law made under clause (1) may—

(a) provide for the establishment of a hierarchy of tribunals;

(b) specify the jurisdiction, powers (including the power to punish for contempt) and authority which may be exercised by each of the said tribunals;

(c) provide for the procedure (including provisions as to limitation and rules of evidence) to be followed by the said tribunals;

(d) exclude the jurisdiction of all courts, except the jurisdiction of the Supreme Court under article 136, with respect to all or any of the matters falling within the jurisdiction of the said tribunals;

(e) provide for the transfer to each such tribunal of any cases pending before any court or any other authority immediately before the establishment of such tribunal as would have been within the jurisdiction of such tribunal if the causes of action on which such suits or proceedings are based had arisen after such establishment;

(f) contain such supplemental, incidental and consequential provisions (including provisions as to fees) as the appropriate Legislature may deem necessary for the effective functioning of, and for the speedy disposal of cases by, and the enforcement of the orders of, such tribunals.

(4) The provisions of this article shall have effect notwithstanding anything in any other provision of this Constitution or in any other law for the time being in force.

Explanation.— In this article, "appropriate Legislature", in relation to any matter, means Parliament or, as the case may be, a State Legislature competent to make laws with respect to such matter in accordance with the provisions of Part XI.]

---

[1] Sub-clause *(i)* re-lettered as sub-clause (*j*) by the Constitution (Seventy-fifth Amendment) Act, 1993, s. 2 (w.e.f. 15-5-1994).

[2] Subs. by s. 2, *ibid,* for *"(h)"* (w.e.f. 15-5-1994).

[1][(ಜೆ) (ಎ) ಯಿಂದ [2][(ಐ)] ವರೆಗಿನ ಉಪಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ.

(3) (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು,-

(ಎ) ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳ ಅನುಕ್ರಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಸದರಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವೂ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು (ನಿಂದನೆಗಾಗಿ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು) ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ಸದರಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ (ಕಾಲಪರಿಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳೂ ಸೇರಿ) ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಡಿ) ಸದರಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, 136ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿದು, ಇತರ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಇ) ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುವೇ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು, ಅಂಥ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಕಾರಣಗಳು ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ನಂತರ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಬಹುದಾಗಿದ್ದವೋ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಎಫ್) ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ (ಫೀಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು) ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.- ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ "ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲ" ಎಂದರೆ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ XIನೇ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅಂಥ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಕ್ಷಮವಾದ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1993ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಉಪಖಂಡ (ಐ) ಅನ್ನು ಉಪಖಂಡ (ಜೆ) ಎಂದು (15.5.1994 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಅಕ್ಷರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1993ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(ಹೆಚ್)"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (15.5.1994 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART XV

ELECTIONS

324. Superintendence, direction and control of elections to be vested in an Election Commission.— (1) The superintendence, direction and control of the preparation of the electoral rolls for, and the conduct of, all elections to Parliament and to the Legislature of every State and of elections to the offices of President and Vice-President held under this Constitution [1]*** shall be vested in a Commission (referred to in this Constitution as the Election Commission).

(2) The Election Commission shall consist of the Chief Election Commissioner and such number of other Election Commissioners, if any, as the President may from time to time fix and the appointment of the Chief Election Commissioner and other Election Commissioners shall, subject to the provisions of any law made in that behalf by Parliament, be made by the President.

(3) When any other Election Commissioner is so appointed the Chief Election Commissioner shall act as the Chairman of the Election Commission.

(4) Before each general election to the House of the People and to the Legislative Assembly of each State, and before the first general election and thereafter before each biennial election to the Legislative Council of each State having such Council, the President may also appoint after consultation with the Election Commission such Regional Commissioners as he may consider necessary to assist the Election Commission in the performance of the functions conferred on the Commission by clause (1).

(5) Subject to the provisions of any law made by Parliament, the conditions of service and tenure of office of the Election Commissioners and the Regional Commissioners shall be such as the President may by rule determine:

Provided that the Chief Election Commissioner shall not be removed from his office except in like manner and on the like grounds as a Judge of the Supreme Court and the conditions of service of the Chief Election Commissioner shall not be varied to his disadvantage after his appointment:

---

[1] The words "including the appointment of election tribunals for the decision of doubts and disputes arising out of or in connection with elections to Parliament and to the Legislatures of States" omitted by the Constitution (Nineteenth Amendment) Act, 1966, s. 2 (w.e.f. 11-12-1966).

ಭಾಗ XV

ಚುನಾವಣೆಗಳು

324. ಚುನಾವಣೆಗಳ ಅಧೀಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ [1]********* ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದಗಳ ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರ ಅಧೀಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು (ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ) ಒಂದು ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಇತರ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರುಗಳು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನ ಮತ್ತು ಇತರ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರುಗಳ ನೇಮಕವನ್ನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಇತರ ಯಾರೇ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡಾಗ, ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯು ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಪರಿಷತ್ತನ್ನುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರತಿ ದ್ವೈವಾರ್ಷಿಕ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಮುಂಚೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ (1)ನೇಯ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ಆ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ತಾನು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯುಕ್ತರುಗಳನ್ನು ಸಹ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು.

(5) ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರುಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯುಕ್ತರುಗಳ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಪದಾವಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವಂತಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತಹವೇ ಕಾರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರತು ಅವನ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಅವನ ನೇಮಕದ ತರುವಾಯ ಅವನಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಸತ್ತಿಗೂ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೂ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನೂ, ವಿವಾದಗಳನ್ನೂ, ಇತ್ಯರ್ಥಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚುನಾವಣಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (11.12.1966ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Provided further that any other Election Commissioner or a Regional Commissioner shall not be removed from office except on the recommendation of the Chief Election Commissioner.

(6) The President, or the Governor [1]*** of a State, shall, when so requested by the Election Commission, make available to the Election Commission or to a Regional Commissioner such staff as may be necessary for the discharge of the functions conferred on the Election Commission by clause (1).

325. No person to be ineligible for inclusion in, or to claim to be included in a special, electoral roll on grounds of religion, race, caste or sex.— There shall be one general electoral roll for every territorial constituency for election to either House of Parliament or to the House or either House of the Legislature of a State and no person shall be ineligible for inclusion in any such roll or claim to be included in any special electoral roll for any such constituency on grounds only of religion, race, caste, sex or any of them.

326. Elections to the House of the People and to the Legislative Assemblies of States to be on the basis of adult suffrage.— The elections to the House of the People and to the Legislative Assembly of every State shall be on the basis of adult suffrage; that is to say, every person who is a citizen of India and who is not less than [2][eighteen years] of age on such date as may be fixed in that behalf by or under any law made by the appropriate Legislature and is not otherwise disqualified under this Constitution or any law made by the appropriate Legislature on the ground of non-residence, unsoundness of mind, crime or corrupt or illegal practice, shall be entitled to be registered as a voter at any such election.

327. Power of Parliament to make provision with respect to elections to Legislatures.— Subject to the provisions of this Constitution, Parliament may from time to time by law make provision with respect to all matters relating to, or in connection with, elections to either House of Parliament or to the House or either House of the Legislature of a State including the preparation of electoral rolls, the delimitation of constituencies and all other matters necessary for securing the due constitution of such House or Houses.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Constitution (Sixty-first Amendment) Act, 1988, s. 2, for "twenty-one years" (w.e.f. 28-3-1989).

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಇತರ ಯಾರೇ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯುಕ್ತನನ್ನು, ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲಲ್ಲದೆ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(6) ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ತನಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯುಕ್ತನಿಗೆ, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು [1]******** ಕೋರಿದಾಗ ಅವನು ಹಾಗೆ ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

325. ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಅನರ್ಹನಾಗದಿರುವುದು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಅವನು ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡಲಾಗದಿರುವುದು.– ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯು ಇರತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಇವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಅವನು ಅನರ್ಹಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಅವನು ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

326. ಲೋಕಸಭೆಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳು ವಯಸ್ಕ ಮತಾಧಿಕಾರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದು.– ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು ವಯಸ್ಕ ಮತಾಧಿಕಾರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದರೆ, ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಂದು [2][ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷ] ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಥವಾ ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ, ಅನಿವಾಸ, ಅಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತತೆ, ಅಪರಾಧ ಅಥವಾ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಅಥವಾ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಆಚರಣೆಯ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯಥಾ ಅನರ್ಹನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತದಾರನಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಂದಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

327. ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದ ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ರಚನೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಇತರ ವಿಷಯಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅಂಥ ಸದನದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (28.03.1989ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

328. Power of Legislature of a State to make provision with respect to elections to such Legislature.— Subject to the provisions of this Constitution and in so far as provision in that behalf is not made by Parliament, the Legislature of a State may from time to time by law make provision with respect to all matters relating to, or in connection with, the elections to the House or either House of the Legislature of the State including the preparation of electoral rolls and all other matters necessary for securing the due constitution of such House or Houses.

329. Bar to interference by courts in electoral matters.— [1][Notwithstanding anything in this Constitution [2]***—]

(a) the validity of any law relating to the delimitation of constituencies or the allotment of seats to such constituencies, made or purporting to be made under article 327 or article 328, shall not be called in question in any court;

(b) no election to either House of Parliament or to the House or either House of the Legislature of a State shall be called in question except by an election petition presented to such authority and in such manner as may be provided for by or under any law made by the appropriate Legislature.

[3]**329A.** [*Special provision as to elections to Parliament in the case of Prime Minister and Speaker.*]— *Omitted by the Constitution* (*Forty-fourth Amendment*) *Act, 1978, s.* 36 (*w.e.f.* 20-6-1979).

---

[1] Subs. by the Constitution (Thirty-ninth Amendment) Act, 1975, s. 3, for certain words (w.e.f. 10-8-1975).

[2] The words, figures and letter "but subject to the provisions of article 329A" omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 35 (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Thirty-ninth Amendment) Act, 1975, s. 4 (w.e.f. 10-8-1975).

328. ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಂಥ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಉಪಬಂಧ ಮಾಡಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನ ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ರಚನೆಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅಂಥ ಸದನದ ಅಥವಾ ಸದನಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

329. ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷೇಧ.– [1][ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, [2]******],–

(ಎ) ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹಂಚುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, 327ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಥವಾ 328ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಗೆ ನಡೆದ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಸಮುಚಿತ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ, ನಿಗದಿಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ತಕರಾರು ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೊರತು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

*[3]**329ಎ.** [ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.]– ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 36ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (10.8.1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 35ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆದರೆ 329ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರವನ್ನು (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (10.8.1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART XVI

SPECIAL PROVISIONS RELATING TO CERTAIN CLASSES

330. Reservation of seats for Scheduled Castes and Scheduled Tribes in the House of the People.— (1) Seats shall be reserved in the House of the People for —

(a) the Scheduled Castes;

[1][(*b*) the Scheduled Tribes except the Scheduled Tribes in the autonomous districts of Assam; and]

(*c*) the Scheduled Tribes in the autonomous districts of Assam.

(2) The number of seats reserved in any State [2][or Union territory] for the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes under clause (1) shall bear, as nearly as may be, the same proportion to the total number of seats allotted to that State [2][or Union territory] in the House of the People as the population of the Scheduled Castes in the State [2][or Union territory] or of the Scheduled Tribes in the State [2][or Union territory] or part of the State [2][or Union territory], as the case may be, in respect of which seats are so reserved, bears to the total population of the State [2][or Union territory].

[3][(3) Notwithstanding anything contained in clause (2), the number of seats reserved in the House of the People for the Scheduled Tribes in the autonomous districts of Assam shall bear to the total number of seats allotted to that State a proportion not less than the population of the Scheduled Tribes in the said autonomous districts bears to the total population of the State.]

[4][***Explanation.—*** In this article and in article 332, the expression "population" means the population as ascertained at the last preceding census of which the relevant figures have been published:

Provided that the reference in this *Explanation* to the last preceding census of which the relevant figures have been published shall, until the relevant figures for the first census taken after the year [5][2026] have been published, be construed as a reference to the [6][2001] census.]

---

[1] Subs. By the Constitution (Fifty-first Amendment) Act, 1984, s. 2, for sub-clause *(b)* (w.e.f. 16-6-1986).

[2] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Ins. by the Constitution (Thirty-first Amendment) Act, 1973, s. 3 (w.e.f. 17-10-1973).

[4] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 47 (w.e.f. 3-1-1977).

[5] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 6, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).

[6] Subs. by the Constitution (Eighty-seventh Amendment) Act, 2003, s. 5, for "1991" (w.e.f. 22-6-2003).

ಭಾಗ XVI

ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು

330. ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು.– (1) ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ;

[1][(ಬಿ) ಅಸ್ಸಾಂನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ; ಮತ್ತು]

(ಸಿ) ಅಸ್ಸಾಂನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ

– ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ [2][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ] ದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಯಾವ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ [2][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ]ದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ [2][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ] ದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ [2][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ]ದ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ [2][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ]ದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ [1][ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ] ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[3][(3) (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

[4][***ವಿವರಣೆ.–*** ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 332ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಜನಸಂಖ್ಯೆ" ಎಂದರೆ ಯಾವ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಸಂಖ್ಯೆ:

ಪರಂತು, ಈ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದಿನ ಕೊನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು [5][2026ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ಮೊದಲ ಸಲ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಜನಗಣತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಂಕಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವರೆಗೆ, [6][2001 ರ] ಜನಗಣತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (16.6.1986 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (17.10.1973ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ)ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 47ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "2000" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.2.2002ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "1991" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (22.6.2003ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**330A. Reservation of seats for women in the House of the People.-** (1) Seats shall be reserved for women in the House of the People.

(2) As nearly as may be, one-third of the total number of seats reserved under clause (2) of article 330 shall be reserved for women belonging to the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes.

(3) As nearly as may be, one-third (including the number of seats reserved for women belonging to the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes) of the total number of seats to be filled by direct election to the House of the People shall be reserved for women.]

331. Representation of the Anglo-Indian Community in the House of the People.— Notwithstanding anything in article 81, the President may, if he is of opinion that the Anglo-Indian community is not adequately represented in the House of the People, nominate not more than two members of that community to the House of the People.

332. Reservation of seats for Scheduled Castes and Scheduled Tribes in the Legislative Assemblies of the States.— (1) Seats shall be reserved for the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes, [2][except the Scheduled Tribes in the autonomous districts of Assam], in the Legislative Assembly of every State [3]***.

(2) Seats shall be reserved also for the autonomous districts in the Legislative Assembly of the State of Assam.

(3) The number of seats reserved for the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes in the Legislative Assembly of any State under clause (1) shall bear, as nearly as may be, the same proportion to the total number of seats in the Assembly as the population of the Scheduled Castes in the State or of the Scheduled Tribes in the State or part of the State, as the case may be, in respect of which seats are so reserved, bears to the total population of the State.

[4][(3A) Notwithstanding anything contained in clause (3), until the taking effect, under article 170, of the re-adjustment, on the basis of the first census after the year [5][2026], of the number of seats in the Legislative Assemblies of the States of Arunachal Pradesh, Meghalaya, Mizoram and Nagaland, the seats which shall be reserved for the Scheduled Tribes in the Legislative Assembly of any such State shall be,—

---

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and Sixth Amendment) Act, 2023, s.3 (date yet to be notified).

[2] Subs. by the Constitution (Fifty-first Amendment) Act, 1984, s. 3, for certain words (w.e.f. 16-6-1986).

[3] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Ins. by the Constitution (Fifty-seventh Amendment) Act, 1987, s. 2 (w.e.f. 21-9-1987).

[5] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 7, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).

[1][**330ಎ. ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು.–** (1) ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ, 330ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೇ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ, ಲೋಕಸಭೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗುವ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡಲಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.]

331. ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.– 81ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ, ಅವನು ಆ ಸಮುದಾಯದ ಇಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಬಹುದು.

332. ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು.– (1) [3]*** ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು [2][ಅಸ್ಸಾಂನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ,] ಇತರ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[4][(3ಎ) (3)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, [5][2026ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ನಡೆಸುವ ಮೊದಲ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಮೇಘಾಲಯ, ಮಿಜೋರಾಂ ಮತ್ತು ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು 170ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ,-

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಆರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2023ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.6.1986 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (21.9.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "2000" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.2.2002ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(a) if all the seats in the Legislative Assembly of such State in existence on the date of coming into force of the Constitution (Fifty- seventh Amendment) Act, 1987 (hereafter in this clause referred to as the existing Assembly) are held by members of the Scheduled Tribes, all the seats except one;

(b) in any other case, such number of seats as bears to the total number of seats, a proportion not less than the number (as on the said date) of members belonging to the Scheduled Tribes in the existing Assembly bears to the total number of seats in the existing Assembly.]

[1][(3B) Notwithstanding anything contained in clause (3), until the re-adjustment, under article 170, takes effect on the basis of the first census after the year [2][2026], of the number of seats in the Legislative Assembly of the State of Tripura, the seats which shall be reserved for the Scheduled Tribes in the Legislative Assembly shall be, such number of seats as bears to the total number of seats, a proportion not less than the number, as on the date of coming into force of the Constitution (Seventy-second Amendment) Act, 1992, of members belonging to the Scheduled Tribes in the Legislative Assembly in existence on the said date bears to the total number of seats in that Assembly.]

(4) The number of seats reserved for an autonomous district in the Legislative Assembly of the State of Assam shall bear to the total number of seats in that Assembly a proportion not less than the population of the district bears to the total population of the State.

(5) The constituencies for the seats reserved for any autonomous district of Assam shall not comprise any area outside that district [3]***.

(6) No person who is not a member of a Scheduled Tribe of any autonomous district of the State of Assam shall be eligible for election to the Legislative Assembly of the State from any constituency of that district [3]***:

---

[1] Ins. by the Constitution (Seventy-second Amendment) Act, 1992, s. 2 (w.e.f. 5-12-1992).
[2] Subs. by the Constitution (Eighty-fourth Amendment) Act, 2001, s. 7, for "2000" (w.e.f. 21-2-2002).
[3] Certain words omitted by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71 (w.e.f. 21-1-1972).

(ಎ) ಸಂವಿಧಾನದ (ಐವತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 ಜಾರಿಗೆ ಬರುವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯ (ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧಾನಸಭೆಯೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಇತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, (ಸದರಿ ದಿನಾಂಕದಂದು) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][(3ಬಿ) (3)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, [2][2026 ನೆಯ] ಇಸವಿಯ ತರುವಾಯ ನಡೆಸುವ ಮೊದಲನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತ್ರಿಪುರಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮರುಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು 170ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ, ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನಗಳು ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992 ಇದು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸದಸ್ಯರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇದ್ದವೋ ಆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.]

(4) ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಅಸ್ಸಾಂನ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು [3]******* ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(6) ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು [3]***** ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.12.1992 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಭತ್ತ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2001ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "2000" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

3 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು (21-1-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][Provided that for elections to the Legislative Assembly of the State of Assam, the representation of the Scheduled Tribes and non-Scheduled Tribes in the constituencies included in the Bodoland Territorial Areas District, so notified, and existing prior to the constitution of Bodoland Territorial Areas District, shall be maintained.]

[2][332A. Reservation of seats for women in the Legislative Assemblies of the States.— (1) Seats shall be reserved for women in the Legislative Assembly of every State.

(2) As nearly as may be, one-third of the total number of seats reserved under clause (3) of article 332 shall be reserved for women belonging to the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes.

(3) As nearly as may be, one-third (including the number of seats reserved for women belonging to the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes) of the total number of seats to be filled by direct election in the Legislative Assembly of every State shall be reserved for women.]

333. **Representation of the Anglo-Indian community in the Legislative Assemblies of the States.—** Notwithstanding anything in article 170, the Governor [3]*** of a State may, if he is of opinion that the Anglo-Indian community needs representation in the Legislative Assembly of the State and is not adequately represented therein, [4][nominate one member of that community to the Assembly].

334. [5][**Reservation of seats and special representation to cease after certain period].—** Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Part, the provisions of this Constitution relating to—

(a) the reservation of seats for the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes in the House of the People and in the Legislative Assemblies of the States; and

(b) the representation of the Anglo-Indian community in the House of the People and in the Legislative Assemblies of the States by nomination,

---

[1] Ins. by the Constitution (Ninetieth Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 28-9-2003).

[2] Ins. by the Constitution (One Hundred and Sixth Amendment) Act, 2023, s.4 (date yet to be notified).

[3] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Subs. by the Constitution (Twenty-third Amendment) Act, 1969, s. 4, for "nominate such number of members of the community to the Assembly as he considers appropriate" (w.e.f. 23-1-1970).

[5] Subs. by the Constitution (One hundred and fourth Amendment) Act, 2019, s. 2, for marginal heading (w.e.f. 25-1-2020).

[1][ಪರಂತು, ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗಾಗಿ, ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತವಲ್ಲದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು, ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಅಧಿಸೂಚಿಸಿದ್ದಂಥ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][**332ಎ. ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು.**– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ, 332ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೇ ಖಂಡದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಿರಿಸಲಾದ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಅಥವಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗುವ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸಲಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ಮೂರನೇ–ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು.]

333. ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ–ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.– 170ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [3]* * * ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ–ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಮತ್ತು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ ಅವನು [4][ಆ ಸಮುದಾಯದ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಬಹುದು.]

334. [5][**ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವು ಕೆಲವು ಅವಧಿ**]**ಯ ನಂತರ ನಿಂತುಹೋಗುವುದು**].– ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ–

(ಎ) ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ–ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.12.1992ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಆರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2023ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ತಾನು ಸಮುಚಿತವೆಂದು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುವಂಥ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆ ಸಮುದಾಯದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು" ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲಾಗಿ (23.1.1970ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25-1-2020 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

shall cease to have effect on the expiration of a period of [1][eighty years in respect of clause (a) and seventy years in respect of clause (*b*)] from the commencement of this Constitution:

Provided that nothing in this article shall affect any representation in the House of the People or in the Legislative Assembly of a State until the dissolution of the then existing House or Assembly, as the case may be.

[2][**334A. Reservation of seats for women take effect.**— (1) Notwithstanding anything in the foregoing provision of this Part or Part VIII, the provisions of the Constitution relating to the reservation of seats for women in the House of the People, the Legislative Assembly of a State and the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi shall come into effect after an exercise of delimitation is undertaken for this purpose after the relevant figures for the first census taken after commencement of the Constitution (One Hundred and Sixth Amendment) Act, 2023 have been published and shall cease to have effect on the expiration of a period of fifteen years from such commencement.

(2) Subject to the provisions of articles 239AA, 330A and 332A, seats reserved for women in the House of the People, the Legislative Assembly of a State and the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi shall continue till such date as the Parliament may by law determine.

(3) Rotation of seats reserved for women in the House of the People, the Legislative Assembly of a State and the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi shall take effect after each subsequent exercise of delimitation as the Parliament may by law determine.

(4) Nothing in this article shall affect any representation in the House of the People, the Legislative Assembly of a State or the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi until the dissolution of the then existing House of the People, Legislative Assembly of a State or the Legislative Assembly of the National Capital Territory of Delhi.]

335. Claims of Scheduled Castes and Scheduled Tribes to services and posts.— The claims of the members of the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes shall be taken into consideration, consistently with the maintenance of efficiency of administration, in the making of appointments to services and posts in connection with the affairs of the Union or of a State:

---

[1] Subs. by the Constitution (One Hundred and Fourth Amendment) Act, 2019, s. 2, for "seventy years" (w.e.f. 25-1-2020). The words "seventy years" subs. for "sixty years" by the Constitution (Ninety-fifth Amendment) Act, 2009, s.2 (w.e.f. 25-1-2010). The words "sixty years" subs. for "fifty years" by the Constitution (Seventy-ninth Amendment) Act, 1999, s. 2 (w.e.f. 25-1-2000). The words "fifty years" subs. for "forty years" by the Constitution (Sixty-second Amendment) Act, 1989, s. 2 (w.e.f. 20-12-1989). The words "forty years" subs. for "thirty years" by the Constitution (Forty-fifth Amendment) Act, 1980, s. 2 (w.e.f. 25-1-1980).

[2] Ins. by the Constitution (One Hundred and Sixth Amendment) Act, 2023, s.5 (date yet to be notified).

– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ [1][(ಎ) ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಮತ್ತು (ಬಿ) ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಅನಂತರ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಆಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಲೋಕಸಭೆಯು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[2][**334ಎ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು.–** (1) ಈ ಭಾಗದ ಅಥವಾ VIIIನೇ ಭಾಗದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಲೋಕಸಭೆ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ, ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಆರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2023 ಪ್ರಾರಂಭದ ತರುವಾಯ ನಡೆಸುವ ಮೊದಲನೆಯ ಜನಗಣತಿಯ ಸುಸಂಗತ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಂತರ ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸೀಮಾನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಂಡ ತರುವಾಯ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ನಂತರ ಇದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅನುಚ್ಛೇದ 239ಎಎ, 330ಎ ಮತ್ತು 332ಎ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಲೋಕಸಭೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡುವ ಸ್ಥಾನಗಳು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಲೋಕಸಭೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸರದಿಯು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಪ್ರತಿ ಸೀಮಾನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ತರುವಾಯ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಲೋಕಸಭೆಯು, ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿನ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವನ್ನುಂಟು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

335. ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕ್ಲೇಮುಗಳು.– ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕ್ಲೇಮುಗಳನ್ನು, ಆಡಳಿತ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿರುವಂತೆ, ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1980ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ "ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂದು (25.1.1980ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ "ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂದು (20.12.1989ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1999ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ "ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂದು (25.1.2000ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2009ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ "ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂದು (25.1.2010ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (25.1.2020ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಆರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2023ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಅಧಿಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][Provided that nothing in this article shall prevent in making of any provision in favour of the members of the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes for relaxation in qualifying marks in any examination or lowering the standards of evaluation, for reservation in matters or promotion to any class or classes of services or posts in connection with the affairs of the Union or of a State.]

336. Special provision for Anglo-Indian community in certain services.— (1) During the first two years after the commencement of this Constitution, appointments of members of the Anglo-Indian community to posts in the railway, customs, postal and telegraph services of the Union shall be made on the same basis as immediately before the fifteenth day of August, 1947.

During every succeeding period of two years, the number of posts reserved for the members of the said community in the said services shall, as nearly as possible, be less by ten per cent. than the numbers so reserved during the immediately preceding period of two years:

Provided that at the end of ten years from the commencement of this Constitution all such reservations shall cease.

(2) Nothing in clause (1) shall bar the appointment of members of the Anglo-Indian community to posts other than, or in addition to, those reserved for the community under that clause if such members are found qualified for appointment on merit as compared with the members of other communities.

337. Special provision with respect to educational grants for the benefit of Anglo-Indian community.— During the first three financial years after the commencement of this Constitution, the same grants, if any, shall be made by the Union and by each State [2]*** for the benefit of the Anglo-Indian community in respect of education as were made in the financial year ending on the thirty-first day of March, 1948.

During every succeeding period of three years the grants may be less by ten per cent. than those for the immediately preceding period of three years:

Provided that at the end of ten years from the commencement of this Constitution such grants, to the extent to which they are a special concession to the Anglo-Indian community, shall cease:

Provided further that no educational institution shall be entitled to receive any grant under this article unless at least forty per cent. of the annual admissions therein are made available to members of communities other than the Anglo-Indian community.

---

[1] Ins. by the Constitution (Eighty-second Amendment) Act, 2000, s. 2 (w.e.f. 8-9-2000).

[2] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[1][ಪರಂತು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಗಳ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಬಡ್ತಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಯಾವುದೇ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತಾದಾಯಕ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಲು ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದ ಮಾನಕಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

336. ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ, ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ರೈಲ್ವೆ, ಕಸ್ಟಮ್ಸ್, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ಸೇವೆಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಸದಸ್ಯರ ನೇಮಕಗಳನ್ನು, 1947ನೆಯ ಇಸವಿ ಆಗಸ್ಟ್ ಹದಿನೈದನೆಯ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಆ ತರುವಾಯದ ಪ್ರತಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಮುದಾಯದ ಪಂಗಡದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಹುದ್ದೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು, ಆ ಅವಧಿಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಹುದ್ದೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶೇಕಡಾ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ಎಲ್ಲ ಮೀಸಲಾತಿಗಳು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಇತರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಸದಸ್ಯರು ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅವರನ್ನು (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲದ ಇತರ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಹುದ್ದೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇತರ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಷೇಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

337. ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅನುದಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.– 1948ನೇ ಇಸವಿ ಮಾರ್ಚ್ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ದಿನದಂದು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದಂಥವೇ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು [2]******** ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲ ಮೂರು ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಆ ತರುವಾಯದ ಪ್ರತಿ ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದ ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದ ಅನುದಾನಗಳಿಗಿಂತ ಶೇಕಡ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಅನುದಾನಗಳು, ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ರಿಯಾಯಿತಿಯಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಅವು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಷದ ಪ್ರವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಶೇಕಡ ನಲವತ್ತರಷ್ಟು ಪ್ರವೇಶಗಳು ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ದ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (8.9.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

338. [1][**National Commission for Scheduled Castes].—** [2][[3][(1) There shall be a Commission for the Scheduled Castes to be known as the National Commission for the Scheduled Castes.

(2) Subject to the provisions of any law made in this behalf by Parliament, the Commission shall consist of a Chairperson, Vice-Chairperson and three other Members and the conditions of service and tenure of office of the Chairperson, Vice-Chairperson and other Members so appointed shall be such as the President may by rule determine.]

(3) The Chairperson, Vice-Chairperson and other Members of the Commission shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal.

(4) The Commission shall have the power to regulate its own procedure.

(5) It shall be the duty of the Commission—

(a) to investigate and monitor all matters relating to the safeguards provided for the Scheduled Castes [4]*** under this Constitution or under any other law for the time being in force or under any order of the Government and to evaluate the working of such safeguards;

(b) to inquire into specific complaints with respect to the deprivation of rights and safeguards of the Scheduled Castes [4]***;

(c) to participate and advise on the planning process of socio-economic development of the Scheduled Castes [1]*** and to evaluate the progress of their development under the Union and any State;

(d) to present to the President, annually and at such other times as the Commission may deem fit, reports upon the working of those safeguards;

---

[1] Subs. by the Constitution (Eighty-ninth Amendment) Act, 2003, s. 2, for the marginal heading (w.e.f. 19-2-2004).

[2] Subs. by the Constitution (Sixty-fifth Amendment) Act, 1990, s. 2, for cls. (1) and (2) (w.e.f. 12-3-1992).

[3] Subs. by the Constitution (Eighty-ninth Amendment) Act, 2003, s. 2, for cls. (1) and (2) (w.e.f. 19-2-2004).

[4] The words "and Scheduled Tribes" omitted by the Constitution (Eighty-ninth Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 19-2-2004).

338. [1][**ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ**].– [2][[3][(1) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಒಂದು ಆಯೋಗವು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಆಯೋಗವು ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇತರ ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಪದಾವಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.]

(3) ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತಾನು ಸಹಿಮಾಡಿ, ಮೊಹರು ಹಾಕಿದ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಆಯೋಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಕೆಳಕಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಆಯೋಗದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ [4]***** ಒದಗಿಸಿರುವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅಂಥ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು;

(ಬಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ [4]***** ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೂರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು;

(ಸಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ [1]***** ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಕುರಿತು ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಂಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು;

(ಡಿ) ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕುರಿತು ವರದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮತ್ತು ಆಯೋಗವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿನ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಬದಲಾಗಿ (19.2.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1) ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (12.3.1992 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1) ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (19.2.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (19.2.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(e) to make in such reports recommendations as to the measures that should be taken by the Union or any State for the effective implementation of those safeguards and other measures for the protection, welfare and socio-economic development of the Scheduled Castes [1]***; and

(f) to discharge such other functions in relation to the protection, welfare and development and advancement of the Scheduled Castes [1]*** as the President may, subject to the provisions of any law made by Parliament, by rule specify.

(6) The President shall cause all such reports to be laid before each House of Parliament along with a memorandum explaining the action taken or proposed to be taken on the recommendations relating to the Union and the reasons for the non-acceptance, if any, of any of such recommendations.

(7) Where any such report, or any part thereof, relates to any matter with which any State Government is concerned, a copy of such report shall be forwarded to the Governor of the State who shall cause it to be laid before the Legislature of the State along with a memorandum explaining the action taken or proposed to be taken on the recommendations relating to the State and the reasons for the non-acceptance, if any, of any of such recommendations.

(8) The Commission shall, while investigating any matter referred to in sub-clause (*a*) or inquiring into any complaint referred to in sub-clause (*b*) of clause (5), have all the powers of a civil court trying a suit and in particular in respect of the following matters, namely:—

(a) summoning and enforcing the attendance of any person from any part of India and examining him on oath;

(b) requiring the discovery and production of any document;

(c) receiving evidence on affidavits;

(d) requisitioning any public record or copy thereof from any court or office;

(e) issuing commissions for the examination of witnesses and documents;

(f) any other matter which the President may, by rule, determine.

(9) The Union and every State Government shall consult the Commission on all major policy matters affecting Scheduled Castes [1]***].

[2][(10)] In this article, references to the Scheduled Castes [1]*** shall be construed as including references [3]*** to the Anglo-Indian community.

[4][**338A. National Commission for Scheduled Tribes.—** (1) There shall be a Commission for the Scheduled Tribes to be known as the National Commission for the Scheduled Tribes.

[1] The words "and Scheduled Tribes" omitted by the Constitution (Eighty-ninth Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 19-2-2004).

[2] Cl. (3) renumbered as cl. (10) by the Constitution (Sixty-fifth Amendment) Act, 1990, s. 2 (w.e.f. 12-3-1992).

[3] The words, brackets and figures "to such other backward classes as the President may, on receipt of the report of a Commission appointed under cl. (1) of article 340, by order specify and also" omitted by the Constitution (One Hundred and Second Amendment) Act, 2018, s. 2 (w.e.f. 15-8-2018).

[4] Art 338A ins. by the Constitution (Eighty-ninth Amendment) Act, 2003, s. 3 (w.e.f. 19-2-2004).

(ಇ) ಆ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳವರ [1]* * * ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇತರ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳವರ [1]* * * ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಇತರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು.

(6) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅಂಥ ಎಲ್ಲಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(7) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವರದಿಯು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ವರದಿಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(8) ಆಯೋಗವು, (5)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ದೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವಾಗ, ದಾವೆಯ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಿಂದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮನು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು;

(ಬಿ) ಲಿಖಿತ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಮತ್ತು ದಸ್ತಾವೇಜನ್ನು ಹಾಜರುಪಡಿಸುವಂತೆ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವುದು;

(ಸಿ) ಶಪಥ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು;

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕೋರುವುದು;

(ಇ) ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಗಳ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ಅಥವಾ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದು; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯ.

(9) ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳವರ [1]**** ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][(10)] ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ [1]***** ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, [3]**** ಆಂಗ್ಲೋ–ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

[4][**338ಎ. ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ.–** (1) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಒಂದು ಆಯೋಗವು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (19.2.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (10)ನೇ ಖಂಡವೆಂದು (12.03.1992 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2018ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "340ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಆಯೋಗವು ನೀಡಿದ ವರದಿಯು ತಲುಪಿದ ತರುವಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಆವರಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು (11–08–2018 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 338ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (19.2.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) Subject to the provisions of any law made in this behalf by Parliament, the Commission shall consist of a Chairperson, Vice-Chairperson and three other Members and the conditions of service and tenure of office of the Chairperson, Vice-Chairperson and other Members so appointed shall be such as the President may by rule determine.

(3) The Chairperson, Vice-Chairperson and other Members of the Commission shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal.

(4) The Commission shall have the power to regulate its own procedure.

(5) It shall be the duty of the Commission—

(a) to investigate and monitor all matters relating to the safeguards provided for the Scheduled Tribes under this Constitution or under any other law for the time being in force or under any order of the Government and to evaluate the working of such safeguards;

(b) to inquire into specific complaints with respect to the deprivation of rights and safeguards of the Scheduled Tribes;

(c) to participate and advise on the planning process of socio-economic development of the Scheduled Tribes and to evaluate the progress of their development under the Union and any State;

(d) to present to the President, annually and at such other times as the Commission may deem fit, reports upon the working of those safeguards;

(e) to make in such reports recommendations as to the measures that should be taken by the Union or any State for the effective implementation of those safeguards and other measures for the protection, welfare and socio-economic development of the Scheduled Tribes; and

(f) to discharge such other functions in relation to the protection, welfare and development and advancement of the Scheduled Tribes as the President may, subject to the provisions of any law made by Parliament, by rule specify.

(6) The President shall cause all such reports to be laid before each House of Parliament along with a memorandum explaining the action taken or proposed to be taken on the recommendations relating to the Union and the reasons for the non-acceptance, if any, of any such recommendations.

(7) Where any such report, or any part thereof, relates to any matter with which any State Government is concerned, a copy of such report shall be forwarded to the Governor of the State who shall cause it to be laid before the Legislature of the State along with a memorandum explaining the action taken or proposed to be taken on the recommendations relating to the State and the reasons for the non-acceptance, if any, of any of such recommendations.

(2) ಸಂಸತ್ತು ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಆಯೋಗವು ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇತರ ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಪದಾವಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತಾನು ಸಹಿಮಾಡಿ, ಮೊಹರು ಹಾಕಿದ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಆಯೋಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಕೆಳಕಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಆಯೋಗದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಿರುವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅಂಥ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು;

(ಬಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೂರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು;

(ಸಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಕುರಿತು ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಂಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು;

(ಡಿ) ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕುರಿತು ವರದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮತ್ತು ಆಯೋಗವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು;

(ಇ) ಆ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇತರ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಇತರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು.

(6) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅಂಥ ಎಲ್ಲಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(7) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವರದಿಯು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ವರದಿಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(8) The Commission shall, while investigating any matter referred to in sub-clause (*a*) or inquiring into any complaint referred to in sub-clause (*b*) of clause (5), have all the powers of a civil court trying a suit and in particular in respect of the following matters, namely:—

(a) summoning and enforcing the attendance of any person from any part of India and examining him on oath;

(b) requiring the discovery and production of any document;

(c) receiving evidence on affidavits;

(d) requisitioning any public record or copy thereof from any court or office;

(e) issuing commissions for the examination of witnesses and documents;

(f) any other matter which the President may, by rule, determine.

(9) The Union and every State Government shall consult the Commission on all major policy matters affecting Scheduled Tribes.]

[1][**338B. National Commission for Backward Classes.—** (1) There shall be a Commission for the socially and educationally backward classes to be known as the National Commission for Backward Classes.

(2) Subject to the provisions of any law made in this behalf by Parliament, the Commission shall consist of a Chairperson, Vice-Chairperson and three other Members and the conditions of service and tenure of office of the Chairperson, Vice-Chairperson and other Members so appointed shall be such as the President may by rule determine.

(3) The Chairperson, Vice-Chairperson and other Members of the Commission shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal.

(4) The Commission shall have the power to regulate its own procedure.

(5) It shall be the duty of the Commission—

(a) to investigate and monitor all matters relating to the safeguards provided for the socially and educationally backward classes under this Constitution or under any other law for the time being in force or under any order of the Government and to evaluate the working of such safeguards;

(b) to inquire into specific complaints with respect to the deprivation of rights and safeguards of the socially and educationally backward classes;

(c) to participate and advise on the socio-economic development of the socially and educationally backward classes and to evaluate the progress of their development under the Union and any State;

---

[1] Art 338B ins. by the Constitution (One Hundred and Second Amendment) Act, 2018, s. 3 (w.e.f. 15-8-2018).

(8) ಆಯೋಗವು, (5)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ದೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವಾಗ, ದಾವೆಯ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಿಂದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮನು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು;

(ಬಿ) ಲಿಖಿತ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಮತ್ತು ದಸ್ತಾವೇಜನ್ನು ಹಾಜರುಪಡಿಸುವಂತೆ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವುದು;

(ಸಿ) ಶಪಥ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು;

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕೋರುವುದು;

(ಇ) ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಗಳ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ಅಥವಾ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದು; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯ.

(9) ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಬೀರುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][**338ಬಿ. ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ**:– (1) ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗಾಗಿ, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಒಂದು ಆಯೋಗವು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಆಯೋಗವು ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇತರ ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಪದಾವಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತಾನು ಸಹಿಮಾಡಿ, ಮೊಹರು ಹಾಕಿದ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಆಯೋಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಕೆಳಕಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಆಯೋಗದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಿರುವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅಂಥ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು;

(ಬಿ) ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೂರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು;

(ಸಿ) ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಕುರಿತು ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಂಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2018ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 338ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (15.08.2018 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(d) to present to the President, annually and at such other times as the Commission may deem fit, reports upon the working of those safeguards;

(e) to make in such reports the recommendations as to the measures that should be taken by the Union or any State for the effective implementation of those safeguards and other measures for the protection, welfare and socio-economic development of the socially and educationally backward classes; and

(f) to discharge such other functions in relation to the protection, welfare and development and advancement of the socially and educationally backward classes as the President may, subject to the provisions of any law made by Parliament, by rule specify.

(6) The President shall cause all such reports to be laid before each House of Parliament along with a memorandum explaining the action taken or proposed to be taken on the recommendations relating to the Union and the reasons for the non-acceptance, if any, of any such recommendations.

(7) Where any such report, or any part thereof, relates to any matter with which any State Government is concerned, a copy of such report shall be forwarded to the State Government which shall cause it to be laid before the Legislature of the State along with a memorandum explaining the action taken or proposed to be taken on the recommendations relating to the State and the reasons for the non-acceptance, if any, of any of such recommendations.

(8) The Commission shall, while investigating any matter referred to in sub-clause (*a*) or inquiring into any complaint referred to in sub-clause (*b*) of clause (5), have all the powers of a civil court trying a suit and in particular in respect of the following matters, namely :—

(a) summoning and enforcing the attendance of any person from any part of India and examining him on oath;

(b) requiring the discovery and production of any document;

(c) receiving evidence on affidavits;

(d) requisitioning any public record or copy thereof from any court or office;

(e) issuing commissions for the examination of witnesses and documents;

(f) any other matter which the President may by rule, determine.

(9) The Union and every State Government shall consult the Commission on all major policy matters affecting the socially and educationally backward classes:]

(ಡಿ) ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕುರಿತು ವರದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮತ್ತು ಆಯೋಗವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು;

(ಇ) ಆ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇತರ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಇತರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು.

(6) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುವಾದರೂ ಕಾರಣಗಳು ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅಂಥ ಎಲ್ಲಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(7) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವರದಿಯು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ವರದಿಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುವಾದರೂ ಕಾರಣಗಳು ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಿವರಣಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(8) ಆಯೋಗವು, (5)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ದೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವಾಗ, ದಾವೆಯ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಿಂದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮನು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿ ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ಲಿಖಿತ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ದಸ್ತಾವೇಜನ್ನು ಹಾಜರುಪಡಿಸುವಂತೆ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವುದು;

(ಸಿ) ಶಪಥ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು;

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕೋರುವುದು;

(ಇ) ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ಅಥವಾ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದು; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯ.

(9) ಒಕ್ಕೂಟವು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಬೀರುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಯೋಗದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][Provided that nothing in this clause shall apply for the purposes of clause (3) of article 342A.]

339. Control of the Union over the administration of Scheduled Areas and the welfare of Scheduled Tribes.— (1) The President may at any time and shall, at the expiration of ten years from the commencement of this Constitution by order appoint a Commission to report on the administration of the Scheduled Areas and the welfare of the Scheduled Tribes in the States [2]***.

The order may define the composition, powers and procedure of the Commission and may contain such incidental or ancillary provisions as the President may consider necessary or desirable.

(2) The executive power of the Union shall extend to the giving of directions to [3][a State] as to the drawing up and execution of schemes specified in the direction to be essential for the welfare of the Scheduled Tribes in the State.

340. Appointment of a Commission to investigate the conditions of backward classes.— (1) The President may by order appoint a Commission consisting of such persons as he thinks fit to investigate the conditions of socially and educationally backward classes within the territory of India and the difficulties under which they labour and to make recommendations as to the steps that should be taken by the Union or any State to remove such difficulties and to improve their condition and as to the grants that should be made for the purpose by the Union or any State and the conditions subject to which such grants should be made, and the order appointing such Commission shall define the procedure to be followed by the Commission.

(2) A Commission so appointed shall investigate the matters referred to them and present to the President a report setting out the facts as found by them and making such recommendations as they think proper.

(3) The President shall cause a copy of the report so presented together with a memorandum explaining the action taken thereon to be laid before each House of Parliament.

---

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and Fifth Amendment) Act, 2021, s. 2 (w.e.f. 15-9-2021).

[2] The words and letters for "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 29 and Sch. *ibid.* for "any such State" (w.e.f. 1-11-1956).

[1][ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ 342ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೇ ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

339. ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ [2]* * * ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರದಿ ಮಾಡಲು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಅದನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಆ ಆದೇಶವು ಅಂಥ ಆಯೋಗದ ರಚನೆ, ಅದರ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಆ ಆದೇಶವು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

(2) ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ [3][ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ] ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

340. ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ ಆಯೋಗದ ನೇಮಕ.– (1) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ವರ್ಗಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅಂಥ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಅನುದಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಆ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ಯಾವ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನೇಮಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಆಯೋಗವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಹಾಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಆಯೋಗವು, ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ತನಗೆ ಕಂಡುಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ತಾನು ಉಚಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾದ ವರದಿಯ ಪ್ರತಿಯನ್ನು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಒಂದು ವಿವರಣ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2021ರ ಪ್ರಕರಣ 2ರ ಮೂಲಕ (15.09.2021 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನದ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ, "ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

341. Scheduled Castes.— (1) The President [1][may with respect to any State [2][or Union territory], and where it is a State, after consultation with the Governor [3]*** thereof], by public notification[4], specify the castes, races or tribes or parts of or groups within castes, races or tribes which shall for the purposes of this Constitution be deemed to be Scheduled Castes in relation to that State [5][or Union territory, as the case may be.]

(2) Parliament may by law include in or exclude from the list of Scheduled Castes specified in a notification issued under clause (1) any caste, race or tribe or part of or group within any caste, race or tribe, but save as aforesaid a notification issued under the said clause shall not be varied by any subsequent notification.

342. Scheduled Tribes.— (1) The President [1][may with respect to any State [2][or Union territory], and where it is a State [6]***, after consultation with the Governor [3]*** thereof], by public notification[7], specify the tribes or tribal communities or parts of or groups within tribes or tribal communities which shall for the purposes of this Constitution be deemed to be Scheduled Tribes in relation to that State [5][or Union territory, as the case may be.]

(2) Parliament may by law include in or exclude from the list of Scheduled Tribes specified in a notification issued under clause (1) any tribe or tribal community or part of or group within any tribe or tribal community, but save as aforesaid a notification issued under the said clause shall not be varied by any subsequent notification.

---

[1] Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 10, for "may, after consultation with the Governor or Rajpramukh of a State" (w.e.f. 18-6-1951).

[2] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] The words "or Rajpramukh" omitted by the constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[4] See the Constitution (Scheduled Castes) Order, 1950 (C.O. 19), the Constitution (Scheduled Castes) (Union Territories) Order, 1951 (C.O. 32), the Constitution (Jammu and Kashmir) Scheduled Castes Order, 1956 (C.O. 52), the Constitution (Dadra and Nagar Haveli) (Scheduled Castes) Order, 1962 (C.O. 64), the Constitution (Pondicherry) Scheduled Castes Order, 1964 (C.O. 68), the Constitution (Goa, Daman and Diu) Scheduled Castes Order, 1968 (C.O. 81) and the Constitution (Sikkim) Scheduled Castes Order, 1978 (C.O. 110).

[5] Ins. by the Constitutiton (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[6] Certain words Omitted by the constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch., *ibid,* (w.e.f. 1-11-1956).

[7] See the Constitution (Scheduled Tribes) Order, 1950 (C.O. 22), the Constitution (Scheduled Tribes) (Union Territories) Order, 1951 (C.O. 33), the Constitution (Andaman and Nicobar Islands) (Scheduled Tribes) Order, 1959 (C.O. 58), the Constitution (Dadra and Nagar Haveli) (Scheduled Tribes) Order, 1962 (C.O. 65), the Constitution (Scheduled Tribes) (Uttar Pradesh) Order, 1967 (C.O. 78), the Constitution (Goa, Daman and Diu) Scheduled Tribes Order, 1968 (C.O. 82), the Constitution (Nagaland) Scheduled Tribes Order, 1970 (C.O. 88) the Constitution (Sikkim) Scheduled Tribes Order, 1978 (C.O. 111).

341. ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು [1][ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ [2][ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ] ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಅದು ಒಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ [3]* * * ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ] ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ [5][ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ] ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕಾದ ಜಾತಿಗಳು, ಮೂಲ ವಂಶಗಳು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಜಾತಿಯ, ಮೂಲವಂಶದ ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆ[4]ಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.]

(2) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ, ಮೂಲ ವಂಶ ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿಯ, ಮೂಲವಂಶದ ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರೊಳಗಿನ ಗುಂಪನ್ನು (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು; ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೊರತು, ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು ಆ ತರುವಾಯದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

342. ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು [1][ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ [2][ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ] ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮತ್ತು ಅದು [6]* * * ಒಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ [3]****** ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ] ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ [5][ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ] ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾದ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರೊಳಗಿನ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆ[7]ಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.]

(2) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಸಮುದಾಯದ ಭಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರೊಳಗಿನ ಗುಂಪನ್ನು, (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು; ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೊರತು, ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು ಆ ತರುವಾಯದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (18.06.1951ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ) ಆದೇಶ, 1950 (ಸಿ.ಓ. 19), ಸಂವಿಧಾನ (ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ) (ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ) ಆದೇಶ, 1951 (ಸಿ.ಓ. 32), ಸಂವಿಧಾನ (ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಆದೇಶ, 1956 (ಸಿ.ಓ. 52), ಸಂವಿಧಾನ (ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಆದೇಶ, 1962 (ಸಿ.ಓ. 64), ಸಂವಿಧಾನ (ಪಾಂಡಿಚೇರಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಆದೇಶ, 1964 (ಸಿ.ಓ. 68), ಸಂವಿಧಾನ (ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಆದೇಶ, 1968 (ಸಿ.ಓ. 81) ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಸಿಕ್ಕಿಂ) ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಆದೇಶ, 1978 (ಸಿ.ಓ. 110)ನ್ನು ನೋಡಿ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಕೆಲವೊಂದು ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[7] ಸಂವಿಧಾನ (ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ) ಆದೇಶ, 1950 (ಸಿ.ಓ. 22), ಸಂವಿಧಾನ (ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ) (ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ) ಆದೇಶ, 1951 (ಸಿ.ಓ. 33), ಸಂವಿಧಾನ (ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳ) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆದೇಶ, 1959 (ಸಿ.ಓ. 58), ಸಂವಿಧಾನ (ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆದೇಶ, 1962 (ಸಿ.ಓ. 65), ಸಂವಿಧಾನ (ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ) (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ) ಆದೇಶ, 1967 (ಸಿ.ಓ. 78), ಸಂವಿಧಾನ (ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆದೇಶ, 1968 (ಸಿ.ಓ. 82), ಸಂವಿಧಾನ (ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆದೇಶ, 1970 (ಸಿ.ಓ. 88) ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಸಿಕ್ಕಿಂ) ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆದೇಶ, 1978 (ಸಿ.ಓ. 111)ನ್ನು ನೋಡಿ.

[1][**342A. Socially and educationally backward classes.—** (1) The President may with respect to any State or Union territory, and where it is a State, after consultation with the Governor thereof, by public notification, specify [2][the socially and educationally backward classes in the Central List which shall for the purposes of the Central Government] be deemed to be socially and educationally backward classes in relation to that State or Union territory, as the case may be.

(2) Parliament may by law include in or exclude from the Central List of socially and educationally backward classes specified in a notification issued under clause (1) any socially and educationally backward class, but save as aforesaid a notification issued under the said clause shall not be varied by any subsequent notification.]

[3][***Explanation.—*** For the purposes of clauses (1) and (2), the expression "Central List" means the list of socially and educationally backward classes prepared and maintained by and for the Central Government.

(3) Notwithstanding any contained in clauses (1) and (2), every State or Union territory may, by law, prepare and maintain, for its own purposes, a list of socially and educationally backward classes, entries in which may be different from the Central List.]

---

[1] Art 342 A ins. by the Constitution (One Hundred and Second Amendment) Act, 2018, s. 4 (w.e.f. 15-8-2018).

[2] Subs. by the Constitution (One Hundred and Fifth Amendment) Act, 2021, s. 3 for socially and educationally backward classes which shall for the purposes of the Constitution (w.e.f. 15-9-2021).

[3] Ins. by the Constitution (One Hundred and Fifth Amendment) Act, 2021, s. 3 (w.e.f. 15-9-2021).

[1][**342ಎ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು.–** (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮತ್ತು ಅದು ರಾಜ್ಯ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ [2][ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಯಾವ ವರ್ಗ]ಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೋ ಆ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

(2) ಸಂಸತ್ತು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗವನ್ನು, (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು; ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೊರತು, ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು ಆ ತರುವಾಯದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[3][***ವಿವರಣೆ.–*** ಖಂಡ (1) ಮತ್ತು (2)ರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ "ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ" ಎಂದರೆ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾದ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡುಬರುವ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಪಟ್ಟಿ.

(3) ಖಂಡ (1) ಮತ್ತು (2)ರಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ತನ್ನದೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2018ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 342ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (15.08.2018 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2021ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗಾಗಿ" (15.09.2021 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2021ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.09.2021 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART XVII

OFFICIAL LANGUAGE

CHAPTER I.— LANGUAGE OF THE UNION

343. Official language of the Union.— (1) The official language of the Union shall be Hindi in Devanagari script.

The form of numerals to be used for the official purposes of the Union shall be the international form of Indian numerals.

(2) Notwithstanding anything in clause (1), for a period of fifteen years from the commencement of this Constitution, the English language shall continue to be used for all the official purposes of the Union for which it was being used immediately before such commencement:

Provided that the President may, during the said period, by order[1] authorise the use of the Hindi language in addition to the English language and of the Devanagari form of numerals in addition to the international form of Indian numerals for any of the official purposes of the Union.

(3) Notwithstanding anything in this article, Parliament may by law provide for the use, after the said period of fifteen years, of—

(a) the English language; or

(b) the Devanagari form of numerals,

for such purposes as may be specified in the law.

344. Commission and Committee of Parliament on official language.- (1) The President shall, at the expiration of five years from the commencement of this Constitution and thereafter at the expiration of ten years from such commencement, by order constitute a Commission which shall consist of a Chairman and such other members representing the different languages specified in the Eighth Schedule as the President may appoint, and the order shall define the procedure to be followed by the Commission.

(2) It shall be the duty of the Commission to make recommendations to the President as to—

(a) the progressive use of the Hindi language for the official purposes of the Union;

(b) restrictions on the use of the English language for all or any of the official purposes of the Union;

(c) the language to be used for all or any of the purposes mentioned in article 348;

(d) the form of numerals to be used for any one or more specified purposes of the Union;

---

[1] *See* C.O. 41.

ಭಾಗ XVII

ರಾಜಭಾಷೆ

ಅಧ್ಯಾಯ I.- ಒಕ್ಕೂಟದ ಭಾಷೆ

343. ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜಭಾಷೆ.– (1) ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿಂದಿಯು ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜಭಾಷೆ ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಒಕ್ಕೂಟದ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಅಂಕಿಗಳ ರೂಪವು ಭಾರತೀಯ ಅಂಕಿಗಳ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೂಪವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಯಾವ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು [1]ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಸದರಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಅಂಕಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದೇವನಾಗರಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಿಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಸದರಿ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯ ತರುವಾಯ–

(ಎ) ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು, ಅಥವಾ

(ಬಿ) ದೇವನಾಗರಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು,

– ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

344. ರಾಜಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ ಸಮಿತಿ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಆಯೋಗವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಮತ್ತು ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಆಯೋಗವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಆಯೋಗವು,–

(ಎ) ಒಕ್ಕೂಟದ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಬಗ್ಗೆ;

(ಬಿ) ಒಕ್ಕೂಟದ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ;

(ಸಿ) 348ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ;

(ಡಿ) ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಅಂಕಿಗಳ ರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ;

---

[1] ಸಿ.ಒ. 41 ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

(e) any other matter referred to the Commission by the President as regards the official language of the Union and the language for communication between the Union and a State or between one State and another and their use.

(3) In making their recommendations under clause (2), the Commission shall have due regard to the industrial, cultural and scientific advancement of India, and the just claims and the interests of persons belonging to the non-Hindi speaking areas in regard to the public services.

(4) There shall be constituted a Committee consisting of thirty members, of whom twenty shall be members of the House of the People and ten shall be members of the Council of States to be elected respectively by the members of the House of the People and the members of the Council of States in accordance with the system of proportional representation by means of the single transferable vote.

(5) It shall be the duty of the Committee to examine the recommendations of the Commission constituted under clause (1) and to report to the President their opinion thereon.

(6) Notwithstanding anything in article 343, the President may, after consideration of the report referred to in clause (5), issue directions in accordance with the whole or any part of that report.

CHAPTER II.— REGIONAL LANGUAGES

345. Official language or languages of a State.— Subject to the provisions of articles 346 and 347, the Legislature of a State may by law adopt any one or more of the languages in use in the State or Hindi as the language or languages to be used for all or any of the official purposes of that State:

Provided that, until the Legislature of the State otherwise provides by law, the English language shall continue to be used for those official purposes within the State for which it was being used immediately before the commencement of this Constitution.

346. Official language for communication between one State and another or between a State and the Union.— The language for the time being authorised for use in the Union for official purposes shall be the official language for communication between one State and another State and between a State and the Union:

(ಇ) ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜ ಭಾಷೆಯ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವಣ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವಣ ಸಂಪರ್ಕ ಭಾಷೆಯ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಬಳಕೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ

– ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಔದ್ಯಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಉನ್ನತಿಗೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸೇವೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನ್ಯಾಯವಾದ ಕ್ಲೇಮುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಮೂವತ್ತು ಜನ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಆ ಪೈಕಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಹತ್ತು ಜನ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಇರತಕ್ಕದ್ದು, ಅವರನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಏಕ ವರ್ಗಾವಣೀಯ ಮತದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(5) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುವುದು ಆ ಸಮಿತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(6) 343ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, (5)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವರದಿಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಆ ಇಡೀ ವರದಿಗನುಸಾರ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕನುಸಾರ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ II.- ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳು

345. ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಭಾಷೆ ಅಥವಾ ರಾಜಭಾಷೆಗಳು.– 346 ಮತ್ತು 347ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

346. ರಾಜ್ಯ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ-ಒಕ್ಕೂಟದ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಭಾಷೆ.– ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಲು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿರುವ ಭಾಷೆಯು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವಣ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ನಡುವಣ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ರಾಜಭಾಷೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

Provided that if two or more States agree that the Hindi language should be the official language for communication between such States, that language may be used for such communication.

347. Special provision relating to language spoken by a section of the population of a State.— On a demand being made in that behalf the President may, if he is satisfied that a substantial proportion of the population of a State desire the use of any language spoken by them to be recognised by that State, direct that such language shall also be officially recognised throughout that State or any part thereof for such purpose as he may specify.

CHAPTER III.— LANGUAGE OF THE SUPREME COURT, HIGH COURTS, ETC.

348. Language to be used in the Supreme Court and in the High Courts and for Acts, Bills, etc.— (1) Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this Part, until Parliament by law otherwise provides—

(a) all proceedings in the Supreme Court and in every High Court;

(b) the authoritative texts—

(i) of all Bills to be introduced or amendments thereto to be moved in either House of Parliament or in the House or either House of the Legislature of a State;

(ii) of all Acts passed by Parliament or the Legislature of a State and of all Ordinances promulgated by the President or the Governor [1]*** of a State; and

(iii) of all orders, rules, regulations and bye-laws issued under this Constitution or under any law made by Parliament or the Legislature of a State,

shall be in the English language.

(2) Notwithstanding anything in sub-clause (*a*) of clause (1), the Governor [1]*** of a State may, with the previous consent of the President, authorise the use of the Hindi language, or any other language used for any official purposes of the State, in proceedings in the High Court having its principal seat in that State:

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು, ತಮ್ಮ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯು ರಾಜಭಾಷೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಗಳು ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಂಥ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದು.

347. ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ವರ್ಗದವರು ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.– ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಪೈಕಿ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಜನ ತಾವು ಮಾತನಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲು ಆ ರಾಜ್ಯವು ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆಂದು, ಆ ಕುರಿತು ಅವರು ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು, ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಭಾಷೆಗೆ ಸಹಾ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ III.- ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಭಾಷೆ

348. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಧಿನಿಯಮಗಳು, ವಿಧೇಯಕಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.– (1) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ–

(ಎ) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ;

(ಬಿ) (i) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಧೇಯಕಗಳ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ;

(ii) ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]***** ಹೊರಡಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳ; ಮತ್ತು

(iii) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಆದೇಶಗಳ, ನಿಯಮಗಳ, ವಿನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಉಪವಿಧಿಗಳ

– ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]****** ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನ್ಯಾಯಪೀಠವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Provided that nothing in this clause shall apply to any judgment, decree or order passed or made by such High Court.

(3) Notwithstanding anything in sub-clause (*b*) of clause (1), where the Legislature of a State has prescribed any language other than the English language for use in Bills introduced in, or Acts passed by, the Legislature of the State or in Ordinances promulgated by the Governor [1]*** of the State or in any order, rule, regulation or bye-law referred to in paragraph (*iii*) of that sub-clause, a translation of the same in the English language published under the authority of the Governor [1]*** of the State in the Official Gazette of that State shall be deemed to be the authoritative text thereof in the English language under this article.

349. Special procedure for enactment of certain laws relating to language.— During the period of fifteen years from the commencement of this Constitution, no Bill or amendment making provision for the language to be used for any of the purposes mentioned in clause (1) of article 348 shall be introduced or moved in either House of Parliament without the previous sanction of the President, and the President shall not give his sanction to the introduction of any such Bill or the moving of any such amendment except after he has taken into consideration the recommendations of the Commission constituted under clause (1) of article 344 and the report of the Committee constituted under clause (4) of that article.

CHAPTER IV.— SPECIAL DIRECTIVES

350. Language to be used in representations for redress of grievances.— Every person shall be entitled to submit a representation for the redress of any grievance to any officer or authority of the Union or a State in any of the languages used in the Union or in the State, as the case may be.

[2][**350A. Facilities for instruction in mother-tongue at primary stage.—** It shall be the endeavour of every State and of every local authority within the State to provide adequate facilities for instruction in the mother-tongue at the primary stage of education to children belonging to linguistic minority groups; and the President may issue such directions to any State as he considers necessary or proper for securing the provision of such facilities.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Arts. 350A and 350B ins. by s.21., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅಂಥ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕೊಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು ಅಥವಾ ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾದ ವಿಧೇಯಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]****** ಹೊರಡಿಸಿದ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ಉಪಖಂಡದ (iii)ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ, ನಿಯಮದಲ್ಲಿ, ವಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಉಪವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [1]****** ಅಧಿಕಾರದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅದರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅದರ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

349. ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 348ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮಂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, 344ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (4)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಹೊರತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ತರಲು ಅಥವಾ ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಯ IV.- ವಿಶೇಷ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು

350. ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಕೋರಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮನವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.– ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಯಾವುದೇ ಕುಂದುಕೊರತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**350ಎ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು.–** ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ಯುಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಬಹುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 21ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮೂಲಕ 350ಎ ಮತ್ತು 350ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

350B. Special Officer for linguistic minorities.— (1) There shall be a Special Officer for linguistic minorities to be appointed by the President.

(2) It shall be the duty of the Special Officer to investigate all matters relating to the safeguards provided for linguistic minorities under this Constitution and report to the President upon those matters at such intervals as the President may direct, and the President shall cause all such reports to be laid before each House of Parliament, and sent to the Governments of the States concerned.]

351. Directive for development of the Hindi language.— It shall be the duty of the Union to promote the spread of the Hindi language, to develop it so that it may serve as a medium of expression for all the elements of the composite culture of India and to secure its enrichment by assimilating without interfering with its genius, the forms, style and expressions used in Hindustani and in the other languages of India specified in the Eighth Schedule, and by drawing, wherever necessary or desirable, for its vocabulary, primarily on Sanskrit and secondarily on other languages.

350ಬಿ. ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿ.– (1) ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕಮಾಡುವ ಒಬ್ಬ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ, ಭಾಷಾ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗಾಗಿ ಒದಗಿಸಿರುವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುವುದು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂಥ ಎಲ್ಲ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡುವಂತೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

351. ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶನ.– ಭಾರತದ ಸಂಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಮೂಲತತ್ವಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರುವಂತೆ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅದರ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಾರದಂತೆ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಭಾರತದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ರೂಪಗಳು, ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಪದಾವಳಿಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯವಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ, ಅದರ ಶಬ್ದಭಂಡಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೂ, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಂದಲೂ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಉನ್ನತಿಗೊಳಿಸುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

PART XVIII

EMERGENCY PROVISIONS

352. Proclamation of Emergency.— (1) If the President is satisfied that a grave emergency exists whereby the security of India or of any part of the territory thereof is threatened, whether by war or external aggression or [1][armed rebellion], he may, by Proclamation, make a declaration to that effect [2][in respect of the whole of India or of such part of the territory thereof as may be specified in the Proclamation.]

[3][***Explanation.—*** A Proclamation of Emergency declaring that the security of India or any part of the territory thereof is threatened by war or by external aggression or by armed rebellion may be made before the actual occurrence of war or of any such aggression or rebellion, if the President is satisfied that there is imminent danger thereof.]

[4][(2) A Proclamation issued under clause (1) may be varied or revoked by a subsequent Proclamation.

(3) The President shall not issue a Proclamation under clause (1) or a Proclamation varying such Proclamation unless the decision of the Union Cabinet (that is to say, the Council consisting of the Prime Minister and other Ministers of Cabinet rank appointed under article 75) that such a Proclamation may be issued has been communicated to him in writing.

(4) Every Proclamation issued under this article shall be laid before each House of Parliament and shall, except where it is a Proclamation revoking a previous Proclamation, cease to operate at the expiration of one month unless before the expiration of that period it has been approved by resolutions of both Houses of Parliament:

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 37, for "internal disturbance" (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 48 (w.e.f. 3-1-1977).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 37 (w.e.f. 20-6-1979).

[4] Subs. by s. 37, *ibid.*, for cls. (2), (2A) and (3) (w.e.f. 20-6-1979).

ಭಾಗ XVIII

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳು

352. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆ.– (1) ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದಾಗಲೀ ಅಥವಾ [1][ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯಿಂದಾಗಲೀ] ಬೆದರಿಕೆಯ ಗಂಭೀರ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ [2][ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ] ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

[3][***ವಿವರಣೆ.–*** ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯಿಂದ ಅಪಾಯವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅಂಥ ಯುದ್ಧವು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆಕ್ರಮಣವು ಅಥವಾ ದಂಗೆಯು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಘಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ, ಅಂಥ ಬೆದರಿಕೆಯು ಒದಗಿದೆಯೆಂದು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದು.]

[4][(2) (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ತದನಂತರದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ರದ್ದುಪಡಿಸಬಹುದು.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು, ಒಕ್ಕೂಟದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು (ಎಂದರೆ 75ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸಂಪುಟ ದರ್ಜೆಯ ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ) ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬಹುದೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತನಗೆ ಬರಹದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದ ಹೊರತು, ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ಈ ಮುಂಚಿನ ಒಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು, ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳಿಂದಲೂ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಮೂಲಕ ಅದು ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆಂತರಿಕ ಅಶಾಂತಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 48ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2), (2ಎ) ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that if any such Proclamation (not being a Proclamation revoking a previous Proclamation) is issued at a time when the House of the People has been dissolved, or the dissolution of the House of the People takes place during the period of one month referred to in this clause, and if a resolution approving the Proclamation has been passed by the Council of States, but no resolution with respect to such Proclamation has been passed by the House of the People before the expiration of that period, the Proclamation shall cease to operate at the expiration of thirty days from the date on which the House of the People first sits after its reconstitution, unless before the expiration of the said period of thirty days a resolution approving the Proclamation has been also passed by the House of the People.

(5) A Proclamation so approved shall, unless revoked, cease to operate on the expiration of a period of six months from the date of the passing of the second of the resolutions approving the Proclamation under clause (4):

Provided that if and so often as a resolution approving the continuance in force of such a Proclamation is passed by both Houses of Parliament the Proclamation shall, unless revoked, continue in force for a further period of six months from the date on which it would otherwise have ceased to operate under this clause:

Provided further that if the dissolution of the House of the People takes place during any such period of six months and a resolution approving the continuance in force of such Proclamation has been passed by the Council of States but no resolution with respect to the continuance in force of such Proclamation has been passed by the House of the People during the said period, the Proclamation shall cease to operate at the expiration of thirty days from the date on which the House of the People first sits after its reconstitution unless before the expiration of the said period of thirty days, a resolution approving the continuance in force of the Proclamation has been also passed by the House of the People.

(6) For the purposes of clauses (4) and (5), a resolution may be passed by either House of Parliament only by a majority of the total membership of that House and by a majority of not less than two-thirds of the Members of that House present and voting.

(7) Notwithstanding anything contained in the foregoing clauses, the President shall revoke a Proclamation issued under clause (1) or a Proclamation varying such Proclamation if the House of the People passes a resolution disapproving, or, as the case may be, disapproving the continuance in force of, such Proclamation.

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು, (ಮುಂಚಿನ ಒಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯಾಗಿರದ) ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದರೆ, ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು, ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಲೋಕಸಭೆಯು ಪುನರ್‌ರಚಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಅದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು, ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಹಾಗೆ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸದಿದ್ದರೆ, (4)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ, ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು ಅನುಮೋದಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅನುಮೋದಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅದು ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅನ್ಯಥಾ ನಿಂತುಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದರೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಆ ಸದರಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕಸಭೆಯು ಪುನರ್‌ರಚಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯು ಸಹ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಹೊರತು ಆ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

(6) (4)ನೆಯ ಮತ್ತು (5)ನೆಯ ಖಂಡಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನವು ಆ ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತನೀಡುವ ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಮೂರನೇ ಎರಡಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು.

(7) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯು ಅನುಮೋದಿಸದಿರುವ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅದರ ಜಾರಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದಿರುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(8) Where a notice in writing signed by not less than one-tenth of the total number of members of the House of the People has been given, of their intention to move a resolution for disapproving, or, as the case may be, for disapproving the continuance in force of, a Proclamation issued under clause (1) or a Proclamation varying such Proclamation,—

(a) to the Speaker, if the House is in session; or

(b) to the President, if the House is not in session,

a special sitting of the House shall be held within fourteen days from the date on which such notice is received by the Speaker, or, as the case may be, by the President, for the purpose of considering such resolution.]

[1][(9) The power conferred on the President by this article shall include the power to issue different Proclamations on different grounds, being war or external aggression or [2][armed rebellion] or imminent danger of war or external aggression or [2][armed rebellion], whether or not there is a Proclamation already issued by the President under clause (1) and such Proclamation is in operation.

[1]******

353. Effect of Proclamation of Emergency.— While a Proclamation of Emergency is in operation, then—

(a) notwithstanding anything in this Constitution, the executive power of the Union shall extend to the giving of directions to any State as to the manner in which the executive power thereof is to be exercised;

(b) the power of Parliament to make laws with respect to any matter shall include power to make laws conferring powers and imposing duties, or authorising the conferring of powers and the imposition of duties, upon the Union or officers and authorities of the Union as respects that matter, notwithstanding that it is one which is not enumerated in the Union List:

---

[1] Cls. (4) and (5) ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 5 (with retrospective effect) and subsequently cl. (4) renumbered as cl. (9) and cl. (5) omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 37 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by s. 37, *ibid.* for "internal disturbance" (w.e.f. 20-6-1979).

(8) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದಿರುವ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅದರ ಜಾರಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದಿರುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ತಮ್ಮ ಆಶಯದ ಬಗ್ಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಹತ್ತನೇ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಲಿಖಿತ ಸೂಚನೆಯನ್ನು,-

(ಎ) ಸದನವು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಸದನವು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ

- ಕೊಟ್ಟಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸದನದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಉಪವೇಶನವನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು.][4]

[1][(9) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಈಗಾಗಲೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಎಂದರೆ, ಯುದ್ಧದ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದ ಅಥವಾ [2][ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯ] ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ [2][ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆಯ] ಅಪಾಯವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರವು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1]*******

353. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ.– ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ,-

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವು, ಆ ವಿಷಯವು ಒಕ್ಕೂಟಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿಲ್ಲದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (4)ನೇ ಖಂಡ ಮತ್ತು (5)ನೇ ಖಂಡಗಳನ್ನು (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಖಂಡ (4)ಕ್ಕೆ ಖಂಡ (9) ಎಂದು ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು (5)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 37ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆಂತರಿಕ ಅಶಾಂತಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][Provided that where a Proclamation of Emergency is in operation only in any part of the territory of India,—

(i) the executive power of the Union to give directions under clause (*a*), and

(ii) the power of Parliament to make laws under clause (*b*),

shall also extend to any State other than a State in which or in any part of which the Proclamation of Emergency is in operation if and in so far as the security of India or any part of the territory thereof is threatened by activities in or in relation to the part of the territory of India in which the Proclamation of Emergency is in operation.]

354. Application of provisions relating to distribution of revenues while a Proclamation of Emergency is in operation.— (1) The President may, while a Proclamation of Emergency is in operation, by order direct that all or any of the provisions of articles 268 to 279 shall for such period, not extending in any case beyond the expiration of the financial year in which such Proclamation ceases to operate, as may be specified in the order, have effect subject to such exceptions or modifications as he thinks fit.

(2) Every order made under clause (1) shall, as soon as may be after it is made, be laid before each House of Parliament.

355. Duty of the Union to protect States against external aggression and internal disturbance.— It shall be the duty of the Union to protect every State against external aggression and internal disturbance and to ensure that the Government of every State is carried on in accordance with the provisions of this Constitution.

356. Provisions in case of failure of constitutional machinery in States.— (1) If the President, on receipt of a report from the Governor [2]*** of a State or otherwise, is satisfied that a situation has arisen in which the Government of the State cannot be carried on in accordance with the provisions of this Constitution, the President may by Proclamation—

---

[1] Added by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 49 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[1][ಪರಂತು, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ,-

(i) (ಎ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕಿರುವ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು; ಮತ್ತು

(ii) (ಬಿ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವು

- ಭಾರತದ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಉಂಟಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಉಂಟಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹ, ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

354. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ.– (1) ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ, ಆದರೆ ಯಾವ ಹಣಕಾಸು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆಯೋ ಆ ವರ್ಷವು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ನಂತರ, ಅಂಥ ಅವಧಿಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸದೆ, ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು 268ರಿಂದ 279ರ ವರೆಗಿನ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದೇಶವನ್ನು, ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

355. ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯ.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

356. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವಿಫಲವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಉದ್ಭವಿಸಿದೆಯೆಂದು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ [2]***** ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ,-

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 49ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನಿಂದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(a) assume to himself all or any of the functions of the Government of the State and all or any of the powers vested in or exercisable by the Governor [1]*** or any body or authority in the State other than the Legislature of the State;

(b) declare that the powers of the Legislature of the State shall be exercisable by or under the authority of Parliament;

(c) make such incidental and consequential provisions as appear to the President to be necessary or desirable for giving effect to the objects of the Proclamation, including provisions for suspending in whole or in part the operation of any provisions of this Constitution relating to any body or authority in the State:

Provided that nothing in this clause shall authorise the President to assume to himself any of the powers vested in or exercisable by a High Court, or to suspend in whole or in part the operation of any provision of this Constitution relating to High Courts.

(2) Any such Proclamation may be revoked or varied by a subsequent Proclamation.

(3) Every Proclamation under this article shall be laid before each House of Parliament and shall, except where it is a Proclamation revoking a previous Proclamation, cease to operate at the expiration of two months unless before the expiration of that period it has been approved by resolutions of both Houses of Parliament:

Provided that if any such Proclamation (not being a Proclamation revoking a previous Proclamation) is issued at a time when the House of the People is dissolved or the dissolution of the House of the People takes place during the period of two months referred to in this clause, and if a resolution approving the Proclamation has been passed by the Council of States, but no resolution with respect to such Proclamation has been passed by the House of the People before the expiration of that period, the Proclamation shall cease to operate at the expiration of thirty days from the date on which the House of the People first sits after its reconstitution unless before the expiration of the said period of thirty days a resolution approving the Proclamation has been also passed by the House of the People.

---

[1] The words "or Rajpramukh, as the case may be" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

(ಎ) ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಲ್ಲಿ [1]******* ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅವನು ಅಥವಾ ಅದು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು;

(ಬಿ) ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ನಿಕಾಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳ ಜಾರಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸುವ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಅಥವಾ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಕಂಡುಬರುವಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅದು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದ ಜಾರಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ತದನಂತರದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು, ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ಈ ಮುಂಚಿನ ಒಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು, ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಮೂಲಕ ಅದು ಅನುಮೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು (ಮುಂಚಿನ ಒಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯಾಗಿರದ) ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದರೆ ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕಸಭೆಯು ಪುನರ್‌ರಚಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಅದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು, ಆ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(4) A Proclamation so approved shall, unless revoked, cease to operate on the expiration of a period of [1][six months from the date of issue of the Proclamation]:

Provided that if and so often as a resolution approving the continuance in force of such a Proclamation is passed by both Houses of Parliament, the Proclamation shall, unless revoked, continue in force for a further period of [2][six months] from the date on which under this clause it would otherwise have ceased to operate, but no such Proclamation shall in any case remain in force for more than three years:

Provided further that if the dissolution of the House of the People takes place during any such period of [2][six months] and a resolution approving the continuance in force of such Proclamation has been passed by the Council of States, but no resolution with respect to the continuance in force of such Proclamation has been passed by the House of the People during the said period, the Proclamation shall cease to operate at the expiration of thirty days from the date on which the House of the People first sits after its reconstitution unless before the expiration of the said period of thirty days a resolution approving the continuance in force of the Proclamation has been also passed by the House of the People:

[3][Provided also that in the case of the Proclamation issued under clause (1) on the 11th day of May, 1987 with respect to the State of Punjab, the reference in the first proviso to this clause to "three years" shall be construed as a reference to [4][five years].]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 50, for "six months" (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 38, for "one year from the date of the passing of the second of the resolutions approving the Proclamation under clause (3)" (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by s. 50, *ibid.,* for "six months" (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by s. 38, *ibid.,* for "one year", respectively (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Sixty-fourth Amendment) Act, 1990, s. 2 (w.e.f. 16-4-1990).

[4] Subs. by the Constitution (Sixty-seventh Amendment) Act, 1990, s. 2 (w.e.f. 4-10-1990) and further subs. by the Constitution (Sixty-eighth Amendment) Act, 1991, s. 2 (w.e.f. 12-3-1991).

(4) ಹಾಗೆ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸದಿದ್ದರೆ, [1][ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳ] ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ, ಅದು ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅನ್ಯಥಾ ನಿಂತುಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತೆ [2][ಆರು ತಿಂಗಳ] ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ [2][ಆರು ತಿಂಗಳ] ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದರೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಆ ಸದರಿ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕಸಭೆಯು ಪುನರ್‌ರಚಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯೂ ಸಹ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಹೊರತು ಆ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

[3][ಮತ್ತೂ ಪರಂತು, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1987ರ ಮೇ 11ನೇ ದಿನದಂದು ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಖಂಡದ ಮೊದಲನೆಯ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ "ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು [4]["ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ"] ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 50ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆರು ತಿಂಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಒಂದು ವರ್ಷ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 38ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(3)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು ಅನುಮೋದಿತವಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20.06.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 50ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆರು ತಿಂಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಒಂದು ವರ್ಷ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 38ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒಂದು ವರ್ಷ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20.6.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.04.1990 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (04.10.1990 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೆಂಟನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1991ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (12.03.1991 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(5) Notwithstanding anything contained in clause (4), a resolution with respect to the continuance in force of a Proclamation approved under clause (3) for any period beyond the expiration of one year from the date of issue of such Proclamation shall not be passed by either House of Parliament unless—

(a) a Proclamation of Emergency is in operation, in the whole of India or, as the case may be, in the whole or any part of the State, at the time of the passing of such resolution, and

(b) the Election Commission certifies that the continuance in force of the Proclamation approved under clause (3) during the period specified in such resolution is necessary on account of difficulties in holding general elections to the Legislative Assembly of the State concerned:]

[2][Provided that nothing in this clause shall apply to the Proclamation issued under clause (1) on the 11th day of May, 1987 with respect to the State of Punjab.]

357. **Exercise of legislative powers under Proclamation issued under article 356.—** (1) Where by a Proclamation issued under clause (1) of article 356, it has been declared that the powers of the Legislature of the State shall be exercisable by or under the authority of Parliament, it shall be competent—

(a) for Parliament to confer on the President the power of the Legislature of the State to make laws, and to authorise the President to delegate, subject to such conditions as he may think fit to impose, the power so conferred to any other authority to be specified by him in that behalf;

(b) for Parliament, or for the President or other authority in whom such power to make laws is vested under sub-clause (*a*), to make laws conferring powers and imposing duties, or authorising the conferring of powers and the imposition of duties, upon the Union or officers and authorities thereof;

(c) for the President to authorise when the House of the People is not in session expenditure from the Consolidated Fund of the State pending the sanction of such expenditure by Parliament.

---

[1] Ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 6 (with retrospective effect) and subsequently subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 38, for cl. (5) (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Proviso omitted by the Constitution (Sixty-third Amendment) Act, 1989, s. 2 (w.e.f. 6-1-1990) and subsequently ins. by the Constitution (Sixty-fourth Amendment) Act, 1990, s. 2 (w.e.f. 16-4-1990).

[1][(5) (4)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷವನ್ನು ಮೀರಿ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಯಾವ ಸದನವೇ ಆಗಲಿ,-

(ಎ) ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಇಡೀ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹೊರತು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ತೊಂದರೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗವು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿದ ಹೊರತು

– ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:]

[2][ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1987ರ ಮೇ 11ನೇ ದಿನದಂದು ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

357. 356ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಚಲಾವಣೆ.– (1) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು 356ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿರುವಲ್ಲಿ,-

(ಎ) ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಕಾನೂನು ರಚನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ವಿಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವನು ಆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬೇಕಾದ ಇತರ ಯಾರೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ (ಎ) ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನು ರಚನಾ ಅಧಿಕಾರವು ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ಸಕ್ಷಮರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಲೋಕಸಭೆಯು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಮಂಜೂರಾತಿ ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ಹಾಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಕ್ಷಮನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 38ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5)ನೇ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20-6-1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪರಂತುಕವನ್ನು (6.1.1990 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.04.1990 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(2) Any law made in exercise of the power of the Legislature of the State by Parliament or the President or other authority referred to in sub-clause (*a*) of clause (1) which Parliament or the President or such other authority would not, but for the issue of a Proclamation under article 356, have been competent to make shall, after the Proclamation has ceased to operate, continue in force until altered or repealed or amended by a competent Legislature or other authority.]

358. Suspension of provisions of article 19 during emergencies.— [2][(1)] [3][While a Proclamation of Emergency declaring that the security of India or any part of the territory thereof is threatened by war or by external aggression is in operation], nothing in article 19 shall restrict the power of the State as defined in Part III to make any law or to take any executive action which the State would but for the provisions contained in that Part be competent to make or to take, but any law so made shall, to the extent of the incompetency, cease to have effect as soon as the Proclamation ceases to operate, except as respects things done or omitted to be done before the law so ceases to have effect:

[4][Provided that [5][where such Proclamation of Emergency] is in operation only in any part of the territory of India, any such law may be made, or any such executive action may be taken, under this article in relation to or in any State or Union territory in which or in any part of which the Proclamation of Emergency is not in operation, if and in so far as the security of India or any part of the territory thereof is threatened by activities in or in relation to the part of the territory of India in which the Proclamation of Emergency is in operation.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 51 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Art. 358 re-numbered as cl. (1) by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 39 (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Subs. by s. 39, *ibid*, for "While a Proclamation of Emergency is in operation" (w.e.f. 20-6-1979).

[4] Added by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 52 (w.e.f. 3-1-1977).

[5] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 39, for "where a Proclamation of Emergency" (w.e.f. 20-6-1979).

[1][(2) 356ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಎ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಕ್ಷಮವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ, ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಆ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ರಚಿಸಿದ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ತರುವಾಯ ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವವರೆಗೆ, ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.]

358. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅಮಾನತು.– [2][(1)] [3][ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಭೀತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸುವ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ] ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯವು IIIನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಕ್ಷಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು, ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು 19ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಹಾಗೆ ರಚಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಕೂಡಲೇ, ಆ ಕಾನೂನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

[4][ಪರಂತು, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ [5][ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು] ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಭಾರತದ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ನಡೆಯುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಭೀತಿ ಉಂಟಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 51ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 39ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 358ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿನ ಖಂಡಕ್ಕೆ (1)ನೆಯ ಖಂಡವೆಂದು (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್‌ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 39ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 52ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 39ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.6.1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(2) Nothing in clause (1) shall apply—

(a) to any law which does not contain a recital to the effect that such law is in relation to the Proclamation of Emergency in operation when it is made; or

(b) to any executive action taken otherwise than under a law containing such a recital.]

359. Suspension of the enforcement of the rights conferred by Part III during emergencies.— (1) Where a Proclamation of Emergency is in operation, the President may by order declare that the right to move any court for the enforcement of such of [2][the rights conferred by Part III (except articles 20 and 21)] as may be mentioned in the order and all proceedings pending in any court for the enforcement of the rights so mentioned shall remain suspended for the period during which the Proclamation is in force or for such shorter period as may be specified in the order.

[3][(1A) While an order made under clause (1) mentioning any of [2][the rights conferred by Part III (except articles 20 and 21)] is in operation, nothing in that Part conferring those rights shall restrict the power of the State as defined in the said Part to make any law or to take any executive action which the State would but for the provisions contained in that Part be competent to make or to take, but any law so made shall, to the extent of the incompetency, cease to have effect as soon as the order aforesaid ceases to operate, except as respects things done or omitted to be done before the law so ceases to have effect:]

[4][Provided that where a Proclamation of Emergency is in operation only in any part of the territory of India, any such law may be made, or any such executive action may be taken, under this article in relation to or in any State or Union territory in which or in any part of which the Proclamation of Emergency is not in operation, if and in so far as the security of India or any part of the territory thereof is threatened by activities in or in relation to the part of the territory of India in which the Proclamation of Emergency is in operation.]

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 39, (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 40, for "the rights conferred by Part III" (w.e.f. 20-6-1979).

[3] Ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 7 (with retrospective effect).

[4] Added by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 53 (w.e.f. 3-1-1977).

[1][(2) (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ,-

(ಎ) ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಿದಾಗ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾನೂನಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅಂಥ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ

– ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

359. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ III ರಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಯ ಅಮಾನತು.– (1) ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ [2][ಭಾಗ III ರಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪೈಕಿ (20 ಮತ್ತು 21ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ)] ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೋರುವ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಮೂದಿಸಿದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು, ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

[3][(1ಎ) [2][ಭಾಗ IIIರಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕನ್ನು (20 ಮತ್ತು 21ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ)] ನಮೂದಿಸಿ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯವು ಸಕ್ಷಮವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಿರುವ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಆದೇಶವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಆ ಕಾನೂನು ಹಾಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

[4][ಪರಂತು, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಭಾರತದ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ನಡೆಯುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಭೀತಿ ಉಂಟಾಗಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 40ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾಗ III ರಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20.6.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 53ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][(1B) Nothing in clause (1A) shall apply—

(a) to any law which does not contain a recital to the effect that such law is in relation to the Proclamation of Emergency in operation when it is made; or

(b) to any executive action taken otherwise than under a law containing such a recital.]

(2) An order made as aforesaid may extend to the whole or any part of the territory of India:

[2][Provided that where a Proclamation of Emergency is in operation only in a part of the territory of India, any such order shall not extend to any other part of the territory of India unless the President, being satisfied that the security of India or any part of the territory thereof is threatened by activities in or in relation to the part of the territory of India in which the Proclamation of Emergency is in operation, considers such extension to be necessary.]

(3) Every order made under clause (1) shall, as soon as may be after it is made, be laid before each House of Parliament.

[3]**359A.** [*Application of this Part to the State of Punjab.*].— *Omitted by the Constitution* (*Sixty-third Amendment*) *Act,* 1989, *s.* 3 (*w.e.f.* 6-1-1990).

360. Provisions as to financial emergency.— (1) If the President is satisfied that a situation has arisen whereby the financial stability or credit of India or of any part of the territory thereof is threatened, he may by a Proclamation make a declaration to that effect.

[4][(2) A Proclamation issued under clause (1)—

(a) may be revoked or varied by a subsequent Proclamation;

(b) shall be laid before each House of Parliament;

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 40 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Added by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 53 (w.e.f. 3-1-1977).

[3] Ins. by the Constitution (Fifty-ninth Amendment) Act, 1988, s. 3 (w.e.f. 30-3-1988) and ceased to operate on the expiry of a period of two years from the commencement of that Act, *i.e.* 30th day of March, 1988.

[4] Subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 41, for cl. (2) (w.e.f. 20-6-1979).

[1][(1ಬಿ) (1ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ,-

(ಎ) ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಿದಾಗ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾನೂನಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅಂಥ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುವೇ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ

- ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(2) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಲಾದ ಆದೇಶವು ಸಮಗ್ರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಬಹುದು:

[2][ಪರಂತು, ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ, ಭಾರತದ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ನಡೆಯುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಭೀತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂಥ ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದ ಹೊರತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದೇಶವನ್ನು ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

*[3]**359ಎ.** [ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಭಾಗದ ಅನ್ವಯ] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (6-1-1990 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

360. ಹಣಕಾಸಿನ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಹಣಕಾಸಿನ ಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಅಥವಾ ಪತ್ತಿಗೆ ಭೀತಿ ಉಂಟಾಗುವಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದೆಯೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

[4][(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು,-

(ಎ) ತದನಂತರದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 40ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 53ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (30.03.1988ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ, ಎಂದರೆ 1988ರ ಮಾರ್ಚ್ 30ನೇ ದಿನದಿಂದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯು ನಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 41ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(c) shall cease to operate at the expiration of two months, unless before the expiration of that period it has been approved by resolutions of both Houses of Parliament:

Provided that if any such Proclamation is issued at a time when the House of the People has been dissolved or the dissolution of the House of the People takes place during the period of two months referred to in sub-clause (*c*), and if a resolution approving the Proclamation has been passed by the Council of States, but no resolution with respect to such Proclamation has been passed by the House of the People before the expiration of that period, the Proclamation shall cease to operate at the expiration of thirty days from the date on which the House of the People first sits after its reconstitution unless before the expiration of the said period of thirty days a resolution approving the Proclamation has been also passed by the House of the People.]

(3) During the period any such Proclamation as is mentioned in clause (1) is in operation, the executive authority of the Union shall extend to the giving of directions to any State to observe such canons of financial propriety as may be specified in the directions, and to the giving of such other directions as the President may deem necessary and adequate for the purpose.

(4) Notwithstanding anything in this Constitution—

(a) any such direction may include—

(i) a provision requiring the reduction of salaries and allowances of all or any class of persons serving in connection with the affairs of a State;

(ii) a provision requiring all Money Bills or other Bills to which the provisions of article 207 apply to be reserved for the consideration of the President after they are passed by the Legislature of the State;

(b) it shall be competent for the President during the period any Proclamation issued under this article is in operation to issue directions for the reduction of salaries and allowances of all or any class of persons serving in connection with the affairs of the Union including the Judges of the Supreme Court and the High Courts.

[1][(5) ***********]

---

[1] Ins. by the Constitution (Thirty-eighth Amendment) Act, 1975, s. 8 (with retrospective effect) and omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 41 (w.e.f. 20-6-1979).

(ಸಿ) ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು ನಿರ್ಣಯಗಳ ಮೂಲಕ ಅನುಮೋದಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು, ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ (ಸಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದರೆ ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಆದರೆ ಅಂಥ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯವು ಆ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಲೋಕಸಭೆಯು ಪುನರ್‌ರಚಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಅದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಲೋಕಸಭೆಯಿಂದಲೂ ಸಹಾ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವು ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಹೊರತು, ಆ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.]

(3) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು, ಆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಹಣಕಾಸಿನ ಔಚಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವು-

(i) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವ ಉಪಬಂಧವನ್ನು;

(ii) ಎಲ್ಲ ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳನ್ನು ಅಥವಾ 207ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಇತರ ವಿಧೇಯಕಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ತರುವಾಯ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸುವಂತೆ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸುವ ಉಪಬಂಧವನ್ನು

- ಒಳಗೊಳ್ಳಬಹುದು;

(ಬಿ) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ಒಕ್ಕೂಟದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂತೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಕ್ಷಮನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(5)* * * * *]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 8ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 41ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20-6-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

PART XIX

MISCELLANEOUS

361. Protection of President and Governors and Rajpramukhs.— (1) The President, or the Governor or Rajpramukh of a State, shall not be answerable to any court for the exercise and performance of the powers and duties of his office or for any act done or purporting to be done by him in the exercise and performance of those powers and duties:

Provided that the conduct of the President may be brought under review by any court, tribunal or body appointed or designated by either House of Parliament for the investigation of a charge under article 61:

Provided further that nothing in this clause shall be construed as restricting the right of any person to bring appropriate proceedings against the Government of India or the Government of a State.

(2) No criminal proceedings whatsoever shall be instituted or continued against the President, or the Governor [1]*** of a State, in any court during his term of office.

(3) No process for the arrest or imprisonment of the President, or the Governor [1]*** of a State, shall issue from any court during his term of office.

(4) No civil proceedings in which relief is claimed against the President, or the Governor [1]*** of a State, shall be instituted during his term of office in any court in respect of any act done or purporting to be done by him in his personal capacity, whether before or after he entered upon his office as President, or as Governor [1]*** of such State, until the expiration of two months next after notice in writing has been delivered to the President or the Governor [1]***, as the case may be, or left at his office stating the nature of the proceedings, the cause of action therefor, the name, description and place of residence of the party by whom such proceedings are to be instituted and the relief which he claims.

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

ಭಾಗ XIX

ಸಂಕೀರ್ಣ

361. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಪ್ರಮುಖರಿಗೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು ತನ್ನ ಪದದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಚಲಾವಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನೆರವೇರಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನೆರವೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದಂತೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ವರ್ತನೆಯು, 61ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗಿನ ಆರೋಪದ ತನಿಖೆಗಾಗಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸದನದಿಂದ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಅಥವಾ ಹೆಸರಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಥವಾ ನಿಕಾಯದ ಪುನರವಲೋಕನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಬಹುದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಸಮುಚಿತ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಲು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಿರುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [1]*** ಪದಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮುಂದುವರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [1]*** ಪದಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸಲು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವುದೇ ಆದೇಶಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(4) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ [1]*** ಪದವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಅವನು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದಂತೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಥವಾ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ [1]*** ವಿರುದ್ಧ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಯಾವ ಸಿವಿಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡಬಹುದೋ ಆ ಯಾವುವೇ ಸಿವಿಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಅವನ ಪದಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ, ಆ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಕಾರಣ, ಅಂಥ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೂಡುವ ಪಕ್ಷಕಾರನ ಹೆಸರು, ವರ್ಣನೆ, ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅವನು ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡುವ ಪರಿಹಾರ ಇವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಲಿಖಿತ ನೋಟೀಸನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ [1]*** ತಲುಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅಥವಾ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಅನಂತರ, ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ “ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖ” ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][**361A. Protection of publication of proceedings of Parliament and State Legislatures.—** (1) No person shall be liable to any proceedings, civil or criminal, in any court in respect of the publication in a newspaper of a substantially true report of any proceedings of either House of Parliament or the Legislative Assembly, or, as the case may be, either House of the Legislature, of a State, unless the publication is proved to have been made with malice:

Provided that nothing in this clause shall apply to the publication of any report of the proceedings of a secret sitting of either House of Parliament or the Legislative Assembly, or, as the case may be, either House of the Legislature, of a State.

(2) Clause (1) shall apply in relation to reports or matters broadcast by means of wireless telegraphy as part of any programme or service provided by means of a broadcasting station as it applies in relation to reports or matters published in a newspaper.

Explanation.— In this article, "newspaper" includes a news agency report containing material for publication in a newspaper.]

[2][**361B. Disqualification for appointment on remunerative political post.—** A member of a House belonging to any political party who is disqualified for being a member of the House under paragraph 2 of the Tenth Schedule shall also be disqualified to hold any remunerative political post for duration of the period commencing from the date of his disqualification till the date on which the term of his office as such member would expire or till the date on which he contests an election to a House and is declared elected, whichever is earlier.

Explanation.— For the purposes of this article,—

(a) the expression "House" has the meaning assigned to it in clause (a) of paragraph 1 of the Tenth Schedule;

(b) the expression "remunerative political post" means any office—

(i) under the Government of India or the Government of a State where the salary or remuneration for such office is paid out of the public revenue of the Government of India or the Government of the State, as the case may be; or

---

[1] Art. 361A ins. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 42 (w.e.f. 20-6-1979).

[2] Art. 361B ins. by the Constitution (Ninety-first Amendment) Act, 2003, s. 4 (w.e.f. 1-1-2004).

[1][**361ಎ. ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.–** (1) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರಭೂತವಾಗಿ ನಿಜವಾದ ವರದಿಯನ್ನು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ದ್ವೇಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ರುಜುವಾತುಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಿವಿಲ್ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದಾವುದೂ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ರಹಸ್ಯ ಉಪವೇಶನದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಯಾವುದೇ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವರದಿಗಳ ಅಥವಾ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ (1)ನೆಯ ಖಂಡವು ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಪ್ರಸಾರ ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಕ ಬಿತ್ತರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಥವಾ ಸೇವೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ, ವೈರ್‌ಲೆಸ್ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದ ವರದಿಗಳ ಅಥವಾ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಖಂಡವು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ 'ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಇರುವ ವಿಷಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವಾರ್ತಾ ಏಜೆನ್ಸಿಯ ವರದಿಯೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.]

[2][**361ಬಿ. ಲಾಭದ ರಾಜಕೀಯ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆ:–** ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗಿರುವ, ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ, ಸದನದ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು, ಆತನು ಅನರ್ಹತೆ ಹೊಂದಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಅವನ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಆತನು ಒಂದು ಸದನಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿರುವನೋ, ಅದಕ್ಕೆ ಚುನಾಯಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಘೋಷಿತನಾಗುವ ದಿನಾಂಕದವರೆಗೆ, ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆತನು ಲಾಭದ ರಾಜಕೀಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಕೂಡಾ ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ,–

(ಎ) "ಸದನ" ಎಂಬ ಪದವು ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 1ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) "ಲಾಭಪ್ರದ ರಾಜಕೀಯ ಹುದ್ದೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ, ಆ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸಂಬಳವನ್ನು ಅಥವಾ ಪರಿಶ್ರಮಧನವನ್ನು ಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿದ್ದ ಹೊರತು,–

(i) ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಾಜಸ್ವದಿಂದ ಸಂಬಳವನ್ನು ಅಥವಾ ಪರಿಶ್ರಮಧನವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ; ಅಥವಾ

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 42ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 361ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (20.6.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 361ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (1.1.2004ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(ii) under a body, whether incorporated or not, which is wholly or partially owned by the Government of India or the Government of State, and the salary or remuneration for such office is paid by such body,

except where such salary or remuneration paid is compensatory in nature.]

362. [*Rights and privileges of Rulers of Indian States.*].— *Omitted by the Constitution* (*Twenty-sixth Amendment) Act*, 1971, s. 2 (w.e.f. 28-12-1971).

363. Bar to interference by courts in disputes arising out of certain treaties, agreements, etc.— (1) Notwithstanding anything in this Constitution but subject to the provisions of article 143, neither the Supreme Court nor any other court shall have jurisdiction in any dispute arising out of any provision of a treaty, agreement, covenant, engagement, *sanad* or other similar instrument which was entered into or executed before the commencement of this Constitution by any Ruler of an Indian State and to which the Government of the Dominion of India or any of its predecessor Governments was a party and which has or has been continued in operation after such commencement, or in any dispute in respect of any right accruing under or any liability or obligation arising out of any of the provisions of this Constitution relating to any such treaty, agreement, covenant, engagement, *sanad* or other similar instrument.

(2) In this article—

(a) "Indian State" means any territory recognised before the commencement of this Constitution by His Majesty or the Government of the Dominion of India as being such a State; and

(b) "Ruler" includes the Prince, Chief or other person recognised before such commencement by His Majesty or the Government of the Dominion of India as the Ruler of any Indian State.

[1][**363A. Recognition granted to Rulers of Indian States to cease and privy purses to be abolished.—** Notwithstanding anything in this Constitution or in any law for the time being in force—

(a) the Prince, Chief or other person who, at any time before the commencement of the Constitution (Twenty-sixth Amendment) Act, 1971, was recognised by the President as the Ruler of an Indian State or any person who, at any time before such commencement, was recognised by the President as the successor of such ruler shall, on and from such commencement, cease to be recognised as such Ruler or the successor of such Ruler;

---

[1] Art. 363A ins. by the Constitution (Twenty-sixth Amendment) Act, 1971, s. 3 (w.e.f. 28-12-1971).

(ii) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಒಡೆತನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಿಕಾಯವು ಅದು ನಿಗಮಿತವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಆಗಿರದಿರಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ನಿಕಾಯವು ಅಂಥ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸಂಬಳವನ್ನು ಅಥವಾ ಪರಿಶ್ರಮಧನವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ನಿಕಾಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.]

362. [ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರುಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳು.–] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

363. ಕೆಲವು ಕೌಲುಗಳು, ಒಪ್ಪಂದಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷೇಧ.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆದರೆ 143ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನು ಯಾವ ಕೌಲು, ಒಪ್ಪಂದ, ಒಡಂಬಡಿಕೆ, ವಚನಬಂಧ, ಸನ್ನದು ಅಥವಾ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಲಿಖಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನೋ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೋ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿತ್ತೋ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆದಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಯಾವುದರ ಜಾರಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕೌಲು, ಒಪ್ಪಂದ, ಒಡಂಬಡಿಕೆ, ವಚನಬಂಧ, ಸನ್ನದು ಅಥವಾ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಲಿಖಿತದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಕೌಲು, ಒಪ್ಪಂದ, ಒಡಂಬಡಿಕೆ, ವಚನಬಂಧ, ಸನ್ನದು ಅಥವಾ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಲಿಖಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ಉಪಬಂಧದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಅಥವಾ ಬಾಧ್ಯತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೇ ಆಗಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ,–

(ಎ) "ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ" ಎಂದರೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸಾಮ್ರಾಟನಿಂದ ಅಥವಾ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) "ರಾಜ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸಾಮ್ರಾಟನಿಂದ ಅಥವಾ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನೆಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಯಾರೇ ರಾಜಕುಮಾರ, ಅಧಿಪತಿ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

[1][**363ಎ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮನ್ನಣೆಯು ನಿಂತುಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ರಾಜಧನಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು.–** ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ–

(ಎ) ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನೆಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರ, ಅಧಿಪತಿ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಅಂಥ ರಾಜನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಅಂಥ ರಾಜನೆಂದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ರಾಜನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು;

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 363ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (28.12.1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) on and from the commencement of the Constitution (Twenty- sixth Amendment) Act, 1971, privy purse is abolished and all rights, liabilities and obligations in respect of *privy purse* are extinguished and accordingly the Ruler or, as the case may be, the successor of such Ruler, referred to in clause (*a*) or any other person shall not be paid any sum as *privy purse*.]

364. Special provisions as to major ports and aerodromes.— (1) Notwithstanding anything in this Constitution, the President may by public notification direct that as from such date as may be specified in the notification—

(a) any law made by Parliament or by the Legislature of a State shall not apply to any major port or aerodrome or shall apply thereto subject to such exceptions or modifications as may be specified in the notification; or

(b) any existing law shall cease to have effect in any major port or aerodrome except as respects things done or omitted to be done before the said date, or shall in its application to such port or aerodrome have effect subject to such exceptions or modifications as may be specified in the notification.

(2) In this article—

(a) "major port" means a port declared to be a major port by or under any law made by Parliament or any existing law and includes all areas for the time being included within the limits of such port;

(b) "aerodrome" means aerodrome as defined for the purposes of the enactments relating to airways, aircraft and air navigation.

365. Effect of failure to comply with, or to give effect to, directions given by the Union.— Where any State has failed to comply with, or to give effect to, any directions given in the exercise of the executive power of the Union under any of the provisions of this Constitution, it shall be lawful for the President to hold that a situation has arisen in which the Government of the State cannot be carried on in accordance with the provisions of this Constitution.

366. Definitions.— In this Constitution, unless the context otherwise requires, the following expressions have the meanings hereby respectively assigned to them, that is to say—

(1) "agricultural income" means agricultural income as defined for the purposes of the enactments relating to Indian income-tax;

(ಬಿ) ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಮತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ರಾಜಧನವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಾಜಧನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು, ಹೊಣೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ರಾಜನಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ರಾಜನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಥವಾ ಯಾರೇ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ರಾಜಧನವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

364. ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರುಗಳ ಮತ್ತು ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ, ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ,–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರಿಗೆ ಅಥವಾ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಅಥವಾ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು, ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಸದರಿ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರತು, ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರಿನ ಅಥವಾ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಥ ಬಂದರಿಗೆ ಅಥವಾ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು

– ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

(2) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ,–

(ಎ) "ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರು" ಎಂದರೆ, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿರುವ ಬಂದರು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಬಂದರಿನ ಎಲ್ಲೆಗಳೊಳಗೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

(ಬಿ) "ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣ" ಎಂದರೆ, ವಾಯುಮಾರ್ಗಗಳು, ವಿಮಾನ ಮತ್ತು ವಿಮಾನ ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣವೆಂದು ಪರಿಭಾಷಿಸಿರುವ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣ.

365. ಒಕ್ಕೂಟವು ನೀಡಿದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ತಪ್ಪಿದುದರ ಪರಿಣಾಮ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದ ಮೇರೆಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ನೀಡಿದ ಯಾವುವೇ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಭಾವಿಸುವುದು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

366. ಪರಿಭಾಷೆಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪದಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವಂಥ ಅರ್ಥಗಳೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ; ಎಂದರೆ:–

(1) "ಕೃಷಿ ವರಮಾನ" ಎಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಿದ ಕೃಷಿ ವರಮಾನ;

(2) “an Anglo-Indian” means a person whose father or any of whose other male progenitors in the male line is or was of European descent but who is domiciled within the territory of India and is or was born within such territory of parents habitually resident therein and not established there for temporary purposes only;

(3) “article” means an article of this Constitution;

(4) “borrow” includes the raising of money by the grant of annuities, and “loan” shall be construed accordingly;

[1][(4A)***********]

(5) “clause” means a clause of the article in which the expression occurs;

(6) “corporation tax” means any tax on income, so far as that tax is payable by companies and is a tax in the case of which the following conditions are fulfilled:—

(a) that it is not chargeable in respect of agricultural income;

(b) that no deduction in respect of the tax paid by companies is, by any enactments which may apply to the tax, authorised to be made from dividends payable by the companies to individuals;

(c) that no provision exists for taking the tax so paid into account in computing for the purposes of Indian income-tax the total income of individuals receiving such dividends, or in computing the Indian income-tax payable by, or refundable to, such individuals;

(7) “corresponding Province”, “corresponding Indian State” or “corresponding State” means in cases of doubt such Province, Indian State or State as may be determined by the President to be the corresponding Province, the corresponding Indian State or the corresponding State, as the case may be, for the particular purpose in question;

---

[1] Cl. (4A) was ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 54 (w.e.f. 1-2-1977) and subsequently omitted by the Constitution (Forty-third Amendment) Act, 1977, s. 11 (w.e.f. 13-4-1978).

(2) "ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್" ಎಂದರೆ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಂದೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಪಿತೃಪರಂಪರೆಯ ಇತರ ಪೂರ್ವಜಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಯೂರೋಪೀಯ ಸಂತತಿಯವನಾಗಿರುವನೋ ಅಥವಾ ಆಗಿದ್ದನೋ ಮತ್ತು ಆ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಅಧಿವಾಸಿಯಾಗಿರುವನೋ ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೆಲೆಸಿರದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಂದ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಪಡೆದಿರುವನೋ ಅಥವಾ ಪಡೆದಿದ್ದನೋ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿ;

(3) "ಅನುಚ್ಛೇದ" ಎಂದರೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಅನುಚ್ಛೇದ;

(4) "ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ವರ್ಷಾಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಹಣ ಸಾಲ ಎತ್ತುವುದು ಸೇರಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು "ಸಾಲ" ಎಂಬುದನ್ನು ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು;

[1][(4ಎ) * * * * *]

(5) "ಖಂಡ" ಎಂದರೆ ಯಾವ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಆ ಪದವು ಬಂದಿದೆಯೋ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಖಂಡ;

(6) "ನಿಗಮ ತೆರಿಗೆ" ಎಂದರೆ ವರಮಾನದ ಮೇಲೆ ಕಂಪನಿಗಳು ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ತೆರಿಗೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ತೆರಿಗೆಯಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವರಮಾನದ ಮೇಲಣ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆ,–

(ಎ) ಅದನ್ನು ಕೃಷಿ ವರಮಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿರಬಾರದು;

(ಬಿ) ಕಂಪನಿಗಳು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ತೆರಿಗೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುವೇ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಗಳ ಮೂಲಕ, ಕಂಪನಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯಾವುದೇ ಲಾಭಾಂಶಗಳಿಂದ ಕಳೆಯುವುದನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿರಬಾರದು;

(ಸಿ) ಹಾಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಿದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು, ಅಂಥ ಲಾಭಾಂಶಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಒಟ್ಟು ವರಮಾನವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಾಗ ಅಥವಾ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಸಂದಾಯಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಮರುಪಾವತಿಸಬೇಕಾದ ಭಾರತೀಯ ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವಾಗ, ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಉಪಬಂಧವೂ ಇರಬಾರದು;

(7) "ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯ", "ಸಂವಾದಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ" ಅಥವಾ "ಸಂವಾದಿ ರಾಜ್ಯ" ಎಂದರೆ ಸಂದೇಹ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿತ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಸಂವಾದಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಸಂವಾದಿ ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 54ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (4ಎ) ಖಂಡವನ್ನು (1-2-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 11ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13-4-1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(8) “debt” includes any liability in respect of any obligation to repay capital sums by way of annuities and any liability under any guarantee, and “debt charges” shall be construed accordingly;

(9) “estate duty” means a duty to be assessed on or by reference to the principal value, ascertained in accordance with such rules as may be prescribed by or under laws made by Parliament or the Legislature of a State relating to the duty, of all property passing upon death or deemed, under the provisions of the said laws, so to pass;

(10) “existing law” means any law, Ordinance, order, bye-law, rule or regulation passed or made before the commencement of this Constitution by any Legislature, authority or person having power to make such a law, Ordinance, order, bye-law, rule or regulation;

(11) “Federal Court” means the Federal Court constituted under the Government of India Act, 1935;

(12) “goods” includes all materials, commodities, and articles;

[1][(12A) “goods and services tax” means any tax on supply of goods, or services or both except taxes on the supply of the alcoholic liquor for human consumption];

(13) “guarantee” includes any obligation undertaken before the commencement of this Constitution to make payments in the event of the profits of an undertaking falling short of a specified amount;

(14) “High Court” means any Court which is deemed for the purposes of this Constitution to be a High Court for any State and includes—

(a) any Court in the territory of India constituted or reconstituted under this Constitution as a High Court; and

(b) any other Court in the territory of India which may be declared by Parliament by law to be a High Court for all or any of the purposes of this Constitution;

(15) “Indian State” means any territory which the Government of the Dominion of India recognised as such a State;

[1] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 14(*i*) (w.e.f. 16-9-2016).

(8) "ಋಣ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಮೂಲಧನದ ಮೊತ್ತಗಳನ್ನು, ವರ್ಷಾಶನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮರು ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಬಾಧ್ಯತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ಖಾತರಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಯಾವುದೇ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು 'ಋಣಭಾರ'ಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು;

(9) "ಎಸ್ಟೇಟ್ ಸುಂಕ" ಎಂದರೆ ಆ ಸುಂಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ನಿಯಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಮರಣಾನಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಅಥವಾ ಆ ಕಾನೂನುಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಹಾಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಸ್ವತ್ತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೂಲ ಮೌಲ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುವ ಸುಂಕ;

(10) "ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನು" ಎಂದರೆ ಕಾನೂನು, ಅಧ್ಯಾದೇಶ, ಆದೇಶ, ಉಪವಿಧಿ, ನಿಯಮ ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದಂಥ ಅಥವಾ ರಚಿಸಿದಂಥ ಕಾನೂನು, ಅಧ್ಯಾದೇಶ, ಆದೇಶ, ಉಪವಿಧಿ, ನಿಯಮ ಅಥವಾ ವಿನಿಯಮ;

(11) "ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ" ಎಂದರೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1935ರ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯ;

(12) "ಸರಕುಗಳು" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ ಸರಕುಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ;

[1][(12ಎ) "ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆ" ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸೇವನೆಗಾಗಿ ಇರುವ ಮದ್ಯಸಾರಯುಕ್ತ ಮದ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ಸೇವೆಗಳ ಅಥವಾ ಅವೆರಡರ ಮೇಲಣ ತೆರಿಗೆಗಳು.]

(13) "ಖಾತರಿ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯಮದ ಲಾಭಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮೊತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಬಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

(14) "ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ" ಎಂದರೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ-

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಅಥವಾ ಪುನರ್ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಎಲ್ಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಬಹುದಾದ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು

- ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

(15) "ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ" ಎಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನವೆಂದು ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 14(i)ರ ಮೂಲಕ (16-9-2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(16) "Part" means a Part of this Constitution;

(17) "pension" means a pension, whether contributory or not, of any kind whatsoever payable to or in respect of any person, and includes retired pay so payable; a gratuity so payable and any sum or sums so payable by way of the return, with or without interest thereon or any other addition thereto, of subscriptions to a provident fund;

(18) "Proclamation of Emergency" means a Proclamation issued under clause (1) of article 352;

(19) "public notification" means a notification in the Gazette of India, or, as the case may be, the Official Gazette of a State;

(20) "railway" does not include—

(a) a tramway wholly within a municipal area; or

(b) any other line of communication wholly situate in one State and declared by Parliament by law not to be a railway;

[1][(21)***********]

[2][(22) "Ruler" means the Prince, Chief or other person who, at any time before the commencement of the Constitution (Twenty-sixth Amendment) Act, 1971, was recognised by the President as the Ruler of an Indian State or any person who, at any time before such commencement, was recognised by the President as the successor of such Ruler;]

(23) "Schedule" means a Schedule to this Constitution;

(24) "Scheduled Castes" means such castes, races or tribes or parts of or groups within such castes, races or tribes as are deemed under article 341 to be Scheduled Castes for the purposes of this Constitution;

(25) "Scheduled Tribes" means such tribes or tribal communities or parts of or groups within such tribes or tribal communities as are deemed under article 342 to be Scheduled Tribes for the purposes of this Constitution;

---

[1] Cl. (21) omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Constitution (Twenty-sixth Amendment) Act, 1971, s. 4 (w.e.f. 28-12-1971).

(16) "ಭಾಗ" ಎಂದರೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಭಾಗ;

(17) "ನಿವೃತ್ತಿವೇತನ" ಎಂದರೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ವಂತಿಕೆಯದ್ದಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲದಿರುವ, ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಸೇವಾ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನ, ಉಪದಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯ ನಿಧಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಂತಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿ ಸಹಿತ ಅಥವಾ ಬಡ್ಡಿ ರಹಿತ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸೇರ್ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ವಾಪಸಾತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯಾವುದೇ ಮೊತ್ತ ಅಥವಾ ಮೊತ್ತಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ;

(18) "ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆ" ಎಂದರೆ 352ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆ;

(19) "ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆ" ಎಂದರೆ ಭಾರತದ ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ ಅಧಿಸೂಚನೆ;

(20) "ರೈಲ್ವೆ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ,-

(ಎ) ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪೌರಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಇರುವ ಟ್ರಾಮ್‌ವೇ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ಇರುವ, ರೈಲ್ವೆ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂಚಾರ ಮಾರ್ಗವು

– ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ;

[1][(21)*********]

[2][(22) "ರಾಜ" ಎಂದರೆ ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಒಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನೆಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದ ರಾಜಕುಮಾರ, ಅಧಿಪತಿ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಅಂಥ ರಾಜನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿ;]

(23) "ಅನುಸೂಚಿ" ಎಂದರೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಅನುಸೂಚಿ;

(24) "ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು" ಎಂದರೆ, 341ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವಂಥ ಜಾತಿಗಳು, ಮೂಲವಂಶಗಳು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಜಾತಿ, ಮೂಲವಂಶ ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿನ ಭಾಗಗಳು ಅಥವಾ ಗುಂಪುಗಳು;

(25) "ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು" ಎಂದರೆ 342ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವಂಥ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಅಥವಾ ಅದರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಭಾಗಗಳು ಅಥವಾ ಗುಂಪುಗಳು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (21)ನೆಯ ಖಂಡವನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (28.12.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(26) "securities" includes stock;

[1]* * *

[2][(26A) "Services" means anything other than goods;

(26B) "State" with reference to articles 246A, 268, 269, 269A and article 279A includes a Union territory with Legislature];

[3][(26C) "socially and educationally backward classes" means such backward classes as are so deemed under article 342A for the purposes of the Central Government or the State or Union territory, as the case may be];

(27) "sub-clause" means a sub-clause of the clause in which the expression occurs;

(28) "taxation" includes the imposition of any tax or impost, whether general or local or special, and "tax" shall be construed accordingly;

(29) "tax on income" includes a tax in the nature of an excess profits tax;

[4][(29A) "tax on the sale or purchase of goods" includes—

(a) a tax on the transfer, otherwise than in pursuance of a contract, of property in any goods for cash, deferred payment or other valuable consideration;

(b) a tax on the transfer of property in goods (whether as goods or in some other form) involved in the execution of a works contract;

(c) a tax on the delivery of goods on hire-purchase or any system of payment by instalments;

(d) a tax on the transfer of the right to use any goods for any purpose (whether or not for a specified period) for cash, deferred payment or other valuable consideration;

---

[1] Cl. (26A) was ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 54 (w.e.f. 1-2-1977), and subsequently omitted by the Constitution (Forty-third Amendment) Act, 1977, s. 11 (w.e.f. 13-4-1978).

[2] Ins. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 14(*ii*) (w.e.f. 16-9-2016).

[3] Cl. (26C) was ins. by the Constitution (One Hundred and second Amendment) Act, 2018, s. 5 (w.e.f. 14-8-2018), and subsequently subs. by the Constitution (One Hundred and Fifth Amendment) Act, 2021, s. 4 (w.e.f. 15-9-2021).

[4] Cl. (29A) ins. by the Constitution (Forty-sixth Amendment) Act, 1982, s. 4 (w.e.f. 2-2-1983).

(26) "ಭದ್ರತೆಗಳು" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಟಾಕ್ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

[1][* * * * *]

[2][(26ಎ) "ಸೇವೆಗಳು" ಎಂದರೆ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾವುವಾದರೂ ಸೇವೆ;

(26ಬಿ) 246ಎ, 268, 269, 269ಎ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು 279ಎ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ "ರಾಜ್ಯ" ಪದದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಮಂಡಲ ಇರುವ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;]

[3][(26ಸಿ) "ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು" ಎಂದರೆ, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ 342ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾದಂಥ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು.]

(27) "ಉಪಖಂಡ" ಎಂದರೆ ಆ ಪದವು ಯಾವ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಖಂಡದ ಉಪಖಂಡ;

(28) "ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುವುದು" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವೋ, ಸ್ಥಳೀಯವೋ, ವಿಶೇಷವೋ ಆದ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸುಂಕ ವಿಧಿಸುವುದೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು;

(29) "ವರಮಾನದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ" ಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಲಾಭ ತೆರಿಗೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ತೆರಿಗೆಯೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

[4][(29ಎ) "ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ತೆರಿಗೆಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ,-

(ಎ) ನಗದು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಮುಂದೂಡಿದ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ಇತರ ಪ್ರತಿಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುವೇ ಸರಕುಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕರಾರಿಗನುಸಾರವಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ತೆರಿಗೆ;

(ಬಿ) ಕಾಮಗಾರಿ ಕರಾರಿನ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ (ಸರಕುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ) ಸರಕುಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ತೆರಿಗೆ;

(ಸಿ) ಕಂತು ಖರೀದಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಕಂತುಗಳ ಸಂದಾಯದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾಡಲಾಗುವ ಸರಕುಗಳ ವಶಾವಣೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ತೆರಿಗೆ;

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುವೇ ಸರಕುಗಳ ಬಳಕೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು (ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಗಾಗಿ ಇರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ) ನಗದು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಮುಂದೂಡಿದ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ಇತರ ಪ್ರತಿಫಲಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ತೆರಿಗೆ;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 54ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.2.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) (26ಎ) ಖಂಡವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977ರ 11ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (13.4.1978ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 14(ii)ರ ಮೂಲಕ (16.9.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಎರಡನೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2018ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 26(ಸಿ) ಖಂಡವನ್ನು (14.08.2018 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2021ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.09.2021 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (29ಎ) ಖಂಡವನ್ನು (2.2.1983 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(e) a tax on the supply of goods by any unincorporated association or body of persons to a member thereof for cash, deferred payment or other valuable consideration;

(f) a tax on the supply, by way of or as part of any service or in any other manner whatsoever, of goods, being food or any other article for human consumption or any drink (whether or not intoxicating), where such supply or service, is for cash, deferred payment or other valuable consideration,

and such transfer, delivery or supply of any goods shall be deemed to be a sale of those goods by the person making the transfer, delivery or supply and a purchase of those goods by the person to whom such transfer, delivery or supply is made;]

[1][(30) "Union territory" means any Union territory specified in the First Schedule and includes any other territory comprised within the territory of India but not specified in that Schedule.]

367. Interpretation.— (1) Unless the context otherwise requires, the General Clauses Act, 1897, shall, subject to any adaptations and modifications that may be made therein under article 372, apply for the interpretation of this Constitution as it applies for the interpretation of an Act of the Legislature of the Dominion of India.

(2) Any reference in this Constitution to Acts or laws of, or made by, Parliament, or to Acts or laws of, or made by, the Legislature of a State [2]***, shall be construed as including a reference to an Ordinance made by the President or, to an Ordinance made by a Governor [3]***, as the case may be.

(3) For the purposes of this Constitution "foreign State" means any State other than India:

Provided that, subject to the provisions of any law made by Parliament, the President may by order[4] declare any State not to be a foreign State for such purposes as may be specified in the order.

[5][(4) ********]

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. for cl. (30) (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[3] The words "or Rajpramukh" omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[4] *See* the Constitution (Declaration as to Foreign States) Order, 1950 (C.O. 2).

[5] Added by the Constitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 2019 (C.O. 272) (w.e.f. 5-8-2019), for the text of this C.O., s*ee* Appendix II.

(ಇ) ನಿಗಮಿತವಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಿಕಾಯವು ತನ್ನ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ನಗದು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಮುಂದೂಡಿದ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ಇತರ ಪ್ರತಿಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರಕುಗಳ ಸರಬರಾಜಿನ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ತೆರಿಗೆ;

(ಎಫ್) ಮಾನವನ ಆಹಾರವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅವನು ಬಳಸುವ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ (ಮತ್ತುಬರಿಸುವ ಅಥವಾ ಬರಿಸದಿರುವ) ಯಾವುದೇ ಪಾನೀಯವಾಗಿರುವ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸೇವೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸೇವೆಯ ಭಾಗವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವುದರ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುವ ತೆರಿಗೆ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಸೇವೆಯು ನಗದು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಮುಂದೂಡಿದ ಸಂದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ಇತರ ಪ್ರತಿಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರಬರಾಜು ಅಥವಾ ಸೇವೆಯಾಗಿರಬೇಕು

– ಮತ್ತು ಯಾವುವೇ ಸರಕುಗಳ ಅಂಥ ವರ್ಗಾವಣೆ, ವಶಾವಣೆ ಅಥವಾ ಸರಬರಾಜನ್ನು ಆ ವರ್ಗಾವಣೆ, ವಶಾವಣೆ ಅಥವಾ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ಸರಕುಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ, ವಶಾವಣೆ ಅಥವಾ ಸರಬರಾಜು ಪಡೆದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;]

[1][(30) "ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ" ಎಂದರೆ, ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಆದರೆ ಆ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.]

367. ಅರ್ಥವಿವರಣೆ.– (1) ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಖಂಡಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1897, 372ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಯಾವುವೇ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಒಂದು ಅಧಿನಿಯಮದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಅದು ರಚಿಸಿದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ [2]*** ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಥವಾ ಅದು ರಚಿಸಿದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [3]****** ಹೊರಡಿಸಿದ ಅಧ್ಯಾದೇಶದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ "ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯ" ಎಂದರೆ, ಭಾರತವಲ್ಲದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ:

ಪರಂತು, ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ[4] ಮೂಲಕ, ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

[5][(4) *********]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (30)ನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ವಿದೇಶೀ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಘೋಷಣೆ) ಆದೇಶ, 1950 (ಸಿ.ಓ. 2) ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ) ಆದೇಶ, 2019 (ಸಿ.ಎ 272)ರ ಮೂಲಕ (5.8.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ, ಈ ಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ ಸಿ.ಓ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ IIನ್ನು ನೋಡಿ.

PART XX

AMENDMENT OF THE CONSTITUTION

368. [1][**Power of Parliament to amend the Constitution and procedure therefor].—** [2][(1) Notwithstanding anything in this Constitution, Parliament may in exercise of its constituent power amend by way of addition, variation or repeal any provision of this Constitution in accordance with the procedure laid down in this article.]

[3][(2)] An amendment of this Constitution may be initiated only by the introduction of a Bill for the purpose in either House of Parliament, and when the Bill is passed in each House by a majority of the total membership of that House and by a majority of not less than two-thirds of the members of that House present and voting, [4][it shall be presented to the President who shall give his assent to the Bill and thereupon] the Constitution shall stand amended in accordance with the terms of the Bill:

Provided that if such amendment seeks to make any change in—

(a) article 54, article 55, article 73, [5][article 162, article 241 or article 279A]; or

(b) Chapter IV of Part V, Chapter V of Part VI, or Chapter I of Part XI; or

(c) any of the Lists in the Seventh Schedule; or

(d) the representation of States in Parliament; or

(e) the provisions of this article,

---

[1] Subs. by the Constitution (Twenty-fourth Amendment) Act, 1971, s. 3, for "Procedure for amendment of the Constitution" (w.e.f. 5-11-1971).

[2] Ins. by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 5-11-1971).

[3] Art. 368 re-numbered as cl. (2) thereof by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 5-11-1971)

[4] Subs. by s. 3, *ibid.,* (w.e.f. 5-11-1971).

[5] Subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 15, for the words and figures "article 162 or article 241" (w.e.f. 16-9-2016).

ಭಾಗ XX

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ

368. [1][**ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ**].– [2][(1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಸಂಸತ್ತು ತನ್ನ ಸಂವಿಧಾನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು, ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.]

[3][(2)] ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು, ಆ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದಲ್ಲಿ ಆ ಸದನದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಮತ್ತು ಆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತಕೊಡುವ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಆ ವಿಧೇಯಕವು ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಬಳಿಕ [4][ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಅದಕ್ಕೆ ಅವನು ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ] ಸಂವಿಧಾನವು ಆ ವಿಧೇಯಕದ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗನುಸಾರ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು–

(ಎ) 54ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ, 55ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ, 73ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ, [5][162ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ, 241ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ ಅಥವಾ 279ಎ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ]; ಅಥವಾ

(ಬಿ) Vನೆಯ ಭಾಗದ IVನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ, VIನೆಯ ಭಾಗದ Vನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಅಥವಾ XIನೆಯ ಭಾಗದ Iನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿನ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ; ಅಥವಾ

(ಡಿ) ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿರುವ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ; ಅಥವಾ

(ಇ) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (5.11.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.11.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಖಂಡಕ್ಕೆ (2) ಎಂದು (5.11.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್‌ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ, "ಅದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಆ ವಿಧೇಯಕಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಬಳಿಕ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (5.11.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

5 ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 15ರ ಮೂಲಕ "162ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದ ಅಥವಾ 241ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳ ಬದಲಿಗೆ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

the amendment shall also require to be ratified by the Legislatures of not less than one-half of the States [1]*** by resolutions to that effect passed by those Legislatures before the Bill making provision for such amendment is presented to the President for assent.

[2][(3) Nothing in article 13 shall apply to any amendment made under this article.]

[3][(4) No amendment of this Constitution (including the provisions of Part III) made or purporting to have been made under this article [whether before or after the commencement of section 55 of the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976] shall be called in question in any court on any ground.

(5) For the removal of doubts, it is hereby declared that there shall be no limitation whatever on the constituent power of Parliament to amend by way of addition, variation or repeal the provisions of this Constitution under this article.]

---

[1] The words and letters "specified in Part A and Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Ins. by the Constitution (Twenty-fourth Amendment) Act, 1971, s. 3 (w.e.f. 5-11-1971).

[3] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 55 (w.e.f. 3-1-1977). This section has been declared invalid by the Supreme Court in *Minerva Mills Ltd. and Others* Vs. *Union of India and Others* AIR 1980 SC 1789.

- ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವಿಧೇಯಕವನ್ನು ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ [1]**** ರಾಜ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಮೂಲಕ, ಆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಅನುಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[2][(3) 13ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[3][(4) ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 55ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತರುವಾಯವಾಗಲಿ] ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗುವ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು (IIIನೆಯ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಸಂದೇಹಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ, ಸೇರಿಸುವ, ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಸಂವಿಧಾನಾಧಿಕಾರವು ಯಾವುದೇ ಪರಿಮಿತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಮತ್ತು ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ"ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.11.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 55ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಅಸಿಂಧುವೆಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಿನರ್ವ ಮಿಲ್ಸ್ ಲಿ. ಮತ್ತು ಇತರರು–ವಿರುದ್ಧ–ಯೂನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರರು ಎಐಆರ್ 1980 ಎಸ್‌ಸಿ 1789 ರಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಿದೆ.

PART XXI

[1][TEMPORARY, TRANSITIONAL AND SPECIAL PROVISIONS]

369. Temporary power to Parliament to make laws with respect to certain matters in the State List as if they were matters in the Concurrent List.— Notwithstanding anything in this Constitution, Parliament shall, during a period of five years from the commencement of this Constitution, have power to make laws with respect to the following matters as if they were enumerated in the Concurrent List, namely:—

(a) trade and commerce within a State in, and the production, supply and distribution of, cotton and woollen textiles, raw cotton (including ginned cotton and unginned cotton or *kapas*), cotton seed, paper (including newsprint), food-stuffs (including edible oilseeds and oil), cattle fodder (including oil-cakes and other concentrates), coal (including coke and derivatives of coal), iron, steel and mica;

(b) offences against laws with respect to any of the matters mentioned in clause (*a*), jurisdiction and powers of all courts except the Supreme Court with respect to any of those matters, and fees in respect of any of those matters but not including fees taken in any court,

but any law made by Parliament, which Parliament would not but for the provisions of this article have been competent to make, shall, to the extent of the incompetency, cease to have effect on the expiration of the said period, except as respects things done or omitted to be done before the expiration thereof.

---

[1] Subs. by the Constitution (Thirteenth Amendment) Act, 1962, s. 2, for "TEMPORARY AND TRANSITIONAL PROVISIONS" (w.e.f. 1-12-1963).

ಭಾಗ XXI

[1][ತಾತ್ಕಾಲಿಕ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು]

369. ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವು ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಧಿಕಾರ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ, ಹತ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಉಣ್ಣೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಕಚ್ಚಾ ಹತ್ತಿ, (ಬೀಜ ತೆಗೆದ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಬೀಜ ತೆಗೆಯದಿರುವ ಹತ್ತಿ ಅಥವಾ ಕಪಾಸನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಹತ್ತಿಯ ಬೀಜ, ಕಾಗದ (ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯ ಮುದ್ರಣ ಕಾಗದವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು), ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು (ಖಾದ್ಯ ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಎಣ್ಣೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು), ದನಗಳ ಮೇವು (ಎಣ್ಣೆಯ ಹಿಂಡಿಗಳು, ಇತರ ಸಾರೀಕೃತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು), ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು (ಕೋಕ್ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಜನ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು), ಕಬ್ಬಿಣ, ಉಕ್ಕು ಮತ್ತು ಅಭ್ರಕಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ, ಉತ್ಪಾದನೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ;

(ಬಿ) (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಪರಾಧಗಳು, ಆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಹೊರತು ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾದರೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಫೀಜುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಫೀಜುಗಳು

ಆದರೆ, ಸಂಸತ್ತು ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಮವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಸದರಿ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ, ಹಾಗೆ ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊರತು ಹಾಗೆ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಅದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಉಪಬಂಧಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.12.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**370. Temporary provisions with respect to the State of Jammu and Kashmir.—** (1) Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) the provisions of article 238 shall not apply in relation to the State of Jammu and Kashmir;

(b) the power of Parliament to make laws for the said State shall be limited to—

(i) those matters in the Union List and the Concurrent List which, in consultation with the Government of the State, are declared by the President to correspond to matters specified in the Instrument of Accession governing the accession of the State to the Dominion of India as the matters with respect to which the Dominion Legislature may make laws for that State; and

---

** In exercise of the powers conferred by clause (3) of article 370 read with clause (1) of article 370 of the Constitution of India, the President, on the recommendation of Parliament, is pleased to declare that, as from the 6th August, 2019 all clauses of said article 370 shall cease to be operative except the following which shall read as under, namely:—

"370. All provisions of this Constitution, as amended from time to time, without any modifications or exceptions, shall apply to the State of Jammu and Kashmir notwithstanding anything contrary contained in article 152 or article 308 or any other article of this Constitution or any other provision of the Constitution of Jammu and Kashmir or any law, document, judgment, ordinance, order, by-law, rule, regulation, notification, custom or usage having the force of law in the territory of India, or any other instrument, treaty or agreement as envisaged under article 363 or otherwise.".

(See Appendix III) (C.O. 273).

[1] In exercise of the powers conferred by clause (3) of the Constitution of India, the President, on the recommendation of the Constituent Assembly of the State of Jammu and Kashmir, declared that, as from the 17th day of November, 1952, the said art. 370 shall be operative with the modification that for the *Explanation* in cl. (1) thereof, the following *Explanation* is substituted, namely:—

"*Explanation.*–For the purposes of this article, the Government of the State means the person for the time being recognised by the President on the recommendation of the Legislative Assembly of the State as the *Sadar-I-Riyasat of Jammu and Kashmir, acting on the advice of the Council of Ministers of the State for the time being in office.".

(C.O. 44, dated the 15th November, 1952).

*Now "Governor".

[1][370. ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

(ಎ) 238ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಸದರಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವು,–

(i) ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ನಿನ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದೋ ಆ ವಿಷಯಗಳು, ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಆ ರಾಜ್ಯವು ವಿಲೀನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವ ವಿಲೀನ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅಂಥ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

** ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 370ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಖಂಡ (1)ರೊಂದಿಗೆ ಓದಿಕೊಂಡ ಖಂಡ (3)ರ ಮೂಲಕ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ 6ನೇ ಆಗಸ್ಟ್, 2019ರಿಂದ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದ 370ರ ಎಲ್ಲಾ ಖಂಡಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯು ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವುದರ ಹೊರತು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"370. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂತೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಎಲ್ಲ ಉಪಬಂಧಗಳ ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳು ಅಥವಾ ವಿನಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ 152ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 308ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಉಪಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ದಸ್ತಾವೇಜು, ತೀರ್ಪು, ಅಧ್ಯಾದೇಶ, ಆದೇಶ, ಬೈಲಾ, ನಿಯಮ, ವಿನಿಯಮ, ಅಧಿಸೂಚನೆ, ರೂಢಿ ಅಥವಾ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನುಚ್ಛೇದ 363 ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಲಿಖಿತ, ಕೌಲ್ಲು ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವುಗಳು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು."

(ಪರಿಶಿಷ್ಟ III ಅನ್ನು ನೋಡಿ) (ಸಿ.ಓ.273)

1 ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ (3)ನೇ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ರಚನೆಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ 1952ರ ನವೆಂಬರ್ ಹದಿನೇಳನೆಯ ದಿನದಿಂದ ಸದರಿ ಅನುಚ್ಛೇದ 370ರ (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿನ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಘೋಷಿಸಿರುವರು. ವಿವರಣೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಮುಂದಿನದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ:–

"**ವಿವರಣೆ.**– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವೆಂದರೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ *ಸದರ್-ಏ-ರಿಯಾಸತ್ ಎಂದು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ".

(ಸಿ.ಓ.44 ದಿನಾಂಕ 15ನೇ ನವೆಂಬರ್ 1952).

*ಈಗ "ರಾಜ್ಯಪಾಲ".

(ii) such other matters in the said Lists as, with the concurrence of the Government of the State, the President may by order specify.

Explanation.— For the purposes of this article, the Government of the State means the person for the time being recognised by the President as the Maharaja of Jammu and Kashmir acting on the advice of the Council of Ministers for the time being in office under the Maharaja's Proclamation dated the fifth day of March, 1948;

(c) the provisions of article 1 and of this article shall apply in relation to that State;

(d) such of the other provisions of this Constitution shall apply in relation to that State subject to such exceptions and modifications as the President may by order* specify:

Provided that no such order which relates to the matters specified in the Instrument of Accession of the State referred to in paragraph (*i*) of sub-clause (*b*) shall be issued except in consultation with the Government of the State:

Provided further that no such order which relates to matters other than those referred to in the last preceding proviso shall be issued except with the concurrence of that Government.

(2) If the concurrence of the Government of the State referred to in paragraph (*ii*) of sub-clause (*b*) of clause (1) or in the second proviso to sub-clause (*d*) of that clause be given before the Constituent Assembly for the purpose of framing the Constitution of the State is convened, it shall be placed before such Assembly for such decision as it may take thereon.

(3) Notwithstanding anything in the foregoing provisions of this article, the President may, by public notification, declare that this article shall cease to be operative or shall be operative only with such exceptions and modifications and from such date as he may specify:

Provided that the recommendation of the [1][clause (2) of Legislative Assembly of the State] shall be necessary before the President issues such a notification.

---

* *See* Appendix II

[1] Subs. by C.O. 272, dated the 5-8-2019, s.2. for "Constituent Assembly of the State referred to in clause (2)" (w.e.f. 5-8-2019).

(ii) ಸದರಿ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿನ ಇತರ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಮತಿಯೊಡನೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದೋ ಅಂಥ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.- ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, "ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ" ಎಂದರೆ 1948ನೆಯ ಇಸವಿ ಮಾರ್ಚ್ 5ನೆಯ ದಿನಾಂಕದಂದು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಹಾರಾಜನು ಹೊರಡಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮಹಾರಾಜನೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿ;

(ಸಿ) 1ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮತ್ತು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಡಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು *ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಂಥ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದ (i)ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಲೀನ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನೂ ಆ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸದ ಹೊರತು ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಈ ಮೇಲಿನ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಆ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವ ಮುಂಚೆ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಬಿ) ಉಪಖಂಡದ (ii)ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ಖಂಡದ (ಡಿ) ಉಪಖಂಡದ ಎರಡನೆಯ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸಹಮತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಕೊಡುವುದಾದರೆ ಆ ಸಭೆಯು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂಥ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಆ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅಥವಾ ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೊಡನೆ ಮಾತ್ರವೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ (2)ನೆಯ ಖಂಡವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಂಥ ಅಧಿಸೂಚನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ [1][(2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ] ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

* ಪರಿಶಿಷ್ಟ II ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

[1] ಸಿ.ಒ 272ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "(2)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (5–8–2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**371. Special provision with respect to the States of** [2]*** **Maharashtra and Gujarat.—** [3][(1)**********]

(2) Notwithstanding anything in this Constitution, the President may by order made with respect to [4][the State of Maharashtra or Gujarat], provide for any special responsibility of the Governor for—

(a) the establishment of separate development boards for Vidarbha, Marathwada, [5][and the rest of Maharashtra or, as the case may be], Saurashtra, Kutch and the rest of Gujarat with the provision that a report on the working of each of these boards will be placed each year before the State Legislative Assembly;

(b) the equitable allocation of funds for developmental expenditure over the said areas, subject to the requirements of the State as a whole; and

(c) an equitable arrangement providing adequate facilities for technical education and vocational training, and adequate opportunities for employment in services under the control of the State Government, in respect of all the said areas, subject to the requirements of the State as a whole.]

[6][**371A. Special provision with respect to the State of Nagaland.—** (1) Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) no Act of Parliament in respect of—

(i) religious or social practices of the Nagas;

(ii) Naga customary law and procedure;

(iii) administration of civil and criminal justice involving decisions according to Naga customary law;

(iv) ownership and transfer of land and its resources,

shall apply to the State of Nagaland unless the Legislative Assembly of Nagaland by a resolution so decides;

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 22, for art. 371 (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "Andhra Pradesh", omitted by the Constitution (Thirty-second Amendment) Act, 1973, s. 2 (w.e.f. 1-7-1974).

[3] Cl. (1) omitted by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 1-7-1974).

[4] Subs. by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 85, for "the State of Bombay" (w.e.f. 1-5-1960).

[5] Subs. by s. 85, *ibid.,* for "the rest of Maharashtra" (w.e.f. 1-5-1960).

[6] Art. 371A ins. by the Constitution (Thirteenth Amendment) Act, 1962, s. 2 (w.e.f. 1-12-1963).

[1][371. [2] *** **ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.–** [3][(1)*******]

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು [4][ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಥವಾ ಗುಜರಾತ್] ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ವಿದರ್ಭ, ಮರಾಠವಾಡ [5][ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಉಳಿದ ಭಾಗ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ] ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಕಚ್ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿನ ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಂಡಳಿಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ವರದಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಇಡುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸದರಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.]

[6][**371ಎ. ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.–** (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು,–

(i) ನಾಗಾಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ,

(ii) ನಾಗಾಜನರ ರೂಢಿಜನ್ಯ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ,

(iii) ನಾಗಾಜನರ ರೂಢಿಜನ್ಯ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಿವಿಲ್ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತಕ್ಕೆ,

(iv) ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಒಡೆತನ ಮತ್ತು ವರ್ಗಾವಣೆಗೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ಹೊರತು ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 22ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-11-1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ", ಎಂಬ ಪದವನ್ನು (1-7-1974ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೆಯ ಖಂಡವನ್ನು (1-7-1974ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 85ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಬಾಂಬೆ ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-5-1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ 85ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ, "ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಉಳಿದ ಭಾಗ", ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-5-1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (1-12-1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) the Governor of Nagaland shall have special responsibility with respect to law and order in the State of Nagaland for so long as in his opinion internal disturbances occurring in the Naga Hills-Tuensang Area immediately before the formation of that State continue therein or in any part thereof and in the discharge of his functions in relation thereto the Governor shall, after consulting the Council of Ministers, exercise his individual judgment as to the action to be taken:

Provided that if any question arises whether any matter is or is not a matter as respects which the Governor is under this sub-clause required to act in the exercise of his individual judgment, the decision of the Governor in his discretion shall be final, and the validity of anything done by the Governor shall not be called in question on the ground that he ought or ought not to have acted in the exercise of his individual judgment:

Provided further that if the President on receipt of a report from the Governor or otherwise is satisfied that it is no longer necessary for the Governor to have special responsibility with respect to law and order in the State of Nagaland, he may by order direct that the Governor shall cease to have such responsibility with effect from such date as may be specified in the order;

(c) in making his recommendation with respect to any demand for a grant, the Governor of Nagaland shall ensure that any money provided by the Government of India out of the Consolidated Fund of India for any specific service or purpose is included in the demand for a grant relating to that service or purpose and not in any other demand;

(d) as from such date as the Governor of Nagaland may by public notification in this behalf specify, there shall be established a regional council for the Tuensang district consisting of thirty-five members and the Governor shall in his discretion make rules providing for—

(i) the composition of the regional council and the manner in which the members of the regional council shall be chosen:

Provided that the Deputy Commissioner of the Tuensang district shall be the Chairman *ex officio* of the regional council and the Vice- Chairman of the regional council shall be elected by the members thereof from amongst themselves;

(ii) the qualifications for being chosen as, and for being, members of the regional council;

(iii) the term of office of, and the salaries and allowances, if any, to be paid to members of, the regional council;

(ಬಿ) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ನಾಗಾಬೆಟ್ಟಗಳ ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಗಳು, ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವೇಚನೆಗನುಸಾರ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅಂಥ ವಿಷಯವಾಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಗನುಸಾರ ಕೈಗೊಂಡ ತೀರ್ಮಾನವು ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮದ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ಹಾಗೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇರಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾದರೆ, ಅವನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ, ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅಂಥ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹೊಂದಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಯಾವುದೇ ಅನುದಾನದ ಬೇಡಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಒದಗಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಹಣವು ಆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸೇವೆಗೆ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನುದಾನದ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾವುದೇ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು;

(ಡಿ) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ, ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಮೂವತ್ತೈದು ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು,-

(i) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯ:

ಪರಂತು, ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮೀಷನರನು ಆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಅದರ ಸದಸ್ಯರೊಳಗಿಂದ ಚುನಾಯಿತನಾಗತಕ್ಕದ್ದು;

(ii) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆಗಳ;

(iii) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಪದಾವಧಿ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಂದಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅಂಥ ವೇತನಗಳ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳ;

(iv) the procedure and conduct of business of the regional council;

(v) the appointment of officers and staff of the regional council and their conditions of services; and

(vi) any other matter in respect of which it is necessary to make rules for the constitution and proper functioning of the regional council.

(2) Notwithstanding anything in this Constitution, for a period of ten years from the date of the formation of the State of Nagaland or for such further period as the Governor may, on the recommendation of the regional council, by public notification specify in this behalf,—

(a) the administration of the Tuensang district shall be carried on by the Governor;

(b) where any money is provided by the Government of India to the Government of Nagaland to meet the requirements of the State of Nagaland as a whole, the Governor shall in his discretion arrange for an equitable allocation of that money between the Tuensang district and the rest of the State;

(c) no Act of the Legislature of Nagaland shall apply to Tuensang district unless the Governor, on the recommendation of the regional council, by public notification so directs and the Governor in giving such direction with respect to any such Act may direct that the Act shall in its application to the Tuensang district or any part thereof have effect subject to such exceptions or modifications as the Governor may specify on the recommendation of the regional council:

Provided that any direction given under this sub-clause may be given so as to have retrospective effect;

(d) the Governor may make regulations for the peace, progress and good government of the Tuensang district and any regulations so made may repeal or amend with retrospective effect, if necessary, any Act of Parliament or any other law which is for the time being applicable to that district;

(e) (*i*) one of the members representing the Tuensang district in the Legislative Assembly of Nagaland shall be appointed Minister for Tuensang affairs by the Governor on the advice of the Chief Minister and the Chief Minister in tendering his advice shall act on the recommendation of the majority of the members as aforesaid[1];

---

[1] Paragraph 2 of the Constitution (Removal of Difficulties) Order No. X provides (w.e.f. 1-12-1963) that article 371A of the Constitution of India shall have effect as if the following proviso were added to paragraph (i) of sub-clause (e) of clause (2) thereof, namely:—

"Provided that the Governor may, on the advice of the Chief Minister, appoint any person as Minister for Tuensang affairs to act as such until such time as persons are chosen in accordance with law to fill the seats allocated to the Tuensang district, in the Legislative Assembly of Nagaland."

(iv) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ;

(v) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕದ ಮತ್ತು ಅವರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ; ಮತ್ತು

(vi) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಮರ್ಪಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯದ

– ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಲು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ, ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ,–

(ಎ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಇಡೀ ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಹಣವನ್ನು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಉಳಿದ ಭಾಗದ ನಡುವೆ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಹೊರತು, ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಹಾಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ, ಆ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಈ ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕೊಡಬಹುದು;

(ಡಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಂತಿ, ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುವೇ ವಿನಿಯಮಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ, ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ನಿರಸನಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು;

(ಇ) (i) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್‌ನ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸದಸ್ಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು[1];

---

[1] ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪರಂತುಕವನ್ನು 371ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೇಯ ಖಂಡದ (ಇ) ಉಪಖಂಡದ (i)ನೇಯ ಪ್ಯಾರಾಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ 371ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವು (1-12-1963ರಿಂದ) ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಸಂವಿಧಾನದ (ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ) X ನೇಯ ಆದೇಶದ 2ನೇಯ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ; ಎಂದರೆ:-

"ಪರಂತು, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡಲು ಕಾನೂನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಸಮಯದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು."

(*ii*) the Minister for Tuensang affairs shall deal with, and have direct access to the Governor on, all matters relating to the Tuensang district but he shall keep the Chief Minister informed about the same;

(f) notwithstanding anything in the foregoing provisions of this clause, the final decision on all matters relating to the Tuensang district shall be made by the Governor in his discretion;

(g) in articles 54 and 55 and clause (4) of article 80, references to the elected members of the Legislative Assembly of a State or to each such member shall include references to the members or member of the Legislative Assembly of Nagaland elected by the regional council established under this article;

(h) in article 170—

(i) clause (1) shall, in relation to the Legislative Assembly of Nagaland, have effect as if for the word "sixty", the word "forty- six" had been substituted;

(ii) in the said clause, the reference to direct election from territorial constituencies in the State shall include election by the members of the regional council established under this article;

(iii) in clauses (2) and (3), references to territorial constituencies shall mean references to territorial constituencies in the Kohima and Mokokchung districts.

(3) If any difficulty arises in giving effect to any of the foregoing provisions of this article, the President may by order do anything (including any adaptation or modification of any other article) which appears to him to be necessary for the purpose of removing that difficulty:

Provided that no such order shall be made after the expiration of three years from the date of the formation of the State of Nagaland.

Explanation.— In this article, the Kohima, Mokokchung and Tuensang districts shall have the same meanings as in the State of Nagaland Act, 1962.]

[1][**371B. Special provision with respect to the State of Assam.—** Notwithstanding anything in this Constitution, the President may, by order made with respect to the State of Assam, provide for the constitution and functions of a committee of the Legislative Assembly of the State consisting of members of that Assembly elected from the tribal areas specified in [2][Part I] of the table appended to paragraph 20 of the Sixth Schedule and such number of other members of that Assembly as may be specified in the order and for the modifications to be made in the rules of procedure of that Assembly for the constitution and proper functioning of such committee.]

[1] Ins. by the Constitution (Twenty-second Amendment) Act, 1969, s. 4 (w.e.f. 25-9-1969).

[2] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71, for "Part A" (w.e.f. 21-1-1972).

(ii) ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಂತ್ರಿಯು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅವನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಆ ಮಂತ್ರಿಯು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಎಫ್) ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು;

(ಜಿ) 54ನೆಯ ಮತ್ತು 55ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ 80ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (4) ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರತಿ ಸದಸ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದಂಥ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೂಲಕ ಚುನಾಯಿತರಾದ ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯನ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಎಚ್) 170ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ,-

(i) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, (1)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವ "ಅರವತ್ತು" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ "ನಲ್ವತ್ತಾರಕ್ಕಿಂತ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆ ಖಂಡವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ii) ಸದರಿ ಖಂಡದಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೇರ ಚುನಾವಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಉಲ್ಲೇಖವು, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು;

(iii) (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗೆ ಕೊಹಿಮಾ ಮತ್ತು ಮೊಕೊಕ್‌ಚುಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೆಂದು ಅರ್ಥ.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ (ಇತರ ಯಾವುದೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಳವಡಿಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತನಗೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು:

ಪರಂತು, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ರಚನೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಅನಂತರ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ.- ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಕೊಹಿಮಾ, ಮೊಕೊಕ್‌ಚುಂಗ್ ಮತ್ತು ತ್ಯೂನ್‌ಸಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ, 1962ನೆಯ ಇಸವಿಯ ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿರತಕ್ಕಂಥ ಅರ್ಥಗಳೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][**371ಬಿ. ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.**- ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಆರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ 20ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾಗೆ ಅನುಬಂಧಿಸಿದ ಕೋಷ್ಟಕದ [2][1ನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ] ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ, ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಆ ಸಭೆಯ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸಮರ್ಪಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಆ ಸಭೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25.9.1969 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಎ ಭಾಗಕ್ಕೆ" ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**371C. Special provision with respect to the State of Manipur.—** (1) Notwithstanding anything in this Constitution, the President may, by order made with respect to the State of Manipur, provide for the constitution and functions of a committee of the Legislative Assembly of the State consisting of members of that Assembly elected from the Hill Areas of that State, for the modifications to be made in the rules of business of the Government and in the rules of procedure of the Legislative Assembly of the State and for any special responsibility of the Governor in order to secure the proper functioning of such committee.

(3) The Governor shall annually, or whenever so required by the President, make a report to the President regarding the administration of the Hill Areas in the State of Manipur and the executive power of the Union shall extend to the giving of directions to the State as to the administration of the said areas.

Explanation.— In this article, the expression "Hill Areas" means such areas as the President may, by order, declare to be Hill areas.]

[2][**371D. Special provisions with respect to [3][the State of Andhra Pradesh or the State of Telangana].—** [4][(1) The President may by order made with respect to the State of Andhra Pradesh or the State of Telangana, provide, having regard to the requirement of each State, for equitable opportunities and facilities for the people belonging to different parts of such State, in the matter of public employment and in the matter of education, and different provisions may be made for various parts of the States.]

---

[1] Art 371C ins. by the Constitution (Twenty-seventh Amendment) Act, 1971, s. 5 (w.e.f. 15-2-1972).

[2] Art 371D and Art 371E ins. by the Constitution (Thirty-second Amendment) Act, 1973, s. 3 (w.e.f. 1-7-1974).

[3] Subs. by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014, (6 of 2014), s. 97, for "the State of Andhra Pradesh" (w.e.f. 2-6-2014).

[4] Subs. by s. 97, *ibid*, for cl. (1) (w.e.f. 2-6-2014).

[1][371ಸಿ. **ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.**– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಆ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಮಿತಿಯು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ, ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು" ಎಂದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳು.]

[2][371ಡಿ. [3][**ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ] ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.**– [4][(1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜನರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾದ ಅವಕಾಶಗಳು ಹಾಗೂ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಭಿನ್ನ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಸಿ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (15-2-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಡಿ ಅನುಚ್ಛೇದ ಮತ್ತು 371ಇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು (1-7-1974ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014 (2014ರ 6)ರ 97ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2–6–2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 97ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು (2–6–2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) An order made under clause (1) may, in particular,—

(a) require the State Government to organise any class or classes of posts in a civil service of, or any class or classes of civil posts under, the State into different local cadres for different parts of the State and allot in accordance with such principles and procedure as may be specified in the order the persons holding such posts to the local cadres so organised;

(b) specify any part or parts of the State which shall be regarded as the local area—

(i) for direct recruitment to posts in any local cadre (whether organised in pursuance of an order under this article or constituted otherwise) under the State Government;

(ii) for direct recruitment to posts in any cadre under any local authority within the State; and

(iii) for the purposes of admission to any University within the State or to any other educational institution which is subject to the control of the State Government;

(c) specify the extent to which, the manner in which and the conditions subject to which, preference or reservation shall be given or made—

(i) in the matter of direct recruitment to posts in any such cadre referred to in sub-clause (*b*) as may be specified in this behalf in the order;

(ii) in the matter of admission to any such University or other educational institution referred to in sub-clause (*b*) as may be specified in this behalf in the order,

to or in favour of candidates who have resided or studied for any period specified in the order in the local area in respect of such cadre, University or other educational institution, as the case may be.

(3) The President may, by order, provide for the constitution of an Administrative Tribunal for [1][the State of Andhra Pradesh and for the State of Telangana] to exercise such jurisdiction, powers and authority [including any jurisdiction, power and authority which immediately before the commencement of the Constitution (Thirty-second Amendment) Act, 1973, was exercisable by any court (other than the Supreme Court) or by any tribunal or other authority] as may be specified in the order with respect to the following matters, namely:—

---

[1] Subs. by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014, (6 of 2014), s. 97, for "the State of Andhra Pradesh" (w.e.f. 2-6-2014).

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ,-

(ಎ) ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೇಡರ್‌ಗಳೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಅಂಥ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ಹಾಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೇಡರ್‌ಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) (i) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ (ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಆದೇಶದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ರಚಿಸಿದ) ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೇಡರ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇರ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ;

(ii) ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕೇಡರ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇರ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ; ಮತ್ತು

(iii) ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ

- ಆ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸತಕ್ಕದ್ದೋ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) (i) (ಬಿ)ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂಥ ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ಕೇಡರಿನಲ್ಲಿನ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇರ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ;

(ii) (ಬಿ)ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದು, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಕೊಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ,

– ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ಕೇಡರ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಆ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿರುವ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರ ಪರವಾಗಿ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಮೀಸಲಾತಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ, ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ [(ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು] ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ [1][ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ] ಒಂದು ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು, ಎಂದರೆ:–

[1] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014 (2014ರ 6)ರ 97ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2-6-2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(a) appointment, allotment or promotion to such class or classes of posts in any civil service of the State, or to such class or classes of civil posts under the State, or to such class or classes of posts under the control of any local authority within the State, as may be specified in the order;

(b) seniority of persons appointed, allotted or promoted to such class or classes of posts in any civil service of the State, or to such class or classes of civil posts under the State, or to such class or classes of posts under the control of any local authority within the State, as may be specified in the order;

(c) such other conditions of service of persons appointed, allotted or promoted to such class or classes of posts in any civil service of the State or to such class or classes of civil posts under the State or to such class or classes of posts under the control of any local authority within the State, as may be specified in the order.

(4) An order made under clause (3) may—

(a) authorise the Administrative Tribunal to receive representations for the redress of grievances relating to any matter within its jurisdiction as the President may specify in the order and to make such orders thereon as the Administrative Tribunal deems fit;

(b) contain such provisions with respect to the powers and authorities and procedure of the Administrative Tribunal (including provisions with respect to the powers of the Administrative Tribunal to punish for contempt of itself) as the President may deem necessary;

(c) provide for the transfer to the Administrative Tribunal of such classes of proceedings, being proceedings relating to matters within its jurisdiction and pending before any court (other than the Supreme Court) or tribunal or other authority immediately before the commencement of such order, as may be specified in the order;

(d) contain such supplemental, incidental and consequential provisions (including provisions as to fees and as to limitation, evidence or for the application of any law for the time being in force subject to any exceptions or modifications) as the President may deem necessary.

(ಎ) ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ, ಹಂಚಿಕೆ ಅಥವಾ ಬಡ್ತಿ;

(ಬಿ) ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ, ಹಂಚಲಾದ ಅಥವಾ ಬಡ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸೇವಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠತೆ;

(ಸಿ) ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಿವಿಲ್ ಸೇವೆಯ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಸಿವಿಲ್ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವುವೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ವರ್ಗಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ, ಹಂಚಲಾದ ಅಥವಾ ಬಡ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಇತರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು.

(4) (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವು,–

(ಎ) ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮನವಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) (ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ನಿಂದನೆಗಾಗಿ ದಂಡಿಸುವ ಆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು;

(ಸಿ) ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಆದೇಶದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ (ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವರ್ಗಗಳ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಡಿ) (ಫೀಜುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಪರಿಮಿತಿಗೆ, ಸಾಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪೂರಕ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

*(5) The Order of the Administrative Tribunal finally disposing of any case shall become effective upon its confirmation by the State Government or on the expiry of three months from the date on which the order is made, whichever is earlier:

Provided that the State Government may, by special order made in writing and for reasons to be specified therein, modify or annul any order of the Administrative Tribunal before it becomes effective and in such a case, the order of the Administrative Tribunal shall have effect only in such modified form or be of no effect, as the case may be.

(6) Every special order made by the State Government under the proviso to clause (5) shall be laid, as soon as may be after it is made, before both Houses of the State Legislature.

(7) The High Court for the State shall not have any powers of superintendence over the Administrative Tribunal and no court (other than the Supreme Court) or tribunal shall exercise any jurisdiction, power or authority in respect of any matter subject to the jurisdiction, power or authority of, or in relation to, the Administrative Tribunal.

(8) If the President is satisfied that the continued existence of the Administrative Tribunal is not necessary, the President may by order abolish the Administrative Tribunal and make such provisions in such order as he may deem fit for the transfer and disposal of cases pending before the Tribunal immediately before such abolition.

(9) Notwithstanding any judgment, decree or order of any court, tribunal or other authority,—

(a) no appointment, posting, promotion or transfer of any person—

(i) made before the 1st day of November, 1956, to any post under the Government of, or any local authority within, the State of Hyderabad as it existed before that date; or

(ii) made before the commencement of the Constitution (Thirty-second Amendment) Act, 1973, to any post under the Government of, or any local or other authority within, the State of Andhra Pradesh; and

(b) no action taken or thing done by or before any person referred to in sub-clause (*a*),

shall be deemed to be illegal or void or ever to have become illegal or void merely on the ground that the appointment, posting, promotion or transfer of such person was not made in accordance with any law, then in force, providing for any requirement as to residence within the State of Hyderabad or, as the case may be, within any part of the State of Andhra Pradesh, in respect of such appointment, posting, promotion or transfer.

* *In P. Sambamurthy and Others Vs. State of Andhra Pradesh and Others* (1987) 1 S.C.C. 362, the Supreme Court declared cl. (5) of art. 371D along with the proviso to be unconstitutional and vo*id.*

*[(5) ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವಿಲೆ ಮಾಡುವ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಆದೇಶವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಅದನ್ನು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ-ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ, ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ವಿಶೇಷ ಲಿಖಿತ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಆ ಆದೇಶವು ಮಾರ್ಪಾಟಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(6) (5)ನೆಯ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಶೇಷ ಆದೇಶವನ್ನು, ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

(7) ಆ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ, ಆ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಮೇಲೆ ಯಾವುವೇ ಅಧೀಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಗಳು ಇರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು (ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು, ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ಆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(8) ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾದರೆ, ಅವನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಆ ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಮತ್ತು ವಿಲೇವಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು.

(9) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಆದೇಶವು ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) (i) 1956ನೆಯ ಇಸವಿಯ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ಆ ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ; ಅಥವಾ

(ii) ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ಮಾಡಿದ

– ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನೇಮಕ, ಸ್ಥಳ ನಿಯುಕ್ತಿ, ಬಡ್ತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಯು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) (ಎ)ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅವನ ಮುಂದೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವು

– ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನೇಮಕ, ಸ್ಥಳ ನಿಯುಕ್ತಿ, ಬಡ್ತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು, ಅಂಥ ನೇಮಕ, ಸ್ಥಳನಿಯುಕ್ತಿ, ಬಡ್ತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವು ಕಾನೂನು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿವೆ ಅಥವಾ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿವೆ ಅಥವಾ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿದ್ದವು ಅಥವಾ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

* ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪಿ. ಸಾಂಬಾಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ವಿರುದ್ಧ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರರು (1987) 1 ಎಸ್‌ಸಿಸಿ, 362 ರಲ್ಲಿ 371ಡಿ ಅನುಚ್ಛೇದದ (5)ನೇ ಖಂಡವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಅಸಂವಿಧಾನಿಕ ಮತ್ತು ಅನೂರ್ಜಿತವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದೆ.

(10) The provisions of this article and of any order made by the President thereunder shall have effect notwithstanding anything in any other provision of this Constitution or in any other law for the time being in force.

371E. Establishment of Central University in Andhra Pradesh.— Parliament may by law provide for the establishment of a University in the State of Andhra Pradesh.]

[1][**371F. Special provisions with respect to the State of Sikkim.—** Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) the Legislative Assembly of the State of Sikkim shall consist of not less than thirty members;

(b) as from the date of commencement of the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975 (hereafter in this article referred to as the appointed day)—

(i) the Assembly for Sikkim formed as a result of the elections held in Sikkim in April, 1974 with thirty-two members elected in the said elections (hereinafter referred to as the sitting members) shall be deemed to be the Legislative Assembly of the State of Sikkim duly constituted under this Constitution;

(ii)the sitting members shall be deemed to be the members of the Legislative Assembly of the State of Sikkim duly elected under this Constitution; and

(iii) the said Legislative Assembly of the State of Sikkim shall exercise the powers and perform the functions of the Legislative Assembly of a State under this Constitution;

[1] Art 371F ins. by the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, s. 3 (w.e.f. 26-4-1975).

(10) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಆದೇಶವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

371ಇ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ.– ಸಂಸತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು.]

[1][**371ಎಫ್. ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.–** ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

(ಎ) ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಮೂವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ (ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ),–

(i) ಸಿಕ್ಕಿಂನಲ್ಲಿ 1974ನೆಯ ಇಸವಿ ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಸದರಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸದಸ್ಯರಿಂದ (ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇವರನ್ನು ಹಾಲಿ ಸದಸ್ಯರೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ರಚಿತವಾದ ಸಿಕ್ಕಿಂ ಸಭೆಯನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ii) ಹಾಲಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು

(iii) ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ಸದರಿ ವಿಧಾನಸಭೆಯು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಎಫ್ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (26-4-1975ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(c) in the case of the Assembly deemed to be the Legislative Assembly of the State of Sikkim under clause (*b*), the references to the period of [1][five years], in clause (1) of article 172 shall be construed as references to a period of [2][four years] and the said period of [2][four years] shall be deemed to commence from the appointed day;

(d) until other provisions are made by Parliament by law, there shall be allotted to the State of Sikkim one seat in the House of the People and the State of Sikkim shall form one parliamentary constituency to be called the parliamentary constituency for Sikkim;

(e) the representative of the State of Sikkim in the House of the People in existence on the appointed day shall be elected by the members of the Legislative Assembly of the State of Sikkim;

(f) Parliament may, for the purpose of protecting the rights and interests of the different sections of the population of Sikkim make provision for the number of seats in the Legislative Assembly of the State of Sikkim which may be filled by candidates belonging to such sections and for the delimitation of the assembly constituencies from which candidates belonging to such sections alone may stand for election to the Legislative Assembly of the State of Sikkim;

(g) the Governor of Sikkim shall have special responsibility for peace and for an equitable arrangement for ensuring the social and economic advancement of different sections of the population of Sikkim and in the discharge of his special responsibility under this clause, the Governor of Sikkim shall, subject to such directions as the President may, from time to time, deem fit to issue, act in his discretion;

(h) all property and assets (whether within or outside the territories comprised in the State of Sikkim) which immediately before the appointed day were vested in the Government of Sikkim or in any other authority or in any person for the purposes of the Government of Sikkim shall, as from the appointed day, vest in the Government of the State of Sikkim;

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 56, for "five years" (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 43, for "six years" (w.e.f. 6-9-1979).

[2] Subs. by s. 56, *ibid.*, for "four years" (w.e.f. 3-1-1977) and further subs. by s. 43, *ibid.*, for "five years", respectively (w.e.f. 6-9-1979).

(ಸಿ) (ಬಿ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, 172ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವ [1][ಐದು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗೆ [2][ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸದರಿ [2][ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಡಿ) ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರೆಗೆ, ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹಂಚತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಸಂಸದೀಯ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಒಂದು ಸಂಸದೀಯ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಇ) ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಎಫ್) ಸಂಸತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಜನತೆಯ ನಾನಾ ಪಂಗಡಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಬಹುದಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲಬಹುದಾದಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು;

(ಜಿ) ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಶಾಂತಿಪಾಲನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಜನತೆಯ ನಾನಾ ಪಂಗಡಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸುನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗಿನ ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹೊರಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ನಿರ್ದೇಶನಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಗನುಸಾರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಹೆಚ್) ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಿಕ್ಕಿಂ ಸರ್ಕಾರದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿದ್ದ (ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಒಳಗೆ ಅಥವಾ ಹೊರಗೆ ಇರುವಂಥ) ಎಲ್ಲ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳು, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 56ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಐದು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಆರು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (3-1-1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 43ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆರು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (6-9-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 56ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಐದು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 43ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಐದು ವರ್ಷಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (6-9-1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(i) the High Court functioning as such immediately before the appointed day in the territories comprised in the State of Sikkim shall, on and from the appointed day, be deemed to be the High Court for the State of Sikkim;

(j) all courts of civil, criminal and revenue jurisdiction, all authorities and all officers, judicial, executive and ministerial, throughout the territory of the State of Sikkim shall continue on and from the appointed day to exercise their respective functions subject to the provisions of this Constitution;

(k) all laws in force immediately before the appointed day in the territories comprised in the State of Sikkim or any part thereof shall continue to be in force therein until amended or repealed by a competent Legislature or other competent authority;

(l) for the purpose of facilitating the application of any such law as is referred to in clause (*k*) in relation to the administration of the State of Sikkim and for the purpose of bringing the provisions of any such law into accord with the provisions of this Constitution, the President may, within two years from the appointed day, by order, make such adaptations and modifications of the law, whether by way of repeal or amendment, as may be necessary or expedient, and thereupon, every such law shall have effect subject to the adaptations and modifications so made, and any such adaptation or modification shall not be questioned in any court of law;

(m) neither the Supreme Court nor any other court shall have jurisdiction in respect of any dispute or other matter arising out of any treaty, agreement, engagement or other similar instrument relating to Sikkim which was entered into or executed before the appointed day and to which the Government of India or any of its predecessor Governments was a party, but nothing in this clause shall be construed to derogate from the provisions of article 143;

(n) the President may, by public notification, extend with such restrictions or modifications as he thinks fit to the State of Sikkim any enactment which is in force in a State in India at the date of the notification;

(o) if any difficulty arises in giving effect to any of the foregoing provisions of this article, the President may, by order*, do anything (including any adaptation or modification of any other article) which appears to him to be necessary for the purpose of removing that difficulty:

---

* *See* the Constitution (Removal of Difficulties) Order No. XI (C.O. 99).

(ಐ) ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಂದು ಮತ್ತು ಆ ದಿನದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಜೆ) ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಾದ್ಯಂತ ಇರುವ ಸಿವಿಲ್, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಕ ವರ್ಗದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಂದು ಮತ್ತು ಆ ದಿನದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು;

(ಕೆ) ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಕಾನೂನುಗಳು ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು;

(ಎಲ್) ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ (ಕೆ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ವಿಹಿತವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಿರಸನ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾನೂನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಎಮ್) ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಸಿಕ್ಕಿಂಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿದ್ದ, ಯಾವುದೇ ಕೌಲು, ಒಪ್ಪಂದ, ವಚನಬಂಧ ಅಥವಾ ಅಂಥದೇ ಇತರ ಲಿಖಿತದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದದ ಅಥವಾ ವಿಷಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಲೀ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ 143ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುವುದೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಎನ್) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ದಿನಾಂಕದಂದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಯನ್ನು, ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಯೋಚಿಸುವಂಥ ನಿರ್ಬಂಧಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು;

(ಓ) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಈ ಹಿಂದಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ತನಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ತೋರುವಂಥ (ಯಾವುದೇ ಇತರ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಳವಡಿಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು), *ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು:

* ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂದರೆಗಳ ನಿವಾರಣೆ) ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ XI (ಸಿ.ಒ.99) ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

Provided that no such order shall be made after the expiry of two years from the appointed day;

(p) all things done and all actions taken in or in relation to the State of Sikkim or the territories comprised therein during the period commencing on the appointed day and ending immediately before the date on which the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, receives the assent of the President shall, in so far as they are in conformity with the provisions of this Constitution as amended by the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, be deemed for all purposes to have been validly done or taken under this Constitution as so amended.]

[1][**371G. Special provision with respect to the State of Mizoram.—** Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) no Act of Parliament in respect of—

(i) religious or social practices of the Mizos;

(ii) Mizo customary law and procedure;

(iii) administration of civil and criminal justice involving decisions according to Mizo customary law;

(iv) ownership and transfer of land;

shall apply to the State of Mizoram unless the Legislative Assembly of the State of Mizoram by a resolution so decides:

Provided that nothing in this clause shall apply to any Central Act in force in the Union territory of Mizoram immediately before the commencement of the Constitution (Fifty-third Amendment) Act, 1986;

(b) the Legislative Assembly of the State of Mizoram shall consist of not less than forty members.]

[2][**371H. Special provision with respect to the State of Arunachal Pradesh.—** Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) the Governor of Arunachal Pradesh shall have special responsibility with respect to law and order in the State of Arunachal Pradesh and in the discharge of his functions in relation thereto, the Governor shall, after consulting the Council of Ministers, exercise his individual judgment as to the action to be taken:

---

[1] Art. 371G ins. by the Constitution (Fifty-third Amendment) Act, 1986.s. 2 (w.e.f. 20-2-1987).

[2] Art. 371H ins. by the Constitution (Fifty-fifth Amendment) Act, 1986, s. 2 (w.e.f. 20-2-1987).

ಪರಂತು, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಪಿ) ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮತಿಯು ದೊರೆಯುವ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು, ಅವು ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಹಾಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಕಾನೂನು ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಮಗಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][**371ಜಿ. ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.**– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು,–

(i) ಮಿಜೋ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ;

(ii) ಮಿಜೋ ರೂಢಿಜನ್ಯ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ;

(iii) ಮಿಜೋ ರೂಢಿಜನ್ಯ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತಕ್ಕೆ;

(iv) ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನ ಮತ್ತು ವರ್ಗಾವಣೆಗೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು, ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ಹೊರತು ಹಾಗೆ ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅದು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಪರಂತು, ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ನಲವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][**371ಎಚ್. ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.**– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

(ಎ) ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಜಿ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೈದನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಹೆಚ್ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (20.2.1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that if any question arises whether any matter is or is not a matter as respects which the Governor is under this clause required to act in the exercise of his individual judgment, the decision of the Governor in his discretion shall be final, and the validity of anything done by the Governor shall not be called in question on the ground that he ought or ought not to have acted in the exercise of his individual judgment:

Provided further that if the President on receipt of a report from the Governor or otherwise is satisfied that it is no longer necessary for the Governor to have special responsibility with respect to law and order in the State of Arunachal Pradesh, he may by order direct that the Governor shall cease to have such responsibility with effect from such date as may be specified in the order;

(b) the Legislative Assembly of the State of Arunachal Pradesh shall consist of not less than thirty members.]

[1][**371-I. Special provision with respect to the State of Goa.—** Notwithstanding anything in this Constitution, the Legislative Assembly of the State of Goa shall consist of not less than thirty members.]

[2][**371J. Special provisions with respect to State of Karnataka.—**

(1) The President may, by order made with respect to the State of Karnataka, provide for any special responsibility of the Governor for—

(a) establishment of a separate development board for Hyderabad-Karnataka region with the provision that a report on the working of the board will be placed each year before the State Legislative Assembly;

(b) equitable allocation of funds for developmental expenditure over the said region, subject to the requirements of the State as a whole; and

(c) equitable opportunities and facilities for the people belonging to the said region, in matters of public employment, education and vocational training, subject to the requirements of the State as a whole.

(2) An order made under sub- clause (c) of clause (1) may provide for—

(a) reservation of a proportion of seats educational and vocational training institutions in the Hyderabad-Karnataka region for students who belong to that region by birth or by domicile; and

---

[1] Art. 371-I ins. by the Constitution (Fifty-sixth Amendment) Act, 1987, s. 2 (w.e.f. 30-5-1987).

[2] Art. 371J ins. by the Constitution (Ninety-eighth Amendment) Act, 2012, s. 2 (w.e.f. 1-10-2013).

ಪರಂತು, ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅಂಥ ವಿಷಯವಾಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕೈಗೊಂಡ ತೀರ್ಮಾನವು ಅಂತಿಮವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮದ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ಹಾಗೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇರಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾದರೆ, ಅವನು, ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅಂಥ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹೊಂದಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಮೂವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][**371ಐ. ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.**– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಮೂವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][**371ಜೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು.**– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗೆ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಹೈದರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ವರದಿಯ ಮಂಡನೆ;

(ಬಿ) ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ನಿಧಿಗಳ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ ಹಂಚಿಕೆ; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ ತರಬೇತಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾದ ಅವಕಾಶಗಳು ಮತ್ತು ಸೌಲಭ್ಯಗಳು.

(2) ಖಂಡ (1) ರ (ಸಿ) ಉಪ–ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಹೈದರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಅಧಿವಾಸಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಅನುಪಾತದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ; ಮತ್ತು

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಐ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (30.5.1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಭತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2012ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 371ಜೆ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (1.10.2013ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) identification of posts or classes of posts under the State Government and in any body or organisation under the control of the State Government in the Hyderabad-Karnataka region and reservation of a proportion of such posts for persons who belong to that region by birth or by domicile and for appointment thereto by direct recruitment or by promotion or in any other manner as may be specified in the order.]

372. Continuance in force of existing laws and their adaptation.— (1) Notwithstanding the repeal by this Constitution of the enactments referred to in article 395 but subject to the other provisions of this Constitution, all the law in force in the territory of India immediately before the commencement of this Constitution shall continue in force therein until altered or repealed or amended by a competent Legislature or other competent authority.

(2) For the purpose of bringing the provisions of any law in force in the territory of India into accord with the provisions of this Constitution, the President may by order[*] make such adaptations and modifications of such law, whether by way of repeal or amendment, as may be necessary or expedient, and provide that the law shall, as from such date as may be specified in the order, have effect subject to the adaptations and modifications so made, and any such adaptation or modification shall not be questioned in any court of law.

(3) Nothing in clause (2) shall be deemed—

(a) to empower the President to make any adaptation or modification of any law after the expiration of [1][three years] from the commencement of this Constitution; or

(b) to prevent any competent Legislature or other competent authority from repealing or amending any law adapted or modified by the President under the said clause.

---

[*] See the Adaptation of Laws Order, 1950, dated the 26th January, 1950, Gazette of India, Extraordinary, p. 449, as amended by notification No. S.R.O. 115, dated the 5th June, 1950, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, p. 51, notification No. S.R.O. 870, dated the 4th November, 1950, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, p. 903, notification No. S.R.O. 508, dated the 4th April, 1951, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, p. 287, notification No. S.R.O. 1140B, dated the 2nd July, 1952, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, p. 616/1, and the Adaptation of the Travancore-Cochin Land Acquisition Laws Order, 1952, dated the 20th November, 1952, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, p. 923.

[1] Subs. by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s.12 for "two years" (w.e.f. 18-6-1951).

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ನಿಕಾಯದ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಹುದ್ದೆಗಳ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಗಳ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತೆ ಸಮಾನುಪಾತದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಹುದ್ದೆಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಅಧಿವಾಸಿಯಾದ ಜನರಿಗೆ ನೇರನೇಮಕಾತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಬಡ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಾತಿ

– ಇವುಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು].

372. ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆ.– (1) 395ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ನಿರಸನಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳು ಒಂದು ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗುವವರೆಗೆ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು *ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ವಿಹಿತವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ನಿರಸನದ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಳವಡಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ [1][ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ] ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಳವಡಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆಂದು; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಳವಡಿಸಿದ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಲು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಯಾವುದೇ ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುವುದೆಂದು

– ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

* ಭಾರತ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ 449ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 26ನೇ ಜನವರಿ 1950ರ ದಿನಾಂಕದ ಕಾನೂನುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆಯ ಆದೇಶ ನೋಡಿ; ಇದು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಸೂಚನೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಿದೆ:–

ಭಾರತದ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ IIನೇ ಭಾಗದ 3ನೆಯ ವಿಭಾಗದ 51ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎಸ್‌ಆರ್‌ಓ 115ನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಾಗೂ ದಿನಾಂಕ: 5ನೇ ಜೂನ್, 1950ರ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ IIನೇ ಭಾಗದ 3ನೆಯ ವಿಭಾಗದ 903ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎಸ್‌ಆರ್‌ಓ 870ನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ದಿನಾಂಕ: 4ನೇ ನವೆಂಬರ್, 1950ರ ಅಧಿಸೂಚನೆ; ಭಾರತ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ IIನೆಯ ಭಾಗದ 3ನೆಯ ವಿಭಾಗದ 287ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರತಕ್ಕ ಎಸ್‌ಆರ್‌ಓ 508ನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಾಗೂ ದಿನಾಂಕ: 4ನೇ ಏಪ್ರಿಲ್, 1951ರ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ IIನೆಯ ಭಾಗದ 3ನೆಯ ವಿಭಾಗದ 616/1 ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರತಕ್ಕ ಎಸ್‌ಆರ್‌ಓ 1140-ಬಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಾಗೂ ದಿನಾಂಕ: 2ನೇ ಜುಲೈ, 1952ರ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಮತ್ತು ಭಾರತ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರದ IIನೆಯ ಭಾಗದ 3ನೆಯ ವಿಭಾಗದ 923ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ದಿನಾಂಕ: 20ನೇ ನವೆಂಬರ್, 1952ರ ಟ್ರಾವಂಕೂರು, ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಭೂ ಆರ್ಜನೆ ಕಾನೂನುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆ ಆದೇಶ, 1952.

1 ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 12ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (18.6.1951ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

Explanation I.— The expression "law in force" in this article shall include a law passed or made by a Legislature or other competent authority in the territory of India before the commencement of this Constitution and not previously repealed, notwithstanding that it or parts of it may not be then in operation either at all or in particular areas.

Explanation II.— Any law passed or made by a Legislature or other competent authority in the territory of India which immediately before the commencement of this Constitution had extra-territorial effect as well as effect in the territory of India shall, subject to any such adaptations and modifications as aforesaid, continue to have such extra-territorial effect.

Explanation III.— Nothing in this article shall be construed as continuing any temporary law in force beyond the date fixed for its expiration or the date on which it would have expired if this Constitution had not come into force.

Explanation IV.— An Ordinance promulgated by the Governor of a Province under section 88 of the Government of India Act, 1935, and in force immediately before the commencement of this Constitution shall, unless withdrawn by the Governor of the corresponding State earlier, cease to operate at the expiration of six weeks from the first meeting after such commencement of the Legislative Assembly of that State functioning under clause (1) of article 382, and nothing in this article shall be construed as continuing any such Ordinance in force beyond the said period.

[1][**372A. Power of the President to adapt laws.**— (1) For the purposes of bringing the provisions of any law in force in India or in any part thereof, immediately before the commencement of the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, into accord with the provisions of this Constitution as amended by that Act, the President may by order[*] made before the first day of November, 1957, make such adaptations and modifications of the law, whether by way of repeal or amendment, as may be necessary or expedient, and provide that the law shall, as from such date as may be specified in the order, have effect subject to the adaptations and modifications so made, and any such adaptation or modification shall not be questioned in any court of law.

(2) Nothing in clause (1) shall be deemed to prevent a competent Legislature or other competent authority from repealing or amending any law adapted or modified by the President under the said clause.]

---

[1] Ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 23 (w.e.f. 1-11-1956).

[*] *See* the Adaptation of Laws Order of 1956 and 1957.

ವಿವರಣೆ I.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿನ "ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನು" ಎಂಬ ಪದಾವಳಿಯು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ನಿರಸನಗೊಂಡಿರದ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಅದರ ಭಾಗಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಆಗ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಂಥ ಕಾನೂನನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ II.– ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾತೀತವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಯಾವುವೇ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾತೀತವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ III.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಾನೂನು, ಅದರ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಗದಿ ಮಾಡಿರುವ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಮೀರಿ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಜಾರಿಗೆ ಬಾರದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದು ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಆ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಮೀರಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ IV.– 1935ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮದ 88ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹೊರಡಿಸಿದ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಮೊದಲೇ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ಅಧ್ಯಾದೇಶವು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದ ತರುವಾಯ, 382ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಂತರ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಯ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ವಾರಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತಲೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧ್ಯಾದೇಶವನ್ನು ಆ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಮುಂದುವರಿಸುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][**372ಎ. ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.**– (1) 1956ನೇ ಇಸವಿಯ ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು, ಆ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂತೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು 1957ನೇ ಇಸವಿ ನವೆಂಬರ್ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ *ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ, ಆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಥವಾ ವಿಹಿತವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ನಿರಸನದ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಳವಡಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಳವಡಿಸಿದ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಲು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 23ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

* 1956ನೆಯ ಮತ್ತು 1957ನೆಯ ಕಾನೂನುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

373. Power of President to make order in respect of persons under preventive detention in certain cases.— Until provision is made by Parliament under clause (7) of article 22, or until the expiration of one year from the commencement of this Constitution, whichever is earlier, the said article shall have effect as if for any reference to Parliament in clauses (4) and (7) thereof there were substituted a reference to the President and for any reference to any law made by Parliament in those clauses there were substituted a reference to an order made by the President.

374. Provisions as to Judges of the Federal Court and proceedings pending in the Federal Court or before His Majesty in Council.— (1) The Judges of the Federal Court holding office immediately before the commencement of this Constitution shall, unless they have elected otherwise, become on such commencement the Judges of the Supreme Court and shall thereupon be entitled to such salaries and allowances and to such rights in respect of leave of absence and pension as are provided for under article 125 in respect of the Judges of the Supreme Court.

(2) All suits, appeals and proceedings, civil or criminal, pending in the Federal Court at the commencement of this Constitution shall stand removed to the Supreme Court, and the Supreme Court shall have jurisdiction to hear and determine the same, and the judgments and orders of the Federal Court delivered or made before the commencement of this Constitution shall have the same force and effect as if they had been delivered or made by the Supreme Court.

(3) Nothing in this Constitution shall operate to invalidate the exercise of jurisdiction by His Majesty in Council to dispose of appeals and petitions from, or in respect of, any judgment, decree or order of any court within the territory of India in so far as the exercise of such jurisdiction is authorised by law, and any order of His Majesty in Council made on any such appeal or petition after the commencement of this Constitution shall for all purposes have effect as if it were an order or decree made by the Supreme Court in the exercise of the jurisdiction conferred on such Court by this Constitution.

(4) On and from the commencement of this Constitution the jurisdiction of the authority functioning as the Privy Council in a State specified in Part B of the First Schedule to entertain and dispose of appeals and petitions from or in respect of any judgment, decree or order of any court within that State shall cease, and all appeals and other proceedings pending before the said authority at such commencement shall be transferred to, and disposed of by, the Supreme Court.

(5) Further provision may be made by Parliament by law to give effect to the provisions of this article.

373. ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– 22ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (7)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಉಪಬಂಧಿಸುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷವು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವವರೆಗೆ, ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ ಆವರೆಗೆ, ಸದರಿ ಅನುಚ್ಛೇದವು, ಅದರ (4)ನೆಯ ಮತ್ತು (7)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಮತ್ತು ಆ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

374. ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅನ್ಯಥಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಅವರು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ 125ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂಥ ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಸಿವಿಲ್ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಸ್ವರೂಪದ ಎಲ್ಲ ದಾವೆಗಳನ್ನು, ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪುಗಳು ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶಗಳು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪುಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಬಲ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಭಾರತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾವುದೇ ತೀರ್ಪು, ಡಿಕ್ರಿ ಅಥವಾ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಅವನ್ನು ಕುರಿತ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ವಿಲೇ ಮಾಡಲು ಸಾಮ್ರಾಟನ ಪರಿಷತ್ತು ಹೊಂದಿರುವ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಚಲಾವಣೆಯು ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಚಲಾವಣೆಯನ್ನು ಅಸಿಂಧುಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಜಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ತರುವಾಯ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಪೀಲಿನ ಅಥವಾ ಅರ್ಜಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಪರಿಷತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಡಿಕ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಮತ್ತು ಅಂದಿನಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಿವಿಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು, ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿಗೆ, ಡಿಕ್ರಿಗೆ ಅಥವಾ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಕುರಿತ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ವಿಲೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯವಹರಣೆಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಲೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

375. Courts, authorities and officers to continue to function subject to the provisions of the Constitution.— All courts of civil, criminal and revenue jurisdiction, all authorities and all officers, judicial, executive and ministerial, throughout the territory of India, shall continue to exercise their respective functions subject to the provisions of this Constitution.

376. Provisions as to Judges of High Courts.— (1) Notwithstanding anything in clause (2) of article 217, the Judges of a High Court in any Province holding office immediately before the commencement of this Constitution shall, unless they have elected otherwise, become on such commencement the Judges of the High Court in the corresponding State, and shall thereupon be entitled to such salaries and allowances and to such rights in respect of leave of absence and pension as are provided for under article 221 in respect of the Judges of such High Court. [1][Any such Judge shall, notwithstanding that he is not a citizen of India, be eligible for appointment as Chief Justice of such High Court, or as Chief Justice or other Judge of any other High Court.]

(2) The Judges of a High Court in any Indian State corresponding to any State specified in Part B of the First Schedule holding office immediately before the commencement of this Constitution shall, unless they have elected otherwise, become on such commencement the Judges of the High Court in the State so specified and shall, notwithstanding anything in clauses (1) and (2) of article 217 but subject to the proviso to clause (1) of that article, continue to hold office until the expiration of such period as the President may by order determine.

(3) In this article, the expression "Judge" does not include an acting Judge or an additional Judge.

377. Provisions as to Comptroller and Auditor-General of India.— The Auditor-General of India holding office immediately before the commencement of this Constitution shall, unless he has elected otherwise, become on such commencement the Comptroller and Auditor-General of India and shall thereupon be entitled to such salaries and to such rights in respect of leave of absence and pension as are provided for under clause (3) of article 148 in respect of the Comptroller and Auditor-General of India and be entitled to continue to hold office until the expiration of his term of office as determined under the provisions which were applicable to him immediately before such commencement.

---

[1] Added by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 13 (w.e.f. 18-6-1951).

375. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು.– ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಾದ್ಯಂತ ಸಿವಿಲ್, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗ, ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

376. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) 217ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅನ್ಯಥಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಅವರು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ 221ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂಥ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಪಬಂಧಿಸಲಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. [1][ಅಂಥ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು, ಅವನು ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಅಂಥ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ, ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ಅನ್ಯಥಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಅವರು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು 217ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1) ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆದರೆ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ "ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ" ಎಂಬ ಪದವು, ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಅಥವಾ ಅಡಿಷನಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

377. ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಭಾರತದ ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನು, ಅನ್ಯಥಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಅವನು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ 148ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಂಥ ಸಂಬಳಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೊದಲನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (18.6.1951ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

378. Provisions as to Public Service Commissions.— (1) The members of the Public Service Commission for the Dominion of India holding office immediately before the commencement of this Constitution shall, unless they have elected otherwise, become on such commencement the members of the Public Service Commission for the Union and shall, notwithstanding anything in clauses (1) and (2) of article 316 but subject to the proviso to clause (2) of that article, continue to hold office until the expiration of their term of office as determined under the rules which were applicable immediately before such commencement to such members.

(2) The Members of a Public Service Commission of a Province or of a Public Service Commission serving the needs of a group of Provinces holding office immediately before the commencement of this Constitution shall, unless they have elected otherwise, become on such commencement the members of the Public Service Commission for the corresponding State or the members of the Joint State Public Service Commission serving the needs of the corresponding States, as the case may be, and shall, notwithstanding anything in clauses (1) and (2) of article 316 but subject to the proviso to clause (2) of that article, continue to hold office until the expiration of their term of office as determined under the rules which were applicable immediately before such commencement to such members.

[1][**378A. Special provision as to duration of Andhra Pradesh Legislative Assembly.—** Notwithstanding anything contained in article 172, the Legislative Assembly of the State of Andhra Pradesh as constituted under the provisions of sections 28 and 29 of the States Reorganisation Act, 1956, shall, unless sooner dissolved, continue for a period of five years from the date referred to in the said section 29 and no longer and the expiration of the said period shall operate as a dissolution of that Legislative Assembly.]

379. *[Provisions as to provisional Parliament and the Speaker and Deputy Speaker thereof.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

380. *[Provision as to President.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

381. *[Council of Ministers of the President.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

382. *[Provisions as to provisional Legislatures for States in Part A of the First Schedule.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

383. *[Provision as to Governors of Provinces.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

---

[1] Art 378A ins. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 24 (w.e.f. 1-11-1956).

378. ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು ಅನ್ಯಥಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಅವರು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು 316ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆದರೆ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೆಯ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಿಯಮಗಳ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಂತದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಒಂದು ಸಮೂಹದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸದಸ್ಯರು ಅನ್ಯಥಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹೊರತು, ಅವರು ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಅಥವಾ ಸಂವಾದಿಯಾದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಜಂಟಿ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು 316ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1) ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಆದರೆ ಆ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೇ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಿಯಮಗಳ ಮೇರೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಪದಾವಧಿಯು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

[1][**378ಎ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅವಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.–** 172ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, 1956ನೆಯ ಇಸವಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣಾ ಅಧಿನಿಯಮದ 28ನೆಯ ಮತ್ತು 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಸದರಿ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮೊದಲೇ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸದರಿ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದೊಡನೆ ಆ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

379. *[ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಸ್ಪೀಕರ್ ಮತ್ತು ಉಪ ಸ್ಪೀಕರ್‌ಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು.].– ಸಂವಿಧಾನದ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

380. *– [ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

381. *[ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

382. *[ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–ಎಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

383. *[ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲರುಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 24ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅನುಚ್ಛೇದ 378ಎ ಅನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

384. *[Council of Ministers of the Governors.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

385. *[Provision as to provisional Legislatures in States in Part B of the First Schedule.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

386. *[Council of Ministers for States in Part B of the First Schedule.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

387. *[Special provision as to determination of population for the purposes of certain elections.].—Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

388. *[Provisions as to the filling of casual vacancies in the provisional Parliament and provisional Legislatures of the States.].—Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

389. *[Provision as to Bills pending in the Dominion Legislatures and in the Legislatures of Provinces and Indian States.] —Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

390. *[Money received or raised or expenditure incurred between the commencement of the Constitution and the 31st day of March, 1950].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

391. *[Power of the President to amend the First and Fourth Schedules in certain contingencies.].— Omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).*

392. Power of the President to remove difficulties.— (1) The President may, for the purpose of removing any difficulties, particularly in relation to the transition from the provisions of the Government of India Act, 1935, to the provisions of this Constitution, by order direct that this Constitution shall, during such period as may be specified in the order, have effect subject to such adaptations, whether by way of modification, addition or omission, as he may deem to be necessary or expedient:

Provided that no such order shall be made after the first meeting of Parliament duly constituted under Chapter II of Part V.

(2) Every order made under clause (1) shall be laid before Parliament.

(3) The powers conferred on the President by this article, by article 324, by clause (3) of article 367 and by article 391 shall, before the commencement of this Constitution, be exercisable by the Governor-General of the Dominion of India.

384. *[ರಾಜ್ಯಪಾಲರುಗಳ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

385. *[ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-ಬಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

386. *[ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-ಬಿ ಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

387. *[ಕೆಲವು ಚುನಾವಣೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿರ್ಧರಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

388. *[ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಉಪಬಂಧಗಳು.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

389. *[ಡೊಮಿನಿಯನ್ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಕಿಯಿರುವ ಮಸೂದೆಗಳಿಗೆ ಉಪಬಂಧ].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

390. *[ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತು 31ನೇ ಮಾರ್ಚ್ 1950ರ ನಡುವೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಎತ್ತಲಾದ ಅಥವಾ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಭರಿಸಿದ ಹಣ.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.*

391.– *[ಕೆಲಸವು ಸಾದಿಲ್ವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ.].– ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿವೆ.*

392. ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.– (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿ, ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ 1935ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂಥ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟು, ಸೇರ್ಪಡೆ ಅಥವಾ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವ ಮೂಲಕ, ತಾನು ಅವಶ್ಯಕ ಅಥವಾ ವಿಹಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, Vನೆಯ ಭಾಗದ IIನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಸಂಸತ್ತಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಯ ದಿನಾಂಕದ ತರುವಾಯ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದೇಶವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದ, 324ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ, 367ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೆಯ ಖಂಡ ಮತ್ತು 391ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಗವರ್ನರ್-ಜನರಲ್‌ನು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

PART XXII

SHORT TITLE, COMMENCEMENT, [1][AUTHORITATIVE TEXT IN HINDI] AND REPEALS

393. Short title.— This Constitution may be called the Constitution of India.

394. Commencement.— This article and articles 5, 6, 7, 8, 9, 60, 324, 366, 367, 379, 380, 388, 391, 392 and 393 shall come into force at once, and the remaining provisions of this Constitution shall come into force on the twenty-sixth day of January, 1950, which day is referred to in this Constitution as the commencement of this Constitution.

[2][**394A. Authoritative text in the Hindi language.—** (1) The President shall cause to be published under his authority,—

(a) the translation of this Constitution in the Hindi language, signed by the members of the Constituent Assembly, with such modifications as may be necessary to bring it in conformity with the language, style and terminology adopted in the authoritative texts of Central Acts in the Hindi language, and incorporating therein all the amendments of this Constitution made before such publication; and

(b) the translation in the Hindi language of every amendment of this Constitution made in the English language.

(2) The translation of this Constitution and of every amendment thereof published under clause (1) shall be construed to have the same meaning as the original thereof and if any difficulty arises in so construing any part of such translation, the President shall cause the same to be revised suitably.

(3) The translation of this Constitution and of every amendment thereof published under this article shall be deemed to be, for all purposes, the authoritative text thereof in the Hindi language.]

395. Repeals.— The Indian Independence Act, 1947, and the Government of India Act, 1935, together with all enactments amending or supplementing the latter Act, but not including the Abolition of Privy Council Jurisdiction Act, 1949, are hereby repealed.

---

[1] Ins. by the Constitution (Fifty-eighth Amendment) Act, 1987, s. 2 (w.e.f. 9-12-1987).

[2] Art 394A, Ins. by s. 3, *ibid.* (w.e.f. 9-12-1987).

ಭಾಗ XXII

ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು, ಪ್ರಾರಂಭ, [1][ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠ] ಮತ್ತು ನಿರಸನಗಳು

393. ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು.– ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

394. ಪ್ರಾರಂಭ.– ಈ ಅನುಚ್ಛೇದವು ಮತ್ತು 5, 6, 7, 8, 9, 60, 324, 366, 367, 379, 380, 388, 391, 392 ಮತ್ತು 393ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು ಈ ಕೂಡಲೇ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗತಕ್ಕ ದಿನವೆಂಬುದಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ 1950ನೆಯ ಇಸವಿ ಜನವರಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ದಿನದಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**394ಎ. ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠ.–** (1) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಮೇರೆಗೆ,-

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವ ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಸಹಿ ಮಾಡಿರುವರೋ ಆ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಅಧಿಕೃತ ಹಿಂದಿ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಭಾಷೆಗೆ, ಶೈಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಪದಾವಳಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಎಲ್ಲಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು

– ಪ್ರಕಟಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಭಾಷಾಂತರವು ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ಪಾಠಕ್ಕಿರುವಂಥದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಭಾಷಾಂತರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಹಾಗೆ ಅರ್ಥೈಸುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅದನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಠವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

395. ನಿರಸನಗಳು.– 1947ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಮತ್ತು 1935ನೇ ಇಸವಿಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಪೂರಕಗೊಳಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿನಿಯಮಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ, ಸದರಿ 1935ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಇದು 1949ನೆಯ ಇಸವಿ ಪ್ರಿವಿಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆಂಟನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (9.12.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆಂಟನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 394ಎ ಅನುಚ್ಛೇದವನ್ನು (9.12.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][FIRST SCHEDULE

[Articles 1 and 4]

I. THE STATES

Name		Territories
1.	Andhra Pradesh	[2][The territories specified in sub-section (*1*) of section 3 of the Andhra State Act, 1953, sub-section (*1*) of section 3 of the States Reorganisation Act, 1956, the First Schedule to the Andhra Pradesh and Madras (Alteration of Boundaries) Act, 1959, and the Schedule to the Andhra Pradesh and Mysore (Transfer of Territory) Act, 1968, but excluding the territories specified in the Second Schedule to the Andhra Pradesh and Madras (Alteration of Boundaries) Act, 1959] [3][and the territories specified in section 3 of the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014].
2.	Assam	The territories which immediately before the commencement of this Constitution were comprised in the Province of Assam, the Khasi States and the Assam Tribal Areas, but excluding the territories specified in the Schedule to the Assam (Alteration of Boundaries) Act, 1951 [4][and the territories specified in sub-section (*1*) of section 3 of the State of Nagaland Act, 1962] [5][and the territories specified in sections 5, 6 and 7 of the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971] [6][and the territories referred to in Part I of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, notwithstanding anything contained in clause (*a*) of section 3 of the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, so far as it relates to the territories referred to in Part I of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015.]

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 2, for the First Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Andhra Pradesh and Mysore (Transfer of Territory) Act, 1968 (36 of 1968), s. 4, for the former entry (w.e.f. 1-10-1968).

[3] Ins. by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014 (6 of 2014), s. 10 (w.e.f. 2-6-2014).

[4] Added by the State of Nagaland Act, 1962 (27 of 1962), s. 4 (w.e.f. 1-12-1963).

[5] Added by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 9 (w.e.f. 21-1-1972).

[6] Added by the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, s. 3 (w.e.f. 31-7-2015). For the text of the Act, see Appendix I.

[1][ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ]

[1ನೆಯ ಮತ್ತು 4ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]

I. ರಾಜ್ಯಗಳು

ಹೆಸರು	ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು
1. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ	[2][ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ 3[ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ] ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಆಂಧ್ರ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1953ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968ರ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
2. ಅಸ್ಸಾಂ	ಅಸ್ಸಾಂ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು [4][ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು] [5][ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 5ನೆಯ, 6ನೆಯ ಮತ್ತು 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು] ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸಾಂ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಖಾಸೀ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. [6][ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ (3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-I ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-I ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು]

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968ರ 36)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಹಿಂದಿನ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.1968ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014 (2014ರ 6)ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2.6.2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿನಿಯಮ, 1962 (1962ರ 27)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.12.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (31.07.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧಿನಿಯಮದ ಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ I ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

3.	Bihar	[1][The territories which immediately before the commencement of this Constitution were either comprised in the Province of Bihar or were being administered as if they formed part of that Province and the territories specified in clause (*a*) of sub-section (*1*) of section 3 of the Bihar and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1968, but excluding the territories specified in sub-section (*1*) of section 3 of the Bihar and West Bengal (Transfer of Territories) Act, 1956, and the territories specified in clause (*b*) of sub-section (*1*) of section 3 of the first mentioned Act [2][and the territories specified in section 3 of the Bihar Reorganisation Act, 2000].]
[3][4.	Gujarat	The territories referred to in sub-section (*1*) of section 3 of the Bombay Reorganisation Act, 1960.]
5.	Kerala	The territories specified in sub-section (*1*) of section 5 of the States Reorganisation Act, 1956.
6.	Madhya Pradesh	The territories specified in sub-section (*1*) of section 9 of the States Reorganisation Act, 1956 [4][and the First Schedule to the Rajasthan and Madhya Pradesh (Transfer of Territories) Act, 1959], [5][but excluding the territories specified in section 3 of the Madhya Pradesh Reorganisation Act, 2000].

[1] Subs. by the Bihar and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1968 (24 of 1968), s. 4, for the former entry (w.e.f. 10-6-1970).

[2] Added by the Bihar Reorganisation Act, 2000 (30 of 2000), s. 5 (w.e.f. 15-11- 2000).

[3] Subs. by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 4 (w.e.f. 1-5-1960).

[4] Ins. by the Rajasthan and Madhya Pradesh (Transfer of Territories) Act, 1959 (47 of 1959), s. 4 (w.e.f. 1-10-1959).

[5] Added by the Madhya Pradesh Reorganisation Act, 2000 (28 of 2000), s. 5 (w.e.f. 1-11-2000).

3. ಬಿಹಾರ	[1][ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು [2][ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ ಪುನರ್‌ರಚನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು] ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು 1968ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮದ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[3][4. ಗುಜರಾತ್	ಮುಂಬಯಿ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
5. ಕೇರಳ	ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.
6. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ	ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ [4][ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ ಮೊದಲನೆ ಅನುಸೂಚಿ]ಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, [5][ಆದರೆ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ, 2000ದ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸುವುದು.]

[1] ಬಿಹಾರ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968ರ 24)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಹಿಂದಿನ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (10.6.1970ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 30)ದ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.11.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.5.1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ರಾಜಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ), ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ (1959ರ 47) 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.10.1959ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

5 ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 28)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (01.11.2000ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][7.	Tamil Nadu]	The territories which immediately before the commencement of this Constitution were either comprised in the Province of Madras or were being administered as if they formed part of that Province and the territories specified in section 4 of the States Reorganisation Act, 1956, [2][and the Second Schedule to the Andhra Pradesh and Madras (Alteration of Boundaries) Act, 1959], but excluding the territories specified in sub-section (*1*) of section 3 and sub-section (*1*) of section 4 of the Andhra State Act, 1953 and [3][the territories specified in clause (*b*) of sub-section (*1*) of section 5, section 6 and clause (*d*) of sub-section (*1*) of section 7 of the States Reorganisation Act, 1956 and the territories specified in the First Schedule to the Andhra Pradesh and Madras (Alteration of Boundaries) Act, 1959.]
[4][8.	Maharashtra	The territories specified in sub-section (*1*) of section 8 of the States Reorganisation Act, 1956, but excluding the territories referred to in sub-section (*1*) of section 3 of the Bombay Reorganisation Act, 1960.]
[5][[6][9.	Karnataka]	The territories specified in sub-section (*1*) of section 7 of the States Reorganisation Act, 1956 [7][but excluding the territory specified in the Schedule to the Andhra Pradesh and Mysore (Transfer of Territory) Act, 1968.]

[1] Subs. by the Madras State (Alteration of Name) Act, 1968 (53 of 1968), s. 5, for "7. Madras" (w.e.f. 14-1-1969).

[2] Ins. by the Andhra Pradesh and Madras (Alteration of Boundaries) Act, 1959 (56 of 1959), s. 6 (w.e.f. 1-4-1960).

[3] Subs. by s. 6, *ibid.,* for certain words (w.e.f. 1-4-1960).

[4] Ins. by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 4 (w.e.f. 1-5-1960).

[5] Subs. by the Mysore State (Alteration of Name) Act, 1973 (31 of 1973), s. 5, for "9. Mysore" (w.e.f. 1-11-1973).

[6] Entries 8 to 14 renumbered as entries 9 to 15 by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 4 (w.e.f. 1-5-1960).

[7] Ins. by the Andhra Pradesh and Mysore (Transfer of Territory) Act, 1968 (36 of 1968), s. 4 (w.e.f. 1-10-1968).

[1][7. ತಮಿಳುನಾಡು]	ಆಂಧ್ರ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1953ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು [2][ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಡಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ,] ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು [3][ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ ಎರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[4][8. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	ಮುಂಬಯಿ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 8ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[5][[6][9. ಕರ್ನಾಟಕ]	[7][ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968ರ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ] ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 7ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.

[1] ಮದ್ರಾಸು ರಾಜ್ಯದ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968ರ 53)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "7. ಮದ್ರಾಸು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (14.1.1969ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959 (1959ರ 56)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.4.1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸು (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959 (1959ರ 56)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.5.1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (1973ರ 31)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "9 ಮೈಸೂರು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1973ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 8 ರಿಂದ 14ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 9 ರಿಂದ 15ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (1.5.1960 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[7] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968ರ 36)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.10.1968ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][10.]	[2][Odisha]	The territories which immediately before the commencement of this Constitution were either comprised in the Province of Orissa or were being administered as if they formed part of that Province.
[1][11.]	Punjab	The territories specified in section 11 of the States Reorganisation Act, 1956 [3][and the territories referred to in Part II of the First Schedule to the Acquired Territories (Merger) Act, 1960] [4][but excluding the territories referred to in Part II of the First Schedule to the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960] [5][and the territories specified in sub-section (*1*) of section 3, section 4 and sub-section (*1*) of section 5 of the Punjab Reorganisation Act, 1966.]
[1][12.]	Rajasthan	The territories specified in section 10 of the States Reorganisation Act, 1956 [6][but excluding the territories specified in the First Schedule to the Rajasthan and Madhya Pradesh (Transfer of Territories) Act, 1959].

[1] Entries 8 to 14 renumbered as entries 9 to 15 by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 4 (w.e.f. 1-5-1960).

[2] Subs. by the Orissa (Alteration of Name) Act, 2011 (15 of 2011), s. 6, for "Orissa" (w.e.f. 1-11-2011).

[3] Ins. by the Acquired Territories (Merger) Act, 1960 (64 of 1960), s. 4 (w.e.f. 17-1-1961).

[4] Added by the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, s. 3 (w.e.f. 17-1-1961).

[5] Added by the Punjab Reorganisation Act, 1966 (31 of 1966), s. 7 (w.e.f. 1-11-1966).

[6] Ins. by the Rajasthan and Madhya Pradesh (Transfer of Territories) Act, 1959 (47 of 1959), s. 4 (w.e.f. 1-10-1959).

[1][10.] [2][ಒಡಿಶಾ]	ಈ ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒರಿಸ್ಸಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.
[1][11]. ಪಂಜಾಬ್	ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 11ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು [3][ಮತ್ತು ಆರ್ಜಿತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ (ವಿಲೀನ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ ಮೊದಲ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-IIರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು] [4][ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂಭತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ-II ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ] [5][ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ, 4ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][12]. ರಾಜಾಸ್ತಾನ	[6][ರಾಜಾಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ,] ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.

[1] ಮುಂಬಯಿ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 8 ರಿಂದ 14ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 9 ರಿಂದ 15 ಎಂದು (1.5.1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಒರಿಸ್ಸಾ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011 (2011ರ 15)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒರಿಸ್ಸಾ"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.2011 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆರ್ಜಿತ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ (ವಿಲೀನ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 64)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (17.1.1961 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂಭತ್ತನೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (17.01.1961ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (1966ರ 31)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (01.11.1966 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ರಾಜಾಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959 (1959ರ 47)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.10.1959ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][13.]	Uttar Pradesh	[2][The territories which immediately before the commencement of this Constitution were either comprised in the Province known as the United Provinces or were being administered as if they formed part of that Province, the territories specified in clause (*b*) of sub-section (*1*) of section 3 of the Bihar and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1968, and the territories specified in clause (*b*) of sub-section (*1*) of section 4 of the Haryana and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1979, but excluding the territories specified in clause (*a*) of sub- section (*1*) of section 3 of the Bihar and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1968, [3][and the territories specified in section 3 of the Uttar Pradesh Reorganisation Act, 2000] and the territories specified in clause (*a*) of sub- section (*1*) of section 4 of the Haryana and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1979.]
[1][14.]	West Bengal	The territories which immediately before the commencement of this Constitution were either comprised in the Province of West Bengal or were being administered as if they formed part of that Province and the territory of Chandernagore as defined in clause (*c*) of section 2 of the Chandernagore (Merger) Act, 1954 and also the territories specified in sub-section (*1*) of section 3 of the Bihar and West Bengal (Transfer of Territories) Act, 1956 [4][and also the territories referred to in Part III of the First Schedule but excluding the territories referred to in Part III of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, notwithstanding anything contained in clause (*c*) of section 3 of the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, so far as it relates to the territories referred to in Part III of the First Schedule and the territories referred to in Part III of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015.]

[1] Entries 8 to 14 renumbered as entries 9 to 15 by the the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 4 (w.e.f. 1-5-1960).

[2] Subs. by the Haryana and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1979 (31 of 1979), s. 5, for the entry against "13. Uttar Pradesh" (w.e.f. 15-9-1983).

[3] Ins. by the Uttar Pradesh Reorganisation Act, 2000 (29 of 2000), s. 5 (w.e.f. 9-11-2000).

[4] Added by the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, s. 3 (w.e.f. 31-7-2015). For the text of the Act, see Appendix I.

[1][13.] ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ	[2][ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅದರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು [3][ಹರಿಯಾಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬಿಹಾರ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಹರಿಯಾಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][14.] ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	ಈ ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನಾಗೂರ್ (ವಿಲೀನ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1954ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (ಸಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಲಾದಂತೆ ಚಂದ್ರನಾಗೂರ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು [4][ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ (3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (ಸಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಒಂದನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದರೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]

[1] ಮುಂಬಯಿ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 8 ರಿಂದ 14ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 9 ರಿಂದ 15 ಎಂದು (1.5.1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಹರಿಯಾಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (1979ರ 31)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.9.1983 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "13. ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ" ಇದರ ಎದುರಿಗಿರುವ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 29)ದ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (9.11.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (31.07.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧಿನಿಯಮದ ಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ Iನೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

[1][2][	**	*******]]
[3][4][15.]	Nagaland	The territories specified in sub-section (*1*) of section 3 of the State of Nagaland Act, 1962.]
[3][5][16.]	Haryana	[6][The territories specified in sub-section (*1*) of section 3 of the Punjab Reorganisation Act, 1966 and the territories specified in clause (*a*) of sub-section (*1*) of section 4 of the Haryana and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1979, but excluding the territories specified in clause (*v*) of sub-section (*1*) of section 4 of that Act.]]
[3][7][17.]	Himachal Pradesh	The territories which immediately before the commencement of this Constitution were being administered as if they were Chief Commissioners' Provinces under the names of Himachal Pradesh and Bilaspur and the territories specified in sub-section (*1*) of section 5 of the Punjab Reorganisation Act, 1966.]
[3][8][18.]	Manipur	The territory which immediately before the commencement of this Constitution was being administered as if it were a Chief Commissioner's Province under the name of Manipur.]

---

[1] **Entry 15 relating to Jammu and Kashmir deleted by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 6 (w.e.f. 31-10-2019).

[2] Entries 8 to 14 renumbered as 9 to 15 by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 4 (w.e.f. 1-5-1960).

[3] Entries 16 to 29 renumbered as entries 15 to 28 by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 6 (w.e.f. 31-10-2019).

[4] Ins. by the State of Nagaland Act, 1962 (27 of 1962), s. 4 (w.e.f. 1-12-1963).

[5] Ins. by the Punjab Reorganisation Act, 1966 (31 of 1966), s. 7 (w.e.f. 1-11-1966) and the entry therein subsequently amended by the Haryana and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1979 (31 of 1979), s. 5 (w.e.f. 15-9-1983).

[6] Subs. by the Haryana and Uttar Pradesh (Alteration of Boundaries) Act, 1979 (31 of 1979), s. 5, for the entry against "17. Haryana" (w.e.f. 15-9-1983).

[7] Ins. by the State of Himachal Pradesh Act, 1970 (53 of 1970), s. 4 (w.e.f. 25-1-1971).

[8] Ins. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 9 (w.e.f. 21-1-1972).

[1][2][**	******]]
[3][4][15. ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್	ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[3][5][16. ಹರಿಯಾಣ	[6][ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಹರಿಯಾಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (v)ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಆ ಅಧಿನಿಯಮದ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ರಕರಣದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]]
[3][7][17. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ	ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಬಿಲಾಸಪುರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಚೀಫ್ ಕಮೀಷನರುಗಳ ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[3][8][18. ಮಣಿಪುರ	ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಣಿಪುರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಚೀಫ್ ಕಮೀಷನರನ ಪ್ರಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ.

[1] ** ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 15ನೇ ನಮೂದನ್ನು (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 8 ರಿಂದ 14ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 9 ರಿಂದ 15 ಎಂದು (01.05.1960 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 16 ರಿಂದ 29 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ನಮೂದು 15 ರಿಂದ 28 ಎಂದು (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1962 (1962ರ 27)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.12.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (1966ರ 31)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1966ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹರಿಯಾಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (1979ರ 31)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅದರ ನಮೂದನ್ನು (15.09.1983ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

[6] ಹರಿಯಾಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (1979ರ 31)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "17. ಹರಿಯಾಣ" ಎಂಬುದರ ಎದುರಿಗಿರುವ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (15.9.1983 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (1970ರ 53)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25.1.1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[8] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][19.]	Tripura	The territory which immediately before the commencement of this Constitution was being administered as if it were a Chief Commissioner's Province under the name of Tripura [2][and the territories referred to in Part II of the First Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, notwithstanding anything contained in clause (*d*) of section 3 of the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, so far as it relates to the territories referred to in Part II of the First Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015.]
[1][20.]	Meghalaya	The territories specified in section 5 of the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971] [2][and the territories referred to in Part I of the First Schedule but excluding the territories referred to in Part II of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015.]
[1][[3][21.	Sikkim	The territories which immediately before the commencement of the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, were comprised in Sikkim.]
[1][[4][22.	Mizoram	The territories specified in section 6 of the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971.]
[1][[5][23.]	Arunachal Pradesh	The territories specified in section 7 of the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971.]
[1][[6][24.]	Goa	The territories specified in section 3 of the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987.]

[1] Entries 16 to 29 renumbered as entries 15 to 28 by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 6 (w.e.f. 31-10-2019).

[2] Added by the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, s. 3 (w.e.f. 31-7-2015). For the text of the Act, see Appendix I.

[3] Ins. by the Constitution (Thirty-sixth Amendment) Act, 1975, s. 2 (w.e.f. 26-4-1975).

[4] Ins. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 4 (w.e.f. 20-2-1987).

[5] Ins. by the State of Arunachal Pradesh Act, 1986 (69 of 1986), s. 4 (w.e.f. 20-2-1987).

[6] Ins. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987), s. 5 (w.e.f. 30-5-1987).

[1][19.] ತ್ರಿಪುರ	ಈ ಸಂವಿಧಾನ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಚೀಫ್ ಕಮಿಷನರನ ಪ್ರಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ. [2][ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ (3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (ಡಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–IIರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–II ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][20.] ಮೇಘಾಲಯ	ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು [2][ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–I ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಆದರೆ, ಎರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–II ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು]
[1][[3][21. ಸಿಕ್ಕಿಂ	ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][[4][22. ಮಿಜೋರಾಂ	ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][[5][23. ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ	ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][[6][24. ಗೋವಾ	ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]

[1] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 16 ರಿಂದ 29 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 15 ರಿಂದ 28 ಎಂದು (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (31.07.2015ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧಿನಿಯಮದ ಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ Iನೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (26.4.1975 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.2.1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 69)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.2.1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (30.5.1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][[2][25.]	Chhattisgarh	The territories specified in section 3 of the Madhya Pradesh Reorganisation Act, 2000.]
[1][[3][26.]	[4][Uttarakhand]	The territories specified in section 3 of the Uttar Pradesh Reorganisation Act, 2000.]
[1][[5][27.]	Jharkhand	The territories specified in section 3 of the Bihar Reorganisation Act, 2000.]
[1][[6][28.]	Telangana	The territories specified in section 3 of the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014.]

II. THE UNION TERRITORIES

Name		***Extent***
1.	Delhi	The territory which immediately before the commencement of this Constitution was comprised in the Chief Commissioner's Province of Delhi.
[7][*	**	*******]
[8][2.]	The Andaman and Nicobar Islands	The territory which immediately before the commencement of this Constitution was comprised in the Chief Commissioner's Province of the Andaman and Nicobar Islands.

[1] Entries 16 to 29 renumbered as entries 15 to 28 by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 6 (w.e.f. 31-10-2019).

[2] Added by the Madhya Pradesh Reorganisation Act, 2000 (28 of 2000), s. 5 (w.e.f. 1-11-2000).

[3] Ins. by the Uttar Pradesh Reorganisation Act, 2000 (29 of 2000), s. 5 (w.e.f. 9-11-2000).

[4] Subs. by the Uttaranchal (Alteration of Name) Act, 2006 (52 of 2006), s. 4, for the word "Uttaranchal" (w.e.f. 1-1-2007).

[5] Added by the Bihar Reorganisation Act, 2000 (30 of 2000), s. 5 (w.e.f. 15-11-2000).

[6] Ins. by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014, s. 10 (w.e.f. 2-6-2014).

[7] Entry 2 relating to "Himachal Pradesh" omitted and entries 3 to 10 renumbered as entries 2 to 9 respectively by the State of Himachal Pradesh Act, 1970 (53 of 1970), s. 4 (w.e.f. 25-1-1971) and subsequently entries relating to Manipur and Tripura (i.e. entries 2 and 3) omitted by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971) s. 9 (w.e.f. 21-1-1972).

[8] Entries 4 to 9 renumbered as entries 2 to 7 by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 9 (w.e.f. 21-1-1972).

[1][2][25. ಛತ್ತೀಸ್‌ಗಢ	ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][3][26. [4][ಉತ್ತರಾಖಂಡ]	ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][5][27. ಝಾರ್ಖಂಡ	ಬಿಹಾರ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[1][6][28. ತೆಲಂಗಾಣ	ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]

II. ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು

ಹೆಸರು	ವ್ಯಾಪ್ತಿ
1. ದೆಹಲಿ	ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯ ಚೀಫ್ ಕಮೀಷನರನ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ.
[7][* **	*******]
[8][2.] ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳು	ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳ ಚೀಫ್ ಕಮೀಷನರನ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ.

1 ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 16 ರಿಂದ 29 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 15 ರಿಂದ 28 ಎಂದು (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

2 ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 28)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

3 ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 29)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (9.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

4 ಉತ್ತರಾಂಚಲ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 52)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ "ಉತ್ತರಾಂಚಲ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.1.2007 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

5 ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 30)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

6 ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014 (2014ರ 6)ರ 10ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2.6.2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

7 ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (1970ರ 53)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ"ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 2ನೇ ನಮೂದನ್ನು (25.1.1971ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು 3 ರಿಂದ 10ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 2 ರಿಂದ 9 ಎಂದು (21.01.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

8 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 2 ರಿಂದ 7ರ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 4 ರಿಂದ 9 ಎಂದು (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[1][3.]	[2][Lakshadweep]	The territory specified in section 6 of the States Reorganisation Act, 1956.
[3][[1][4.]	Dadra and Nagar Haveli and Daman and Diu	The territory which immediately before the eleventh day of August, 1961 was comprised in Free Dadra and Nagar Haveli and the territories specified in section 4 of the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987.]
[4][[1][*]	[3][*	*****
[5][[1][6.]	[6][Puducherry]	The territories which immediately before the sixteenth day of August, 1962, were comprised in the French Establishments in India known as Pondicherry, Karikal, Mahe and Yanam.]
[7][[1][7.]	Chandigarh	The territories specified in section 4 of the Punjab Reorganisation Act, 1966.]

[1] Entries 4 to 9 renumbered as entries 2 to 7 (respectively) by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 9 (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Subs. by the Laccadive, Minicoy and Amindivi Islands (Alteration of Name) Act, 1973 (34 of 1973), s. 5, for "The Laccadive, Minicoy and Amindivi Islands" (w.e.f. 1-11-1973).

[3] Entry 4 relating to Dadra and Nagar Haveli was ins. by the Constitution (Tenth Amendment) Act, 1961, s.2 (w.e.f. 11-8-1961). And subsequently subs. by the Dadra and Nagar Haveli Daman and Diu (Merger of Union territories) Act, 2019 (44 of 2019), s. 5 for entries 4 and 5 (w.e.f. 19-12-2019).

[4] Subs. by the Goa, Daman and Diu (Reorganisation) Act, 1987 (18 of 1987), s. 5, for entry 5 (w.e.f. 30-5-1987).

[5] Ins. by the Constitution (Fourteenth Amendment) Act, 1962, s. 3 (with retrospective effect).

[6] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006), s. 5 for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

[7] Ins. by the Punjab Reorganisation Act, 1966 (31 of 1966), s. 7 (w.e.f. 1-11-1966).

[1][3.] [2][ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ]	ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ.
[3][[1][4.] ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಮತ್ತು ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್	ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್, 1961ರ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು]
[4][[1][5.] [3][***	* * * *]
[5][[1][6.] [6][ಪುದುಚೆರಿ]	ಹದಿನಾರನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್, 1962ರ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಕಾರೈಕಲ್, ಮಾಹೆ ಮತ್ತು ಯಾನಾಮ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ವಸಾಹತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]
[7][[1][7.] ಚಂಡಿಗಢ	ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು].

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ರಿಂದ 9ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 2 ರಿಂದ 7ನೇ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಲಕ್‌ದೀವ್, ಮಿನಿಕಾಯ್ ಮತ್ತು ಅಮೀನ್ ದೀವಿ ದ್ವೀಪಗಳ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (1973ರ 34)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಲಕ್‌ದೀವ್, ಮಿನಿಕಾಯ್ ಮತ್ತು ಅಮೀನ್ ದೀವಿ ದ್ವೀಪಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1973ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿಧೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಹತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 4ನೇ ನಮೂದನ್ನು (11.8.1961 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ (ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿಲೀನ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 44)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ಮತ್ತು 5ನೇ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (19.12.2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಗೋವಾ ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 5ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (30.05.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1962ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಪಾಂಡಿಚೇರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (1966ರ 31)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1966ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][*	**	****]
[1][*	**	****]
[2][8.	Jammu and Kashmir	The territories specified in section 4 of the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019.
9.	Ladakh	The territories specified in section 3 of the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019.]

[1] Entry 8 relating to Mizoram omitted and entry 9 relating to Arunachal Pradesh renumbered as entry 8 by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 4 (w.e.f. 20-2-1987) and entry 8 relating to Arunachal Pradesh omitted by the State of Arunachal Pradesh Act, 1986 (69 of 1986) s. 4 (w.e.f. 15-4-1987).

[2] Ins. by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019) s. 6 (w.e.f. 31-10-2019).

[1][**	* * * *]
[1][**	* * * *]
[2][8. ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.
9. ಲಡಾಖ್	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.]

[1] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮಿಜೋರಾಂಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 8ನೇ ನಮೂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 9ನೇ ನಮೂದಿಗೆ 8ನೇ ನಮೂದೆಂದು (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 69)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 8ನೇ ನಮೂದನ್ನು (15.04.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (31–10–2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

SECOND SCHEDULE

[Articles 59(3), 65(3), 75(6), 97, 125, 148(3), 158(3), 164 (5), 186 and 221]

PART A

PROVISIONS AS TO THE PRESIDENT AND THE GOVERNORS OF STATES

[1]***

1. There shall be paid to the President and to the Governors of the States [1]*** the following emoluments per mensem, that is to say:—

The President ...... 10,000 rupees*.

The Governor of a State ...... 5,500 rupees**.

2. There shall also be paid to the President and to the Governors of the States [2]*** such allowances as were payable respectively to the Governor-General of the Dominion of India and to the Governors of the corresponding Provinces immediately before the commencement of this Constitution.

3. The President and the Governors of [3][the States] throughout their respective terms of office shall be entitled to the same privileges to which the Governor- General and the Governors of the corresponding Provinces were respectively entitled immediately before the commencement of this Constitution.

4. While the Vice-President or any other person is discharging the functions of, or is acting as, President, or any person is discharging the functions of the Governor, he shall be entitled to the same emoluments, allowances and privileges as the President or the Governor whose functions he discharges or for whom he acts, as the case may be.

[4]* * * * *

---

[1] The words and letter "specified in Part A of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

* Now five lakh rupees, *vide* the Finance Act, 2018 (13 of 2018), s. 137. (w.e.f. 1-1-2016).
** Now three lakh fifty thousand rupees, by s. 161, *ibid.*, (w.e.f. 1-1-2016).

[2] The words "so specified" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 29 and Sch., *ibid.*, for "such states" (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Part B omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[59(3), 65(3), 75(6), 97, 125, 148(3), 158(3), 164(5), 186 ಮತ್ತು 221ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]

ಭಾಗ ಎ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮತ್ತು [1]****** ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

1. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮತ್ತು [1]*** ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಮಾಸಿಕ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ …………… 10,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು*

ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ………………… 5,500 ರೂಪಾಯಿಗಳು **

2. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮತ್ತು [2]*** ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ಗೆ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭತ್ಯೆಗಳೂ ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

3. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಮತ್ತು [3][ರಾಜ್ಯಗಳ] ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪದಾವಧಿ ಪರ್ಯಂತ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೋ, ಅವೇ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

4. ಉಪ–ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳಿಗೆ, ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[4]* * * * * *

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

* ಪ್ರಸ್ತುತ ಐದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು – ಹಣಕಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 13)ರ 137ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು (01.01.2016ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೋಡಿ.

** ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು – ಹಣಕಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 13)ರ 161ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು (01.01.2016 ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೋಡಿ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (01.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಂಥ ರಾಜ್ಯಗಳ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (ದಿನಾಂಕ: 01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ 'ಬಿ' ಭಾಗವನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

PART C

PROVISIONS AS TO THE SPEAKER AND THE DEPUTY SPEAKER OF THE HOUSE OF THE PEOPLE AND THE CHAIRMAN AND THE DEPUTY CHAIRMAN OF THE COUNCIL OF STATES AND THE SPEAKER AND THE DEPUTY SPEAKER OF THE LEGISLATIVE ASSEMBLY [1]*** AND THE CHAIRMAN AND THE DEPUTY CHAIRMAN OF THE LEGISLATIVE COUNCIL OF [2][A STATE]

7. There shall be paid to the Speaker of the House of the People and the Chairman of the Council of States such salaries and allowances as were payable to the Speaker of the Constituent Assembly of the Dominion of India immediately before the commencement of this Constitution, and there shall be paid to the Deputy Speaker of the House of the People and to the Deputy Chairman of the Council of States such salaries and allowances as were payable to the Deputy Speaker of the Constituent Assembly of the Dominion of India immediately before such commencement.

8. There shall be paid to the Speaker and the Deputy Speaker of the Legislative Assembly [3]*** and to the Chairman and the Deputy Chairman of the Legislative Council of [4][a State] such salaries and allowances as were payable respectively to the Speaker and the Deputy Speaker of the Legislative Assembly and the President and the Deputy President of the Legislative Council of the corresponding Province immediately before the commencement of this Constitution and, where the corresponding Province had no Legislative Council immediately before such commencement, there shall be paid to the Chairman and the Deputy Chairman of the Legislative Council of the State such salaries and allowances as the Governor of the State may determine.

---

[1] The words and letter "OF A STATE IN PART A OF THE FIRST SCHEDULE" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by s. 29 and Sch., *ibid.*, for "ANY SUCH STATE." (w.e.f. 1-11-1956).

[3] The words and letter "of a State specified in Part A of the First Schedule" omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[4] Subs. by s. 29 and Sch., *ibid.*, for "such State" (w.e.f. 1-11-1956).

ಭಾಗ ಸಿ

ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು [1]*** ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ [2][ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ] ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು.

7. ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

8. [3][*******] ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಹಾಗೂ [4][ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ] ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂವಾದಿ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು ಸಂದಾಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಕ್ಷರವನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದರ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರವನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

PART D

PROVISIONS AS TO THE JUDGES OF THE SUPREME COURT AND OF THE HIGH COURTS [1]***

9. [(1) There shall be paid to the Judges of the Supreme Court, in respect of time spent on actual service, salary at the following rates per mensem, that is to say:—

The Chief Justice .. [2][10,000 rupees.].*

Any other Judge .. [3][9,000 rupees.].**

Provided that if a Judge of the Supreme Court at the time of his appointment is in receipt of a pension (other than a disability or wound pension) in respect of any previous service under the Government of India or any of its predecessor Governments or under the Government of a State or any of its predecessor Governments, his salary in respect of service in the Supreme Court [4][shall be reduced—

(a) by the amount of that pension; and

(b) if he has, before such appointment, received in lieu of a portion of the pension due to him in respect of such previous service the commuted value thereof, by the amount of that portion of the pension; and

(c) if he has, before such appointment, received a retirement gratuity in respect of such previous service, by the pension equivalent of that gratuity.]

(2) Every Judge of the Supreme Court shall be entitled without payment of rent to the use of an official residence.

(3) Nothing in sub-paragraph (2) of this paragraph shall apply to a Judge who, immediately before the commencement of this Constitution,—

---

[1] The words and letter "IN STATES IN PART A OF THE FIRST SCHEDULE" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 25(a) (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Constitution (Fifty-fourth Amendment) Act, 1986, s. 4, for "5,000 rupees to 10,000 rupees" (w.e.f. 1-4-1986).

* Now two lakh eighty thousand rupees, *vide* the High Court and Supreme Court Judges (Salaries and Conditions of Service) Amendment Act, 2018 (10 of 2018), s. 6 (w.e.f. 1-1-2016).

[3] Subs. by the Constitution (Fifty-fourth Amendment) Act, 1986, s. 4, for "4,000 rupees" (w.e.f. 1-4-1986).

** Now two lakh fifty thousand rupees, *vide* the High Court and Supreme Court Judges (Salaries and Conditions of Service) Amendment Act, 2018 (10 of 2018), s. 6 (w.e.f. 1-1-2016).

[4] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 25(b), for " shall be reduced by the amount of that pension" (w.e.f. 1-11-1956).

ಭಾಗ ಡಿ

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು [1]******* ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

9. (1) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ, ಅವರು ವಾಸ್ತವಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸಿಕ ಸಂಬಳವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:-

ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ	[2][10,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು]*
ಇತರ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ	[3][9,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು]:**

ಪರಂತು, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ನೇಮಕಗೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಿಂದಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವನ್ನು (ಅಸಮರ್ಥತೆ ಅಥವಾ ಗಾಯದ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವನ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ [4][ಈ ಕೆಳಕಂಡವುಗಳನ್ನು ಕಳೆಯತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ,-

(ಎ) ಆ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನದ ಮೊಬಲಗು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅಂಥ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನು, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನದ ಒಂದು ಭಾಗದ ಬದಲಾಗಿ ಅದರ ಪರಿವರ್ತಿತ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಆ ಭಾಗದ ಮೊಬಲಗು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಅಂಥ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನು, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ನಿವೃತ್ತಿ ಉಪದಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, ಆ ಉಪದಾನಕ್ಕೆ ಸಮವಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನದ ಮೊಬಲಗು.]

(2) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡದೆ ಅಧಿಕೃತ ನಿವಾಸವನ್ನು ಬಳಸಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು,-

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 25(ಎ) ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರವನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತ ನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "5000 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ" ಬದಲಾಗಿ "10,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು" ಎಂದು (1.4.1986ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

* ಪ್ರಸ್ತುತ ಎರಡು ಲಕ್ಷದ ಎಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳು (ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 10)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು (01.01.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೋಡಿ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "4000 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ" ಬದಲಾಗಿ "9000 ರೂಪಾಯಿಗಳು" ಎಂದು (1.4.1986ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

** ಪ್ರಸ್ತುತ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳು (ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 10) 6ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು (01.01.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೋಡಿ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 25(ಬಿ) ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಆ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(a) was holding office as the Chief Justice of the Federal Court and has become on such commencement the Chief Justice of the Supreme Court under clause (1) of article 374; or

(b) was holding office as any other Judge of the Federal Court and has on such commencement become a Judge (other than the Chief Justice) of the Supreme Court under the said clause,

during the period he holds office as such Chief Justice or other Judge, and every Judge who so becomes the Chief Justice or other Judge of the Supreme Court shall, in respect of time spent on actual service as such Chief Justice or other Judge, as the case may be, be entitled to receive in addition to the salary specified in sub-paragraph (1) of this paragraph as special pay an amount equivalent to the difference between the salary so specified and the salary which he was drawing immediately before such commencement.

(4) Every Judge of the Supreme Court shall receive such reasonable allowances to reimburse him for expenses incurred in travelling on duty within the territory of India and shall be afforded such reasonable facilities in connection with travelling as the President may from time to time prescribe.

(5) The rights in respect of leave of absence (including leave allowances) and pension of the Judges of the Supreme Court shall be governed by the provisions which, immediately before the commencement of this Constitution, were applicable to the Judges of the Federal Court.

10. (1) [1][There shall be paid to the Judges of High Courts, in respect of time spent on actual service, salary at the following rates per mensem, that is to say,—

The Chief Justice	..	[2][9,000 rupees]*
Any other Judge	..	[3][8,000 rupees]:**

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 25(c), (i), for sub-paragraph (1) (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Constitution (Fifty-fourth Amendment) Act, 1986, s. 4, for "4,000 rupees" (w.e.f. 1-4-1986).

* Now two lakh fifty thousand rupees, *vide* the High Court and Supreme Court Judges (Salaries and Conditions of Service) Amendment Act, 2018 (10 of 2018), s. 2 (w.e.f. 1-1-2016).

[3] Subs. by the Constitution (Fifty-fourth Amendment) Act, 1986, s. 4, for "3,500 rupees" (w.e.f. 1-4-1986).

** Now two lakh twenty-five thousand rupees, *vide* the High Court and Supreme Court Judges (Salaries and Conditions of Service) Amendment Act, 2018 (10 of 2018), s. 2 (w.e.f. 1-1-2016).

(ಎ) ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ 374ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೇ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಯಾರೇ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ (ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದರೆ

– ಅವನು ಅಂಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೇ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅಂಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಂಬಳದ ಜೊತೆಗೆ, ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಂಬಳ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಬಳದ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವಿಶೇಷ ವೇತನವಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಅವನು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಕರ್ತವ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವಾಗ ತಗಲುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯುಕ್ತ ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರಯಾಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಯುಕ್ತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒದಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ (ರಜೆಯ ಭತ್ಯೆಗಳು ಸೇರಿ) ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಉಪಬಂಧಗಳೇ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

10. [1][(1) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ, ಅವರು ವಾಸ್ತವಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕೆಳಕಂಡ ದರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸಿಕ ಸಂಬಳವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ .... [2][9,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು]*

ಇತರ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ .... [3][8,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು]:**

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 25(ಸಿ), (i)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "4000 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ" ಬದಲಾಗಿ (1.4.1986 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

* ಪ್ರಸ್ತುತ, ಎರಡು ಲಕ್ಷದ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳು (ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 10)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು (01.01.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೋಡಿ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "3,500 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ" ಬದಲಾಗಿ (1.4.1986 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

** ಪ್ರಸ್ತುತ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳು (ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 10)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು (01.01.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೋಡಿ.

Provided that if a Judge of a High Court at the time of his appointment is in receipt of a pension (other than a disability or wound pension) in respect of any previous service under the Government of India or any of its predecessor Governments or under the Government of a State or any of its predecessor Governments, his salary in respect of service in the High Court shall be reduced—

(a) by the amount of that pension; and

(b) if he has, before such appointment, received in lieu of a portion of the pension due to him in respect of such previous service the commuted value thereof, by the amount of that portion of the pension; and

(c) if he has, before such appointment, received a retirement gratuity in respect of such previous service, by the pension equivalent of that gratuity.]

(2) Every person who immediately before the commencement of this Constitution—

(a) was holding office as the Chief Justice of a High Court in any Province and has on such commencement become the Chief Justice of the High Court in the corresponding State under clause (1) of article 376; or

(b) was holding office as any other Judge of a High Court in any Province and has on such commencement become a Judge (other than the Chief Justice) of the High Court in the corresponding State under the said clause,

shall, if he was immediately before such commencement drawing a salary at a rate higher than that specified in sub-paragraph (1) of this paragraph, be entitled to receive in respect of time spent on actual service as such Chief Justice or other Judge, as the case may be, in addition to the salary specified in the said sub-paragraph as special pay an amount equivalent to the difference between the salary so specified and the salary which he was drawing immediately before such commencement.

[1][(3) Any person who, immediately before the commencement of the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, was holding office as the Chief Justice of the High Court of a State specified in Part B of the First Schedule and has on such commencement become the Chief Justice of the High Court of a State specified in the said Schedule as amended by the said Act, shall, if he was immediately before such commencement drawing any amount as allowance in addition to his salary, be entitled to receive in respect of time spent on actual service as such Chief Justice, the same amount as allowance in addition to the salary specified in sub-paragraph (1) of this paragraph.].

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 25(c), (ii), for sub-paragraphs (*3*) and (*4*) (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಯಾವುದೇ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನವನ್ನು (ಅಸಮರ್ಥತೆಯ ಅಥವಾ ಗಾಯದ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವನ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡವುಗಳನ್ನು ಕಳೆಯತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:-

(ಎ) ಆ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಮೊಬಲಗು, ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅಂಥ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನು, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನದ ಒಂದು ಭಾಗದ ಬದಲಾಗಿ ಅದರ ಪರಿವರ್ತಿತ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಆ ಭಾಗದ ಮೊಬಲಗು, ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಅಂಥ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ನಿವೃತ್ತಿ ಉಪದಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, ಆ ಉಪದಾನಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನದ ಮೊಬಲಗು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ,-

(ಎ) ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ 376ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂವಾದಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಇತರ ಯಾರೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂವಾದಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ (ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು

– ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದರದಲ್ಲಿ ಸಂಬಳವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಇತರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸದರಿ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಸಂಬಳದ ಜೊತೆಗೆ, ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಸಂಬಳ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಬಳದ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವಿಶೇಷ ವೇತನವಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಅವನು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(3) 1956ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ಅಧಿನಿಯಮದಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂತೆ ಸದರಿ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅವನು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಬಳದ ಜೊತೆಗೆ ಭತ್ಯೆಯಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೆ ಮುಖ್ಯನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಂಬಳದ ಜೊತೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಭತ್ಯೆಯಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 25(ಸಿ), (ii)ನೆ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೆಯ ಮತ್ತು (4)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

11. In this Part, unless the context otherwise requires,—

(a) the expression "Chief Justice" includes an acting Chief Justice, and a "Judge" includes an *ad hoc* Judge;

(b) "actual service" includes—

(i) time spent by a Judge on duty as a Judge or in the performance of such other functions as he may at the request of the President undertake to discharge;

(ii) vacations, excluding any time during which the Judge is absent on leave; and

(iii) joining time on transfer from a High Court to the Supreme Court or from one High Court to another.

PART E

PROVISIONS AS TO THE COMPTROLLER AND AUDITOR-GENERAL OF INDIA

12. (1) There shall be paid to the Comptroller and Auditor-General of India a salary at the rate of *four thousand rupees per mensem.

(2) The person who was holding office immediately before the commencement of this Constitution as Auditor-General of India and has become on such commencement the Comptroller and Auditor-General of India under article 377 shall in addition to the salary specified in sub-paragraph (1) of this paragraph be entitled to receive as special pay an amount equivalent to the difference between the salary so specified and the salary which he was drawing as Auditor-General of India immediately before such commencement.

(3) The rights in respect of leave of absence and pension and the other conditions of service of the Comptroller and Auditor-General of India shall be governed or shall continue to be governed, as the case may be, by the provisions which were applicable to the Auditor-General of India immediately before the commencement of this Constitution and all references in those provisions to the Governor-General shall be construed as references to the President.

---

* The Comptroller and Auditor-General of India shall be paid a salary equal to the salary of the Judges of the Supreme Court *vide* s. 3 of the Comptroller and Auditor-General (Duties, Powers and Conditions of Service) Act, 1971 (56 of 1971). The salary of Judges of the Supreme Court has been raised to two lakh fifty thousand rupees per mensem by the High Court and Supreme Court Judges (Salaries and Conditions of Service) Amendment Act, 2018 (10 of 2018), s. 6 (w.e.f. 1-1-2016).

11. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು,-

(ಎ) "ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ" ಎಂಬ ಪದವು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು "ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ" ಎಂಬುದು ಅಡ್‌ಹಾಕ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ;

(ಬಿ) "ವಾಸ್ತವಿಕ ಸೇವೆ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ,-

(i) ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಅವನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಕಾಲ;]

(ii) ಆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಜೆಯ ಮೇಲೆ ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿದ್ದನೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ದೀರ್ಘರಜೆ ಕಾಲಗಳು; ಮತ್ತು

(iii) ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾದಾಗ ಸೇರಲು ಬೇಕಾದ ಕಾಲ

– ಇವುಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಭಾಗ ಇ

ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

12. (1) ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಿಗೆ ಮಾಸಿಕ *ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ದರದಂತೆ ಸಂಬಳವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗಿ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು 377ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಂಬಳದ ಜೊತೆಗೆ, ಹಾಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಂಬಳದ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಾರತದ ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಬಳದ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ವಿಶೇಷ ವೇತನವಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿವೇತನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅವನ ಹಕ್ಕುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಬಂಧಗಳೇ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಗವರ್ನರ್–ಜನರಲ್‌ಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಎಲ್ಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

* ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕನಿಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಧೀಶರ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಸಂಬಳವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ (ಕರ್ತವ್ಯಗಳ, ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 56)ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನೋಡಿ. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಂಬಳವನ್ನು ಮಾಸಿಕ ಎರಡು ಲಕ್ಷದ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳ (ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2018 (2018ರ 10)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.1.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

THIRD SCHEDULE

[Articles 75(4), 99, 124(6), 148(2), 164(3), 188 and 219]*

Forms of Oaths or Affirmations

I

Form of oath of office for a Minister for the Union:—

"I, A. B., do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established, [1][that I will uphold the sovereignty and integrity of India,] that I will faithfully and conscientiously discharge my duties as a Minister for the Union and that I will do right to all manner of people in accordance with the Constitution and the law, without fear or favour, affection or ill-will."

II

Form of oath of secrecy for a Minister for the Union:—

"I, A.B., do swear in the name of God / solemnly affirm that I will not directly or indirectly communicate or reveal to any person or persons any matter which shall be brought under my consideration or shall become known to me as a Minister for the Union except as may be required for the due discharge of my duties as such Minister."

[2][III

A

Form of oath or affirmation to be made by a candidate for election to Parliament:—

*

* *See* also arts. 84 (*a*) and 173 (*a*).

[1] Ins. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 5 (w.e.f. 5-10-1963).

[2] Subs. by s. 5, *ibid.*, for Form III. (w.e.f. 5-10-1963).

ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[75(4), 99, 124(6), 148(2), 164(3), 188 ಮತ್ತು 219ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]*

ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಚನಗಳ ನಮೂನೆಗಳು

I

ಒಕ್ಕೂಟದ ಮಂತ್ರಿಯ ಪದದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ನಮೂನೆ:-

"————— ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, [1][ನಾನು ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ,] ಒಕ್ಕೂಟದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಮತ್ತು ಭಯ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ, ರಾಗದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನರಿಗೆ, ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದೂ, <u>ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ</u>

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ"

II

ಒಕ್ಕೂಟ ಮಂತ್ರಿಯ ಗೋಪ್ಯತಾ ಪಾಲನಾ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ನಮೂನೆ:-

"————— ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ಒಕ್ಕೂಟ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತರಲಾಗುವ ಅಥವಾ ನನಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು, ಒಕ್ಕೂಟದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಬಹುದಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು <u>ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ</u>

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

[2][III

ಎ

ಸಂಸತ್ತಿನ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನದ ನಮೂನೆ:–

---

* 84 (ಎ) ಮತ್ತು 173 (ಎ) ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಸಹ ನೋಡಿ.

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (05.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ IIIನೇ ನಮೂನೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ (05.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

"I, A.B., having been nominated as a candidate to fill a seat in the Council of States (or the House of the People) do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established and that I will uphold the sovereignty and integrity of India."

B

Form of oath or affirmation to be made by a member of Parliament:—

"I, A.B., having been elected (or nominated) a member of the Council of States (or the House of the People) do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established, that I will uphold the sovereignty and integrity of India and that I will faithfully discharge the duty upon which I am about to enter."]

IV

Form of oath or affirmation to be made by the Judges of the Supreme Court and the Comptroller and Auditor-General of India:—

"I, A.B., having been appointed Chief Justice (or a Judge) of the Supreme Court of India (or Comptroller and Auditor-General of India) do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established, [1][that I will uphold the sovereignty and integrity of India,] that I will duly and faithfully and to the best of my ability, knowledge and judgment perform the duties of my office without fear or favour, affection or ill-will and that I will uphold the Constitution and the laws."

[1] Ins. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 5 (w.e.f. 5-10-1963).

"———— ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿನ (ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿನ) ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಎಂದು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಭಾರತದ ಸೌರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

ಬಿ

ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನದ ನಮೂನೆ:–

"———— ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ (ಅಥವಾ ಲೋಕಸಭೆಯ) ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದವನಾಗಿ (ಅಥವಾ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ) ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ ಮತ್ತು ನಾನು ಈಗ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

IV

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನದ ನಮೂನೆ:–

"———— ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು, ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ (ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ) (ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ–ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನಾಗಿ) ನೇಮಕಗೊಂಡವನಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, [1][ನಾನು ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ] ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿವೇಚನೆಯಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಭಯ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ, ರಾಗ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (05.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

V

Form of oath of office for a Minister for a State:—

"I, A.B., do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established, [1][that I will uphold the sovereignty and integrity of India,] that I will faithfully and conscientiously discharge my duties as a Minister for the State of …………… and that I will do right to all manner of people in accordance with the Constitution and the law without fear or favour, affection or ill-will."

VI

Form of oath of secrecy for a Minister for a State:—

"I, A.B., do swear in the name of God / solemnly affirm that I will not directly or indirectly communicate or reveal to any person or persons any matter which shall be brought under my consideration or shall become known to me as a Minister for the State of……………………… except as may be required for the due discharge of my duties as such Minister."

[2][VII

A

Form of oath or affirmation to be made by a candidate for election to the Legislature of a State:—

"I, A.B., having been nominated as a candidate to fill a seat in the Legislative Assembly (or Legislative Council), do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established and that I will uphold the sovereignty and integrity of India."

---

[1] Ins. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 5 (w.e.f. 5-10-1963).

[2] Subs. by s. 5, *ibid.,* for Form VII (w.e.f. 5-10-1963).

V

ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಪದದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ನಮೂನೆ:-

"——————ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು, ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, [1][ನಾನು ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ] ಮತ್ತು ....ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಭಯ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ, ರಾಗ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನರಿಗೆ, ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದೂ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

VI

ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯ ಗೋಪ್ಯತಾ ಪಾಲನಾ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ನಮೂನೆ:-

"...............................ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ....ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ತರಲಾಗುವ ಅಥವಾ ನನಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು, ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಬಹುದಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

[2][VII

ಎ

ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನದ ನಮೂನೆ.-

"...............................ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ (ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿನ) ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯೆಂದು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (05.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ VIIನೇ ನಮೂನೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ (05.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

B

Form of oath or affirmation to be made by a member of the Legislature of a State:—

"I, A.B., having been elected (or nominated) a member of the Legislative Assembly (or Legislative Council), do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established, that I will uphold the sovereignty and integrity of India and that I will faithfully discharge the duty upon which I am about to enter."]

VIII

Form of oath or affirmation to be made by the Judges of a High Court:—

"I, A.B., having been appointed Chief Justice (or a Judge) of the High Court at (or of) .... do swear in the name of God / solemnly affirm that I will bear true faith and allegiance to the Constitution of India as by law established, [1][that I will uphold the sovereignty and integrity of India,] that I will duly and faithfully and to the best of my ability, knowledge and judgment perform the duties of my office without fear or favour, affection or ill-will and that I will uphold the Constitution and the laws."

[1] Ins. by the Constitution (Sixteenth Amendment) Act, 1963, s. 5 (w.e.f. 5-10-1963).

ಬಿ

ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನದ ನಮೂನೆ:–

"..................................ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ವಿಧಾನಸಭೆಯ (ಅಥವಾ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ) ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದವನಾಗಿ, (ಅಥವಾ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ), ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ ಮತ್ತು ನಾನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿರುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ <u>ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ</u>

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

VIII

ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವಚನದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನದ ನಮೂನೆ.–

"—————————— ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾನು ——————————ಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ —————— ದ) ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಯು (ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ) ನೇಮಕಗೊಂಡವನಾಗಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ, [1][ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ,] ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿವೇಚನೆಯಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಭಯ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ, ರಾಗ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆಂದೂ, <u>ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ</u>

ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ".

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (5.10.1963ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][FOURTH SCHEDULE

[Articles 4(1) and 80(2)]

Allocation of seats in the Council of States

To each State or Union territory specified in the first column of the following table, there shall be allotted the number of seats specified in the second column thereof opposite to that State or that Union territory, as the case may be:

TABLE

1.	Andhra Pradesh	[2][11]
[3][2.	Telangana	7]
[4][3.]	Assam	7
[4][4.]	Bihar	[5][16]
[6][[4][5.]	Jharkhand	6]
[7][[8][[4][6.]	Goa	1]]
[9][[8][[4][7.]	Gujarat	11]]
[10][[8][[4][8.]	Haryana	5]]
[8][[4][9.]	Kerala	9

[1] Fourth Schedule Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 3(2), for 'Fourth Schedule' (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014, s. 12, for "18" (w.e.f. 2-6-2014).

[3] Ins. by s. 12, *ibid.* (w.e.f. 2-6-2014).

[4] Entries 2 to 30 renumbered as entries 3 to 31 respectively by s. 12, *ibid.* (w.e.f. 2-6-2014).

[5] Subs. by the Bihar Reorganisation Act, 2000 (30 of 2000), s. 7, for "22" (w.e.f. 15-11-2000).

[6] Ins. by s. 7, *ibid.* (w.e.f. 15-11-2000).

[7] Entries 4 to 26 renumbered as entries 5 to 27 respectively and entry "4 Goa....1" ins. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987), s. 6(a) and (b) (w.e.f. 30-5-1987).

[8] Entries 4 to 29 renumbered as entries 5 to 30 by the Bihar Reorganisation Act, 2000 (30 of 2000), s. 7 (w.e.f. 15-11-2000).

[9] Subs. by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 6, for entry "4" (w.e.f.1-5-1960).

[10] Ins. by the Punjab Reorganisation Act, 1966 (31 of 1966), s. 9 (w.e.f. 1-11-1966).

[1][ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[4(1) ಮತ್ತು 80 (2)ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸದರಿ ಕೋಷ್ಟಕದ ಎರಡನೆಯ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಎದುರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಕೋಷ್ಟಕ

1.	ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ...	[2][11]
[3][2.	ತೆಲಂಗಾಣ	7]
[4][3].	ಅಸ್ಸಾಂ...	7
[4][4].	ಬಿಹಾರ...	[5][16]
[6][4[5].	ಝಾರ್ಖಂಡ...	6]
[7][[8][[4][6.]	ಗೋವಾ...	1]
[9][[8][[4][7.]	ಗುಜರಾತ್...	11]]
[10][[8][[4][8.]	ಹರಿಯಾಣ...	5]]
[8][[4][9.]	ಕೇರಳ...	9

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 3(2)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 'ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ'ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "18"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2.6.2014 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2.6.2014 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 2 ರಿಂದ 30ರವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಮೂದುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 3 ರಿಂದ 31 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಳೆಂದು ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ (02.06.2014ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ದ 30)ದ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "22" ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (15.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ದ 30)ದ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (15.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಗೋವಾ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 6(ಎ) ಮತ್ತು (ಬಿ) ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ರಿಂದ 26ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 5 ರಿಂದ 27 ನಮೂದುಗಳೆಂದು ಮತ್ತು "4 ಗೋವಾ..1" ನಮೂದಿಗೆ (30-5-1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[8] ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ದ 30)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ರಿಂದ 29ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 5 ರಿಂದ 30 ನಮೂದುಗಳೆಂದು (15.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[9] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ನಮೂದು "4"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01.05.1960 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[10] ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (1966ರ 31)ರ 9ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-11-1966 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][2][10.]]	Madhya Pradesh	[3][11]
[4][1][2][11.]	Chhattisgarh	5]]
[5][1][2][12.]	Tamil Nadu	[6][18]]
[7][1][2][13.]	Maharashtra	19]]
[8][1][2][14.]	Karnataka	12]]
[1][2][15.]	[9][Odisha]	10]
[1][2][16.]	Punjab	[10][7]
[1][2][17.]	Rajasthan	10]
[1][2][18.]	Uttar Pradesh	[11][31]
[12][1][2][19.]	[13][Uttarakhand]	3]]
[1][2][20.]	West Bengal	16]
[14][1][2][**	******...	*]
[15][16][1][2][21.]	Nagaland	1]]

[1] Entries 4 to 29 renumbered as entries 5 to 30 by the Bihar Reorganisation Act, 2000 (30 of 2000), s. 7 (w.e.f. 15-11-2000).

[2] Entries 2 to 30 renumbered as entries 3 to 31 respectively by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014, s. 12 (w.e.f. 2-6-2014).

[3] Subs. by the Madhya Pradesh Reorganisation Act, 2000 (28 of 2000), s. 7, for "16" (w.e.f. 1-11-2000).

[4] Ins. by s. 7, *ibid.* (w.e.f. 1-11-2000)

[5] Subs. by the Madras State (Alteration of Name) Act, 1968 (53 of 1968), s. 5, for "8. Madras" (renumbered as *11) (w.e.f. 14-1-1969).

[6] Subs. by the Andhra Pradesh and Madras (Alteration of Boundaries) Act, 1959 (56 of 1959), s. 8, for "17" (w.e.f. 1-4-1960).

[7] Ins. by the Bombay Reorganisation Act, 1960 (11 of 1960), s. 6 (w.e.f. 1-5-1960).

[8] Subs. by the Mysore State (Alteration of Name) Act, 1973 (31 of 1973), s. 5, for "10. Mysore" (w.e.f. 1-11-1973).

[9] Subs. by the Orissa (Alteration of Name) Act, 2011 (15 of 2011), s. 7 for "Orissa" (w.e.f. 1-11-2011).

[10] Subs. by the Punjab Reorganisation Act, 1966 (31 of 1966), s. 9 for "11" (w.e.f. 1-11-1966).

[11] Subs. by the Uttar Pradesh Reorganisation Act, 2000 (29 of 2000), s. 7 for "34" (w.e.f. 9-11-2000).

[12] Ins. by s. 7, *ibid.* (w.e.f. 9-11-2000).

[13] Subs. by the Uttaranchal (Alteration of Name) Act, 2006 (52 of 2006), s. 5 for "Uttaranchal" (w.e.f. 1-1-2007).

[14] ** Entry 21 relating to Jammu and Kashmir deleted by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 8 (w.e.f. 31-10-2019).

[15] Entries 22 to 31 re-numbered as entries 21 to 30, respectively by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 8 (w.e.f. 31-10-2019).

[16] Ins. by the State of Nagaland Act, 1962 (27 of 1962), s. 6 (w.e.f. 1-12-1963).

[1][[2][10.]]	ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ..	[3][11]
[4][[1][[2][11.]	ಛತ್ತಿಸ್‌ಘಡ..	5]]
[5][[1][[2][12.]	ತಮಿಳುನಾಡು..	[6][18]]
[7][[1][[2][13.]	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ..	19]]
[8][[1][[2][14.]	ಕರ್ನಾಟಕ..	12]]
[1][[2][15.]	[9][ಒಡಿಶಾ]..	10]
[1][[2][16.]	ಪಂಜಾಬ್..	[10][7]
[1][[2][17.]	ರಾಜಸ್ಥಾನ..	10
[1][[2][18.]	ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ..	[11][31]
[12][[1][[2][19.]	[13][ಉತ್ತರಾಖಂಡ]..	3]
[1][[2][20.]	ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ..	16
[14][[1][[2][**.	********..	*]
[15][[16][[1][[2][21.]	ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್..	1]

[1] ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 30)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ರಿಂದ 29ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 5 ರಿಂದ 30 ನಮೂದುಗಳೆಂದು (15.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 2 ರಿಂದ 30ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 3 ರಿಂದ 31 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (02.06.2014 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 28)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "16"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.2000ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 28)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.2000ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (1968ರ 53)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "8 ಮದ್ರಾಸ್"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (14.01.1969 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) (*11 ಎಂದು ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಿ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ (ಸರಹದ್ದುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1959 (1959ರ 56)ರ 8ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "17"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-4-1960ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಬಾಂಬೆ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (1960ರ 11)ರ 6ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1-5-1960 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[8] ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (1973ರ 31)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.11.1973 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "10. ಮೈಸೂರು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[9] ಒರಿಸ್ಸಾ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011 (2011ರ 15)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒರಿಸ್ಸಾ"ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.2011 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[10] ಪಂಜಾಬ್ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (1966ರ 31)ರ 9ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "11"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1966 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[11] ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಡಗಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 29)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "34"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (9.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[12] ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್ ವಿಂಡಗಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 29)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (9.11.2000 ದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[13] ಉತ್ತರಾಂಚಲ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 52)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಉತ್ತರಾಂಚಲ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.1.2007 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[14] **ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 21ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಎಂಬುದನ್ನು (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[15] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 22 ರಿಂದ 31ನೇ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 21 ರಿಂದ 30 ನಮೂದುಗಳೆಂದು (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[16] ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1962 (1962ರ 27)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.12.1963 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][2][3][4][22.]	Himachal Pradesh	3]]]
[3][2][4][23.]	Manipur	1]
[3][2][4][24.]	Tripura	1]]
[3][2][4][25.]	Meghalaya	1]]
[5][3][2][4][26.]	Sikkim	1]]
[6][3][2][4][27.]	Mizoram	1]]
[7][3][2][4][28.]	Arunachal Pradesh	1]]
[3][2][4][29.]	Delhi	3]
[3][2][4][30.]	[8][Puducherry]................................	1]]
[9][3][2][4][31.	Jammu and Kashmir.................	4]
	Total	**[10][233]**

[1] Ins. by the State of Himachal Pradesh Act, 1970 (53 of 1970), s. 5 (w.e.f. 25-1-1971).

[2] Entries 4 to 29 renumbered as entries 5 to 30 by the Bihar Reorganisation Act, 2000 (30 of 2000), s. 7 (w.e.f. 15-11-2000).

[3] Entries 2 to 30 renumbered as entries 3 to 31 respectively by the Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014 (6 of 2014), s. 12 (w.e.f. 2-6-2014).

[4] Entries 22 to 31 renumbered as entries 21 to 30 respectively by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 8 (w.e.f. 31-10-2019).

[5] Ins. by the Constitution (Thirty-sixth Amenement) Act, 1975, s. 4 (w.e.f. 26-4-1975).

[6] Ins. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 5 (w.e.f. 20-2-1987).

[7] Ins. by the State of Arunachal Pradesh Act, 1986 (69 of 1986), s. 5 (w.e.f. 20-2-1987).

[8] Subs. by the Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006 (44 of 2006) s. 4, for "Pondicherry" (w.e.f. 1-10-2006).

[9] Ins. by the Jammu and Kashmir Reorganisation Act, 2019 (34 of 2019), s. 8 (w.e.f. 31-10-2019).

[10] Subs. by the Goa, Daman and Diu Reorganisation Act, 1987 (18 of 1987), s. 6, for "232" (w.e.f. 30-5-1987).

[1][2[3][4][22.]	ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ..	3]]]
[3][2[4][23.]	ಮಣಿಪುರ..	1]
[3][2][4][24.]	ತ್ರಿಪುರ..	1]]
[3][2][4][25.]	ಮೇಘಾಲಯ..	1]]
[5][3][2][4][26.]	ಸಿಕ್ಕಿಂ..	1]]
[6][3][2][4][27.]	ಮಿಜೋರಾಂ..	1]]
[7][3][2][4][28.]	ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ..	1]]
[3][2][4][29.]	ದೆಹಲಿ..	3]
[3][2][4][30.]	[8][ಪುದುಚೆರಿ]..	1]]
[9][3][2][4][31.	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	4]
	ಒಟ್ಟು	[10]**[233]**

[1] ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (1970ರ 53)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (25.1.1971 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಬಿಹಾರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2000 (2000ರ 30)ರ 7ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ರಿಂದ 29ನೇ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 5 ರಿಂದ 30ನೇ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (15.11.2000 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2014ರ 12ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 2 ರಿಂದ 30ನೇ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 3 ರಿಂದ 31 ನಮೂದುಗಳೆಂದು (2.06.2014 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 22 ರಿಂದ 31ನೇ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 21 ರಿಂದ 30ನೇ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (31.10.2019ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತಾರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (26.4.1975 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[6] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 69)ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[8] ಪಾಂಡಿಚೆರಿ (ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2006 (2006ರ 44)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಪಾಂಡಿಚೇರಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.10.2006 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[9] ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2019 (2019ರ 34)ರ 8ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (31.10.2019 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[10] ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (1987ರ 18)ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "232"ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (30.5.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

FIFTH SCHEDULE

[Article 244(1)]

Provisions as to the Administration and Control of Scheduled Areas and Scheduled Tribes

PART A

GENERAL

1. **Interpretation**.— In this Schedule, unless the context otherwise requires, the expression "State" [1]*** does not include the [2][States of Assam [3][, [4][Meghalaya, Tripura and Mizoram.]]]

2. Executive power of a State in Scheduled Areas.— Subject to the provisions of this Schedule, the executive power of a State extends to the Scheduled Areas therein.

3. Report by the Governor [5]* to the President regarding the administration of Scheduled Areas.—** The Governor [5]*** of each State having Scheduled Areas therein shall annually, or whenever so required by the President, make a report to the President regarding the administration of the Scheduled Areas in that State and the executive power of the Union shall extend to the giving of directions to the State as to the administration of the said areas.

PART B

ADMINISTRATION AND CONTROL OF SCHEDULED AREAS AND SCHEDULED TRIBES

4. Tribes Advisory Council.— (1) There shall be established in each State having Scheduled Areas therein and, if the President so directs, also in any State having Scheduled Tribes but not Scheduled Areas therein, a Tribes Advisory Council consisting of not more than twenty members of whom, as nearly as may be, three-fourths shall be the representatives of the Scheduled Tribes in the Legislative Assembly of the State:

[1] The words and letters "means a State specified in Part A or Part B of the First Schedule but" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71, for "State of Assam" (w.e.f. 21-1-1972).

[3] Subs. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 3, for "and Meghalaya" (w.e.f. 1-4-1985).

[4] Subs. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39, for "Meghalaya and Tripura" (w.e.f. 20-2-1987).

[5] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

ಐದನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[244(1)ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ]

ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಭಾಗ ಎ

ಸಾಮಾನ್ಯ

1. **ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ.–** ಈ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು "ರಾಜ್ಯ" [1]*** ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ [2][ಅಸ್ಸಾಂ, [3][,[4][ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳು] ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

2. **ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರ.–** ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

3. **ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಂದ [5]****** ವರದಿ.–** ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [5]****** ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಸದರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ಭಾಗ ಬಿ

ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ

4. **ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲಹಾ ಪರಿಷತ್ತು.–** (1) ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರೆ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಇರುವ ಆದರೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲಹಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಅವರ ಪೈಕಿ ಸರಿಸುಮಾರು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ, ಆದರೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.01.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು ಮೇಘಾಲಯ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

Provided that if the number of representatives of the Scheduled Tribes in the Legislative Assembly of the State is less than the number of seats in the Tribes Advisory Council to be filled by such representatives, the remaining seats shall be filled by other members of those tribes.

(2) It shall be the duty of the Tribes Advisory Council to advise on such matters pertaining to the welfare and advancement of the Scheduled Tribes in the State as may be referred to them by the Governor [1]***.

(3) The Governor [2]*** may make rules prescribing or regulating, as the case may be,—

(a) the number of members of the Council, the mode of their appointment and the appointment of the Chairman of the Council and of the officers and servants thereof;

(b) the conduct of its meetings and its procedure in general; and

(c) all other incidental matters.

5. Law applicable to Scheduled Areas.— (1) Notwithstanding anything in this Constitution, the Governor [1]*** may by public notification direct that any particular Act of Parliament or of the Legislature of the State shall not apply to a Scheduled Area or any part thereof in the State or shall apply to a Scheduled Area or any part thereof in the State subject to such exceptions and modifications as he may specify in the notification and any direction given under this sub-paragraph may be given so as to have retrospective effect.

(2) The Governor may make regulations for the peace and good government of any area in a State which is for the time being a Scheduled Area.

In particular and without prejudice to the generality of the foregoing power, such regulations may—

(a) prohibit or restrict the transfer of land by or among members of the Scheduled Tribes in such area;

(b) regulate the allotment of land to members of the Scheduled Tribes in such area;

---

[1] The words "or Rajpramukh, as the case may be" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] The words "or Rajpramukh" omitted by s. 29 and Sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

ಪರಂತು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲಹಾ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದ ಭರ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೆ, ಉಳಿದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಆ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಇತರ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಭರ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]*** ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲಹಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದೋ ಅಂಥ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡುವುದು ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [2]***,-

(ಎ) ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವರ ನೇಮಕದ ವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ನೌಕರರ ನೇಮಕದ ವಿಧಾನವನ್ನು;

(ಬಿ) ಅದರ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಇತರ ಎಲ್ಲ ಆನುಷಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು

- ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ನಿಯಮಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

5. ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಕಾನೂನು.- (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]*** ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಧಿನಿಯಮವು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಕೊಡಲಾಗುವ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಕೊಡಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಂತಿ ಪಾಲನೆ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಧಿಕಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಅಂಥ ವಿನಿಯಮಗಳು-

(ಎ) ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನರು ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಅವರೊಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವ ಭೂವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನರಿಗೆ ಮಾಡುವ ಭೂಮಿಯ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(c) regulate the carrying on of business as money-lender by persons who lend money to members of the Scheduled Tribes in such area.

(3) In making any such regulation as is referred to in sub-paragraph (2) of this paragraph, the Governor [1]*** may repeal or amend any Act of Parliament or of the Legislature of the State or any existing law which is for the time being applicable to the area in question.

(4) All regulations made under this paragraph shall be submitted forthwith to the President and, until assented to by him, shall have no effect.

(5) No regulation shall be made under this paragraph unless the Governor [1]*** making the regulation has, in the case where there is a Tribes Advisory Council for the State, consulted such Council.

PART C

SCHEDULED AREAS

6. Scheduled Areas.— (1) In this Constitution, the expression "Scheduled Areas" means such areas as the President may by order[*] declare to be Scheduled Areas.

(2) The President may at any time by order[**]—

(a) direct that the whole or any specified part of a Scheduled Area shall cease to be a Scheduled Area or a part of such an area;

[2][(*aa*) increase the area of any Scheduled Area in a State after consultation with the Governor of that State;]

(b) alter, but only by way of rectification of boundaries, any Scheduled Area;

---

[1] The words "or Rajpramukh" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).
The words "or Rajpramukh" omitted by s. 29 and sch., *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

[*] *See* the Scheduled Areas (Part A States) Order, 1950 (C.O. 9), the Scheduled Areas (Part B States) Order, 1950 (C.O.26), the Scheduled Areas (Himachal Pradesh) Order, 1975 (C.O. 102) and the Scheduled Areas (States of Bihar, Gujarat, Madhya Pradesh and Orissa) Order, 1977 (C.O. 109).

[**] *See* the Madras Scheduled Areas (Cessor) Order, 1950 (C.O. 30) and the Andhra Scheduled Areas (Cessor) Order, 1955 (C.O. 50).

[2] Ins. by the Fifth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1976 (101 of 1976), s. 2 (w.e.f. 7-9-1976).

(ಸಿ) ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಿಸುವುದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಯಮವನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]*** ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನನ್ನು ನಿರಸನ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.

(4) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಎಲ್ಲ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಡುವವರೆಗೆ, ಅವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(5) ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸಲಹಾ ಪರಿಷತ್ತು ಇದ್ದರೆ, ವಿನಿಯಮವನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು [1]****** ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ಹೊರತು, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಯಮವನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಭಾಗ ಸಿ

ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು

6. ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು.– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ "ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು" ಎಂದರೆ, ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು *ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳು.

(2) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಒಂದು ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶವು, ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭಾಗವು ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರುವುದು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

[2][(ಎಎ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು;]

(ಬಿ) ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ ಯಾವುದೇ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಥವಾ ರಾಜಪ್ರಮುಖನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

* ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಎ ಭಾಗದ ರಾಜ್ಯಗಳ) ಆದೇಶ, 1950 (ಸಿ. ಒ. ಸಂಖ್ಯೆ 9)ರ, ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಬಿ ಭಾಗದ ರಾಜ್ಯಗಳ) ಆದೇಶ, 1950 (ಸಿ. ಒ. ಸಂಖ್ಯೆ 26)ರ, ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ) ಆದೇಶ, 1975 (ಸಿ. ಒ. ಸಂಖ್ಯೆ 102)ರ, ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಬಿಹಾರ, ಗುಜರಾತ್, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾ ರಾಜ್ಯಗಳ) ಆದೇಶ, 1977 (ಸಿ.ಒ. ಸಂಖ್ಯೆ 109)ರ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

** ಮದ್ರಾಸ್ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಸಮಾಪ್ತಿ) ಆದೇಶ, 1950 (ಸಿ.ಒ. ಸಂಖ್ಯೆ 30)ರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಸಮಾಪ್ತಿ) ಆದೇಶ, 1955 (ಸಿ.ಒ. ಸಂಖ್ಯೆ. 50) ನೋಡಿ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (1976ರ 101)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 5ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ (07.09.1976 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(c) on any alteration of the boundaries of a State or on the admission into the Union or the establishment of a new State, declare any territory not previously included in any State to be, or to form part of, a Scheduled Area;

[1][(*d*) rescind, in relation to any State or States, any order or orders made under this paragraph, and in consultation with the Governor of the State concerned, make fresh orders redefining the areas which are to be Scheduled Areas;]

and any such order may contain such incidental and consequential provisions as appear to the President to be necessary and proper, but save as aforesaid, the order made under sub-paragraph (1) of this paragraph shall not be varied by any subsequent order.

PART D

AMENDMENT OF THE SCHEDULE

7. Amendment of the Schedule.— (1) Parliament may from time to time by law amend by way of addition, variation or repeal any of the provisions of this Schedule and, when the Schedule is so amended, any reference to this Schedule in this Constitution shall be construed as a reference to such Schedule as so amended.

(2) No such law as is mentioned in sub-paragraph (1) of this paragraph shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.

---

[1] Ins. by the Fifth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1976 (101 of 1976), s. 2 (w.e.f. 7-9-1976).

(ಸಿ) ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರಹದ್ದುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯಾದಾಗ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದಾಗ ಅಥವಾ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದಾಗ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಸೇರಿರದಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಅಥವಾ ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು;

[1][(ಡಿ) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಬೇಕಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪುನಃ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಹೊಸ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು;]

– ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಮತ್ತು ಉಚಿತವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಆದೇಶವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತಲ್ಲದೆ, ಆ ತರುವಾಯದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಭಾಗ ಡಿ

ಅನುಸೂಚಿಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ

7. ಅನುಸೂಚಿಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ.– (1) ಸಂಸತ್ತು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಯಾವುವೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಳಿಸುವ, ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯು ಹಾಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು, ಹಾಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂಥ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (1976ರ 101)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಐದನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ (07.09.1976ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

SIXTH SCHEDULE

[Articles 244(2) and 275(1)]

Provisions as to the Administration of Tribal Areas in [1][the States of Assam, Meghalaya, Tripura and Mizoram]

[2]1. **Autonomous districts and autonomous regions.—** (1) Subject to the provisions of this paragraph, the tribal areas in each item of [3][[4][Parts I, II and IIA] and in Part III] of the table appended to paragraph 20 of this Schedule shall be an autonomous district.

(2) If there are different Scheduled Tribes in an autonomous district, the Governor may, by public notification, divide the area or areas inhabited by them into autonomous regions.

(3) The Governor may, by public notification,—

(a) include any area in [3][any of the Parts] of the said table;

(b) exclude any area from [3][any of the Parts] of the said table;

(c) create a new autonomous district;

(d) increase the area of any autonomous district;

(e) diminish the area of any autonomous district;

(f) unite two or more autonomous districts or parts thereof so as to form one autonomous district;

[5][(*ff*) alter the name of any autonomous district];

(g) define the boundaries of any autonomous district:

---

[1] Subs. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39, for certain words (w.e.f. 20-2-1987).

[2] Paragraph 1 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2, so as to insert the following proviso after sub-paragraph (2), namely :—

"Provided that nothing in this sub-paragraph shall apply to the Bodoland Territorial Areas District" (w.e.f. 7-9-2003).

[3] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for "Part A" (w.e.f. 21-1-1972).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 4, for "Part I and II" (w.e.f. 1-4-1985).

[5] Ins. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

ಆರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[244(2) ಮತ್ತು 275(1)ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]

[1][ಅಸ್ಸಾಂ, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳ] ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

[2][**1. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು.**– (1) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 20ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾಕ್ಕೆ ಅನುಬಂಧವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೋಷ್ಟಕದ [3][[4][ಭಾಗ I, II ಮತ್ತು IIಎ] ಮತ್ತು ಭಾಗ III] ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಾಬಿನಲ್ಲಿನ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ಇದ್ದರೆ, ಆ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನರು ವಾಸಮಾಡುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು.

(3) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ,–

(ಎ) ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸದರಿ ಕೋಷ್ಟಕದ [3][ಯಾವುದೇ ಭಾಗ]ದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು,

(ಬಿ) ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸದರಿ ಕೋಷ್ಟಕದ [3][ಯಾವುದೇ ಭಾಗ]ದಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಬಹುದು,

(ಸಿ) ಹೊಸ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಬಹುದು,

(ಡಿ) ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು,

(ಇ) ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದು,

(ಎಫ್) ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗುವಂತೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬಹುದು,

[5][ಎಫ್‌ಎಫ್] ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು;]

(ಜಿ) ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು :

---

1 ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (20-2-1987ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 1ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ, 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಕೆಳಕಂಡ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"ಪರಂತು ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೀಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ (07.09.2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ."

3 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971 ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಭಾಗ ಎ" ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

4 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಭಾಗ I ಮತ್ತು II" ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1-4-1985ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

5 ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2.4.1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that no order shall be made by the Governor under clauses (*c*), (d), (*e*) and (*f*) of this sub-paragraph except after consideration of the report of a Commission appointed under sub-paragraph (1) of paragraph 14 of this Schedule:

[1][Provided further that any order made by the Governor under this sub-paragraph may contain such incidental and consequential provisions (including any amendment of paragraph 20 and of any item in any of the Parts of the said Table) as appear to the Governor to be necessary for giving effect to the provisions of the order.]

[2]2. **Constitution of District Councils and Regional Councils.—** [3][(1) There shall be a District Council for each autonomous district consisting of not more than thirty members, of whom not more than four persons shall be nominated by the Governor and the rest shall be elected on the basis of adult suffrage.]

---

[1] Ins. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch. (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Paragraph 2 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003(44 of 2003), s. 2, so as to insert the following proviso after sub-paragraph (1), namely: —

"Provided that the Bodoland Territorial Council shall consist of not more than forty-six members of whom forty shall be elected on the basis of adult suffrage, of whom thirty shall be reserved for the Scheduled Tribes, five for non-tribal communities, five open for all communities and the remaining six shall be nominated by the Governor having same rights and privileges as other members, including voting rights, from amongst the un-represented communities of the Bodoland Territorial Areas District, of which at least two shall be women:"

Paragraph 2 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1995(42 of 1995), s.2, so as to insert the following proviso after sub-paragraph (3), namely :—

"Provided that the District Council constituted for the North Cachar Hills District shall be called as the North Cachar Hills Autonomous Council and the District Council constituted for the Karbi Anglong District shall be called as the Karbi Anglong Autonomous Council."

Paragraph 2 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003(44 of 2003), s. 2, so as to insert the following proviso after sub-paragraph (3), namely:—

"Provided further that the District Council constituted for the Bodoland Territorial Areas District shall be called the Bodoland Territorial Council."

[3] Subs. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch., for sub-paraghaph (1) (w.e.f. 2-4-1970).

ಪರಂತು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 14ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯವಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ (ಸಿ), (ಡಿ), (ಇ) ಮತ್ತು (ಎಫ್) ಖಂಡಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ:

[1][ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು (20ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಮತ್ತು ಸದರಿ ಕೋಷ್ಟಕದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಯಾವುದೇ ಬಾಬಿನ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಕಂಡುಬರಬಹುದಾದಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಆ ಆದೇಶವು ಒಳಗೊಂಡಿರಬಹುದು.]

[2]**2. ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ರಚನೆ.–** [3][(1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೂವತ್ತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಆ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಲ್ಲದಷ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಉಳಿದವರನ್ನು ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಕೆಳಕಂಡ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"ಪರಂತು, ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು, ನಲವತ್ತಾರು ಸದಸ್ಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಚುನಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ, ಐದನ್ನು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು, ಐದನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಆರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಾಮನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅವರು ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಇತರ ಸದಸ್ಯರು ಹೊಂದಿರುವಂಥವೇ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯರಹಿತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೊನೇ ಪಕ್ಷ ಇಬ್ಬರು ಮಹಿಳೆಯರು ಇರತಕ್ಕದ್ದು."

ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995 (1995ರ 42)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಕೆಳಕಂಡ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ:–

"ಪರಂತು, ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್‌ನ್ನು ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಮತ್ತು ಕರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಕರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು."

*ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಪರಂತುಕದ ತರುವಾಯ ಕೆಳಕಂಡ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು."

[3] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾಗ್ರಾಫ್‌ಗೆ ಬದಲಾಗಿ (2.4.1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(2) There shall be a separate Regional Council for each area constituted an autonomous region under sub-paragraph (2) of paragraph 1 of this Schedule.

(3) Each District Council and each Regional Council shall be a body corporate by the name respectively of "the District Council of (*name of district*)" and "the Regional Council of (*name of region*)", shall have perpetual succession and a common seal and shall by the said name sue and be sued.

(4) Subject to the provisions of this Schedule, the administration of an autonomous district shall, in so far as it is not vested under this Schedule in any Regional Council within such district, be vested in the District Council for such district and the administration of an autonomous region shall be vested in the Regional Council for such region.

(5) In an autonomous district with Regional Councils, the District Council shall have only such powers with respect to the areas under the authority of the Regional Council as may be delegated to it by the Regional Council in addition to the powers conferred on it by this Schedule with respect to such areas.

(6) The Governor shall make rules for the first constitution of District Councils and Regional Councils in consultation with the existing tribal Councils or other representative tribal organisations within the autonomous districts or regions concerned, and such rules shall provide for—

(a) the composition of the District Councils and Regional Councils and the allocation of seats therein;

(b) the delimitation of territorial constituencies for the purpose of elections to those Councils;

(c) the qualifications for voting at such elections and the preparation of electoral rolls therefor;

(d) the qualifications for being elected at such elections as members of such Councils;

(e) the term of office of members of [1][Regional Councils];

---

[1] Subs. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch., for "such Councils" (w.e.f. 2-4-1970).

(2) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 1ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (2) ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ .... (ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರು) ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು .... (ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೆಸರು) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ನಿಗಮಿತ ನಿಕಾಯವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಅದು ಶಾಶ್ವತ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮೊಹರನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡಬಹುದು ಅಥವಾ ದಾವೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದು.

(4) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತವು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅದು ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವು ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(5) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದಾದಂಥ ಇತರ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅದು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(6) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಅಥವಾ ಇತರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ನಿಯಮಗಳು,–

(ಎ) ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ;

(ಬಿ) ಆ ಪರಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯ;

(ಸಿ) ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ ಮಾಡಲು ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳು ಮತ್ತು ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ;

(ಡಿ) ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾಗಲು ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳು;

(ಇ) [1][ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ] ಸದಸ್ಯರ ಪದಾವಧಿ;

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2.4.1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(f) any other matter relating to or connected with elections or nominations to such Councils;

(g) the procedure and the conduct of business [1][(including the power to act notwithstanding any vacancy)] in the District and Regional Councils;

(h) the appointment of officers and staff of the District and Regional Councils.

[1][(6A) The elected members of the District Council shall hold office for a term of five years from the date appointed for the first meeting of the Council after the general elections to the Council, unless the District Council is sooner dissolved under paragraph 16 and a nominated member shall hold office at the pleasure of the Governor:

Provided that the said period of five years may, while a Proclamation of Emergency is in operation or if circumstances exist which, in the opinion of the Governor, render the holding of elections impracticable, be extended by the Governor for a period not exceeding one year at a time and in any case where a Proclamation of Emergency is in operation not extending beyond a period of six months after the Proclamation has ceased to operate:

Provided further that a member elected to fill a casual vacancy shall hold office only for the remainder of the term of office of the member whom he replaces.]

(7) The District or the Regional Council may after its first constitution make rules [1][with the approval of the Governor] with regard to the matters specified in sub-paragraph (6) of this paragraph and may also make rules [1][with like approval] regulating—

(a) the formation of subordinate local Councils or Boards and their procedure and the conduct of their business; and

(b) generally all matters relating to the transaction of business pertaining to the administration of the district or region, as the case may be:

---

[1] Ins. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

(ಎಫ್) ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾಡತಕ್ಕ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯ;

(ಜಿ) ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ [2][ಯಾವುದೇ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಸೇರಿ] ಆ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ;

(ಎಚ್) ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ನೇಮಕ

– ಕುರಿತು ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1][(6ಎ) ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು, ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಗಳು ನಡೆದ ತರುವಾಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ 16ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ಹೊರತು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಇಷ್ಟಪರ್ಯಂತ ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾಗದಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಇವೆ ಎಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ, ಅವನು ಸದರಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರದಷ್ಟು ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ತರುವಾಯ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮೀರದಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾದ ಸದಸ್ಯನು, ತಾನು ಯಾವ ಸದಸ್ಯನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಚುನಾಯಿತನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೋ ಆ ಸದಸ್ಯನ ಉಳಿದ ಪದಾವಧಿಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಪದದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

(7) ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ರಚಿತವಾದ ತರುವಾಯ ಅದು [1][ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು] ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (6) ನೆಯ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು, ಮತ್ತು [1][ಅಂಥ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು],–

(ಎ) ಅಧೀನ ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಅಥವಾ ಮಂಡಳಿಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು

– ವಿನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರಚಿಸಬಹುದು:

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2.4.1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Provided that until rules are made by the District or the Regional Council under this sub-paragraph the rules made by the Governor under sub-paragraph (6) of this paragraph shall have effect in respect of elections to, the officers and staff of, and the procedure and the conduct of business in, each such Council.

[1]**********

[2]3. **Powers of the District Councils and Regional Councils to make laws.—** (1) The Regional Council for an autonomous region in respect of all areas within such region and the District Council for an autonomous district in respect of all areas within the district except those which are under the authority of Regional Councils, if any, within the district shall have power to make laws with respect to—

---

1. Second proviso omitted by s.74 and fourth Sch. Of the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969) (w.e.f 2-4-1970)

2. Paragraph 3 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2, so as to substitute sub-paragraph (3) as under (w.e.f. 7-9-2003),—

"(3) Save as otherwise provided in sub-paragraph (2) of paragraph 3A or sub-paragraph

(2) of paragraph 3B, all laws made under this paragraph or sub-paragraph (1) of paragraph 3A or sub-paragraph (1) of paragraph 3B shall be submitted forthwith to the Governor and, until assented to by him, shall have no effect." .

After paragraph 3, the following paragraph has been inserted in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1995 (42 of 1995), s. 2, (w.e.f. 12-9-1995), namely: —

"3A. **Additional powers of the North Cachar Hills Autonomous Council and the Karbi Anglong Autonomous Council to make laws.—** (1) Without prejudice to the provisions of paragraph 3, the North Cachar Hills Autonomous Council and the Karbi Anglong Autonomous Council within their respective districts, shall have power to make laws with respect to—

(a) industries, subject to the provisions of entries 7 and 52 of List I of the Seventh Schedule;

(b) communications, that is to say, roads, bridges, ferries and other means of communication not specified in List I of the Seventh Schedule; municipal tramways, ropeways, inland waterways and traffic thereon subject to the provisions of List I and List III of the Seventh Schedule with regard to such waterways; vehicles other than mechanically propelled vehicles;

(c) preservation, protection and improvement of stock and prevention of animal diseases; veterinary training and practice; cattle pounds;

(d) primary and secondary education;

(e) agriculture, including agricultural education and research, protection against pests and prevention of plant diseases;

(f) fisheries;

ಪರಂತು, ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವರೆಗೆ, ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಚುನಾವಣೆಗಳು, ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಮತ್ತು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (6)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[1]***********

[2]**3. ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು.–** (1) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಂಥ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು,–

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2.4.1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಎರಡನೇ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ (07.09.2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ:–

"(3) 3ಎ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೇ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 3ಬಿ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿದುದನ್ನುಳಿದು, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಥವಾ 3ಎ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದ ಅಥವಾ 3ಬಿ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನ ಸಮ್ಮತಿ ಸಿಗುವವರೆಗೆ ಅವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ."

ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995 (1995ರ 42)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ನಂತರ ಈ ಮುಂದಿನ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (12.09.1995ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

3ಎ. ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಇರುವ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳು:– (1) 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ,–

(ಎ) ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 7 ಮತ್ತು 52ನೇ ನಮೂದುಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು;

(ಬಿ) ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳು, ಎಂದರೆ ರಸ್ತೆಗಳು, ಸೇತುವೆಗಳು, ಹಾಯಿಗಡಗಳು ಮತ್ತು ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸದಿರುವಂತಹ ಇತರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳು; ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಟ್ರಾಂವೇಗಳು, ರೋಪ್‌ವೇಗಳು, ಒಳನಾಡು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು, ಅಂತಹ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ I ಮತ್ತು IIIನೇ ಪಟ್ಟಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಆ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಸಂಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವಾಹನಗಳು;

(ಸಿ) ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ತಳಿ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿರೋಗಗಳ ನಿವಾರಣೆ, ಪಶುವೈದ್ಯಕೀಯ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ; ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು;

(ಡಿ) ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ;

(ಇ) ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಸೇರಿ ಕೃಷಿ, ಕೀಟಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯರೋಗಗಳ ನಿವಾರಣೆ;

(ಎಫ್) ಮೀನುಗಾರಿಕೆ;

(Foot-note Continue),—

(g) water, that is to say, water supplies, irrigation and canals, drainage and embankments, water storage and water power subject to the provisions of entry 56 of List I of the Seventh Schedule;

(h) social security and social insurance; employment and unemployment;

(i) flood control schemes for protection of villages, paddy fields, markets, towns, etc. (not of technical nature);

(j) theatre and dramatic performances, cinemas subject to the provisions of entry 60 of List I of the Seventh Schedule; sports, entertainments and amusements;

(k) public health and sanitation, hospitals and dispensaries;

(l) minor irrigation;

(m) trade and commerce in, and the production supply and distribution of, food stuffs, cattle fodder, raw cotton and raw jute;

(n) libraries, museums and other similar institutions controlled or financed by the State; ancient and historical monuments and records other than those declared by or under any law made by Parliament to be of national importance; and

(o) alienation of land.

(2) All laws made by the North Cachar Hills Autonomous Council and the Karbi Anglong Autonomous Council under paragraph 3 or under this paragraph shall, in so far as they relate to matters specified in List III of the Seventh Schedule, be submitted forthwith to the Governor who shall reserve the same for the consideration of the President.

(3) When a law is reserved for the consideration of the President, the President shall declare either that he assents to the said law or that he withholds assent therefrom:

Provided that the President may direct the Governor to return the law to the North Cachar Hills Autonomous Council or the Karbi Anglong Autonomous Council, as the case may be, together with a message requesting that the said Council will reconsider the law or any specified provisions thereof and, in particular, will, consider the desirability of introducing any such amendments as he may recommend in his message and, when the law is so returned, the said Council shall consider the law accordingly within a period of six months from the date of receipt of such message and, if the law is again passed by the said Council with or without amendment it shall be presented again to the President for his consideration.".

After paragraph 3A, the following paragraph has been inserted in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2, (w.e.f. 7-9- 2003), namely:—

3B. **Additional powers of the Bodoland Territorial Council to make laws.—** (1) Without prejudice to the provisions of paragraph 3, the Bodoland Territorial Council within its areas shall have power to make laws with respect to :—

(ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮುಂದುವರೆಯುವುದು)–

(ಜಿ) ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 56ನೇ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ನೀರು ಎಂದರೆ ನೀರು ಪೂರೈಕೆ, ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳು, ಕಾಲುವೆಗಳು, ಮತ್ತು ಒಡ್ಡುಗಳು, ಜಲ ಸಂಗ್ರಹಾಗಾರ ಮತ್ತು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ತು;

(ಹೆಚ್) ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮೆ; ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ನಿರುದ್ಯೋಗ;

(ಐ) ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಗ್ರಾಮಗಳ, ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ, ಪಟ್ಟಣಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ (ತಾಂತ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲದ) ಪ್ರವಾಹ ನಿಯಂತ್ರಣ ಪರಿಯೋಜನೆಗಳು;

(ಜೆ) ರಂಗಮಂದಿರ ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ: ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 60ನೇ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸಿನಿಮಾಗಳು, ಕ್ರೀಡೆಗಳು, ಮನರಂಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿನೋದಾವಳಿ;

(ಕೆ) ಜನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಔಷಧಾಲಯಗಳು;

(ಎಲ್) ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿ;

(ಎಂ) ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ, ಜಾನುವಾರುಗಳ ಮೇವಿನ, ಕಚ್ಚಾ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಚ್ಚಾ ಸೆಣಬಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ;

(ಎನ್) ರಾಜ್ಯದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು, ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಥವೇ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವದವುಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿರುವವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳು; ಮತ್ತು

(ಓ) ಭೂಮಿಯ ಪರಭಾರೆ

– ಕುರಿತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ IIIನೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿರುವಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತಾನು ಸದರಿ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿರುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಪುನರ್‌ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಥವಾ ಆ ಕಾನೂನಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಹಾಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿದಾಗ ಸದರಿ ಪರಿಷತ್ತು ಸಂದೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ, ಅಂತಹ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಸದರಿ ಪರಿಷತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಇಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಪುನಃ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 2003ನೇ ಇಸವಿಯ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮದ (2003ರ 44) 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 3ಎ ಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಈ ಮುಂದಿನ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (07.09.2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"**3ಬಿ. ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳು.–** (1) 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ, ಬೋಡೋ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅದರ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಳಗೆ,–

(i) agriculture, including agricultural education and research, protection against pests and prevention of plant diseases; (ii) animal husbandry and veterinary, that is to say, preservation, protection and improvement of stock and prevention of animal diseases, veterinary training and practice, cattle pounds; (iii) co-operation; (iv) cultural affairs; (v) education, that is to say, primary education, higher secondary including vocational training, adult education, college education (general); (vi) fisheries; (vii) flood control for protection of village, paddy fields, markets and towns (not of technical nature); (viii) Food and civil supply; (ix) forests (other than reserved forests); (x) handloom and textile; (xi) health and family welfare, (xii) intoxicating liquors, opium and derivatives, subject to the provisions of entry 84 of List I of the Seventh Schedule; (xiii) irrigation; (xiv) labour and employment; (xv) land and revenue; (xvi) library services (financed and controlled by the State Government); (xvii) lotteries (subject to the provisions of entry 40 of List I of the Seventh Schedule), theatres, dramatic performances and cinemas (subject to the provisions of entry 60 of List I of the Seventh Schedule); (xviii) markets and fairs; (xix) municipal corporation, improvement trust, district boards and other local authorities; (xx) museum and archaeology institutions controlled or financed by the State, ancient and historical monuments and records other than those declared by or under any law made by Parliament to be of national importance; (xxi) panchayat and rural development; (xxii) planning and development; (xxiii) printing and stationery; (xxiv) public health engineering; (xxv) public works department; (xxvi) publicity and public relations; (xxvii) registration of births and deaths; (xxviii) relief and rehabilitation; (xxix) sericulture; (xxx) small, cottage and rural industry subject to the provisions of entries 7 and 52 of List I of the Seventh Schedule; (xxxi) social Welfare; (xxxii) soil conservation; (xxxiii) sports and youth welfare; (xxxiv) statistics; (xxxv) tourism; (xxxvi) transport (roads, bridges, ferries and other means of communications not specified in List I of the Seventh Schedule, municipal tramways, ropeways, inland waterways and traffic thereon subject to the provision of List I and List III of the Seventh Schedule with regard to such waterways, vehicles other than mechanically propelled vehicles); (xxxvii) tribal research institute controlled and financed by the State Government; (xxxviii) urban development—town and country planning; (xxxix) weights and measures subject to the provisions of entry 50 of List I of the Seventh Schedule; and (xl) Welfare of plain tribes and backward classes:

Provided that nothing in such laws shall—

(a) extinguish or modify the existing rights and privileges of any citizen in respect of his land at the date of commencement of this Act; and

(b) disallow and citizen from acquiring land either by way of inheritance, allotment, settlement or by any other way of transfer if such citizen is otherwise eligible for such acquisition of land within the Bodoland Territorial Areas District.

(2) All laws made under paragraph 3 or under this paragraph shall in so far as they relate to matters specified in List III of the Seventh Schedule, be submitted forthwith to the Governor who shall reserve the same for the consideration of the President.

(3) When a law is reserved for the consideration of the President, the President shall declare either that he assents to the said law or that he withholds assent therefrom:

Provided that the President may direct the Governor to return the law to the Bodoland Territorial Council, together with the message requesting that the said Council will reconsider the law or any specified provisions thereof and, in particular, will consider the desirability of introducing any such amendments as he may recommend in his message and, when the law is so returned, the said Council shall consider the law accordingly within a period of six months from the date of receipt of such message and, if the law is again passed by the said Council with or without amendments it shall be presented again to the President for his consideration.".

(i) ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯೂ ಸೇರಿ ಕೃಷಿ, ಕೀಟಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯರೋಗಗಳ ನಿವಾರಣೆ; (ii) ಪಶು ಸಂಗೋಪನೆ ಮತ್ತು ಪಶು ವೈದ್ಯಕೀಯ, ಎಂದರೆ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ತಳಿ ಸುಧಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿ ರೋಗಗಳ ನಿವಾರಣೆ, ಪಶು ವೈದ್ಯಕೀಯ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ, ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು; (iii) ಸಹಕಾರ; (iv) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳು; (v) ಶಿಕ್ಷಣ, ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ, ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ, ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ (ಸಾಮಾನ್ಯ); (vi) ಮೀನುಗಾರಿಕೆ; (vii) ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಗ್ರಾಮಗಳ, ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳ, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ (ತಾಂತ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಲ್ಲದ) ಪ್ರವಾಹ ನಿಯಂತ್ರಣ; (viii) ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಸರಬರಾಜು; (ix) ಅರಣ್ಯಗಳು (ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳ ಹೊರತು); (x) ಕೈಮಗ್ಗ ಮತ್ತು ಜವಳಿ; (xi) ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ; (xii) ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 84ನೇ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಮಾದಕ ಪಾನೀಯಗಳು, ಅಫೀಮು ಮತ್ತು ಅದರ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು; (xiii) ನೀರಾವರಿ; (xiv) ಕಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗ; (xv) ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ; (xvi) ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸೇವೆಗಳು (ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವ); (xvii) ಲಾಟರಿಗಳು (ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 40ನೇ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು), ಥಿಯೇಟರುಗಳು, ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಮತ್ತು ಸಿನಿಮಾಗಳು (ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 60ನೇ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು); (xviii) ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂತೆಗಳು; (xix) ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೋರೇಷನ್, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು; (xx) ರಾಜ್ಯದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವದವುಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿರುವವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳು; (xxi) ಪಂಚಾಯತಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ; (xxii) ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ; (xxiii) ಮುದ್ರಣ ಮತ್ತು ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿ; (xxiv) ಜನಾರೋಗ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ; (xxv) ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆ; (xxvi) ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪರ್ಕಗಳು; (xxvii) ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣಿ; (xxviii) ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿ; (xxix) ರೇಷ್ಮೆ ಕೃಷಿ; (xxx) ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 7 ಮತ್ತು 52ನೇ ನಮೂದುಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಸಣ್ಣ, ಗುಡಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಕೈಗಾರಿಕೆ; (xxxi) ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ; (xxxii) ಭೂಸಾರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ; (xxxiii) ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಯುವಜನ ಕಲ್ಯಾಣ; (xxxiv) ಅಂಕಿಅಂಶಗಳು; (xxxv) ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ; (xxxvi) ಸಾರಿಗೆ (ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸದಿರುವ ರಸ್ತೆಗಳು, ಸೇತುವೆಗಳು, ಹಾಯಿಗಡಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳು). ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಟ್ರಾಂವೇಗಳು, ರೋಪ್‌ವೇಗಳು, ಒಳನಾಡು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು, ಅಂತಹ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ I ಮತ್ತು IIIನೇ ಪಟ್ಟಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಆ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಸಂಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವಾಹನಗಳು); (xxxvii) ರಾಜ್ಯದ ನಿಯಂತ್ರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ; (xxxviii) ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿ – ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಯೋಜನೆ; (xxxix) ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ Iನೇ ಪಟ್ಟಿಯ 50ನೇ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳು; ಮತ್ತು (xL) ಸಾಮಾನ್ಯ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ,–

(ಎ) ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನ ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ, ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನಾಂಕದಂದು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) ಅಂಥ ನಾಗರಿಕನು ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಭೂಮಿಯ ಅಂಥ ಆರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಅನ್ಯಥಾ ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಯಾರೇ ನಾಗರಿಕನು ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ, ಹಂಚಿಕೆ, ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅರ್ಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(2) 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳು ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ IIIನೇ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿರುವಾಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ತಾನು ಸದರಿ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿರುವುದಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿರುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಥವಾ ಆ ಕಾನೂನಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ತಾನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಯಾವುವೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನ ಮಂಡಿಸುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಹಾಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದಾಗ ಸದರಿ ಪರಿಷತ್ತು ಸಂದೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ, ಅಂಥ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಸದರಿ ಪರಿಷತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಇಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಪುನಃ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(a) the allotment, occupation or use, or the setting apart, of land, other than any land which is a reserved forest for the purposes of agriculture or grazing or for residential or other non-agricultural purposes or for any other purpose likely to promote the interests of the inhabitants of any village or town:

Provided that nothing in such laws shall prevent the compulsory acquisition of any land, whether occupied or unoccupied, for public purposes [1][by the Government of the State concerned] in accordance with the law for the time being in force authorising such acquisition;

(b) the management of any forest not being a reserved forest;

(c) the use of any canal or water-course for the purpose of agriculture;

(d) the regulation of the practice of *jhum* or other forms of shifting cultivation;

(e) the establishment of village or town committees or councils and their powers;

(f) any other matter relating to village or town administration, including village or town police and public health and sanitation;

(g) the appointment or succession of Chiefs or Headmen;

(h) the inheritance of property;

[2][(*i*) marriage and divorce;]

(*j*) social customs.

(2) In this paragraph, a "reserved forest" means any area which is a reserved forest under the Assam Forest Regulation, 1891, or under any other law for the time being in force in the area in question.

---

[1] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for certain words (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Subs. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch., for cl. (i) (w.e.f. 2-4-1970).

(ಎ) ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಯ ಅಥವಾ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ವಸತಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಕೃಷಿಯೇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಗ್ರಾಮದ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಣ ನಿವಾಸಿಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡುವುದು, ಅಧಿಭೋಗಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದು ಅಥವಾ ಬಳಸುವುದು ಅಥವಾ ಆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇಡುವುದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಯಾವುದೇ ಭೂಮಿಯನ್ನು, ಅದು ಅಧಿಭೋಗದಲ್ಲಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆರ್ಜನೆಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುವಂಥ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ [1][ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು] ಆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಾಗೆ ಆರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ;

(ಬಿ) ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವಾಗಿರದ ಯಾವುದೇ ಅರಣ್ಯದ ನಿರ್ವಹಣೆ;

(ಸಿ) ಕೃಷಿ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನಾಲೆಯ ಅಥವಾ ಜಲಮಾರ್ಗದ ಬಳಕೆ;

(ಡಿ) ಝೂಮ್ ಪದ್ಧತಿ ಅಥವಾ ಪರ್ಯಾಯ ಸಾಗುವಳಿಯ ಇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ;

(ಇ) ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಣ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಥವಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು;

(ಎಫ್) ಗ್ರಾಮ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಣ ಪೊಲೀಸು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ಗ್ರಾಮದ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಣದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ;

(ಜಿ) ಮುಖಂಡರ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ನೇಮಕ ಅಥವಾ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ;

(ಎಚ್) ಸ್ವತ್ತಿನ ವಾರಸು;

[2][(ಐ) ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ;

(ಜೆ) ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಢಿಗಳು

– ಕುರಿತಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ 'ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ' ಎಂದರೆ, ಅಸ್ಸಾಂ ಅರಣ್ಯ ವಿನಿಯಮ, 1891ರ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶ.

---

1 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಐ" ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(3) All laws made under this paragraph shall be submitted forthwith to the Governor and, until assented to by him, shall have no effect.

[1]4. **Administration of justice in autonomous districts and autonomous regions.—** (1) The Regional Council for an autonomous region in respect of areas within such region and the District Council for an autonomous district in respect of areas within the district other than those which are under the authority of the Regional Councils, if any, within the district may constitute village councils or courts for the trial of suits and cases between the parties all of whom belong to Scheduled Tribes within such areas, other than suits and cases to which the provisions of sub-paragraph (1) of paragraph 5 of this Schedule apply, to the exclusion of any court in the State, and may appoint suitable persons to be members of such village councils or presiding officers of such courts, and may also appoint such officers as may be necessary for the administration of the laws made under paragraph 3 of this Schedule.

(2) Notwithstanding anything in this Constitution, the Regional Council for an autonomous region or any court constituted in that behalf by the Regional Council or, if in respect of any area within an autonomous district there is no Regional Council, the District Council for such district, or any court constituted in that behalf by the District Council, shall exercise the powers of a court of appeal in respect of all suits and cases triable by a village council or court constituted under sub-paragraph (1) of this paragraph within such region or area, as the case may be, other than those to which the provisions of sub-paragraph (1) of paragraph 5 of this Schedule apply, and no other court except the High Court and the Supreme Court shall have jurisdiction over such suits or cases.

(3) The High Court [2]*** shall have and exercise such jurisdiction over the suits and cases to which the provisions of sub-paragraph (2) of this paragraph apply as the Governor may from time to time by order specify.

---

[1] Paragraph 4 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2, (w.e.f. 7-9-2003) so as to insert the following sub-paragraph after sub-paragraph (5), namely:—

"(6) Nothing in this paragraph shall apply to the Bodoland Territorial Council constituted under the proviso to sub-paragraph (3) of paragraph 2 of this Schedule." .

[2] The words "of Assam" omitted by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch. (w.e.f. 21-1-1972).

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಡುವವರೆಗೆ ಆ ಕಾನೂನುಗಳು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1]**4. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ.–** (1) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳು ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದೊಳಗೆ ಬರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವಣ ಯಾವ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 5ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಆ ದಾವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ದಾವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಂಥ ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಪೀಠಾಸೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು.

(2) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 5ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಯಾವ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಆ ದಾವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಎಲ್ಲ ದಾವೆಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಅಪೀಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಂಥ ದಾವೆಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಇರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು, ಯಾವ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು [2]* * * ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 4ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ (5)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಈ ಮುಂದಿನ ಉಪಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (7.9.2003ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"(6) ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಅನುಸೂಚಿಯ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಬೋಡೊಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ."

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂನ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

(4) A Regional Council or District Council, as the case may be, may with the previous approval of the Governor make rules regulating —

(a) the constitution of village councils and courts and the powers to be exercised by them under this paragraph;

(b) the procedure to be followed by village councils or courts in the trial of suits and cases under sub-paragraph (1) of this paragraph;

(c) the procedure to be followed by the Regional or District Council or any court constituted by such Council in appeals and other proceedings under sub-paragraph (2) of this paragraph;

(d) the enforcement of decisions and orders of such councils and courts;

(e) all other ancillary matters for the carrying out of the provisions of sub-paragraphs (1) and (2) of this paragraph.

[1][(5) On and from such date as the President may, [2][after consulting the Government of the State concerned], by notification appoint in this behalf, this paragraph shall have effect in relation to such autonomous district or region as may be specified in the notification, as if—

(i) in sub-paragraph (1), for the words "between the parties all of whom belong to Scheduled Tribes within such areas, other than suits and cases to which the provisions of sub-paragraph (1) of paragraph 5 of this Schedule apply,", the words "not being suits and cases of the nature referred to in sub-paragraph (1) of paragraph (5) of this Schedule, which the Governor may specify in this behalf," had been substituted;

(ii) sub-paragraphs (2) and (3) had been omitted;

(iii) in sub-paragraph (4)—

(a) for the words "A Regional Council or District Council, as the case may be, may with the previous approval of the Governor make rules regulating", the words "the Governor may make rules regulating" had been substituted; and

(b) for clause (*a*), the following clause had been substituted, namely:—

---

[1] Ins. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

[2] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for certain words (w.e.f. 21-1-1972).

(4) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪೂರ್ವಾನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು,–

(ಎ) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವು ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು;

(ಬಿ) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ದಾವೆಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತುಗಳು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು;

(ಸಿ) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಅಪೀಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು;

(ಡಿ) ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ತೀರ್ಮಾನಗಳ ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳ ಜಾರಿಯನ್ನು;

(ಇ) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಸಹಾಯಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು

– ವಿನಿಯಮಿಸುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

[1][(5) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು [2][ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ ತರುವಾಯ] ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದ ದಿನಾಂಕದಂದು ಮತ್ತು ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾವು –

(i) (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಳಗಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವಣ ಯಾವ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 5ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಆ ದಾವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 5ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸ್ವರೂಪದ ದಾವೆಗಳಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲದ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ;

(ii) (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ;

(iii) (4)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ–

(ಎ) "ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪೂರ್ವಾನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ರಾಜ್ಯಪಾಲನು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ; ಮತ್ತು

(ಬಿ) (ಎ)ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಖಂಡವನ್ನು ಎಂದರೆ:–

---

1 ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

"(*a*) the constitution of village councils and courts, the powers to be exercised by them under this paragraph and the courts to which appeals from the decisions of village councils and courts shall lie;";

(c) for clause (*c*), the following clause had been substituted, namely:—

"(*c*) the transfer of appeals and other proceedings pending before the Regional or District Council or any court constituted by such Council immediately before the date appointed by the President under sub-paragraph"; and

(d) in clause (*e*), for the words, brackets and figures "sub-paragraphs (1) and (2)", the word, brackets and figure "sub-paragraph (1)" had been substituted.]

5. **Conferment of powers under the Code of Civil Procedure, 1908, and the Code of Criminal Procedure, 1898[1], on the Regional and District Councils and on certain courts and officers for the trial of certain suits, cases and offences.—** (1) The Governor may, for the trial of suits or cases arising out of any law in force in any autonomous district or region being a law specified in that behalf by the Governor, or for the trial of offences punishable with death, transportation for life, or imprisonment for a term of not less than five years under the Indian Penal Code or under any other law for the time being applicable to such district or region, confer on the District Council or the Regional Council having authority over such district or region or on courts constituted by such District Council or on any officer appointed in that behalf by the Governor, such powers under the Code of Civil Procedure, 1908, or, as the case may be, the Code of Criminal Procedure, 1898[1], as he deems appropriate, and thereupon the said Council, court or officer shall try the suits, cases or offences in exercise of the powers so conferred.

(2) The Governor may withdraw or modify any of the powers conferred on a District Council, Regional Council, court or officer under sub-paragraph (1) of this paragraph.

(3) Save as expressly provided in this paragraph, the Code of Civil Procedure, 1908, and the Code of Criminal Procedure, 1898[1], shall not apply to the trial of any suits, cases or offences in an autonomous district or in any autonomous region to which the provisions of this paragraph apply.

---

[1] *See* the Code of Criminal Procedure, 1973 (2 of 1974).

"(ಎ) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು, ಅವು ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ತೀರ್ಮಾನಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದನ್ನು" ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ;";

(ಸಿ) (ಸಿ)ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಖಂಡವನ್ನು ಎಂದರೆ:-

"(ಸಿ) (5)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಅಪೀಲುಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ;"; ಮತ್ತು

(ಡಿ) (ಇ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ "(1)ನೆಯ ಮತ್ತು (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾಗಳ" ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಆವರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "(1) ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ" ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಆವರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ

- ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

5. ಕೆಲವು ದಾವೆಗಳ, ಪ್ರಕರಣಗಳ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಗಳ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ 1908ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು [1]1898ನೆಯ ಇಸವಿಯ ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಪ್ರದಾನ.- (1) ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಕಾನೂನಾಗಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ದಾವೆಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾರತ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ, ಜೀವಾವಧಿ, ಗಡೀಪಾರು ಅಥವಾ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದ ಅವಧಿಯ ಕಾರಾವಾಸದಿಂದ ದಂಡನೀಯವಾದ ಅಪರಾಧಗಳ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ ಯಾರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ, 1908ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ [1]1898ನೆಯ ಇಸವಿಯ ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಮುಚಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಆ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಹಾಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ದಾವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಅಧಿವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು, ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುವೇ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಬಹುದು.

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಉಳಿದು, ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯಿಸುವಂಥ ಯಾವುವೇ ದಾವೆಗಳ, ಪ್ರಕರಣಗಳ ಅಥವಾ ಅಪರಾಧಗಳ ಅಧಿವಿಚಾರಣೆಗೆ 1908ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯು ಮತ್ತು [1]1898ನೆಯ ಇಸವಿಯ ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯು ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆ, 1973 (1974ರ 2) ಅನ್ನು ನೋಡಿ

[1][(4) On and from the date appointed by the President under sub-paragraph (5) of paragraph 4 in relation to any autonomous district or autonomous region, nothing contained in this paragraph shall, in its application to that district or region, be deemed to authorise the Governor to confer on the District Council or Regional Council or on courts constituted by the District Council any of the powers referred to in sub-paragraph (1) of this paragraph.]

[2][**6. Powers of the District Council to establish primary schools, etc.**— (1) The District Council for an autonomous district may establish, construct, or manage primary schools, dispensaries, markets, [3][cattle pounds], ferries, fisheries, roads, road transport and waterways in the district and may, with the previous approval of the Governor, make regulations for the regulation and control thereof and, in particular, may prescribe the language and the manner in which primary education shall be imparted in the primary schools in the district.

(7) The Governor may, with the consent of any District Council, entrust either conditionally or unconditionally to that Council or to its officers functions in relation to agriculture, animal husbandry, community projects, co-operative societies, social welfare, village planning or any other matter to which the executive power of the State [4]*** extends.

7. District and Regional Funds.— (1) There shall be constituted for each autonomous district, a District Fund and for each autonomous region, a Regional Fund to which shall be credited all moneys received respectively by the District Council for that district and the Regional Council for that region in the course of the administration of such district or region, as the case may be, in accordance with the provisions of this Constitution.

---

[1] Ins. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

[2] Subs. by s. 74 and Fourth Sch., *ibid.* for "paragraph 6" (w.e.f. 2-4-1970).

[3] Subs. by the Repealing and Amending Act, 1974 (56 of 1974), s. 4, for "cattle ponds" (w.e.f. 20-12-1974).

[4] The words "of Assam or Meghalaya, as the case may be," omitted by the North- Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch. (w.e.f. 21-1-1972).

[1][(4) ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ 4ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (5)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕದಂದು ಮತ್ತು ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ, ಈ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಆ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ, ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವುದು ಯಾವುದೂ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[2][**6. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು.–** (1) ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು, ಔಷಧಾಲಯಗಳು, ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು, [3][ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು], ಹಾಯ್ಗಡಗಳು, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ, ರಸ್ತೆಗಳು, ರಸ್ತೆಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು, ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪೂರ್ವ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು.

(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಯಾವುದೇ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಕೃಷಿ, ಪಶುಪಾಲನೆ, ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು, ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳು, ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ, ಗ್ರಾಮ ಯೋಜನೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು [4]*** ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಷರತ್ತು ಸಹಿತವಾಗಿ ಅಥವಾ ಷರತ್ತು ರಹಿತವಾಗಿ ಆ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದು.]

7. ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಿಧಿಗಳು.– (1) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ನಿಧಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಿಧಿಯನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಸುವಾಗ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ನಿಧಿಗೆ ಮತ್ತು ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹಣವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಿಧಿಗೆ ಜಮೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "6ನೆಯ" ಪ್ಯಾರಾಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2.4.1970ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ನಿರಸಿತಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (1974ರ 56)ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.12.1974 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಅಸ್ಸಾಂ ಅಥವಾ ಮೇಘಾಲಯ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1][(2) The Governor may make rules for the management of the District Fund, or, as the case may be, the Regional Fund and for the procedure to be followed in respect of payment of money into the said Fund, the withdrawal of moneys therefrom, the custody of moneys therein and any other matter connected with or ancillary to the matters aforesaid.

(3) The accounts of the District Council or, as the case may be, the Regional Council shall be kept in such form as the Comptroller and Auditor-General of India may, with the approval of the President, prescribe.

(4) The Comptroller and Auditor-General shall cause the accounts of the District and Regional Councils to be audited in such manner as he may think fit, and the reports of the Comptroller and Auditor-General relating to such accounts shall be submitted to the Governor who shall cause them to be laid before the Council.]

8. **Powers to assess and collect land revenue and to impose taxes**.— (1) The Regional Council for an autonomous region in respect of all lands within such region and the District Council for an autonomous district in respect of all lands within the district except those which are in the areas under the authority of Regional Councils, if any, within the district, shall have the power to assess and collect revenue in respect of such lands in accordance with the principles for the time being followed [2][by the Government of the State in assessing lands for the purpose of land revenue in the State generally.]

(2) The Regional Council for an autonomous region in respect of areas within such region and the District Council for an autonomous district in respect of all areas in the district except those which are under the authority of Regional Councils, if any, within the district, shall have power to levy and collect taxes on lands and buildings, and tolls on persons resident within such areas.

(3) The District Council for an autonomous district shall have the power to levy and collect all or any of the following taxes within such district, that is to say —

(a) taxes on professions, trades, callings and employments;

(b) taxes on animals, vehicles and boats;

---

[1] Subs. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch., for sub-paragraph (2) (w.e.f. 2-4-1970).

[2] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for certain words (w.e.f. 21-1-1972).

[1][(2) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಜಿಲ್ಲಾ ನಿಧಿಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನಿಧಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಸದರಿ ನಿಧಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವುದು, ಅದರಿಂದ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅದರಲ್ಲಿನ ಹಣದ ಅಭಿರಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಥವಾ ಸಹಾಯಕವಾದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಾಗಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(3) ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ-ಹಾಗೂ-ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆದು ನಿಯಮಿಸಬಹುದಾದಂಥ ನಮೂನೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ-ಹಾಗೂ-ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನು ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದಂಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತು ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ ಹಾಗೂ ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ವರದಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.]

8. ಭೂ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಗಳು.– (1) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಗಳ ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, [2][ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೂಕಂದಾಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಗಳ ತೆರಿಗೆ ನಿರ್ಧರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರವು] ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅಂಥ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭೂಮಿಗಳು ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಗಳ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಎಲ್ಲ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಆ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ :-

(ಎ) ವೃತ್ತಿಗಳ, ಕಸುಬುಗಳ, ಆಜೀವಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳು;

(ಬಿ) ಪ್ರಾಣಿಗಳ, ವಾಹನಗಳ ಮತ್ತು ದೋಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳು;

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(c) taxes on the entry of goods into a market for sale therein, and tolls on passengers and goods carried in ferries; [1]***

(d) taxes for the maintenance of schools, dispensaries or roads; [2][and]

[3][(*e*) taxes on entertainment and amusements.]

(4) A Regional Council or District Council, as the case may be, may make regulations to provide for the levy and collection of any of the taxes specified in sub-paragraphs (2) and (3) of this paragraph [4][and every such regulation shall be submitted forthwith to the Governor and, until assented to by him, shall have no effect].

[5]9. **Licences or leases for the purpose of prospecting for, or extraction of, minerals**.— (1) Such share of the royalties accruing each year from licences or leases for the purpose of prospecting for, or the extraction of, minerals granted by [6][the Government of the State] in respect of any area within an autonomous district as may be agreed upon between [6][the Government of the State] and the District Council of such district shall be made over to that District Council.

(2) If any dispute arises as to the share of such royalties to be made over to a District Council, it shall be referred to the Governor for determination and the amount determined by the Governor in his discretion shall be deemed to be the amount payable under sub-paragraph (1) of this paragraph to the District Council and the decision of the Governor shall be final.

---

[1] The word "and" omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 16(*i*) (w.e.f. 16-9-2016).

[2] Ins. by s. 16(ii), *ibid.* (w.e.f. 16-9-2016).

[3] Ins. by s. 16(iii), *ibid.* (w.e.f. 16-9-2016).

[4] Ins. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

[5] Paragraph 9 has been amended in its application to the States of Tripura and Mizoram by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988), s. 2 (w.e.f. 16-12-1988), so as to insert the following sub-paragraph after sub-paragraph (2), namely:—

"(3) The Governor may, by order, direct that the share of royalties to be made over to a District Council under this paragraph shall be made over to that Council within a period of one year from the date of any agreement under sub-paragraph (1) or, as the case may be, of any determination under sub-paragraph (2).".

[6] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for "the Government of Assam" (w.e.f. 21-1-1972).

(ಸಿ) ಮಾರಾಟಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಬರುವ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರವೇಶ ತೆರಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಾಯ್ಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂಕಗಳು; [1][****

(ಡಿ) ಪಾಠಶಾಲೆಗಳ, ಔಷಧಾಲಯಗಳ ಅಥವಾ ರಸ್ತೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ತೆರಿಗೆಗಳು. [2][ಮತ್ತು]

[3][(ಇ) ಮನರಂಜನೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿನೋದಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳು]

(4) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಮತ್ತು (3)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ. ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಲು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು [4][ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿನಿಯಮವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡುವವರೆಗೆ ಅದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[5]9. ಖನಿಜಗಳ ಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳು ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿಗೆಗಳು.– (1) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ [6][ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು] ಖನಿಜಗಳ ಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳು ಅಥವಾ ಗುತ್ತಿಗೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಒದಗಿಬರುವ ಸ್ವಾಮ್ಯಶುಲ್ಕಗಳಲ್ಲಿ [6][ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ] ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ನಡುವೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಬಹುದಾದಂಥ ಪಾಲನ್ನು ಆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾದಂಥ ಸ್ವಾಮ್ಯ ಶುಲ್ಕಗಳ ಪಾಲಿನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿವಾದವು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ, ಆ ವಿವಾದವನ್ನು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ತೀರ್ಮಾನವು ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 16(i)ರ ಮೂಲಕ "ಮತ್ತು" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 16(ii)ರ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 16(iii)ರ ಮೂಲಕ (16–9–2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2.4.1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 9ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (16–12–1988ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ (2)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ನಂತರ ಈ ಮುಂದಿನ ಉಪಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"(3) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದಾದ ಸ್ವಾಮ್ಯ ಶುಲ್ಕಗಳ ಪಾಲನ್ನು, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಥವಾ (2)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಧರಣೆಯ ಮೇರೆಗಿನ ಯಾವುದೇ ಒಪ್ಪಂದದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಆ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು."

[6] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂ ಸರ್ಕಾರದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1]**10. Power of District Council to make regulations for the control of money-lending and trading by non-tribals.—** (1) The District Council of an autonomous district may make regulations for the regulation and control of money-lending or trading within the district by persons other than Scheduled Tribes resident in the district.

(8) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing power, such regulations may—

(a) prescribe that no one except the holder of a licence issued in that behalf shall carry on the business of money-lending;

(b) prescribe the maximum rate of interest which may be charged or be recovered by a money-lender;

(c) provide for the maintenance of accounts by money-lenders and for the inspection of such accounts by officers appointed in that behalf by the District Council;

(d) prescribe that no person who is not a member of the Scheduled Tribes resident in the district shall carry on wholesale or retail business in any commodity except under a licence issued in that behalf by the District Council:

---

[1] Paragraph 10 has been amended in its application to the States of Tripura and Mizoram by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988) (w.e.f. 16-12-1988) s.2, as under—

(a) in the heading, the words "by non-tribals" shall be omitted;

(b) in sub-paragraph (1), the words "other than Scheduled Tribes" shall be omitted;

(c) in sub-paragraph (2), for clause (d), the following clause shall be substituted, namely:—

"(d) prescribe that no person resident in the district shall carry on any trade, whether wholesale or retail, except under a licence issued in that behalf by the District Council:".

[1]**10. ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರಲ್ಲದವರು ಲೇವಾದೇವಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ.–** (1) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು, ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿರುವ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರಲ್ಲದವರು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಲೇವಾದೇವಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ವಿನಿಯಮಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

(2) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮತ್ತು ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಧಿಕಾರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಅಂಥ ವಿನಿಯಮಗಳು–

(ಎ) ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೀಡುವ ಲೈಸೆನ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಲೇವಾದೇವಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ಲೇವಾದೇವಿದಾರರು ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ಅಥವಾ ವಸೂಲು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಬಡ್ಡಿಯ ಗರಿಷ್ಠ ದರವನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ಲೇವಾದೇವಿದಾರರು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೇಮಿಸುವಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಂಥ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು;

(ಡಿ) ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ಸರಕಿನ ಸಗಟು ಅಥವಾ ಚಿಲ್ಲರೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೀಡುವ ಲೈಸೆನ್ಸಿನ ಮೇರೆಗಲ್ಲದೆ ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ನಿಯಮಿಸಬಹುದು:

---

[1] ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮೂಲಕ 10ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (16–12–1988ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ:–

(ಎ) ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ "ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲದ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

(ಬಿ) (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲದ' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) (2)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ, (ಡಿ) ಖಂಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಮುಂದಿನ ಖಂಡವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

"(ಡಿ) ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿರದ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು, ಅದು ಸಗಟು ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಚಿಲ್ಲರೆ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿರಲಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ನೀಡುವ ಲೈಸೆನ್ಸಿನ ಮೇರೆಗಲ್ಲದೆ ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ನಿಯಮಿಸಿದೆ";

Provided that no regulations may be made under this paragraph unless they are passed by a majority of not less than three-fourths of the total membership of the District Council:

Provided further that it shall not be competent under any such regulations to refuse the grant of a licence to a money-lender or a trader who has been carrying on business within the district since before the time of the making of such regulations.

(3) All regulations made under this paragraph shall be submitted forthwith to the Governor and, until assented to by him, shall have no effect.

[*]************

11. **Publication of laws, rules and regulations made under the Schedule**.— All laws, rules and regulations made under this Schedule by a District Council or a Regional Council shall be published forthwith in the Official Gazette of the State and shall on such publication have the force of law.

[**]-[***]12. [1]**[Application of Acts of Parliament and of the Legislature of the State of Assam to autonomous districts and autonomous regions in the State of Assam].—** (1) Notwithstanding anything in this Constitution,—

---

[*] Paragraph 10 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2 (w.e.f. 7-9-2003), so as to insert the following sub-paragraph after sub-paragraph (3), namely:—

"(4) Nothing in this paragraph shall apply to the Bodoland Territorial Council constituted under the proviso to sub-paragraph (3) of paragraph 2 of this Schedule.".

[**] Paragraph 12 has been amended to its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1995 (42 of 1995), s. 2 (w.e.f. 12-9-1995) as under,—

'in paragraph 12, in sub-paragraph (1), for the words and figure "matters specified in paragraph 3 of this Schedule", the words, figures and letter "matters specified in paragraph 3 or paragraph 3A of this Schedule" shall be substituted.'.

[***] Paragraph 12 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2 (w.e.f. 7-9-2003), as under,—

'in paragraph 12, in sub-paragraph (1), in clause (a), for the words, figures and letter "matters specified in paragraph 3 or paragraph 3A of this Schedule", the words, figures and letters "matters specified in paragraph 3 or paragraph 3A or paragraph 3B of this Schedule" shall be substituted.'.

[1] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for the heading (w.e.f. 21-1-1972).

ಪರಂತು, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುವೇ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು, ಆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದ ಹೊರತು ರಚಿಸುವಂತಿಲ್ಲ:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಅಂಥ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೂ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಲೇವಾದೇವಿದಾರನಿಗೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಲೈಸೆನ್ಸು ನೀಡಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಯಮಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಕ್ಷಮವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡುವವರೆಗೆ ಅವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[*]*******

11. ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ, ನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ವಿನಿಯಮಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ.– ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾನೂನುಗಳು, ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರಕಟಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದಂದಿನಿಂದ ಅವು ಕಾನೂನಿನ ಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು.

[**]–[***]**12.** [1]**[ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಅನ್ವಯ**].– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

---

[*] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 10ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ, (3)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಈ ಮುಂದಿನ ಉಪಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು (7.9.2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"(4) ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾವುದೂ, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಬೋಡೊಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ".

[**] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995 (1995ರ 42)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 12ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (12.09.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ,–

'12ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿರುವ "ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ, "ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 3ಎ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[***] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 12ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (07.09.2003ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ,–

12ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ, ಇರುವ "ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 3ಎ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಅಂಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ "3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 3ಎ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 3ಬಿ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳು, ಅಂಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(a) no Act of the [1][Legislature of the State of Assam] in respect of any of the matters specified in paragraph 3 of this Schedule as matters with respect to which a District Council or a Regional Council may make laws, and no Act of the Legislature of the State of Assam prohibiting or restricting the consumption of any non-distilled alcoholic liquor shall apply to any autonomous district or autonomous region [2][in that State] unless in either case the District Council for such district or having jurisdiction over such region by public notification so directs, and the District Council in giving such direction with respect to any Act may direct that the Act shall in its application to such district or region or any part thereof have effect subject to such exceptions or modifications as it thinks fit;

(b) the Governor may, by public notification, direct that any Act of Parliament or of the [1][Legislature of the State of Assam] to which the provisions of clause (*a*) of this sub-paragraph do not apply shall not apply to an autonomous district or an autonomous region [2][in that State], or shall apply to such district or region or any part thereof subject to such exceptions or modifications as he may specify in the notification.

(2) Any direction given under sub-paragraph (1) of this paragraph may be given so as to have retrospective effect.

[3][**12A. Application of Acts of Parliament and of the Legislature of the State of Meghalaya to autonomous districts and autonomous regions in the State of Meghalaya**.— Notwithstanding anything in this Constitution,—

[1] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for "Legislature of the State" (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Ins. by s. 71(i) and Eighth Sch., *ibid.* (w.e.f. 21-1-1972).

[3] Subs. by s. 71(i) and Eighth Sch., *ibid.*, for paragraph 12A (w.e.f. 21-1-1972).

(ಎ) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿಷಯಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅವು ರಚಿಸಬಹುದೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ [1][ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ] ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು, ಮತ್ತು ಭಟ್ಟಿ ಇಳಿಸದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಮದ್ಯಸಾರಯುಕ್ತ ಪಾನೀಯದ ಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ [3][ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ] ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು, [2][ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ] ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ, ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಹೊರತು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡುವಾಗ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಯೋಚಿಸುವ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ [1][ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ] ಯಾವ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು [2][ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ] ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು, ಅಥವಾ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ತಾನು ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ನೀಡಬಹುದು.

[3][**12ಎ. ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಅನ್ವಯ.**– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,–

---

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ') ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (21-1-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ') ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ 12ಎ ಪ್ಯಾರಾಗೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(a) if any provision of a law made by a District or Regional Council in the State of Meghalaya with respect to any matter specified in sub-paragraph (1) of paragraph 3 of this Schedule or if any provision of any regulation made by a District Council or a Regional Council in that State under paragraph 8 or paragraph 10 of this Schedule, is repugnant to any provision of a law made by the Legislature of the State of Meghalaya with respect to that matter, then, the law or regulation made by the District Council or, as the case may be, the Regional Council whether made before or after the law made by the Legislature of the State of Meghalaya, shall, to the extent of repugnancy, be void and the law made by the Legislature of the State of Meghalaya shall prevail;

(b) the President may, with respect to any Act of Parliament, by notification, direct that it shall not apply to an autonomous district or an autonomous region in the State of Meghalaya, or shall apply to such district or region or any part thereof subject to such exceptions or modifications as he may specify in the notification and any such direction may be given so as to have retrospective effect.]

[1][**12AA. Application of Acts of Parliament and of the Legislature of the State of Tripura to the autonomous districts and autonomous regions in the State of Tripura.—** Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) no Act of the Legislature of the State of Tripura in respect of any of the matters specified in paragraph 3 of this Schedule as matters with respect to which a District Council or a Regional Council may make laws, and no Act of the Legislature of the State of Tripura prohibiting or restricting the consumption of any non-distilled alcoholic liquor shall apply to the autonomous district or an autonomous region in that State unless, in either case, the District Council for that district or having jurisdiction over such region by public notification so directs, and the District Council in giving such direction with respect to any Act may direct that the Act shall, in its application to that district or such region or any part thereof have effect subject to such exceptions or modifications as it thinks fit;

[1] Paragraph 12AA ins. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 4 (w.e.f. 1-4-1985) and subsequently subs. by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988), s. 2 (w.e.f. 16-12-1988).

(ಎ) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧವು ಅಥವಾ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 8ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಥವಾ 10ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಯಮವು ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ತರುವಾಯವೇ ಆಗಲಿ ಆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ವಿನಿಯಮವು ಹಾಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅದು ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.

[1][**12ಎಎ. ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಅನ್ವಯ.**– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ,–

(ಎ) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿಷಯಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅವು ರಚಿಸಬಹುದೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು, ಮತ್ತು ಭಟ್ಟಿ ಇಳಿಸದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಮದ್ಯಸಾರಯುಕ್ತ ಪಾನೀಯದ ಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಹೊರತು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡುವಾಗ, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಯೋಚಿಸುವ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 12ಎಎ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (1.4.1984ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.12.1988 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) the Governor may, by public notification, direct that any Act of the Legislature of the State of Tripura to which the provisions of clause (*a*) of this sub-paragraph do not apply, shall not apply to the autonomous district or an autonomous region in that State, or shall apply to that district or such region, or any part thereof, subject to such exceptions or modifications, as he may specify in the notification;

(c) the President may, with respect to any Act of Parliament, by notification, direct that it shall not apply to the autonomous district or an autonomous region in the State of Tripura, or shall apply to such district or region or any part thereof, subject to such exceptions or modifications as he may specify in the notification and any such direction may be given so as to have retrospective effect.

12B. Application of Acts of Parliament and of the Legislature of the State of Mizoram to autonomous districts and autonomous regions in the State of Mizoram.— Notwithstanding anything in this Constitution,—

(a) no Act of the Legislature of the State of Mizoram in respect of any of the matters specified in paragraph 3 of this Schedule as matters with respect to which a District Council or a Regional Council may make laws, and no Act of the Legislature of the State of Mizoram prohibiting or restricting the consumption of any non-distilled alcoholic liquor shall apply to any autonomous district or autonomous region in that State unless, in either case, the District Council for such district or having jurisdiction over such region, by public notification, so directs, and the District Council, in giving such direction with respect to any Act, may direct that the Act shall, in its application to such district or region or any part thereof, have effect subject to such exceptions or modifications as it thinks fit;

(b) the Governor may, by public notification, direct that any Act of the Legislature of the State of Mizoram to which the provisions of clause (*a*) of this sub-paragraph do not apply, shall not apply to an autonomous district or an autonomous region in that State, or shall apply to such district or region, or any part thereof, subject to such exceptions or modifications, as he may specify in the notification;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ (ಎ) ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯಿಸದಿರುವಂಥ ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು, ಅಥವಾ ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(ಸಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು, ಅಥವಾ ತಾನು ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ನೀಡಬಹುದು.

12ಬಿ. ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿನಿಯಮಗಳ ಅನ್ವಯ.– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ,-

(ಎ) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿಷಯಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅವು ರಚಿಸಬಹುದೋ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಮತ್ತು ಭಟ್ಟಿ ಇಳಿಸದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಮದ್ಯಸಾರಯುಕ್ತ ಪಾನೀಯದ ಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಅಥವಾ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು, ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ– ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ, ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಹೊರತು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡುವಾಗ, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಯೋಚಿಸುವಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ, ಈ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು, ಅಥವಾ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ತಾನು ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(c) the President may, with respect to any Act of Parliament, by notification, direct that it shall not apply to an autonomous district or an autonomous region in the State of Mizoram, or shall apply to such district or region or any part thereof, subject to such exceptions or modifications as he may specify in the notification and any such direction may be given so as to have retrospective effect.]]

13. Estimated receipts and expenditure pertaining to autonomous districts to be shown separately in the annual financial statement.— The estimated receipts and expenditure pertaining to an autonomous district which are to be credited to, or is to be made from, the Consolidated Fund of the State [1]*** shall be first placed before the District Council for discussion and then after such discussion be shown separately in the annual financial statement of the State to be laid before the Legislature of the State under article 202.

[2]**14. Appointment of Commission to inquire into and report on the administration of autonomous districts and autonomous regions.— (**1) The Governor may at any time appoint a Commission to examine and report on any matter specified by him relating to the administration of the autonomous districts and autonomous regions in the State, including matters specified in clauses (*c*), (*d*), (*e*) and (*f*) of sub-paragraph (3) of paragraph 1 of this Schedule, or may appoint a Commission to inquire into and report from time to time on the administration of autonomous districts and autonomous regions in the State generally and in particular on—

(a) the provision of educational and medical facilities and communications in such districts and regions;

(b) the need for any new or special legislation in respect of such districts and regions; and

(c) the administration of the laws, rules and regulations made by the District and Regional Councils;

and define the procedure to be followed by such Commission.

---

[1] The words "of Assam" omitted by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch. (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Paragraph 14 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1995 (42 of 1995), s. 2 (w.e.f. 12-9-1995) as under:—

'in paragraph 14, in sub-paragraph (2), the words "with the recommendations of the Governor with respect thereto" shall be omitted.'.

(ಸಿ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು, ಅಥವಾ ತಾನು ಆ ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ನೀಡಬಹುದು.]]

13. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂದಾಜು ಜಮೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸುವುದು.– ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ಅಂದಾಜು ಜಮೆಗಳನ್ನು [1]***ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗೆ ಜಮೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಜಮೆಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಆ ನಿಧಿಯಿಂದ ಭರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಆ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಮೊದಲು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಚರ್ಚೆಯ ಅನಂತರ 202ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೋರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[2][**14. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ವರದಿ ಮಾಡಲು ಆಯೋಗದ ನೇಮಕ.**– (1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 1ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (3) ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ (ಸಿ), (ಡಿ), (ಇ) ಮತ್ತು (ಎಫ್) ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ತಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುವಂಥ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ವರದಿ ಮಾಡಲು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ–

(ಎ) ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ;

(ಬಿ) ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಶಾಸನದ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಶಾಸನದ ರಚನೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ; ಮತ್ತು

(ಸಿ) ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳ, ನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ವಿನಿಯಮಗಳ ಜಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ

– ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ವರದಿ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಆಯೋಗವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು.

---

1 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಎಂಟನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

2 ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995 (1995ರ 42)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 14ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (12.09.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ:–

14ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (2)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "ಆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮಾಡುವ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು."

(2) The report of every such Commission with the recommendations of the Governor with respect thereto shall be laid before the Legislature of the State by the Minister concerned together with an explanatory memorandum regarding the action proposed to be taken thereon by [1][the Government of the State.]

(3) In allocating the business of the Government of the State among his Ministers the Governor may place one of his Ministers specially in charge of the welfare of the autonomous districts and autonomous regions in the State.

[2]**15. Annulment or suspension of acts and resolutions of District and Regional Councils.—** (1) If at any time the Governor is satisfied that an act or resolution of a District or a Regional Council is likely to endanger the safety of India [3][or is likely to be prejudicial to public order], he may annul or suspend such act or resolution and take such steps as he may consider necessary (including the suspension of the Council and the assumption to himself of all or any of the powers vested in or exercisable by the Council) to prevent the commission or continuance of such act, or the giving of effect to such resolution.

(2) Any order made by the Governor under sub-paragraph (1) of this paragraph together with the reasons therefor shall be laid before the Legislature of the State as soon as possible and the order shall, unless revoked by the Legislature of the State, continue in force for a period of twelve months from the date on which it was so made:

Provided that if and so often as a resolution approving the continuance in force of such order is passed by the Legislature of the State, the order shall unless cancelled by the Governor continue in force for a further period of twelve months from the date on which under this paragraph it would otherwise have ceased to operate.

---

[1] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(i) and Eighth Sch., for "the Government of Assam" (w.e.f. 21-1-1972).

[2] Paragraph 15 has been amended in its application to the States of Tripura and Mizoram by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988), s. 2 (w.e.f. 16-12-1988), as under,—

In Paragraph 15, in sub-paragraph (2), —

'(a) in the opening paragraph, for the words "by the Legislature of the State", the words "by him" shall be substituted;

(b) the proviso shall be omitted.'.

[3] Ins. by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

(2) ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಯು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು, ಆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮಾಡುವ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ [1][ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು] ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾಪನ ಪತ್ರದೊಡನೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡುವಾಗ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗೊತ್ತುಮಾಡಬಹುದು.

[2][**15. ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಯಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಥವಾ ಅಮಾನತು:–** (1) ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಭಾರತದ ಸುರಕ್ಷತೆಗೆ ಅಪಾಯ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೆಂದು [3][ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೆಂದು] ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಅದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂಥ ನಿರ್ಣಯದ ಜಾರಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತಾನು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು (ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಮಾನತ್ತನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅದು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೊಳಗೊಂಡು) ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶವನ್ನು, ಅದರ ಕಾರಣಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದ ಹೊರತು ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಅಂಥ ಆದೇಶದ ಜಾರಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು, ಅದು ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅನ್ಯಥಾ ನಿಂತುಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮುಂದುವರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಎಂಟನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂ ಸರ್ಕಾರವು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 15ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ 2ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (16.12.1988ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ:–

(ಎ) ಪ್ರಾರಂಭದ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ "ಅವನು" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಪರಂತುಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು."

[3] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1]16. **Dissolution of a District or a Regional Council.—** [2][(1)] The Governor may on the recommendation of a Commission appointed under paragraph 14 of this Schedule by public notification order the dissolution of a District or a Regional Council, and—

(a) direct that a fresh general election shall be held immediately for the reconstitution of the Council; or

(b) subject to the previous approval of the Legislature of the State assume the administration of the area under the authority of such Council himself or place the administration of such area under the Commission appointed under the said paragraph or any other body considered suitable by him for a period not exceeding twelve months:

Provided that when an order under clause (*a*) of this paragraph has been made, the Governor may take the action referred to in clause (*b*) of this paragraph with regard to the administration of the area in question pending the reconstitution of the Council on fresh general election:

Provided further that no action shall be taken under clause (*b*) of this paragraph without giving the District or the Regional Council, as the case may be, an opportunity of placing its views before the Legislature of the State.

---

[1] Paragraph 16 has been amended in its application to the States of Tripura and Mizoram by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988) s. 2 (w.e.f. 16-12-1988), as under,—

'(*a*) in sub-paragraph (1), the words "subject to the previous approval of the Legislature of the State" occurring in clause (*b*), and the second proviso shall be omitted;

(*b*) for sub-paragraph (3), the following sub-paragraph shall be substituted, namely:—

"(3) Every order made under sub-paragraph (1) or sub-paragraph (2) of this paragraph, along with the reasons therefor shall be laid before the Legislature of the State.".'.

[2] Paragraph 16 renumbered as sub-paragraph (1) thereof by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

[1]**16. ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿಸರ್ಜನೆ.–** [2][(1)] ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 14ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಿಸಲಾದ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು, ಮತ್ತು ಅವನು–

(ಎ)ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪುನರ್ ರಚನೆಗಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ಹೊಸದಾಗಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು, ಅಥವಾ

(ಬಿ)ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಪೂರ್ವ ಅನುಮೋದನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸದರಿ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಿಸಲಾದ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ನಿಕಾಯಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮೀರದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (ಎ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಾಗ, ಹೊಸದಾಗಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪುನರ್ ರಚನೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು:

ಮತ್ತು ಪರಂತು, ಜಿಲ್ಲಾ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡಲು ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟ ಹೊರತು, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (ಬಿ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 16ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (16.12.1988 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ,–

'(ಎ) (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವ "ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಪೂರ್ವ ಅನುಮೋದನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಮುಂದಿನ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

"(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಅಥವಾ (2)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದೇಶವನ್ನು, ಅದರ ಕಾರಣಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು".'

[2] ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) 16ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾವೆಂದು ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[1][(2) If at any time the Governor is satisfied that a situation has arisen in which the administration of an autonomous district or region cannot be carried on in accordance with the provisions of this Schedule, he may, by public notification, assume to himself all or any of the functions or powers vested in or exercisable by the District Council or, as the case may be, the Regional Council and declare that such functions or powers shall be exercisable by such person or authority as he may specify in this behalf, for a period not exceeding six months:

Provided that the Governor may by a further order or orders extend the operation of the initial order by a period not exceeding six months on each occasion.

(3) Every order made under sub-paragraph (2) of this paragraph with the reasons therefor shall be laid before the Legislature of the State and shall cease to operate at the expiration of thirty days from the date on which the State Legislature first sits after the issue of the order, unless, before the expiry of that period it has been approved by that State Legislature.]

[2]17. **Exclusion of areas from autonomous districts in forming constituencies in such districts.—** For the purposes of elections to [3][the Legislative Assembly of Assam or Meghalaya] [4][or Tripura] [5][or Mizoram], the Governor may by order declare that any area within an autonomous district [6][in the State of Assam or Meghalaya [4][or Tripura] [5][or Mizoram], as the case may be,] shall not form part of any constituency to fill a seat or seats in the Assembly reserved for any such district but shall form part of a constituency to fill a seat or seats in the Assembly not so reserved to be specified in the order.

[7][18.********]

---

[1] Added by the Assam Reorganisation (Meghalaya) Act, 1969 (55 of 1969), s. 74 and Fourth Sch. (w.e.f. 2-4-1970).

[2] Paragraph 17 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2 (w.e.f. 7-9-2003) so as to insert the following proviso, namely:—

"Provided that nothing in this paragraph shall apply to the Bodoland Territorial Areas District.".

[3] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(*i*) and Eighth Sch., for "the Legislative Assembly of Assam" (w.e.f. 21-1-1972).

[4] Ins. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 4 (w.e.f. 1-4-1985).

[5] Ins. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39 (w.e.f. 20-2-1987).

[6] Ins. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(*i*) and Eighth Sch., for "the Legislative Assembly of Assam" (w.e.f. 21-1-1972).

[7] Paragraph 18 omitted by s. 71(*i*) and Eighth Sch., *ibid.* (w.e.f. 21-1-1972).

[1][(2) ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ ಎಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ, ಅವನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅದು ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವುವೇ ಪ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಅವನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅಂಥ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗೆ ಮೀರದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಚಲಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು:

ಪರಂತು, ಈ ಮೊದಲಿನ ಆದೇಶವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಮತ್ತೊಂದು ಆದೇಶದ ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಸಲ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮೀರದ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬಹುದು.

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2) ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದೇಶವನ್ನು ಅದರ ಕಾರಣಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಮೊದಲು ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಹೊರತು, ಸದರಿ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][**17. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸುವುದು.–** [3][ಅಸ್ಸಾಂ ಅಥವಾ ಮೇಘಾಲಯ] [4][ಅಥವಾ ತ್ರಿಪುರ] [5][ಅಥವಾ ಮಿಜೋರಾಂ] ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ [6][ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಸ್ಸಾಮ್ ಅಥವಾ ಮೇಘಾಲಯ [4][ಅಥವಾ ತ್ರಿಪುರ] [5][ಅಥವಾ ಮಿಜೋರಾಂ] ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು, ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುವಂಥ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

[7][**18.** *******]

---

1 ಅಸ್ಸಾಂ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ (ಮೇಘಾಲಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (1969ರ 55)ರ 74ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (2-4-1970 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 17ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಈ ಮುಂದಿನ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು (7.9.2003ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"ಪರಂತು, ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ, ಬೋಡೊಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ."

3 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಅಸ್ಸಾಂ ವಿಧಾನಸಭೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (21-1-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

4 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.4.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

5 ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

6 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (21-1-1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

7 ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i)ನೇ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ 18ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[1]19. **Transitional provisions.—** (1) As soon as possible after the commencement of this Constitution the Governor shall take steps for the constitution of a District Council for each autonomous district in the State under this Schedule and, until a District Council is so constituted for an autonomous district, the administration of such district shall be vested in the Governor and the following provisions shall apply to the administration of the areas within such district instead of the foregoing provisions of this Schedule, namely:—

(a) no Act of Parliament or of the Legislature of the State shall apply to any such area unless the Governor by public notification so directs; and the Governor in giving such a direction with respect to any Act may direct that the Act shall, in its application to the area or to any specified part thereof, have effect subject to such exceptions or modifications as he thinks fit;

(b) the Governor may make regulations for the peace and good government of any such area and any regulations so made may repeal or amend any Act of Parliament or of the Legislature of the State or any existing law which is for the time being applicable to such area.

(2) Any direction given by the Governor under clause (*a*) of sub-paragraph (1) of this paragraph may be given so as to have retrospective effect.

---

[1] Paragraph 19 has been amended in its application to the State of Assam by the Sixth Sch. to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2 (w.e.f. 7-9-2003), so as to insert the following sub-paragraph after sub-paragraph (3), namely :—

'(4) As soon as possible after the commencement of this Act and Interim Executive Council for Bodoland Territorial Areas District in Assam shall be formed by the Governor from amongst leaders of the Bodo movement, including the signatories to the Memorandum of Settlement, and shall provide adequate representation to the non-tribal communities in that area:

Provided that Interim Council shall be for a period of six months during which endeavour to hold the election to the Council shall be made.

Explanation.— For the purposes of this sub-paragraph, the expression "Memorandum of Settlement" means the Memorandum signed on the 10th day of February, 2003 between Government of India, Government of Assam and Bodo Liberation Tigers.'.

[1][**19. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಉಪಬಂಧಗಳು.**– (1) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ತರುವಾಯ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ರಚಿಸಲು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹಾಗೆ ರಚಿಸುವವರೆಗೆ ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತವು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉಪಬಂಧಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

(ಎ) ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮವು ಯಾವುದೇ ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಹೊರತು ಅದು ಹಾಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಯಾವುದೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಥ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನೀಡುವಾಗ, ಆ ಅಧಿನಿಯಮವು ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಲ್ಲಿ ತಾನು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಯೋಚಿಸುವಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು;

(ಬಿ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅಂಥ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಂತಿಯುತ ಮತ್ತು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುವೇ ವಿನಿಯಮಗಳು ಅಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ನಿರಸನಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದ (ಎ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನೀಡುವ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ನೀಡಬಹುದು.

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ 19ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ತರುವಾಯ ಈ ಮುಂದಿನ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು (7.9.2003ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ:–

"(4) ಈ ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಾರಂಭದ ತರುವಾಯ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಅಸ್ಸಾಂನಲ್ಲಿರುವ ಬೋಡೊಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿದವರೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಬೋಡೊ ಚಳುವಳಿಯ ನಾಯಕರ ಪೈಕಿಯಿಂದ ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಬುಡಕಟ್ಟೇತರ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಪರಿಷತ್ತು ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗಾಗಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ:– ಈ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ "ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಪತ್ರ" ಎಂದರೆ 2003ರ ಫೆಬ್ರವರಿ 10ರಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, ಅಸ್ಸಾಂ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬೋಡೊ ಲಿಬರೇಷನ್ ಟೈಗರ್ಸ್ ನಡುವೆ ಸಹಿಯಾದ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಪತ್ರ."

(3) All regulations made under clause (*b*) of sub-paragraph (1) of this paragraph shall be submitted forthwith to the President and, until assented to by him, shall have no effect.

[1][20. **Tribal areas.—** (1) The areas specified in Parts I, II [2][, IIA] and III of the table below shall respectively be the tribal areas within the State of Assam, the State of Meghalaya [2][, the State of Tripura] and the [3][State] of Mizoram.

(2) [4][Any reference in Part I, Part II or Part III of the table below] to any district shall be construed as a reference to the territories comprised within the autonomous district of that name existing immediately before the day appointed under clause (*b*) of section 2 of the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971:

Provided that for the purposes of clauses (*e*) and (*f*) of sub-paragraph (1) of paragraph 3, paragraph 4, paragraph 5, paragraph 6, sub-paragraph (2), clauses (*a*), (*b*) and (*d*) of sub-paragraph (3) and sub-paragraph (4) of paragraph 8 and clause (*d*) of sub-paragraph (2) of paragraph 10 of this Schedule, no part of the area comprised within the municipality of Shillong shall be deemed to be within the [5][Khasi Hills District].

[2][(3) The reference in Part IIA in the table below to the "Tripura Tribal Areas District" shall be construed as a reference to the territory comprising the tribal areas specified in the First Schedule to the Tripura Tribal Areas Autonomous District Council Act, 1979.]

---

[1] Subs. by the North-Eastern Areas (Reorganisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(*i*) and Eighth Sch., for paragraphs 20 and 20A (w.e.f. 21-1-1972) and paragraph 20A further substituted by the Government of Union Territory (Amendment) Act, 1971 (83 of 1971) s. 13 (w.e.f. 29-4-1972).

[2] Ins. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 4 (w.e.f. 1-4-1985).

[3] Subs. by the State of Mizoram Act, 1986 (34 of 1986), s. 39, for "Union territory" (w.e.f. 20-2-1987).

[4] Subs. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 4, for "any reference in the table below" (w.e.f. 1-4-1985).

[5] Subs. by the Government of Meghalaya Notification No. DCA 31/72/11, dated the 14th June, 1973, Gazette of Meghalaya, Pt. VA, dated 23-6-1973, p. 200.

(3) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ (ಬಿ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಲಾಗುವ ಎಲ್ಲ ವಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡುವವರೆಗೆ ಅವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

[1][**20. ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು.**– (1) ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದ I, II [2][IIಎ] ಮತ್ತು IIIನೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ, ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ, [2][ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ] ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ [3][ರಾಜ್ಯ]ದೊಳಗಿನ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) [4][ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದ I, II ಅಥವಾ IIIನೇ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವು] 1971ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮದ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (ಬಿ) ಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಸೇರಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 3ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ (ಇ) ಮತ್ತು (ಎಫ್) ಖಂಡಗಳ, 4ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ, 5ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ, 6ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ, 8ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ, (3)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ (ಎ), (ಬಿ) ಮತ್ತು (ಡಿ) ಖಂಡಗಳ ಮತ್ತು (4)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಹಾಗೂ 10ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ (ಡಿ) ಖಂಡದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಷಿಲಾಂಗಿನ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಪ್ರದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವು [5][ಖಾಸೀ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆ]ಯ ಒಳಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.]

[2][(3) ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿನ IIಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ "ತ್ರಿಪುರ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಿಲ್ಲೆ"ಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು, ತ್ರಿಪುರ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅಧಿನಿಯಮ, 1979ರ ಮೊದಲನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i) ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ (21-1-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) 20ನೆಯ ಮತ್ತು 20ಎ ಪ್ಯಾರಾಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಸರ್ಕಾರದ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 83)ರ 13ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 20ಎ ಪ್ಯಾರಾಗೆ (29.04.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.4.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (1986ರ 34)ರ 39ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (20.2.1987 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.4.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಮೇಘಾಲಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ. ಡಿ.ಸಿ.ಎ. 31/72/11 ದಿನಾಂಕ 14ನೇ ಜೂನ್ 1973ರ ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ, ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜಪತ್ರ ಭಾಗ Vಎ ದಿನಾಂಕ: 23-6-1973, ಪುಟ 200.

TABLE

PART I

1.The North Cachar Hills District.

2. [1][The Karbi Anglong District.]

[2][3. The Bodoland Territorial Areas District.]

PART II

[3][1. Khasi Hills District.

2. Jaintia Hills District.]

3. The Garo Hills District.

[4][PART IIA

Tripura Tribal Areas District.]

PART III

[5]*******

[6][1. The Chakma District.

[7][2. The Mara District.

3. The Lai District.]]

[8][**20A. Dissolution of the Mizo District Council.—** (1) Notwithstanding anything in this Schedule, the District Council of the Mizo District existing immediately before the prescribed date (hereinafter referred to as the Mizo District Council) shall stand dissolved and cease to exist.

---

[1] Subs. by the Government of Assam Notification No. TAD/R/115/74/47, dated 14-10-1976 for "The Mikir Hills District".

[2] Ins. by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 2003 (44 of 2003), s. 2 (w.e.f. 7-9-2003).

[3] Subs. by the Government of Meghalaya Notification No. DCA 31/72/11, dated the 14th June, 1973, Gazette of Meghalaya, Pt. VA, dated 23-6-1973, p. 200.

[4] Ins. by the Constitution (Forty-ninth Amendment) Act, 1984, s. 4 (w.e.f. 1-4-1985).

[5] The words "The Mizo District." omitted by the Government of Union Territories (Amendment) Act, 1971 (83 of 1971), s. 13 (w.e.f. 16-2-1972).

[6] Ins. by the Mizoram District Councils (Miscellaneous Provisions) Order, 1972, published in the Mizoram Gazette, 1972, dated the 5th May, 1972, Vol. I, Pt. II, p.17 (w.e.f. 29-4-1972).

[7] Subs. by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988), s. 2, for serial numbers 2 and 3 and the entries relating thereto (w.e.f. 16-12-1988).

[8] Subs. by the North-Eastern Areas (Recognisation) Act, 1971 (81 of 1971), s. 71(*i*) and Eight Sch. for paragraph 20 (w.e.f. 21-1-1972) and further subs. by the Government of Union Territory (Amendment) Act, 1971 (83 of 1971), s. 13 for paragraph 20A (w.e.f. 16-2-1972).

ಕೋಷ್ಟಕ

ಭಾಗ I

1. ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆ.

2. [1][ಕಾರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆ.]

[2][3. ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಿಲ್ಲೆ]

ಭಾಗ II

[3][1. ಖಾಸೀ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆ.

2. ಜಯಂತಿಯಾ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆ.]

3. ಗಾರೋ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆ.

[4][**ಭಾಗ IIಎ**

ತ್ರಿಪುರ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಿಲ್ಲೆ.]

ಭಾಗ III

[5] * * * *

[6][1. ಚಕ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆ

[7][2. ಮಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆ

3. ಲಯೀ ಜಿಲ್ಲೆ.]]

[8][**20ಎ. ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿಸರ್ಜನೆ.–** (1) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು (ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ. ಟಿಎಡಿ/ಆರ್/115/74/47, ದಿನಾಂಕ 14-10-1976ರ ಮೂಲಕ "ಮಿಕೀರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜಿಲ್ಲೆ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003 (2003ರ 44)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (07.09.2003 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಮೇಘಾಲಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ. ಡಿಸಿಎ. 31/72/11 ದಿನಾಂಕ 14ನೇ ಜೂನ್ 1973ರ ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜಪತ್ರ ಭಾಗ Vಎ, ದಿನಾಂಕ 23-6-1973, ಪುಟ 200)

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.4.1985 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[5] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸರ್ಕಾರ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 83)ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.02.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) "ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[6] 1972ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ 5ನೇ ದಿನಾಂಕದ ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಪುಟ I, ಭಾಗ II ಪುಟ 17ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಮಿಜೋರಾಂ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತುಗಳು (ಸಂಕೀರ್ಣ ಉಪಬಂಧಗಳ) ಆದೇಶ, 1972ರ ಮೂಲಕ (29-4-1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[7] ಸಂವಿಧಾನ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ 2 ಮತ್ತು 3 ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.12.1988 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[8] ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 81)ರ 71(i) ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಎಂಟನೆ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ 20ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (21.1.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸರ್ಕಾರ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 83)ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 20ಎ ಪ್ಯಾರಾಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.02.1972)ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ

(2) The Administrator of the Union territory of Mizoram may, by one or more orders, provide for all or any of the following matters, namely:—

(a) the transfer, in whole or in part, of the assets, rights and liabilities of the Mizo District Council (including the rights and liabilities under any contract made by it) to the Union or to any other authority;

(b) the substitution of the Union or any other authority for the Mizo District Council, or the addition of the Union or any other authority, as a party to any legal proceedings to which the Mizo District Council is a party;

(c) the transfer or re-employment of any employees of the Mizo District Council to or by the Union or any other authority, the terms and conditions of service applicable to such employees after such transfer or re-employment;

(d) the continuance of any laws, made by the Mizo District Council and in force immediately before its dissolution, subject to such adaptations and modifications, whether by way of repeal or amendment, as the Administrator may make in this behalf, until such laws are altered, repealed or amended by a competent Legislature or other competent authority;

(e) such incidental, consequential and supplementary matters as the Administrator considers necessary.

Explanation.— In this paragraph and in paragraph 20B of this Schedule, the expression "prescribed date" means the date on which the Legislative Assembly of the Union territory of Mizoram is duly constituted under and in accordance with the provisions of the Government of Union Territories Act, 1963. (20 of 1963)]

[1][**20B. Autonomous regions in the Union territory of Mizoram to be autonomous districts and transitory provisions consequent thereto**.— (1) Notwithstanding anything in this Schedule,—

(a) every autonomous region existing immediately before the prescribed date in the Union territory of Mizoram shall, on and from that date, be an autonomous district in that Union territory (hereafter referred to as the corresponding new district) and the Administrator thereof may, by one or more orders, direct that such consequential amendments as are necessary to give effect to the provisions of this clause shall be made in paragraph 20 of this Schedule (including Part III of the table appended to that paragraph) and thereupon the said paragraph and the said Part III shall be deemed to have been amended accordingly;

---

[1] Sub. by the Government of Union Territory (Amendment) Act, 1971 (83 of 1971), s. 13 for paragraph 20A (w.e.f. 16-2-1972).

(2) ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಆದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು, ಎಂದರೆ:-

(ಎ) ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ (ಅದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿನ ಮೇರೆಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ) ಆಸ್ತಿಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದು;

(ಸಿ) ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಯಾರೇ ನೌಕರರನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅವರನ್ನು ಪುನರ್ ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ಅಥವಾ ಪುನರ್ ನೇಮಕದ ತರುವಾಯ ಅಂಥ ನೌಕರರಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕ ಸೇವಾ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳು;

(ಡಿ) ಮಿಜೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಗಾರನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರಸನದ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಬದಲಾಯಿಸುವವರೆಗೆ, ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು;

(ಇ) ಆಡಳಿತಗಾರನು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ, ಆನುಷಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ವಿಷಯಗಳು.

ವಿವರಣೆ.- ಈ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 20ಬಿ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕ" ಎಂದರೆ, 1963ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿನಿಯಮದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಂದು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾಯಿತೋ ಆ ದಿನಾಂಕ.

[1][**20ಬಿ. ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾದ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಉಪಬಂಧಗಳು.**- (1) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ,-

(ಎ) ನಿಯಮಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಆ ದಿನಾಂಕದಂದು ಮತ್ತು ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು (ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ಮತ್ತು ಅದರ ಆಡಳಿತಗಾರನು ಒಂದು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಆದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ, ಈ ಖಂಡದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವಂಥ ಆನುಷಂಗಿಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 20ನೇ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ (ಸದರಿ ಪ್ಯಾರಾಗೆ ಅನುಬಂಧಿಸಿರುವ ಕೋಷ್ಟಕದ IIIನೆಯ ಭಾಗವೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಸದರಿ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಮತ್ತು ಸದರಿ IIIನೇ ಭಾಗವನ್ನು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

[1] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸರ್ಕಾರ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 83)ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 20ಎ ಪ್ಯಾರಾಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.02.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) every Regional Council of an autonomous region in the Union territory of Mizoram existing immediately before the prescribed date (hereafter referred to as the existing Regional Council) shall, on and from that date and until a District Council is duly constituted for the corresponding new district, be deemed to be the District Council of that district (hereafter referred to as the corresponding new District Council).

(2) Every member whether elected or nominated of an existing Regional Council shall be deemed to have been elected or, as the case may be, nominated to the corresponding new District Council and shall hold office until a District Council is duly constituted for the corresponding new district under this Schedule.

(3) Until rules are made under sub-paragraph (7) of paragraph 2 and sub-paragraph (4) of paragraph 4 of this Schedule by the corresponding new District Council, the rules made under the said provisions by the existing Regional Council and in force immediately before the prescribed date shall have effect in relation to the corresponding new District Council subject to such adaptations and modifications as may be made therein by the Administrator of the Union territory of Mizoram.

(4) The Administrator of the Union territory of Mizoram may, by one or more orders, provide for all or any of the following matters, namely:—

(a) the transfer in whole or in part of the assets, rights and liabilities of the existing Regional Council (including the rights and liabilities under any contract made by it) to the corresponding new District Council;

(b) the substitution of the corresponding new District Council for the existing Regional Council as a party to the legal proceedings to which the existing Regional Council is a party;

(c) the transfer or re-employment of any employees of the existing Regional Council to or by the corresponding new District Council, the terms and conditions of service applicable to such employees after such transfer or re-employment;

(ಬಿ) ನಿಯಮಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು (ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ಆ ದಿನಾಂಕದಂದು ಮತ್ತು ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಮತ್ತು ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗುವವರೆಗೆ, ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತೆಂಬುದಾಗಿ (ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದನ್ನು ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ) ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಚುನಾಯಿತನಾದವನಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡವನಾಗಿರಲಿ ಅವನನ್ನು ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಚುನಾಯಿತನಾದವನೆಂದು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶನಗೊಂಡವನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿತವಾಗುವವರೆಗೆ, ಅವನು ಪದಧಾರಣ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 2ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (7)ನೇ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಮತ್ತು 4ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (4)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವವರೆಗೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಸದರಿ ಉಪಬಂಧಗಳ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಯಮಗಳು, ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಅಳವಡಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನು, ಒಂದು ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಆದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ, ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸಬಹುದು, ಎಂದರೆ:-

(ಎ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ (ಅದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕರಾರಿನ ಮೇರೆಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು, ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು;

(ಬಿ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಒಂದು ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಸೇರಿಸುವುದು;

(ಸಿ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಯಾರೇ ನೌಕರರನ್ನು ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಆ ಸಂವಾದಿ ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತು ಅವರನ್ನು ಪುನರ್ ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ವರ್ಗಾವಣೆ ಅಥವಾ ಪುನರ್ ನೇಮಕದ ತರುವಾಯ, ಅಂಥ ನೌಕರರಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಸೇವಾ ನಿಬಂಧನೆಗಳು ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳು;

(d) the continuance of any laws made by the existing Regional Council and in force immediately before the prescribed date, subject to such adaptations and modifications, whether by way of repeal or amendment, as the Administrator may make in this behalf until such laws are altered, repealed or amended by a competent Legislature or other competent authority;

(e) such incidental, consequential and supplementary matters as the Administrator considers necessary.]

[1][**20BA. Exercise of discretionary powers by the Governor in the discharge of his functions**.— The Governor in the discharge of his functions under sub-paragraphs (2) and (3) of paragraph 1, sub-paragraphs (1), (6), sub-paragraph (6A) excluding the first proviso and sub-paragraph (7) of paragraph 2, sub-paragraph (3) of paragraph 3, sub-paragraph (4) of paragraph 4, paragraph 5, sub-paragraph (1) of paragraph 6, sub-paragraph (2) of paragraph 7, sub-paragraph (4) of paragraph 8, sub-paragraph (3) of paragraph 9, sub-paragraph (3) of paragraph 10, sub-paragraph (1) of paragraph 14, sub-paragraph (1) of paragraph 15 and sub-paragraphs (1) and (2) of paragraph 16 of this Schedule, shall, after consulting the Council of Ministers and the North Cachar Hills Autonomous Council or the Karbi Anglong Autonomous Council, as the case may be, take such action as he considers necessary in his discretion.]

[2][**20BB. Exercise of discretionary powers by the Governor in the discharge of his functions.—** The Governor, in the discharge of his functions under sub-paragraphs (2) and (3) of paragraph 1, sub-paragraphs (1) and (7) of paragraph 2, sub-paragraph (3) of paragraph 3, sub-paragraph of paragraph 4, paragraph 5, sub-paragraph (1) of paragraph 6, sub-paragraph (2) of paragraph 7, sub-paragraph (3) of paragraph 9, sub-paragraph (1) of paragraph 14, sub-paragraph (1) of paragraph 15 and sub- paragraphs (1) and (2) of paragraph 16 of this Schedule, shall, after consulting the Council of Ministers, and if he thinks it necessary, the District Council or the Regional Council concerned, take such action as he considers necessary in his discretion.]

---

[1] Paragraph 20BA has been inserted in its application to the State of Assam by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1995 (42 of 1995), s. 2 (w.e.f. 12-9-1995).

[2] Paragraph 20BB has been inserted in its application to the States of Tripura and Mizoram, by the Sixth Schedule to the Constitution (Amendment) Act, 1988 (67 of 1988), s. 2 (w.e.f. 16-12-1988).

(ಡಿ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತಗಾರನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರಸನ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಅಳವಡಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸಕ್ಷಮ ವಿಧಾನಮಂಡಲವು ಅಥವಾ ಇತರ ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಬದಲಾಯಿಸುವವರೆಗೆ, ನಿರಸನಗೊಳಿಸುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ತಿದ್ದುಪಡಿಮಾಡುವವರೆಗೆ ಅಂಥ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು;

(ಇ) ಆಡಳಿತಗಾರನು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಂಥ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ, ಆನುಷಂಗಿಕ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ವಿಷಯಗಳು.]

[1]["**20ಬಿಎ. ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದು.–** ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 1ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (2) ನೇ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾ ಮತ್ತು (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1), (6) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 1ನೇ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (6ಎ) ಉಪಪ್ಯಾರಾ ಮತ್ತು (7)ನೇ ಉಪಪ್ಯಾರಾ, 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 4ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (4) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 5ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 6ನೇ ಪ್ಯಾರಾ, 7ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 8ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (4) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 9ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 10ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 14ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 15ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ ಮತ್ತು 16ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಮತ್ತು (2) ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಕಚಾರ್ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅವನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಂತಹ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.]

[2][**20ಬಿಬಿ. ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದು.–** ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ 1ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (2) ಮತ್ತು (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 2ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ಮತ್ತು (7)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 4ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (4)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 5ನೇ ಪ್ಯಾರಾ, 6ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 7ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 9ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 14ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾ, 15ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೇ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾ ಮತ್ತು 16ನೇ ಪ್ಯಾರಾದ (1) ಮತ್ತು (2)ನೇ ಉಪ ಪ್ಯಾರಾಗಳ ಮೇರೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅವನು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೆ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಅವನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾನುಸಾರ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಂತಹ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.]

---

[1] ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995 (1995ರ 42)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 20ಬಿಎ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (12.09.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ತ್ರಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಆರನೇ ಅನುಸೂಚಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 67)ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 20ಬಿಬಿ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (16.12.1988 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][**20C. Interpretation**.— Subject to any provision made in this behalf, the provisions of this Schedule shall, in their application to the Union territory of Mizoram, have effect—

(1) as if references to the Governor and Government of the State were references to the Administrator of the Union territory appointed under article 239, references to State (except in the expression "Government of the State") were references to the Union territory of Mizoram and references to the State Legislature were references to the Legislative Assembly of the Union territory of Mizoram;

(2) as if—

(a) in sub-paragraph (5) of paragraph 4, the provision for consultation with the Government of the State concerned had been omitted;

(b) in sub-paragraph (2) of paragraph 6, for the words "to which the executive power of the State extends", the words "with respect to which the Legislative Assembly of the Union territory of Mizoram has power to make laws" had been substituted;

(c) in paragraph 13, the words and figures "under article 202" had been omitted.]

21. Amendment of the Schedule.— (1) Parliament may from time to time by law amend by way of addition, variation or repeal any of the provisions of this Schedule and, when the Schedule is so amended, any reference to this Schedule in this Constitution shall be construed as a reference to such Schedule as so amended.

(2) No such law as is mentioned in sub-paragraph (1) of this paragraph shall be deemed to be an amendment of this Constitution for the purposes of article 368.

[1] Sub. by the Government of Union Territories (Amendment) Act, 1971 (83 of 1971), s. 13 for paragraph 20A (w.e.f. 16-2-1972).

[1][**20ಸಿ. ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ.–** ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಾಗ, ಆ ಉಪಬಂಧಗಳು–

(1) ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು 239ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಡಳಿತಗಾರನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ("ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ;

(2) (ಎ) 4ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (5) ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಇರುವ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ;

(ಬಿ) 6ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಮಿಜೋರಾಂ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು ಇತರ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದೆಯೋ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋಹಾಗೆ;

(ಸಿ) 13ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ "202ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ

– ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.]

21. ಅನುಸೂಚಿಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ.– (1) ಸಂಸತ್ತು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಸೇರ್ಪಡೆಯ, ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಅಥವಾ ನಿರಸನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಯಾವುದೇ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯು ಹಾಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಾಗ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು, ಹಾಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂಥ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವಂಥ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು 368ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

---

[1] ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸರ್ಕಾರ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (1971ರ 83)ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 20ಎ ಪ್ಯಾರಾಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.02.1972ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

SEVENTH SCHEDULE

(Article 246)

List I—Union List

1. Defence of India and every part thereof including preparation for defence and all such acts as may be conducive in times of war to its prosecution and after its termination to effective demobilisation.

2. Naval, military and air forces; any other armed forces of the Union.

[1][2A. Deployment of any armed force of the Union or any other force subject to the control of the Union or any contingent or unit thereof in any State in aid of the civil power; powers, jurisdiction, privileges and liabilities of the members of such forces while on such deployment.]

3. Delimitation of cantonment areas, local self-government in such areas, the constitution and powers within such areas of cantonment authorities and the regulation of house accommodation (including the control of rents) in such areas.

4. Naval, military and air force works.

5. Arms, firearms, ammunition and explosives.

6. Atomic energy and mineral resources necessary for its production.

7. Industries declared by Parliament by law to be necessary for the purpose of defence or for the prosecution of war.

8. Central Bureau of Intelligence and Investigation.

9. Preventive detention for reasons connected with Defence, Foreign Affairs, or the security of India; persons subjected to such detention.

10. Foreign affairs; all matters which bring the Union into relation with any foreign country.

11. Diplomatic, consular and trade representation.

12. United Nations Organisation.

13. Participation in international conferences, associations and other bodies and implementing of decisions made thereat.

14. Entering into treaties and agreements with foreign countries and implementing of treaties, agreements and conventions with foreign countries.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57 (w.e.f. 3-1-1977).

ಏಳನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

(246ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ)

ಪಟ್ಟಿ I.– ಒಕ್ಕೂಟ ಪಟ್ಟಿ

1. ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಂಡ ನಂತರ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಭಾರತದ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗದ ರಕ್ಷಣೆ.

2. ನೌಕಾ, ಭೂ ಮತ್ತು ವಾಯು ದಳಗಳು; ಒಕ್ಕೂಟದ ಇತರ ಯಾವುವೇ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಳಗಳು.

[1][2ಎ. ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಯಾವುದೇ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಳದ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಇತರ ಯಾವುದೇ ದಳದ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ತುಕಡಿಯ ಅಥವಾ ಘಟಕದ ನಿಯೋಜನೆ, ಅಂಥ ದಳಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಹಾಗೆ ನಿಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು.]

3. ದಂಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯ, ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತ, ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಳಗೆ ದಂಡು ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ (ಬಾಡಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಣವೂ ಸೇರಿ) ವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯದ ವಿನಿಯಮ.

4. ನೌಕಾ, ಭೂ ಮತ್ತು ವಾಯುದಳಗಳ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು.

5. ಶಸ್ತ್ರಗಳು, ಅಗ್ನ್ಯಸ್ತ್ರಗಳು, ಮದ್ದು ಗುಂಡುಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಫೋಟಕಗಳು.

6. ಅಣುಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತು.

7. ರಕ್ಷಣಾ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು.

8. ಕೇಂದ್ರ ಗುಪ್ತ ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ತನಿಖಾ ವಿಭಾಗ.

9. ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ, ವಿದೇಶಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಭದ್ರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆ; ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಒಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

10. ವಿದೇಶ ವ್ಯವಹಾರಗಳು; ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶದ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು.

11. ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ, ಕಾನ್ಸುಲರ್ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.

12. ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ.

13. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು, ಸಂಘಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ನಿಕಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದು.

14. ವಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ಕೌಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕೌಲುಗಳನ್ನು, ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3.1.1977 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ

15. War and peace.

16. Foreign jurisdiction.

17. Citizenship, naturalisation and aliens.

18. Extradition.

19. Admission into, and emigration and expulsion from, India; passports and visas.

20. Pilgrimages to places outside India.

21. Piracies and crimes committed on the high seas or in the air; offences against the law of nations committed on land or the high seas or in the air.

22. Railways.

23. Highways declared by or under law made by Parliament to be national highways.

24. Shipping and navigation on inland waterways, declared by Parliament by law to be national waterways, as regards mechanically propelled vessels; the rule of the road on such waterways.

25. Maritime shipping and navigation, including shipping and navigation on tidal waters; provision of education and training for the mercantile marine and regulation of such education and training provided by States and other agencies.

26. Lighthouses, including lightships, beacons and other provision for the safety of shipping and aircraft.

27. Ports declared by or under law made by Parliament or existing law to be major ports, including their delimitation, and the constitution and powers of port authorities therein.

28. Port quarantine, including hospitals connected therewith; seamen's and marine hospitals.

29. Airways; aircraft and air navigation; provision of aerodromes; regulation and organisation of air traffic and of aerodromes; provision for aeronautical education and training and regulation of such education and training provided by States and other agencies.

30. Carriage of passengers and goods by railway, sea or air, or by national waterways in mechanically propelled vessels.

15. ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ.

16. ವಿದೇಶೀಯ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.

17. ನಾಗರಿಕತ್ವ, ದೇಶೀಕರಣ ಮತ್ತು ಅನ್ಯದೇಶೀಯರು.

18. ಪ್ರತ್ಯರ್ಪಣ.

19. ಭಾರತದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಭಾರತದಿಂದ ವಲಸೆ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ಹೊರಹಾಕುವುದು, ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ವೀಸಾಗಳು.

20. ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಳು.

21. ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕಡಲುಗಳ್ಳತನ ಅಥವಾ ವಾಯುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಸಗಿದ ಅಪರಾಧಗಳು; ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಾಯು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎಸಗಿದ ಅಪರಾಧಗಳು.

22. ರೈಲ್ವೆಗಳು.

23. ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳು.

24. ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ನೌಕೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ಒಳನಾಡು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಹಡಗುಯಾನ ಮತ್ತು ನೌಕಾಸಂಚಾರ; ಅಂಥ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಾರ್ಗನಿಯಮ.

25. ಉಬ್ಬರವಿಳಿತ ಜಲದ ಮೇಲಿನ ಹಡಗುಯಾನ ಮತ್ತು ನೌಕಾ ಸಂಚಾರವೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ಹಡಗುಯಾನ ಮತ್ತು ನೌಕಾಸಂಚಾರ; ವಾಣಿಜ್ಯ ನೌಕಾಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು ನೀಡುವ ಅಂಥ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯ ವಿನಿಯಮ.

26. ಹಡಗು ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಮಾನದ ಸುರಕ್ಷತೆಗಾಗಿ ದೀಪದ ಹಡಗುಗಳು, ಗುರುತುದೀಪಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ದೀಪಗೃಹಗಳು.

27. ಬಂದರುಗಳ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಬಂದರುಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾದ ಬಂದರುಗಳು ಮತ್ತು ಆ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದರು ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಧಿಕಾರ.

28. ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ರೋಗಿ ಸಂಸರ್ಗ ನಿಷೇಧ ಸ್ಥಳಗಳು ಮತ್ತು ತತ್ಸಂಬಂಧಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು; ನಾವಿಕರ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರದ ಬಳಿ ಇರುವ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು.

29. ವಾಯುಮಾರ್ಗಗಳು; ವಿಮಾನ ಮತ್ತು ವಿಮಾನಯಾನ; ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳ ಏರ್ಪಾಡು; ವಿಮಾನ ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ; ವೈಮಾನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು ನೀಡುವ ಅಂಥ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯ ವಿನಿಯಮ.

30. ರೈಲು, ಸಮುದ್ರ ಅಥವಾ ವಾಯುಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ನೌಕೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳ ಸಾಗಣೆ.

31. Posts and telegraphs; telephones, wireless, broadcasting and other like forms of communication.

32. Property of the Union and the revenue therefrom, but as regards property situated in a State [1]*** subject to legislation by the State, save in so far as Parliament by law otherwise provides.

[2][33. ***********]

34. Courts of wards for the estates of Rulers of Indian States.

35. Public debt of the Union.

36. Currency, coinage and legal tender; foreign exchange.

37. Foreign loans.

38. Reserve Bank of India.

39. Post Office Savings Bank.

40. Lotteries organised by the Government of India or the Government of a State.

41. Trade and commerce with foreign countries; import and export across customs frontiers; definition of customs frontiers.

42. Inter-State trade and commerce.

43. Incorporation, regulation and winding up of trading corporations, including banking, insurance and financial corporations, but not including co-operative societies.

44. Incorporation, regulation and winding up of corporations, whether trading or not, with objects not confined to one State, but not including universities.

45. Banking.

46. Bills of exchange, cheques, promissory notes and other like instruments.

47. Insurance.

48. Stock exchanges and futures markets.

49. Patents, inventions and designs; copyright; trade-marks and merchandise marks.

---

[1] The words and letters "specified in Part A or Part B of the First Schedule" omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. (w.e.f. 1-11-1956).

[2] Entry 33 omitted by s. 26, *ibid.* (w.e.f. 1-11-1956).

31. ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ; ದೂರವಾಣಿ, ವೈರ್‌ಲೆಸ್, ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಸಂಪರ್ಕಸಾಧನಗಳು.

32. ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಬರುವ ರಾಜಸ್ವ, ಆದರೆ [1]*** ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಥಾ ಉಪಬಂಧಿಸಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತು ಅದು, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದು.

[2][33. * * * * * * * *]

34. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾಲಿತರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು.

35. ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಋಣ.

36. ಕರೆನ್ಸಿ, ನಾಣ್ಯ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಮಾನ್ಯ ಚಲಾವಣೆ ಹಣ, ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ.

37. ವಿದೇಶಿ ಸಾಲಗಳು.

38. ಭಾರತದ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್

39. ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿ ಉಳಿತಾಯ ಬ್ಯಾಂಕ್

40. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ ಲಾಟರಿಗಳು.

41. ವಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ, ಸೀಮಾ ಸುಂಕದ ಸರಹದ್ದಿನ ಆಚೆ ಈಚೆ ನಡೆಯುವ ಆಮದು ಮತ್ತು ರಫ್ತು; ಸೀಮಾ ಸುಂಕಗಳ ಸರಹದ್ದುಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು.

42. ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ.

43. ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ವಿಮೆ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು ನಿಗಮಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಆದರೆ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರೀ ನಿಗಮಗಳ ನಿಗಮನ, ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಪರಿಸಮಾಪನ.

44. ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಗಮಗಳಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಒಂದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನುಳ್ಳ ನಿಗಮಗಳ ನಿಗಮನ, ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಪರಿಸಮಾಪನ, ಆದರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ.

45. ಬ್ಯಾಂಕು ವ್ಯವಹಾರ.

46. ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರಗಳು, ಚೆಕ್ಕುಗಳು, ಪ್ರಾಮಿಸರಿ ನೋಟುಗಳು ಮತ್ತು ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಲಿಖಿತಗಳು.

47. ವಿಮೆ.

48. ಸ್ಟಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ವಾಯಿದೆ ಪೇಟೆಗಳು.

49. ಪೇಟೆಂಟ್‌ಗಳು, ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ನಕ್ಷೆಗಳು, ಕೃತಿಸ್ವಾಮ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸರಕು ಚಿಹ್ನೆಗಳು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ "ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 26ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 33ನೆಯ ನಮೂದನ್ನು (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

50. Establishment of standards of weight and measure.

51. Establishment of standards of quality for goods to be exported out of India or transported from one State to another.

52. Industries, the control of which by the Union is declared by Parliament by law to be expedient in the public interest.

53. Regulation and development of oilfields and mineral oil resources; petroleum and petroleum products; other liquids and substances declared by Parliament by law to be dangerously inflammable.

54. Regulation of mines and mineral development to the extent to which such regulation and development under the control of the Union is declared by Parliament by law to be expedient in the public interest.

55. Regulation of labour and safety in mines and oilfields.

56. Regulation and development of inter-State rivers and river valleys to the extent to which such regulation and development under the control of the Union is declared by Parliament by law to be expedient in the public interest.

57. Fishing and fisheries beyond territorial waters.

58. Manufacture, supply and distribution of salt by Union agencies; regulation and control of manufacture, supply and distribution of salt by other agencies.

59. Cultivation, manufacture, and sale for export, of opium.

60. Sanctioning of cinematograph films for exhibition.

61. Industrial disputes concerning Union employees.

62. The institutions known at the commencement of this Constitution as the National Library, the Indian Museum, the Imperial War Museum, the Victoria Memorial and the Indian War Memorial, and any other like institution financed by the Government of India wholly or in part and declared by Parliament by law to be an institution of national importance.

63. The institutions known at the commencement of this Constitution as the Benares Hindu University, the Aligarh Muslim University and the [1][Delhi University; the University established in pursuance of article 371E;] any other institution declared by Parliament by law to be an institution of national importance.

---

[1] Subs. by the Constitution (Thirty-second Amendment) Act, 1973, s. 4, for "Delhi University and" (w.e.f. 1-7-1974).

50. ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ ಮಾನಕಗಳ ನಿಗದಿ.

51. ಭಾರತದಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ರಫ್ತಾಗುವ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಗಣೆಯಾಗುವ ಸರಕುಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟದ ನಿಗದಿ.

52. ಒಕ್ಕೂಟವು ಯಾವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಹಿತವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸುವುದೋ ಆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು.

53. ತೈಲಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಖನಿಜ ತೈಲ ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಮತ್ತು ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು; ಅಪಾಯಕರ ಸುಲಭದಾಹ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ಇತರ ದ್ರವಗಳು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳು.

54. ಗಣಿಗಳ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಹಿತವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸುವುದೋ, ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಗಣಿಗಳ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.

55. ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತೈಲಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ದುಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷೆಯ ವಿನಿಯಮ.

56. ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ನದಿಗಳ ಮತ್ತು ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಹಿತವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸುವುದೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಗಳ ಮತ್ತು ನದಿಕಣಿವೆಗಳ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.

57. ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೀಯ ಸಮುದ್ರದ ಆಚೆ ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಮೀನುಗಾರಿಕೆ.

58. ಒಕ್ಕೂಟದ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳಿಂದ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಕೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆ; ಇತರ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳಿಂದ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಕೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆಯ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ.

59. ರಫ್ತಿಗಾಗಿ ಅಫೀಮಿನ ಸಾಗುವಳಿ, ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ.

60. ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳ ಮಂಜೂರಾತಿ.

61. ಒಕ್ಕೂಟದ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವ ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಿವಾದಗಳು.

62. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಭಾರತೀಯ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಯುದ್ಧವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಸ್ಮಾರಕ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಯುದ್ಧಸ್ಮಾರಕ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಹಣಕಾಸು ಒದಗಿಸುವ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆಯೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ಅಂತಹುದೇ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಥೆ.

63. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಶೀ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಅಲೀಘಡ್ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮತ್ತು [1][ದೆಹಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು; 371ಇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,] ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಥೆ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973ರ 4ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ದೆಹಲಿಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮತ್ತು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.7.1974 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

64. Institutions for scientific or technical education financed by the Government of India wholly or in part and declared by Parliament by law to be institutions of national importance.

65. Union agencies and institutions for—

(a) professional, vocational or technical training, including the training of police officers; or

(b) the promotion of special studies or research; or

(c) scientific or technical assistance in the investigation or detection of crime.

66. Co-ordination and determination of standards in institutions for higher education or research and scientific and technical institutions.

67. Ancient and historical monuments and records, and archaeological sites and remains, [1][declared by or under law made by Parliament] to be of national importance.

68. The Survey of India, the Geological, Botanical, Zoological and Anthropological Surveys of India; Meteorological organisations.

69. Census.

70. Union Public Service; All-India Services; Union Public Service Commission.

71. Union pensions, that is to say, pensions payable by the Government of India or out of the Consolidated Fund of India.

72. Elections to Parliament, to the Legislatures of States and to the offices of President and Vice-President; the Election Commission.

73. Salaries and allowances of members of Parliament, the Chairman and Deputy Chairman of the Council of States and the Speaker and Deputy Speaker of the House of the People.

74. Powers, privileges and immunities of each House of Parliament and of the members and the Committees of each House; enforcement of attendance of persons for giving evidence or producing documents before committees of Parliament or commissions appointed by Parliament.

75. Emoluments, allowances, privileges, and rights in respect of leave of absence, of the President and Governors; salaries and allowances of the Ministers for the Union; the salaries, allowances, and rights in respect of leave of absence and other conditions of service of the Comptroller and Auditor-General of India.

---

[1] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 27, for "declared by Parliament by law" (w.e.f. 1-11-1956).

64. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಹಣಕಾಸು ಒದಗಿಸಿದ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆಯೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

65. (ಎ) ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ವೃತ್ತಿ, ಕಸುಬು ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ತರಬೇತಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ಅಥವಾ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಉನ್ನತಿಗೆ; ಅಥವಾ

(ಸಿ) ಅಪರಾಧದ ತನಿಖೆಗೆ ಅಥವಾ ಪತ್ತೆಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ

– ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಕ್ಕೂಟ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

66. ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಗುಣಮಟ್ಟಗಳ ನಿರ್ಧರಣೆ.

67. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಗಳೆಂದು, [1][ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಘೋಷಿಸಿದ] ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ನಿವೇಶನಗಳು ಮತ್ತು ಅವಶೇಷಗಳು.

68. ಭಾರತದ ಭೂಮಾಪನ, ಭಾರತದ ಭೂಗರ್ಭ ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಣಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳು; ಹವಾಮಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

69. ಜನಗಣತಿ.

70. ಕೇಂದ್ರದ ಲೋಕಸೇವೆಗಳು; ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು; ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ.

71. ಕೇಂದ್ರದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು ಎಂದರೆ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು.

72. ಸಂಸತ್ತಿಗೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹಾಗೂ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು; ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ.

73. ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಹಾಗೂ ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.

74. ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸದನದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು; ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಮಿತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಅಥವಾ ಸಂಸತ್ತು ನೇಮಿಸಿದ ಆಯೋಗಗಳ ಮುಂದೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಥವಾ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳನ್ನು ಹಾಜರುಪಡಿಸಲು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು.

75. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಕ್ಕುಗಳು; ಒಕ್ಕೂಟದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು; ಲೆಕ್ಕನಿಯಂತ್ರಕ–ಹಾಗೂ–ಮಹಾಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕನ ಸಂಬಳಗಳು, ಭತ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಗೈರುಹಾಜರಿ ರಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 27ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

76. Audit of the accounts of the Union and of the States.

77. Constitution, organisation, jurisdiction and powers of the Supreme Court (including contempt of such Court), and the fees taken therein; persons entitled to practise before the Supreme Court.

78. Constitution and organisation [1][(including vacations)] of the High Courts except provisions as to officers and servants of High Courts; persons entitled to practise before the High Courts.

[2][79. Extension of the jurisdiction of a High Court to, and exclusion of the jurisdiction of a High Court from, any Union territory.]

80. Extension of the powers and jurisdiction of members of a police force belonging to any State to any area outside that State, but not so as to enable the police of one State to exercise powers and jurisdiction in any area outside that State without the consent of the Government of the State in which such area is situated; extension of the powers and jurisdiction of members of a police force belonging to any State to railway areas outside that State.

81. Inter-State migration; inter-State quarantine.

82. Taxes on income other than agricultural income.

83. Duties of customs including export duties.

[3][84. Duties of excise on the following goods manufactured or produced in India, namely:—

(a) petroleum crude;

(b) high speed diesel;

(c) motor spirit (commonly known as petrol);

(d) natural gas;

(e) aviation turbine fuel; and

(f) tobacco and tobacco products.]

85. Corporation tax.

---

[1] Ins. by the Constitution (Fifteenth Amendment) Act, 1963, s. 12 (with retrospective effect).

[2] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 29 and Sch. for entry 79 (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*a*)(*i*) for entry 84 (w.e.f. 16-9-2016).

76. ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ.

77. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ರಚನೆ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು (ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಂದನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು) ಮತ್ತು ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಫೀಜುಗಳು, ಸರ್ವೋಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಕೀಲಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

78. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆ [1][(ದೀರ್ಘರಜೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು)]; ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಕೀಲಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಲು ಹಕ್ಕುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

[2][79. ಯಾವುದೇ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸುವುದು.]

80. ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪೊಲೀಸ್ ದಳದ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶವು ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದೋ ಆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಪೊಲೀಸರು ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪೊಲೀಸ್ ದಳದ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಿನ ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು.

81. ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ವಲಸೆ; ಅಂತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಿ ಸಂಸರ್ಗ ನಿಷೇಧ ಸ್ಥಳಗಳು.

82. ಕೃಷಿ ವರಮಾನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವರಮಾನದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

83. ರಫ್ತು ಸುಂಕಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಸೀಮಾ ಸುಂಕಗಳು.

[3][84. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಈ ಮುಂದಿನ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸುಂಕಗಳು, ಎಂದರೆ, –

(ಎ) ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ ಕಚ್ಚಾತೈಲ;

(ಬಿ) ಹೈಸ್ಪೀಡ್ ಡಿಸೆಲ್;

(ಸಿ) (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ) ಮೋಟಾರ್ ಸ್ಪಿರಿಟ್;

(ಡಿ) ನ್ಯಾಚುರಲ್ ಗ್ಯಾಸ್;

(ಇ) ಏವಿಯೇಷನ್ ಟರ್ಬೈನ್ ತೈಲ; ಮತ್ತು

(ಎಫ್) ತಂಬಾಕು ಮತ್ತು ತಂಬಾಕಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು]

85. ನಿಗಮ ತೆರಿಗೆ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963ರ 12ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (ಪೂರ್ವಾನ್ವಯವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 29ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಹಾಗೂ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೂಲಕ 79ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 17(ಎ)(i)ರ ಮೂಲಕ 84ರ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.09.2016 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

86. Taxes on the capital value of the assets, exclusive of agricultural land, of individuals and companies; taxes on the capital of companies.

87. Estate duty in respect of property other than agricultural land.

88. Duties in respect of succession to property other than agricultural land.

89. Terminal taxes on goods or passengers, carried by railway, sea or air; taxes on railway fares and freights.

90. Taxes other than stamp duties on transactions in stock exchanges and futures markets.

91. Rates of stamp duty in respect of bills of exchange, cheques, promissory notes, bills of lading, letters of credit, policies of insurance, transfer of shares, debentures, proxies and receipts.

[1][92. ***********]

[2][92A. Taxes on the sale or purchase of goods other than newspapers, where such sale or purchase takes place in the course of inter-State trade or commerce.]

[3][92B. Taxes on the consignments of goods (whether the consignment is to the person making it or to any other person), where such consignment takes place in the course of inter-State trade or commerce.]

[4][92C. **************]

93. Offences against laws with respect to any of the matters in this List.

94. Inquires, surveys and statistics for the purpose of any of the matters in this List.

95. Jurisdiction and powers of all courts, except the Supreme Court, with respect to any of the matters in this List; admiralty jurisdiction.

96. Fees in respect of any of the matters in this List, but not including fees taken in any court.

97. Any other matter not enumerated in List II or List III including any tax not mentioned in either of those Lists.

---

[1] Entry 92 omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*a*)(*ii*) (w.e.f. 16-9-2016).

[2] Ins. by the Constitution (Sixth Amendment) Act, 1956, s. 2 (w.e.f. 11-9-1956).

[3] Ins.by the Constitution (Forty-sixth Amendment) Act, 1982, s. 5 (w.e.f. 2-2-1983).

[4] Entry 92C was ins. by the Constitution (Eighty-eighth Amendment) Act, 2003, s. 4 (which was not enforced) and omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*a*)(*ii*) (w.e.f. 16-9-2016).

86. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಗಳ ಆಸ್ತಿಗಳ, ಕೃಷಿಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬಂಡವಾಳ ಮೌಲ್ಯದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು; ಕಂಪನಿಗಳ ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

87. ಕೃಷಿಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಸ್ವತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಸುಂಕ.

88. ಕೃಷಿಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಸ್ವತ್ತಿನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಂಕಗಳು.

89. ರೈಲು, ಸಮುದ್ರ ಅಥವಾ ವಾಯು ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಾಗಣೆಯಾಗುವ ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಸೀಮಾ ತೆರಿಗೆಗಳು; ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರಯಾಣ ದರಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಗಣೆ ದರಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

90. ಸ್ಟಾಂಪು ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಸ್ಟಾಕ್‌ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜುಗಳ ಮತ್ತು ವಾಯಿದೆ ಪೇಟೆಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

91. ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರಗಳು, ಚೆಕ್ಕುಗಳು, ಪ್ರಾಮಿಸರಿ ನೋಟುಗಳು, ವಹನ ಪತ್ರಗಳು, ನಂಬಿಕೆ ಪತ್ರಗಳು, ವಿಮೆ ಪಾಲಿಸಿಗಳು, ಷೇರುಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ, ಡಿಬೆಂಚರುಗಳು, ಪ್ರಾಕ್ಸಿಗಳು ಮತ್ತು ಜಮೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಟಾಂಪು ಸುಂಕದ ದರಗಳು.

[1][92. ****]

[2][92ಎ. ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಾಗ, ಅಂಥ ಮಾರಾಟದ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.]

[3][92ಬಿ. ಸರಕುಗಳ ರವಾನೆಯು (ಅಂಥ ರವಾನೆಯು ಅದನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿರಲಿ), ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಾಗ, ಅಂಥ ರವಾನೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.]

[4][92ಸಿ. ***]

93. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಪರಾಧಗಳು.

94. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳು, ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು.

95. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು; ನೌಕಾದಳದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ.

96. ಆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಫೀಜುಗಳು ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಫೀಜುಗಳು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ.

97. ಪಟ್ಟಿ II ರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಿ III ರಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು, ಆ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ವಿಷಯ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 17(ಎ)(ii)ರ ಮೂಲಕ 92ನೇ ನಮೂದನ್ನು (16.09.2016 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಆರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (11.09.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (2.2.1983 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಂಬತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 92ಸಿ ನಮೂದನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ (ಇದು ಇನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ) ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ 17(ಎ)(ii) ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (16.09.2016 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

List II—State List

1. Public order (but not including [1][the use of any naval, military or air force or any other armed force of the Union or of any other force subject to the control of the Union or of any contingent or unit thereof] in aid of the civil power).

[2][2. Police (including railway and village police) subject to the provisions of entry 2A of List I.]

3. [3]*** Officers and servants of the High Court; procedure in rent and revenue courts; fees taken in all courts except the Supreme Court.

4. Prisons, reformatories, Borstal institutions and other institutions of a like nature, and persons detained therein; arrangements with other States for the use of prisons and other institutions.

5. Local government, that is to say, the constitution and powers of municipal corporations, improvement trusts, districts boards, mining settlement authorities and other local authorities for the purpose of local self-government or village administration.

6. Public health and sanitation; hospitals and dispensaries.

7. Pilgrimages, other than pilgrimages to places outside India.

8. Intoxicating liquors, that is to say, the production, manufacture, possession, transport, purchase and sale of intoxicating liquors.

9. Relief of the disabled and unemployable.

10. Burials and burial grounds; cremations and cremation grounds.

[4][11. ***************]

12. Libraries, museums and other similar institutions controlled or financed by the State; ancient and historical monuments and records other than those [5][declared by or under law made by Parliament] to be of national importance.

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57, for certain words (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by s. 57, for entry 2, *ibid.* (w.e.f. 3-1-1977).

[3] Certain words omitted by s. 57, *ibid.* (w.e.f. 3-1-1977).

[4] Entry 11 omitted by s. 57, *ibid.* (w.e.f. 3-1-1977).

[5] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 27, for "declared by Parliament by law" (w.e.f. 1-11-1956).

ಪಟ್ಟಿ II– ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿ

1. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ (ಆದರೆ ಸಿವಿಲ್ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ [1][ಒಕ್ಕೂಟದ ನೌಕಾ ಸೇನೆ, ಭೂ ಸೇನೆ ಅಥವಾ ವಾಯುದಳವನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಳವನ್ನು ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುವ ಇತರ ಯಾವುದೇ ದಳವನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ತುಕಡಿ ಅಥವಾ ಘಟಕದ ಬಳಕೆಯನ್ನು] ಹೊರತುಪಡಿಸಿ.)

[2][2. ಪಟ್ಟಿ I ರ 2ಎ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು (ರೈಲ್ವೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪೊಲೀಸ್ ಒಳಗೊಂಡು) ಪೊಲೀಸು.]

3. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ [3]*** ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು; ಬಾಡಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ; ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಫೀಜುಗಳು.

4. ಕಾರಾಗೃಹಗಳು, ಸುಧಾರಣಾಲಯಗಳು, ಬೋರ್ಸ್ಟಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಡೆಹಿಡಿದಿರಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಕಾರಾಗೃಹಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು.

5. ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ ಎಂದರೆ, ಪೌರ ನಿಗಮಗಳ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮಂಡಳಿಗಳ, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಗಳ, ಗಣಿ ವಸತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತದ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮ ಆಡಳಿತದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಇತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಧಿಕಾರ.

6. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ; ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಔಷಧಾಲಯಗಳು.

7. ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಳು, ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುವ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ.

8. ಮಾದಕ ಮದ್ಯಗಳು, ಎಂದರೆ ಮಾದಕ ಮದ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ, ತಯಾರಿಕೆ, ಸ್ವಾಧೀನ, ಸಾಗಣೆ, ಖರೀದಿ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ.

9. ಅಸಮರ್ಥರಿಗೆ ಮತ್ತು ನಿಯೋಜನೆಗೆ ಅನರ್ಹರಾದವರಿಗೆ ಪರಿಹಾರ.

10. ದಫನ್ ಮತ್ತು ಸ್ಮಶಾನಗಳು; ಶವದಹನ ಮತ್ತು ಸುಡುಗಾಡುಗಳು.

[4][11. * * * * * *]

12. ರಾಜ್ಯವು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಥವಾ ಹಣಕಾಸು ಒದಗಿಸುವ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು, ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಅಥವಾ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು; ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವೆಂದು [5][ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಘೋಷಿಸಲಾದವುಗಳನ್ನು] ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 2ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ ಮೂಲಕ 11ನೆಯ ನಮೂದನ್ನು (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[5] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 27ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಲಾದ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

13. Communications, that is to say, roads, bridges, ferries, and other means of communication not specified in List I; municipal tramways; ropeways; inland waterways and traffic thereon subject to the provisions of List I and List III with regard to such waterways; vehicles other than mechanically propelled vehicles.

14. Agriculture, including agricultural education and research, protection against pests and prevention of plant diseases.

15. Preservation, protection and improvement of stock and prevention of animal diseases; veterinary training and practice.

16. Pounds and the prevention of cattle trespass.

17. Water, that is to say, water supplies, irrigation and canals, drainage and embankments, water storage and water power subject to the provisions of entry 56 of List I.

18. Land, that is to say, rights in or over land, land tenures including the relation of landlord and tenant, and the collection of rents; transfer and alienation of agricultural land; land improvement and agricultural loans; colonization.

[1][19. *******

20. ********]

21. Fisheries.

22. Courts of wards subject to the provisions of entry 34 of List I; encumbered and attached estates.

23. Regulation of mines and mineral development subject to the provisions of List I with respect to regulation and development under the control of the Union.

24. Industries subject to the provisions of [2][entries 7 and 52] of List I.

25. Gas and gas-works.

26. Trade and commerce within the State subject to the provisions of entry 33 of List III.

---

[1] Entries 19 and 20 omitted by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 28 for entry 52 (w.e.f. 1-11-1956).

13. ಸಂಪರ್ಕಸಾಧನಗಳು, ಎಂದರೆ ರಸ್ತೆಗಳು, ಸೇತುವೆಗಳು, ಹಾಯ್ಗಡಗಳು ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಿ I ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರದ ಇತರ ಸಂಪರ್ಕಸಾಧನಗಳು; ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಟ್ರಾಮ್‌ವೇಗಳು, ರೋಪ್‌ವೇಗಳು; ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಟ್ಟಿ Iರ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಿ IIIರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಒಳನಾಡಿನ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಸಂಚಾರ; ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ವಾಹನಗಳು.

14. ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ, ಕೀಟಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯ ರೋಗಗಳ ನಿವಾರಣೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಕೃಷಿ.

15. ಪಶುಸಂಪತ್ತಿನ ಪರಿರಕ್ಷಣೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಪಶುರೋಗಗಳ ನಿವಾರಣೆ; ಪಶುವೈದ್ಯಕೀಯ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ.

16. ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಶುಗಳ ಅತಿಕ್ರಮ ಪ್ರವೇಶ ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು.

17. ಪಟ್ಟಿ Iರ 56ನೆಯ ನಮೂದನೆಯ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನೀರು, ಎಂದರೆ ನೀರು ಪೂರೈಕೆ, ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳು, ಕಾಲುವೆ ಮತ್ತು ಒಡ್ಡುಗಳು, ಜಲಸಂಗ್ರಹಣಾಗಾರ ಮತ್ತು ಜಲವಿದ್ಯುತ್.

18. ಭೂಮಿ ಎಂದರೆ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಭೂ ಒಡೆಯನ ಮತ್ತು ಗೇಣಿದಾರನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಗೇಣಿವಸೂಲಿ; ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮತ್ತು ಪರಭಾರೆ; ಭೂ ಮೇಲ್ಪಾಟು; ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಸಾಲಗಳು, ಕಾಲೊನಿ ಸ್ಥಾಪನೆ.

[1][19. *********

20. **********]

21. ಮೀನುಗಾರಿಕೆ.

22. ಪಟ್ಟಿ Iರ 34ನೆಯ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಪ್ರತಿಪಾಲಿತರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು; ಪೂರ್ವಾಧಿಯುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಜಪ್ತಿಯಾದ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳು.

23. ಒಕ್ಕೂಟ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಳ ವಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪಟ್ಟಿ Iರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಗಣಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.

24. ಪಟ್ಟಿ Iರ [2][7ನೆಯ ಮತ್ತು 52ನೆಯ ನಮೂದುಗಳ] ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು.

25. ಅನಿಲ ಮತ್ತು ಅನಿಲ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು.

26. ಪಟ್ಟಿ IIIರ 33ನೆಯ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 19 ಮತ್ತು 20ನೇ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (3.1.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 28ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "52ನೆಯ ನಮೂದಿನ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

27. Production, supply and distribution of goods subject to the provisions of entry 33 of List III.

28. Markets and fairs.

[1][29. *********]

30. Money-lending and money-lenders; relief of agricultural indebtedness.

31. Inns and inn-keepers.

32. Incorporation, regulation and winding up of corporations, other than those specified in List I, and universities; unincorporated trading, literary, scientific, religious and other societies and associations; co-operative societies.

33. Theatres and dramatic performances; cinemas subject to the provisions of entry 60 of List I; sports, entertainments and amusements.

34. Betting and gambling.

35. Works, lands and buildings vested in or in the possession of the State.

[2][36. *********]

37. Elections to the Legislature of the State subject to the provisions of any law made by Parliament.

38. Salaries and allowances of members of the Legislature of the State, of the Speaker and Deputy Speaker of the Legislative Assembly and, if there is a Legislative Council, of the Chairman and Deputy Chairman thereof.

39. Powers, privileges and immunities of the Legislative Assembly and of the members and the committees thereof, and, if there is a Legislative Council, of that Council and of the members and the committees thereof; enforcement of attendance of persons for giving evidence or producing documents before committees of the Legislature of the State.

40. Salaries and allowances of Ministers for the State.

41. State public services; State Public Service Commission.

42. State pensions, that is to say, pensions payable by the State or out of the Consolidated Fund of the State.

43. Public debt of the State.

44. Treasure trove.

---

[1] Entry 29 omitted by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Entry 36 omitted by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 26 (w.e.f. 1-11-1956).

27. ಪಟ್ಟಿ IIIರ 33ನೆಯ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಸರಕುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ.

28. ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂತೆಗಳು.

[1][29. **********]

30. ಲೇವಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರು; ಕೃಷಿ ಋಣ ಪರಿಹಾರ.

31. ತಂಗುದಾಣಗಳು ಮತ್ತು ತಂಗುದಾಣ ಪಾಲಕರು.

32. ಪಟ್ಟಿ Iರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ನಿಗಮಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ನಿಗಮಗಳ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ನಿಗಮನ, ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಸಮಾಪನ; ಅನಿಗಮಿತ ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು.

33. ರಂಗಮಂದಿರಗಳು ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು; ಪಟ್ಟಿ Iರ 60ನೆಯ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಸಿನಿಮಾಗಳು, ಕ್ರೀಡೆಗಳು, ಮನೋರಂಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿನೋದಗಳು.

34. ಬಾಜಿ ಕಟ್ಟುವುದು ಮತ್ತು ಜೂಜು.

35. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅದರ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು, ಭೂಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳು.

[2][36. **********]

37. ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಕ್ಕೆ ನಡೆಸುವ ಚುನಾವಣೆಗಳು.

38. ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಇರುವಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.

39. ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಹಾಗೂ ಸಮಿತಿಗಳ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಹಾಗೂ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು; ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಮಿತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡಲು ಅಥವಾ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳನ್ನು ಹಾಜರುಪಡಿಸಲು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು.

40. ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂಬಳಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.

41. ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವೆಗಳು; ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ.

42. ರಾಜ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು ಎಂದರೆ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಅದರ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸಂದಾಯವಾಗಬೇಕಾದ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನಗಳು.

43. ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಋಣ.

44. ನಿಕ್ಷೇಪ ನಿಧಿ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 29ನೇ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (3.1.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 26ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 36ನೆಯ ನಮೂದನ್ನು (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

45. Land revenue, including the assessment and collection of revenue, the maintenance of land records, survey for revenue purposes and records of rights, and alienation of revenues.

46. Taxes on agricultural income.

47. Duties in respect of succession to agricultural land.

48. Estate duty in respect of agricultural land.

49. Taxes on lands and buildings.

50. Taxes on mineral rights subject to any limitations imposed by Parliament by law relating to mineral development.

51. Duties of excise on the following goods manufactured or produced in the State and countervailing duties at the same or lower rates on similar goods manufactured or produced elsewhere in India:—

(a) alcoholic liquors for human consumption;

(b) opium, Indian hemp and other narcotic drugs and narcotics,

but not including medicinal and toilet preparations containing alcohol or any substance included in sub-paragraph (*b*) of this entry.

[1][52. *********]

53. Taxes on the consumption or sale of electricity.

[2][54. Taxes on the sale of petroleum crude, high speed diesel, motor spirit (commonly known as petrol), natural gas, aviation turbine fuel and alcoholic liquor for human consumption, but not including sale in the course of inter-State trade or commerce or sale in the course of international trade or commerce of such goods.]

[3][55. **********]

56. Taxes on goods and passengers carried by road or on inland waterways.

---

[1] Entry 52 omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*b*)(*i*) (w.e.f. 16-9-2016).

[2] Subs. by the Constitution (Sixth Amendment) Act, 1956, s. 2 (w.e.f. 11-9-1956) and further subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*b*)(*ii*) (w.e.f. 16-9-2016).

[3] Entry 55 omitted by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*b*)(*iii*) (w.e.f. 16-9-2016).

45. ಕಂದಾಯದ ನಿರ್ಧರಣೆ ಮತ್ತು ವಸೂಲಿ, ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಕಂದಾಯದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂ ಮಾಪನ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕು ದಾಖಲೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಭೂಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಭೂ ಕಂದಾಯದ ಪರಭಾರೆ.

46. ಕೃಷಿ ಆದಾಯದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

47. ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸುಂಕಗಳು.

48. ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಸುಂಕ.

49. ಭೂಮಿಗಳ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

50. ಖನಿಜ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಖನಿಜ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

51. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾದಿತವಾದ ಕೆಳಕಂಡ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸುಂಕಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾದಿತವಾದ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ, ಅದೇ ದರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯ ದರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ-ಸುಂಕಗಳು:-

(ಎ) ಮನುಷ್ಯರ ಸೇವನೆಗಾಗಿ ಮದ್ಯಸಾರಯುಕ್ತ ಮದ್ಯಗಳು;

(ಬಿ) ಅಫೀಮು, ಭಾರತೀಯ ಗಾಂಜಾ ಮತ್ತು ಇತರ ನಿದ್ರಾಜನಕ ಔಷಧಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಿದ್ರಾಜನಕಗಳು,

– ಆದರೆ ಈ ನಮೂದಿನ (ಬಿ) ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ ಮದ್ಯಸಾರ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಔಷಧೀಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಸಾಧನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ.

[1][52. * * * * * * * * * *]

53. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಬಳಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

[2][54. ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ ಕಚ್ಚಾತೈಲ ಹೈಸ್ಪೀಡ್ ಡಿಸೇಲ್, (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ) ಮೋಟಾರ್ ಸ್ಪಿರಿಟ್, ನ್ಯಾಚುರಲ್ ಗ್ಯಾಸ್, ಏವಿಯೇಷನ್ ಟರ್ಬೈನ್ ತೈಲ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ಸೇವನೆಗಾಗಿ ಇರುವ ಮದ್ಯಸಾರ ಯುಕ್ತ ಮದ್ಯಸಾರ ಇವುಗಳ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳು, ಆದರೆ, ಅಂಥ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಅಥವಾ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಆಗುವ ಮಾರಾಟ ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.]

[3][55. * * * * * * * * * *]

56. ರಸ್ತೆಯ ಅಥವಾ ಒಳನಾಡು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸುವ ಸರಕುಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 17(ಬಿ)(i)ರ ಮೂಲಕ 52ನೇ ನಮೂದನ್ನು (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಆರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 17(ಬಿ)(ii)ರ ಮೂಲಕ (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 17(ಬಿ)(iii)ರ ಮೂಲಕ 55ನೇ ನಮೂದನ್ನು (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

57. Taxes on vehicles, whether mechanically propelled or not, suitable for use on roads, including tramcars subject to the provisions of entry 35 of List III.

58. Taxes on animals and boats.

59. Tolls.

60. Taxes on professions, trades, callings and employments.

61. Capitation taxes.

[1][62. Taxes on entertainments and amusements to the extent levied and collected by a Panchayat or a Municipality or a Regional Council or a District Council.]

63. Rates of stamp duty in respect of documents other than those specified in the provisions of List I with regard to rates of stamp duty.

64. Offences against laws with respect to any of the matters in this List.

65. Jurisdiction and powers of all courts, except the Supreme Court, with respect to any of the matters in this List.

66. Fees in respect of any of the matters in this List, but not including fees taken in any court.

List III—Concurrent List

1. Criminal law, including all matters included in the Indian Penal Code at the commencement of this Constitution but excluding offences against laws with respect to any of the matters specified in List I or List II and excluding the use of naval, military or air forces or any other armed forces of the Union in aid of the civil power.

2. Criminal procedure, including all matters included in the Code of Criminal Procedure at the commencement of this Constitution.

3. Preventive detention for reasons connected with the security of a State, the maintenance of public order, or the maintenance of supplies and services essential to the community; persons subjected to such detention.

4. Removal from one State to another State of prisoners, accused persons and persons subjected to preventive detention for reasons specified in entry 3 of this List.

---

[1] Subs. by the Constitution (One Hundred and First Amendment) Act, 2016, s. 17(*b*)(*iv*), for entry 62 (w.e.f. 16-9-2016).

57. ಪಟ್ಟಿ IIIರ 35ನೆಯ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವ ವಾಹನಗಳು ಯಂತ್ರ ಚಾಲಿತವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಟ್ರಾಮ್ ಕಾರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು, ವಾಹನಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

58. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ದೋಣಿಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

59. ದಾರಿ ಸುಂಕಗಳು.

60. ವೃತ್ತಿಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಆಜೀವಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು.

61. ತಲೆಗಂದಾಯಗಳು.

[1][62. ಮನರಂಜನೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿನೋದಗಳ ಮೇಲೆ ಪಂಚಾಯತ್, ಪುರಸಭೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪರಿಷತ್ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು"

63. ಪಟ್ಟಿ Iರ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸತಕ್ಕ ಸ್ಟಾಂಪ್ ಸುಂಕದ ದರಗಳು.]

64. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾನೂನುಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಅಪರಾಧಗಳು.

65. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುವೇ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತರ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು.

66. ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಫೀಜುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಯಾವುವೇ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಫೀಜುಗಳು.

ಪಟ್ಟಿ III – ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ

1. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು, ಆದರೆ ಪಟ್ಟಿ Iರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಿ IIರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮತ್ತು ಸಿವಿಲ್ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ನೌಕಾ, ಭೂ ಮತ್ತು ವಾಯುದಳಗಳ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಳಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾನೂನು.

2. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ದಂಡ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

3. ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಗೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪಾಲನೆಗೆ ಅಥವಾ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಸರಬರಾಜುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆ, ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

4. ಬಂದಿಗಳನ್ನು, ಆಪಾದಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಈ ಪಟ್ಟಿಯ 3ನೆಯ ನಮೂದಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವುದು.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದು ನೂರ ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2016ರ ಪ್ರಕರಣ 17(ಬಿ)(iv)ರ ಮೂಲಕ 62ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (16.09.2016ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

5. Marriage and divorce; infants and minors; adoption; wills, intestacy and succession; joint family and partition; all matters in respect of which parties in judicial proceedings were immediately before the commencement of this Constitution subject to their personal law.

6. Transfer of property other than agricultural land; registration of deeds and documents.

7. Contracts, including partnership, agency, contracts of carriage, and other special forms of contracts, but not including contracts relating to agricultural land.

8. Actionable wrongs.

9. Bankruptcy and insolvency.

10. Trust and Trustees.

11. Administrators-general and official trustees.

[1][11A. Administration of Justice; constitution and organisation of all courts, except the Supreme Court and the High Courts.]

12. Evidence and oaths; recognition of laws, public acts and records, and judicial proceedings.

13. Civil procedure, including all matters included in the Code of Civil Procedure at the commencement of this Constitution, limitation and arbitration.

14. Contempt of court, but not including contempt of the Supreme Court.

15. Vagrancy; nomadic and migratory tribes.

16. Lunacy and mental deficiency, including places for the reception or treatment of lunatics and mental deficients.

17. Prevention of cruelty to animals.

[1][17A. Forests.

17B. Protection of wild animals and birds.]

18. Adulteration of foodstuffs and other goods.

19. Drugs and poisons, subject to the provisions of entry 59 of List I with respect to opium.

20. Economic and social planning.

[1][20A. Population control and family planning.]

[1] Entries 11A, 17A, 17B and 20A ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57 (w.e.f. 3-1-1977).

5. ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ; ಶಿಶುಗಳು ಮತ್ತು ಅಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಕರು; ದತ್ತು ಸ್ವೀಕಾರ; ಉಯಿಲುಗಳು, ಮರಣಶಾಸನ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ; ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ವಿಭಜನೆ; ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಕ್ಷಕಾರರು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೋ ಅಂಥ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು.

6. ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಸ್ವತ್ತಿನ ವರ್ಗಾವಣೆ; ಪತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳ ನೋಂದಣಿ.

7. ಪಾಲುಗಾರಿಕೆ, ಏಜೆನ್ಸಿ, ಸಾಗಣೆ ಕರಾರುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಕರಾರುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು, ಆದರೆ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಕರಾರುಗಳು.

8. ಕ್ರಮಾರ್ಹ ದೋಷಗಳು.

9. ದಿವಾಳಿತನ ಮತ್ತು ದಿವಾಳಿ.

10. ನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಸಧಾರಿಗಳು.

11. ಅಡ್‌ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟರ್ಸ್– ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಅಫಿಷಿಯಲ್ ಟ್ರಸ್ಟಿಗಳು.

[1][11ಎ. ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆ.]

12. ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ ವಚನಗಳು; ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ.

13. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಕಾಲಪರಿಮಿತಿ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ.

14. ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನಿಂದನೆ ಆದರೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಂದನೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ.

15. ಅಲೆಮಾರಿತನ; ಅಲೆಮಾರಿ ಮತ್ತು ವಲಸೆಹೋಗುವ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು.

16. ಹುಚ್ಚು ಮತ್ತು ಮನೋವೈಕಲ್ಯ, ಹುಚ್ಚರನ್ನು ಮತ್ತು ಮನೋವಿಕಲರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಕೊಡುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ.

17. ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ.

[1][17ಎ. ಅರಣ್ಯಗಳು.

17ಬಿ. ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.]

18. ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಸರಕುಗಳ ಕಲಬೆರಕೆ.

19. ಅಫೀಮಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿ Iರ 59ನೆಯ ನಮೂದಿನ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಮಾದಕವಸ್ತು ಮತ್ತು ವಿಷಗಳು.

20. ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಯೋಜನೆ.

[1][20ಎ. ಜನಸಂಖ್ಯಾ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ.]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 11ಎ, 17ಎ, 17ಬಿ ಮತ್ತು 20ಎ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (3–1–1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

21. Commercial and industrial monopolies, combines and trusts.

22. Trade unions; industrial and labour disputes.

23. Social security and social insurance; employment and unemployment.

24. Welfare of labour including conditions of work, provident funds, employers' liability, workmen's compensation, invalidity and old age pensions and maternity benefits.

[1][25. Education, including technical education, medical education and universities, subject to the provisions of entries 63, 64, 65 and 66 of List I; vocational and technical training of labour.]

26. Legal, medical and other professions.

27. Relief and rehabilitation of persons displaced from their original place of residence by reason of the setting up of the Dominions of India and Pakistan.

28. Charities and charitable institutions, charitable and religious endowments and religious institutions.

29. Prevention of the extension from one State to another of infectious or contagious diseases or pests affecting men, animals or plants.

30. Vital statistics including registration of births and deaths.

31. Ports other than those declared by or under law made by Parliament or existing law to be major ports.

32. Shipping and navigation on inland waterways as regards mechanically propelled vessels, and the rule of the road on such waterways, and the carriage of passengers and goods on inland waterways subject to the provisions of List I with respect to national waterways.

[2][33. Trade and commerce in, and the production, supply and distribution of,—

(a) the products of any industry where the control of such industry by the Union is declared by Parliament by law to be expedient in the public interest, and imported goods of the same kind as such products;

(b) foodstuffs, including edible oilseeds and oils;

(c) cattle fodder, including oilcakes and other concentrates;

(d) raw cotton, whether ginned or unginned, and cotton seed; and

(e) raw jute.]

---

[1] Subs. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Third Amendment) Act, 1954, s. 2 for entry 33 (w.e.f. 22-2-1955).

21. ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯಗಳು, ಸಂಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಸಗಳು.

22. ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳು; ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ವಿವಾದಗಳು.

23. ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮೆ; ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ನಿರುದ್ಯೋಗ.

24. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಭವಿಷ್ಯ ನಿಧಿಗಳು, ನಿಯೋಜಕರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ, ಕೆಲಸಗಾರರ ನಷ್ಟಪರಿಹಾರ, ಅಶಕ್ತತೆ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕಲ್ಯಾಣ.

[1][25. ಪಟ್ಟಿ Iರ 63, 64, 65 ಮತ್ತು 66ನೆಯ ನಮೂದುಗಳ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ; ಕಾರ್ಮಿಕರ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ತರಬೇತಿ.]

26. ಕಾನೂನು, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ಇತರ ವೃತ್ತಿಗಳು.

27. ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಆಫ್ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಪುನರ್ವಸತಿ.

28. ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ದತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

29. ಮನುಷ್ಯರನ್ನು, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುವ ಸೋಂಕು ಅಥವಾ ಅಂಟುರೋಗಗಳು ಅಥವಾ ಕೀಟಗಳು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹರಡದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವುದು.

30. ಜನನ ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಜನನ ಮರಣಗಳ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು.

31. ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬಂದರುಗಳು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿರುವವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಬಂದರುಗಳು.

32. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಟ್ಟಿ Iರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ನೌಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಳನಾಡು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಹಡಗು ಸಾಗಣೆ ಮತ್ತು ನೌಕಾ ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಾರ್ಗನಿಯಮ ಮತ್ತು ಒಳನಾಡು ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳ ಸಾಗಣೆ.

[2][33. ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ:-

(ಎ) ಯಾವ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟವು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಿದೆಯೋ ಆ ಯಾವುದೇ ಉದ್ಯಮದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗಾಗಿ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಸರಕುಗಳು;

(ಬಿ) ಖಾದ್ಯ ಎಣ್ಣೆಬೀಜಗಳು ಮತ್ತು ಖಾದ್ಯ ತೈಲಗಳು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು;

(ಸಿ) ಹಿಂಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರೀಕೃತ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ದನಗಳ ಮೇವು;

(ಡಿ) ಕಚ್ಚಾಹತ್ತಿ, ಬೀಜ ತೆಗೆದಿದ್ದಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ತೆಗೆಯದ್ದಾಗಿರಲಿ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿಬೀಜ; ಮತ್ತು

(ಇ) ಕಚ್ಚಾ ಸೆಣಬು.

---

1 ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3.1.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

2 ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1954ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 33ನೇ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (22.02.1955 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][33A. Weights and measures except establishment of standards.]

34. Price control.

35. Mechanically propelled vehicles including the principles on which taxes on such vehicles are to be levied.

36. Factories

37. Boilers.

38. Electricity.

39. Newspapers, books and printing presses.

40. Archaeological sites and remains other than those [2][declared by or under law made by Parliament] to be of national importance.

41. Custody, management and disposal of property (including agricultural land) declared by law to be evacuee property.

[3][42. Acquisition and requisitioning of property.]

43. Recovery in a State of claims in respect of taxes and other public demands, including arrears of land-revenue and sums recoverable as such arrears, arising outside that State.

44. Stamp duties other than duties or fees collected by means of judicial stamps, but not including rates of stamp duty.

45. Inquiries and statistics for the purposes of any of the matters specified in List II or List III.

46. Jurisdiction and powers of all courts, except the Supreme Court, with respect to any of the matters in this List.

47. Fees in respect of any of the matters in this List, but not including fees taken in any court.

---

[1] Ins. by the Constitution (Forty-second Amendment) Act, 1976, s. 57 (w.e.f. 3-1-1977).

[2] Subs. by the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956, s. 27, for "declared by Parliament by law" (w.e.f. 1-11-1956).

[3] Subs. by s. 26, *ibid.* for entry 42 (w.e.f. 1-11-1956).

[1][33ಎ. ಮಾನಕಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವುದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ತೂಕಗಳು ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳು.]

34. ಬೆಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ.

35. ಯಂತ್ರಚಾಲಿತ ವಾಹನಗಳು, ಅಂಥ ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವ ತತ್ವಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗುವುದೋ ಆ ತತ್ವಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ.

36. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು.

37. ಬಾಯ್ಲರುಗಳು.

38. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ.

39. ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು.

40. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವೆಂದು [2][ಸಂಸತ್ತು ರಚಿಸಿದ ಕಾನೂನು ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಮೇರೆಗೆ ಘೋಷಿಸಿದವುಗಳನ್ನು] ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಪುರಾತತ್ವ ನಿವೇಶನಗಳು ಮತ್ತು ಅವಶೇಷಗಳು.

41. ನಿರ್ವಾಸಿತನ ಸ್ವತ್ತೆಂದು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿರುವ ಸ್ವತ್ತಿನ (ಕೃಷಿಭೂಮಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು) ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ವಿಲೆ.

[3][42. ಸ್ವತ್ತಿನ ಆರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಕೋರಿಕೆ.]

43. ಭೂಕಂದಾಯದ ಬಾಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಬಾಕಿಗಳಂತೆ ವಸೂಲಾಗಬೇಕಾದ ಮೊತ್ತಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ತೆರಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ತಗಾದೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗಡೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಕ್ಲೇಮುಗಳನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದು.

44. ನ್ಯಾಯಿಕ ಸ್ಟಾಂಪುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಫೀಜುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರ ಸುಂಕಗಳು, ಆದರೆ ಸ್ಟಾಂಪು ಸುಂಕದ ದರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

45. ಪಟ್ಟಿ IIರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಿ III ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು.

46. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು.

47. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಫೀಜುಗಳು, ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಫೀಜುಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 57ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (3-1-1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 27ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಲಾದ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956ರ 26ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 42ನೆಯ ನಮೂದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ (01.11.1956 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

EIGHTH SCHEDULE

[Articles 344(1) and 351]

Languages

1. Assamese.

2. Bengali.

[1][3. Bodo.

4. Dogri.]

[2][5.] Gujarati.

[3][6.] Hindi.

[3][7.] Kannada.

[3][8.] Kashmiri.

[4][[3][9.] Konkani.]

[1][10. Maithili.]

[5][11.] Malayalam.

[4][[6][12.] Manipuri.]

[6][13.] Marathi.

[4][[6][14.] Nepali.]

[6][15.] [7][Odia].

[6][16.] Punjabi.

[6][17.] Sanskrit.

---

[1] Ins. by the Constitution (Ninety-second Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 7-1-2004).

[2] Entry 3 renumbered as entry 5 by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 7-1-2004).

[3] Entries 4 to 7 renumbered as entries 6 to 9 by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 7-1-2004).

[4] Ins. by the Constitution (Seventy-first Amendment) Act, 1992, s. 2 (w.e.f. 31-8-1992).

[5] Entry 8 renumbered as entry 11 by the Constitution (Ninety-second Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 7-1-2004).

[6] Entries 9 to 14 renumbered as entries 12 to 17 by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 7-1-2004).

[7] Subs. by the Constitution (Ninety-sixth Amendment) Act, 2011, s. 2, for "Oriya" (w.e.f. 23-9-2011).

ಎಂಟನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[344 (1) ಮತ್ತು 351ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]

ಭಾಷೆಗಳು

1. ಅಸ್ಸಾಮೀಸ್.

2. ಬಂಗಾಳಿ.

[1][3. ಬೋಡೊ.

4. ಡೋಗ್ರಿ.]

[2][5.] ಗುಜರಾತಿ.

[3][6.] ಹಿಂದಿ.

[3][7.] ಕನ್ನಡ.

[3][8.] ಕಾಶ್ಮೀರಿ.

[4][[3][9.] ಕೊಂಕಣಿ.]

[1][10. ಮೈಥಿಲಿ.]

[5][11.] ಮಲಯಾಳಂ.

[4][[6][12.] ಮಣಿಪುರಿ.]

[6][13.] ಮರಾಠಿ.

[4][[6][14.] ನೇಪಾಳಿ.]

[6][15.] [7][ಒಡಿಯಾ.]

[6][16.] ಪಂಜಾಬಿ.

[6][17.] ಸಂಸ್ಕೃತ.

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 3ನೇ ನಮೂದಿಗೆ 5ನೇ ನಮೂದು ಎಂದು (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2 ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 4 ರಿಂದ 7ರ ವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 6 ರಿಂದ 9 ರ ವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (31.08.1992 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

5 ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2 ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 8ನೇ ನಮೂದಿಗೆ 11ನೇ ನಮೂದು ಎಂದು (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

6 ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 9 ರಿಂದ 14 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 12 ರಿಂದ 17 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

7 ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಭತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2011ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "ಒರಿಯಾ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (23–9–2011ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][18. Santhali.]

[2][[3][19.] Sindhi.]

[4][20.] Tamil.

[4][21.] Telugu.

[4][22.] Urdu.

[1] Ins. by the Constitution (Ninety-second Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 7-1-2004).

[2] Added by the Constitution (Twenty-first Amendment) Act, 1967, s. 2 (w.e.f. 10-4-1967).

[3] Entry 15 renumbered as entry 19 by the Constitution (Ninety-second Amendment) Act, 2003, s. 2 (w.e.f. 7-1-2004).

[4] Entries 16 to 18 renumbered as entries 20 to 22 by s. 2, *ibid.* (w.e.f. 7-1-2004).

[1][18. ಸಂಥಾಲಿ.]

[2][[3][19.] ಸಿಂಧಿ.]

[4][20.] ತಮಿಳು.

[4][21.] ತೆಲುಗು.

[4][22.] ಉರ್ದು.

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1967ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (10.04.1967 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 15 ನೇ ನಮೂದಿಗೆ 19ನೇ ನಮೂದು ಎಂದು (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[4] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 16 ರಿಂದ 18 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳಿಗೆ 20 ರಿಂದ 22 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳೆಂದು (07.01.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪುನರ್ ಸಂಖ್ಯೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

[1][NINTH SCHEDULE

(Article 31B)

1. The Bihar Land Reforms Act, 1950 (Bihar Act XXX of 1950).

2. The Bombay Tenancy and Agricultural Lands Act, 1948. (Bombay Act LXVII of 1948).

3. The Bombay Maleki Tenure Abolition Act, 1949 (Bombay Act LXI of 1949).

4. The Bombay Taluqdari Tenure Abolition Act, 1949. (Bombay Act LXII of 1949).

5. The Panch Mahals Mehwassi Tenure Abolition Act, 1949. (Bombay Act LXIII of 1949).

6. The Bombay Khoti Abolition Act, 1950 (Bombay Act VI of 1950).

7. The Bombay Paragana and Kulkarni Watan Abolition Act, 1950. (Bombay Act LX of 1950).

8. The Madhya Pradesh Abolition of Proprietary Rights (Estates, Mahals, Alienated Lands) Act, 1950 (Madhya Pradesh Act I of 1951).

9. The Madras Estates (Abolition and Conversion into Ryotwari) Act, 1948 (Madras Act XXVI of 1948).

10. The Madras Estates (Abolition and Conversion into Ryotwari) Amendment Act, 1950 (Madras Act I of 1950).

11. The Uttar Pradesh Zamindari Abolition and Land Reforms Act, 1950 (Uttar Pradesh Act I of 1951).

12. The Hyderabad (Abolition of Jagirs) Regulation, 1358F (No. LXIX of 1358, Fasli).

13. The Hyderabad Jagirs (Commutation) Regulation, 1359F (No. XXV of 1359, Fasli).]

[2][14. The Bihar Displaced Persons Rehabilitation (Acquisition of Land) Act, 1950 (Bihar Act XXXVIII of 1950).

15. The United Provinces Land Acquisition (Rehabilitation of Refugees) Act, 1948 (U.P. Act XXVI of 1948).

16. The Resettlement of Displaced Persons (Land Acquisition) Act, 1948 (Act LX of 1948).

17. Sections 52A to 52G of the Insurance Act, 1938 (Act IV of 1938), as inserted by section 42 of the Insurance (Amendment) Act, 1950 (Act XLVII of 1950).

18. The Railway Companies (Emergency Provisions) Act, 1951 (Act LI of 1951).

---

[1] Ninth Schedule (entries 1 to 13) added by the Constitution (First Amendment) Act, 1951, s. 14 (w.e.f. 18-6-1951).

[2] Ninth Schedule (entries 14 to 20) added by the Constitution (Fourth Amendment) Act, 1955, s. 5 (w.e.f. 27-4-1955).

[1][ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[31ಬಿ ಅನುಚ್ಛೇದ]

1. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ XXX)

2. ಮುಂಬಯಿ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1948ರ LXVII).

3. ಮುಂಬಯಿ ಮಾಲಿಕಿ ಹಿಡುವಳಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1949 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1949ರ LXI).

4. ಮುಂಬಯಿ ತಾಲೂಕದಾರಿ ಹಿಡುವಳಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1949, (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1949ರ LXII).

5. ಪಂಚ ಮಹಲುಗಳ ಮೆಹವಾಸ್ಸಿ ಹಿಡುವಳಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1949 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1949ರ LXIII)

6. ಮುಂಬಯಿ ಖೋತಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ VI).

7. ಮುಂಬಯಿ ಪರಗಣ ಮತ್ತು ಕುಲಕರ್ಣಿ ವತನ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ LX).

8. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ, ಮಹಲುಗಳ, ಪರಭಾರೆ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಗಳ) ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1951ರ 1).

9. ಮದ್ರಾಸು ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ (ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ರೈತವಾರಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1948ರ XXVI).

10. ಮದ್ರಾಸು ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ (ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ರೈತವಾರಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ 1).

11. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1951ರ 1).

12. ಹೈದರಾಬಾದು (ಜಹಗೀರುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1358 ಫಸಲಿ (1358ನೆಯ ಫಸಲಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ LXIX).

13. ಹೈದರಾಬಾದು ಜಹಗೀರುಗಳ (ಪರಿವರ್ತನೆ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1359 ಫಸಲಿ (1359ನೆಯ ಫಸಲಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ XXV).]

[2][14. ಬಿಹಾರ ಸ್ಥಳಾಂತರಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿ (ಭೂ ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ XXXVIII).

15. ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಭೂ ಆರ್ಜನೆ (ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಪುನರ್ವಸತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1948ರ XXVI).

16. ಸ್ಥಳಾಂತರಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿ (ಭೂ ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (ಅಧಿನಿಯಮ 1948ರ LX).

17. ವಿಮಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1950ರ (ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ XLVII) 42ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾದಂತೆ ವಿಮಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1938ರ (ಅಧಿನಿಯಮ 1938ರ IV) 52ಎ ಯಿಂದ 52ಜಿ ವರೆಗಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳು.

18. ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಗಳ (ತುರ್ತು ಉಪಬಂಧಗಳ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951 (ಅಧಿನಿಯಮ 1951ರ LI).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಒಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951ರ 14ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ (1 ರಿಂದ 13ರವರೆಗೆ ನಮೂದುಗಳು)ಯನ್ನು (18.06.1951 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1955ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ (14 ರಿಂದ 20ರವರೆಗೆ ನಮೂದುಗಳು)ಯನ್ನು (27.04.1955 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

19. Chapter III-A of the Industries (Development and Regulation) Act, 1951 (Act LXV of 1951), as inserted by section 13 of the Industries (Development and Regulation) Amendment Act, 1953 (Act XXVI of 1953).

20. The West Bengal Land Development and Planning Act, 1948 (West Bengal Act XXI of 1948), as amended by West Bengal Act XXIX of 1951.]

[1][21. The Andhra Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings Act, 1961 (Andhra Pradesh Act X of 1961).

22. The Andhra Pradesh (Telangana Area) Tenancy and Agricultural Lands (Validation) Act, 1961 (Andhra Pradesh Act XXI of 1961).

23. The Andhra Pradesh (Telangana Area) Ijara and Kowli Land Cancellation of Irregular Pattas and Abolition of Concessional Assessment Act, 1961 (Andhra Pradesh Act XXXVI of 1961).

24. The Assam State Acquisition of Lands belonging to Religious or Charitable Institution of Public Nature Act, 1959 (Assam Act IX of 1961).

25. The Bihar Land Reforms (Amendment) Act, 1953 (Bihar Act XX of 1954).

26. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) Act, 1961 (Bihar Act XII of 1962), except section 28 of this Act.

27. The Bombay Taluqdari Tenure Abolition (Amendment) Act, 1954 (Bombay Act I of 1955).

28. The Bombay Taluqdari Tenure Abolition (Amendment) Act, 1957 (Bombay Act XVIII of 1958).

29. The Bombay Inams (Kutch Area) Abolition Act, 1958 (Bombay Act XCVIII of 1958).

30. The Bombay Tenancy and Agricultural Lands (Gujarat Amendment) Act, 1960 (Gujarat Act XVI of 1960).

31. The Gujarat Agricultural Lands Ceiling Act, 1960 (Gujarat Act XXVI of 1961).

32. The Sagbara and Mehwassi Estates (Proprietary Rights Abolition, etc.) Regulation, 1962 (Gujarat Regulation I of 1962).

---

[1] Entries 21 to 64 and *Explanation* added by the Constitution (Seventeenth Amendment) Act, 1964, s. 3 (w.e.f. 20-6-1964).

19. ಉದ್ಯಮಗಳ (ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1953 (ಅಧಿನಿಯಮ 1953ರ XXVI)ರ 13ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾದಂತೆ ಉದ್ಯಮಗಳ (ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951 (ಅಧಿನಿಯಮ 1951ರ LXV)ರ IIIಎ ಅಧ್ಯಾಯ.

20. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮದ 1951ರ XXIX ರ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂತೆ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಯೋಜನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1948 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1948ರ XXI)].

[1][21. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ X).

22. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ (ತೆಲಂಗಾಣ ಪ್ರದೇಶ) ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಮಾನ್ಯತೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XXI).

23. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ (ತೆಲಂಗಾಣ ಪ್ರದೇಶ) ಇಜಾರಾ ಮತ್ತು ಕೌಲಿ ಭೂಮಿಗಳ ಅಕ್ರಮ ಪಟ್ಟಾಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ರಿಯಾಯಿತಿ ಕರನಿರ್ಧರಣೆ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XXXVI).

24. ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭೂ ಆರ್ಜನಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1959 (ಅಸ್ಸಾಂ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ IX).

25. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1953 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1954ರ XX).

26. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ಪರಮಾವಧಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1962ರ XII) (ಈ ಅಧಿನಿಯಮದ 28ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ).

27. ಮುಂಬಯಿ ತಾಲೂಕುದಾರಿ ಹಿಡುವಳಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1954 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1955ರ I).

28. ಮುಂಬಯಿ ತಾಲೂಕುದಾರಿ ಹಿಡುವಳಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1957 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1958ರ XVIII).

29. ಮುಂಬಯಿ ಇನಾಮುಗಳ (ಕಚ್ ಪ್ರದೇಶ) ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1958 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1958ರ XCVIII).

30. ಮುಂಬಯಿ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಗುಜರಾತ್ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ XVI).

31. ಗುಜರಾತ್ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XXVI).

32. ಸಾಗ್‌ಬಾರಾ ಮತ್ತು ಮೆಹವಾಸಿ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ (ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ, ಇತ್ಯಾದಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1962 (ಗುಜರಾತ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1962ರ I).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಹದಿನೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1964ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 21 ರಿಂದ 64ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿವರಣೆಯನ್ನು (20.06.1964 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

33. The Gujarat Surviving Alienations Abolition Act, 1963 (Gujarat Act XXXIII of 1963), except in so far as this Act relates to an alienation referred to in sub-clause (*d*) of clause (3) of section 2 thereof.

34. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) Act, 1961 (Maharashtra Act XXVII of 1961).

35. The Hyderabad Tenancy and Agricultural Lands (Re-enactment, Validation and Further Amendment) Act, 1961 (Maharashtra Act XLV of 1961).

36. The Hyderabad Tenancy and Agricultural Lands Act, 1950 (Hyderabad Act XXI of 1950).

37. The Jenmikaram Payment (Abolition) Act, 1960 (Kerala Act III of 1961).

38. The Kerala Land Tax Act, 1961 (Kerala Act XIII of 1961).

39. The Kerala Land Reforms Act, 1963 (Kerala Act I of 1964).

40. The Madhya Pradesh Land Revenue Code, 1959 (Madhya Pradesh Act XX of 1959).

41. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings Act, 1960 (Madhya Pradesh Act XX of 1960).

42. The Madras Cultivating Tenants Protection Act, 1955 (Madras Act XXV of 1955).

43. The Madras Cultivating Tenants (Payment of Fair Rent) Act, 1956 (Madras Act XXIV of 1956).

44. The Madras Occupants of Kudiyiruppu (Protection from Eviction) Act, 1961 (Madras Act XXXVIII of 1961).

45. The Madras Public Trusts (Regulation of Administration of Agricultural Lands) Act, 1961 (Madras Act LVII of 1961).

46. The Madras Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Act, 1961 (Madras Act LVIII of 1961).

47. The Mysore Tenancy Act, 1952 (Mysore Act XIII of 1952).

48. The Coorg Tenants Act, 1957 (Mysore Act XIV of 1957).

49. The Mysore Village Offices Abolition Act, 1961 (Mysore Act XIV of 1961).

50. The Hyderabad Tenancy and Agricultural Lands (Validation) Act, 1961 (Mysore Act XXXVI of 1961).

51. The Mysore Land Reforms Act, 1961 (Mysore Act X of 1962).

33. ಗುಜರಾತ್ ಉಳಿದಿರುವ ಪರಬಾರೆಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1963 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1963 ರ XXXIII) ಅದರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ (3)ನೆಯ ಖಂಡದ (ಡಿ) ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಪರಭಾರೆಗೆ ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ).

34. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XXVII).

35. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಗೇಣಿದಾರಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಭೂಮಿಗಳ (ಪುನರಧಿನಿಯಮಿತಿ, ಸಿಂಧುತ್ವ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XLV).

36. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಭೂಮಿಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಹೈದರಾಬಾದ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1950ರ XXI).

37. ಜನ್ಮಿಕಾರಮ್ ಸಂದಾಯ (ರದ್ದಿಯಾತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ III).

38. ಕೇರಳ ಭೂ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XIII).

39. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1963 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1964ರ I).

40. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ, 1959 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1959ರ XX).

41. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ XX).

42. ಮದ್ರಾಸು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಗೇಣಿದಾರರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1955 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1955ರ XXV).

43. ಮದ್ರಾಸು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಗೇಣಿದಾರ (ಯೋಗ್ಯ ಗೇಣಿ ಸಂದಾಯ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1956 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1956ರ XXIV)

44. ಮದ್ರಾಸು ಕುಡಿಇರುಪ್ಪು ಅನುಭೋಗದಾರರ (ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XXXVIII).

45. ಮದ್ರಾಸು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನ್ಯಾಸಗಳ (ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ LVII).

46. ಮದ್ರಾಸು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ಭೂಮಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮದ್ರಾಸು ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ LVIII).

47. ಮೈಸೂರು ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1952 (ಮೈಸೂರು ಅಧಿನಿಯಮ 1952ರ XIII).

48. ಕೊಡಗು ಗೇಣಿದಾರರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1957 (ಮೈಸೂರು ಅಧಿನಿಯಮ 1957ರ XIV).

49. ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಹುದ್ದೆಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮೈಸೂರು ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XIV).

50. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಸಿಂಧುತ್ವ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮೈಸೂರು ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ XXXVI).

51. ಮೈಸೂರು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1961 (ಮೈಸೂರು ಅಧಿನಿಯಮ 1962ರ X).

52. The Orissa Land Reforms Act, 1960 (Orissa Act XVI of 1960).

53. The Orissa Merged Territories (Village Offices Abolition) Act, 1963 (Orissa Act X of 1963).

54. The Punjab Security of Land Tenures Act, 1953 (Punjab Act X of 1953).

55. The Rajasthan Tenancy Act, 1955 (Rajasthan Act III of 1955).

56. The Rajasthan Zamindari and Biswedari Abolition Act, 1959 (Rajasthan Act VIII of 1959).

57. The Kumaun and Uttarakhand Zamindari Abolition and Land Reforms Act, 1960 (Uttar Pradesh Act XVII of 1960).

58. The Uttar Pradesh Imposition of Ceiling on Land Holdings Act, 1960 (Uttar Pradesh Act I of 1961).

59. The West Bengal Estates Acquisition Act, 1953 (West Bengal Act I of 1954).

60. The West Bengal Land Reforms Act, 1955 (West Bengal Act X of 1956).

61. The Delhi Land Reforms Act, 1954 (Delhi Act VIII of 1954).

62. The Delhi Land Holdings (Ceiling) Act, 1960 (Central Act 24 of 1960).

63. The Manipur Land Revenue and Land Reforms Act, 1960 (Central Act 33 of 1960).

64. The Tripura Land Revenue and Land Reforms Act, 1960 (Central Act 43 of 1960).

[1][65. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1969 (Kerala Act 35 of 1969).

66. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1971 (Kerala Act 25 of 1971).]

[2][67. The Andhra Pradesh Land Reforms (Ceiling on Agricultural Holdings) Act, 1973 (Andhra Pradesh Act 1 of 1973).

68. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Act, 1972 (Bihar Act I of 1973).

---

[1] Entries 65 and 66 ins. by the Constitution (Twenty-ninth Amendment) Act, 1972, s. 2 (w.e.f. 9-6-1972).

[2] Entries 67 and 86 ins. by the Constitution (Thirty-fourth Amendment) Act, 1974, s. 2 (w.e.f. 7-9-1974).

52. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ XVI).

53. ಒರಿಸ್ಸಾ ವಿಲೀನ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳ (ಗ್ರಾಮ ಹುದ್ದೆಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1963 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1963ರ X).

54. ಪಂಜಾಬ್ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಭದ್ರತೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1953 (ಪಂಜಾಬ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1953ರ X).

55. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1955 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1955ರ III).

56. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಬಿಸ್ವೇದಾರಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1959 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1959ರ VIII).

57. ಕುಮಾಂನ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಖಂಡ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುದಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ XVII).

58. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಉತ್ತರಪದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1961ರ I).

59. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ ಆರ್ಜನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1953 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1954ರ I).

60. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1955 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1956ರ X).

61. ದೆಹಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1954 (ದೆಹಲಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1954ರ VIII).

62. ದೆಹಲಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ 24).

63. ಮಣಿಪುರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಭೂಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ 33).

64. ತ್ರಿಪುರಾ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1960 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1960ರ 43).

[1][65. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 35).

66. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ 25).]

[2][67. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 1).

68. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 1).

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 65 ಮತ್ತು 66ನೇ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (09.06.1972 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 67 ಮತ್ತು 86ನೇ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (07.09.1974 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

69. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Act, 1973 (Bihar Act IX of 1973).

70. The Bihar Land Reforms (Amendment) Act, 1972 (Bihar Act V of 1972).

71. The Gujarat Agricultural Lands Ceiling (Amendment) Act, 1972 (Gujarat Act 2 of 1974).

72. The Haryana Ceiling on Land Holdings Act, 1972 (Haryana Act 26 of 1972).

73. The Himachal Pradesh Ceiling on Land Holdings Act, 1972 (Himachal Pradesh Act 19 of 1973).

74. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1972 (Kerala Act 17 of 1972).

75. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Amendment) Act, 1972 (Madhya Pradesh Act 12 of 1974).

76. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Second Amendment) Act, 1972 (Madhya Pradesh Act 13 of 1974).

77. The Mysore Land Reforms (Amendment) Act, 1973 (Karnataka Act 1 of 1974).

78. The Punjab Land Reforms Act, 1972 (Punjab Act 10 of 1973).

79. The Rajasthan Imposition of Ceiling on Agricultural Holdings Act, 1973 (Rajasthan Act 11 of 1973).

80. The Gudalur Janmam Estates (Abolition and Conversion into Ryotwari) Act, 1969 (Tamil Nadu Act 24 of 1969).

81. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1972 (West Bengal Act XII of 1972).

82. The West Bengal Estates Acquisition (Amendment) Act, 1964 (West Bengal Act XXII of 1964).

83. The West Bengal Estates Acquisition (Second Amendment) Act, 1973 (West Bengal Act XXXIII of 1973).

84. The Bombay Tenancy and Agricultural Lands (Gujarat Amendment) Act, 1972 (Gujarat Act 5 of 1973).

85. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1974 (Orissa Act 9 of 1974).

86. The Tripura Land Revenue and Land Reforms (Second Amendment) Act, 1974 (Tripura Act 7 of 1974).]

69. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ IX).

70. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ V).

71. ಗುಜರಾತ್ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 2).

72. ಹರಿಯಾಣ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಹರಿಯಾಣ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 26).

73. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 19).

74. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 17).

75. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 12).

76. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 13).

77. ಮೈಸೂರು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಕರ್ನಾಟಕ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 1).

78. ಪಂಜಾಬ್ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಪಂಜಾಬ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 10).

79. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 11).

80. ಗೂಡಲೂರು ಜನ್ಮಮ್ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ (ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ರೈತವಾರಿ ಪರಿವರ್ತನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 24)

81. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ XII).

82. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ ಆರ್ಜನೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1964 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1964ರ XXII).

83. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ ಆರ್ಜನೆ (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ XXXIII).

84. ಮುಂಬಯಿ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಗುಜರಾತ್ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 5).

85. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 9).

86. ತ್ರಿಪುರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ತ್ರಿಪುರ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 7).]

[1][[2]87. *********]

88. The Industries (Development and Regulation) Act, 1951 (Central Act 65 of 1951).

89. The Requisitioning and Acquisition of Immovable Property Act, 1952 (Central Act 30 of 1952).

90. The Mines and Minerals (Regulation and Development) Act, 1957 (Central Act 67 of 1957)

[*]91. The Monopolies and Restrictive Trade Practices Act, 1969 (Central Act 54 of 1969).

[2][92. **********]

93. The Coking Coal Mines (Emergency Provisions) Act, 1971 (Central Act 64 of 1971).

94. The Coking Coal Mines (Nationalisation) Act, 1972 (Central Act 36 of 1972).

95. The General Insurance Business (Nationalisation) Act, 1972 (Central Act 57 of 1972).

96. The Indian Copper Corporation (Acquisition of Undertaking) Act, 1972 (Central Act 58 of 1972).

97. The Sick Textile Undertakings (Taking Over of Management) Act, 1972 (Central Act 72 of 1972).

98. The Coal Mines (Taking Over of Management) Act, 1973 (Central Act 15 of 1973).

99. The Coal Mines (Nationalisation) Act, 1973 (Central Act 26 of 1973).

[**]100. The Foreign Exchange Regulation Act, 1973 (Central Act 46 of 1973).

101. The Alcock Ashdown Company Limited (Acquisition of Under-takings) Act, 1973 (Central Act 56 of 1973).

---

[1] Entries 87 to 124 ins. by the Constitution (Thirty-ninth Amendment) Act, 1975, s. 5 (w.e.f. 10-8-1975).

[2] Entries 87 and 92 omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 44 (w.e.f. 20-6-1979).

[*] Rep. by the Competition Act, 2002 (12 of 2003) s. 66 (w.e.f. 1-9-2009).

[**] Rep. by the Foreign Exchange Management Act, 1999 (42 of 1999), s. 49 (w.e.f. 1-6-2000).

[1][[2] 87. ********]

88. ಉದ್ದಿಮೆಗಳ (ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1951 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1951ರ 65)

89. ಸ್ಥಿರ ಸ್ವತ್ತಿನ ಕಡ್ಡಾಯ ಕೋರಿಕೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಜನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1952 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1952ರ 30).

90. ಗಣಿ ಮತ್ತು ಖನಿಜ (ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1957 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1957ರ 67).

*91. ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಬಂಧಕ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಪದ್ಧತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 54).

[2][92. ********]

93. ಕೋಕ್ ತಯಾರಿಕೆ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳ (ತುರ್ತು ಉಪಬಂಧಗಳ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ 64).

94. ಕೋಕ್ ತಯಾರಿಕೆ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 36).

95. ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಮಾ ವ್ಯವಹಾರ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 57).

96. ಭಾರತ ತಾಮ್ರ ನಿಗಮ (ಉದ್ಯಮದ ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 58).

97. ರೋಗಗ್ರಸ್ಥ ಜವಳಿ ಉದ್ಯಮಗಳ (ಆಡಳಿತ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 72).

98. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳ (ಆಡಳಿತ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 15).

99. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 26).

**100. ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 46).

101. ಆಲ್‌ಕಾಕ್ ಆಶ್‌ಡೌನ್ ಕಂಪನಿ ಲಿಮಿಟೆಡ್ (ಉದ್ಯಮಗಳ ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 56).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975ರ 5ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 87 ರಿಂದ 124ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (10.08.1975 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 44ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 87 ರಿಂದ 92ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (20.6.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

* ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 2002 (2003ರ 12)ರ 66ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.9.2009 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನಿರಸಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

** ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಯಮನ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1999 (1999ರ 42)ರ 49ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ (1.6.2000ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ನಿರಸಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

102. The Coal Mines (Conservation and Development) Act, 1974 (Central Act 28 of 1974).

103. The Additional Emoluments (Compulsory Deposit) Act, 1974 (Central Act 37 of 1974).

104. The Conservation of Foreign Exchange and Prevention of Smuggling Activities Act, 1974 (Central Act 52 of 1974).

105. The Sick Textile Undertakings (Nationalisation) Act, 1974 (Central Act 57 of 1974).

106. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1964 (Maharashtra Act XVI of 1965).

107. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1965 (Maharashtra Act XXXII of 1965).

108. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1968 (Maharashtra Act XVI of 1968).

109. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Second Amendment) Act, 1968 (Maharashtra Act XXXIII of 1968).

110. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1969 (Maharashtra Act XXXVII of 1969).

111. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Second Amendment) Act, 1969 (Maharashtra Act XXXVIII of 1969).

112. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1970 (Maharashtra Act XXVII of 1970).

113. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1972 (Maharashtra Act XIII of 1972).

114. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1973 (Maharashtra Act L of 1973).

115. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1965 (Orissa Act 13 of 1965).

116. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1966 (Orissa Act 8 of 1967).

117. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1967 (Orissa Act 13 of 1967).

102. ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಗಳ (ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 28).

103. ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಉಪಲಬ್ಧಿಗಳ (ಕಡ್ಡಾಯ ಠೇವಣಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 37).

104. ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 52).

105. ರೋಗಗ್ರಸ್ಥ ಜವಳಿ ಉದ್ಯಮಗಳ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಕರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 57).

106. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1964 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1965ರ XVI).

107. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1965 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1965ರ XXXII).

108. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1968ರ XVI)

109. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1968ರ XXXIII).

110. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ XXXVII).

111. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ XXXVIII).

112. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1970ರ XXVII).

113. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ XIII)

114. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ L).

115. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1965 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1965ರ 13).

116. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1967ರ 8).

117. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1967 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1967ರ 13).

118. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1969 (Orissa Act 13 of 1969).

119. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1970 (Orissa Act 18 of 1970).

120. The Uttar Pradesh Imposition of Ceiling on Land Holdings (Amendment) Act, 1972 (Uttar Pradesh Act 18 of 1973).

121. The Uttar Pradesh Imposition of Ceiling on Land Holdings (Amendment) Act, 1974 (Uttar Pradesh Act 2 of 1975).

122. The Tripura Land Revenue and Land Reforms (Third Amendment) Act, 1975 (Tripura Act 3 of 1975).

123. The Dadra and Nagar Haveli Land Reforms Regulation, 1971 (3 of 1971).

124. The Dadra and Nagar Haveli Land Reforms (Amendment) Regulation, 1973 (5 of 1973).]

[1][125. Section 66A and Chapter IVA of the Motor Vehicles Act, 1939[*] (Central Act 4 of 1939).

126. The Essential Commodities Act, 1955 (Central Act 10 of 1955).

127. The Smugglers and Foreign Exchange Manipulators (Forfeiture of Property) Act, 1976 (Central Act 13 of 1976).

128. The Bonded Labour System (Abolition) Act, 1976 (Central Act 19 of 1976).

129. The Conservation of Foreign Exchange and Prevention of Smuggling Activities (Amendment) Act, 1976 (Central Act 20 of 1976).

[2][130. ********]

131. The Levy Sugar Price Equalisation Fund Act, 1976 (Central Act 31 of 1976).

132. The Urban Land (Ceiling and Regulation) Act, 1976 (Central Act 33 of 1976).

---

[1] Entries 125 to 188 ins. by the Constitution (Fortieth Amendment) Act, 1976, s. 3 (w.e.f. 27-5-1976).

[*] *See* now the relevant provisions of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988).

[2] Entry 130 omitted by the Constitution (Forty-fourth Amendment) Act, 1978, s. 44 (w.e.f. 20-6-1979).

118. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 13).

119. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1970ರ 18).

120. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಧಿಸುವ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 18).

121. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಧಿಸುವ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 2).

122. ತ್ರಿಪುರ ಭೂಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ತ್ರಿಪುರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 3).

123. ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1971 (1971ರ 3).

124. ದಾದ್ರಾ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1973 (1973ರ 5).

[1][125. ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1939*ರ (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1939ರ 4) 66ಎ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು IVಎ ಅಧ್ಯಾಯ.

126. ಅವಶ್ಯಕ ಸರಕುಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1955 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1955ರ 10).

127. ಕಳ್ಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆದಾರರ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ವಂಚಕರ (ಸ್ವತ್ತಿನ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 13).

128. ಜೀತಪದ್ಧತಿ (ನಿರ್ಮೂಲನ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 19).

129. ವಿದೇಶೀ ವಿನಿಮಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರತಿಬಂಧ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 20).

[2][130. * * * * * * * * *]

131. ಲೆವಿ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆಲೆ ಸಮೀಕರಣ ನಿಧಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 31).

132. ನಗರ ಭೂಮಿ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 33).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976ರ 3ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 125 ರಿಂದ 188ರ ವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (27.05.1976ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

* ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ, 1988 (1988ರ 59)ರ ಸುಸಂಗತ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978ರ 44ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 130ನೇ ನಮೂದನ್ನು (20.6.1979ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

133. The Departmentalisation of Union Accounts (Transfer of Personnel) Act, 1976 (Central Act 59 of 1976).

134. The Assam Fixation of Ceiling on Land Holdings Act, 1956 (Assam Act I of 1957).

135. The Bombay Tenancy and Agricultural Lands (Vidarbha Region) Act, 1958 (Bombay Act XCIX of 1958).

136. The Gujarat Private Forests (Acquisition) Act, 1972 (Gujarat Act 14 of 1973).

137. The Haryana Ceiling on Land Holdings (Amendment) Act, 1976 (Haryana Act 17 of 1976).

138. The Himachal Pradesh Tenancy and Land Reforms Act, 1972 (Himachal Pradesh Act 8 of 1974).

139. The Himachal Pradesh Village Common Lands Vesting and Utilisation Act, 1974 (Himachal Pradesh Act 18 of 1974).

140. The Karnataka Land Reforms (Second Amendment and Miscellaneous Provisions) Act, 1974 (Karnataka Act 31 of 1974).

141. The Karnataka Land Reforms (Second Amendment) Act, 1976 (Karnataka Act 27 of 1976).

142. The Kerala Prevention of Eviction Act, 1966 (Kerala Act 12 of 1966).

143. The Thiruppuvaram Payment (Abolition) Act, 1969 (Kerala Act 19 of 1969).

144. The Sreepadam Lands Enfranchisement Act, 1969 (Kerala Act 20 of 1969).

145. The Sree Pandaravaka Lands (Vesting and Enfranchisement) Act, 1971 (Kerala Act 20 of 1971).

146. The Kerala Private Forests (Vesting and Assignment) Act, 1971 (Kerala Act 26 of 1971).

147. The Kerala Agricultural Workers Act, 1974 (Kerala Act 18 of 1974).

148. The Kerala Cashew Factories (Acquisition) Act, 1974 (Kerala Act 29 of 1974).

149. The Kerala Chitties Act, 1975 (Kerala Act 23 of 1975).

150. The Kerala Scheduled Tribes (Restriction on Transfer of Lands and Restoration of Alienated Lands) Act, 1975 (Kerala Act 31 of 1975).

133. ಒಕ್ಕೂಟದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ವಿಭಾಗೀಕರಣ (ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದ ವರ್ಗಾವಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 59).

134. ಅಸ್ಸಾಂ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956 (ಅಸ್ಸಾಂ ಅಧಿನಿಯಮ 1957ರ 1).

135. ಮುಂಬಯಿ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ವಿದರ್ಭ ಪ್ರದೇಶ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1958 (ಮುಂಬಯಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1958ರ XCIX).

136. ಗುಜರಾತ್ ಖಾಸಗೀ ಅರಣ್ಯಗಳ (ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ 14).

137. ಹರಿಯಾಣ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಹರಿಯಾಣ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 17).

138. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಗೇಣೀದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 8).

139. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭೂಮಿಗಳ ನಿಹಿತತೆ ಮತ್ತು ಬಳಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 18).

140. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣ ಉಪಬಂಧಗಳು) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕರ್ನಾಟಕ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 31).

141. ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕರ್ನಾಟಕ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 27).

142. ಕೇರಳ ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1966ರ 12).

143. ತಿರುಪ್ಪುವರಂ ಸಂದಾಯ (ರದ್ದಿಯಾತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 19).

144. ಶ್ರೀಪಾದಂ ಭೂಮಿಗಳ ವಿಮುಕ್ತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 20).

145. ಶ್ರೀ ಪಂಢರವಕಾ ಭೂಮಿಗಳ (ನಿಹಿತತೆ ಮತ್ತು ವಿಮುಕ್ತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ 20).

146. ಕೇರಳ ಖಾಸಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳ (ನಿಹಿತತೆ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಾಂತರಣ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ 26).

147. ಕೇರಳ ಕೃಷಿ ಕೆಲಸಗಾರರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 18).

148. ಕೇರಳ ಗೇರುಬೀಜ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ (ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 29).

149. ಕೇರಳ ಚೀಟಿಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ. 1975 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 23).

150. ಕೇರಳ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ (ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಮತ್ತು ಪರಭಾರೆಯಾದ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕೊಡುವ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 31).

151. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1976 (Kerala Act 15 of 1976).

152. The Kanam Tenancy Abolition Act, 1976 (Kerala Act 16 of 1976).

153. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Amendment) Act, 1974 (Madhya Pradesh Act 20 of 1974).

154. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Amendment) Act, 1975 (Madhya Pradesh Act 2 of 1976).

155. The West Khandesh Mehwassi Estates (Proprietary Rights Abolition, etc.) Regulation, 1961 (Maharashtra Regulation 1 of 1962).

156. The Maharashtra Restoration of Lands to Scheduled Tribes Act, 1974 (Maharashtra Act XIV of 1975).

157. The Maharashtra Agricultural Lands (Lowering of Ceiling on Holdings) and (Amendment) Act, 1972 (Maharashtra Act XXI of 1975).

158. The Maharashtra Private Forest (Acquisition) Act, 1975 (Maharashtra Act XXIX of 1975).

159. The Maharashtra Agricultural Lands (Lowering of Ceiling on Holdings) and (Amendment) Amendment Act, 1975 (Maharashtra Act XLVII of 1975).

160. The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) (Amendment) Act, 1975 (Maharashtra Act II of 1976).

161. The Orissa Estates Abolition Act, 1951 (Orissa Act I of 1952).

162. The Rajasthan Colonisation Act, 1954 (Rajasthan Act XXVII of 1954).

163. The Rajasthan Land Reforms and Acquisition of Landowners' Estates Act, 1963 (Rajasthan Act 11 of 1964).

164. The Rajasthan Imposition of Ceiling on Agricultural Holdings (Amendment) Act, 1976 (Rajasthan Act 8 of 1976).

165. The Rajasthan Tenancy (Amendment) Act, 1976 (Rajasthan Act 12 of 1976).

166. The Tamil Nadu Land Reforms (Reduction of Ceiling on Land) Act, 1970 (Tamil Nadu Act 17 of 1970).

167. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1971 (Tamil Nadu Act 41 of 1971).

151. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 15).

152. ಕಾನಂ ಗೇಣಿದಾರಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 16).

153. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 20).

154. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 2).

155. ಪಶ್ಚಿಮ ಖಾನದೇಶ ಮೆಹವಾಸಿ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ (ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ, ಇತ್ಯಾದಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1961 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1962ರ I).

156. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕೊಡುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ XIV).

157. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ) ಮತ್ತು (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ XXI).

158. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಖಾಸಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳ (ಆರ್ಜನೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ XXIX).

159. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ XLVII).

160. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ (ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ II).

161. ಒರಿಸ್ಸಾ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1951 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1952ರ 1).

162. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕಾಲೋನಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1954 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1954ರ XXVII).

163. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಮತ್ತು ಭೂ ಒಡೆಯರ ಎಸ್ಟೇಟುಗಳ ಆರ್ಜನೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1963 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1964ರ 11).

164. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 8).

165. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಗೇಣೀದಾರಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 12).

166. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1970ರ 17).

167. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ 41).

168. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1972 (Tamil Nadu Act 10 of 1972).

169. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Second Amendment Act, 1972 (Tamil Nadu Act 20 of 1972).

170. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Third Amendment Act, 1972 (Tamil Nadu Act 37 of 1972).

171. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Fourth Amendment Act, 1972 (Tamil Nadu Act 39 of 1972).

172. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Sixth Amendment Act, 1972 (Tamil Nadu Act 7 of 1974).

173. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Fifth Amendment Act, 1972 (Tamil Nadu Act 10 of 1974).

174. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1974 (Tamil Nadu Act 15 of 1974).

175. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Third Amendment Act, 1974 (Tamil Nadu Act 30 of 1974).

176. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Second Amendment Act, 1974 (Tamil Nadu Act 32 of 1974).

177. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1975 (Tamil Nadu Act 11 of 1975).

178. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Second Amendment Act, 1975 (Tamil Nadu Act 21 of 1975).

179. Amendments made to the Uttar Pradesh Zamindari Abolition and Land Reforms Act, 1950 (Uttar Pradesh Act I of 1951) by the Uttar Pradesh Land Laws (Amendment) Act, 1971 (Uttar Pradesh Act 21 of 1971) and the Uttar Pradesh Land Laws (Amendment) Act, 1974 (Uttar Pradesh Act 34 of 1974).

180. The Uttar Pradesh Imposition of Ceiling on Land Holdings (Amendment) Act, 1976 (Uttar Pradesh Act 20 of 1976).

181. The West Bengal Land Reforms (Second Amendment) Act, 1972 (West Bengal Act XXVIII of 1972).

182. The West Bengal Restoration of Alienated Land Act, 1973 (West Bengal Act XXIII of 1973).

168. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 10).

169. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 20).

170. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 37).

171. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ 39).

172. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಆರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 7).

173. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 10).

174. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 15).

175. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 30).

176. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 32).

177. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 11).

178. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 21).

179. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಕಾನೂನುಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ 21) ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಕಾನೂನುಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974, (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 34) ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಮತ್ತು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1950 (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1951ರ I) ಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು.

180. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಧಿಸುವ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 20).

181. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1972 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1972ರ XXVIII).

182. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಪರಭಾರೆಯಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕೊಡುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1973ರ XXIII).

183. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1974 (West Bengal Act XXXIII of 1974).

184. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1975 (West Bengal Act XXIII of 1975).

185. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1976 (West Bengal Act XII of 1976).

186. The Delhi Land Holdings (Ceiling) Amendment Act, 1976 (Central Act 15 of 1976).

187. The Goa, Daman and Diu Mundkars (Protection from Eviction) Act, 1975 (Goa, Daman and Diu Act 1 of 1976).

188. The Pondicherry Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Act, 1973 (Pondicherry Act 9 of 1974).]

[1][189. The Assam (Temporarily Settled Areas) Tenancy Act, 1971 (Assam Act XXIII of 1971).

190. The Assam (Temporarily Settled Areas) Tenancy (Amendment) Act, 1974 (Assam Act XVIII of 1974).

191. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Amending Act, 1974 (Bihar Act 13 of 1975).

192. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Act, 1976 (Bihar Act 22 of 1976).

193. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Act, 1978 (Bihar Act VII of 1978).

194. The Land Acquisition (Bihar Amendment) Act, 1979 (Bihar Act 2 of 1980).

195. The Haryana Ceiling on Land Holdings (Amendment) Act, 1977 (Haryana Act 14 of 1977).

196. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1978 (Tamil Nadu Act 25 of 1978).

197. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1979 (Tamil Nadu Act 11 of 1979).

---

[1] Entries 189 to 202 were ins. by the Constitution (Forty-seventh Amendment) Act, 1984, s. 2 (w.e.f. 26-8-1984).

183. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ XXXIII).

184. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ XXIII).

185. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ XII).

186. ದೆಹಲಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 15).

187. ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಮುಂಡಕಾರ್ಸ್ (ಒಕ್ಕಲೆಬ್ಬಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 1).

188. ಪಾಂಡಿಚೆರಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಪಾಂಡಿಚೆರಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ 9).]

[1][189. ಅಸ್ಸಾಂ (ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ) ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1971 (ಅಸ್ಸಾಂ ಅಧಿನಿಯಮ 1971ರ XXIII).

190. ಅಸ್ಸಾಂ (ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಅಸ್ಸಾಂ ಅಧಿನಿಯಮ 1974ರ XXVIII).

191. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಪರಮಾವಧಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿನಿಯಮ, 1974 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 13).

192. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಪರಮಾವಧಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 22).

193. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978. (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1978ರ VII).

194. ಭೂ ಆರ್ಜನೆ (ಬಿಹಾರ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ 2).

195. ಹರಿಯಾಣ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977 (ಹರಿಯಾಣ ಅಧಿನಿಯಮ 1977ರ 14).

196. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1978ರ 25).

197. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1979ರ 11).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 189 ರಿಂದ 202ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (26-8-1984ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

198. The Uttar Pradesh Zamindari Abolition Laws (Amendment) Act, 1978 (Uttar Pradesh Act 15 of 1978).

199. The West Bengal Restoration of Alienated Land (Amendment) Act, 1978 (West Bengal Act XXIV of 1978).

200. The West Bengal Restoration of Alienated Land (Amendment) Act, 1980 (West Bengal Act LVI of 1980).

201. The Goa, Daman and Diu Agricultural Tenancy Act, 1964 (Goa, Daman and Diu Act 7 of 1964).

202. The Goa, Daman and Diu Agricultural Tenancy (Fifth Amendment) Act, 1976 (Goa, Daman and Diu Act 17 of 1976).]

[1][203. The Andhra Pradesh Scheduled Areas Land Transfer Regulation, 1959 (Andhra Pradesh Regulation 1 of 1959).

204. The Andhra Pradesh Scheduled Areas Laws (Extension and Amendment) Regulation, 1963 (Andhra Pradesh Regulation 2 of 1963).

205. The Andhra Pradesh Scheduled Areas Land Transfer (Amendment) Regulation, 1970 (Andhra Pradesh Regulation 1 of 1970).

206. The Andhra Pradesh Scheduled Areas Land Transfer (Amendment) Regulation, 1971 (Andhra Pradesh Regulation 1 of 1971).

207. The Andhra Pradesh Scheduled Areas Land Transfer (Amendment) Regulation, 1978 (Andhra Pradesh Regulation 1 of 1978).

208. The Bihar Tenancy Act, 1885 (Bihar Act 8 of 1885).

209. The Chota Nagpur Tenancy Act, 1908 (Bengal Act 6 of 1908) (Chapter VIII—sections 46, 47, 48, 48A and 49; Chapter X—sections 71, 71A and 71B; and Chapter XVIII—sections 240, 241 and 242).

210. The Santhal Parganas Tenancy (Supplementary Provisions) Act, 1949 (Bihar Act 14 of 1949) except section 53.

211. The Bihar Scheduled Areas Regulation, 1969 (Bihar Regulation 1 of 1969).

212. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Act, 1982 (Bihar Act 55 of 1982).

---

[1] Entries 203 to 257 were ins. by the Constitution (Sixty-sixth Amendment) Act, 1990, s. 2 (w.e.f. 7-6-1990).

198. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ರದ್ದತಿ ಕಾನೂನುಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978 (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1978ರ 15).

199. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಪರಭಾರೆ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಪಸು ಕೊಡುವ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1978ರ XXIV).

200. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಪರಭಾರೆ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಪಸು ಕೊಡುವ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1980 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ LVI).

201. ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಕೃಷಿ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1964 (ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1964ರ 7).

202. ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಕೃಷಿ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ಐದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 17).]

[1][203. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1959 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1959ರ 1).

204. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಕಾನೂನುಗಳ (ವಿಸ್ತರಣೆ ಮತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1963 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1963ರ 2).

205. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1970 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1970ರ 1).

206. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1971 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1971ರ 1).

207. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1978 (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1978ರ 1).

208. ಬಿಹಾರ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1885 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1885ರ 8).

209. ಛೋಟಾ ನಾಗಪುರ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1908 (ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1908ರ 6) – (ಅಧ್ಯಾಯ VIII - 46, 47, 48, 48ಎ ಮತ್ತು 49ನೇ ಪ್ರಕರಣಗಳು, ಅಧ್ಯಾಯ-X-71, 71ಎ ಮತ್ತು 71ಬಿ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯ XVIII - 240, 241 ಮತ್ತು 242ನೇ ಪ್ರಕರಣಗಳು).

210. ಸಂತಾಲ್ ಪರಗಣಗಳ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ಪೂರಕ ಉಪಬಂಧಗಳು) ಅಧಿನಿಯಮ, 1949 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1949ರ 14) 53ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ.

211. ಬಿಹಾರ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1969 (ಬಿಹಾರ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1969ರ 1).

212. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1982ರ 55).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಅರವತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990ರ 2ನೆಯ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 203 ರಿಂದ 257ರ ವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (7.6.1990ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

213. The Gujarat Devasthan Inams Abolition Act, 1969 (Gujarat Act 16 of 1969).

214. The Gujarat Tenancy Laws (Amendment) Act, 1976 (Gujarat Act 37 of 1976).

215. The Gujarat Agricultural Lands Ceiling (Amendment) Act, 1976 (President's Act 43 of 1976).

216. The Gujarat Devasthan Inams Abolition (Amendment) Act, 1977 (Gujarat Act 27 of 1977).

217. The Gujarat Tenancy Laws (Amendment) Act, 1977 (Gujarat Act 30 of 1977).

218. The Bombay Land Revenue (Gujarat Second Amendment) Act, 1980 (Gujarat Act 37 of 1980).

219. The Bombay Land Revenue Code and Land Tenure Abolition Laws (Gujarat Amendment) Act, 1982 (Gujarat Act 8 of 1982).

220. The Himachal Pradesh Transfer of Land (Regulation) Act, 1968 (Himachal Pradesh Act 15 of 1969).

221. The Himachal Pradesh Transfer of Land (Regulation) (Amendment) Act, 1986 (Himachal Pradesh Act 16 of 1986).

222. The Karnataka Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Prohibition of Transfer of Certain Lands) Act, 1978 (Karnataka Act 2 of 1979).

223. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1978 (Kerala Act 13 of 1978).

224. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1981 (Kerala Act 19 of 1981).

225. The Madhya Pradesh Land Revenue Code (Third Amendment) Act, 1976 (Madhya Pradesh Act 61 of 1976).

226. The Madhya Pradesh Land Revenue Code (Amendment) Act, 1980 (Madhya Pradesh Act 15 of 1980).

227. The Madhya Pradesh Akrishik Jot Uchchatam Seema Adhiniyam, 1981 (Madhya Pradesh Act 11 of 1981).

228. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Second Amendment) Act, 1976 (Madhya Pradesh Act 1 of 1984).

229. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Amendment) Act, 1984 (Madhya Pradesh Act 14 of 1984).

213. ಗುಜರಾತ್ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇನಾಮುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 16).

214. ಗುಜರಾತ್ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಕಾನೂನುಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 37).

215. ಗುಜರಾತ್ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗಳ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 43).

216. ಗುಜರಾತ್ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇನಾಮುಗಳ ರದ್ದಿಯಾತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1977ರ 27).

217. ಗುಜರಾತ್ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಕಾನೂನುಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1977ರ 30).

218. ಮುಂಬಯಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ (ಗುಜರಾತ್ ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1980 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ 37).

219. ಮುಂಬಯಿ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಕಾನೂನುಗಳ (ಗುಜರಾತ್ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982 (ಗುಜರಾತ್ ಅಧಿನಿಯಮ 1982ರ 8).

220. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ (ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್) ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 15).

221. ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ವರ್ಗಾವಣೆ (ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1986ರ 16).

222. ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ (ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ನಿಷೇಧ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978 (ಕರ್ನಾಟಕ ಅಧಿನಿಯಮ 1979ರ 2).

223. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1978 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1978ರ 13).

224. ಕೇರಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 19).

225. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ (ಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 61).

226. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1980 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ 15).

227. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಕೃಷಿಕ ಜೋತ್ ಉಚ್ಚತಮ ಸೀಮಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 11).

228. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 1).

229. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 14).

230. The Madhya Pradesh Ceiling on Agricultural Holdings (Amendment) Act, 1989 (Madhya Pradesh Act 8 of 1989).

231. The Maharashtra Land Revenue Code, 1966 (Maharashtra Act 41 of 1966), sections 36, 36A and 36B.

232. The Maharashtra Land Revenue Code and the Maharashtra Restoration of Lands to Scheduled Tribes (Second Amendment) Act, 1976 (Maharashtra Act 30 of 1977).

233. The Maharashtra Abolition of Subsisting Proprietary Rights to Mines and Minerals in certain Lands Act, 1985 (Maharashtra Act 16 of 1985).

234. The Orissa Scheduled Areas Transfer of Immovable Property (by Scheduled Tribes) Regulation, 1956 (Orissa Regulation 2 of 1956).

235. The Orissa Land Reforms (Second Amendment) Act, 1975 (Orissa Act 29 of 1976).

236. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1976 (Orissa Act 30 of 1976).

237. The Orissa Land Reforms (Second Amendment) Act, 1976 (Orissa Act 44 of 1976).

238. The Rajasthan Colonisation (Amendment) Act, 1984 (Rajasthan Act 12 of 1984).

239. The Rajasthan Tenancy (Amendment) Act, 1984 (Rajasthan Act 13 of 1984).

240. The Rajasthan Tenancy (Amendment) Act, 1987 (Rajasthan Act 21 of 1987).

241. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Second Amendment Act, 1979 (Tamil Nadu Act 8 of 1980).

242. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1980 (Tamil Nadu Act 21 of 1980).

243. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1981 (Tamil Nadu Act 59 of 1981).

244. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Second Amendment Act, 1983 (Tamil Nadu Act 2 of 1984).

245. The Uttar Pradesh Land Laws (Amendment) Act, 1982 (Uttar Pradesh Act 20 of 1982).

230. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಕೃಷಿ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1989ರ 8).

231. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ, 1966 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1966ರ 41) 36, 36ಎ ಮತ್ತು 36ಬಿ ಪ್ರಕರಣಗಳು.

232. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂ ಕಂದಾಯ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ವಾಪಸು ಕೊಡುವ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1977ರ 30).

233. ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಲೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ, 1985 (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧಿನಿಯಮ 1985ರ 16).

234. ಒರಿಸ್ಸಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಿರಸ್ವತ್ತಿನ ವರ್ಗಾವಣೆ (ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ) ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, 1956 (ಒರಿಸ್ಸಾ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ 1956ರ 2).

235. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1975 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 29).

236. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 30).

237. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1976 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1976ರ 44).

238. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕಾಲೋನಿ ಸ್ಥಾಪನೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 12).

239. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 13).

240. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1987ರ 21).

241. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ 8).

242. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1980 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ 21).

243. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 59).

244. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂ ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿ) ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1983 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 2).

245. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಭೂ ಕಾನೂನುಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982 (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಅಧಿನಿಯಮ 1982ರ 20).

246. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1965 (West Bengal Act 18 of 1965).

247. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1966 (West Bengal Act 11 of 1966).

248. The West Bengal Land Reforms (Second Amendment) Act, 1969 (West Bengal Act 23 of 1969).

249. The West Bengal Estate Acquisition (Amendment) Act, 1977 (West Bengal Act 36 of 1977).

250. The West Bengal Land Holding Revenue Act, 1979 (West Bengal Act 44 of 1979).

251. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1980 (West Bengal Act 41 of 1980).

252. The West Bengal Land Holding Revenue (Amendment) Act, 1981 (West Bengal Act 33 of 1981).

253. The Calcutta Thikka Tenancy (Acquisition and Regulation) Act, 1981 (West Bengal Act 37 of 1981).

254. The West Bengal Land Holding Revenue (Amendment) Act, 1982 (West Bengal Act 23 of 1982).

255. The Calcutta Thikka Tenancy (Acquisition and Regulation) (Amendment) Act, 1984 (West Bengal Act 41 of 1984).

256. The Mahe Land Reforms Act, 1968 (Pondicherry Act 1 of 1968).

257. The Mahe Land Reforms (Amendment) Act, 1980 (Pondicherry Act 1 of 1981).]

[1][257A. The Tamil Nadu Backward Classes, Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Reservation of Seats in Educational Institutions and of appointments or posts in the Services under the State) Act, 1993 (Tamil Nadu Act 45 of 1994).]

---

[1] Entry 257A ins. by the Constitution (Seventy-sixth Amendment) Act, 1994, s. 2 (w.e.f. 31-8-1994).

246. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1965 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1965ರ 18).

247. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1966 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1966ರ 11).

248. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1969 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1969ರ 23).

249. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1977 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1977ರ 36).

250. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಕಂದಾಯ ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1979ರ 44).

251. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1980 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1980ರ 41).

252. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಕಂದಾಯ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 33).

253. ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಠಿಕ್ಕಾ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ಆರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್) ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 37).

254. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿ ಕಂದಾಯ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1982 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1982ರ 23).

255. ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಠಿಕ್ಕಾ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ಆರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 41).

256. ಮಾಹೆ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಅಧಿನಿಯಮ, 1968 (ಪಾಂಡಿಚೆರಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1968ರ 1).

257. ಮಾಹೆ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1980 (ಪಾಂಡಿಚೆರಿ ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 1).

[1][257ಎ. ತಮಿಳುನಾಡು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ, ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ, ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ (ರಾಜ್ಯಾಧೀನ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಕಗಳ ಅಥವಾ ಹುದ್ದೆಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1993 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1994ರ 45).]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1994ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 257ಎ ನಮೂದನ್ನು (31.08.1994 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][258. The Bihar Privileged Persons Homestead Tenancy Act, 1947 (Bihar Act 4 of 1948).

259. The Bihar Consolidation of Holdings and Prevention of Fragmentation Act, 1956 (Bihar Act 22 of 1956).

260. The Bihar Consolidation of Holdings and Prevention of Fragmentation (Amendment) Act, 1970 (Bihar Act 7 of 1970).

261. The Bihar Privileged Persons Homestead Tenancy (Amendment) Act, 1970 (Bihar Act 9 of 1970).

262. The Bihar Consolidation of Holdings and Prevention of Fragmentation (Amendment) Act, 1973 (Bihar Act 27 of 1975).

263. The Bihar Consolidation of Holdings and Prevention of Fragmentation (Amendment) Act, 1981 (Bihar Act 35 of 1982).

264. The Bihar Land Reforms (Fixation of Ceiling Area and Acquisition of Surplus Land) (Amendment) Act, 1987 (Bihar Act 21 of 1987).

265. The Bihar Privileged Persons Homestead Tenancy (Amendment) Act, 1989 (Bihar Act 11 of 1989).

266. The Bihar Land Reforms (Amendment) Act, 1989 (Bihar Act 11 of 1990).

267. The Karnataka Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Prohibition of Transfer of Certain Lands) (Amendment) Act, 1984 (Karnataka Act 3 of 1984).

268. The Kerala Land Reforms (Amendment) Act, 1989 (Kerala Act 16 of 1989).

269. The Kerala Land Reforms (Second Amendment) Act, 1989 (Kerala Act 2 of 1990).

270. The Orissa Land Reforms (Amendment) Act, 1989 (Orissa Act 9 of 1990).

271. The Rajasthan Tenancy (Amendment) Act, 1979 (Rajasthan Act 16 of 1979).

272. The Rajasthan Colonisation (Amendment) Act, 1987 (Rajasthan Act 2 of 1987).

273. The Rajasthan Colonisation (Amendment) Act, 1989 (Rajasthan Act 12 of 1989).

---

[1] Entries 258 to 284 ins. by the Constitution (Seventy-eighth Amendment) Act, 1995, s. 2 (w.e.f. 30-8-1995).

[1][258. ಬಿಹಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೊಲಮನೆ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1947 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1948ರ 4).

259. ಬಿಹಾರ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಕ್ರೋಡೀಕರಣ ಮತ್ತು ತುಂಡೀಕರಣ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಅಧಿನಿಯಮ, 1956 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1956ರ 22).

260. ಬಿಹಾರ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಕ್ರೋಡೀಕರಣ ಮತ್ತು ತುಂಡೀಕರಣ ಪ್ರತಿಬಂಧ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1970ರ 7).

261. ಬಿಹಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೊಲಮನೆ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1970 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1970ರ 9).

262. ಬಿಹಾರ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಕ್ರೋಡೀಕರಣ ಮತ್ತು ತುಂಡೀಕರಣ ಪ್ರತಿಬಂಧ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1973 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1975ರ 27).

263. ಬಿಹಾರ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಕ್ರೋಡೀಕರಣ ಮತ್ತು ತುಂಡೀಕರಣ ಪ್ರತಿಬಂಧ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1982ರ 35).

264. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯ ಆರ್ಜನೆ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ ಸಂಖ್ಯೆ 1987ರ 21).

265. ಬಿಹಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೊಲಮನೆ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1989ರ 11).

266. ಬಿಹಾರ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಬಿಹಾರ ಅಧಿನಿಯಮ 1990ರ 11).

267. ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ (ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ನಿಷೇಧ) (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1984 (ಕರ್ನಾಟಕ ಅಧಿನಿಯಮ, 1984ರ 3).

268. ಕೇರಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1989ರ 16).

269. ಕೇರಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಕೇರಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1990ರ 2).

270. ಒರಿಸ್ಸಾ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಒರಿಸ್ಸಾ ಅಧಿನಿಯಮ 1990ರ 9).

271. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1979 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1979ರ 16).

272. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕಾಲೋನಿ ಸ್ಥಾಪನೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1987ರ 2).

273. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕಾಲೋನಿ ಸ್ಥಾಪನೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1989ರ 12).

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1995ರ 2ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 258 ರಿಂದ 284 ರವರೆಗಿನ ನಮೂದುಗಳನ್ನು (30.08.1995 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

274. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1983 (Tamil Nadu Act 3 of 1984).

275. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Amendment Act, 1986 (Tamil Nadu Act 57 of 1986).

276. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) Second Amendment Act, 1987 (Tamil Nadu Act 4 of 1988).

277. The Tamil Nadu Land Reforms (Fixation of Ceiling on Land) (Amendment) Act, 1989 (Tamil Nadu Act 30 of 1989).

278. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1981 (West Bengal Act 50 of 1981).

279. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1986 (West Bengal Act 5 of 1986).

280. The West Bengal Land Reforms (Second Amendment) Act, 1986 (West Bengal Act 19 of 1986).

281. The West Bengal Land Reforms (Third Amendment) Act, 1986 (West Bengal Act 35 of 1986).

282. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1989 (West Bengal Act 23 of 1989).

283. The West Bengal Land Reforms (Amendment) Act, 1990 (West Bengal Act 24 of 1990).

284. The West Bengal Land Reforms Tribunal Act, 1991 (West Bengal Act 12 of 1991).]

Explanation:— Any acquisition made under the Rajasthan Tenancy Act, 1955 (Rajasthan Act 3 of 1955), in contravention of the second proviso to clause(1) of article 31A shall, to the entent of the contravention, be void.]

274. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವಿಕೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1983 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1984ರ 3).

275. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವಿಕೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1986ರ 57).

276. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವಿಕೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1987 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1988ರ 4).

277. ತಮಿಳುನಾಡು ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಭೂಪರಮಾವಧಿ ಮಿತಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವಿಕೆ) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ತಮಿಳುನಾಡು ಅಧಿನಿಯಮ 1989ರ 30).

278. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1981 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1981ರ 50).

279. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1986ರ 5).

280. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ಎರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1986ರ 19).

281. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣೆಗಳ (ಮೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1986 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1986ರ 35).

282. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1989 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1989ರ 23).

283. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1990 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1990ರ 24).

284. ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಭೂಸುಧಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ಅಧಿನಿಯಮ, 1991 (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಅಧಿನಿಯಮ 1991ರ 12).

ವಿವರಣೆ.– 31ಎ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಎರಡನೆಯ ಪರಂತುಕವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನ ಗೇಣಿದಾರಿಕೆ ಅಧಿನಿಯಮ, 1955ರ (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಅಧಿನಿಯಮ 1995ರ III) ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಆರ್ಜನೆಯು, ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು.]

[1][TENTH SCHEDULE

[Articles 102(2) and 191(2)]

Provisions as to disqualification on ground of defection

1. Interpretation.— In this Schedule, unless the context otherwise requires,—

(a) "House" means either House of Parliament or the Legislative Assembly or, as the case may be, either House of the Legislature of a State;

(b) "legislature party", in relation to a member of a House belonging to any political party in accordance with the provisions of paragraph 2 or [2]*** paragraph 4, means the group consisting of all the members of that House for the time being belonging to that political party in accordance with the said provisions;

(c) "original political party", in relation to a member of a House, means the political party to which he belongs for the purposes of sub- paragraph (1) of paragraph 2;

(d) "paragraph" means a paragraph of this Schedule.

2. Disqualification on ground of defection.— (1) Subject to the provisions of [3][paragraphs 4 and 5], a member of a House belonging to any political party shall be disqualified for being a member of the House—

(a) if he has voluntarily given up his membership of such political party; or

(b) if he votes or abstains from voting in such House contrary to any direction issued by the political party to which he belongs or by any person or authority authorised by it in this behalf, without obtaining, in either case, the prior permission of such political party, person or authority and such voting or abstention has not been condoned by such political party, person or authority within fifteen days from the date of such voting or abstention.

Explanation.— For the purposes of this sub-paragraph,—

(a) an elected member of a House shall be deemed to belong to the political party, if any, by which he was set up as a candidate for election as such member;

---

[1] Tenth Schedule added by the Constitution (Fifty-second Amendment) Act, 1985, s. 6 (w.e.f. 1-3-1985).

[2] Certain words omitted by the Constitution (Ninety-first Amendment) Act, 2003, s. 5 (w.e.f. 1-1-2004).

[3] Subs. by s. 5, *ibid.,* for "paragraphs 3, 4 and 5" (w.e.f. 1-1-2004).

[1][ಹತ್ತನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[102(2) ಮತ್ತು 191(2)ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು]

ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು

1. ಅರ್ಥವಿವರಣೆ.– ಈ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂದರ್ಭವು ಅನ್ಯಥಾ ಅಗತ್ಯಪಡಿಸಿದ ಹೊರತು,-

(ಎ) "ಸದನ" ಎಂದರೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು;

(ಬಿ) 2ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಥವಾ [2]******* 4ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ "ಶಾಸಕಾಂಗ ಪಕ್ಷ" ಎಂದರೆ ಸದರಿ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಆ ಸದನದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಮೂಹ;

(ಸಿ) ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ "ಮೂಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ" ಎಂದರೆ 2ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನು ಸೇರಿರುವನೋ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ;

(ಡಿ) "ಪ್ಯಾರಾ" ಎಂದರೆ ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಪ್ಯಾರಾ.

2. ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನರ್ಹತೆ.– (1) [3][4 ಮತ್ತು 5ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾಗಳ] ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು,-

(ಎ) ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ತನ್ನ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವನೋ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ಅಥವಾ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಪಡೆಯದೆಯೇ ಅಂಥ ಸದನದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮತ ನೀಡಿದ ಅಥವಾ ಮತ ನೀಡುವುದರಿಂದ ವಿಮುಖನಾದ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮತ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ವಿಮುಖನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯು ಹಾಗೆ ಮತ ನೀಡಿರುವ ಅಥವಾ ವಿಮುಖನಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಹದಿನೈದು ದಿವಸಗಳೊಳಗಾಗಿ ಮನ್ನಾ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ

- ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿವರಣೆ.– ಈ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ,-

(ಎ) ಸದನದ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ಚುನಾವಣೆಗೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯನ್ನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನು ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1985ರ 6ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಹತ್ತನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು (1.3.1985ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[2] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು (1.1.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

[3] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ "3, 4 ಮತ್ತು 5ನೇ ಪ್ಯಾರಾಗಳ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ (1.1.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಪ್ರತ್ಯಾಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(b) a nominated member of a House shall,—

(i) where he is a member of any political party on the date of his nomination as such member, be deemed to belong to such political party;

(ii) in any other case, be deemed to belong to the political party of which he becomes, or, as the case may be, first becomes, a member before the expiry of six months from the date on which he takes his seat after complying with the requirements of article 99 or, as the case may be, article 188.

(2) An elected member of a House who has been elected as such otherwise than as a candidate set up by any political party shall be disqualified for being a member of the House if he joins any political party after such election.

(3) A nominated member of a House shall be disqualified for being a member of the House if he joins any political party after the expiry of six months from the date on which he takes his seat after complying with the requirements of article 99 or, as the case may be, article 188.

(4) Notwithstanding anything contained in the foregoing provisions of this paragraph, a person who, on the commencement of the Constitution (Fifty- second Amendment) Act, 1985, is a member of a House (whether elected or nominated as such) shall,—

(i) where he was a member of political party immediately before such commencement, be deemed, for the purposes of sub-paragraph (1) of this paragraph, to have been elected as a member of such House as a candidate set up by such political party;

(ii) in any other case, be deemed to be an elected member of the House who has been elected as such otherwise than as a candidate set up by any political party for the purposes of sub-paragraph (2) of this paragraph or, as the case may be, be deemed to be a nominated member of the House for the purposes of sub-paragraph (3) of this paragraph.

[1]*********

4. Disqualification on ground of defection not to apply in case of merger.— (1) A member of a House shall not be disqualified under sub-paragraph (1) of paragraph 2 where his original political party merges with another political party and he claims that he and any other members of his original political party—

(a) have become members of such other political party or, as the case may be, of a new political party formed by such merger; or

(b) have not accepted the merger and opted to function as a separate group,

[1] Paragraph 3 omitted by the Constitution (Ninety-first Amendment) Act, 2003, s. 5 (w.e.f. 1-1-2004).

(ಬಿ) ಸದನದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯನು,-

(i) ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತನಾದ ದಿನಾಂಕದಂದು, ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ii) ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, 99ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ 188ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಮುಂಚೆ, ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನು ಸೇರುವನೋ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಮೊದಲು ಸದಸ್ಯನಾಗುವನೋ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನು ಸೇರಿದವನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಲ್ಲದ ಅನ್ಯಥಾ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಿರುವ ಸದಸ್ಯನು, ಅಂಥ ಚುನಾವಣೆಯ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ, ಅವನು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(3) ಸದನದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯನು, 99ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ 188ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಯಾವ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ಅವನು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರಲು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

(4) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, 1985ರ ಸಂವಿಧಾನ (ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮದ ಪ್ರಾರಂಭದಂದು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು (ಚುನಾಯಿತನಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತನಾಗಿರಲಿ),-

(i) ಅಂಥ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಅವನು ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿ ಅಂಥ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ii) ಇತರ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಂತಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಚುನಾಯಿತವಾಗಿರುವ ಸದಸ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ, ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (3)ನೇ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸದನದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

[1]*********

4. ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಹತೆಯು ವಿಲೀನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.- (1) ಸದನದ ಸದಸ್ಯನ ಮೂಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ಬೇರೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದೊಡನೆ ವಿಲೀನವಾದರೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಹಾಗೂ ಅವನ ಮೂಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಯಾರೇ ಇತರ ಸದಸ್ಯರು –

(ಎ) ಅಂಥ ಇತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ವಿಲೀನದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವುದಾಗಿ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ವಿಲೀನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಮೂಹವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ತೊಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2003ರ 5ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ 3ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು (1.1.2004 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ.

and from the time of such merger, such other political party or new political party or group, as the case may be, shall be deemed to be the political party to which he belongs for the purposes of sub-paragraph (1) of paragraph 2 and to be his original political party for the purposes of this sub-paragraph.

(2) For the purposes of sub-paragraph (1) of this paragraph, the merger of the original political party of a member of a House shall be deemed to have taken place if, and only if, not less than two-thirds of the members of the legislature party concerned have agreed to such merger.

5. Exemption.— Notwithstanding anything contained in this Schedule, a person who has been elected to the office of the Speaker or the Deputy Speaker of the House of the People or the Deputy Chairman of the Council of States or the Chairman or the Deputy Chairman of the Legislative Council of a State or the Speaker or the Deputy Speaker of the Legislative Assembly of a State, shall not be disqualified under this Schedule,—

(a) if he, by reason of his election to such office, voluntarily gives up the membership of the political party to which he belonged immediately before such election and does not, so long as he continues to hold such office thereafter, rejoin that political party or become a member of another political party; or

(b) if he, having given up by reason of his election to such office his membership of the political party to which he belonged immediately before such election, rejoins such political party after he ceases to hold such office.

6. Decision on questions as to disqualification on ground of defection.— (1) If any question arises as to whether a member of a House has become subject to disqualification under this Schedule, the question shall be referred for the decision of the Chairman or, as the case may be, the Speaker of such House and his decision shall be final:

Provided that where the question which has arisen is as to whether the Chairman or the Speaker of a House has become subject to such disqualification, the question shall be referred for the decision of such member of the House as the House may elect in this behalf and his decision shall be final.

(2) All proceedings under sub-paragraph (1) of this paragraph in relation to any question as to disqualification of a member of a House under this Schedule shall be deemed to be proceedings in Parliament within the meaning of article 122 or, as the case may be, proceedings in the Legislature of a State within the meaning of article 212.

- ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನು ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ, 2ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ಅವನು ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವಿಲೀನದ ಕಾಲದಿಂದ, ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಥವಾ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಥವಾ ಸಮೂಹವನ್ನು, 2ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅವನು ಸೇರಿರುವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವೆಂದು ಮತ್ತು ಈ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅವನ ಮೂಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಶಾಸಕಾಂಗ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಮೂರನೇ ಎರಡು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಸದನದ ಸದಸ್ಯನ ಮೂಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ವಿಲೀನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ, ಅಂಥ ವಿಲೀನವು ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

5. ವಿನಾಯಿತಿ.– ಈ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು,-

(ಎ) ಅಂಥ ಪದಕ್ಕೆ ಅವನು ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅಂಥ ಆಯ್ಕೆಯ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದನೋ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಅಂಥ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವವರೆಗೆ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಸೇರದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯನಾಗದಿದ್ದರೆ; ಅಥವಾ

(ಬಿ) ಅಂಥ ಪದಕ್ಕೆ ಅವನು ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂಥ ಆಯ್ಕೆಯ ನಿಕಟಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನು ಸೇರಿದ್ದನೋ ಆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ತನ್ನ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದು ಅಂಥ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ನಂತರ ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನು ಪುನಃ ಸೇರಿದರೆ

- ಅವನು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅನರ್ಹನಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

6. ಪಕ್ಷಾಂತರದ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಮಾನ.– (1) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನು ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವನೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು, ಅಂಥ ಸದನದ ಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು:

ಪರಂತು, ಉದ್ಭವಿಸಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸದನದ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಂಥ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವನೇ ಎಂಬುದಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸದನವು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬಹುದಾದಂಥ ಸದನದ ಅಂಥ ಸದಸ್ಯನ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನ ಅನರ್ಹತೆಯ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳನ್ನು, 122ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳೆಂದು ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ 212ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

*7. **Bar of jurisdiction of courts.—** Notwithstanding anything in this Constitution, no court shall have any jurisdiction in respect of any matter connected with the disqualification of a member of a House under this Schedule.

8. Rules.— (1) Subject to the provisions of sub-paragraph (2) of this paragraph, the Chairman or the Speaker of a House may make rules for giving effect to the provisions of this Schedule, and in particular, and without prejudice to the generality of the foregoing, such rules may provide for—

(a) the maintenance of registers or other records as to the political parties, if any, to which different members of the House belong;

(b) the report which the leader of a legislature party in relation to a member of a House shall furnish with regard to any condonation of the nature referred to in clause (*b*) of sub-paragraph (1) of paragraph 2 in respect of such member, the time within which and the authority to whom such report shall be furnished;

(c) the reports which a political party shall furnish with regard to admission to such political party of any members of the House and the officer of the House to whom such reports shall be furnished; and

(d) the procedure for deciding any question referred to in sub-paragraph (1) of paragraph 6 including the procedure for any inquiry which may be made for the purpose of deciding such question.

(2) The rules made by the Chairman or the Speaker of a House under sub-paragraph (1) of this paragraph shall be laid as soon as may be after they are made before the House for a total period of thirty days which may be comprised in one session or in two or more successive sessions and shall take effect upon the expiry of the said period of thirty days unless they are sooner approved with or without modifications or disapproved by the House and where they are so approved, they shall take effect on such approval in the form in which they were laid or in such modified form, as the case may be, and where they are so disapproved, they shall be of no effect.

(3) The Chairman or the Speaker of a House may, without prejudice to the provisions of article 105 or, as the case may be, article 194, and to any other power which he may have under this Constitution direct that any wilful contravention by any person of the rules made under this paragraph may be dealt with in the same manner as a breach of privilege of the House.]

---

* Paragraph 7 declared invalid for want of ratification in accordance with the proviso to clause (2) of article 368 as per majority opinion in *Kihoto Hollohon* Vs. *Zachilhu and Others* A.I.R. 1993 SC 412.

*7. **ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷೇಧ.**– ಈ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಸದನದ ಸದಸ್ಯನ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

8. ನಿಯಮಗಳು.– (1) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (2)ನೆಯ ಉಪಪ್ಯಾರಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಸದನದ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಈ ಅನುಸೂಚಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸಾಮಾನ್ಯಾನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಅಂಥ ನಿಯಮಗಳು,-

(ಎ) ಸದನದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸದಸ್ಯರು ಬೇರೆಬೇರೆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಿಜಿಸ್ಟರುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಇತರ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ;

(ಬಿ) ಸದನದ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಶಾಸಕಾಂಗ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನು 2ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದ (ಬಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಸ್ವರೂಪದ ಯಾವುದೇ ಮನ್ನಾ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾಲದೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಂಥ ವರದಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೋ ಅಂಥ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ;

(ಸಿ) ಸದನದ ಯಾರೇ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ವರದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸದನದ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಒದಗಿಸಬೇಕೋ ಆ ಅಧಿಕಾರಿ ಬಗ್ಗೆ; ಮತ್ತು

(ಡಿ) 6ನೆಯ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ-ಪ್ಯಾರಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ

– ಉಪಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

(2) ಈ ಪ್ಯಾರಾದ (1)ನೆಯ ಉಪ–ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ, ಸದನದ ಸಭಾಪತಿಯು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಸದನದ ಮುಂದೆ ಅದು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಒಂದು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಬರುವ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಬಹುದಾದ ಒಟ್ಟು ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಆ ಸದನವು ಮಾರ್ಪಾಟು ಸಹಿತ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಟು ಇಲ್ಲದೆ ಸದರಿ ಅವಧಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಿದ ಅಥವಾ ಅನುಮೋದಿಸದಿದ್ದ ಹೊರತು ಸದರಿ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಅನಂತರ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಅನುಮೋದಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅನುಮೋದನೆಯಾದ ಮೇಲೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಅಂಥ ಮಾರ್ಪಾಟಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವು ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಅನುಮೋದಿಸದಿರುವಲ್ಲಿ ಅವು ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(3) ಸದನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯು, 105ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಥವಾ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ 194ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅವನು ಹೊಂದಿರಬಹುದಾದ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಈ ಪ್ಯಾರಾದ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಬಗ್ಗೆ, ಸದನದ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರದ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು.]

* ಕಿಹೊತೋ ಹಾಲನ್ – ವಿರುದ್ಧ– ಝೂಕಿಲ್ಲು ಮತ್ತು ಇತರರು ಎ.ಐ.ಆರ್ 1993 ಎಸ್‌ಸಿ 412ರಲ್ಲಿನ ಬಹುಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ 368ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (2)ನೇ ಖಂಡದ ಪರಂತುಕಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅನುಸಮರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲದಕ್ಕಾಗಿ 7ನೇ ಪ್ಯಾರಾವನ್ನು ಅಸಿಂಧುವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][ELEVENTH SCHEDULE

(Article 243G)

1. Agriculture, including agricultural extension.
2. Land improvement, implementation of land reforms, land consolidation and soil conservation.
3. Minor irrigation, water management and watershed development.
4. Animal husbandry, dairying and poultry.
5. Fisheries.
6. Social forestry and farm forestry.
7. Minor forest produce.
8. Small scale industries, including food processing industries.
9. Khadi, village and cottage industries.
10. Rural housing.
11. Drinking water.
12. Fuel and fodder.
13. Roads, culverts, bridges, ferries, waterways and other means of communication.
14. Rural electrification, including distribution of electricity.
15. Non-conventional energy sources.
16. Poverty alleviation programme.
17. Education, including primary and secondary schools.
18. Technical training and vocational education.
19. Adult and non-formal education.
20. Libraries.
21. Cultural activities.
22. Markets and fairs.
23. Health and sanitation, including hospitals, primary health centres and dispensaries.
24. Family welfare.
25. Women and child development.
26. Social welfare, including welfare of the handicapped and mentally retarded.
27. Welfare of the weaker sections, and in particular, of the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes.
28. Public distribution system.
29. Maintenance of community assets.]

---

[1] Eleventh Schedule added by the Constitution (Seventy-third Amendment) Act, 1992, s. 4 (w.e.f. 24-4-1993).

[1][ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅನುಸೂಚಿ

(ಅನುಚ್ಛೇದ 243ಜಿ)

1. ಕೃಷಿ ವಿಸ್ತರಣೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಕೃಷಿ
2. ಭೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಭೂ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಭೂ ಕ್ರೋಡೀಕರಣ ಮತ್ತು ಭೂಸಾರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ
3. ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿ, ಜಲ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
4. ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ, ಹೈನುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೋಳಿ ಸಾಕಣೆ
5. ಮೀನುಗಾರಿಕೆ
6. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಕ್ಷೇತ್ರ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ
7. ಕಿರು ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನ
8. ಆಹಾರ ಸಂಸ್ಕರಣಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
9. ಖಾದಿ, ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
10. ಗ್ರಾಮೀಣ ವಸತಿ
11. ಕುಡಿಯುವ ನೀರು
12. ಇಂಧನ ಮತ್ತು ಮೇವು
13. ರಸ್ತೆಗಳು, ಅಡಿಗಾಲುವೆಗಳು, ಸೇತುವೆಗಳು, ಹಾಯ್ಗಡಗಳು, ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳು
14. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ವಿತರಣೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಿದ್ಯುದೀಕರಣ
15. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕವಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿಮೂಲಗಳು
16. ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ
17. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸೇರಿದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣ
18. ತಾಂತ್ರಿಕ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಶಿಕ್ಷಣ
19. ವಯಸ್ಕ ಮತ್ತು ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ
20. ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು
21. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು
22. ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂತೆಗಳು
23. ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಔಷಧಾಲಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ
24. ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ
25. ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
26. ಅಂಗವಿಕಲರ ಮತ್ತು ಮನೋವಿಕಲರ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ
27. ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳವರ ಕಲ್ಯಾಣ
28. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿತರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
29. ಸಮುದಾಯ ಆಸ್ತಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಹನ್ನೆಂದನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು (24.4.1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

[1][TWELFTH SCHEDULE

(Article 243W)

1. Urban planning including town planning.
2. Regulation of land-use and construction of buildings.
3. Planning for economic and social development.
4. Roads and bridges.
5. Water supply for domestic, industrial and commercial purposes.
6. Public health, sanitation conservancy and solid waste management.
7. Fire services.
8. Urban forestry, protection of the environment and promotion of ecological aspects.
9. Safeguarding the interests of weaker sections of society, including the handicapped and mentally retarded.
10. Slum improvement and upgradation.
11. Urban poverty alleviation.
12. Provision of urban amenities and facilities such as parks, gardens, playgrounds.
13. Promotion of cultural, educational and aesthetic aspects.
14. Burials and burial grounds; cremations, cremation grounds; and electric crematoriums.
15. Cattle pounds; prevention of cruelty to animals.
16. Vital statistics including registration of births and deaths.
17. Public amenities including street lighting, parking lots, bus stops and public conveniences.
18. Regulation of slaughter houses and tanneries.]

---

[1] Twelfth Schedule added by the Constitution (Seventy-fourth Amendment) Act, 1992, s. 4 (w.e.f. 1-6-1993).

[1][ಹನ್ನೆರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿ

(ಅನುಚ್ಛೇದ 243ಡಬ್ಲ್ಯೂ)

1. ಪಟ್ಟಣ ಯೋಜನೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ನಗರ ಯೋಜನೆ
2. ಭೂ ಬಳಕೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ
3. ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ
4. ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳು
5. ಗೃಹ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜು
6. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ
7. ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ಸೇವೆಗಳು
8. ನಗರ ವನನಿರ್ಮಾಣ, ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಜೀವಿ ಪರಿಸರ ಅಂಶಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ
9. ಅಂಗವಿಕಲರು ಮತ್ತು ಮನೋವಿಕಲರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಮಾಜದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು
10. ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸುಧಾರಣೆ
11. ನಗರ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನ
12. ಉದ್ಯಾನವನಗಳು, ತೋಟಗಳು, ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳಂಥ ನಗರ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು
13. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಷಯಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ
14. ಹೆಣ ಹೂಳುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ಮಶಾನಗಳು; ಶವದಹನ, ಸುಡುಗಾಡು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ಚಿತಾಗಾರಗಳು
15. ದನದ ದೊಡ್ಡಿಗಳು; ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸಾ ಪ್ರತಿಬಂಧ
16. ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಜನನ ಮರಣ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳು
17. ಬೀದಿ ದೀಪಗಳು, ವಾಹನ ನಿಲುಗಡೆ ಸ್ಥಳಗಳು, ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು
18. ಕಸಾಯಿಖಾನೆಗಳ ಮತ್ತು ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ವಿನಿಯಮ]

---

[1] ಸಂವಿಧಾನ (ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1992ರ 4ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು (1.6.1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ) ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

APPENDIX I

THE CONSTITUTION (ONE HUNDREDTH AMENDMENT) ACT, 2015

[28*th May*, 2015.]

An Act further to amend the Constitution of India to give effect to the acquiring of territories by India and transfer of certain territories to Bangladesh in pursuance of the agreement and its protocol entered into between the Governments of India and Bangladesh.

BE it enacted by Parliament in the Sixty-sixth Year of the Republic of India as follows:—

1. **Short title.—** This Act may be called the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015.

2. **Definitions.—** In this Act,—

(a) "acquired territory" means so much of the territories comprised in the India-Bangladesh agreement and its protocol and referred to in the First Schedule as are demarcated for the purpose of being acquired by India from Bangladesh in pursuance of the agreement and its protocol referred to in clause (*c*);

(b) *"appointed day" means such date as the Central Government may, by notification in the Official Gazette, appoint as the date for acquisition of territories from Bangladesh and transfer of the territories to Bangladesh in pursuance of the India-Bangladesh agreement and its protocol, after causing the territories to be so acquired and transferred as referred to in the First Schedule and Second Schedule and demarcated for the purpose;

(c) "India-Bangladesh agreement" means the agreement between the Government of the Republic of India and the Government of the People's Republic of Bangladesh concerning the Demarcation of the Land Boundary between India and Bangladesh and Related Matters dated the 16th day of May, 1974, Exchange of Letters dated the 26th day of December, 1974, the 30th day of December, 1974, the 7th day of October, 1982, the 26th day of March, 1992 and protocol to the said agreement dated the 6th day of September, 2011, entered into between the Governments of India and Bangladesh, the relevant extracts of which are set out in the Third Schedule;

---

* 31st day of July, 2015, *vide* notification No. S.O. 2094(E), dated 31st July, 2015.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ I

ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015

[28 ಮೇ, 2015.]

ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಭಾರತವು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿನಿಯಮ.

ಇದು ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದ (ಅರವತ್ತಾರನೆಯ) ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಅಧಿನಿಯಮಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು:-

1. ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭ.- (1) ಈ ಅಧಿನಿಯಮವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015 ಎಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

2. ಪರಿಭಾಷೆಗಳು.- ಈ ಅಧಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ,-

(ಎ) "ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ" ಎಂದರೆ, ಭಾರತ, ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ಹಾಗೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಡಕವಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ (ಸಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮ ಅನುಸರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಿಂದ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶವು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಸೀಮಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು;

(ಬಿ) *"ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನ" ಎಂದರೆ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಅಂಥ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ರಾಜಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬಹುದಾದಂಥ ದಿನಾಂಕ, ಭಾರತ, ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಸೀಮಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಾಂತರಣ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯದ ದಿನಾಂಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದಂಥ ದಿನಾಂಕ;

(ಸಿ) "ಭಾರತ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಒಡಂಬಡಿಕೆ" ಎಂದರೆ, ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವಿನ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾದ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ನಡುವಿನ ಗಡಿ ಭೂಮಿಯ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ದಿನಾಂಕ 16ನೇ ಮೇ, 1974 ವಿನಿಯಮ ಪತ್ರಗಳ ದಿನಾಂಕ 26ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್, 1974, 30ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್, 1974, 7ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್, 1982, 26ನೇ ಮಾರ್ಚ್ 1992, 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸದರಿ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು, ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿನ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ, ನಿರೂಪಿತವಾದ ಸುಸಂಗತ ಉದ್ಧೃತ ಭಾಗಗಳು;

* 2015ರ ಜುಲೈನ 31ನೇ ದಿನ, ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಸ್‌ಓ 2094 (ಇ) ದಿನಾಂಕ: 31ನೇ ಜುಲೈ 2015 ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

(d) "transferred territory", means so much of the territories comprised in the India-Bangladesh agreement and its protocol and referred to in the Second Schedule as are demarcated for the purpose of being transferred by India to Bangladesh in pursuance of the agreements and its protocol referred to in clause (*c*).

3. **Amendment of First Schedule to Constitution**.— As from the appointed day, in the First Schedule to the Constitution,—

(a) in the paragraph relating to the territories of the State of Assam, the words, brackets and figures "and the territories referred to in Part I of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, notwithstanding anything contained in clause of section 3 of the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, so far as it relates to the territories referred to in Part I of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015", shall be added at the end;

(b) in the paragraph relating to the territories of the State of West Bengal, the words, brackets and figures "and also the territories referred to in Part III of the First Schedule but excluding the territories referred to in Part III of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, notwithstanding anything contained in clause (*c*) of section 3 of the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, so far as it relates to the territories referred to in Part III of the First Schedule and the territories referred to in Part III of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015", shall be added at the end;

(c) in the paragraph relating to the territories of the State of Meghalaya, the words, brackets and figures "and the territories referred to in Part I of the First Schedule but excluding the territories referred to in Part II of the Second Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015", shall be added at the end;

(d) in the paragraph relating to the territories of the State of Tripura, the words, brackets and figures "and the territories referred to in Part II of the First Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015, notwithstanding anything contained in clause (*d*) of section 3 of the Constitution (Ninth Amendment) Act, 1960, so far as it relates to the territories referred to in Part II of the First Schedule to the Constitution (One Hundredth Amendment) Act, 2015", shall be added at the end.

(ಡಿ) "ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ" ಎಂದರೆ, ಭಾರತ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ (ಸಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಒಡಂಬಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸುವಾಗ ಭಾರತವು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು.

3. ಸಂವಿಧಾನದ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ.– ಸಂವಿಧಾನದ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಾದ ದಿನಾಂಕದಂತೆ,–

(ಎ) ಅಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ (3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (ಎ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–I ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–I ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಆವರಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ (3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (ಸಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಒಂದನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದರೆ ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–III ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಆವರಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಮೇಘಾಲಯ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–I ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಆದರೆ, ಎರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–II ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಆವರಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಡಿ) ತ್ರಿಪುರ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ಯಾರಾದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 1960ರ (3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (ಡಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–II ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಸಂವಿಧಾನದ (ಒಂದು ನೂರನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅಧಿನಿಯಮ, 2015ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿಯ ಭಾಗ–II ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು" ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು, ಆವರಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

THE FIRST SCHEDULE

[*See* sections 2*(a)*, 2*(b)* and 3]

PART I

The acquired territory in relation to Article 2 of the agreement dated the 16th day of May, 1974 and Article 3 (I) (b) (ii) (iii) (iv) (v) of the protocol dated the 6th day of September, 2011.

PART II

The acquired territory in relation to Article 2 of the agreement dated the 16th day of May, 1974 and Article 3 (I) (c) (i) of the protocol dated the 6th day of September, 2011.

PART III

The acquired territory in relation to Articles 1(12) and 2 of the agreement dated the 16th day of May, 1974 and Articles 2 (II), 3 (I) (a) (iii) (iv) (v) (vi) of the protocol dated the 6th day of September, 2011.

THE SECOND SCHEDULE

[*See* sections 2*(b)*, 2*(d)* and 3]

PART I

The transferred territory in relation to Article 2 of the agreement dated 16th day of May, 1974 and Article 3 (I) (d) (i) (ii) of the protocol dated 6th day of September, 2011.

PART II

The transferred territory in relation to Article 2 of the agreement dated the 16th day of May, 1974 and Article 3 (I) (b) (i) of the protocol dated 6th day of September, 2011.

PART III

The transferred territory in relation to Articles 1(12) and 2 of the agreement dated the 16th day of May, 1974 and Articles 2 (II), 3 (I) (a) (i) (ii) (vi) of the protocol dated the 6th day of September, 2011.

ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[2(ಎ), 2(ಬಿ) ಮತ್ತು 3ನೇ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ]

ಭಾಗ I

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974 ಮತ್ತು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಚ್ಛೇದ 3(I) (ಬಿ) (i) (ii) (iii) (iv) ರ ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011.

ಭಾಗ II

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974 ಮತ್ತು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಚ್ಛೇದ 3(I) (ಸಿ) (i) ರ ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011.

ಭಾಗ III

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 1 (12) ಮತ್ತು 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974 ರ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು 2(II), 3(I) (ಎ) (iii) (iv) (v)(vi) : 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011.

ಎರಡನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[2(ಬಿ), 2(ಡಿ) ಮತ್ತು 3ನೇ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ]

ಭಾಗ I

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974 ಮತ್ತು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಚ್ಛೇದ 3(I) (ಡಿ) (i) (ii) ರ ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011.

ಭಾಗ II

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974 ಮತ್ತು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಚ್ಛೇದ 3(I) (ಬಿ) (i) ರ ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011.

ಭಾಗ III

ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974 ಮತ್ತು ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಚ್ಛೇದ 2(II), 3(I) (ಎ) (i) (ii) (vi) ರ ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011.

THE THIRD SCHEDULE

[See section 2(c)]

I. EXTRACTS FROM THE AGREEMENT BETWEEN GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF INDIA AND THE GOVERNMENT OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF BANGLADESH CONCERNING THE DEMARCATION OF THE LAND BOUNDARY BETWEEN INDIA AND BANGLADESH AND RELATED MATTERS DATED THE 16TH DAY OF MAY, 1974

Article 1 (12): ENCLAVES

The Indian enclaves in Bangladesh and the Bangladesh enclaves in India should be exchanged expeditiously, excepting the enclaves mentioned in paragraph 14 without claim to compensation for the additional area going to Bangladesh.

Article 2:

The Governments of India and Bangladesh agree that territories in adverse possession in areas already demarcated in respect of which boundary strip maps are already prepared, shall be exchanged within six months of the signing of the boundary strip maps by the plenipotentiaries. They may sign the relevant maps as early as possible as and in any case not later than the 31st December, 1974. Early measures may be taken to print maps in respect of other areas where demarcation has already taken place. These should be printed by the 31st May, 1975 and signed by the plenipotentiaries thereafter in order that the exchange of adversely held possessions in these areas may take place by the 31st December, 1975. In sectors still to be demarcated, transfer of territorial jurisdiction may take place within six months of the signature by plenipotentiaries on the concerned boundary strip maps.

II. EXTRACTS FROM THE PROTOCOL TO THE AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF INDIA AND THE GOVERNMENT OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF BANGLADESH CONCERNING THE DEMARCATION OF THE LAND BOUNDARY BETWEEN INDIA AND BANGLADESH AND RELATED MATTERS, DATED THE 6TH DAY OF SEPTEMBER, 2011

Article 2:

(II) Article 1 Clause 12 of the 1974 Agreement shall be implemented as follows:—

ಮೂರನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ

[2(ಸಿ) ಪ್ರಕರಣ ನೋಡಿ]

I. ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ನಡುವಿನ ಭೂಗಡಿಯ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ದಿನಾಂಕ: 16ನೇ ಮೇ, 1974ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಜನತಾ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವಿನ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಉದ್ಧೃತ ಭಾಗಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 1 (12): ಅನ್ಯದೇಶದಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ದೇಶದ ಭೂಭಾಗ.

ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ಭಾರತದ ಭೂಭಾಗ ಮತ್ತು ಭಾರತವು ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ಯಾರಾ 14ರಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದಾದಂಥ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ನಷ್ಟಪರಿಹಾರ ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡದೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಆ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 2:

ಭಾರತ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಆ ಯಾವುದೇ ಗಡಿ ಗುರುತಿನ ನಕ್ಷೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ಗಡಿ ಗುರುತಿನ ನಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಆರು (6) ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮತ್ತು 31ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್, 1974ರ ತರುವಾಯವಲ್ಲದ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದ ಸುಸಂಗತ ನಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಬಹುದು. ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮುಂಚಿನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವುಗಳನ್ನು 31ನೇ ಮೇ, 1975 ರಂದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು 31ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್, 1975 ರಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಮಾಡುವುದು. ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯವಾಗಬೇಕಾದ ವಲಯಗಳು ಇರುವವರೆಗೂ ಗಡಿ ಗುರುತು ನಕ್ಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರುಪಾಧಿತ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

II. ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ನಡುವಿನ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯದ ಭೂಗಡಿಯ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು, ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 2011ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಜನತಾ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವಿನ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದಿಂದ ಉದ್ಧೃತ ಭಾಗಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 2:

(II) 1974ರ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 1ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದ, 12ನೇ ಖಂಡ ಈ ಮುಂದಿನವುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು,–

Enclaves

111 Indian Enclaves in Bangladesh and 51 Bangladesh Enclaves in India as per the jointly verified cadastral enclave maps and signed at the level of DGLR&S, Bangladesh and DLR&S, West Bengal (India) in April, 1997, shall be exchanged without claim to compensation for the additional areas going to Bangladesh.

Article 3:

(I) Article 2 of the 1974 Agreement shall be implemented as follows:—

The Government of India and the Government of Bangladesh agree that the boundary shall be drawn as a fixed boundary for territories held in Adverse Possession as determined through joint survey and fully depicted in the respective adversely possessed land area Index Map (APL map) finalised by the Land Records and Survey Departments of both the countries between December, 2010 and August, 2011, which are fully described in clause (a) to (d) below.

The relevant strip maps shall be printed and signed by the Plenipotentiaries and transfer of territorial jurisdiction shall be completed simultaneously with the exchange of enclaves. The demarcation of the boundary, as depicted in the above-mentioned Index Maps, shall be as under:—

(a) West Bengal Sector

(i) *Bousmari – Madhugari (Kushtia-Nadia) area*

The boundary shall be drawn from the existing Boundary Pillar Nos. 154/5-S to 157/1-S to follow the centre of old course of river Mathabanga, as depicted in consolidation map of 1962, as surveyed jointly and agreed in June, 2011.

(ii) *Andharkota (Kushtia-Nadia) area*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 152/5-S to Boundary Pillar No. 153/1-S to follow the edge of existing River Mathabanga as jointly surveyed and agreed in June, 2011.

ಅನ್ಯದೇಶದಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿರುವ ದೇಶದ ಭೂಭಾಗಗಳು

ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆಯಾದ ಭೂ ಭಾಗಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ನಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಮತ್ತು 1977ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಡಿಜಿಎಲ್‌ಆರ್ ಮತ್ತು ಎನ್ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ (ಭಾರತ)ದ ಡಿಜಿಎಲ್‌ಆರ್ ಮತ್ತು ಎಸ್ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಹಿಯಾದ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಭಾರತದ 111 ಭೂಭಾಗಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ 51 ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಸೇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ನಷ್ಟಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಕ್ಲೇಮು ಮಾಡದೆ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 3:

(I) 1974ರ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ 2ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದ ಈ ಮುಂದಿನವುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು,-

ಡಿಸೆಂಬರ್ 2010 ಮತ್ತು ಆಗಸ್ಟ್ 2011ರ ನಡುವೆ ಎರಡು ದೇಶಗಳ ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ವೆ ಇಲಾಖೆಗಳೂ ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಿದ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಕ್ಷೆ (ಎಪಿಎಲ್ ನಕ್ಷೆ)ಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಜಂಟಿ ಸರ್ವೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮುಖಾಂತರ, ಕೆಳಗಿನ (ಎ) ಯಿಂದ (ಡಿ) ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ ಆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ವಾಧೀನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದಂತೆ ಗಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಗಡಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಸುಸಂಗತ ಗುರುತಿಸಿದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ಸಹಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಏಕಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಭೂಭಾಗಗಳ ವಿನಿಮಯದೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಗಡಿಯ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಲಾದ ಸೂಚಿತ ನಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

(ಎ) ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ವಲಯ

(i) ಬಾಸಮರಿ - ಮಧುಗರಿ (ಕುಷಿತಾ-ನಾಡಿಯಾ) ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ: 154/5-ಎಸ್ ನಿಂದ 157/1-ಎಸ್ ವರೆಗೆ 2011ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾತಾಬಂಗಾ ನದಿಯ ಹಳೆಯ ಮಾರ್ಗದ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ, 1962 ರಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಢಿಕೃತ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ, ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(ii) ಅಂಧರಕೋಟಾ (ಕುಷಿತಾ-ನಾಡಿಯಾ) ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.152/5-ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.153/1-ಎಸ್ ನ ವರೆಗೆ 2011ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾತಾಬಂಗಾ ನದಿ ಇರುವ ತುದಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

(iii) *Pakuria (Kushtia-Nadia) area*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 151/1-S to Boundary Pillar No. 152/2-S to follow the edge of River Mathabanga as jointly surveyed and agreed in June, 2011.

(iv) *Char Mahishkundi (Kushtia-Nadia) area*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 153/1-S to Boundary Pillar No. 153/9-S to follow the edge of River Mathabanga as jointly surveyed and agreed in June, 2011.

(v) *Haripal Khutadah/ Battoli/ Sapameri/ LNpur (Patari) (Naogaon-Malda) area*

The boundary shall be drawn as line joining from existing Boundary Pillar No. 242/S/13, to Boundary Pillar No. 243/7-S/5 and as jointly surveyed and agreed in June, 2011.

(vi) *Berubari (Panchagarh-Jalpaiguri area)*

The boundary in the area Berubari (Panchagarh-Jalpaiguri) adversely held by Bangladesh, and Berubari and Singhapara-Khudipara (Panchagarh-Jalpaiguri), adversely held by India shall be drawn as jointly demarcated during 1996-1998.

(b) Meghalaya Sector

(i) *Lobachera-Nuncherra*

The boundary from existing Boundary Pillar No. 1315/4-S to Boundary Pillar No. 1315/15-S in Lailong - Balichera, Boundary Pillar No. 1316/1-S to Boundary Pillar No. 1316/11-S in Lailong- Noonchera, Boundary Pillar No. 1317 to Boundary Pillar No. 1317/13-S in Lailong- Lahiling and Boundary Pillar No. 1318/1-S to Boundary Pillar No. 1318/2-S in Lailong- Lobhachera shall be drawn to follow the edge of tea gardens as jointly surveyed and agreed in December, 2010.

(iii) ಪಕುರಿಯಾ (ಕುಷಿತಾ–ನಾಡಿಯಾ) ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.151/1–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.152/2–ಎಸ್ ಅನ್ನು 2011ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾತಾಬಂಗಾ ನದಿ ಇರುವ ತುದಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

(iv) ಚಾರ ಮಹಿಷ್‌ಕುಂದಿ (ಕುಷಿತಾ–ನಾಡಿಯಾ) ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.153/1–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.153/9–ಎಸ್ ವರೆಗೆ 2011ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾತಾಬಂಗಾ ನದಿ ಇರುವ ತುದಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

(v) ಹರಿಪಾಲ/ಖುತಾದಾಹಂಢ/ ಬಾಟ್ಲೂಲಿ/ಸಪಮೇರಿ/ ಎಲ್‌ಎನ್‌ಪುರ್ (ಪತರಿ) ದಾಗೊನ–ಮಾಲ್ಡಾ) ಪ್ರದೇಶ

ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.242/ಎಸ್/13 ರಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.243/7–ಎಸ್/5 ರ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು 2011 ರ ಜೂನ್ ನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಗಡಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(vi) ಬೆರುಬರಿ (ಪಂಚಗರಹ– ಜಲಪೈಗುರಿ ಪ್ರದೇಶ)

ಬಾಂಗ್ಲದೇಶವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಬೆರುಬರಿ (ಪಂಚಗರಹ–ಜಲಪೈಗುರಿ) ಪ್ರದೇಶವು ಮತ್ತು ಭಾರತವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಬೆರುಬರಿ ಮತ್ತು ಸಿಂಘಪರಾ–ಖುಡಿಪರಾ (ಪಂಚಗಹ–ಜಲಪೈಗುರಿ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಗಡಿಯನ್ನು 1996–1998 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಸೀಮಾ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದಂತೆ ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(ಬಿ) ಮೇಘಾಲಯ ವಲಯ:

(i) ಲೋಚೆರಾ–ನನ್‌ಚೆರಾ

ಗಡಿಯನ್ನು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಲೈಲೊಂಗ ಬಲಿಚೆರಾವಲ್ಲಿ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1315/4–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1315/15–ಎಸ್ ವರೆಗೆ, ಲೈಲೊಂಗ್–ನನ್‌ಚೆರ್ರಾದಲ್ಲಿ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1316/1–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1316/11–ಎಸ್ ವರೆಗೆ, ಲೈಲೊಂಗ್–ಲಡಿಲಿಂಗ್ ದಲ್ಲಿ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ 1317 ರಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1317/13–ಎಸ್ ರ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಲೈಲೊಂಗ್–ಲೊಭಚೆರಾದಲ್ಲಿ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1318/1–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1318/2–ಎಸ್ ರ ವರೆಗೆ 2010 ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಟೀ ತೋಟಗಳ ಕುಡಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(ii) *Pyrdiwah/ Padua Area*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 1270/1-S as per jointly surveyed and mutually agreed line till Boundary Pillar No. 1271/1-T. The Parties agree that the Indian Nationals from Pyrdiwah village shall be allowed to draw water from Piyang River near point No. 6 of the agreed Map.

(iii) *Lyngkhat Area*

(*aa*) *Lyngkhat-I/Kulumcherra and Lyngkhat- II/ Kulumcherra*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 1264/4-S to Boundary Pillar No. 1265 and BP No. 1265/6-S to 1265/9-S as per jointly surveyed and mutually agreed line.

(*ab*) *Lyngkhat-III/Sonarhat*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 1266/13-S along the nallah southwards till it meets another nallah in the east-west direction, thereafter it shall run along the northern edge of the nallah in east till it meets the existing International Boundary north of Reference Pillar Nos.1267/4-R-B and 1267/3-R-I.

(iv) *Dawki/Tamabil area*

The boundary shall be drawn by a straight line joining existing Boundary Pillar Nos. 1275/1-S to Boundary Pillar Nos. 1275/7-S. The Parties agree to fencing on 'zero line' in this area.

(ii) ಪ್ಯಾರದಿವಾಹ/ ಪಾಡ್ಯಾ ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಸರ್ವೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ 1270/1–ಎಸ್ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1271/1–ಟಿ ಯ ಗಡಿ ರೇಖೆಯವರೆಗೂ ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಪಕ್ಷಕಾರರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ನಕ್ಷೆಯ ಬಿಂದು ಸಂಖ್ಯೆ.6ರ ಹತ್ತಿರ ಪಿಯಾಂಗ್ ನದಿಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪರಿಡಿವಾಹ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅನುಮತಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದು.

(iii) ಲೈಂಗಖತ್ ಪ್ರದೇಶ

(ಎಎ) ಲೈಂಗಖತ್–I ಕುಲುಮ ಚೆರಾ ಮತ್ತು ಲೈಂಗ್‌ಖತ್–II/ ಕುಲುಮಚೆರ್ರಾ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1264/4–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ 1265 ಮತ್ತು ಬಿಪಿ ಸಂಖ್ಯೆ 1265/6–ಎಸ್ ನಿಂದ 1265/9–ಎಸ್ ವರೆಗೆ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸರ್ವೆಯಂತೆ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಗಡಿರೇಖೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(ಎಬಿ) ಲೈಂಗ್‌ಖತ್–III/ಸೊನಾರಹಟ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ 1266/13–ಎಸ್ ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನ ಮತ್ತೊಂದು ನಲ್ಲಹವನ್ನು ಸೇರುವವರೆಗೂ ತದನಂತರ ಅದು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಲ್ಲಹದ ಉತ್ತರ ತುದಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗಡಿಯ ಉತ್ತರದ ಎಲ್ಲಿಂಬಿತ ಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ. 1267/4/ಆರ್–ಬಿ ಮತ್ತು 1267/3–ಆರ್–ಐ ಅನ್ನು ಅದು ಸೇರುವವರೆಗೂ ಗಡಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(iv) ದವಕಿ/ತಂಬಿಲ ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಯ ಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು 1275/1–ಎಸ್ ನಿಂದ ಗಡಿಯ ಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು 1275/7–ಎಸ್ ರ ವರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದ ನೇರ ಗಡಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಪಕ್ಷಕಾರರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ “ಶೂನ್ಯ ರೇಖೆ"ಯ ಮೇಲೆ ಬೇಲಿ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿರುವರು.

(v) *Naljuri/ Sreepur Area*

(*aa*) *Naljuri I*

The boundary shall be a line from the existing Boundary Pillar No. 1277/2-S in southern direction up to three plots as depicted in the strip Map No. 166 till it meets the nallah flowing from Boundary Pillar No. 1277/5-T, thereafter it will run along the western edge of the nallah in the southern direction up to 2 plots on the Bangladesh side, thereafter it shall run eastwards till it meets a line drawn in southern direction from Boundary Pillar No. 1277/4-S.

(*ab*) *Naljuri III*

The boundary shall be drawn by a straight line from existing Boundary Pillar No. 1278/2-S to Boundary Pillar No. 1279/ 3-S.

(vi) *Muktapur/ Dibir Hawor Area*

The Parties agree that the Indian Nationals shall be allowed to visit Kali Mandir and shall also be allowed to draw water and exercise fishing rights in the water body in the Muktapur / Dibir Hawor area from the bank of Muktapur side.

(c) Tripura Sector

Chandannagar-Champarai Tea Garden area in Tripura/ Moulvi Bazar sector

The boundary shall be drawn along Sonaraichhera river from existing Boundary Pillar No. 1904 to Boundary Pillar No. 1905 as surveyed jointly and agreed in July, 2011.

(v) ನಲಜುರಿ/ಶ್ರೀಪುರ ಪ್ರದೇಶ

(ಎಎ) ನಲಜುರಿ 1

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಯ ಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1277/2–ಎಸ್ ನಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನವರೆಗೆ ಅದು ಗುರುತಿಸಿದ ನಕ್ಷೆ ಸಂಖ್ಯೆ 166ರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ ಮೂರು ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಗಡಿ ಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1277/5–ಟಿ ನಿಂದ ನಲ್ಲಹವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸೇರಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ತದನಂತರ ಅದು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಕಡೆಯ 2 ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನವರೆಗೆ ನಲ್ಲಾದ ಪಶ್ಚಿಮ ತುದಿಯವರೆಗೂ ಗಡಿಗುರುತು ಮಾಡುವುದು. ತದನಂತರ ಅದು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನವರೆಗೂ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ. 1277/4–ಎಸ್ ಅನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಗಡಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೇರುವವರೆಗೂ ಗಡಿ ರೇಖೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(ಎಬಿ) ನಲಜುರಿ–III

ಗಡಿಯನ್ನು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1278/2–ಎಸ್ ದಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1279/3–ಎಸ್‌ರ ವರೆಗೆ ನೇರವಾದ ರೇಖೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(vi) ಮುಕ್ತಪುರ/ಡಿಬಿರ ಹಾವೂರ ಪ್ರದೇಶ

ಪಕ್ಷಕಾರರು, ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕಾಳಿ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾಪುರ ಬದಿಯ (ಕಡೆಯ) ದಡದಿಂದ ಮುಕ್ತಾಪುರ/ಡಿಬಿರ ಹಾವೂರ ಪ್ರದೇಶದ ಜಲ ನಿಕಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಮಾಡಲು ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಒಪ್ಪಿರುವರು.

(ಸಿ) ತ್ರಿಪುರ ವಲಯ

ತ್ರಿಪುರ/ಮೌಲ್ವಿ ಬಜಾರ ವಲಯದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಂದನ ನಗರ ಚಂಡಾಪುರಿ ಚಹಾ ತೋಟ

ಗಡಿಯನ್ನು, 2011ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಸರ್ವೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1904 ರಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1905ರ ವರೆಗೆ ಸೊನಾರೈಛೆರಾ ನದಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಗಡಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(d) Assam Sector

(i) *Kalabari (Boroibari) area in Assam sector*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 1066/24-T to Boundary Pillar No. 1067/16-T as surveyed jointly and agreed in August, 2011.

(ii) *Pallathal area in Assam sector*

The boundary shall be drawn from existing Boundary Pillar No. 1370/3-S to 1371/ 6-S to follow the outer edge of the tea garden and from Boundary Pillar No. 1372 to 1373/2-S along outer edge of the pan plantation.

III. LIST OF EXCHANGE OF ENCLAVES BETWEEN INDIA AND BANGLADESH IN PURSUANT TO ARTICLE 1 (12) OF THE AGREEMENT DATED 16TH MAY, 1974 AND THE PROTOCOL TO THE AGREEMENT DATED 6TH SEPTEMBER, 2011

A. EXCHANGEABLEINDIANENCLAVES INBANGLADESH WITH AREA

Sl.	**Name of Chhits No.**	**Chhit No.**	**Lying within Police station Bangladesh**	**Lying within Police station W. Bengal**	**Area in acres**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A. *Enclaves with independent chhits*					
1	Garati	75	Pochagar	Haldibari	58.23
2	Garati	76	Pochagar	Haldibari	0.79
3	Garati	77	Pochagar	Haldibari	18
4	Garati	78	Pochagar	Haldibari	958.66
5	Garati	79	Pochagar	Haldibari	1.74
6	Garati	80	Pochagar	Haldibari	73.75
7	Bingimari Part-I	73	Pochagar	Haldibari	6.07

(ಡಿ) ಅಸ್ಸಾಂ ವಲಯ

(i) ಅಸ್ಸಾಂ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕಲಬರಿ (ಬೊರೈಬರಿ) ಪ್ರದೇಶ

ಆಗಸ್ಟ್, 2011 ರಲ್ಲಿ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಸರ್ವೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1066/24–ಟಿ ದಿಂದ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1067/16–ಟಿ ಯ ವರೆಗೆ ಗಡಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(ii) ಅಸ್ಸಾಂ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಪಲ್ಲಥಾಲ ಪ್ರದೇಶ

ಗಡಿಯನ್ನು, ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ.1370/3–ಎಸ್ ನಿಂದ 1371/6–ಎಸ್ ರ ವರೆಗೆ ಚಹಾ ತೋಟದ ಹೊರ ತುದಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಗುರುತಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಗಡಿಕಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ 1372 ರಿಂದ 1373/2–ಎಸ್ ರ ವರೆಗೆ ವೀಳೆಯದೆಲೆಯ ಪ್ಲಾಂಟೇಷನ್ ಹೊರ ತುದಿಯೊಂದಿಗೆ ಗಡಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

III. ದಿನಾಂಕ 16ನೇ ಮೇ, 1974 ರ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದ 1 (12) ಮತ್ತು ದಿನಾಂಕ 6ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2011 ರ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಮದ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲದೇಶದ ನಡುವೆ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಭೂಭಾಗಗಳ ಪಟ್ಟಿ.

ಎ. ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿರುವ ಭಾರತದ ಭೂಭಾಗಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೆಸರು	ಗ್ರಾಮದ ಸಂಖ್ಯೆ	ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯ ಸರಹದ್ದಿನೊಳಗೆ ಇರುವ	ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯ ಸರಹದ್ದಿನೊಳಗೆ ಇರುವ	ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಎಕರೆಗಳು
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
ಎ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಭೂಭಾಗಗಳು					
1	ಗರಟಿ	75	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	58.23
2	ಗರಟಿ	76	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	0.79
3	ಗರಟಿ	77	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	18
4	ಗರಟಿ	78	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	958.66
5	ಗರಟಿ	79	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	1.74
6	ಗರಟಿ	80	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	73.75
7	ಬಿಂಗಿಮರಿ ಭಾಗ–I	73	ಪೋಚಗಾರ್	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	6.07

1	2	3	4	5	6
8.	Nazirganja	41	Boda	Haldibari	58.32
9.	Nazirganja	42	Boda	Haldibari	434.29
10.	Nazirganja	44	Boda	Haldibari	53.47
11.	Nazirganja	45	Boda	Haldibari	1.07
12.	Nazirganja	46	Boda	Haldibari	17.95
13.	Nazirganja	47	Boda	Haldibari	3.89
14.	Nazirganja	48	Boda	Haldibari	73.27
15.	Nazirganja	49	Boda	Haldibari	49.05
16.	Nazirganja	50	Boda	Haldibari	5.05
17.	Nazirganja	51	Boda	Haldibari	0.77
18.	Nazirganja	52	Boda	Haldibari	1.04
19.	Nazirganja	53	Boda	Haldibari	1.02
20.	Nazirganja	54	Boda	Haldibari	3.87
21.	Nazirganja	55	Boda	Haldibari	12.18
22.	Nazirganja	56	Boda	Haldibari	54.04
23.	Nazirganja	57	Boda	Haldibari	8.27
24.	Nazirganja	58	Boda	Haldibari	14.22
25.	Nazirganja	60	Boda	Haldibari	0.52
26.	Putimari	59	Boda	Haldibari	122.8
27.	Daikhata Chhat	38	Boda	Haldibari	499.21
28.	Salbari	37	Boda	Haldibari	1188.93
29.	Kajal Dighi	36	Boda	Haldibari	771.44
30.	Nataktoka	32	Boda	Haldibari	162.26
31.	Nataktoka	33	Boda	Haldibari	0.26
32.	Beuladanga Chhat	35	Boda	Haldibari	0.83
33.	Balapara Iagrabar	3	Debiganj	Haldibari	1752.44
34.	Bara Khankikharija Citaldaha	30	Dimla	Haldibari	7.71

1	2	3	4	5	6
8.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	41	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	58.32
9.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	42	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	434.29
10.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	44	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	53.47
11.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	45	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	1.07
12.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	46	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	17.95
13.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	47	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	3.89
14.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	48	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	73.27
15.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	49	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	49.05
16.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	50	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	5.05
17.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	51	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	0.77
18.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	52	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	1.04
19.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	53	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	1.02
20.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	54	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	3.87
21.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	55	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	12.18
22.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	56	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	54.04
23.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	57	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	8.27
24.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	58	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	14.22
25.	ನಾಜಿರಗಾಂಜ	60	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	0.52
26.	ಪುತಿಮರಿ	59	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	122.8
27.	ಡೈಕಾತ ಚಾಟ್	38	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	499.21
28.	ಸಾಲ್‌ಬರಿ	37	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	1188.93
29.	ಕಾಜಲ್‌ಡಿಗಿ	36	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	771.44
30.	ನಾಟಕಟೋಕಾ	32	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	162.26
31.	ನಾಟಕಟೋಕಾ	33	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	0.26
32.	ಬ್ಯೂಲದಂಗಾ ಚಾಟ್	35	ಬೋಡಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	0.83
33.	ಬಾಲಪಾರ ಇಗ್ರೇಬರ್	3	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	1752.44
34.	ಬಾರಾ ಕಾನ್‌ಕಿಖಾರಿಜಾ ಸಿಟಲ್‌ಡಹಾ	30	ಡಿಮ್ಲಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	7.71

1	2	3	4	5	6
35.	Bara Khankikharija Citaldaha	29	Dimla	Haldibari	36.83
36.	Barakhangir	28	Dimla	Haldibari	30.53
37.	Nagarjikobari	31	Dimla	Haldibari	33.41
38.	Kuchlibari	26	Patgram	Mekliganj	5.78
39.	Kuchlibari	27	Patgram	Mekliganj	2.04
40.	Bara Kuchlibari	Fragment of J.L.107 of P.S Mekliganj	Patgram	Mekliganj	4.35
41.	Jamaldaha-Balapukhari	6	Patgram	Mekliganj	5.24
42.	Uponchowki kuchlibari	115/2	Patgram	Mekliganj	0.32
43.	Uponchowki kuchlibari	7	Patgram	Mekliganj	44.04
44.	Bhothnri	11	Patgram	Mekliganj	36.83
45.	Balapukhari	5	Patgram	Mekliganj	55.91
46.	Bara Khangir	4	Patgram	Mekliganj	50.51
47.	Bara Khangir	9	Patgram	Mekliganj	87.42
48.	Chhat Bogdokra	10	Patgram	Mekliganj	41.7
49.	Ratanpur	11	Patgram	Mekliganj	58.91
50.	Bogdokra	12	Patgram	Mekliganj	25.49
51.	Fulker Dabri	Fragment of J.L. 107 of P.S Mekliganj	Patgram	Mekliganj	0.88

1	2	3	4	5	6
35.	ಬಾರಾ ಕಾನ್‌ಕಿಖಾರಿಜಾ ಸಿಟಲ್‌ಡಹಾ	29	ಡಿಮ್ಲಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	36.83
36.	ಬಾರಾಕಾನಗಿರ	28	ಡಿಮ್ಲಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	30.53
37.	ನಾಗಾರ್ಜಿಕೊಬರಿ	31	ಡಿಮ್ಲಾ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	33.41
38.	ಕುಚಲಿಬರಿ	26	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	5.78
39.	ಕುಚಲಿಬರಿ	27	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	2.04
40.	ಬರಾ ಕುಚಲಿಬರಿ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆ, ಜೆ.ಎಲ್. 107, ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	4.35
41.	ಆಮಾಲ್‌ಡಹಾ-ಬಲಾಪುಖಾರಿ	6	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	5.24
42.	ಅಪಾನಚೌಕಿ ಕುಚಲಿಬರಿ	115/2	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	0.32
43.	ಅಪಾನಚೌಕಿ ಕುಚಲಿಬರಿ	7	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	44.04
44.	ಬೋತನ್ರಿ	11	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	36.83
45.	ಬಾಲಾಪುಖಾರಿ	5	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	55.91
46.	ಬರಾಖಾನಗಿರ	4	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	50.51
47.	ಬರಾಖಾನಗಿರ	9	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	87.42
48.	ಚಾಟ್ ಬಾಗಡೋಕ್ರಾ	10	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	41.7
49.	ರತನಪುರ	11	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	58.91
50.	ಬಾಗ್‌ಡೋಕ್ರಾ	12	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	25.49
51.	ಪಾಲ್‌ಕರ್ ಡಬ್ರಿ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆ, ಜೆ.ಎಲ್. 107, ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	0.88

1	2	3	4	5	6
52.	Kharkharia	15	Patgram	Mekliganj	60.74
53.	Kharkharia	13	Patgram	Mekliganj	51.62
54.	Lotamari	14	Patgram	Mekliganj	110.92
55.	Bhotbari	16	Patgram	Mekliganj	205.46
56.	Komat Changrabandha	16A	Patgram	Mekliganj	42.8
57.	Komat Changrabandha	17A	Patgram	Mekliganj	16.01
58.	Panisala	17	Patgram	Mekliganj	137.66
59.	Dwarikamari Khasbash	18	Patgram	Mekliganj	36.5
60.	Panisala	153/P	Patgram	Mekliganj	0.27
61.	Panisala	153/O	Patgram	Mekliganj	18.01
62.	Panisala	19	Patgram	Mekliganj	64.63
63.	Panisala	21	Patgram	Mekliganj	51.4
64.	Lotamari	20	Patgram	Mekliganj	283.53
65.	Lotamari	22	Patgram	Mekliganj	98.85
66.	Dwarikamari	23	Patgram	Mekliganj	39.52
67.	Dwarikamari	25	Patgram	Mekliganj	45.73
68.	Chhat Bhothat	24	Patgram	Mekliganj	56.11
69.	Baakata	131	Patgram	Hathabhang a	22.35
70.	Baakata	132	Patgram	Hathabhang a	11.96
71.	Baakata	130	Patgram	Hathibhanga	20.48
72.	Bhogramguri	133	Patgram	Hathibhanga	1.44
73.	Chenakata	134	Patgram	Mekliganj	7.81
74.	Banskata	119	Patgram	Mathabanga	413.81
75.	Banskata	120	Patgram	Mathabanga	30.75
76.	Banskata	121	Patgram	Mathabanga	12.15
77.	Banskata	113	Patgram	Mathabanga	57.86
78.	Banskata	112	Patgram	Mathabanga	315.04
79.	Banskata	114	Patgram	Mathabanga	0.77

1	2	3	4	5	6
52.	ಕಾರ್‌ಕಾರಿಯ	15	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	60.74
53.	ಕಾರ್‌ಕಾರಿಯ	13	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	51.62
54.	ಲೋಟಮರಿ	14	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	110.92
55.	ಬೋಟಬರಿ	16	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	205.46
56.	ಕಾಮಟ್ ಚಂಗ್ರಾಬಂಧ	16A	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	42.8
57.	ಕಾಮಟ್ ಚಂಗ್ರಾಬಂಧ	17A	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	16.01
58.	ಪಾನಿಸಲ	17	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	137.66
59.	ದ್ವಾರಿಕಮಾರಿ ಕಾಸ್‌ಬಾಶ್	18	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	36.5
60.	ಪಾನಿಸಲ	153/P	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	0.27
61.	ಪಾನಿಸಲ	153/O	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	18.01
62.	ಪಾನಿಸಲ	19	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	64.63
63.	ಪಾನಿಸಲ	21	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	51.4
64.	ಲೋಟಮರಿ	20	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	283.53
65.	ಲೋಟಮರಿ	22	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	98.85
66.	ದ್ವಾರಿಕಮರಿ	23	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	39.52
67.	ದ್ವಾರಿಕಮರಿ	25	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	45.73
68.	ಚಾಟ ಬೋತಟ್	24	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	56.11
69.	ಬಾಕಟ	131	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಹತಬಾಂಗ	22.35
70.	ಬಾಕಟ	132	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಹತಬಾಂಗ	11.96
71.	ಬಾಕಟ	130	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಹತಬಾಂಗ	20.48
72.	ಬೋಗ್ರಾಮ್‌ಗುರಿ	133	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಹತಬಾಂಗ	1.44
73.	ಬೆನಕಟ	134	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	7.81
74.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	119	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	413.81
75.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	120	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	30.75
76.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	121	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	12.15
77.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	113	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	57.86
78.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	112	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	315.04
79.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	114	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	0.77

1	2	3	4	5	6
80.	Banskata	115	Patgram	Mathabanga	29.2
81.	Banskata	122	Patgram	Mathabanga	33.22
82.	Banskata	127	Patgram	Mathabanga	12.72
83.	Banskata	128	Patgram	Mathabanga	2.33
84.	Banskata	117	Patgram	Mathabanga	2.55
85.	Banskata	118	Patgram	Mathabanga	30.98
86.	Banskata	125	Patgram	Mathabanga	0.64
87.	Banskata	126	Patgram	Mathabanga	1.39
88.	Banskata	129	Patgram	Mathabanga	1.37
89.	Banskata	116	Patgram	Mathabanga	16.96
90.	Banskata	123	Patgram	Mathabanga	24.37
91.	Banskata	124	Patgram	Mathabanga	0.28
92.	Gotamari Chhit	135	Hatibandha	Sitalkuchi	126.59
93.	Gotamari Chhit	136	Hatibandha	Sitalkuchi	20.02
94.	Banapachai	151	Lalmonirhat	Dinhata	217.29
95.	Banapachai Bhitarkuthi	152	Lalmonirhat	Dinhata	81.71
96.	Dasiar Chhara	150	Fulbari	Dinhata	1643.44
97.	Dakurhat-Dakinirkuthi	156	Kurigram	Dinhata	14.27
98.	Kalamati	141	Bhurungamari	Dinhata	21.21
99.	Bhahobganj	153	Bhurungamari	Dinhata	31.58
100.	Baotikursa	142	Bhurungamari	Dinhata	45.63
101.	Bara Coachulka	143	Bhurungamari	Dinhata	39.99
102.	Gaochulka II	147	Bhurungamari	Dinhata	0.9
103.	Gaochulka I	146	Bhurungamari	Dinhata	8.92
104.	Dighaltari II	145	Bhurungamari	Dinhata	8.81
105.	Dighaltari I	144	Bhurungamari	Dinhata	12.31
106.	Chhoto Garaljhora II	149	Bhurungamari	Dinhata	17.85

1	2	3	4	5	6
80.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	115	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	29.2
81.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	122	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	33.22
82.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	127	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	12.72
83.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	128	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	2.33
84.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	117	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	2.55
85.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	118	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	30.98
86.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	125	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	0.64
87.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	126	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	1.39
88.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	129	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	1.37
89.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	116	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	16.96
90.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	123	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	24.37
91.	ಬಾನ್ಸ್‌ಕಟ	124	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಬಾಂಗ	0.28
92.	ಗೋತಮರಿ ಗ್ರಾಮ	135	ಹತಿಬಂಧ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	126.59
93.	ಗೋತಮರಿ ಗ್ರಾಮ	136	ಹತಿಬಂಧ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	20.02
94.	ಬಾನಪಚೈ	151	ಲಾಲ್‌ಮೊನಿರ್‌ಹಾತ್	ದಿನಹತ	217.29
95.	ಬಾನಪಚೈ ಬೈತಾರ್‌ಕುತಿ	152	ಲಾಲ್‌ಮೊನಿರ್‌ಹಾತ್	ದಿನಹತ	81.71
96.	ದಸಿಯರ ಚಾರ	150	ಪುಲ್‌ಬರಿ	ದಿನಹತ	1643.44
97.	ದಕುರತ್–ದಕನೀರಕುತಿ	156	ಕುರಿಗ್ರಾಮ	ದಿನಹತ	14.27
98.	ಕಾಲಮಟಿ	141	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	21.21
99.	ಬಾಹೋಬ್‌ಗಾಂಜಾ	153	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	31.58
100.	ಬಾವೋಟಿಕರ್ಸಾ	142	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	45.63
101.	ಬಾರ ಕೋಚುಲ್ಕಾ	143	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	39.99
102.	ಗೋಚುಲ್ಕಾ II	147	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	0.9
103.	ಗೋಚುಲ್ಕಾ I	146	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	8.92
104.	ದಿಗಲ್‌ತರಿ II	145	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	8.81
105.	ದಿಗಲ್‌ತರಿ I	144	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	12.31
106.	ಚೋಟೋ ಗರಾಲ್ ಜೋರ II	149	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	17.85

1	2	3	4	5	6
107.	Chhoto Garaljhora I	148	Bhurungamari	Dinhata	35.74
108.	1 chhit* without name & JL No. at the southern and of JL No. 38 & southern and of JL No. 39 (locally known as Ashokabari**)		Patgram	Mathabhanga	3.5
	Enclaves with Fragmented Chhits				
109.	(i) Bewladanga	34	Haldibari	Boda	862.46
	(ii) Bewladanga	Fragment	Haldibari	Debiganj	
110.	(i) Kotbhajni	2	Haldibari	Debiganj	2012.27
	(ii) Kotbhajni	Fragment	Haldibari	Debiganj	
	(iii) Kotbhajni	Fragment	Haldibari	Debiganj	
	(iv) Kotbhajni	Fragment	Haldibari	Debiganj	
111.	(i) Dahala	Khagrabri	Haldibari	Debiganj	2650.35
	(ii) Dahala	Fragment	Haldibari	Debiganj	
	(iii) Dahala	Fragment	Haldibari	Debiganj	
	(iv) Dahala	Fragment	Haldibari	Debiganj	
	(v) Dahala	Fragment	Haldibari	Debiganj	
	(vi) Dahala	Fragment	Haldibari	Debiganj	
					17160.63

* Corrected *vide* 150th (54th) India-Bangladesh Boundary Conference held at Kolkata from 29th September to 2nd October, 2002.

** Corrected *vide* 152nd (56th) India-Bangladesh Boundary Conference held at Kochbihar, India from 18th—20th September, 2003.

1	2	3	4	5	6
107.	ಚೋಟೋ ಗರಾಲ್ ಜೋರ I	148	ಬುರಂಗಮರಿ	ದಿನಹತ	35.74
108.	1 ಗ್ರಾಮ* ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿನ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಜೆಎಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ಜೆಎಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ 38 ಮತ್ತು ಜೆಎಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ 39 (ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾದ ಅಶೋಕಬರಿ**)		ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	ಮತಭಾಂಗ	3.5
	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳು				
109.	(i) ಬ್ಯೂಲದಂಗಾ	34	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಬೋಡಾ	862.46
	(ii) ಬ್ಯೂಲದಂಗಾ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
110.	(i) ಕೊತಭಜನಿ	2	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	2012.27
	(ii) ಕೊತಭಜನಿ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
	(iii) ಕೊತಭಜನಿ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
	(iv) ಕೊತಭಜನಿ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
111.	(i) ದಹಲ	ಕಾಗ್ರಾಬ್ರಿ	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	2650.35
	(ii) ದಹಲ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
	(iii) ದಹಲ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
	(iv) ದಹಲ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
	(v) ದಹಲ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
	(vi) ದಹಲ	ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡಿರುವುದು	ಹಾಲ್ದೀಬರಿ	ಡೆಬಿಗಾಂಜ	
					17160.63

[*] 2002ನೇ ಸಾಲಿನ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 29 ರಿಂದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2ರವರೆಗೆ ಕೋಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ 150ನೇ (54ನೇ) ಭಾರತ–ಬಾಂಗ್ಲದೇಶ ಗಡಿ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಿದೆ ನೋಡಿ.

** 2003ನೇ ಸಾಲಿನ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 18 ರಿಂದ 20ರವರೆಗೆ ಕೊಚ್‌ಬಿಹಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ 152ನೇ (56ನೇ) ಭಾರತ–ಬಾಂಗ್ಲದೇಶ ಗಡಿ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಿದೆ. ನೋಡಿ

The above given details of enclaves have been jointly compared and reconciled with records held by India and Bangladesh during the Indo-Bangladesh Conference held at Calcutta during 9th—12th October, 1996 as well as during joint field inspection at Jalpaiguri (West Bengal) Panchagarh (Bangladesh) sector during 21—24 November, 1996.

Note: Name of enclave in Sl. No. 108 above has been identified as Ashokabari by joint ground verification during field season 1996-97.

Brig. J.R. Peter
Director Land Records & Survey
(*Ex-Officio*) West Bengal, India &
Director, Eastern Circle Survey of
India, Calcutta.

Md. Shafi Uddin
Director-General, Land Records
and Surveys, Bangladesh.

B. EXCHANGEABLE BANGLADESH ENCLAVES IN INDIA WITH AREA

Sl. No.	**Name of Chhits**	**Lying within Police Station W. Bengal**	**Lying within Police Station Bangladesh**	**J.L. No.**	**Area in acres**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A. Enclaves with independent chhits					
1.	Chhit Kuchlibari	Mekliganj	Patgram	22	370.64
2.	Chhit Land of Kuchlibari	Mekliganj	Patgram	24	1.83
3.	Balapukhari	Mekliganj	Patgram	21	331.64
4.	Chhit Land of Panbari No. 2	Mekliganj	Patgram	20	1.13

9–12ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್, 1996ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಇಂಡೋ–ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ 21–24ನೇ ನವೆಂಬರ್, 1996ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಲಪೈಗುರಿ (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ) ಪಂಚಾಗರ್ (ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಂಟಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದಿಂದ ಪಡೆದ ದಾಖಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೇಲೆ ನೀಡಲಾದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿ: ಮೇಲಿನ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ 108 ರಲ್ಲಿನ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರನ್ನು 1996–97ನೇ ಕ್ಷೇತ್ರಾವಧಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಜಂಟಿ ಆಧಾರದ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಅಶೋಕಬರಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುವುದು.

ಬ್ರಿಗ್ ಜೆ.ಆರ್ ಪೀಟರ್
ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ವೆ
ನಿರ್ದೇಶಕರು (ಪದ ನಿಮಿತ್ತ)
ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಪೂರ್ವಭಾಗ
ವಲಯದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕಲ್ಕತ್ತ

ನಿರ್ವಾಹಕ ನಿರ್ದೇಶಕ–ಶಫಿ ಉದ್ದೀನ್
ಮಹಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ವೆಗಳು,
ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ

ಬಿ. ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿರುವ ಭಾರತ ಭೂಭಾಗಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೆಸರು	ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯ ಸರಹದ್ದಿನೊಳಗಿರುವ	ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯ ಸರಹದ್ದಿನೊಳಗಿರುವ	ಜೆ.ಎಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಎಕರೆಗಳು
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
ಎ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿರುವ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳು					
1.	ಕುಚಲಿಬರಿಗ್ರಾಮ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	22	370.64
2.	ಕುಚಲಿಬರಿಯ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	24	1.83
3.	ಬಾಲಾಪುಕಾರಿ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	21	331.64
4.	ಪನಬರಿ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 2	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	20	1.13

1	2	3	4	5	6
5.	Chhit Panbari	Mekliganj	Patgram	18	108.59
6.	Dhabalsati Mirgipur	Mekliganj	Patgram	15	173.88
7.	Bamandal	Mekliganj	Patgram	11	2.24
8.	Chhit Dhabalsati	Mekliganj	Patgram	14	66.58
9.	Dhabalsati	Mekliganj	Patgram	13	60.45
10.	Srirampur	Mekliganj	Patgram	8	1.05
11.	Jote Nijjama	Mekliganj	Patgram	3	87.54
12.	Chhit Land of Jagatber No. 3	Mathabhanga	Patgram	37	69.84
13.	Chhit Land of Jagatber No.1	Mathabhanga	Patgram	35	30.66
14.	Chhit Land of Jagatber No. 2	Mathabhanga	Patgram	36	27.09
15.	Chhit Kokoabari	Mathabhanga	Patgram	47	29.49
16.	Chhit Bhandardaha	Mathabhanga	Patgram	67	39.96
17.	Dhabalguri	Mathabhanga	Patgram	52	12.5
18.	Chhit Dhabalguri	Mathabhanga	Patgram	53	22.31
19.	Chhit Land of Dhabalguri No. 3	Mathabhanga	Patgram	70	1.33
20.	Chhit Land of Dhabalguri No. 4	Mathabhanga	Patgram	71	4.55
21.	Chhit Land of Dhabalguri No. 5	Mathabhanga	Patgram	72	4.12
22.	Chhit Land of Dhabalguri No. 1	Mathabhanga	Patgram	68	26.83
23.	Chhit Land of Dhabalguri No. 2	Mathabhanga	Patgram	69	13.95
24.	Mahishmari	Sitalkuchi	Patgram	54	122.77
25.	Bura Saradubi	Sitalkuchi	Hatibandha	13	34.96

1	2	3	4	5	6
5.	ಘನಬರಿಗ್ರಾಮ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	18	108.59
6.	ದಾಬಲ್‌ಸತಿ ಮಿರ್ಜಿಪುರ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	15	173.88
7.	ಬಮಾನದಾಲ್	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	11	2.24
8.	ದಾಬಲ್‌ಸತಿಗ್ರಾಮ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	14	66.58
9.	ದಾಬಲ್‌ಸತಿ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	13	60.45
10.	ಶ್ರೀರಾಮಪುರ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	8	1.05
11.	ಜೊತೆ ನಿಜ್ಜಾಮ	ಮೆಕಲಿಗಾಂಜ್	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	3	87.54
12.	ಜಾಗತ್ ಬರ್ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 3	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	37	69.84
13.	ಜಾಗತ್ ಬರ್ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 1	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	35	30.66
14.	ಜಾಗತ್ ಬರ್ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 2	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	36	27.09
15.	ಕೋಕೋಬರಿ ಗ್ರಾಮ	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	47	29.49
16.	ಬಂದಾರದಹ ಗ್ರಾಮ	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	67	39.96
17.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿ	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	52	12.5
18.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿ ಗ್ರಾಮ	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	53	22.31
19.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿಯ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 3	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	70	1.33
20.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿಯ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 4	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	71	4.55
21.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿಯ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 5	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	72	4.12
22.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿಯ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 1	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	68	26.83
23.	ದಬಾಲ್‌ಗುರಿಯ ಗ್ರಾಮಭೂಮಿ ಸಂಖ್ಯೆ 2	ಮತಭಾಂಗ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	69	13.95
24.	ಮಹಿಷಮರಿ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	54	122.77
25.	ಬುರ ಸರದುಬಿ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಹತಿಬಂಧ	13	34.96

1	2	3	4	5	6
26.	Falnapur	Sitalkuchi	Patgram	64	505.56
27.	Amjhol	Sitalkuchi	Hatibandha	57	1.25
28.	Kismat Batrigachh	Dinhata	Kaliganj	82	209.95
29.	Durgapur	Dinhata	Kaliganj	83	20.96
30.	Bansua Khamar Gitaldaha	Dinhata	Lalmonirhat	1	24.54
31.	Poaturkuthi	Dinhata	Lalmonirhat	37	589.94
32.	Paschim Bakalir Chhara	Dinhata	Bhurungamari	38	151.98
33.	Madhya Bakalir Chhara	Dinhata	Bhurungamari	39	32.72
34.	Purba Bakalir Chhara	Dinhata	Bhurungamari	40	12.23
35.	Madhya Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	3	136.66
36.	Madhya Chhit Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	8	11.87
37.	Paschim Chhit Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	7	7.6
38.	Uttar Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	2	27.29
39.	Kachua	Dinhata	Bhurungamari	5	119.74
40.	Uttar Bansjani	Tufanganj	Bhurungamari	1	47.17
41.	Chhat Tilai	Tufanganj	Bhurungamari	17	81.56
B. Enclaves with Fragmented Chhits					
42	(i) Nalgram	Sitalkuchi	Patgarm	65	1397.34
	(ii) Nalgram (Frangment)	Sitalkuchi	Patgarm	65	
	(iii) Nalgram (Frangment)	Sitalkuchi	Patgarm	65	

1	2	3	4	5	6
26.	ಪಾಲ್‌ನಾಪುರಿ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	64	505.56
27.	ಅಮ್‌ಜೋಲ್	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಹತಿಬಂಧ	57	1.25
28.	ಕಿಸಮತ್ ಬಟ್ರಿಗಾಖ್	ದಿನಹತ	ಕಾಲಿಗಾಂಜ್	82	209.95
29.	ದುರ್ಗಾಪುರ	ದಿನಹತ	ಕಾಲಿಗಾಂಜ್	83	20.96
30.	ಬಾನ್‌ಸುಯ ಕಾಮರ್ ಗಿತಾಲ್‌ದಹ	ದಿನಹತ	ಲಾಲ್‌ಮೊನಿರಹತ	1	24.54
31.	ಪೋತರಕುತಿ	ದಿನಹತ	ಲಾಲ್‌ಮೊನಿರಹತ	37	589.94
32.	ಪಶ್ಚಿಮ ಬಕಲಿರಚಾರ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	38	151.98
33.	ಮಧ್ಯ ಬಕಲಿರಚಾರ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	39	32.72
34.	ಪರ್ಬಾ ಬಕಲಿರಚಾರ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	40	12.23
35.	ಮಧ್ಯ ಮಸಲ್‌ದಂಗ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	3	136.66
36.	ಮಧ್ಯ ಮಸಲ್‌ದಂಗ ಗ್ರಾಮ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	8	11.87
37.	ಪಶ್ಚಿಮ ಮಸಲ್‌ದಂಗ ಗ್ರಾಮ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	7	7.6
38.	ಉತ್ತರ ಮಸಲ್‌ದಂಗ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	2	27.29
39.	ಕಾಚ್ಯೂ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	5	119.74
40.	ಉತ್ತರ ಬಾನ್ಸ್‌ಜಾನಿ	ತುಫಾನ್‌ಗಾಂಜ್	ಬುರಂಗಮರಿ	1	47.17
41.	ಚಾಟ್ ತಿಲಾಯಿ	ತುಫಾನ್‌ಗಾಂಜ್	ಬುರಂಗಮರಿ	17	81.56
	ಬಿ. ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳ ಭೂಭಾಗಗಳು				
42	(i) ನಾಲ್‌ಗ್ರಾಮ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	65	1397.34
	(ii) ನಾಲ್‌ಗ್ರಾಮ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	65	
	(iii) ನಾಲ್‌ಗ್ರಾಮ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	65	

1	2	3	4	5	6
43.	(i) Chhit Nalgram	Sitalkuchi	Patgarm	66	49.5
	(ii) Chhit Nalgram (Fragment)	Sitalkuchi	Patgarm	66	
44.	(i) Batrigachh	Dinhata	Kaliganj	81	577.37
	(ii) Batrigachh (Fragment)	Dinhata	Kaliganj	81	
	(iii) Batrigachh (Fragment)	Dinhata	Phulbari	9	
45.	(i) Karala	Dinhata	Phulbari	9	269.91
	(ii) Karala (fragment)	Dinhata	Phulbari	9	
	(iii) Karala (fragment)	Dinhata	Phulbari	8	
46.	(i) Sipprasad Mustati	Dinhata	Phulbari	8	373.2
	(ii) Sipprasad Mustati (Fragment)	Dinhata	Phulbari	6	
47.	(i) Dakshin Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	6	571.38
	(ii) Dakshin Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	6	
	(iii) Dakshin Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	6	
	(iv) Dakshin Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	6	
	(v) Dakshin Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	6	
	(vi) Dakshin Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	6	

1	2	3	4	5	6
43.	(i) ಚಿಟ್ ನಾಲ್‌ಗ್ರಾಮ	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	66	49.5
	(ii) ಚಿಟ್ ನಾಲ್‌ಗ್ರಾಮ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ಸಿತಾಲ್‌ಕುಚಿ	ಪಾಟಗ್ರಾಮ್	66	
44.	(i) ಬಾತ್ರಿಗಾಚ್	ದಿನಹತ	ಕಾಲಿಗಾಂಜ್	81	577.37
	(ii) ಬಾತ್ರಿಗಾಚ್ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಕಾಲಿಗಾಂಜ್	81	
	(iii) ಬಾತ್ರಿಗಾಚ್ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಫುಲ್‌ಬರಿ	9	
45.	(i) ಕ್ಯಾರಲ	ದಿನಹತ	ಫುಲ್‌ಬರಿ	9	269.91
	(ii) ಕ್ಯಾರಲ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಫುಲ್‌ಬರಿ	9	
	(iii) ಕ್ಯಾರಲ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಫುಲ್‌ಬರಿ	8	
46.	(i) ಸಿಪ್ರಾಸಾದ ಮಸ್‌ತಾತಿ	ದಿನಹತ	ಫುಲ್‌ಬರಿ	8	373.2
	(ii) ಸಿಪ್ರಾಸಾದ ಮಸ್‌ತಾತಿ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಫುಲ್‌ಬರಿ	6	
47.	(i) ದಕ್ಷಿಣ ಮಸಲದಾಂಗ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	6	571.38
	(ii) ದಕ್ಷಿಣ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	6	
	(iii) ದಕ್ಷಿಣ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	6	
	(iv) ದಕ್ಷಿಣ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	6	
	(v) ದಕ್ಷಿಣ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	6	
	(vi) ದಕ್ಷಿಣ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	6	

1	2	3	4	5	6
48.	(i) Paschim Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	4	29.49
	(ii) Paschim Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	4	
49.	(i) Purba Chhit Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	10	35.01
	(ii) Purba Chhit Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	10	
50.	(i) Purba Masaldanga	Dinhata	Bhurungamari	11	153.89
	(ii) Purba Masaldanga (Fragment)	Dinhata	Bhurungamari	11	
51.	(i) Uttar Dhaldanga	Tufanganj	Bhurungamari	14	24.98
	(ii) Uttar Dhaldanga (Fragment)	Tufanganj	Bhurungamari	14	
	(iii) Uttar Dhaldanga (Fragment)	Tufanganj	Bhurungamari	14	
Total Area					7,110.02

The above given details of enclaves have been jointly compared and reconciled with records held by India and Bangladesh during the Indo-Bangladesh Conference held at Calcutta during 9th—12th October, 1996 as well as during joint field inspection at Jalpaiguri (West Bengal) – Panchagarh (Bangladesh) sector during 21—24 November, 1996.

Brig. J.R. Peter
Director Land Records & Survey
(*Ex-Officio*) West Bengal, India &
Director, Eastern Circle Survey of
India, Calcutta.

Md. Shafi Uddin
Director-General, Land Records
and Surveys, Bangladesh.

1	2	3	4	5	6
48.	(i) ಪಶ್ಚಿಮ ಮಸಲದಾಂಗ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	4	29.49
	(ii) ಪಶ್ಚಿಮ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	4	
49.	(i) ಪರ್ಬಾ ಗ್ರಾಮ ಮಸಲದಾಂಗ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	10	35.01
	(ii) ಪರ್ಬಾ ಗ್ರಾಮ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	10	
50.	(i) ಪರ್ಬಾ ಗ್ರಾಮ ಮಸಲದಾಂಗ	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	11	153.89
	(ii) ಪರ್ಬಾ ಗ್ರಾಮ ಮಸಲದಾಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ದಿನಹತ	ಬುರಂಗಮರಿ	11	
51.	(i) ಉತ್ತರ ಡಾಲದಂಗ	ತುಫಾನ್‌ಗಾಂಜ್	ಬುರಂಗಮರಿ	14	24.98
	(ii) ಉತ್ತರ ಡಾಲದಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ತುಫಾನ್‌ಗಾಂಜ್	ಬುರಂಗಮರಿ	14	
	(iii) ಉತ್ತರ ಡಾಲದಂಗ (ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿರುವುದು)	ತುಫಾನ್‌ಗಾಂಜ್	ಬುರಂಗಮರಿ	14	
ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ					7,110.02

9–12ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್, 1996ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಇಂಡೋ–ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ 21–24ನೇ ನವೆಂಬರ್, 1996ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಲಪೈಗುರಿ (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ) ಪಂಚಾಗರ್ (ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಂಟಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದಿಂದ ಪಡೆದ ದಾಖಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೇಲೆ ನೀಡಲಾದ ಪರರಾಜ್ಯದಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಗ್ ಜೆ.ಆರ್ ಪೀಟರ್
ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ವೆ
ನಿರ್ದೇಶಕರು (ಪದ ನಿಮಿತ್ತ)
ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾರತದ
ಪೂರ್ವಭಾಗ ವಲಯದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ
ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕಲ್ಕತ್ತ

ನಿರ್ವಾಹಕ ನಿರ್ದೇಶಕ–ಶಫಿ ಉದ್ದೀನ್
ಮಹಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ವೆಗಳು,
ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ

APPENDIX II

[1]THE CONSTITUTION (APPLICATION TO JAMMU AND KASHMIR) ORDER, 2019 C.O. 272

In exercise of the powers conferred by clause (1) of article 370 of the Constitution, the President, with the concurrence of the Government of State of Jammu and Kashmir, is pleased to make the following Order:—

1. (1) This Order may be called the Constitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 2019.

(2) It shall come into force at once, and shall thereupon supersede the Constitution (Application to Jammu and Kashmir) Order, 1954 as amended from time to time.

2. All the provisions of the Constitution, as amended from time to time, shall apply in relation to the State of Jammu and Kashmir and the exceptions and modifications subject to which they shall so apply shall be as follows:–

To article 367, there shall be added the following clause, namely:—

"(4) For the purposes of this Constitution as it applies in relation to the State of Jammu and Kashmir–

(a) references to this Constitution or to the provisions thereof shall be construed as references to the Constitution or the provisions thereof as applied in relation to the said State;

(b) references to the person for the time being recognized by the President on the recommendation of the Legislative Assembly of the State as the Sadar-i-Riyasat of Jammu and Kashmir, acting on the advice of the Council of Ministers of the State for the time being in office, shall be construed as references to the Governor of Jammu and Kashmir;

(c) references to the Government of the said State shall be construed as including references to the Governor of Jammu and Kashmir acting on the advice of his Council of Ministers; and

(d) in proviso to clause (3) of article 370 of this Constitution, the expression "Constituent Assembly of the State referred to in clause (2)" shall read "Legislative Assembly of the State"."

---

[1] Published with the Ministry of Law and Justice, (Legislative Department) notification No. G.S.R. 551 (E), dated the 5th August, 2019, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, Sub-section (i).

ಪರಿಶಿಷ್ಟ II

[1]ಸಂವಿಧಾನ (ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ) ಆದೇಶ, 2019

ಸಿ. ಒ 272

ಸಂವಿಧಾನದ 370ನೆಯ ಅನುಚ್ಛೇದದ (1)ನೆಯ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಮುಂದಿನ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು:–

1. (1) ಈ ಆದೇಶವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ (ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ) ಆದೇಶ, 2019 ಎಂದು ಕರೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

(2) ಇದು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ತರುವಾಯ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನ (ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ) ಆದೇಶ, 1954 ರದ್ದಾಗತಕ್ಕದ್ದು.

2. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಉಪಬಂಧಗಳು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಹಾಗೇ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕ ವಿನಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವುಗಳು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿದೆ,–

ಅನುಚ್ಛೇದ 367ಕ್ಕೆ ಈ ಮುಂದಿನ ಖಂಡವನ್ನು ಸೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು,–

"(4) ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ,–

(ಎ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅಥವಾ ಅದರ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಅಥವಾ ಅದರ ಉಪಬಂಧಗಳು ಸದರಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಬಿ) ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸದರ್–ಎ–ರಿಯಾಸತ್ ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದು, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಸಿ) ಸದರಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು, ಅವು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಹಾಗೆ ಅರ್ಥೈಸತಕ್ಕದ್ದು;

(ಡಿ) ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಚ್ಛೇದ 370ರ ಖಂಡ (3)ಕ್ಕಿರುವ ಪರಂತುಕದಲ್ಲಿ "ಖಂಡ (2)ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯ" ಪದಾವಳಿಗಳನ್ನು "ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ" ಎಂದು ಓದಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು."

---

[1] ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಜಿಎಸ್ಆರ್ 551(ಇ), ದಿನಾಂಕ 5ನೇ ಆಗಸ್ಟ್, 2019ರ ಭಾರತ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರ, ಭಾಗ–II, ವಿಭಾಗ–3, ಉಪ–ವಿಭಾಗ (i) ರ ಮೂಲಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಂತ್ರಾಲಯ (ವಿಧಾಯೀ ವಿಭಾಗ)ದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

APPENDIX III

[1]DECLRATION UNDER ARTICLE 370(3) OF THE CONSTITUTION

C.O. 273

In exercise of the powers conferred by clause (3) of article 370 read with clause (1) of article 370 of the Constitution of India, the President, on the recommendation of Parliament, is pleased to declare that, as from the 6th August, 2019, all clauses of the said article 370 shall cease to be operative except the following which shall read as under, namely:—

"370. All provisions of this Constitution, as amended from time to time, without any modifications or exceptions, shall apply to the State of Jammu and Kashmir notwithstanding anything contrary contained in article 152 or article 308 or any other article of this Constitution or any other provision of the Constitution of Jammu and Kashmir or any law, document, judgement, ordinance, order, by-law, rule, regulation, notification, custom or usage having the force of law in the territory of India, or any other instrument, treaty or agreement as envisaged under article 363 or otherwise.".

---

[1] Published with the Ministry of Law and Justice, (Legislative Department) notification No. G.S.R. 562(E), dated the 6th August, 2019, Gazette of India, Extraordinary, Part II, Section 3, Sub-section (i).

ಪರಿಶಿಷ್ಟ III

[1]ಸಂವಿಧಾನದ 370(3)ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿನ ಘೋಷಣೆ

ಸಿ.ಓ 273

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನುಚ್ಛೇದ 370ರ (1)ನೇ ಖಂಡದೊಂದಿಗೆ ಓದಿಕೊಂಡು ಸಂವಿಧಾನದ 370ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ (3)ನೇ ಖಂಡದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು, ಸಂಸತ್ತಿನ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಸದರಿ ಅನುಚ್ಛೇದ 370ರ ಎಲ್ಲಾ ಖಂಡಗಳು, 6ನೇ ಆಗಸ್ಟ್, 2019ರಿಂದ ಈ ಮುಂದಿನವುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿರುವರು ಅದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಓದಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು, ಎಂದರೆ:–

"370. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಎಲ್ಲ ಉಪಬಂಧಗಳು ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳು ಅಥವಾ ವಿನಾಯಿತಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ 152ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ 308ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಉಪಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ, ದಸ್ತಾವೇಜಿನಲ್ಲಿ, ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಾದೇಶದಲ್ಲಿ, ಆದೇಶದಲ್ಲಿ, ಬೈಲಾದಲ್ಲಿ, ನಿಯಮದಲ್ಲಿ, ವಿನಿಯಮದಲ್ಲಿ, ಅಧಿಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ, ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನುಚ್ಛೇದ 363 ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ, ಕೌಲಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಏನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗತಕ್ಕದ್ದು."

---

[1] ಅಧಿಸೂಚನೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಜಿಎಸ್ಆರ್ 562(ಇ), ದಿನಾಂಕ 6ನೇ ಆಗಸ್ಟ್, 2019ರ ಭಾರತ ವಿಶೇಷ ರಾಜಪತ್ರ, ಭಾಗ–II, ವಿಭಾಗ–3, ಉಪ–ವಿಭಾಗ (i) ರ ಮೂಲಕ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಮಂತ್ರಾಲಯ (ವಿಧಾಯೀ ವಿಭಾಗ)ದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುದ್ರಣ, ಲೇಖನ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು